This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

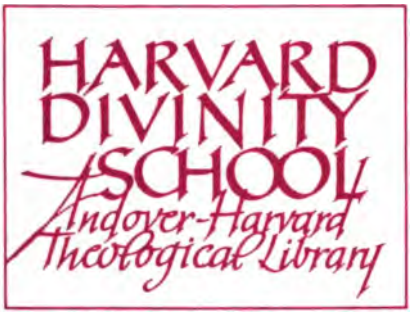
HARVARD
DIVINITY
SCHOOL
Andover-Harvard
Theological Library

D 10.600

PROTESTANS

LELKÉSZI TÁR.

KIADTÁK

TÖRÖK PÁL ÉS SZÉKÁCS JÓZSEF.

ELSŐ KÖTET'

ELSŐ FÜZETE.

Ára: 1 ft. 15 kr.

PESTEN,
NYOMATOTT BEIMEL J. ÉS KOZMA VAZULNÁL
1854.

3892
57

PROTESTANS
LELKÉSZI TÁR.

A' GYAKORLATI LELKÉSZET' KÖRÉBEN ELŐFORDULÓ EGYHÁZI MUNKÁLATOK'

GYÜJTEMÉNYE.

KIADTÁK

TÖRÖK PÁL és SZÉKÁCS JÓZSEF.

ELSŐ KÖTET.

PESTEN,
NYOMATOTT BEIMEL J. ÉS KOZMA VAZULNÁL.
1834.

BX
4854
.H6
P46
v.1
pt.1-4

ELŐSZÓ.

A' magyarhoni evangyéli testvéregyház' közönsége, legközelebb pedig ennek lelkészei, az egykori Protestans Egyházi és Iskolai Lapok' szerkesztőivel találkoznak ezen Tárban, 's ha kezdett épitményünk fennállhat 's gyarapodhatik, ennek tervezett 's alakulandó osztályaiban. —Tudjuk mi, sokan vannak, kik jobban óhajtottak volna az előbbi téren találkozni velünk, — már csak azért is, mert ismét egyházunk' szervezésének állunk küszöbén, mellynek szerencsés megfejtése a' multnak földerítését, a' jelenkor' eszméinek rostálását, az eldöntő, 's épen itt normativ hitelvek' kiemelését 's száz egyéb körülmények' tisztába-hozatalát követelik; mi mind legjobban készíthetnék elő egy olly folyóiratban, melly egyházunk' tudalmának hű tolmácsolója volna. Mi is érezzük egy illyen lap' szükségét: de ugy vagyunk meggyőződve, hogy annak szerkesztése nem minket illet, hanem azon férfiakat, kik az egyházba legujabban behozott kormányzási elvek- és rendszerrel ugyanazonosíták magukat. Melly állításunkat felvilágosítani annál hajlandóbbak vagyunk, mivel ezzel mind magunknak, mind azon hitsorsosainknak tartozunk, kik minket a' Protest. Egyh. és Isk. Lapok' folytatására szakadatlanul, és gyakran a' velőkig ható okokkal unszolának. Teszszük ezt még azért is, hogy egyszerre és mindenkorra tisztelettel, de határozottan elutasítván magunktól minden igényt, melly e' részben intéztetnék hozzánk, senki ne várjon tőlünk ollyasmit, minek mi, a' jelen körülmények közt és saját helyzetünkben, megfelelni képesek nem vagyunk.

Az evangyéli egyház, — a' szentek' közössége az Urban, — a' szerint, a' mint ez különféle tartományok' és országok' hatá-

rain belül látható egyházakat képez, — az egyház-igazgatásnak három nemét mutatja fel: a' püspökit, a' consistorialist és a' képviseletit,—melly zsinati, presbyteri,'s mind a' kettőből összevont néven is neveztetik. — Épen nem czélunk ezen igazgatási alakok' mélyebb fejtegetésébe ereszkedni: csak annyit jegyezünk meg felőlök, mennyi fölvett tárgyunkhoz képest mellőzhetlen.

Az egyházjavitás' egyik fő és sarkalatos tana,— mellyet a' szentirat' alapján fölélesztett, kifejlesztett, vallott, de a' gyakorlatban nem mindig követhetett, — az egyetemes papság, — melly egy felől eltörli az uralkodó és engedelmeskedő egyház, a' papok és lajkoszok közötti különbséget: másfelől pedig az egyházi öntudatot és hatalmat, nem többé a' papokban, hanem az egyházban, a' hivők' egyetemében, pontosítja összve. Az evangyéli egyház csak akkor marad igazgatására nézve hű és következetes magához, ha ezen elvhez állhatatosan ragaszkodik. — Mi ugy vagyunk meggyőződve, hogy a' föld' kerekségén létező evangyéli látható egyházak között, — az egy skótot kivéve, — egyetlen egy sincs, melly ama tanhoz olly hű maradt 's érette annyit áldozott volna, mint a' magyarhoni evangyéli egyház. Adjuk hozzá azt is, hogy ezen tan, az egyházi autonomia' tana, tartotta fenn eddig is ezen egyházat a' viharok között 's hogy végképen el nem nyeletett, Isten után, e' tannak köszöni. Menjünk bár keresztül nyomról nyomra egyházi életünk, zsinataink, gyüléseink történelmén: mindenütt azt fogjuk találni, hogy a' magyarhoni egyházi öntudat és hatalom, zsinatainkon mint törvényhozó, gyüléseinken mint kormányozó, szabadon választott és felelős hivatalnokaiban mint végrehajtó, mindenkor és midenütt autonomice igazgatta magát; e' mellett megadta a' fejedelemnek, a' mi a' fejedelemé. A' nyilt ajtók, a' nyilt jegyzőkönyvek, a' cs. k. biztosok a' zsinatokon, az ezen zsinatok' határozatainak fölterjesztése 's azon esedezések, hogy azok a' fejdelem által megerősíttessenek: mind megannyi bizonyságai, hogy a' magát és hiveit autonomice építő, igazgató és Jézus' tudománya szerint evangyéli szabadsággal nevelő egyház, az államfőnek a' vallás körüli jogait (jus circa sacra), vagy mint mások nevezik, legfőbb felügyelési jogát, (jus supremae inspectionis) nemcsak nem kerülte, hanem több izben kérte és kereste. — Többet mondhatunk, t. i. azt, miként egyik nagy baját ezen egyháznak épen az okozá, hogy midőn érdekében a' rendnek 's amaz apo-

stoli, már a' zolnai zsinat' homlokán tündöklő, tanács' értelmében: „*Mindenek ékesen és jó renddel legyenek köztetek!*"*) zsinatilag határozatokat hozott 's ezeket, mint általa autonomice alkotott egyházi szervezetet, legfőbb helybenhagyás végett fölterjeszté: az államfő legfőbb felügyelési jogát irányában nem mindég gyakorlá vala. Az egyház mindenkor igyekezett magát rendezni, a' kor' igényeinek megfelelni, intézetein javítni: épen azért nem vádolhatja magát, egyenest és egyedül, a' rendhiány miatt, melly gyüléseinkben koronként előfordult 's mellyet némelly társaink, — Isten bocsássa meg bűnöket! — a' leggyarlóbb kútfőkből akartak származtatni.

De az evangyéli látható egyházak' igazgatási szervezetében azon nagy hiba követtetett el, hogy amaz egyházi öntudat és hatalom' súlypontja, mellynek, mint látók, mindig az egyházban kell maradnia, máshová helyeztetett. A' dolog' történelme ez volt. Az egyházjavítás' irásszerü elveit elfogadták népek és nemzetek, 's ezek, elszakadván a' római kath. egyháztól és ennek fejétől, önálló egyházakká ohajtottak alakulni. Korán tisztába jöttek ők magukkal a' felett, mit hisznek és vallanak, mint láthatlan egyház; tudták, miként feladatuk az, hogy az egyetlen fő, a' Krisztus alatt, a' szentirat' világossága, a' kegyelemeszközök' használata, az élő hit által, azon megigazulás felé törekedjenek, melly Isten előtt Jézus által kedves és tetsző: de a' mint külsőleg kellett megalakulniok, a' barátságos vagy ellenséges tartományokban létezésök' körvonalait kitűzniök, a' lelki-épület' helyeit, eszközeit meghatározniok, szóval, magukat külsőleg is rendezniök: itt tévedésbe estek.

E' tévedést,— 's ezt jól jegyezzük meg, — nem elvök' feledése, hanem a' helyzet által tanácsolt kényszerüség szülte; miről azonnal meg fogunk győződni.— Az egyházjavítás' kiinduló pontja — a' hierarchia, a' pápai, a' püspöki jurisdictio, 's a' hit' dolgában minden emberi tekintély elleni tiltakozás volt; mert hiszen itt az egyetemes papság az egyházi öntudatot és autonomiát az egyházra, mint egyetemre, mint a' szentek' egységére ruházá: a' hiendőkben pedig az emberi tekintélyt az isteni tekintély, a' szentirás, foglalá el. Az ezen alapra áttértek' sokasága azonban ezen elveket nem mindenütt léptethette életbe *föltétlenül*; mert a' világi vagy hierarchiai hatalom az egyházjavitás' elvei-

*) 1. Kor. 14.

nek az egyesek által történhető elfogadását föltételekhez kötötte, 's a' reformatio' barátait azon kényszerüségbe hozta, hogy vagy a' régi egyházban kellett megmaradniok, vagy a' megujult egyháznak nem minden, hanem csak azon tanait elfogadniok, melyek a' hatalom által eleikbe irt föltételek' korlátain belül estenek. Ez történt például Angliában, hol az egyházjavitást kiváltképen a' fejedelem és a' püspökök felülről lefelé eszközölték,— kik abban egyeztek meg, hogy az egyházjavítás' minden elveit elfogadják ugyan: de az igazgatást maguknak tartják meg, — az angol király a' pápa' helyét foglalván el, az érsekek 's püspökök pedig maradván a' mik voltak, csak látható urokat változtatva. Ez a' p ü s p ö k i i g a z g a t á s i r e n d s z e r, melly az evangyéli egyházban valóságos anomalia,— a' mennyiben itt az egyházi öntudat és hatalom bizonyosan nem az egyházban van. Itt az egyházjavitás' elveihez szító hiveknek föltétlenül kellett a' pápai igazgatási rendszernek hódolni. Azok, kik az egyházjavitás' elveinek hódoltak ugyan, de ama föltételt, mint annak szellemével ellenkezőt, elfogadni nem akarták, VIII-ik Henrik és Cranmer által szintugy üldöztettek, mint a' római kath. egyház' hívei. De azt is tudja mindenki, miként azon számtalan vallási mozgalmak,'s az ezekből fejledező dissenter egyházak, épen ama' kyrio-hierarchiai elv ellen voltak irányozva 's annak kiküszöbölésével alakultak önálló, az egyházi öntudat és hatalmat az egyház' kebelébe mélyesztő, evangyéli egyházakká. —

Europa' egyéb tartományaiban az egyházigazgatás' megállapítása körül kiváltképen két körülmény volt elhatározó. Vagy mind a' fejdelem, mind a' nép elfogadták az egyházjavítást, vagy pedig csak a' nép, vagy annak egy része fogadta-el,—a' fejedelem nem. Az első esetben, 's ez kiváltképen Némethonban történt, a' megujult egyház a' klerusnak számüzött hierarchiai hatalmát, — tehát épen azt, mit az egyház, mint egyetem, kivívott magának, — azt, mi őt a' szentirás és az ős keresztyén egyház' igazgatási elvei szerint is megilleté,— a' f e j d e l m e k' kezébe tette le. Senki sem fogja állítani akarni, hogy itt az egyház szabad, önkénytes határozást követett: hanem tette ezt azért, hogy a' vele egy hitvalláson álló 's az állami legfőbb hatalommal felruházott fejedelmében menedéket találjon a' megtámadások és az ellenséges viszonyok' tolakodása ellen. A' protestans német fejedelmek, a' már vagy igény, vagy felajánlás által nyert egyházi hatalmat ugy gyakorolták, hogy azt nem, mint az angol király, egyes szemé-

lyekkel (érsekek, püspökök), hanem egyes lelkészi és nem lelkészi személyekből alakult magosabb és alantabb testületekkel osztották meg, mellyek consistoriumoknak, tagjaik pedig consistoriumi tanácsosoknak neveztettek, kik mindnyájan a' fejedelem által voltak választva, mellőzve, fizetve, az egyháznak minden befolyása nélkül. Ez a' német consistorialis rendszer, melly a' püspökitől csak abban különbözik, hogy a' fejedelem az egyházi hatalmat itt püspökök, ott consistoriumok, — itt egyes személyek, ott egyes testületek által, gyakorolja. A' kinek nem volt alkalma a' némethoni consistorialis igazgatásu egyház' nyilvános és magánéletét magánál a' kútfőnél tanulmányozni: az, ha egyebet nem, szerezze meg az 1846. jun. 2-tól fogva, aug. 28-dikáig Berlinben tartott zsinat' tárgyalásait, — legalább a' Bécsben 1849-ik évi 18-ik aug. tartatott superintendentialis gyülésnek a' cs. k. magos ministeriumhoz felküldött előterjesztését, mellynek a' tárgyra vonatkozó szakasza olvasható illy czimü röpiratnak: „Die evang. reformirte Gemeinde zu Wien. Wien 1852. bei Gerold" — 26—31. lapjain; hogy lássa, mennyi kifogásuk van német hitsorsosinknak a' consistorialis egyházigazgatás ellen, mennyi sérelmök és panaszuk; hogy meggyőződjék, mennyire ohajtanak ők azon igazgatási rendszertől szabadulni, melly után némellyek közöttünk sóvárognak, — 's mennyire ohajtanák azt olly igazgatással felváltani, mellynek a' magyarhoni egyház évszázadok óta örvendett.

Ott, hol a' nép, vagy annak egy része fogadta el az egyházjavítást, a' fejedelem pedig nem, természetes volt kettő. Először az, hogy itt a' nem-evangyélmi fejedelem nem igényelhette az egyházi hatalmat, sem az egyháznak eszébe nem juthatott, azt a' hitvallásának alapján nem álló fejedelemre ruházni át; természetes volt másodszor az, hogy illy tartományokban tehát az egyházi öntudat, autonomia és hatalom, ott maradt, hová Jézus helyezé, t. i. magában az egyházban. Ugyanez történt olly országokban is, hol az állam, vagy ennek képviselői és fejedelmei, — már akár tartoztak legyen az egyházhoz, akár nem, — azon szabályt követték, hogy az állam, a' határain belül alakuló keresztyén egyházak' önkormányzatába nem avatkozva, egyedül a' legfőbb felügyelési jogot tartsa fenn magának. Az egység a' kettő között abban áll, hogy az egyházi öntudat mindeniknél megmaradt az egyházban: a' különbség pedig abban, hogy ezen öntudat az első esetben a'

helyzet' sajátságának, a' másodikban elvnek kifolyása, — ott Sionon az ők nem, itt szükségtelen maradt.

Ezen két helyzetben fejlődött ki az egyházigazgatás' harmadik neme a' presbyteri, mellynek alapelve ez: Az egyház, az állam' felügyelése alatt, maga kormányozza önmagát. Ezen elv' alkalmazása körül, a' különböző országok és népek' sajátságai és szükségeihez képest, némelly igazgatási formákra nézve különbségek merülnek fel. Ezen különbségek, az elvnek, mellyből folytak, ugyanazonossága mellett, elkerülhetlenek, sőt szükségesek valának; a' mennyiben mindenütt a' czélszerüség által föltételeztettek. Nálunk a' presbyteri egyházigazgatás' történelmi kifejlődése ez volt. Mihelyt apáink az 1608-ki törvény által az egyháznak létezhetési jogát megnyerték: azonnal zsinatokat tartottak,— még pedig ollyanokat, mellyeknek kanonaik már magukban foglalák az állam' részéről megerősitést is; a' mennyiben azok vagy közvetlenül a' nádorok, mint a' király' helyettesei közbejöttével, vagy egyenesen ezek beleegyezésével 's mindenesetre „plena cum informatione et tractandi ac concludendi authoritate" tartattak; vagy egyenest a' fejedelem rendeletéből, mint a' szatmár-németi zsinat, melynek kanonai ugyancsak a' fejedelem által szentesíttettek. Ezen zsinatokon a' látható egyházakat kerületekre (superintendentia), ezeket vidékekre (tractus, senioratus, esperesség, egyházmegye) osztották, mellyek egyes gyülekezetekből alakultak; e' zsinatokon 's gyüléseken a' superintendensek, esperesek, lelkészek, tanítók, inspectorok 'sa't. választása 's kötelességei felől határozatokat hoztak; a' pörös ügyekre nézve a' fokozatos eljárás' utját kitüzték; a' helyi, esperességi, kerületi és egyetemes gyülések' hatáskörét kiszabták; egy szóval, életbe léptették a' mai presbyteri rendszert, melly szerint az egyes gyülekezetek maguk választották véneik, presbytereik által, az esperesség ellenőrködése, — az esperességek maguk választották elnökeik és képviselőikből alakuló gyülések és hivatalok által, a' kerület ellenőrködése, — a' kerületek maguk választották elnökeik, hivatalnokaik és képviselőikből alakuló gyülések és ezek határozatainak felelős végrehajtói az elnökök által, az egyetemes gyülés vagy zsinat ellenőrködése alatt, — kormányozzák magukat ugy, hogy az egyházban központosuló öntudat és hatalom, mindenütt rendezőleg az egyházból indúl ki, végrehajtólag az egyházba tér vissza. Az autonomicus egyetem fölött a' Krisztus áll és a' fejdelem.

Krisztus irányában feladata az, hogy az ő általa hirdetett evangyéliom és az általa rendelt szentségek' segedelmével, látható híveit a' láthatlan egyház' tagjaivá nevelje, hogy legyenek a' Krisztus' testévé. A' fejedelem és az állam irányában feladata az, hogy mint az állam' határain belül látható, lételt-öltött egyetem, az államczélokat ne csak ne háborítsa, hanem azokat engedelmesség által elő is mozdítsa.

Mi az egyetemes ev. egyház' jövendőjét, az igazgatást illetőleg, abban látjuk, hogy az a' történelmi kényszerüség által elvesztett autonomiáját visszaszerezni 's annak alapján az államhozi viszonyát kétoldalu szerződvények által ingathatlan alapra fektetni igyekezzék ugy, — hogy Istennek szabadon megadhassa a' mi Istené, és a' Császárnak a' mi a' Császáré. Olly egyház, melly egyetemében vagy tagjaiban, az állam fölé akarná magát helyezni; vagy az evangyéliom által parancsolt polgári kötelességeket nem örömest és föltétlenül teljesítené: nem volna többé egyház, keresztyén 's evangyéliomi egyház bizonyosan nem.

Mi, a' Prot. Egyh. 's Isk. Lapban, a' képviseleti egyházigazgatási rendszert javaltuk, ennek érdekében munkáltunk, az evangyéliom 's hitvallásaink' szellemében, erős meggyőződésből, egyházunk iránti tiszta szeretetből: mást ajánlani meggyőződésből, buzgón, becsülettel, tehát sükerrel is, — nem vagyunk képesek; mi ezen presbyteri igazgatási rendszernek vagyunk hivei most is és mindig, még pedig ugy, azon alapon, nyomon és formák között, a' mint azok apáinktól reánk szálltak.

Ha először arról lenne szó, hogyan kellene ezen rendszert czelirányosabban alkalmazni 's beléje netán, az autonomia' lobogója alatt, a' consistorialis rendszer' némelly gallyait is beoltani, vagy általában ezen egyházi öntudat' alapján olly épületet emelni, melly alatt az egyház biztos menedéket találjon, 's melly egyszersmind az állam' tetszését birja? ha másodszor ezen kérdések olly helybeli, esperességi, kerületi és egyetemes gyülésekben vagy zsinaton fognának tárgyaltatni, mellyeknek mind elnökei, mind tagjai az egyház' szabad választása által lettek azokká, ugy hogy az itt említett testületek az egyháznak és az egyház' bizalmának legyenek képviselői; ha harmadszor az állam, mint őrünk és pártfogónk, ezen testületeknél képviselve lenne is, — mint az 1791. 26. t. cz. szerint, a' zsinatra Ő Felsége, si Suae Majestati ita visum fuerit, Regiumquoque hominem, non quidem pro directione aut praesidio, sed solum pro inspectione, — küld: akkor azt

mondanók, tessék velünk parancsolni! nincs szolgálat, melliyet ez irányban felvállalni vonakodnánk.

Ámde a' legujabb időkben néhány előkelő lelkészi, világi és tanári evangy. egyéniségek, az egyház igazgatására nézve, az államnak uj tanokat ajánlottak fel, 's az állam ezeket elfogadni hajlandónak mutatkozik, és részint gyakorlatba is hozatta; 's most világi és tanári és lelkészi egyéniségek, egy részben ugyis mint ama gyakorlatnak az állam által választott organumai, igazgatják az egyházat, az uj tanok, nem az egyház' utasításai szerint 's ennek megbizásából.

Ezen férfiakról, kik az uj rendszert az államnak felajánlották, elfogadták 's most életbe léptetni buzognak, nem szabad egyebet föltennünk mint azt, hogy ők ezt azon meggyőződésből cselekszik, miszerint az egyetemes egyház által kezdettől fogva mindeddig követett zsinati-presbyteri rendszer az irással, az evangy. egyház' elveivel, javával, 'sa't. ellenkező,—vagy legalább az egyház' czélját kevesebbé biztosító 's igy czélszerütlen intézet, — 's azért köteleseknek érzik magokat az államhatalommal egyesülten czélszerübb 's azon rendszert helyezni be, mellynek alapvonalait a' gyakorlatban általok kifejezve tapasztalók. Mi ezen meggyőződésben nem osztozhatunk: de, mivelhogy meggyőződés, tiszteljük azt. De kinek részén áll itten azon kötelezettség, hogy az eszméket nyilvános lap' utján tisztába hozza? A' mienken nem, mert a' mi elvünk, meggyőződésünk, az egyházéval azonos, melly, tudtunkkal, sem mint presbyterium vagy esperesség, sem mint egyházkerület, sem mint egyetem nem törlötte el eddigi rendszerét: az övékén tehát, a' mennyiben ők akarnak uj eszméket behozni; nekik tisztök tehát bebizonyítani egy felől azt, hogy az egyház három századon keresztül, igazgatására nézve, egy folytonos nagy tévedésben élt: más felől pedig, hogy ők azok, kik most ezen óriás tévedés' helyébe egy, az evangyéliomi, egyháztörténelmi, az egyház' eszméjével 's természetével rokon 's annak javát legsükeresebben biztosító igazságot akarnak beültetni. Mi tehát elvárjuk ezen igazság' megszülemlését, 's a' béke, az egyetértés' szereteténél–, az állam-hatalom iránti tiszteletnél fogva, nem akarunk, nem fogunk akadékoskodni: hanem türelem–, engedékenység 's csendben figyelő részvéttel várandjuk-el a' születésnapot.

Mi tehát lelépve a' munkatérről, mellyből a' körülmények 's változott viszonyok által kiszoríttattunk,— mellyen munkálni,

legalább nekünk, nem lehet; lemondva olly lap' szerkesztéséről, melly az egyházigazgatással foglalkozzék,— melly történelmünk' krónikája, statistikai adataink' gyüjteménye, gyüléseink' visszhangja, irodalmunk' közlönye, egy szóval, nyilvános életünk' tükre fogna lenni; 's hálát adva Istennek, hogy az egyház és ennek igazgatása különböző fogalmak: jelenleg, barátinknak minket munkálkodásra hivogató szavát figyelembe véve 's méltányolva, hozzá fogunk a' munkához, olly módositással, hogy nem kifelé, hanem befelé szándékunk működni; olly irányban, miszerint az egyház' bensö élete fejlesztessék, a' hivekben a' hit, remény és szeretet élesztessék 's erőről erőre emelkedjék.

Már akkor, midőn a' Prot. Egyh. 's Isk. Lapot szerkesztők, gyakran tanakodtunk egy olly közlöny' megnyitása felöl, melly az egyház' bensö életének emelését tüzné ki czéljául. Természetes, hogy e' tanakodás még inkább megujult közöttünk, mióta egykori Lapunk' folytatásának eszméjét teljesen el kellett ejtenünk. Csak az volt a' kérdés: Vajjon az egyház' bensö életére hatandó olly közlönyt nyissunk-e, melly kiváltképen az egyháztagok, a' hivek, a' hallgatók,— vagy kiváltképen a' lelkészek' kezeibe való legyen? Végre is abban állapodtunk meg, hogy mi egyelőre csak lelkésztársaink' számára nyitunk olly Tárt, melly a' lelkészi munkálatok' válogatott kalászait foglalná magába. Ugyanis ezt amannál sürgetőbbnek véltük, mert azon meggyőződésben élvén, hogy egyházunk' bensö életének központját a' lelkészek képezik: ezekre kivántunk leginkább hatni,— jól tudván, hogy addig, míg egyházunknak hivő, buzgó, tudományos 's magas hivatásukat lelkismeretesen teljesítő lelkészei lesznek, minden ponton, minden gyülekezetben: addig az evangyéli egyházat semmi körülmények között sem kell féltenünk. — (A' fölebb támasztott kérdés fölötti tanakodásunkat a' végett említők meg, hogy figyelmeztessük lelkésztársainkat az egyháztagok, a' hivek' azon szellemi szükségére, azon lelki eledelre, mellyről számukra szintén gondoskodni kell. 'S valóban,— ha lelkésztársaink, nemcsak rajtunk könnyíteni, hanem főkép egyházi közszükségünket fedezni, jónak látnák: bocsátkozhatnának olly vállalatba, alapíthatnának olly közlönyt, hogy általa ismét a' családi kör' vallásos élete gyarapíttassék. A' vállalat, anyagi tekintetben is, a' mienknél nyereségesb lenne, 's nekünk is örömünkre szolgálna,— kiknek, magunknak is, maradna időnk is, kedvünk is, testvéri közremunkálással járulni a' szent ügyhöz.) —

De tüzetesen kelletvén szólnunk vállalatunkról, 's számot kelletvén adni magunknak 's másoknak a' lelkészi hatáskör' azon részeiről, mellyekre kiváltképen ohajtunk hatni: nem mellőzhetjük, a' mennyire lehet világosan, kipontozni a' határokat, melylyeken belül mozgandók leszünk. És itt már a' következőkben állapodtunk meg:

Szándékunk — a' gyakorlati theologia' mezején mozogni, maradni 's itt gyüjteni kévéket és kalászokat Tárunkba; nem a' theoria, a' szemlélet' légkörében evezve halászni 's mutatni fel gyöngyöket vagy szines üvegcséket,—millyenek alkalmasint csak Tárunk' tornáczában, az előszóban, vagy mellesleg a' jegyzetekben foglalhatnak helyet: hanem a' munkatelken növekedett, bár szerény 's igénytelen termékeket gyüjteni össze 's előmutatni.

A' gyakorlati theologia' mezején imez osztályokat ismerjük 's nevezzük: a' gyermekoktatási, szónoklati, egyházszertartási, lelkatyáskodási, egyházkormányzási, egyházjogi-t. Mindezeken majd itt, majd ott, forgolódni, hatni, alkotni, gyarapítni kell a' gyakorlati lelkésznek; ezekről, ha nem is remekek 's mintányokat, legalább mutatványokat szándékunk közleni.

Az előadottak szerint ugy működik a' gyakorlati lelkész, mint:

a) Oktató, az Isten' igéjének hirdetője, mivé őt a' bucsúzó Jézus ama szavai teszik: *Tanítsatok minden népeket, hogy megtartsák azokat, a' miket én parancsoltam nektek.* Ezen oktatás, ezen oktatói hivatal, bensö természete- és a' gyülekezet' szükségéhez képest, vagy azokra terjed ki, kik az egyházba bevezetendők, az Isten' igéjével megismertetendők: vagy pedig azokra, kikben az Isten' igéje, mellyben már jártasok, megujitandó, megelevenítendő 's folyvást fejlesztendő és szilárdítandó. Az első esetben az oktató lelkész, mint katekhéta a' kezdő, bevezető, beavató oktatás, a' katekhizátzió,— a' második esetben, mint szónok, a' szószéken a' szónoklat — a' predikátzió — által, működik.— A' lelkész továbbá:

b) Szertartó, a' lélekben és igazságban végezendő nyilvános istentisztelet' vezére, a' szentségek' kiosztója, az egy-

házi foglalkozások' végrehajtója, 's mindazoknak mik egyenként és együttvéve a' keresztyén istenimádást, istenszolgálatot, a' cultust, teszik,— intézője.— A' lelkész

c) Atyáskodó, vagy a' szó legsajátabb értelmében lelkész, a' mennyiben a' sajátképeni oktatási és szertartási foglalkozások' határain kivül, akár az egész gyülekezet, akár annak egyes tagjainak, anyagi, erkölcsi, lelki állapotját illetőleg,— figyel, őrködik, fárad, hogy mindnyájan a' hit' egységében, a' szeretet 's reményben megtartassanak; jelesen, az áttérők, a' hitetlenek, a' lágymelegek, a' közömbösök, a' túlbuzgók, a' szakadárok, a' kétségbe-esők, a' betegek, a' haldoklók' lelki állapotuk szerinti szükségeikről gondoskodik.— A' lelkész végre:

d) Egyik kormányzója a' gyülekezetnek, vagy több egyházaknak, a' ki oda irányoz, hogy az egyház' czélja eléressék 's gondoskodik, hogy mindenek szép renddel és ékesen legyenek közöttünk; ő az egyháziakat illető törvények' 's határozatok' foganatosítója, az egyház' érdekeinek őre, jogainak fentartója, az egyház' egyik ügyvivője, ügyvéde.

Melly pontok hogy még közelebbről is meghatároztassanak: ezennel nyilvánitjuk, miként mi olly közlönyt akarunk a' közönség elébe juttatni, mellynek czíme: Lelkészi Tár.

Megjelenik ez, ha az Ur akarandja, kötetenként, a' kötetek ismét külön-állólag magukban, vagy füzetenként: de nem eleve megszabott határidők, hetek vagy hónapokban; mert nem tervezünk időszaki munkát adni, mire vállalkoznunk sem rendes hivatalos foglalatosságink,— mellyeket mindenek előtt lelkismeretesen igyekszünk teljesíteni,— nem engedik,— sem azon körülmény, miszerint nem tudhatjuk, társaink milly mértékben munkálandnak közre? a' közönség mi részvétet tanusítand?

Tartalmazand pedig ezen Lelkészi Tár:

1. Szoros értelemben vett szószéki templomi beszédeket, tehát predikátziókat, (úrnapi, ünnepi és alkalmiakat), homiliákat, biblia- és katekhismus-magyarázatokat, halotti tanításokat, predikátzio és beszéd-vázlatokat. Ezek foglalandják

el a' Tárnak aránylagos legnagyobb részét, 's ezeket az első szakaszban „Egyh. Szónoklatok“ czím alatt közlendjük. A' másik szakaszt „Egyh. Tárczának“ nevezzük, mellybe igtatandunk:

2. Imákat és énekeket, — mindennemüeket, bármi alkalmiakat.

3. Mindennemü egyházszertartási beszédeket.

4. Közleményeket a' lelki atyáskodás' teréről.

5. Katekhisálási mutatványokat, a' gyermekek' körében.

6. Egyházkormányzati eljárások' példáit 's egyháziakat illető törvények 's rendeleteket.

De lássuk immár a' kellékeket, mellyekkel a' Tárunkba fölveendő munkálatoknak, — legyenek azok bármi-nemü szónoklatok, beszédek, imák vagy énekek, — okvetetlenül bírniok kell. Mi ezen kellékekre nézve mindenben engedékenyek, egyben szigoruak leendünk. Szigoruan megkivánjuk azt, hogy minden e' kötetekben megjelenendő munkálat keresztyén legyen, mellynek áradata felett 's az áradatnak összes habjai, gyürüzetei, mozdulatai fölött lebegjen az Ur' szelleme. — Egyházunk olly hivők' egysége és közössége, kik az egyetlen fő a' Jézus Krisztus' közbenjárósága alatt, 's a' Szentlélek által ihletett próféták' és apostolok' irataiba foglalt isteni kijelentés' — a' szentirás' — alapján, a' szent keresztségben Jézussal egyesültek, 's az ő testének részeivé lettek. Egyházunk' feladata az, hogy a' szentirásban foglalt isteni eszközök, oktatások, intézetek, — az ige' — segedelmével, azt mit Isten nekünk az ő fiában ajándékozott, a' hit-, szeretet- és remény-alkotta testvéri közösség által fentartsa, ápolja, közölje, és mindeneknek közjavává, közbirtokává tegye. Mi lelkészek nem lehetünk, nem vagyunk egyebek, mint az egyháznak és ez által a' Krisztus' szolgái 's Isten' titkainak sáfárai, 's mint illyenek nem akarhatunk egyebet, mint az egyház' feladatát, azon körben, hová Isten és hiveink' bizalma helyezett, legjobb tehetségünk szerint létesíteni. Míg egyházunk 's annak lelkészei a' Krisztus' evangyéliomához hivek maradnak: ne féltsé-

tek azt! jövendője biztosítva van; de hol vagy a' hívek, vagy,— mi még gonoszabb, — a' lelkészek mindenek volnának inkább, mint keresztyén meggyőződéstől ihletett, keresztyén szellemben szóló, foglalkozó, működő egyházi szolgák: ott a' veszély már-már beköszöntött. A' keresztyén lelkész' szolgálata nem lehet egyéb, mint az evangyéli egyház' sajátságos öntudalmának tiszta kifejezése, 's mindenütt és mindenben a' szentirásra 's az ezzel megegyező hitvallásokra, valamint a' keresztyén egyház' kezdeteire kell visszavitetnie. Csak igy lesz ezen szolgálat, mint isteni intézmény, egyszersmind dicsőitése Istennek, éltetője a' keresztyén szellemnek, terjesztője Isten' országának. — Mellőzhetlen kellék gyanánt igényeljük tehát minden lelkészi munkálattól azt, hogy — akár forogjon az a' hit', akár az erkölcs' mezején,— Krisztus és a' kijelentés legyen a' kiinduló vagy visszatérő pont benne, 's Krisztus 's az ő lelke 's az igének isteni igazságai szövődjenek keresztül rajta mindenütt; mert nem illő, nem szabad keresztyén lelkésznek sem mellőzni az isteni kútfőből merített isteni ihlettel teljes tárgyakat,— sem a' magasztos lobogóhoz hütlenül, az alatt saját gyarló emberi véleményeit isteniek gyanánt árulgatni. Pál apostol igy szól: „Jézus Krisztus tegnap, és ma, és mindörökké. — Nem végeztem volt magamban egyebet valamit tudni tiköztetek, hanem a' Jézus Krisztust, azt pedig, a' ki megfeszíttetett. — Mi prédikáljuk a' megfeszíttetett Krisztust, a' zsidóknak botránkozást, a' görögöknek pedig bolondságot." Ezzel nem mindent mondottunk ugyan el: de eleget arra, hogy kiki megértse, mit akarunk. Ezen alapeszme, ezen irányt, ezen czélpont mellett, kiki megtarthatja egyéni sajátságait, modorát, hangját; valamint különböznek Péter, Pál, János, Jakab egymástól irmodorukra nézve, 's más-más oldalról 's szempontból tekintvén a' fő tárgyat: de a' kik, minden különböző jellemvonásaik mellett, igaz tanítványai 's tanui az Urnak.

Nem szándékunk kritikai szemlét tartani a' jelenkorban megjelent lelkészi munkálatok felett: azonban annyit állíthatunk, hogy nem kellene messze fáradnunk, ha bebizonyítani akarnók, mi sok

olly egyházi munkálat látott napvilágot, mellyben az evangyéliomi szellem's kenet teljesen hiányzik,—mellyen alapos philosophiai tanulmányozás sem, egyedül a' legvulgarisabb, piaczi, felületes, sekély rationalismus 's hirlapi bölcseség és stil, — vehető észre. Mi most nem akarunk itélni, már csak azért sem, hogy ne itéltessünk. De nem itélünk azért sem, mivel a' keresztyén evangyéli egyházi szónoklat' történelméből tudjuk, mennyire különböztek a' vélemények a' hittudósok között a' lelkészi munkálatok, különösen a' prédikátzió' kellékei felől; 's milly iromba példányokat mutatnak fel e' tekintetben a' különféle korok' lelkészei. Nem itélünk végre azért sem, mert mi pálczát törni nem, hanem egyedül azt akarjuk kimondani, mellyik azon kellék, mellynek szerintünk soha sem szabad az illy munkálatokban hiányoznia, 's nem különösen azokban, mellyeket mi akarunk kiadni. Nem a' csalhatlanság 's nem is az oktatni-akarás viszketege szól belőlünk, hanem egyedül meggyőződésünk' őszinte és nyilt kifejezése a' végett, hogy a' velünk fogózó társak ismerjék vállalatunk' jellemét, és tudják, mit várhatnak tőlünk 's mit várunk mi ő tőlök?

Másik kellék, mellyre számot tartunk mindennemü munkálatnál, kivevén az énekeket, az, hogy azok eredetiek legyenek. Magunknak tartjuk fenn kijelölni a' fordíttatandó darabokat a' külföldi egyházi szónoklati irodalom' mezején tekintélyekül elismert lelkészek' müveiből, ezeknek ismertetésök végett, 's a' mellyeket vélünk mintányokul kitűzhetni: de az illyenekre figyelmeztetést öröm 's köszönettel veszszük. Különösen, minthogy a' szentségek, az ezekkel egybefüggő szertartások, és az egyházszentesitést igénylő egyéb cselekmények körül, kiválólag megkivántatik, hogy ezek az evangyéliom és az apák' hitvallásának közös alapján végeztessenek: szándékunk a' különféle evangyéli országos egyházakban régibb időben divatos és a' jelenben elfogadott illy szertartási mintákat hiteles kútfőkből merítve föltüntetni, — mellyek, mint régi emlékek, érdekesek 's tiszteletesek nemcsak, hanem, mint egyik vagy másik hitfelekezet'

alaptételeit, indulópontjait kimutatók, typusát kifejezők, folyvást figyelemre méltatandók is. —

Végre szólanunk kell arról is: Mi czélt ohajtunk sajátképen elérni?

Mindenek előtt azt, hogy a' lelkészek—mint az egyházban fő szereplők 's tényezők által, ezeknek evangyéliomi forrásból fakadó, meggyőződött kebelből áradozó beszédeik 's keresztyén szellemben intézett eljárásaik 's munkálataik által, az egyház' feladata, miről fölebb szólánk, létesíttessék.

Továbbá, agendáink és énekkönyveinkre nézve az levén ugyan nézetünk, hogy ezeket gyakran változtatni épen nem tanácsos, — egyeseknek ezt tenni nem szabad 's csak mindenkor az egyház az, melly itt változtatásokat tehet: de nem kevesebbé levén igaz, hogy az illy változtatások épen a' keresztyén épületesség' szempontjából is elkerülhetlenül szükségesek: ohajtjuk, hogy ezen kötetek az agendák' és énekkönyvek' bővítése, javítása 's változtatása ügyében egykor működendő egyháznak anyagot szolgáltathassanak.

Tapasztalásból tudván, mennyire könnyíti a' lelkész' működését, ha a' legkülönfélébb esetekre készült munkálatok' gyüjteményét birja, mellyekben lapozás, forgatás, olvasás utján láthatja, illy vagy amolly körülmények között, hogyan járt el egyik vagy másik társa?: ohajtjuk szintén, hogy Tárunk különnemü dolgozatok' lelettárává alakulván, benne a' szükségelt 's keresett mintányok, mutatványok szolgáljanak társaink' kalauzolására, legalább tájékozására.

Végül, e' vállalat által kivánjuk azon hiányokat némileg pótolni, mellyek onnan erednek, hogy theologiai collegiumaink, nézetünk szerint, nincsenek kellőleg megalakitva 's rendezve; különösen pedig a' gyakorlati lelkészek' kiképzésére mindeddig nem volt kellő figyelem 's gond. Mert nemcsak a' szemléleti tanulmányok, p. o. katekhetika, egyházkormányzás-tan 's egyházi jog-tan mellőztettek eddigelé 's hevernek müveletlen parlagon: hanem kivált irásbeli dolgozatok' fogalmazására, gyakorlati kér-

dések' megfejtésére, a' lelkésznövendékek' jellemképzésére' fordíttatik kevés idő 's ügyelet. 'S e' tudat nekünk olly sajnos, hogy csaknem feledteti velünk az irótollunk alatti tárgyat 's ösztönöz Isten' nevében 's egyházunk' érdekében kiáltványt intézni lelkésznöveldéink igazgatóihoz 's tehetősb hitsorsosinkhoz, mellynek értelme szerint a' lelkészeket-képző intézeteket necsak ki ne hagyják a' számításból, hanem minden kitelhető igyekezettel 's áldozattal, ha többet nem, legalább egy theol. collegiumot alkossanak ollyat, melly a' theol. képzettségnek necsak kezdője, hanem befejezője is legyen!

Mindazon lelkésztársakat 's ügybarátokat immár, kik nézeteinkben osztoznak 's velünk, Isten' dicsőségére, egyházunk' üdvére, ugyanazon szellemben, ugyanazon czélra munkálni, lelkesültek, — lakjanak közel vagy távol, mert nem alakítottunk valamelly zárt-kört, — üdvezeljük, tisztelet 's szeretettel bizalmasan fölkérjük velünk közremunkálni, kiknek dolgozataikat 's közleményeiket szivesen kérjük és várjuk.

Adja a' kegyelem' Istene nekünk és társainknak az ő szent Lelkét, hogy ezen közös vállalat által szent neve dicsőítve, országa terjesztve, egyházunk építve legyen!

Pesten, András' napján, 1854.

Török Pál
és
Székács József.

EGYHÁZI SZÓNOKLATOK.

KIADTÁK

TÖRÖK PÁL és SZÉKÁCS JÓZSEF.

ELSŐ KÖTET.

PESTEN,
NYOMATOTT BEIMEL J. ÉS KOZMA VAZULNÁL
1854.

1.

AZ URBAN VETT SZOLGÁLAT 'S ANNAK BETÖLTÉSE.

LELKÉSZEK FELAVATÁSAKOR, 1842-ben.

Alapige:

Meglásd, hogy a' melly szolgálatot az Urban vettél, azt betöltsed.
Koloss. 4: 17.

Betölteni, hiven, lelkesen tölteni be a' gondviselés által kimutatott munkakört, — legszebb, legméltóbb törekvése a' teremtés' koronájaul alkotott nemes lénynek, az embernek. — Im' a' természeti világban, az érzés és értelem nélküli teremtmények, minden elem, minden test mennyen és földön, a' roppant naptekétől a' fövényszemmel nem mérközhető féregig, részint vonzó és taszító erőktől, részint ösztönöktől hajtatva, mindnyájan kitűzött pályáikat járják, — megfelelnek rendeltetésöknek, — 's ha szabad az apostol' szavait ide is alkalmaznunk, *betöltik szolgálatukat.* — Ha igy van ez a' létezés' világában, önállás, öntudat és szabadság nélkül: mennyivel inkább igy kell ennek lenni a' cselekvés' világában, önállás- öntudat- és szabad akarattal ékeskedő valóságok között! Vessük szemeinket a' társas életre, mellyben mozog és működik a' cselekvés' bajnoka, az ember. Mikép forognának szép renddel és egybevágólag annak számtalan kerekei? miként lehetne az szintugy egyesek', mint az egész emberiség' fejlődésének 's tökélyesedésének eszköze? hanem ha abban, kijelölt helyzetének kötelességeit, a' fejdelmi bíbortól az ekeszarvaig, pontosan betölteni kiki legszentebb tartozásának ismerné. — És mi, tisztelt hivataltársaim! kiknek épen ez tétetett egyenes tisztünkké, másokat is ugy képezni, hogy rendeltetésök' czéljának betöltése által a' társaság' virágzását, saját lelkök' üdvét és boldogságát előmozdítani éltök' legfőbb feladatának tekintsék, — mi, — kik szolgálatunkat az *Urban vettük,* — azaz, mindazon felséges igazságoknak, boldogító parancsoknak,

üdvtárgyazó intézkedéseknek, mellyeket a' világ' legjobb 's legbölcsebb urának, az emberiség' javára eleitől fogva, mind a' természetben, mind szent igéjében kinyilatkoztatni tetszett, — közvetlen hirdetőivé, tolmácsivá és sáfárivá rendeltettünk, — mi volnánk-e azok, kiket másoknál kevesbé illetne a' szolgálat' hiv betöltésének közös nagy kötelessége? Sőt inkább dicsekedve vallom veletek együtt, hogy a' mennyivel nagyobb-jelentőségü az Urban vett szolgálat másnemü szolgálatoknál: annyival szigorubb pontosságnak, tisztább lelkismeretességnek és lángolóbb hűségnek kell az Ur' szolgáját bélyegeznie, 's viszont, kötelesség-mulasztás' eseteiben, annyival terhesb felelősségnek kell reája várakoznia. Neki hiu szerencse-, fény-, kényelemért, — bár szintugy gyarló ember, — legkevesbé lehet nagy botrány nélkül kötelességeiben tétovázni; neki a' hűség, törvény és kötelesség' sérthetlenségének legbuzgóbb őrállójának kell lennie, — s mint illyennek, épen ezek ellen legkevesbé lehet hibáznia. Ő ama legdrágább ügyben, a' halhatlan lélek' ügyében, kalauz, — botlása sokakra 's nagy következéssel hat; ő tükör, mellyen kis homály is sötétséget okoz; ő, mint tiszta fehér tárgy, parányi pecsétet is észrevétet; hegyen épült város, sokak', mindenek' szemébe tünik; az ő szava, példája kivált, a' kevesbé gondolkodók által kétségtelen-értékünek vétetik; ő egyetlen intésével, tanácsával, tettével szembetünőleg épithet, vagy ronthat. Ezért mulhatatlanul szükség, hogy a' lelkitanító' az Ur' szolgálatában, nagy elődének Pál apostolnak emez intését: *Meglássad, hogy a' melly szolgálatot az Urban vettél, azt betöltsed,* komolyan és melegen szivére vegye, 's egész éltét ez ige' megtestesitésének, tettekben valósitásának szentelje. Nem csupán Archipposzhoz, a' kolossei gyülekezet' egyik tanitójához, van ez apostoli parancs intézve: örök jelszavunk ez mindnyájunknak, kik az Urban vállaltunk szolgálatot. — Azért tétetett nekem is kedves kötelességemmé szentegyházunk' nagy-buzgalmu 's bölcseségü elöljáróitól, e' fontos ünnepély' órájában, ez igére, mint alapra, épiteni egyszerü elmélkedésemet; — melly megbizatá-

somban parányi tehetségemhez képest eljárandó, Isten' segedelme 's részvevő figyelmetek' kedvezése mellett, előterjesztendem:

I-ször. Miben áll az Urban vett szolgálat? és

II-szor. Mi kivántatik meg annak betöltésére?

I.

Az Urban vett szolgálat' minden tisztei ez egy pár szóban öszpontosithatók: vallásos tanítás. — Ama legelső szenteléskor, mellyet maga főpásztorunk Jézus tartott, illy utasítással bocsáttatnak el a' legelső keresztyén egyházi szolgák: *Tanitsatok minden népeket!* mintha mondaná az isteni tanító: Akárhol fordultok meg a' föld' kerekségén, vallásos oktatással, mint az örök igazságok iránt fogékony emberi lélekhez legillőbb, legczélszerűbb eszközzel, alapítsátok meg egyházamat, terjeszszétek határait 's általa Isten' dicsőségét. 'S hogy az okokkal-győzés mindig legsikeresb eszköz vala Isten országa' népesitésére, nyilván van onnan, hogy a' térítés' ezernemü kisérletei között, a' mindennapi tapasztalat 's az évkönyvek' bizonyitásai szerint, mindig ez hozta a' legkedvezőbb eredményeket. Az ámítás' és kényszerités', fegyver' és csalárdság' hódításai egymásután enyésznek semmiségbe: csak a' mit okszerü tanítás alapított, áll meg, több-több üdvöt gyümölcsözve, az idők' végeig. Tanítani, — ember' méltóságát, felséges rendeltetését, lélek' halhatatlanságát, az örök valósághozi viszonyait fejtegetni, — magas, szent eszméket, rokon-eredetü 's czélu, a' valóért égő 's ugyanezért az igazság' apostolának szent-ihletü ajkain hittel és szeretettel csüggő lelkekkel közleni, — a' nagy teremtőt 's gondviselőt dicső munkáiban, a' gyengébb-látásuakkal is szemléltetni, imádtatni, — ama titkok fölött, mellyekre, mivelhogy még azokat el nem hordozhatta a' gyarló ember, mindenható kezek vontak fátyolt, a' mindinkább fejlődő emberésznek hovatovább erősb-lobogásu fáklyát tartani, — oszlatni az elmék' sötétségét, megdönteni tévelygés' és balvélemények' hazug bálványképeit, — jézusi szellemben igaz megvilágosodást, keresztyéni szabadságot terjeszteni, — csüggedőket, kétségeskedőket

meggyőződés' erős sziklájára állítani: ezek és számtalan illyesek a' vallásos tanításnak nemcsak az emberiségre áldást és boldogságot árasztó, hanem magának az egyházi tanítónak is épen olly nemes gyönyörüséget, mint gazdag szívjutalmat gyümölcsöző foglalkozásai. Ah! ha szavakban kifejezhetném, ha milliókkal közölhetném, mi olly gyakran és e' pillanatban is olly hathatósédesen feszíti keblemet; ha láttathatnám mindenekkel a' kincs' nagyságát, mellyet imádandó mesterünk e' rendeletében *„tanítsatok"* kezeink alá bízott; ha éreztethetném, mint magam bensőleg érzem, milly boldogság részesíteni embertársainkat a' minmagunkat már boldogító fényben és nyugalomban, egész az angyalok' rendeig emelő örök, nagy igazságok' tudásában, 's a tanításunk' következtében nyomdokainkon kelő virulást és világosságot szemlélhetni! Igen is, az Úr' szolgájának magasztos tiszte a' tanítás; szakadatlan tanítás az ő hivatalos, tanítás az ő egész magános élete. — Ha tekintjük őt

1) Hivatalos tanítását illető foglalkozásiban:

a) A' lelkitanítónak legragyogóbb, 's e' hivatalnak legtöbb tekintélyt, erőt, a' lelki győzelemre leghatósabb fegyvert szolgáltató mező a' szószékben nyilik fel.—Itt ő körülövedzve az isteni vallás' fénykörével, ajkain a' szónoklat' minden varázserejével, a' beszédnek mézédességével, megragadó tüzével, lelket-fölrázó hatásával, vagy a' szívbe égi nyugalmat szállító malasztjával, — hatalmában az állító, erősítő, győző, czáfoló, elrettentő, vagy megnyerő okok', erősségek' szent és ellenmondhatlan bizonyságival, — tekintetében egy ünnepélyes, már magától a' mindenkinél tiszteletben álló helytől kölcsönzött komolysággal, — vagy a' mindig boldogító, vallás-adta lelki béke', öröm-fölemelkedettség' másolhatlan kinyomatival, — mint földi megváltó állhat a' bizalom' legszebb nemével rajta csüggő hallgatói' közepette. — Midőn föllép, nesztelen ájtatos csend ömlik el széke körül, mintha felsőbb lény jelennék meg a' gyülekezet' színe előtt; már megjelenése is a' közszeretet és bizalom-karolta hitszónoknak hasonló a' tavaszi nap feltüntéhez a' hallgatag

természet' reggelén; tenyésztő meleg és világosság fejlik, élet és virulás' csirái fakadnak, valahová jótékony sugári lövellenek. Ezer szem fordúl felé, czéljába bele-egyezést, vele együttérzést, vallásos buzgalmi rokonságot tanusító várakozással. Megnyitja ajkait 's szózata mint villanyerő járja keresztül az ige-szomjas kebleket, 's ez erő átvezetője a' szívhurokba az ő mesterileg remek előadása leszen. — A' melly érzelmek hatják meg, dagasztják az ő kebelét, — vagy a' könyörgésnek a' nagy teremtőt dicsőitő, a' kegyes Atyát fiuilag tisztelő, a' tiszta szentség' legfőbb példányképe előtt megalázódást tanusító szózatában, — vagy az erény' felséges, tisztelendő, — 's a' bűn' undorító, megvetendő arczképének hathatós ecsetteli rajzolásában: ugyanazokat költheti fel, hozhatja munkásságba, 's teheti győzelmesekké magának megnyert hallgatóiban. — A kebel'indulati, gerjelmi, a lélek' titkosb gondolati is kormánya alá jőnek; azokat imája', szónoklata' erejével, czélja szerint vezetheti, örömre vagy megilletődésre hangolhatja, megdicsőitheti, vagy porig alázhatja. Szájában az *Isten' beszéde*, Pál apostol szerint, *élő* és *ható*, sőt *hathatósb minden két-élü fegyvernél és elhat az akaratnak és elménck, a' tagok' egybeköttetéseig és a' velők oszlásaig* a). Minő érzelmeket költhet ő, midőn az év' 365 napjainak enyésztével, mint az időket-forgató örök hatalom' követe, mult, jelen' és jövő' tanúság-teljes tükrét mutogatva, multakért a' gondviselésnek hálákat adni, a' jelennel bölcsen élni, jövendőnket keresztyén bizodalommal 's reménységgel várni tanít! Minő érzelmeket költhet ő a' keresztyénségnek amaz ünnepélyes nagy napjain, mellyekhez tiszteletes, szent emlékezetek köttetvék, — megváltás, föltámadás, világvégeiglen megalapult anyaszentegyház' nagyszerü eszméi csatolvák; midőn a' megindult népek' kebleik önkénytelen is oltárokká változnak, mellyek csak avatott kezelőkre várnak, hogy magasra lobbanjon rajtok a' buzgóság' szent tüze! — Jő a' tavasz ujra-teremtő leheletével, minden érzőt megindító szépségével, — a' nyár kifejtő és érlelő hevével, — az ősz

a) Zsid. 4: 12.

áldásos kezeivel, — a' tél mulandóságot-hirdető komor tekintetével; mennyi alkalom a' lelkes hitszónoknak hallgatói' szívét a' gondviselés iránt hálás tiszteletre ragadni, az elvett jóknak bölcsen használására, végességökre, parányiságukra, lelkök' halhatatlanságára, méltóságuk' nagyságára emlékeztetni! — Ollykor beköszönnek a' sulytó, a' gyászos idők is, és a' szenvedők' szemeiben fájdalom' égető könyei csillognak, jótékonyan letörlő kezekre várakozók; 's ki nyujtson a' magány', vagy közinség' óráiban szívhez és elméhez egyaránt szóló, vigasztalással mint oktatással teljes enyhszert, — 's midőn már minden földi remény elhunyt, még akkor is egy jobblét' jutalmazó örömeire vonatkozó biztatást, — mint az Urban vett szolgálatát igazán érző 's a' kebel' mélyeig ható tanításban gyakorlott hitszónok!? — Ollykor megzendül a' kor' hatalmas angyalának szózata, közhasznu intézkedésekre, jótékony egyesületekre, rabszolgaság' törlesztésére, néposztályok' fölszabadítására, nemzetiség' emelésére, sajnos elkülönzésben epedő vallásfelekezetek' egyesítésére híván föl a' népeket; 's nem látjátok-e ez üdvös eszmebimbók, vallásos oktatás' nemes törzsökébe oltva, mint hajtanak dús sarjakat, mint virágzanak 's hoznak édes gyümölcsöket, gyorsabban az egyipti pohárnok' álmában fürtöket érlelő szőllőtőnél, a' hitszónoki szék' párkányzata körül!? — Isten a' szívek' mozdulatit, mint a' vizek' folyásit, szabadon hajtja ide 's tova, ezt mondja a' kegyes énekiró, — 's azon eszközök közt, mellyeket a' mindenható kéz az idők' folyaminak vezérlésére használni szokott, szép és fontos szerep jutott a' hitszónoki hivatalnak, mellynek emelkedtével, vagy sülyedtével, a' népek' erkölcsisége, müveltségi és világosodási foka a' legszorosabb egybefüggésben áll.

b) Azonban az egyházi szolga a' szószéken kivül sem szünik meg tanító lenni. Neki hivatalos tanítást kell összekötni a' vallásos szertartások' kiszolgáltatásával is. — És ki nem tudja, hogy azon magas becs, mellyet a' vallásos szertartásoknak tulajdonítunk, nem magában a' szertartási cselekvényben áll?

a' mennyiben, megtisztított hitünk szerint, magokban a' sakramentomi elemekben sem rejtezik semmi rendkivüli varázserő: hanem nagybecsüek 's hasznosak lesznek a' szertartások, különösen az egyházi szolgának azokhoz csatolt épületes tanítása és a' híveknek e' tanítás értelmébeni oktatása– 's benső jobbulásánál fogva. A' szertartások lelketlen, izléstelen, tanuságtól-meddő kezelése megfosztja azokat minden célosságtól, minden magasb jelentőségtől, 's tekintetök' és becsök' sülyedését sietteti a' közvéleményben: míg ellenben, értelmes és buzgó kiszolgáltatás, lelket öntvén azok halt betüikbe, kétszeres sikert ví ki azoknak, és érdeköket, évezredes régiségök ellent nem állván, a' müveltség' és tudományosság' bármilly haladása mellett is, fenn tudja tartani. — Midőn kisded avattatik föl, a' keresztség' szent szertartása által, a' keresztyén társaság új polgárává: milly czélszerüleg használhatja az egyházi szolga e' pillanatokat, — mellyekben az atyai és anyai édes név által fölmagasztalt szülék minden jóra fogékonyabbak, — a' végre, hogy a' szülei szeretet ne maradjon csupán az állati ösztönök' alacsony lépcsőjén, hanem állandóságra nemesedjék, kegyeletté szentesüljön, 's a' magzatok' okos nevelésében mutassa ki jótékonyságát? Majd serdülvén a' gyermek, lassanként öngondolkodóvá lesz, kötelességeiről mint ember, hazafi és keresztyén, elmélkedni, tudakozódni kezd, 's rendeltetését, — nemcsak mint e' jelen, hanem mint a' jövendő élet' polgára is, — megismerni vágyik; 's mi szép, mi fontos itt az iskolai tanításnak segédkezet nyujtó lelkitanítónak föladata, hogy a' kezdő ember, czélhoz-vezető elvek 's utasítványok nélkül ne induljon pályájára, — hanem felavattassék a' gondolkodó keresztyének közzé, 's egykor belőle a' vallásos és polgári társaságnak derék, hasznos tagja képződhessék! — Mit mondjak a' jelenetről, midőn két egybe-lángoló kebel, kölcsönös tiszta vonzalomtól vezéreltetve, az élet' örömeinek együtt-élvezésére, bajainak leküzdésére fog kezet? Ah! ekkor a' helyzetét igazán ismerő lelkész, a' szemlélődés' és tapasztalat' biztos könyvéből, az élet' viszontagságterhes oldalait

's örömvirányos vidékeit olly pontokon hozhatja egybe 's kötheti össze tanításában, hogy lehető, mikép az élettapasztalatlan pár, csupán e' józan-tapintatu útmutatás' következtében kerülheti el a' sziklákat és örvényeket, mellyeken különben hajótörést kell szenvednie! — Vagy a' jézusi vendégség' szent asztalához vezessem-e becses figyelmeteket? hol a' buzgó lelkipásztort legszebb tisztei' egyikében, a' világ' legnagyobb jóltevője drága emlékezetének megnyitásában, 's az általa szóval és tettel hirdetett felebaráti szeretet' láncszemeinek fűzésében látjuk foglalkozni; vagy a' haldokló keresztyén' ágyához? hol bölcseségének 's emberszerető szivének minden gazdagságát elő kell vennie, hogy egy lelket vég-küzdéseiben csüggedéstől, nem ritkán kétségbeeséstől mentsen meg; vagy a' halottnak gyász koporsójához? hol hideg, embertelen okoskodás, szintugy mint idétlen érzékenykedés, csak mélyebb sebeket szaggatna, 's csupán bölcs lelki-orvos képes a' vígasztalásnak olly jótékony gyógyszerét vegyíteni, melly a' bánattól levert szívek' fájdalmait oszlathassa. —

2) De a' ki, mint hivatalnok, nyilvános életének ugy szólván minden mozdulatát hasznos tanítással párosítni köteles: az, mint ember, magános életét is tartozik ugy intézni, hogy az másoknak követendő mustraképül, élő-oktatásul szolgáljon. — Tanítva kell tehát hatni az Úr' szolgájának különösen példás élete által; sőt ettől a' szóvali oktatás' sikere is nagy mértékben függ. Ez által győzheti meg ugyanis a' tanító hallgatóit leghamarább arról, hogy a' mellyeket nekik a' szószékben ajánl, azok nem alaptalan, légből-kapott beszédek, hanem az életben haszonnal alkalmazható bölcs szabályok. Mindennapi tapasztalat igazolja, hogy a' ki példával tanít, kétszeresen tanít; hogy lelkes beszéddel a' vonakodót viszont lelkesedésre hevíthetjük ugyan, de példamutatás az, mi őt valóban munkához is fogatja. Ezt kivánják nagy mesterünk' szavai: *Ugy fényljék a' ti világosságtok* 'sat. a); a' nagy apostol pedig ekként inti tanítványát,

a) Mát. 5: 16.

Titust: *Mindenestől fogva te magadat példaul adjad a' jó cselekedetekben* a). Maga isteni tanítónk ekkép cselekedett egész földi pályáján; nemcsak hirdette a' szeretetet, de a' szeretet' munkáit gyakorolta is; nemcsak ajánlotta, de magaviseletében híven is tükrözte az alázatosságot b); nemcsak tanította az Atya' akaratát, hanem életével be is töltötte azt. — Példával, tettel tehát, mennyei tudomány' hirdetői, őrállói, szolgatársaim az Urban! E' nélkül a' legélethűbb, leghatósabb előadás is többnyire üres hang, mellyet szél elragad, — fényes betű, mellyet nehány napok nyomtalan törölnek el. Annyival inkább, mert az erény' utja,— mellyre térítenünk 's mellyen folytonosan kell vezérelnünk a' reánk bizottakat,— darabos, küzdelmekkel járható,— 's a' gyöngék, az erőtlenek, ha bátor-lelkületü vezér nem töri előttük a' pályát, csüggedésre hajlandók, 's czélhoz-jutás előtt tántorodnak le a' fáradalmas ösvényről. Vagy talán gyáva hadvezérek leszünk, kik biztos kényelmet nyujtó sánczok közől szeretnek fenhangon parancsokat osztogatni? talán útféli szobrokhoz hasonlítandunk, mellyek ösvényt mutatnak, de magok egy helyben veszteglenek? talán a' farizeussal hosszas törvényeket irunk és kegyesség' álarczát öltünk, de a' törvény' megszegésében elsők, a' feslettségben kitanult mesterek akarunk lenni? Hieronymus' helyes megjegyzése szerint, *avvagy nem pirítna-e meg a' beszéd, melly gyakorlati életünkkel ellenkeznék?* A' mi szolgálatunk az Urban vagyon, 's ezért méltán tiszteletesnek neveztetik; tanítás végett állíttatunk elő, miként Jézus is az emberiség' tanítója vala: mennél tiszteletesb helyről jő a' példa, annál több követőket talál, 's a' tanító' példája tanítványok' sergét vonz maga után. Azért mi, és a' mi házunk, mint békés, erényes és jótékony élet' példányképei fogunk állani a' gyülekezet előtt; nemcsak hirdetendjük a' munkásságot, erényt és kegyességet, de tanításunknak megfelelő tettekkel fogunk járdalni a' reánk figyelmezők között. Nemcsak festegetni fogjuk a' boldogságot, — melly a' föddhetlen élet' gyümölcse,— de magunknak és a' mieinknek megszerezvén a' bol-

a) Tit. 2: 7. b) Ján. 13: 15.

dogságot, tettleg megtanítandjuk másoknak, mi legyen annak megszerzésének titka, 's ekként leszünk hegyen épült város, melly el nem rejtezhetik, sőt messze vidékre beláttatván, bizton vezérli a' völgy' vándorának lépteit nyugalom és ohajtott czél felé.

II.

Illy fontos és nagyjelentőségü levén az Urban vett szolgálat,— önkényt következik, hogy annak betöltése koránsem olly könnyü föladat, hogy beszédem' második részét, e' mindnyájunkra nézve olly igen nevezetes órában, annak megoldására szentelni fölöslegesnek vélném. Bármilly szolgálat' betöltésére e' két kellék mulhatatlanul megkivántatik: helyzetünk' tiszteinek világos ismerete, 's lángoló buzgóság azoknak teljesítésében. A' ki munkakörével ismeretlen,— szabadon, szükséges könnyüséggel, elég biztossággal nem mozoghat, nem hathat, — annál a' leggazdagabb ismeretek, legragyogóbb tehetségek is áldást nem gyümölcsözhetnek. Elegendő ismeret' hiányában a' legszentebb akarat is erőtlen; buzgóság nélkül a' sokat-biró erő is munkátlan, — a' pályázó közönyös, langy és kitartatlan, — 's a' szolgálat, bármellyik esetben is, csak tökéletlen lehet. Az Urban vett szolgálat betöltése is tehát lehetetlen, ha a' tudomány és buzgóság hiányzanak.

1. Tudomány, mert a' ki másokat tanítani akar, avvagy lehet-e annak a' tudást nélkülöznie? Még pedig, a' mennyiben csak egy gyülekezet is egészen különböző nemü, rangu, hivatalu, állapotu, fölvételü, érzésü és szokásu egyéneket számlál tagjai között: a' hivatalát tökéletesen betölteni kivánó egyházi szolgának sajátlag minden eddigelé müvelt tudományokban jártasnak kellene lennie. Az ő elmélkedésének tárgyai — Isten, lélek, emberi rendeltetés és boldogság, az egész természeti és erkölcsi világ' számtalan-alaku teremtményei-, történetei- és eseményeivel; hogy tehát ezek felől tanulságosan szólhasson, sokat, mindent föl kell ölelnie a' tudás' roppant mezejéről. De ha csak a' szakmájához szorosabban számíttatni szokott tudományokat veszszük is: hogy ezekben kellő ismereteket szerez-

hessen magának, rég kihalt nyelveket, elenyészett országok' természeti és polgári helyzetét, eltünt nemzetek' erkölcseit, szokásait, irodalmát, időszámlálását kell alaposan értenie,— mik is igen nagy szorgalmat és nem mindennapi tehetséget föltételeznek. Legközelebbről pedig, ha tekintjük az egyházi szolga' kézikönyvét, a' bibliát: milly nehéz legyen ennek tudományos értése, maga azon körülmény mutatja, hogy ez egy könyvben, olly számos különböző nézetü, müveltségü 's felekezetü emberek, mindnyájan saját véleményeiket igyekeznek föltalálni; hogy tehát ennek egyes helyeit szintugy, mint az egésznek való szellemét, lelkét felfoghassa,— benne a' lényegest a' mellékestől megkülönböztethesse, — szóval, a' szent könyvet mesterileg érthesse és magyarázhassa: erre nemcsak mély belátás, éles itélőtehetség és legjózanabb tapintat, hanem egyszersmind nagy-terjelmü tudományos készültség is kivántatik. Még pedig, hogy az egyházi szolgának ezen átalános tudományossága szent hivatalára nézve egyenesen gyümölcsöző és czélhoz-vezető legyen: szükség, hogy tanításai hallgatóinak a) szükségeihez és b) fölfogásához legyenek alkalmazva. Mert

a) Azonkivül, hogy minden egyes embernek megvan saját jelleme és gondolkozásmódja: minden községen egy átalános erkölcsi és szokási szinezet szokott elömleni, mellynek alakulására az élet- és keresetmódnak, a' társalkodásnak, továbbá a' népi, nemzeti, felekezeti elemvegyületnek, szomszédokkali érintkezés-, igazgatás formának, sőt még az éghajlatnak, és ezer meg ezer apróbb körülményeknek is befolyása van. Igy fejlenek ki különböző társaságokban 's gyülekezetekben a' külön arányban és fokozatok szerint uralkodó erények és vétkek, jó szokások és visszaélések, jelességek vagy aljasságok. Emez átalános szinezettel tehát, valamint az ezt alakító különféle befolyásokkal, teljesen ismeretesnek kell az egyházi szolgának lennie, ha a' már folyamatban levő erényeket, jó szokásokat helyes irányban tovább vezetni, a' romlottságnak és ferdeségeknek pedig gyökeresen elejét venni nemes czélja, — mert ezt teszi a'

nép' szükségeihez alkalmazva tanítani. Az e' tekintetbeni eljárás a' lelki tanítónak mindenek felett helyes tapintatát kivánja meg; hogy t. i. mindig a' jelenálló körülmények szerint tudjon szólni, 's czélja kivitelére a' tárgyat a' leghatósb, hallgatói előtt a' legérdekesb oldalról legyen képes fölfogni: másként ott is rontani fog, hol javítani, építeni legszentebb akarata volna. Sok, különben mélytudományu, nagytehetségü és készületü egyházi szolgák vagynak, kik tanításaiknak sikert, magoknak kedvességet kivívni teljességgel nem tudnak,— minek oka többnyire ama helyes tapintat' hiányában kereshető. Ők inkább könyveiknek, mint hivataluknak élnek,— az embert, a' társaságot inkább leirás, mint önészrevételeikből ismerik, — sőt megesik, hogy honfiaikat, vagy épen hallgatóikat, kevesbé, mint az idegeneket. Illy állapotukban, mikép tudhassanak hallgatóik' szükségei szerint 's kívánt hatással tanítani?

b) Azonban a' hallgatók' szükségét legjobban ismerő, az előforduló alkalmakat legczélszerűbben használni tudó lelki-tanítónak is sikertelen fog lenni tanítása, ha a' nép' felfogását nem tartandja szemei előtt. És itt különösen a' nyelvbeli előadást értem. A' nagy apostol' ezen intése szerint ugyan: *Elhagyván a' keresztyénség' kezdetének beszédét, a' tökéletes tudományra igyekezzünk* a), nem szabad a' lelkitanítónak a' tudományok- 's nyelvmüvelésben előhaladó tudós világtól elmaradnia, sőt e' részben hallgatói' lelkes vezérének, elősegítőjének kell lennie: de épen olly szükség, hogy közönsége előtti föllépéseiben mindig a' köz érthető nyelvvel éljen,— szeme előtt tartván ugyancsak Pál apostolnak ime' nyilatkozatát: *A' gyülekezetben inkább akarok szólani öt szót értelemmel, hogy egyebeket is tanítsak, hogy nem mint tizezer szót szólani idegen nyelvvel.* b) Másként legszebb gondolati, legszivesb igyekezettel szerkesztett beszédi is pusztában hangzandnak el. Ovakodnia kell tehát az elvont, mély, fellengős, áradozó, tulságosan képes és virágos előadásoktól, épen ugy, mint az üres, pongyola, aljas és javítlan

a) Zsid. 6: 1, 2. b) 1. Kor. 14: 19.

beszédtől. Ha buzdítani, győzni, a' vallás' szent ügyét közönség előtt kivívni akarja: dús tartalommal, szabatossággal, jó izléssel közérthetőséget párosítson. E' tekintetben is nagy példa isteni mesterünk, Jézus, ki a' legnagyobb kor- 's emberismeretre mutató, 's a' helybeli szükségekhez legczélosabban alkalmazott tanításait olly egyszerű, de mégis olly nemes és hatásteljes köntösbe tudta öltöztetni; — nagy példa Pál apostol is, ki, saját vallomása szerint, a' zsidók között mint zsidó, a' pogányok között pedig mint pogány 's a' t. a) viselte magát.

2. Második fő kelléke az Urban vett szolgálat' betöltésének az egyházi szolgának, helyzete' méltóságából 's fontosságának ismeretéből folyó nemes buzgalma. — Semmi sem jellemzi szebb oldalról a' hivataloskodót, mint midőn ő annak, mit egyszer fölvállalt, minden telhető buzgalommal megfelelni igyekszik, — midőn eljárásában, szorgalmának, hűségének rugója nem a' fény vagy haszon, mellyet hivatala ad, hanem becsben, tiszteletben tartása a' bizodalomnak, mellyel őt egy egész közönség ajándékozta meg, — és komoly fölgondolása azon czéloknak, mellyeknek elérése végett állitá föl a' társaság a' reája ruházott hivatalt. Nyomoru, szolga-lelkü hivatalnok az, ki csupán hivatala 's azzal kenyere elvesztésének félelméből, vagy pusztán rangczímért teljesíti kötelességének betüit: mig ellenben az, ki valóban meg tudja mérni állása' rendeltetését, ki egészen át van hatva hivatala' fontosságának érzetétől, nem tekintve, nem számítgatva szoros tartozását, sem idétlen ragyogást nem szomjazva, egyedül keblének Istenére figyelve, éltének minden perczeit, ereinek minden ellobbanását a' szolgálatnak, mellyre hivatott, betöltésére szenteli. És hogy e' nemes buzgalom melegítse keblét, edze erejét a' hivataloskodónak, — alig lehet valahol kivánatosabb, mint épen honi protestans egyházunk' lelkészei között; mert talán sehol az ég alatt nincs nagyobb aránytalanság, egyfelől hivatal' fontossága 's terhei, másfelől annak méltánylása, jutalmaztatása közt, mint minő itt uralkodik. Azonban

a) 1. Kor. 9: 19.

hiszszük, mert századok' tapasztalati után bizton lehet hinnünk, mikép a' protestans egyházi szolga soha nem aljasuland a' bér' puszta emberévé. Hiszszük, mikép őt mindig lelkesitendi szentsége az ügynek, mellynek kivívására ő is egy nemes bajnokul kenetett föl. Hiszszük, hogy mindig megértendi, mikép, valamint az órának lelke parányi rugó, ugy a' társaságot nem csupán a' nagyfényü 's hangu hivatalok boldogítják. Azért, ha a' földi jutalom 's méltánylás nem mindig követi is törekvéseit: de azon édes meggyőződés, hogy saját erőmértékéhez képest járult ő is az emberiség' egyetemes javának eszközléséhez, — kiapadhatlan olajjal táplálandja buzgósága' lángjait.

Ne vélje pedig az egyházi szolga, hogy már egészen kimerítette hivatalát, 's teljesen megérdemlette a' nagyjelentésü tiszteletes nevezetet, ha a' szent ige' hirdetése, a' szertartások' rendezése-'s kiszolgáltatásában tőle telhető pontossággal 's ügyességgel járt el. — Mert ezeken kivül megannyit, sőt többet tehet 's kell is tennie, ha a' minden tekintetben jeles lelkitanitót körülrepkényező tisztelet és szeretet kedves koszorújára méltónak akarja magát tartani. Ámde ide szív kell, szív, melly nemesen érez, szív, melly hőn dobog közönség' és egyesek' boldogításaért. — Alig van visszafordultabb valami, mint mikor a' lelkipásztor csak távolról akarja magát csodáltatni 's mintegy vakon imádtatni. Magát a' nagy Istent is leginkább dicsőíti az atyai nevezet; a' ki tehát szolga az Urban, ha szolgálatát méltólag kivánja betölteni, hallgatóinak legbiztosb tanácslója, legjobb atyja és leghűbb barátja lenni tartozik. Itt közbejöttével egy háborgó család közzé szállíthatja vissza a' béke' elköltözött angyalát; amott a' végkép elnyelő erkölcstelenség' örvényének széléről egész háznépeket ránthat vissza; itt egy egész ivadék' inségbe-sülyedését előzheti meg a' fényüzés' ragályába esett, hasztalan pörlekedésbe keveredett szüléknek korán nyujtott bölcs tanácsával, intésével, azoknak maradékaik iránti fontos kötelességeikre, komoly lelkes figyelmeztetésével; amott biztatása, pártfogása, ollykori segedelmezése által mindenektől elhagya-

tott árváknak vetheti meg jövendő boldogságuk' alapját, 's bennök a' vallási és polgári társaságnak nagy-hasznu tagokat nyerhet. — De fölszámithatlanok azon életviszonyok, mellyekbe az egyházi tanító legjótékonyabban folyhat be, 's melly befolyásai által megérdemelheti a' „lelki atya" valóban szép nevezetet. Említsük-e az egyház' és az egész község' sorsa, jó karban, virágzásban létének egyik legfőbb alapját, az illy végekre szentelt javak' pontos és lelkismeretes kezelését, kellő czélokra fordittatását, tisztességes utakoni nevelését: mit nem tehet ezekre egy valódi lelkes pap, kivált olly gyülekezetben, mellyben ő az egyedüli vezér, tanácsadó, — ő a' legnagyobb tekintélyben, tiszteletben álló előljáró? Említsük-e az iskola', a' nevelés' szent ügyét, mellynek közelebb édes honunkban, még ama' siralmak' századiban is, az egyházi szolgák voltak hű ápolói, — most pedig, miután felhőink oszladoznak, — jó Istenünk' segedelmével kétszeresen buzgó gyámolai leendenek? Említsük-e az egész közönség' munkás, szorgalmas, egymást szerető, becsülő, a' békét ápoló, illedelmet tisztelő, Isten és emberek iránti kegyeletekkel ékeskedő voltát? Hiszen a' teljes-buzgalmu lelkipásztor előtt az élet' minden viszonyaiban tárva az alkalom, hiveinek az erény, tökéletesség' és boldogság' ösvényéni vezérlésére! 'S a' mennyit veszt az egyház egy hidegen-okoskodó, léha, közönyös, csak magát tápláló és nagyzó, — épen olly sokat nyerhet egy dicső, munkakörét egészen fölfogni tudó, nemes-buzgalmu egyházi szolgában.

* * *

És ezekben véljük, parányi tehetségünk szerint, föladatunkat, nem annyira kimerítve, mint rövidség' okáért, csak legfőbb vonásiban kifejtegetve. 'S ime zárszavaink 's ohajtásunkban is ugyanazokra vonatkozunk, t. i. tudomány és buzgóság; mert e' kettőtől függ a' tanítási siker, — 's nem kétkedünk, hogy kit a' jótékony természet az ezen szolgálatra megkivántató külső tehetségekkel is megáldott: az, ha ezen ajándékokkal bölcsen és híven sáfárkodandik, kedves és hasznos szolga lehetend az Urban.

Tudomány 's buzgóság legyenek tehát jelszavaink, az Urban vett szolgálat' virágoztatására, fölszentelendő pályatársaim! Ime az idővel lépést tartó tudományos világ haladásra, csüggedetlen munkára, szorgalomra int bennünket. A' tudomány örök forrás, melly emberek által soha ki nem meríthető: de mikép a' testi, ugy a' szellemi életben, minden időkor saját, másmás táplálékot kiván. Folyvást végleheletünkig kell hát nekünk ama kiapadhatatlan forrásból merítenünk, mindig az eléforduló szükségek' kivánati szerínt. — Azonban a' legszebb tudomány, nemes buzgalom nélkül, véka alá rejtett gyertya, elásott kincs. Tudomány és nemes buzgalom azért mind halálig! Azon legyünk, hogy szolgálatunk' körében értelmes, az igazért 's szépért lángoló-szivü egyének képeztessenek, kikből istenfélő, erényes, a' hazának nagy polgárokat nevelő, virágzó háznépek alakuljanak! Azon legyünk, hogy édes hazánk' keblében az értelmesség 's az ezzel együttjáró erkölcsi erő mindinkább fejledezzék, 's a' polgári jóllét, keresztyén fölvilágosodással fogva kezet, boldogítsa az egymást szerető honfiakat! Azon legyünk, hogy nemzetiségünk 's annak legelső emelcsője, édes anyanyelvünk, közrészvét' és ápolás' jótékony karjain, fényfokára emelkedjék! Azon legyünk, hogy felséges Fejedelmünk' atyai trónját törvénytisztelő és ismerő nép övedze körül! Azon legyünk, hogy az egész földön, minden nemzetségek közt terjedjen a' szeretet' szent vallása, lelki müveltség, fölvilágosodás, 's az egész emberiségnek ezekkel együttjáró boldogsága! — Igy betöltvén szolgálatunkat, boldog és boldogító leend az egyház, mellynek kebelében az Urnak szolgáivá rendeltettünk. — Mindezekre pedig kérjük egy szivvel és lélekkel Istenatyánk' megvilágosító, megszentelő és megáldó kegyelmét! Amen.

Széles Endre,
szinyér-váraljai ref. lelkész.

2.

A' LELKIPÁSZTOR' IGAZI NAGYSÁGA.

NÉHAI FŐTISZTELENDŐ SUPERINTENDENS TÓTH FERENCZ' GYÁSZTISZTELETE' ALKALMÁVAL, 1845-ben.

Elő-ima.

Felséges Isten! kit illet minden dicsőség, — és a' mint megmondottad szent beszédedben, hogy a' te dicsőségedet másnak nem adod, ugy meg is parancsoltad, hogy mindeneket a' te dicsőségedre cselekedjünk, — távol legyen tőlünk is, hogy azt a' dicsőséget, melly tégedet illet, embernek vagy más teremtett állatnak adjuk, és azt a' helyet, melly a' te tiszteletedre rendeltetett, emberek' tiszteletének helyévé változtassuk! Tied, óh Uram! a' nagyság, hatalom, dicsőség, örökkévalóság és méltóság, sőt minden, valami mennyben és földön vagyon, tied. Tied, óh Uram! az ország, te magasztalod fel magadat, hogy légy minden fejedelmek fölött. A' gazdagság és a' dicsőség mind tetőled vagynak, és te uralkodol mindeneken. A' te kezedben vagyon mind az erősség, mind a' birodalom; a' te kezedben vagyon mindennek felmagasztaltatása és megerősitése. — Mi is azért, óh mi Istenünk! vallást teszünk előtted, és csak a' te dicsőséges nevedet dicsérjük. Mert micsodák vagyunk mi, 's micsoda a' mi erőnk? mi csak jövevények vagyunk te előtted és idegenek, a' mint fejenként a' mi atyáink is; a' mi életünknek napjai ollyanok e' földön mint az árnyék, mellyben állandóság nincsen. — Tőled vagynak mindenek, és a' miket a' te kezedből vettünk, azokat adjuk tenéked. A' te dicsőséged láttatik meg az anyaszentegyház körülötti munkáidban is. Te általad lett világosság, miután sötétség borította a' földet és homályosság a' népeket; a' te dicsőséged' ismeretével telik be a' föld. Te adtál a' mi egyetlenegy főpásztorunk az Ur Jézus által apostolokat, profétákat, evangelistákat, pásztorokat és doktorokat, a' szenteknek egy

testbe való köötöztetésökre, a' szolgálat' munkájára, a' Krisztus' testének épittetésére.— Nincs semmink, mit tőled nem vettünk volna, 's ha vettük, miért kevélykednénk? Távol legyen azért tőlünk, hogy kivánói legyünk a' hiú dicsőségnek; mert semmit a' halálba magunkkal el nem viszünk, sem alá nem száll velünk a' mi világi dicsőségünk. Nem kivánunk semmit cselekedni hiábavaló dicsőség által, mellyel kisérté a' gonosz lélek is Üdvözítőnket, — és szent fiad' követői kivánunk lenni, ki nem kereste a' maga dicsőségét. Tebenned dicsekedik, óh Uram! a' mi lelkünk, mint a' kiben dicsekednek minden nemzetségek. Óh mi Istenünk! ki lakozol az Izraelnek dicséretei között, tenéked mondunk mi is dicséretet. A' te dicséretedet hirdeti ez órában is a' mi szánk, mind azon jókért, mellyeket cselekedtél azon szolgáddal, kinek most gyásztiszteletet kell adnunk, és ő általa mi velünk. Vezérelj, óh Uram! szent lelkeddel mindnyájunkat, hogy ne az emberek' dicséretét, hanem a' te helybehagyásodat keressük, és magunkat mindenkor azzal vigasztaljuk, hogy ha a' világtól akár életünkben, akár halálunkban, meg nem tiszteltetnénk is, — megtisztel minket az Atya. Vezérelj szent lelkeddel, hogy idő előtt semmit ne itéljünk, míg nem eljő az Ur, ki a' sötétség' titkait világosságra hozza és a' szivek' tanácsit megjelenti, és akkor leszen mindennek Istentől dicsérete. Amen.

Egyházi szónoklat.

Alapige:

Ugy ítéljen mi felőlünk az ember, mint a' Krisztus' szolgái felől, és az Isten' titkainak sáfárai felől. Továbbá pedig a' sáfárokban ez kivántatik meg, hogy minden hivnek találtassék. Én pedig keveset gondolok azzal, ha titőletek, vagy emberi itélettől ítéltetem: sőt még én magam is nem ítélem meg magamat. Mert semmiben nem vádol engem' az én lelkem: de ez által nem igazúlok meg, hanem az Ur az, a' ki engemet megítél.

1. Kor. 4: 1—4.

Mit kelljen ítélnünk a' lelkipásztorokról? miben áll ezeknek igazi nagyságuk? azt adja elő Pál apostol a' fölvett szent leczkében. Voltak a' korinthusi keresztyének között, kik az ő személyét fölöttébb is nagyra-becsülték a' több apostolok 's tanitók felett,— tiszteletében a' határt áthágták,— magokat, mint szokásuk volt a' zsidóknak 's görögöknek tanitójokról nevezetni, Pálénak 's nem a' Krisztusénak mondották,— és igy elfelejtkeztek az Urról, midőn annak szolgáját meg akarták becsülni. De voltak ollyanok is, kik az ő személyét kevésre-becsülték, a' több apostolokat 's tanitókat, nevezetesen Képhást vagy Pétert, és Apollóst elsőbbeknek 's nagyobbaknak tartották, és ezekről nevezték magokat. Ezen két tulságban járó, 's egyik lelkitanitót a' másik felett felmagasztaló keresztyének' intésére szól Pál a' hozzájok küldött levélben,— tudtokra adván, hogy a' lelkipásztorok, az elsőtől az utolsóig, az apostoltól a' közönséges tanitóig, egymással egyenlők, — mind szolgák, az Istennek 's Krisztusnak szolgái,— és hogy az ő igazi nagyságuk, nem magában a' tanitói hivatalban, mellyet az Urtól vettek, hanem tanitói kötelességeik' hűséges teljesitésében áll. *Ugy ítéljen 's a' t.*

Melly szent igék szerint, midőn az egyházi felsőség' határozatából egy lelkipásztornak, még pedig élete' utolsó éveiben

főpásztori hivatallal ékeskedett személynek, adjuk meg holta után a' gyásztiszteletet, — és igy ollyannak, ki nagy volt közöttünk: hogy, a' halotti tanítás' czélja szerint, az élők építtessenek, 's az élők' építése által Isten és ne ember dicsőittessék,— én is a' lelkipásztornak, 's különösen a' főpásztornak, igazi nagyságát fogom ez órában előtökbe terjeszteni, 's ennek végeztével némelly megjegyzést-érdemlő igazságokra teszlek titeket figyelmetesekké, mint a' mellyek a' lelkipásztor' igazi nagyságának fogalmából önként következnek. — Mindenben a' szent leczke' útmutatását követem, mellyhez sem nem adok, sem el nem veszek belőle, hogy szavam a' legszorosabb értelemben Isten' szava legyen és nem emberé,— hogy most is ugy szóljak mint Isten' szolgája, mint a' ki Krisztus' képében járok. De hogy annál inkább betöltsem a' Krisztus evangeliomának prédikáltatásában való tisztemet: a) előadásom is együgyü 's nem mesterkélt leszen, minő illik Isten' és nem emberek' szolgájához. b) Ti pedig, mivel mindent el nem mondhatok,— mit tán mindnyájan el sem hordozhatnátok, — a' mit én szólok egyszer, halljátok meg azt kétszer! c)

I.

A' mi tehát a' lelkipásztor' igazi nagyságát illeti: három tulajdonságok emlittetnek a' szent leczkében, mellyek teszik a' lelkipásztor' igazi nagyságát; ugymint: 1. a' hűség, 2. a' nemes bátorság, 3. az alázatosság.— Ezen tulajdonságok ugyan minden emberben megkivántatnak, — mert minden ember széles értelemben Isten' szolgája: de különösen megkivántatnak a' lelkipásztorokban, kik szorosabb értelemben neveztetnek Isten' szolgáinak,— és mindenek fölött megkivántatnak azokban, kik a' magokén kivül több gyülekezetekre is, és ezeknek pásztoraikra felügyelnek.

1. Áll hát a' lelkipásztor' igazi nagysága elsőben is, és mindenek fölött, a' hűségben. *A' sáfárban a' kivántatik meg, hogy hivnek találtassék*, a' mint van a' szent leczkében.— Azt te-

a) Róm. 15: 19. b) 1. Kor. 2: 1. c) Zsolt. 62: 12.

szik ezen szavak, hogy ha a' sáfárban,— és igy az Isten' titkainak, az Isten' beszédének sáfárában is,— megvan a' jóakarat, a' szives igyekezet, a' munkás szorgalom, a' reá bizatott kötelességek' teljesítésére nézve: ezzel sáfári tisztének megfelelt 's kedves ő Isten előtt, ha szándékai, czéljai nem sikerülnek is; mert az erkölcsi nagyság az akaratban, a' jó indulatban, nem pedig a' külső cselekedetben áll. Igyekezetünk' szerencsés kimenetele függ a' körülményektől, mellyek nincsenek hatalmunkban: de a' jóakarat hatalmunkban van, 's az ennek megfelelő hűség, saját munkánk és saját érdemünk.— *A' sáfárban a' kivántatik meg, hogy hivnek találtassék.* Azt teszik még ezek az igék, hogy hivatalos kötelességeinket, minden e' világi haszonra 's dicsőségre tekintet nélkül, egyedül az Isten 's az ő szent akarata iránti tiszteletből teljesítsük,—'s mindenben, a' mit cselekszünk, ne e' világra, hanem a' lelkiösmeretre nézzünk,— ós tegyük kötelességünket, ha senki ezt az emberek közől meg nem ismerné, meg nem jutalmaztatná is.— És már ez az a' hűség, mellyben a' lelkipásztor, kivált nálunk protestansoknál, mindenek fölött kitüntetheti lelki nagyságát. A' lelkipásztornak, munkálkodjék bár sokat vagy keveset, csak a' törvény' betüjének tegyen eleget, egy a' fizetése,— jutalma nincs mérve szorgalmához,— sőt ha buzgósága vele még áldozatokat is tetet a' könyvek' megszerzésében,— mit magas hivatása megkiván —: ezzel jövedelme csonkúl, és megvonja magától 's az övéitől azt, mivel világi boldogságukat előmozdithatta volna. A' lelkipásztor, ha szorgalmatos, 's mint illyen, az elmélkedés és jó könyvek' olvasása által elébb-megy az idővel, fölemelkedik az ő idejebeliek fölött, és rendeltetése szerint lesz a' világ' világossága: a' helyett hogy jutalmat reménylhetne,— mit még tudtomra lelkipásztor, ugy mint lelkipásztor, soha honunkban nem kapott,— félhet inkább az üldözéstől, kenyere' elvesztésétől; a' midőn mások, kik ezt nem teszik, a' tétlenség' 's veszteglés' lágy párnáján csendesen nyugosznak.— A' lelkipásztor, miután őt a' közbizodalom több szolgatársai felett is sáfárrá tette, csak csendességét cseréli föl háborusággal, 's ha,

mint letett esküje kivánja, szól szája szive' teljességéből: mint szegénynyel, mint világ szerint alacsony-sorsuval, hamar megérezteti a' testi erő 's hatalom azt, mit Pállal is éreztetett Ananias főpap a), — azon közmondás szerint: Szólj igazat betörik a' fejed; még a' nép is félrevezettetve 's elcsábittatva, hamar azt kiáltja, mit kiáltott a' dühös nép Pálra: *Öld meg az illyen embert!* b) — Minő kisértetek! minő tusakodás az ezekkeli tusakodás! Látni, hogy e' világon hasznosabb világ' mint világosság' fiának lenni; tapasztalni, hogy ha a' Jézust követjük, annak sebeit is kell hordozni magunkon, 's mint megmondotta, gyülöl bennünket a' világ azért, hogy nem e' világból valók vagyunk c); és igy fájdalommal érezni azt, hogy ha csak e' világon hiszünk a' Krisztusban, ugy mindeneknél alábbvalóbbak vagyunk d); és még is, a' szó' igazi értelmében, Isten 's nem emberek' szolgájának lenni, — a' Jézus' ismeretéhez, a' lelki világhoz képest, mint Pál, mindent sárnak és ganéjnak állitni: valóban nem kis lélek' tulajdona az erőtlen testben. Bizony, A! mindezen kisértetek között is, a' hűségben megmaradni, — nagy harczába kerül a' léleknek, — soká kell tusakodni a' test és a' vér ellen, — 's épen ebben áll a' lelkipásztor' igazi nagysága. Ő győz akkor is, mikor legyőzetik, — és az illy hiv sáfár nem lehet hogy kedves ne legyen Isten előtt hűségeért, ha a' legyőzhetlen akadályok miatt nem tehette is azt, mit tenni szivesen igyekezett.

2. A' második tulajdonság, mi teszi a' lelkipásztor' igazi nagyságát, a' nemes b á t o r s á g, és ezt igy teszi ki az apostol a' szent leczkében: *Én keveset gondolok azzal, ha titőletek, vagy emberi itélettel itéltetem.* — Idvezitőnk ugyan ajánlja tanitványinak az eszességet is, melly nélkül a' legbuzgóbb 's legkegyesebb sáfár' hűsége is hajótörést szenvedhet; ajánlja a' többek között Máténál e), hol igy szól: *Legyetek okosok mint a' kigyók, szelidek mint a' galambok!:* de jól megjegyezzük, hogy ezen eszességnek az evangeliommal megegyezőnek kell lenni. Akarja Idvezitőnk,

a) Csel. 23: 2. b) Csel. 22: 22. c) Ján. 15: 19. d) 1. Kor. 15: 19. e) Mát. 10: 16.

hogy, mint a' kígyó, rejtsük el fejünket a' minket fenyegető veszedelem előtt: de ezen eszességet galambi ártatlansággal kell párosítni. Nem világi eszesség hát ez, nem az a' világi bölcseség, melly Isten előtt bolondság; — nem az a' világi eszesség, melly ezt mondja: Menj arra, merre a' világ megy, 's ne arra, merre menned az igazság kivánja! keresd az emberek' kedvét, kivált a' hatalmasokét, habár vétekkel is, — 's ne gondolj az Istennel, ne gondolj az ő törvényével, mellyel nem sokra mégysz e' világban! Az illyen világi bölcs nem Isten' hanem emberek' szolgája, — nem az Isten' titkainak, hanem az emberek' hiuságának, sőt sokszor gonoszságának sáfára. Az evangeliomi eszesség az, mi szerint inkább kivánunk tetszeni Istennek, mint az embereknek, — és igy ez az eszesség nem egyéb nemes bátorságnál, miszerint keveset gondolunk az emberek' itéletével. — Ezt a' nemes bátorságot, ezt az evangeliommal megegyező eszességet, párositolta Pál a' hűséggel. Ő tettleg mutatta meg azt, mit szóval mondott, hogy nem sokat gondol az emberek' itéletével. Ő az eszesség' szabályait csak addig követte, meddig ez vétek nélkül megeshetett. Bölcsen használta az időket, személyeket, körülményeket, 's még az emberek' erőtlenségeit is az ő czéljára, hogy mindeneket a' Jézusnak megnyerjen: de soha senki kedvéért, soha a' világi becsület- 's haszonért, az igazságot meg nem tagadta, — hanem vallást-tett arról állhatatosan 's nemes bátorsággal, keveset gondolván az emberek' itéletével. Sokszor kiméletlenül itéltek róla az emberek. Kiméletlenül itélték meg őt sokan saját hivei a' korinthusi keresztyének közől, kik őt kisebbnek 's alábbvalóbbnak itélték a' több apostoloknál 's más egyházi tanitóknál; a' zsidó tudósok eretnekséggel vádolták, — a' pogány tisztviselő bolondoskodónak itélte, ki a' nagy bölcseségben bolondult meg; a) a' világi bölcsek őt csácsogónak 's idegen isten' hirdetőjének nevezték: b) de ő nem sokat gondolt az embereknek, mint nem csalhatlan itélő-biráknak, sem dicséretével, sem gyalázatával, — csak az elébe tétetett czélra sietett, — bátor lélekkel ment azon

a) Csel. 26: 24. b) Csel. 17: 18.

az úton, mellyet a' gondviselés neki kimutatott, és a' mint maga szól, *ugy viselte magát mindenekben mint Isten' szolgája, az igazságnak beszédében, dicsőség és gyalázat, szidalom és dicséret által.* a) Ennyire menni a' nemes bátorságban, a' nagylelküségben, annyit tesz, mint legfőbb fokára lépni föl az eszességnek. — Őt kövesse minden hív sáfár az eszességben! Tartsa szüntelen szemei előtt a' czélt, mellyre kell neki törekedni; bölcsen válaszsza ki 's használja a' legjobb eszközöket ezen czélra; tekintetbe vegye az időt, mellyben él,— az embereket, kikkel van dolga,— és legyen okos, mint a' kigyó: de az eszességnek ezen szabályain túl ne menjen, hogy a' galambi ártatlanság' megtapodásával eszessége világivá ne váljék!— A' melly sáfár nem Istenre, hanem emberek' itéletére tekint,— sőt ha csak hallgat is, mint a' néma eb b), ott, hol szólni kellene az igazság mellett,— és inkább keresi annak kedvét, kitől fél hatalmáért, mint azét, kit szeret igazságos volta- 's nemes lelküségeért: az — alacsony-lelkü, az méltatlanná tette magát a' sáfárságra, az rabul adta magát a' vétekre való kisérteteknek. Ez, hogy mindent kevés szóval kimondjak, megosztotta szivét az Isten 's világ között, és ugy követi egyik lábbal az Istent, hogy a' másikkal meg ne sértse az ördögöt. Az illyenről mondotta Idvezítőnk: *Senki nem szolgálhat két urnak; mert vagy egyiket gyülöli, a' másikat szereti; vagy az egyikhez ragaszkodik, a' másikat megutálja* c), és másutt: *A' ki én velem nincsen, én ellenem vagyon az, és a' ki én velem nem takar, tékozol az.* d).

3. De az olly dicséretes nemes bátorság is vakmerőség- 's kevélységgé fajzik el, ha azt a' szelídség határok között nem tartja 's meg nem szenteli: azért a' harmadik tulajdonság, melly teszi a' lelkipásztor' igazi nagyságát, az *alázatosság.*— Ezen jeles tulajdonságnak is szép példáját terjeszti elönkbe Pál a' sz. leczkében. Ő apostol volt, 's mint ártatlan-életü, elmondhatta magáról, hogy *semmiben nem vádolja őt az ő lelke:* és még is minő alázatossággal szól magáról, ezen szavaiban: *Én magam is nem itélem meg magamat, — az Úr az, a' ki engemet megitél.* Az

a) 2. Kór. 6: 4—8. b) Esa. 56: 10. c) Mát. 6: 24. d) Mát. 12: 30.

alázatosság tette őt nagygyá, 's ebben áll a' több Isten-szolgáinak is nagyságuk. Ez a' jeles tulajdonság ékesíti különösen azokat, kik elöljárók, igazgatók, felügyelők az Isten' anyaszentegyházában,— 's az ezzel ellenkező vétek, a' kevélység, legmegismertetőbb jele kicsiny-lelküségöknek,— melly vétektől annál inkább kell őrizkedniek, minél inkább ki vagynak tétetve egyebek fölött az uralkodás' kisértetének. Ez a' vétek a' már említett jó tulajdonságokat is, ugymint a' hűséget 's az evangeliomi eszességgel párosított nemes bátorságot, lehetetlenné teszi,— mert a' kevély azt hiszi, hogy ő a' parancsoló hatalmasság, és egyebek csak engedelmeskedő alattvalók, — és mindent, a' mit cselekszik, nem az egyház' javáért, hanem a' maga tekintete- 's képzelt dicsőségeért cselekszi.— Ez az oka, szeretető atyámfiai! hogy azok, kik az evangeliom' lelkébe mélyebben behatottak, nem is elégesznek meg azon igazgatás-rendszerrel, az egyház' azon kormányával, melly hasonlít az ó szövetségi papi fejedelmek és irástudók' tanácsszékéhez, — és, mint buzgó keresztyének, visszaóhajtják az első keresztyének 's reformatió' idejében volt apostoli igazgatást,— miszerint magok a' gyülekezetek, papjaik 's véneik által, szeretettel tanácskoznak 's intézkednek a' vallást és egyházat illető dolgokban, — egyik sem emeli föl magát a' másik felett, — és közöttök, a' mint egy részről a' parancsolás 's uralkodásnak, ugy más részről a' szolgaságnak 's szolgai engedelmességnek még csak árnyéka sincsen; mert hiszen mi, mint keresztyének, *nem vettük ismét a' szolgálat' lelkét a' félelemre, hanem a' fiuság' lelkét a' szeretetre.* a). Teljesítse a' jó Isten minél előbb ezeknek keresztyéni kivánságukat, 's elégelje meg az eddigi rabszolgaságot! — Óh Isten' nyájának pásztorai! kik a' több szolgatársaitokra is felügyeltek, — ti az Isten' anyaszentegyházának világi 's egyházi fejei! akármi névvel neveztessetek,—ne felejtsétek el, hogy a' víz a' tüzzel nem ellenkezik ugy, mint az uralkodás az evangeliom' lelkével! Ne felejtsétek el, hogy csak sáfárok vagytok, 's egykor szá-

a) Róm. 8: 15. — 2. Tim. 1: 7.

molnotok kell sáfárságtokról, — és jaj nektek, ha az anyaszentegyház' kormányosivá nem az Isten, hanem a' magatok' dicsőségeért, csak világi hatalmatok 's tekintetetek kiszélesítéseért lettetek! ha az Urnak örökségét, mellyben csak sáfárokká tétettetek, elfoglaltátok; a)—ha az evangeliom által szabadságra hivatott lelkeken,—kik tán vallásosabbak mint ti vagytok, a' helyett hogy ezeket boldogítanátok 's velek együtt az Istent tisztelve, a' jobb haza felé kézen fogva vezetnétek, — mint az emberiség' legszentebb jogainak bitangolói, hatalmaskodtok! Nem én intelek titeket, hanem int szent könyvünk, melly a' Jézus' követőit szabadoknak, egyenlőknek mondja, kik nem emberek' szolgái, hanem ugyanazon mennyei Atyának gyermekei; és még ama nagy apostol Péter is, — a' kinn, vagy is inkább a' kinek vallástételén, mint valamelly kősziklán, épült fel a' ker. anyaszentegyház, — igy inti az egyházi szolgákat: *Az egyházi szolgákat kérem én, ki velek együtt egyházi szolga vagyok, — legeltessétek az Isten' seregét, melly a' ti gondviseléstek alatt vagyon, gondot viselvén arról nem kényszerítésből, hanem örömest, — sem pedig ugy mint uralkodván az Úr' örökségén, hanem ugy mint kik az Isten' seregének tükörei legyetek!* b) Legeltetés hát, nem uralkodás, a' ti tisztetek. A' ti igazi nagyságtok, — óh ne felejtsétek el! — a' ti igazi nagyságtok nem áll másban, mint a' legeltetésben, —és ha szinte Isten' szolgái vagytok is, és, mint szokták mondani, a' szolgát megbecsülik az ő uráért: de csakugyan szolgák, még pedig egymással egyenlő egyházi szolgák vagytok.

II.

De térek már azon érdekes *igazságokra*, mellyek az eddig mondottakból önként folynak.

1. Az eddig mondottakból megtanulhatjuk elsőben is azt, hogy maga a' hivatal nem érdem, — maga a' hivatal senkit nagygyá nem tesz.—Nem azért volt nagy—Pál, 's nem abban állott az ő érdeme, hogy apostol volt: hanem abban, hogy hűséges volt apostoli hivatalában. A' mi érdemünk sem abban áll hát, 's

a) Mát. 21: 38. b) 1. Pét. 5: 1—3.

nem azért vagyunk nagyok, hogy tán az erőtelen halandók' szemeit megvakító fényes hivatalt viselünk: hanem a' tesz nagyokká 's érdemesekké bennünket, ha azon hivatalban, mellyet viselünk, legyen az kicsiny vagy nagy, hűségesek vagyunk. Azok a' czímek, a' méltóságnak azon külső jelei, mellyekkel némelyek tiszteltetnek, — csak a' világ' szemei előtt különböztetnek meg bennünket egyebektől, de nem az Isten' szemei előtt, — kinél nincsen személyválogatás. Ha a' világi nagyság, hivatal, megtiszteltetés, jutalom, magában gondoltatva, érdem volna: ugy nem jött volna ki a' világ' ítélő-bírája szájából ez az ítélet: *Elvetted javaidat életedben, most pedig gyötrettetel.* a) Óh, sok nemes tettek maradtak 's maradnak e' világon jutalom nélkül! sok érdemes emberek hevertek 's hevernek a' porban! A' tapasztalás tanítja, 's bár ne tanítaná! hogy sok álutak vagynak a' hivatalokra, — mineműek a' hizelkedés, vesztegetés, 's fondorkodások' gyalázatos utaik, — és egy hatalmasnak nagy befolyása van abba, hogy ne a' közbizodalom, hanem a' félelem tegyen tisztviselőt.—Nem volt maga a' Jézus is e' földön 's földi értelemben papi fejedelem, — még csak tagja sem volt a' nagy papi tanácsnak, — sőt épen ettől üldöztetett, ettől ítéltetett halálra is: de azért nagyobb volt ő, mint minden papi fejedelmek 's irástudók, — nagyobb volt akkor is, mikor keresztfán függött. — Az ő apostolai is, az egy tanítói hivatalon kivül, nem viseltek semmi tisztséget, sőt, mint előre megjövendölte Idvezítőnk, mesterök' poharát itták meg, ennek keresztségével keresztelkedtek meg, 's ebben állott az ő nagyságuk. A' világ' történetei bizonyítják, hogy majd minden igazság' barátinak, 's az emberiség' legnagyobb jóltévőinek e' volt a' sorsuk, — üldöztetés, szenvedések, halál. A' Jézus csak egyszer feszíttetett meg testiképen: de sokszor megfeszíttetett lelkiképen az ő követőiben, 's legtöbbször azoktól, kik az ő nevéről nevezetnek. De azért nagyok voltak ezek az üldöztettek az ő kicsinységökben is, és ha életökben ezt kellett is nekik mondani a' Jézussal: *A' rókáknak barlangjok vagyon, az égi ma-*

a) Luk. 16: 25.

daraknak fészkök, de az ember' fiának nincsen hova fejét lehajtsa a): ugyan a' Jézussal elmondhatták haláluk' óráján: *Eljött az óra, hogy megdicsőíttessék az embernek fia.* b) — Bizony a' ki hív volt, habár kevesen volt is hív,—a' lesz a' nagy, a' lesz a' nyertes, azé lesz a' dicsőség: a' ki ellenben csak a' hivatalt szerette, 's nem azt, hogy abban Istenének 's embertársainak hasznos szolgálatokat tehet; a' ki csak azért kivánt magas helyre hágni fel, hogy onnan másokat lenézhessen,—vagy hogy kedvelteit, az érdemesebbek' elmellőzésével 's lenyomásával, szerencsésíthesse, — nem kedvelteivel pedig nemtelen boszuját sátáni örömmel érezztethesse,—erszényét 's konyháját az ajándékok és a' szegények' verejtékével gazdagíthassa: az közönséges tolvaj,—gonoszabb az erdei 's házi tolvajnál, és mint illyen, Isten 's minden jó emberek előtt útálatos.

2. Az eddig mondottakból átláthattátok továbbá azt is, hogy a' lelkipásztorok, még a' legelsőt is ki nem véve, nem urak, hanem szolgák, és hivatásukat tekintve, egyiknek a' másik felett semmi méltósága nincs: mindenik Isten' szolgája, mindenik az Isten' titkainak sáfára.—Az anyaszentegyházban, mellyet a' Jézus felállított, nincs helye az uralkodásnak, hatalmaskodásnak, hanem a' szeretettel-teljes szolgálatnak. Pál, apostol, még pedig magát igen jól érdemesített apostol volt, és még sem követel magának Apollós felett, ki csak közönséges tanító volt, semmi elsőséget,—mit a' Jézus több ízben 's különösen akkor, mikor tanítványi' lábait megmosta, szívrehatólag megtiltott. c)—Igazgatni, kormányozni, igen is lehet 's kell is az anyaszentegyházban, a' mi nem egyebet tesz, mint az egyház' javáról gondoskodni: de uralkodni, másokon hatalmaskodni, 's magának valami mások feletti felsőséget képzelni, annyival inkább gyakorolni, — nem szabad,—mint a' mi felforgatja az erkölcsi czélra egyesült testület' tervét 's intézkedését; és nincs olly vétek, melly a' Jézus' lelki országának természetével inkább ellenkeznék, mint ez a' lelki kevélység. Uralkodni az anyaszentegyházban, kivált lelkipász-

a) Mát. 8: 20. b) Ján. 12: 23. c) Ján. 13.

tornak, ki maga is szolga, szolgatársán,—annyival inkább annak, kire nem is bizatott az Isten' titkainak kisáfárlása, — annyit tesz, mint pogánynak lenni. Nagy szó ez! De ezt nem én mondom, hanem Idvezítőnk, ki az ő egymás feletti elsőségre vágyó tanítványinak igy szól: *Tudjátok, hogy a' pogányoknak fejedelmeik uralkodnak azokon, és a' kik hatalmasok, hatalmaskodnak azokon. De nem ugy leszen ti köztetek, — hanem a' ki köztetek nagy akar lenni, legyen a' ti szolgátok, és valaki köztetek akar első lenni, legyen ti szolgátok!* a). Uralkodónak lenni az Isten' anyaszentegyházában,—uralkodónak, ki mint illyen e' világra 's nem lelkiösméretére, a' maga 's nem az Isten' dicsőségére tekint, — és csak azért szereti hatalmát a' gyülekezetekre 's ezek pásztorira kiterjeszteni, hogy mások felett fényeskedvén, másoktól tiszteltetvén, 's még ott is, hol csak az Istent illeti a' tisztelet, világi tekintetét 's czéljait annálinkább előmozdíthassa, — annyit tesz, mint megtestesült ördögnek lenni. Ezt sem én mondom, hanem Idvezítőnk mondja, ki még az ő buzgó apostolát is, Pétert, bár az ő iránta való szeretetből tette is azt a' mit tett,—de világra 's nem Istenre tekintve,—sátánnak nevezte 's üzte magától, igy szólván: *Távozzál el tőlem, sátán! bántásomra vagy nekem,—mert nem vagy bölcs az isteni dolgokban, hanem az emberi dolgokban.* b) Bizony az ollyan sáfár, ki csak azért szereti a' hivatalt, a' tisztséget, hogy másokon uralkodhassék,—az farkas, és nem pásztor, c)—és hasonló ahoz az evangeliomi sáfárhoz, kit midőn az ő Ura fővé tett a' több szolgák között, elkezdette ezeket verni. d) Bizony mondom nektek, ezzel a' kevély 's kegyetlen sáfárral veszi el jutalmát minden uralkodó 's hatalmaskodó sáfár.

3. Utoljára az eddig mondottakból tanuljátok meg azt is, hogy a' sáfártól, és igy az Isten' titkainak sáfárától is, a' lelkipásztortól, ne kivánjatok többet, mint a' mit megtehet, a' mi hatalmában van.—Az Isten nem kiván egyebet a' sáfártól, mint azt, hogy hívnek találtassék: ti se kivánjatak hát ennél többet! — Azokhoz szólok, kik a' lelkipásztori hivatal' sikeretlenségéről, akár saj-

a) Mát. 20: 25—27. b) Mát. 16: 23. c) Csel. 20: 29. d) Luk. 12: 45.

nálkozva, akár pajkosságból, panaszolkodnak, — az uralkodó erkölcstelenségben a' lelkipásztorokat rágalmazzák,—'s azt kivánnák, hogy elvetett magunk, még a' rosz földben, sőt még abban is, mellyhez nem férhetünk, kikeljen, és sok gyümölcsöt hozzon, — hogy erősebbek legyünk, mint a' millyenek lehetünk, — sőt olly mindenhatók, kik mint az Isten, oda hajtsuk a' szíveket, hova akarjuk, 's mit ugyan maga az Isten is,—az erkölcsi szabadság 's igazi kegyesség' lerontása nélkül,— nem akarhat. Elhallgatom itt a' magunk mentségére azt, hogy mi is emberek, gyarló emberek vagyunk,—és bár angyaloknak nevez is a' szent irás bennünket, de csak földi angyalok vagyunk, míg e' testben sátorozunk, 's emberi gyarlóságunk' hibáit a' szeretet' palástjával kellene elfedezni; — elhallgatva azt, mit a' szomoru tapasztalás bizonyít, hogy a' csekély-jövedelmü 's kevés világi fényt igérő hivatalra, hova tovább, csak a' csekélyebb-készületü 's alacsony-sorsu ifjak adják magokat; elhallgatva azt is, hogy a' Jézus' 12 tanítványi között is volt egy veszedelem' fia, kiről ezt kellett neki mondani: Egy ti közöletek ördög,—ki a' hamis becsületet 's tekintetet féltő papi fejedelmek', és a' sokat-tudó, de a' legszükségesebb dologban tudatlan, irástudók' gyülölségének és boszut szomjuhozó kevélységének csupa eszközévé magát lealacsonyítva, elárulójává lett az igazság' hősének, az ő jó mesterének; — elhallgatva végre azt is, hogy ha kevesen vagynak is a' választottak azok közől, kik a' lelkipásztorok által hivattatnak, és az ő munkájok, mint lelki munka, láthatatlan,—de, a' megjobbulást a' szó' igazi értelmében véve, több embert megjobbítottak az egyházi beszédek 's oktatások, mint minden tömlöczök és vesztőhelyek: —ezeket 's ezekhez hasonlókat elhallgatva, —nem gondolják meg az illy papi hivatal' ócsárlói, hogy midőn mi, mint Isten' szolgái, hirdetjük itt a' templomban a' mennyei bölcseséget, — a' templomon kivül hamis próféták állanak elő, kik tettleg viszik az embereket abba a' vétekbe, melly ellen mi predikálunk, — pajkosan gúnyolják ki a' vallás' legszentebb igazságait,—mit sok testi ember gyönyörüséggel hallgat a' maga veszedelmére 's édesen esik

neki lelkiösmeretének elaltatása, mignem a' halál felriasztja veszedelmes álmából; — nem gondolják meg, hogy nem tehetjük meg mi azokat a' hasznos intézeteket, mellyek foganatossá tennék 's gyakorlatba vetetnék tanitásainkat, — valamint nem ronthatjuk le azokat, mellyek ideigleni hasznot ugyan adnak, de a' sziveket megvesztegetik; — nem gondolják meg szomoru helyzetünket, mellynél fogva munkásságunk' köre csak a' tanulószoba 's papszék, — intésünk' 's kérésünk' tárgyai csak a' szegények, kiknek jött a' Jézus is hirdetni az evangeliomot, a) — és a' helyett hogy Nátán profétát követhetnők, 's még a' világi méltóságba helyheztetettnek is azt mondhatnók: *Te vagy az az ember!* b) — hallgatnunk kell, és Idvezitönk' ezen intését követnünk: *Ne adjátok azt, a' mi szent, az ebeknek, se a' disznók' eleibe ne hányjátok drága gyöngyeiteket, hogy azokat meg ne tapodják lábaikkal, és reátok fordulván, meg ne szaggassanak titeket.* c) — Hasonlóan kell itélni azokról is, kik az Isten' anyaszentegyházában, a' szó' igazi értelmében, igazgatók 's nem uralkodók; mert ezek sem vihetik ki mindenkor, szomoru helyzetök miatt, szent czéljaikat, és hogy Pál apostol' szavaival éljek, ezeknek kincsök is cserép-edényben vagyon, — 's a' cserép-edényt összezúzni könnyü. A' kinek vagynak fülei a' hallásra, hallja!

* * *

Keresztyének! Előtökbe terjesztettem a' lelkipásztor' igazi nagyságát, — figyelmetesekké tettelek titeket az ebből származó érdekes igazságokra is, — 's ugy hiszem, hogy a' halotti tanitás' czéljának megfeleltünk, — mi élők épültünk 's épülünk az által. — Nincs már egyéb hátra, hanem hogy eddig tartott beszédemet alkalmaztassam a' tudva levő alkalomra, gyásztiszteletünknek a' mult úrnapon kihirdetett méltó tárgyára. — De itt kell épen őrizkednem, hogy magammal ellenkezésbe ne jőjjek; hogy az ellen ne vétkezzem, mit ez órában az evangeliommal megegyezőleg hirdettem előttetek; hogy valami ollyat érdem-, dicsőségnek ne mondjak, a' mi, magában gondoltatva, nem az; hogy ott, hol a'

a) Mát. 11: 5. Luk. 4: 18. b) 2. Sám. 12: 7. c) Mát. 2: 6.

legszorosabb értelemben Isten' szolgájának kell lennem, emberek' szolgájává, áldozva ezek' hiuságának, ne legyek; hogy azt a' helyet, melly Isten' tiszteletére rendeltetett, emberek' tiszteletének helyévé ne változtassam, embernek adván azt a' dicsőséget, melly Istent illet. — Én,—a' ki a' boldogultnak a' papi tudományokban tanitványa voltam, 's mint illyen, érdemeit megismertem, és hogy megismertem, azt egy munkámban a' világ előtt is nyilvánitottam, — ugy hiszem, legkevesbé jöhetek azon gyanúba, mintha személye iránt illő tisztelettel nem viseltetném. De arról is meg vagyok győződve, hogy maga a' boldogult, ha szerette volna is, míg élt, azt a' mi füst és pára, — melly gyarlóság kisebb vagy nagyobb mértékben megvan mindnyájunkban, — most, — miután a' por 's ennek hiábavalósága fölött fel van emelkedve, — ha legkisebb közösülésök van a' holtaknak az élőkkel, ezt kiáltaná: Emberek! ne nekem, hanem az Istennek adjátok meg a' dicsőséget! mert én is Isten' kegyelme által voltam, a' mi voltam.—Ha abban helyheztetném az ő nagyságát, 's dicséretére azt mondanám, mit tán mondanak is némellyek, hogy tudománya által szegény sorsból magasra emelkedett föl: valami ollyat hirdetnék előttetek, miért nem őt illeti a' dicsőség, hanem azt az Istent, ki aláz és magasztal, kitől jő az áldás, az erő, a' segedelem. Következőleg, ha lettek is a' boldogult által hatalmas dolgok; ha mint Isten' szolgája sokakat megtéritett is; ha sokakat a' halottak közől lelki értelemben feltámasztott is: nem mondhatjuk vétek nélkül, hogy ő cselekedte azokat, — hanem azt kell róla mondanunk, mit Pálról is mond szent könyvünk: *Hatalmas dolgokat cselekedett az Ur az ő kezei által.* a). És ha szinte az Isten' dicsőségére akarnám is emlegetni azt, hogy az ő előmenetelében mint dicsőitette meg magát a' gondviselés: vétkezném tudatlanságból az ellen az Isten ellen, ki az ő gondviselését szintugy megdicsőiti a' szegényben, mint a' gazdagban, az utolsó napszámosban ugy, mint az első fejedelemben, — abban, kire csak egy ház' igazgatását bizta ugy, mint abban, kit egy

a) Csel. 19: 11.

országnak vagy nemzetségnek kormányozására szólított elő. A' boldogultnak igazi nagysága is tehát nem abban állott, hogy superintendensünk, hogy főpásztorunk volt, — ha ugyan szabad igy szólanunk, kiknek egyetlenegy főpásztorunk a' Jézus; — sokkal inkább nem állott azokban a' czímekben, mellyeket csak nem sokkal ez előtt szült nálunk protestansoknál az emberi gyarlóságnak tömjénező hizelgés; — nem áll abban is, hogy most egyszerre közel 300 gyülekezetben tartatnak halotti tanitások tiszteletére, — miben ha Isten előtt érdem 's nagyság volna, 's ugy itélne az Isten is mint az emberek, — erre csak a' szegény-sorsu, a' jót csak titkon munkálódó, következésképen együgyü szertartással 's tán minden halotti tanítás nélkül eltemetendő személynek kellene elkeseredni, ugy gondolkozván, hogy az Isten is azokat idvezíti mennyben, kiket az emberek e' földön idvezítenek: hanem abban állott az ő igazi érdeme 's nagysága, hogy hűséggel, evangeliomi eszességgel párositott nemes bátorsággal, és a' szelíd Jézus' sáfárához illő alázatossággal forgolódott hivatalában. — Ezen jeles tulajdonságokat kellene hát emlegetnem, mint a' mellyekben áll az első szintugy mint az utolsó lelkipásztor' igazi nagysága. De ezeket is, mint a' mellyeket ember tökéletesen meg nem birálhat, 's ha birálgatná, meglehet hogy inkább kisebbítené mint nagyítaná, — bízom a' szíveket és veséket vizsgáló Istenre, kire bizta Pál is az ő megitéltetését a' szent leczkében. — És ha még is volnának közöttetek ollyanok, kik, a' boldogult' akarata ellen is, azt kivánják, hogy, a' még földi emberek' szokása szerint, beszéljek az ő világi dicsőségéről; sőt még azt is kivánnák, hogy a' mások' példáját követve, menjek át a' lehetőség' határába is, és beszéljek arról is, mivé lett 's lehetett volna, ha tovább élend: ezek' kivánságát ezen rövid felelettel elégítem ki: Eddig volt egy nagy testület' előljárója, most pedig, vagy ezután, egy marok por, egy marok hamu. Ebben áll röviden a' legelső fejedelemnek is minden világi dicsősége, — mi ha egyedüli tárgya volt minden igyekezetének, mellőzve a' mennyei dicsőséget: bizony egy titkos lélek, halála' óráján, azt

sugja neki: a) *Mi hasznot vettél azokból, mellyeknek végök halál?* Óh ember! alázd meg magadat Isten előtt! alázd meg különösen akkor, mikor a' halál kicsinységedet 's minden emberekkeli egyenlőségedet juttatja eszedbe! Ne tarts azokkal, kik tán ugy gondolkoznak, hogy a' férgek is a' földben tisztelve kimélik meg azt, kit az emberek a' föld' szinén nagy tiszteletben tartottak! Ne kövesd azokat, kik úri ékességeik 's drágaságaikban, mellyeken romolhatlan kincseket kelle vala szerezniök, még a' koporsóba is elviszik magukkal a' kevélységet! — Én hát, ki arra hivattattam, hogy ne földi, hanem mennyei gondolatokat öntsek lelketekbe 's mennyei bölcseséget hirdessek előttetek: megelégedve azon szives kivánással, hogy a' boldogultnak hamvai nyugodjanak csendesen a' sirban! dicsőült lelke örvendezzen az egekben! — a' helyett hogy őt dicsérném, 's érdemeit, mellyek különben is ösmeretesek a' világ előtt, emlegetném, — Istennek adom meg a' dicsőséget, rész szerint hálámmal azért, hogy ő általa is terjesztette az ő országát e' földön; rész szerint azon kérésemmel, hogy rendeljen helyette a' kormányra ollyan személyt, ki igazi nagyságát a' hűségben, az evangeliomi eszességgel párositott nemes bátorságban, 's a' Jézus' sáfárához illő szelidségben helyheztesse, és ezt mindenek felett azzal mutassa meg, hogy készebb szenvedni, mint cselekedni igazságtalanságot!

Ti pedig, Szerelmesim! vigyétek el magatokkal azon idvességes tudományt, hogy nemcsak a' lelkipásztorok, hanem ti is mindnyájan, széles értelemben, Isten' szolgái vagytok, 's ezen tudománynyal megegyező életet éljetek! Legyetek ti is szent papság, legyetek hivek a' reátok bizatott sáfárságban! Istenre 's ne e' világra nézzetek minden cselekedeteitek, szavaitok, gondolatitokban, — és a' kik mind eredetetek, mind természetetek, mind rendeltetéstekre nézve egyenlők vagytok, — az alázatossághoz szabjátok magatokat! Egy az Ur, egy a' mindenek' Atyja, és ti mindnyájan annak szolgái 's gyermekei vagytok: azért senkin ne hatalmaskodjatok, hanem a' legszegényebb, a' legegy-

a) Róm. 6: 21.

ügyübb embert is, mint testvéreteket, mint szolgatársatokat, szeretet' karjaival öleljétek! Becsüljétek és szeressétek mind azokat, kik hűséggel forgolódnak hivatalukban, ha nincs is széles határa munkásságuknak, és rajtok, vagy czimeiken világi fény nem ragyog is! És, hogy mindent egy szóba foglaljak,— legyetek jó keresztyének, minél szebb hivatal, szebb czím nincsen! Igy, ha a' világ akár éltetekben, akár halálotokban meg nem tisztel is titeket; ha éltetekben semmi fényes tisztséget nem viseltek is; ha halálotokban számos predikátziók tiszteletetekre nem tartatnak is; sőt ha mártyrokká, vértanúkká lennétek is az igazságért: ne féljetek, nem maradtok tisztesség nélkül! mert a' világ' ura, a' minden emberek' közatyja megtisztel titeket ollyan tisztességgel, minőt ember nem adhat; a' szerint mint Idvezitőnk szól: a) *A' ki nekem szolgál, engem' kövessen, és a' hol én leendek, ott leszen az én szolgám is, és a' ki nekem szolgál, megtiszteli azt az Atya.* Amen.

Pap István,
vámosi ref. lelkész.

a) Ján. 12: 26.

3.

AZ ÚR' UTAINAK EGYENGETÉSE.

ADVENTI BESZÉD.

Jelige:

És mene (keresztelő János) a' Jordán mellett való minden tartományba, prédikálván a' megtérés' keresztségét a' bűnök' bocsánatára. Mint meg vagyon irva Ésaiás próféta' beszédinek könyvében, ki ezt mondja: Kiáltó szó vagyon a' pusztában, készítsétek meg az Urnak útát, egyengessétek az ő ösvényeit. Minden völgy betöltetik, és minden hegy és halom lenyomatik, és a' mellyek egyenetlenek egyenesek, és a' darabos útak tiszták lesznek. És minden test meglátja az Istennek szabadítását.

Luk. 3: 3—6.

Kinek keblében nincs fogékonyság az isteni, az emberileg legszentebb érdekek iránt: az csak annyiban ember, Szeretteim az Urban! a' mennyiben két keze és két lába van. Az belső becscsel nem bír, — az, az öröklét' igaz mértékén alig nyomna többet a' levegőben szállongó pehelynél. Ha szabad volna igy szólanunk, azt mondanók: Az illyet hagyd magára, ezzel nem boldogulsz! Ellenben legyen az ember olly silány, mint a' silányság maga, — ha még fogékonyság van benne az isteni iránt, nem kell őt féltened. Állítsad elébe tiszta teljességében az istenit, — és ő mozogni kezd, egyenként rombolja szét a' gátakat, mellyek elzárták őt Istenétől; míg az út sima lesz és egyenes, mellyen betérhet hozzá az isteni.

Szívszakadva epedtek századok, hogy megismerjék Istent és a' tiszteletet, melly előtte kedves. Jézus volt az, ki szomjukat e' részben eloltá. Mindazt, mit a' halandók rendeltetésök, kötelességeik, jövendőjök felől tudni kivántak, — 's mellyek felett a' tudatlanság' sötéte, vagy a' homályos sejtelmek' szürkülete le-

begtek, — Jézus' igéje 's életében, halála 's feltámadásában megfejtve, felderítve lelték. Ha ki tehát az istenit szemlélni, tanulni, követni akarja: az telepedjék le Jézus' lábainál, és feltalálja az istenit, mivelhogy *ő Isten dicsőségének fényessége és az Isten valójának hasonképe.* a)

Ezen *isteni*, ezen *Jézus* az, kit az idők' teljességében az Atya, az emberiség' üdvözítésére, elküldött. Ezen Jézus az, kinek előkövete János vala, ki az idők' teljességét 's Isten' országa' alapítójának megérkezését hirdeti, midőn igy kiált: *Készítsétek meg az Urnak útát! Egyengessétek az ő ösvényeit!*

Azok, kikhez e' szók intézve voltak, a' legmélyebb tudatlanságban 's erkölcstelenségben sülyedeztek; mert a' pogányok között a' jós a' jósra nevetés nélkül nem tekinthetett, — a' zsidók közt pedig a' törvény' betűje gyilkolt, 's hiányzott a' lélek, melly elevenít. — De ha a' mai jeligékbe figyelemmel tekintünk, 's látjuk, mi számosan 's mi minden különbség nélkül az életnemre nézve, tódulnak a' pusztában kiáltó Jánoshoz: azt kell felölök hinnünk, hogy egy jó még is volt e' népben, — a' fogékonyság az isteni iránt.

János' szózata minket is illet, és olly igazán illet, mint hogy idei 's örök üdvösségünk' ügyében közönbösöknek lennünk nem szabad. Ezen kettős üdvösség mellőzhetlenül megkivánja tőlünk, hogy mi is készítsük el az utat, mellyen az *ég' királya* betérhessen hozzánk. Ha jó földi király, helyesen teszszük, ha szorgalmasan egyengetjük útát; ha elhordunk róla minden halmot, melly nehezítené hozzánk való jutását: nem kevesbé cselekszünk helyesen, ha kivált e' napokban, mellyek Jézus' eljövetele' emlékezetének vannak szentelve, 's közvetlenül megelőzik Urunk születésének ünnepét, illően elkészítjük az útat, mellyen az Ur lelkünkbe betérendő leszen. — Legyen tehát mai buzgolkodásunk' jelszava, a' pusztában kiáltónak ama' szózata:

Egyengessétek az Urnak útát!

a) Zsid. 1 : 3.

I.

Egyengessük az Urnak útát! Hordjuk el róla
A' gőg' homokhegyét.

A' gőg' természetében három feltünő vonás mutatkozik. A' gőgös ember vagy azt hiszi, hogy ő már mindazzal bir, mit mások keresnek; vagy hogy mindezzel sokkal nagyobb mértékben van megáldva, mint mások; vagy végre büszkeségét olly dolgok' birtokába helyezi, mellyek szorosan véve semmisek. Az elsőnél fogva lehetetlen, hogy az istenit éhezze és szomjúhozza,— mert a' ki mindennel bir, az nem érzi az isteninek szükségét; a' másodiknál fogva az istenit másoknak adja, kik azzal távol sem birnak olly mértékben mint ő; a' harmadiknál fogva pedig az istenit mellékes valaminek tartja, mert hiszen ő sokkal nagyobb kincsekkel bír. Egy szóval, a' gőgös ember vagy feleslegesnek, vagy mellékesnek, vagy nélkülözhetőnek tartja az istenit, 's így minden esetben ollyannak, mellyért epedni szerinte nem érdemes.

Midőn Urunk azt mondja: *Boldogok a' lelki szegények, mert övéké a' mennyek' országa,* — ezen gőgöt akarja kiirtani; mert csak az fog Isten' országa és annak javai után epedni, a' ki érzi miként sokkal szegényebb, tökéletlenebb, hogysem feleslegesnek tekinthetné az ama javak utáni törekvést. Törekvésünk' indulópontja, a' tökéletlenség' érzete. A' gőg csak a' tudatlanság- és korlátoltságnak lehet édes testvére. Mert a' ki mindent vél birni, minek keressen az még valamit, mi a' mindenben benfoglaltatik?

Ha tehát illy elbizott gőgös embert látsz, vagy az életben, vagy otthon a' — tükörben: imádkozzál érette, hogy Isten szabadítsa meg ezen bűntől, mert különben sohasem fogadja be igazán az istenit.

Tekintsünk vissza a' kiáltó szózat' korába! Mit olvasunk a' farizeusokról? Azt, hogy ők a' törvény' és tudomány' 's az irások' kirekesztő birtokában véltek állani; hogy *„Ábrahám a' mi apánk"*; hogy *„böjtölök kétszer egy héten, megadom dézmáját*

minden marhámnak", 's hasonló dolgokban keresék dicsőségöket, — mik mind megannyi vonásai a' gőgnek. 'S kik voltak Jézus' legesküdtebb ellenei, kik őt be nem fogadták, kik őt, az istenit, üldözék? Épen ezen emberek, ezen farizeusok és irástudók, mert, ugy mondának: *Mi jó jöhetne Názáretből?*

A' gőg tehát csakugyan ollyan hegy, mellyet el kell hordanunk azon útról, mellyen Jézusnak kell szivünkbe betérnie. Hegynek neveztük azt, mivel a' gőg felfuvalkodik, feldagad mint a' hegy; homok-hegynek pedig, mivel a' ki gőgre épít, az homokra épít, 's mivel a' gyarló embert minden gőgével ugy elsöpörheti a' csapások' vihara, mint a' homokot, mellyet a' sivatagban ostorozva hajt a' szélvész' dühe.

Minek nekem az Üdvözítő és az ő igéje, holott én magam is bírok üdvözítő hitet magamnak teremteni? Ez a' gőg' szava. Már ha másért nem volna szükséges Krisztus és az ő igéje: azért volna az, hogy az így kérdezőt képzelt isteniségéből kiszabadítsa 's megóvja őt azon bálványimádástól, mellynek tárgya, tehát maga a' bálvány, önmaga.

Oh, Szeretteim az Urban! még tán a' gőg is megbocsátható volna, ha csak egyetlen egy valamit birhatnánk itt alant, a' miről azt mondhatnók, ez az enyém, ez a' mienk. De ha hamuban látjuk ülni az egykor szerencsést, zarándok köntösben az előbb népek' urát, gyermektelenül az egykor családatyát, görnyedten az egykor büszkén egyenest, sírva az egykor örülőt, koldulva az egykor gazdagot, őrülten az egykor épeszűt; ha látjuk, hogy az, mi egykor gőgünket nevelé, eltünt mint az álom, 's a' kétségbeesést öröklöttük helyette: ne keressük-e epedő lélekkel épen azt, a' ki kincsével örökké megmarad, ki a' halálból kimenti lelkeinket, ki bátorít, vigasztal és jutalmaz? Jézus Krisztus ez, az Isten' hasonmása!

Le tehát a' gőggel, és fel az alázatossággal! hogy e' kedves vendég beszállhasson hozzánk, 's hajlékot építhessen szivünkben; beszállhasson hozzánk e' szavakkal: *Boldogok az alázatosak, mert örökség szerint birják a' földet!*

II.

Egyengessük az Urnak útát! Hordjuk el róla
A' szokás' agyaghegyét.

A' szokás' természetében három fővonás mutatkozik. A' szokás' embere csak akkor érzi magát igazán jól, ha szokásainak hódolhat, legyenek azok jók vagy gonoszak; a' szokás' embere igen roszul érzi magát, ha valaki vagy valami úgy háborgatja, hogy például szokott órában ennie, vagy játszania, vagy ide vagy oda mennie ne lehessen; vagy végre a' szokás' embere, ha egy időre kiragadja is magát szokásai' nyügeiből, észrevétlenül ismét vissza és beléjök esik. Az elsőnél fogva nem fogadja be az istenit, mert szokásaival ellenkezik; a' másodiknál fogva elutasítja alkalmasabb időre, mert most más dolga van; a' harmadik szerint, ha némileg befogadta volna is azt, ismét lerázza, mert neki a' megszokott — kedvesebb.

Tekintsünk vissza a' kiáltó szózat' korába! Mi volt itt a' régi megrögzött szokás? Átalában az, hogy Isten' tetszését a' törvény által kiszabott külső cselekvények' gépies végrehajtása által lehet kivívni. Azért szoktak böjtölni hetenként kétszer, ezzel Istent mintegy kifizetni, a' többi öt napon pedig annál többet enni; tulkot áldozni Istennek, maguknak pedig lakomát készíteni belőle, — a' mészárszék a' templom' tőszomszédja volt; megmosakodni kivülről, és mosdatlan kezekkel nem enni, de nem törődni a' belső tisztasággal; elmondani meghatárzott órákban az imákat, 's azt hinni, hogy Istennek velök eleget tettenek. Ezek voltak szokásaik, mellyeket azzal fejeztek be, miszerint megszokott hitök az volt, hogy a' vallás ezen külsőségek' lelkismeretes teljesítésében keresendő, helyezendő.

Agyagnak neveztük a' szokásokat, minthogy ezek mint a' felázott agyag lábainkra tapadnak, hogy az isteni felé vagy épen nem, vagy csak nagy nehezen haladhatunk miattok. Hogy is fogadhatták volna be a' régiek Krisztust? ki, említett szokásaikkal homlokegyenest, kinyilatkoztatá, hogy: *Isten lélek, 's azért lélekben és igazságban imádandó; nem az undokítja el az*

embert, mi száján bemegy, hanem a' mi szájából kijő; mosdatlan kézzel enni nem fertőzteti meg az embert, hanem a' gonosz gondolatok, paráznaság, lopás, hamis tanúság, rágalmazások, ezek fertőztetik meg az embert. Mi nehezen eshetett nekik, midőn János így szólitá őket: *Mérges kigyók' fajzatai! Teremjetek megtért emberekhez illő gyümölcsöket, lemondván a' régi kovászról és az ó Ádámról, mellyben megrögzöttetek, 's öltözzétek fel az Isten szerinti uj embert!*

Vagy nem esik-e magunknak is nehezen, ha megszoktuk a' gonoszt, a' jóhoz visszatérni? Mi könnyü volt egykor, ártatlanabb éveinkben, a' kötelesség' szavának hódolnunk! nem volt lemondás, melly nehezünkre esett volna, ha a' kötelesség hívott bennünket. Most, — miután szokások' rabjaivá levénk, — ott vár a' munka, ott áll a' bokros kötelesség előttünk: de nem bírunk kivergődni az édes álom' karjai közől, — nem tehetjük el kezeinkből az édes bábokat, mellyek fogva tartanak. — Emberi galád szokások' rabjai! meddig leszen törvénytek az önkény, iránytok az önhaszon, foglalkozástok a' hiúság, szomjatok a' nyereség, éhetek a' kincs, gondolatotok a' test, álmotok a' hír és világi dicsőség, magánbeszédeitek bolondság? Igy szólhatna hozzánk egy új keresztelő János. Mert míg illy és hasonló rosz szokások' rabjai vagyunk, Jézust befogadnunk nem lehet.

Félre tehát a' gonosz, megrögzött szokásokkal! tisztítsuk meg tőlök a' szivet, hogy betérhessen hozzánk az Üdvözítő, 's üdvözölhessen minket e' szavakkal: *Boldogok, kiknek szivök tiszta, mert ők Istent meglátják.*

III.

Egyengessük az Urnak útát! Hordjuk el róla
A' g o n d' k ő h e g y é t.

Vannak gondok, sőt van egy gond is, melly olly nehezen fekszik szivünkön, mint a' kő, 's legyen az nem más, mint csak földi gond, míg tőle nem szabadúlunk, nem foghatunk igazán semmihez. Szivünk beteg miatta, felüdülni, mások' örömébe vegyülni képtelen, míg róla e' nehéz kő le nem hengerül. Csak ha

ez megtörtént, érez könnyebbséget, fogékonyságot és tetterőt a' kebel, nemest és jót és szépet alkotni kész, — hanemha tán a' gond ollyan vala, melly az isteninek csiráját is kiszáritá bennünk.

Mert a' gondok igen különbözők. Ennek gondja az, hogy a' halál minden pillanatban meglepheti, 's még azon pár ezret, mennyit övéinek eltartására szükségesnek hisz, nem birja beszerezni: annak gondja az, hogy el nem érheti a' hivatalt, a' polczot, a' dicsőség' azon fokát, mellyen versenytársát állni látja, 's kinél alantabb állani nem akar. Egynek gondja az, hogy nem lel alkalmat megszégyeníteni ellenét, boszút állani megbántóján, 's ha máskép nem lehet, vérével mosni le a' szennyet, mellyet rajta ellensége ejtett: másnak gondja az, hogy holtja' tetemébe nem képes uj életet lehelni, uj világot gyujtani a' kihalt szemekbe, szót idézni az elnémult ajkakra, és a' vértelen arczokra mosolyt.

Gyarló világ' gyarló gyermekei! És ha szolgátokká leendne a' szerencse, 's egy intéstekre elröppentené homlokaitokról a' gond' végső árnyéklatát is 's teljesítné minden vágyatokat: ha veszve a' lélek, mit nyertetek? Gyarló világ' gyarló gyermekei! 's ha örök ellenetekké válnék a' szerencse 's elrabolna mindent tőletek, mit a' világ szép, dicső, és nagy névvel nevez, 's mitől vérzőleg válik meg a' kebel: mit vesztettetek, ha a' lélek megmarad 's meg a' léleknek, a' földiek' román, égi birtoka?

De a' léleknek nincs főbb birtoka, mint a' Jézussali testvérülés, — mint ha a' lélek Jézus' szeretetének tüzhelye, — mint ha ugy mint Jézus, a' kötelességnek fel tud áldozni mindent, — ugy hinni, remélni, boldogítni mint ő, — és bírván az üdvösséget és Isten' országának kincseit, le tud mondani mindenről itt alant, az inség közt mosolyogni, az üldözések közt ellenéért imádkozni bír. A' világ nem mutathat gondot, mellyet elüznünk ne lehessen, ha Jézussal testvérül a' kebel.

De mi lehetett Izraelnek gondja, melly őt gátolá, hogy be nem fogadta Isten' fiát? Izrael fiainak egy nagy gondjok volt, — hogy nem voltak olly önálló nemzet mint Dávid alatt egykor, hanem a' rómaiaknak kellett hódolniok. Ki vagy te? kérdezék az Üd-

vözítőt, királyunk-e, hogy megszabadíts, mint egy második Móses a' rabságból? 'S minthogy Jézus nem ezen szűk korlátok között működött, hanem olly erkölcsi országot vágyott alapítni, melly beszárnyalná az egész világot, szabaddá tenne benne mindenkit bűntől és haláltól 's égi polgárságot osztana mindazoknak, kik hiendők nevében: íme, a' nagy gondba szerelmes Izrael megvetette őt 's a' kőgond miatt a' fővárosban nem maradt kő kövön, minthogy *meglátogatása' idejét meg nem becsülte volt.*

Annyi kiviláglik ezekből, hogy egyesek' és nemzetek' gondjai, mind megannyi kövek hevernek az üdvösség' utában. Mert *egyre* van legnagyobb szükség, — az emberben és az emberiségben megóvni, nevelni, erősíteni az istenit 's vajha gondjaink' gondja ez legyen! Vajha a' könyek, mellyeket gondjaink ontanak szemeinkből, az isteni vigasztaló utáni epedést költsék fel bennünk, hogy világi gondjainktól menekülve 's saját gyarlóságunk felett könyezve, várjuk a' vigasztalás' Urát! hogy beszállhasson hozzánk e' szavakkal: *Jertek hozzám mindnyájan, kik szívben megterhelve vagytok, és én megnyugasztallak titeket!*

IV.

Egyengessük az Urnak útát! Hordjuk el róla
A' g a z d a g s á g' a r a n y h e g y é t.

Hogy a' gazdagság általában igen rosz hirben áll a' szentirás' lapjain, az ennek sok helyeiből kitetszik. *A' kik meg akarnak gazdagulni, kisértetbe és tőrbe esnek 'sat. mert a' pénz' szerelme minden gonosznak gyökere*, mond az apostol. a) De lesulytóbbat alig lehet a' gazdagokra nézve csak gondolni is, mint azt, a' mit Urunk jegyez meg felőlök, midőn igy szól: *Könnyebb a' tevének átalmenni a' tű' fokán, hogysem a' gazdagnak Isten' országába jutnia* b). Pedig legyen ezen mondat még olly lesulytó is, — az egyenesen azt tartalmazza, a' mit vítatunk, t. i. hogy az isteninek alig lehet egy-egy nagyobb akadálya bennünk, mint a' gazdagság, mint az aranyhalom, mellyet tehát az Urnak szivünkhöz vezető útából el kell távolítanunk. De ha kérdezzük, mi annak sajátké-

a) 1 Tim. 6: 9, 10. — b) Mát. 19: 24.

peni oka, hogy a' gazdagság annyira gátolja bennünk az istenit? Jézus erre igen meggyőzőleg felel, midőn igy szól: *A' hol a' ti kincsetek, ott lesz szívetek.* a) Ez épen a' baj, hogy a' gazdagok' szíve rendszerint a' pénzládában, szemeik a' kötelezvényeken 's a' szelvényeken, füleik az arany' kongásán, lelkeik a' kamatok' számításán csüggenek, lábaik azok' behajtásában fáradnak; már pedig az isteni sem a' pénzládában, sem a' kötelezvényekben 'sat. nem lakik.

'S ha itt is visszapillantunk a' kiáltó szózat' korába 's azt kérdezzük: Vajjon Izrael népének egy részét csakugyan a' gazdagság' szeretete tartá-e vissza, hogy Jézust, az istenit, be ne fogadná? nem lesz nehéz a' választ megtalálnunk. Mert midőn az Ur Izraelben kel ki a' gazdagság' üdgátló hatása ellen: kétséget nem szenved, hogy ott sokan voltak a' kincsek' rabjai. Midőn továbbá azt olvassuk, hogy Jézus' ellenei a' papok valának: ezt onnan magyarázzuk, mivel ezek a' kövér áldozatokat, gazdagságuk' kútfejét, féltették ama vallástól, melly Istent lélekben és igazságban vala imádtatandó. 'S mondhatnánk még egyet, t. i. azt, hogy ha csak félig annyira szerették is a' pénzt Izrael fiai ama régi időben, mint azt a' jelenben szeretik: alig lehetett egyébre gondolniok, mint a' nyereségre. És igy, sem azon nincsen okunk csudálkozni, hogy a' gazdagok elfordultak Jézustól, és — mint Urunk megjegyzé Jánosnak tett üzenetében — *az evangyéliom a' szegényeknek hirdetteték:* sem azon, hogy Jézus olly hatható-san kelt ki a' gazdagság ellen.

De hát eldobáljuk-e magunktól kincseinket? Engedjétek meg, hogy e' kérdésre egy példával feleljek. Urunkhoz egy gazdag ifju közeledett, ezen kérdést intézvén' hozzája: *Mester! mi jót kell tennem, hogy az örök életet vehessem? — Add el minden marhádat, oszszad ki a' szegények között, és kövess engemet!* b) volt többek között Jézus válasza. — Félreérthetetlen, hogy Urunk az ifjat, kit ugy ismert fel mint vagyonába szerelmest, próbára akarta tenni. Mert, ha annyira rabja gazdagságának, — 's ti is a' ti

a) Luk. 12: 34. — b) Mát. 19: 16. 21.

vagyontoknak annyira rabjai, — hogy tőle megválni képtelen, — tőle megválni képtelenek vagytok: ugy lehetetlen Jézust követnie, — Jézust követnetek. De ha a' vagyont ugy tekinti és tekintitek, mint Isten' kölcsönét, hogy az kezeitek között embertársaitok' szükségeinek enyhítésére kamatozzék; ugy, mint eszközt magasabb czélok' elérésére magatoknál és másoknál: már akkor nem fog gátolni a' jónak követésében, sőt hatalmas eszközzé válhatik, hogy általa Isten' igéje' terjesztésének, a' betegek' ápolásának, a' szegények' fölsegítésének 'sat. menedékhelyeket szerezzetek. Minden attól függ, hogyan tekintjük a' vagyont? Ha mint czélt, az az, hogy minél többet halmozzunk egymásra: akkor bizony sem időnk, sem kedvünk nem lesz az istenire gondolni; ha mint eszközt nemes isteni czélok elérésére: akkor legfönebb állván bennünk az isteninek szerelme, vagyonunkat ennek rendeljük alája. Az illy értelemben vett gazdagok lettek aztán a' keresztyén emberiség' legfőbb jótevőivé.

Félre tehát a' gazdagsággal, mint czéllal, 's elő vele mint eszközzel! hogy azt feláldozhassuk és letehessük Jézus' lábaihoz 's fordíthassuk olly intézetek', olly tettek' életbe-léptetésére, mellyekben keresztyén, jézusi tanok, erények ápoltatnak. Ekkor szálland be az Üdvözítő hozzánk ama szavakkal: *Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyerné is, lelkében pedig kárt fogna szenvedni!?*

* * *

Szeretteim az Urban! Az idei 's örök üdvösség az, mellyet minden keresztyén birni kiván. Ez üdvösséget nem adhatja meg nekünk semmi, — legyen az még olly édes is, — mi a' földből sarjadott. Az üdvösség' egyedüli eszközlője Jézus, — *nincsen senki másban üdvösség; mert nem is adatott emberek között ég alatt más név, melly által kellene megtartatnunk* a). Őt és tudományát szükség tehát befogadnunk, hogy üdvösségünk felől bizonyosak legyünk. Őt és tudományát hirdeti nekünk keresztelő János, midőn *a' megtérés keresztségét predikálja a' bűnök' bocsánatára.*

a) Ap. Csel. 4 : 12.

Alkalmunk volt a' mai szent órában meggyőződni az akadályok felől, mellyek, valamint a' zsidókat, ugy minket is Jézustól távol tartanak 's nem engedik, hogy a' kedves vendég szállást foglaljon nálunk.

Lelkatyai tisztünk szerint kérünk és intünk tehát titeket, hogy ezen akadályokat hárítsátok el. Hárítsátok el a' gőgöt 's fogadjátok be az alázatosságot! mert *Isten ellenök áll a' kevélyeknek, az alázatosoknak pedig adja az ő kegyelmét*; a) *Isten kegyelme pedig a' Jézus által lett.* b)— Hárítsátok el a' rosz szokásokat és fogadjátok be a' szív' tisztaságát! mert *boldogok a' kiknek szivök tiszta, ők meglátják Istent*; c) pedig Isten, az örök atya, Jézus által lett láthatóvá. — Hárítsátok el a' világi gondokat és merüljetek el amaz adventi gondba, melly mai énekünkben igy nyilatkozik:

„Oh mikép fogadjalak,
Világ Megváltója!
Méltóképp, hogy áldjalak
Lelkem megtartója!?
Jézus! erre engemet
Taníts-meg te magad, —
Vond magadhoz szívemet,
Melly hívsághoz ragad!“ —

Hárítsátok el a' gazdagság' szeretetét 's fordúljatok azon kincsek felé, mellyeket *a' tolvaj el nem oroz, sem a' rozsda meg nem emészt*, 's mellyeknek hirdetője és kincstartója a' Krisztus! hogy a' királyi költővel zenghessétek: *Kicsoda volna nekem mennyekben te náladnál több? náladnál egyébben nem gyönyörködöm én e' földön!* d) Hozzátok világi javaitokat áldozatul azon intézeteknek, mellyekben a' jelen és a' jövő egyház' tagjai a' Jézusbani üdvösségre neveltetnek!

Ime, az adventi napok az egyházi befejezett és a' nem sokára befejezendő polgári év közé szorultanak. Ott is, itt is, arra emlékeztetünk, hogy az évek egymás után 's visszatarthatlanul

a) Jak. 4: 6. — b) Ján. 1: 16. — c) Mát. 5: 8. — d) Zsolt. 73: 25.

robognak el mellettünk 's mindenik a' mi életünknek is utolsó éve lehet. Szálljunk magunkba, Szeretteim az Urban! 's midőn minden a' mulandóságra emlékeztet, kérdezzük magunktól: *Mit cselekedjünk, hogy az örök életet elvegyük?* — 'S ha ekkor az Üdvözítő azon válasza jut eszünkbe, mellyet kedves tanítványa János e' szavakban jegyzett fel: *En vagyok az út, az igazság, az élet:* oh akkor egyengessük az utat, mellyen az Ur szivünkbe juthasson 's járjunk állhatatosan az ő után! Ne támaszkodjunk saját igazságunkra, hanem keressük általa az igazulást 's az igazságot, melly kedves Isten előtt! Áhítsuk azon *életet*, melly ő benne van 's tőle származik 's mellyről ő maga igy nyilatkozik: *Én vagyok a' feltámadás és az élet, ki bennem hiszen, ha meghal is, él.*

Egyengessétek az Urnak ösvényeit! Töltsetek be minden völgyet, nyomjatok le minden hegyet, hogy a' mellyek egyenetlenek valának, egyenesekké, a' darabos utak tiszták legyenek 's minden test megláthassa Isten' szabadítását.

Egyengessétek az Urnak útát! hogy örvendező szívvel fogadhassuk 's a' karácson' közel ünnepén amaz angyali szavakkal üdvözölhessük őt: *Dicsőség a' magosságban Istennek, a' földön béke és az emberekhez jó akarat! Amen.*

Székács József,
pesti evang. lelkész.

4.

JÉZUS, ÖNKÉNYTES SZEGÉNYSÉGÉBEN.

ADVENTI, EGYSZERSMIND VIRÁGVASÁRNAPI BESZÉD.

Alapige:

Örvendezz Jerusálem' leánya! íme a' te királyod eljő tehozzád; igaz és szabadító ő, szegény és szamárháton-ülő.

Zakar. 9: 9.

Jézus mindenütt szegény. Szegény a' jászolban, mikor születik, — szegény a' földön jártában, midőn barlangja nincs mint a' rókának, fészke nincs mint a' madárnak, nincs helye hová, fejét lehajtaná, — szegény még ott is, hol a' földi királyok' dicsőségében osztozik, hol dicső bemenetét tartja országába, hol a' néptömeg' szájából hosanna kiáltás üdvözli, — ott is szegény, szamárháton ülő. — Szegény ácsmester' fia! miért mond téged királynak a' nép? A' szamár, mellyen ülsz, nem a' tied, — tanítványid, kik szamarad mellett gyalog kisérnek, szegény emberek, halászok, kik mindenöket oda-hagyván, egy utazó-pálcza és üres táskával mennek utánad, — nem ragyog ezüst, arany rajtuk, mint a' király' kiséretén. Szegény ácsmester' fia! hol vannak aranyozott szekereid? hol vannak nyergelt lovaid? hol vannak kengyelfutóid? hol van testőreid' nagy tábora? Tán a' földi királyokat gúnyolod, midőn a' koldusok' lován jösz, 's előtted országod' kapui felnyilnak? — Gyalog jártad be a' városokat, a' falukat, — fáradva, éhen, szomjan ültél le a' források mellett, vagy a' határdombon, 's midőn országodat kerülted, pihenő-helyed volt a' betegek', a' haldoklók' ágya' széle, hová őket gyógyítni, vigasztalni leültél, — üdvözlésed volt a' vizek' partján a' vak koldus' kiáltása: *Jézus, Dávid' fia! könyörülj!* — Most, midőn a' nép királynak mond 's rongyait a' szegénység útadra teregeti, tán királyi méltóságodat akarod mutatni a' világnak, hogy egy szamár'

hátára ülsz fel, melly szamarat ugy kölcsönöztek tanítványid egyik jobbágyodtól!? — Kik a' jobbágyok, kik tiszteletedre elődbe seregelnek? Tán a' jerusálemi főpap jő elődbe csengetyűs köntösében? vagy a' főtörvényszék' csillogó emberei jönek fejet hajtani a' kapuba, 's arany tálon nyujtják Jerusálem' kulcsait? Nem,— szegény, bámuló, rongyos nép kiált hosannát szamárháton-ülő, szegény királyának, 's zöld ágat tördel utára.— 'S még is, nincs, nem volt a' földön soha gazdagabb és dicsőbb királyi menet a' Jézusénál, csak ez egy oknál fogva is, hogy e' szegénység önkénytes volt. Ő a' föld' minden gazdagságát, minden fényét mutogathatta volna a' nép' szemei előtt: de ő azt nem akarta, — ő mint szegény, mint a' szegények' barátja, királya, akart jőni országába, — akart jőni Isten' 's nem emberek' nevében. — Jertek! lássuk hát érkező Jézusunkat, ezen önkénytes szegénységében!

Jézus, ez önkénytes szegénységében, sokért megszenvedett, de sokat is megszolgált.

I.

1. Megszenvedett ő azon drága kincsek' elvesztegetéséért, mellyeket hajdan birt az emberi természet, de később elvesztett; megszenvedett ama szép örökség' eltékozlásaért, mellyet mi is kihoztunk Atyánk' házából, de elvesztegettünk a' világ' bűneire, a' tékozló fiúval; 's e' tekintetben szóról szóra igaz, a' mit Jézus magáról mond: *Az embernek fia nem jött, hogy szolgáljanak neki, hanem hogy ő szolgáljon, és adja magát váltságul sokakért.* a) — Ugy van,— ő e' szegénységben kiváltotta szép ősi birtokunkat, mellyet első szüleink még, zálogba adtak a' sátánnak. Őseink' nevében nekünk volt adva a' föld, 's midőn a' föld' paradicsoma sinórral fölméretett, 's kincse felszámíttatott: benne volt a' mi részünk is. Isten' képére voltunk teremtve őseinkben, 's az erről szóló mennyei oklevélben rólunk, késő maradékról is, volt emlékezet. A' paradicsomból kiűzettünk, 's mennyei igazságleve-

a) Mát. 20: 28.

lünk eltépetvén, elvesztettük Isten' képét; mint ágról-szakadt szegények, mint koldus-botra jutott kivándorlottak, koldultunk az isteni kegyelem' ajtaja előtt, 's hogy keresetünk a' törvény előtt fölvétessék, maga Jézus szegényebb lett nálunk, hogy a' szegények' ügyvéde lehessen. — Mikor örökségünket apánk' házában fölvettük, 's útra indultunk,— sok szép marhát vittünk el magunkkal,— megvolt egészségünk, ifjuságunk' vidámsága, megvolt ártatlanságunk: nem sokára hitünket, vallásunkat, erkölcsünket, ártatlanságunkat elvesztegetve, kivetett minket kebeléből a' világ, mint Jónást kiveté a' tengerbe a' hajó' népe; rongyosan, éhen, szomjan jártunk a' bűn' szolgálatában, — szegények voltunk, — az állatok között koldultunk. Jézus szegénynyé lett, — szegényebbé lett nálunk, megfogta kezünket, visszavitt az elhagyott édes-atyai házhoz, 's az Atya, — meglátva szerelmes Fia' szegénységét, meglátva annak rongyait, megismerve szavát, mellyel érttünk esdekelt, — megnyitá előttünk háza' ajtaját, 's elveszett fia' megtértén való örömében asztalt terittetvén, vendégséget szerzett.

2. Megszenvedett ő, önkénytes szegénységében, amaz égre-kiáltó bűnökért, mellyeket e' földön a' földi gazdagság, a' pénz elkövetett.— Jézus szegénynyé lett, hogy a' gazdagság' bűneit leengeszteljе. — Jézust hajdan a' kisértő megkinálta a' föld' minden gazdagságával, minden múló hatalmával: de ő, elűzve magától a' kisértőt, megmaradt önkényt-választott szegénysége mellett, hogy legyen valaki Isten előtt, kinek szegénységéért a' gazdagság' bűneire irgalmas szemekkel tekintsen.— Kevés hiján mindegyik földi nagyobbszerű véteknek szolgája, tanácsnoka a' pénz és a' gazdagság. A' szegénység' bűnei, az igaz, durvák, salakosok, szembetünők, annálfogva botrányosok: de a' gazdagság' vétkei ezeknél sokkal kártékonyabbak. Pénzen a' gazdag minden bűnt megvehet, sőt megveheti a' vétek' szabad használatát; mikor a' szegény böjtöl, ő magának szabad asztalt válthat; mikor a' szegény' nyilvános vétkén a' világ megbotránkozik, a' gazdag fige-

fa-leveleket vásárol pénzén, mellyek alá sokkal czégéresebb bűneit rejti el. A' szegény meglakol keservesen és megszenved, a' gazdagság legfölébb megfizet. A' legnagyobb 's leggyávább gonosztevők a' gazdagok' seregéből kerülnek elő.— Ki engesztelí le azon számtalan bűnöket, mellyekkel a' gazdagság az emberi nemzetet megmérgezte? ki hozza el az enyhítő cseppet a' kínlódó dúsgazdag' égő nyelvére? A' szegény Lázár. —

A' gazdagság Isten' ajándéka. A' gazdagoké a' föld, ennek minden öröme, — a' szegényé csak az, a' mit ezek ott hagynak, a' mi már nekiek nem kell.— Miért nem a' gazdagok között küldé Isten földünkre szent fiát? miért a' szegény lázárok és napszámosok között? miért született a' szegények' kunyhójában, miért nem a' gazdagok' fényes palotáiban? miért jő szamárháton, és miért nem a' királyok' büszke ménlovain?— Nem,— K! A' gazdagok' és a' földi gazdagság' kicsigázott, kimerített földe meg nem teremheté ama' mennyei növényt, mellyből az emberiség' Megváltója, a' Jézus, felvirágzott; a' gazdagok' és hatalmasok' osztálya sokkal romlottabb volt már akkor, minthogy közölök az Isten' ártatlan báránya származhatott volna. — De annyira nőtt már a' föld' gazdaginak vétke az ég és föld között, hogy egy engesztelő kellett, ki önkényt lemondva a' föld' minden javairól, engesztelő szegénysége' árnyéka alatt nyugodalmat készíthessen azon emberek' számára, kik itt Isten' ajándékival gonoszul visszaéltek.

3. Jézus, önkénytes szegénységével, viszont kiengesztelé a' szegénység-okozta bűnöket.— A' szegénység magában szintugy nem vétek, mint a' gazdagság: de mind a' kettő lehet sok vétek' forrása. E' tekintetben kéri a' bölcs a' Mindenhatótól, *hogy szegénységet avvagy gazdagságot ne adjon nekie.* — Jézus előtt az emberiség' szegény osztályának, a' szegény népnek, nem volt semmije az égben, mije sem volt a' földön. Az eget bezárták előtte vétkei, mellyek közé sülyedve nem ismert egyebet a' pokolnál, mellynek kapui előtte megnyiltak: a' földet elfoglalták tőle a' gazdagok, — ő e' földön nem

volt egyéb rabszolgánál, vagy béresnél, a' ki másnak keresett, másnak dolgozott ingyen, vagy csekély bérért. Az egész osztály egy nagy sereg szolga volt, kiket vásáron adtak el a' gazdagok, vagy leölették idegen jogok' védelmeért a' háborúkban.— Jézus a' szegények' osztályát megnemesíté önkénytes szegénységével,— és megmutatta a' világnak, hogy a' szegénység nem bűn, hogy a' néposztály az emberiség' ős földe, mellynek jövőjében van az Isten' országának nagy aratása. — A' szegénység kezdettől fogva elégületlen volt sorsával,— irigységgel, hűtlenséggel, zúgolódással boszulta meg nyomorúságát magán és másokon; a' szegénység nem szégyenelte tudatlanságát, nem szégyenelte aljas bűneit a' világ előtt, mert egyébben magát kitüntetni sem birta: Jézus megmutatta, hogy a' szegény is Isten' teremtése. Ő evangyéliomát a' szegényeknek hirdette, 's az Isten' országa' kincseit különbség nélkül osztá szegény 's gazdag között: sőt mondott ollyanformát, hogy *boldogok a' szegények, mert övék a' mennyek' országa.* — Jertek hát, szegények! menjünk elébe a' szegények' barátjának! Ő leengesztelte a' szegénység' bűneit, nyavalyáit, mellyek reá nyomorúsága' fertőjében ragadtak. Ott jő, ott érkezik ő szamárháton! a' nép rongyait teregeti utána, hosannát kiált körüle. Jertek, fogadjuk őt ez adventi napokban, mondván: *Áldott, áldott a' ki jő az Ur' nevében!*

II.

De nemcsak engesztelt, hanem nyert, szerzett nekünk Jézus sokat, önkénytes szegénységével.—

1. Megszerezte minekünk az isteni kegyelem' kimeríthetlen gazdagságát, a' lelki kincsek' egész mennyei tárházát.— Kincset szerzett nekünk, mellyet a' moly, a' rozsda meg nem emészthet, a' tolvajok el nem lophatnak; megszerzett, megvett minket magának egészen, nem aranyon, nem ezüstön, hanem ártatlan vérén, ugy, hogy testestől lelkestől nem magunké, hanem az ő tulajdoni vagyunk. Neki köszönhetjük azt, hogy Istennek fiai vagyunk, 's hogy a' fiúsággal megnyertük mennyei Atyánk' elfogyhatlan szerelmét,— megnyertük azt, hogy

földi gyermekeinek testi és szellemi javáról gondoskodik,— gyöngeségünkre irgalmas szemekkel tekintve, meghallgatja szivből származott könyörgésinket, és kedvesen véve azt, a' mi erőtlenségünktől telik, még a' büntetésekben is javunkat akarva, itt e' földön nevel ama' jobb haza' számára.— Neki köszönhetjük bűneink' bocsánatát; mert nem rettegünk Isten' haragjától, a' törvény' átkától, — lélekismeretünk' vádja és mardosása elől futva, mint Kain, nem kiáltunk Istenhez kétségbeesve: *Nagyobb a' mi bűnünk, mint az nekünk megbocsáttatnék!* — Neki köszönhetjük a' szentlélek' mennyei ajándékát, ujjászületésünk', megvilágosodásunk' mennyei ajándékát,— hitünk e' mennyei lélek' tüzéről gyúlad meg, bennünk az uj ember e' lélek által elevenedik meg. A' mi, szegénységben és alázatosságban érkező, királyunk' fegyvereibe öltözve harczolunk a' hozzánk-ragadt bűn ellen, — bíztató szavai vigasztalnak az élettel együttjáró szenvedések és bajok között,— őt követve megnyilnak előttünk az Isten' országának ajtai, mellyen belül a' szentek' egyessége vár, — azontúl a' győzödelmeskedő anyaszentegyház' minden öröme és dicsősége, az Istennek ama' békessége, mellyet e' világ nem adhat, és a' boldog örökkévalóság' előérzete.—Mindezen lelki kincseket Jézus az által szerezheté meg számunkra, hogy a' millyen kész akarattal lemondott minden földi gazdagságról, jóllétről és anyagi örömökről,— szint olly örömest megnyitotta előttünk a' mennyei kincsek' tárházát, mellynek kulcsait az Atya adta kezébe. — A' ki hát megösmeri, hogy ő magában szegény, meztelen és érdemetlensége' rongyait magára szedve sírva borúl le a' porba, 's megvallja Jézusa előtt, hogy neki magának nincs semmije, mit tőle nem vett volna: az a' Jézus' igazságának biborába öltöztetik fel, melly sokkal drágább a' világ' minden kincsénél. —

2. Továbbá,— Jézus, önkénytes szegénységével, példát hagyott nekünk, hogyha Istennek tetszett minket alacsony, szegény sorsba helyhezni, azon megnyugodjunk.— Mindegyik embernek természetében van a' titkos idegenkedés a' szegénységtől, és a' titkos vágy a' fényhez és

gazdagsághoz. Ha magán az emberen állna, itt egyik sem lenne kicsiny, szegény, alacsony,— hanem mind nagy, gazdag és hatalmas szeretne lenni. Azt hiszik az emberek, hogy a' gazdagok mind az Isten' vagy az Ábrahám' kebelében ülnek, — a' szegények pedig csak azt szedik fel, a' mi ezek' asztaláról lehull. De minthogy Jézus, mikor gazdag volt, önkényt szegénynyé lett, 's magát, bár mindennel bírt, önkényt a' szegények közé sorozta: ez által hozzá-szoktatott, hogy szegények is tudjunk lenni, alacsony állapotunkkal megelégedjünk, azt tudva, hogy Jézussal e' földön egy osztályba esünk. Megalázódásával, szegénységével minket akart megszégyenítni, kik,— a' világ' dicsősége, pénze és drága kényelmeire bámulva,— őt földi szegénységében meg sem látjuk, és mennyei kincseit e' veszendő földi jókért árúba bocsátjuk. Ugy tett ő itt velünk, mint egy bölcs fejedelem tett fényüző alattvalóival, ki látva azt, hogy népe a' sok költséges ruha és egyéb fényüzések miatt mind inkább szegényedik és eladósodik,— egyszerűsítette fényes udvarát, maga is olcsó posztó-köntöst vett föl és hordott magán, csak azért, hogy népe megokosodván, az ő példáját kövesse.

3. Végre, — önkénytes szegénységével, megtanított Jézus arra is, *mint bánjunk a' szegényekkel?*— Jézus értünk szegénynyé lett, hogy az ő kincsein mi egymás-között megosztozzunk; lemondott minden világi gazdagságról, hogy nekünk jutván minden öröksége, mi abból egymást felgazdagítsuk. — Jézusnak ezen, minket boldogító, szeretete minket arra int, hogy mi is közöljünk másokkal mindent, mi tőlünk telik. Ő nincs közöttünk, de szegények mindig vannak és lesznek. Ezért legyen szent kötelességünk az ő szegényeit etetni, itatni, megruházni, 's a' mit mi e' szegények közől egygyel teszünk, olly jó neven veszi, mintha vele magával tettük volna. Még most is utára teríthetjük ruhánkat, ha vele a' ruhátlan nyomorultat betakarjuk,— ágakat hordhatunk utára, ha házunknál és keblünkben árnyékot mutatunk a' szenvedőknek, hol magukat kipihenhessék.

Sokszor nehéz ugyan megtalálni az igazi szegényt a' sok

között; nehéz kiösmerni a' sok közől Jézus' szegény rokonait, mert a' szegénység nagyon megszokta a' csalást és tettetést: de azért nincs elveszve, nincs elfeledve Isten előtt a' becsületes szándékkal és szerető szívvel osztott alamizsna.— Ah! hiszen mi mindnyájan a' legérdemetlenebb koldusok valánk, midőn a' mi mennyei atyánknak fia egész gazdagságát közöttünk elosztogatta, és érettünk minden aranynál és ezüstnél drágább vérét kiontotta! Ő, különbséget nem téve közöttünk, mindnyájunkat hívott magához, hogy mindnyájan vegyünk az ő teljességéből.—Itt is kövessük hát Jézusunkat, és tegyünk jót mindenkivel, ki velünk ugyanazon egy igéret' örököse.

* * *

Igy lesz reánk nézve a' mi Jézusunk' szegénysége gazdagságunk kimeríthetlen forrása, — alacsonysága felmagasztaltatásunk, — és mikor a' kevélyek, az irástudók szégyenlik a' szegény ácsmester' fiát: mi dicsekszünk vele, hogy ott lehetünk kisérői között mi is; — mikor a' világ megbotránkozik szegénységén, 's elesik benne mint botránkozás kövében: mi ezt fölvesszük mint drága követ; —'s lenne bár ruhánk selyem vagy bíbor, vagy lenne királyi palást: utára terítnők a' szegények' szamárháton érkező fejedelmének, 's előtte meghajolva kiáltanánk: *Hosanna! áldott a' ki jö az Ur' nevében!* Amen.

Dobos János,
czeglédi ref. lelkész.

5.

A' JÉZUST ILLETŐ TISZTESSÉG-TÉTEL.

KARÁCSON-ÜNNEPI BESZED, 1842-ben.

Alapíge:

Jöttünk, hogy ő neki tisztességet tegyünk.

Mát. 2: 2.

Némán emelkednek föl körülöttünk az egyház' komoly falai,— semmi mulatságos látványt nem igérnek az egyszerü boltozatok, — körül-tekintő szemeim nem látnak ragyogó készületeket, mellyek a' percz' gyönyörei után lihegő világ-fiát ingerlenék, keble' ujság-vágyát kielégítéssel bíztatnák. És, ime! még is, alig zengének el a' torony' érczeinek véghangjai a' levegőben; az egyház' kapui alig tárák széllyel agg szárnyaikat: azonnal tisztes sokaságot látunk hosszú, ünnepélyes sorban özönleni a' hivogató hangok után, 's arczaikon a' legtisztább örömnek égi sugáraival telepedni le e' szent hajlék' mennyezete alatt. 'S ha kérdő pillanatot vetünk itt egy gyenge gyermek' ártatlan alakjára, amott az ősz fürtöktől körül-lengett arcz' barázdáira; ha megkérdjük itt a' hatalmasnak alázattal meghajtott térdeit, amott a' szorgalmas gazdának imádásra öszvetett munkás kezeit; ha megkérdjük a' koldusnak inséget feledni látszó vidámságát, a' bánatosnak fölszáradt könyeit, a' bűnösnek bizodalom-emelte tekintetét: minden arczra, minden homlokra egy szív-emelő közös nagy öröm' bélyegét látjuk nyomva, — minden ajakról e' szavakat halljuk feleletül alá-lebegni: *Jöttünk, hogy ő neki tisztességet tegyünk.* —

Igen is, a' legtisztább, legnemesb czélok' egyike az, melly engem, melly titeket, buzgó Hivek! ez órában egybegyüjtött. Azért jöttem én, azért jöttetek ti is mindnyájan, hogy hálánk' adóját érzékeny tisztesség-tételben nyujtsuk be egy fenséges személynek; magasztos érdem iránti tisztelet, közös nagy jóltevőnk

iránti szeretet az, melly mindnyájunkat ellenállhatlan erővel vonzott e' szent hajlék' küszöbéhez. *Jöttünk, hogy ő neki tiszteséget tegyünk;* mert méltó örömnek 's szent visszaemlékezésnek napja ez, mellyet jó Istenünk, e' végére hanyatló esztendő utolsó hetében, megérnünk engede,— hogy részesi legyünk egy dicső ünnepélynek, mellyet az egész keresztyénség áhitatos érzelmek között szentel fenséges alapítójának tiszteletére, kinek világra jöttével sok századok előtt, egy a' maihoz hasonló szent napon, minket a' kegyelmes gondviselés megajándékozni, megáldani méltóztatott.

Jertek azért, miután elzengtek imádó ajkainkról a' buzgó éneklés' dicséret-hangjai; miután fölszállott égre könyörgésünk' jó illattétele, miként Ábel' áldozatának füstje: jertek, tegyük meg ő neki az érdemlett tisztességet az által is, hogy az evangyeliom' igéinek vezérfonalán, elmélkedjünk ő róla, kit illet a' tisztesség,— saját magunkról, kiket illet a' tisztesség-tétel,— és a' tisztesség-tétel neméről, melly nekünk hasznos és üdvességes, nekie pedig kedves és dicsőségès legyen.— Óh Uram! erősítsd szolgádnak rebegő nyelvét, hogy legyen méltó tolmácsa ezreknek, kik nevedben eljöttek, hogy Jézusunknak tisztességet tegyenek.

I.

Első kérdés, mellynek megfejtésére az előttünk fekvő szent igék kedves alkalmat nyujtanak, ez: Kicsoda ő, kiért mi eljöttünk, hogy ő neki tisztességet tegyünk? — Megszentelt érzelmek közt,—hálával, melly határt ne ismerjen,— imádással, melly isteni névhez méltó legyen,— közeledem én e' kérdés' megfejtéséhez: de, saját méltatlanságom' 's erőtlenségem' érzetében, feleletül csupán az evangyeliom' könyvének lapjait tárom föl előttetek, hol örök betükkel van számunkra följegyezve amaz angyali bizonyságtétel: *Ma született nektek a' Megváltó, ki az Úr Jézus Krisztus.* a) Minő édes megnyugovás, minő boldogító vígasztalás' malasztja árad mireánk ennek meggondolásá-

a) Luk. 2: 11.

ból, hogy minekünk ma a' Megtartó született, ki az Úr Jézus Krisztus, kinek mi tisztességet tenni jöttünk! Földi éltünk' viszontagságai, kétkedő elménk' hánykódásai, 's bűnös lelkünk' aggodalmai között, nem hagyott tehát minket Megtartó nélkül jó Istenünk; ő, ki testi jóllétünkért olly csoda gyönyörüségekkel ékesíté föl számunkra a' természetet, nem feledkezék el nemesb részünkről, a' lélekről sem, hogy azt tévelygés' ösvényéről igazságra, bűn' és boldogtalanság' fertőjéből erény' és boldogság' tiszta kútfejére vezérelje.

Kába álomba sülyedve veszteglett a' világ Jézus' megjelenése előtt,—vagy vakon tapogatódzott csalárd ösvényeken, miként az eltévedt vándor csillagtalan éjen, ki jobb és bal keze felől, előtte és mögötte csak lábolhatlan mocsárok' bolygótüzeit látva, csak a' rengeteg' fenevadainak süvöltését, csak láthatlan örvények' ijesztő zúgását hallva, nem a' hajnali fényt többé, mellynek megláthatása felől kétségbe esett, hanem minden perczben a' bizonyos halált várja. Hasztalan törekedtek a' pogányság' legjobbjai, legbölcsebbjei a' józan okosság' gyönge sugarával fényre deríteni a' végetlen éjszakát: annak sötét hatalmai daczolni láttattak az emberiség' jámbor iparkodásaival. Az árnyéklelkek' hármas birái, a' büntető testvér-furiák, csak gyarló pótlék-képei valának a' sirontúli lakolásnak és jutalmaztatásnak; a' nagy-lelkü Fóczion vigasztalás nélkül, az emberek' legnemesbbike Szókrat a' halhatatlanság' bizonyos hite nélkül dőltek a' halál' hideg karjai közé. Isten után óhajtozott kebelök: de gyönge agyuk nem emelkedheték fölebb az álnok és nemtelen Jupiternél, az ember-áldozatot kivánó Molochnál, a' tehetlen arany borjunál; — keresték az erényt, de nem találhaták, — mert annak hatalmas rugója, a' halál utáni élet' reménye rejtve maradt szemeik előtt; — tapogatóztak az igazság után, de a' helyett mindenütt kétkedés' és bizonytalanság' vázképével találkoztak; — boldogság után epedeztek, de boldogtalanságba sülyedtek alá, mert a' hit' árbocza, a' remény' vasmacskája, a' szeretet' csillaga, nem vezérlette az élet' tengerén hánykódó sajkájokat. A'

bűn' és tévelygés' rabsága örökösnek, az emberiség' szomorú sorsának javulása lehetetlennek látszott; az erkölcsi szükség, a' szabadító utáni sohajtozás a' legmagasb tetőpontra hágott.

Ekkor jelent meg Jézus, megváltójaként a' vesztére tért emberi nemzetnek, 's megjelentére a' hamis istenek' oltáraik leomlottak, öszverogytak vér-fertőztette templomaik, visszatértek a' semmiségbe szilaj képzelődés szülte pokolbeli csalárd alakjaik, 's örökre elnémultak jövendő-mondó hazug szózataik. Ő hirdette a' szeretet' Istenét, mint nem boszuálló urat, hanem könyörülő édes atyánkat, ki nem véres áldozatokban, hanem a' tiszta kebel' lelki áldozataiban gyönyörködik, — nem érczszobrokban, hanem a' szív' salaktalan ömledésiben kiván tiszteltetni; megismertette az erényt, 's maga tört előttünk ösvényt annak tövis-pályáján; felvonta egy dicsőséges jövendő életnek kárpitját, hol az erény' hervadatlan jutalmait bíztatólag 's vigasztalólag tünteté látásunk elébe; a' boldogság' ösvényét kijelölte, 's igéjét adta bíztos vezérfonalul kezünkbe. Egyedül az ő isteni tudománya az, melly magában hordja az emberiség' folyvásti mivelődésének magvait, míg más vallás-rendszerek az okoskodó léleknek csak pillanatnyi szükségeit kielégiteni sem képesek. Hűtelen sáfárok' alacsony haszon-lesése 's uraság-vágya hiába törekedék homályba borítani koronként az ő evangyeliomának jótékony világát; esztelen bölcseségökben nem gondolák meg, hogy a' nap' sugártengerét nem lehet véka alá rejteni, mint pislogó mécset. A' keresztyénség' dicső alkotmánya áll maiglan, 's állani fog örök időkiglen, mint hegyen épült város, messze ragyogva alá biztos irányul a' völgylakosok' számára; — az ő anyaszentegyházának határi mind inkább szélesednek a' világ' minden népei között, hogy beteljék amaz angyali bíztató szózat Máriához: *Ez nagy lészen, és a' magasságban lakozónak fiának hivattatik, és az ő országának vége nem lészen.* a)

Te vagy az, világnak Megtartója, Megváltója, Idvezítője, áldott Úr Jézus Krisztus! kinek mi tisztességet tenni jöttünk;

a) Luk. 2: 32, 33.

mert kinek minden nyomdokidon áldás virult föl az emberiség' javára, kinek minden szózatod bölcseségnek, és minden munkálatod idvességnek és boldogságnak forrása lőn reánk nézve: hogyan engednénk ünnepszentelés nélkül tünni el mellettünk születésed' örömünnepét? azon emlékezetes napot, melly egykor a' te emberré-léteddel a' világot megörvendezteté. Midőn rejtek-kamaránkba zárkózva, saját belsőnknek vizsgálása közben, örömmel veszszük észre a' jobbulás' és erkölcsi nemesedés' nyomait lelkünkben, mellyeket tiszta tudományod' befolyásának köszönhetünk; midőn megjelenvén híveid' gyülekezetében, látjuk őket, mint azon egy családnak tagjait, azon egy atyának gyermekeit, az általad mennyből lehozott szeretet' lánczaitól vonatva, testvérileg szövetkezni egymáshoz; midőn távol tartományokból leng felénk a' gyarapodó keresztyéni miveltségnek, az emberiséget javító, inségét enyhítő, szellemi tökélyesedését előmozdító intézkedéseknek örvendetes híre: akkor, óh akkor szívmelengető hálás indulattal emlékezünk rólad, forrásáról az élet' vizének, szegletkövéről a' mennyei boldog hajlékok felé mind magosabban magosabban emelkedő épületnek! —

II.

De ideje, hogy közelítsek a' második kérdéshez, ez órábani elmélkedésem' második megfejtendő föladatához: Kik jöttünk, hogy neki tisztességet tegyünk? — Valamint nincs senki a' királyi bíbortól egész a' koldus' gyámbotjáig, a' csillagpályák' mérésében foglalkozó bölcstől az akna' mély üregében izzadó embergépelyig, kire Jézus' üdvezítő munkálatinak áldási ki nem áradnának: ugy senki, nagy háládatlanság' bűne nélkül, ki nem vonhatja magát e' fenséges jóltevőnk iránti tisztességtétel' kötelessége alól. Fűzd vállaidra a' hajnal' szárnyait 's röpülj szellőgyorsasággal a' tengerek' messze partjaira, a' távol földrészek' lakói közé: valahol hallatszott az evangyeliom' üdvhozó szózata, egybegyülve 's imádva találandod ez órában buzgó keresztyén feleidet, kik különböző nyelveken bár, de egyező szívvel és szájjal felelendik tudakozásodra: *Jöttünk, hogy ő neki*

tisztességet tegyünk. És az evangyélista tizennyolcz századok' nehéz lepleit vonja szét tekintetünk előtt,— és kicsiny városkában, hol épen a' népnek öszveíratása tartatik, — együgyü födél alatt, melly nem is emberi hajlék,— láttatja velünk a' tisztességtételt, mellyel ég és föld örvendve adózik a' született Megváltónak. Mennyei seregek' sokasága emberi fogalmat felülmuló édességgel zengi körüle túlvilági zsoltárait, dicsőséget hirdetve Istennek mennyben, békességet és jóakaratot embereknek e' földön; 's majd a' pásztor-tanúk után imádva lépnek elő a' csillagvezérelte keleti bölcsek 's bemutatják ajándékikat, ezt mondván: *Jöttünk, hogy ő neki tisztességet tegyünk.*

Földi és mennyei seregek, együgyü pásztorok és fölvilágosodott-értelmü bölcsek vetekedve tesznek tisztességet a' világ' legnagyobb jóltevőjének. Avvagy illő volna-e nekünk hátrább maradni a' hajdankor' pásztorinál, kik fölött magunknak értelmi és miveltségi tekintetben sokszoros fensőbbséget követelünk? — avvagy illő volna-e nekünk, kik már az evangyélium' napvilágánál járdalni szerencsések vagyunk, megszégyeníttetni engedni magunkat azon bölcsektől, kik, egyedül a' józan okosság' gyönge-fényü szövétnekét követve, föl tudták fogni a' megváltás' szükségét 's a' megváltó' méltóságát? Nekik csak sejdíteni lehete távolról és mintegy tükör által látni a' nagyszerü változást, mellyet Jézus' megjelente okozand a' világban: mi ellenben századok óta tanúi,— ah több mint tanúi! — hálás részesi vagyunk azon áldásoknak, mellyeket ő példájával és tanításával, életével és halálával áraszta az emberiségre; tanúi, sőt hálás részesi vagyunk azon hathatós befolyásnak, mellyet az általa hirdetett tiszta tudomány az értelem' megvilágosítására, az erkölcsök' szelidítésére, nemesítésére gyakorlott; tanúi, sőt hálás részesi vagyunk a' kegyelem' és bűnbocsánat' csodálatos intézetének, mellyel az Atyának bölcs tanácsa idvességünket ő általa kieszközölni, jónak látta.

És mi az oka még is, hogy találkoznak mindenütt, kik nem sietnek együtt mi velünk helyet foglalni a' tisztességtevők' buzgó

sorai között? Némellyek talán ezt mondják: Nagyobb a' mi bölcseségünk és fölvilágosodásunk, mintsem elég együgyüek volnánk egy ösvényen járni az együgyüekkel, hallgatni a' már sokszor hallottakat, elhitetni magunkkal az agg regéket, mellyek talán csak az ájtatos könnyenhivőség' táplálására találtattak fel. Ah balgatag bölcselkedés, szánandó felvilágosodás! melly csak ezen egyszerű igazság' felfogására sem képes, hogy okozatot ok nélkül, következést alap nélkül gondolni sem lehet. Hallják ők a' szélnek zúgását a' levegőben, és tagadják annak létezését; látják és éldelik a' világosság' fényözönét, de semmit nem akarnak tudni a' nap' lánggolyóbisáról, melly szerzője a' világosságnak; érzik és tapasztalják a' szellemi nagy változást, melly az isteni követ' megjelenése óta uj meg uj erővel hatja át az emberi akaratot és értelmet, de behunyják szemeiket azon isteni követnek érdemei előtt, sőt vakmerően hazudtolják meg a' felőle szóló tanubizonyságokat! — Mások ismét talán ezt mondandják: Mi hasznunk nekünk abban, hogy drága időnket áhitatos tisztelkedésre vesztegetjük, mellyért semmi jutalmunk nincsen? A' föld gazdag kamattal téríti meg bő termésében izzadozásunkat, kézmiveink drágán fizettetnek, hivatalunk szép haszonnal jövedelmez: de ki ad bért a' kegyesség' munkáiért, mellyeken, haladó századunk' mivelt gondolkodás-módjához képest, még világi becsület sem szerezhető? Valóban rettenetes következései a' józan nevelés', a' gyermek- és ifjukori vallásos oktatás' vétkes elmellőzésének! Parlagon maradt a' szív és fogékonyság nélkül minden jó és nemes iránt, melly rögtönös anyagi haszon' mulandó fényével szemet nem káprázt at,— 's fájdalom! illy gondolkodásu emberek nem kevesen találkoznak. De avvagy szabad-e erkölcsi valóságnak, millyen az ember, mindent az anyagi haszon' szennyes mérlegébe vetve fontolni, 's nincsenek-e lelket-illető, a' testieknél végetlenül nagyobb-becsü hasznok és jutalmak is: az akarat' nemesedése, az erkölcsi tökélyesedés, a' lélek' nyugalma, 's az örök élet' mondhatatlan boldogsága? Szerencsétlen! kinek illy lelki hasznokról semmi fogalmad nincsen,

menj el a' haldokló' ágyához, 's nézd meg mi' emeli föl őt végküzdése' nehéz pillanatában! 's ha a' te dicsért világi javaid vagy amaz álbecsület, nem pedig a' lelki jók azok: ugy én is megtagadva jobb érzésimet, kész vagyok követni sötét zászlóidat.

Irtózattal fordúl el e' szomoru látványoktól tekintetem, hogy annál édesebb örömmel nyugodhassék meg szelíd arczaitokon, ti, kik most is eljöttetek, hogy velem együtt ő neki tisztességet tegyetek. Kisebbek vagyunk ugyan mi és minden tisztességtételink, mintsem azoknak bemutatása isteni Megváltónk' dicsőségét tulajdonképen nevelhetné, elmulasztása reá legkisebb homályfoltot is boríthatna;— mert a' ki az Atyának jobbján ül végetlen hatalomban és boldogságban, a' ki érti a' pályázó égi testek' titkos hármóniáját, ki előtt angyal-hárfák zendülnek meg, a' mindenségben uralkodó örök szép rendet, egybehangzást, tolmácsolók, 's a' teremtett dolgok' hála-énekébe vegyülők,— avvagy szorult-e az — emberi gyarló ajkak' töredék rebegéseire?: — de nem szabadít föl ez bennünket imádási kötelességünk alól; valamint nem szabadít föl Isten iránt tartozott tiszteletünk' kötelessége alól annak tudása, hogy ő Felségének boldogságát gyarló tiszteletünk nem növelheti. Mert illő, hogy teremtmény Teremtőjéhez, a' megváltott ember Megváltójához hálás érzelem' szárnyain emelkedjék; illő, hogy példája másoknak is szövétnekül szolgáljon a' háládatosságra, hogy miképen mennyben, ugy itt e' földön is, terjedjen az ő boldogító ismerete.

III.

Im' itt állunk tehát, buzgó keresztyén hívek! tisztességet teendők a' nekünk adatott Megváltónak, — melly szent föltételünkben hogy illően és tiszteletünk fenséges tárgyához méltólag eljárhassunk: nyujtsátok becses figyelmeteket, míg parányi erőmhöz képest igyekszem röviden megfelelni az előttünk fekvő harmadik kérdésre is: **Millyen tisztességet tegyünk Jézusnak**, hogy az, ő Felsége előtt kedves, min lelkünkre pedig haszonnal gyümölcsöző legyen?

1. Erre nézve szükség először is, hogy tisztességtételünk keresztyéni méltósághoz illő és értelmes legyen. — Tanuságosok ugyan és tisztelettel említendők Jézus' születésének minden, még legapróbb körülményei is, és épen azért irattak meg, hogy századokon keresztül hiveinek épülésére, jobbítására szolgáljanak; — Jézusunk' születése' helyének és idejének megegyezése a' profétai jövendölésekkel hitünket erősítheti; a' gonosz Heródes' istentelen szándékának meghiusíttatása Isten' csoda gondviselését emlékezetünkbe hozhatja ugyan; a' bölcső' helyét pótló jászol, melly az embernek fiának legelső fekhelyet nyujtott, tanuságunkra szolgálhat ugyan, mikép nem fényes születés, nem magos-rangu szülék, nem a' dús szerencsének bölcsőnkre mosolygása határozza el későbbi nagyságunkat, derékségünket, jövendő pályánknak embertársainkra nézve hasznossá vagy haszontalanná leendését; a' pólának lágy kötelékei, mellyekbe a' kisded Jézust, mindjárt születése után, édes anyai kezek takargatják, a) hathatós tanui ugyan egyfelől a' szülék' magzataik iránti hű szerelmének, ápolásának, 's hathatós serkentő jelei másfelől a' magzati háladatosságnak a' szülék' megfizethetetlen gondosságáért: — de azonban vigyáznunk kell, hogy egyedül illy érzéki tárgyak el ne vonják figyelmünket attól, mi Jézus' születése ünnepén legfőbb tisztünk lenni tartozik, — azon jótétemények' hálás emlékétől, t. i. mellyeket emberi nemünkkel közlött ő, kit mai napon az Atya kebeléből érettünk elbocsátott. Nem gyermeki vígság' selypegésének, sem lakomai zajos örvendezésnek kell tisztelkedésünk' fő vonásának lenni; nem szabad képzelő tehetségünk' fékét igen szabadon eresztve, némelly együgyü ájtatosok' szokásaként, fölöttébb elmerülnünk érzéki magasztalásába a' kisded Jézus' szeretetre-méltó tulajdoninak, mellyekről, evangyéliomi tudósítások' hiányában, senkinek közölünk bizonyos tudomása nem lehet: a' mi karácsoni ünneplésünk, 's a' Megváltónak e' napon bemutatandó tisztességtételünk, szükség, hogy ő hozzá méltó tárgyakkal, nem a' betűvel, hanem a' lélekkel, melly meg-

a) Luk. 2: 7.

elevenít, foglalkozzék. Nem a' gyermek Jézus az, kinek mi tisztességet tenni jöttünk: hanem a' már férfiui korában világboldogító pályáján izzadó Jézus, a' már kiszenvedett és föláldoztatott, a' már sirjából kikelt és megdicsőített Krisztus a' mi tisztességtételünk' tárgya,— ki a' megváltás' nehéz munkáját nemcsak kezdette, hanem tökéletességre is vitte. Ő neki mutassuk be azért érett és okos tiszteletünket, nem játékos ábrándozásban, hanem lélekben és igazságban,— mikép Istenről tudjuk, hogy hozzá lélekben és igazságban kell közelítenünk. *Mikor gyermek volnék*, ezt mondja a' nagy apostol, *ugy szóltam mint gyermek, ugy gondolkodtam mint gyermek, ugy értettem mint gyermek: minekutána pedig férfiuvá lettem, elhagytam a' gyermekhez illendő dolgokat.* a) Midőn a' messiási ország még csak elközelgetőben volt, 's a' támadandó hajnal' szürkületi fénye még küzdött a' sötétség' nehezen-táguló hatalmaival: elég volt a' profétának ugy jövendölni Jézus felől, *mint ki Izraelben uralkodó lészen*; b) elég volt az angyali örömizenetnek is, az akkori fogalmakhoz képest, ugy hirdetni Jézust, mint a' ki örőklendi *Dávidnak az ő atyjának székét, és uralkodik a' Jákóbnak házán mind örőkké:* c) de, miután az igazság' napja elárasztá a' világot ragyogó sugáraival,— fölebb kell ez elemi ismereteknél emelkednünk, 's tudnunk kell, hogy nem egyedül az erkölcsileg mélyen sülyedt maroknyi Izrael — Istennek választott népe, kinek szabaditójául lépe föl az óhajtva várt Messiás: hanem, hogy *minden nemzetség közől kedves Isten előtt az, ki őt féli és igazságot cselekszik;* tudnunk kell, hogy Jézusban az egész emberi nemzet' Megváltóját 's Idvezítőjét illik tekintenünk és imádnunk. Amaz időkben dicséretes dolog vala a' keleti bölcsektől, hogy hozának a' gyermek Jézusnak világilag becses ajándékokat, aranyat, tömént és mirhát: mi pedig, bár üres, de hálaadásra öszvekapcsolt kezekkel,— 's ha kezeink üresek, annál teljesebb szívvel járuljunk isteni mesterünk' elébe, hozván ő neki meggyőződésünkben a' hitnek drága aranyát, szivünk' szerelmében 's alázatosságában könyörgésnek il-

a) 1. Kor. 13: 11. b) Mik. 5: 2. c) Luk. 1: 32, 33.

latos tömjényét, bűnbánó keblünkben érzékeny megtörődés' keserü mirháját. Ez lészen Jézusunk' méltóságához és saját keresztyéni méltóságunkhoz illő értelmes tisztességtétel, melly nem külső felületességekben határozódik, hanem belső és lelki irányban mutatkozik.

2. De szükséges a' mi tisztességtételünkben másodszor arra is kiterjeszteni figyelmünket, hogy az saját lelkünk' hasznára gyümölcsöző légyen. Mert nem ön maga hasznáért kivánja ő a' mi imádásunkat, hanem főleg azon okból, hogy az ő megváltói érdemei felőli hű emlékezésünk saját jobbulásunkat, lelki épületünket és szívbeli nemesedésünket előmozdítsa. Midőn megemlékezünk arról, kinek egész élte és halála egy szakadatlan nagy áldozat vala az emberi nemzetért; ki szélyel járt, hogy jól tegyen a' testekkel 's boldogságra vezérelje a' lelkeket; ki alázatosságban mosá meg tanítványainak lábait; ki a' polgári erényt és hűséget még a' pogány császár' kormánypálczája alatt is nyomosan ajánlá; ki ellenségink iránt is bocsánatot, szeretetet hirdete; kinek haldokló ajkai, a' keresztnek kínai között is, az elhagyott édos anyáról bírtak gondoskodni: nem lehet e' megemlékezésnek jobbitólag és nemesítőleg nem hatni saját erkölcsiségünkre. És épen ebben fog már állani Jézusnak önlelkeink' hasznára gyümölcsöző tisztelete, ha az ő szép életpályáját, mint legtökéletesb példányképünket, ismételve föltüntetjük emlékezetünkben, 's követni törekedünk saját életpályánk' rendezésében. — A' helyett hát, hogy azt kérdeznők, Quirin vagy Saturnin tisztartó alatt történt-e az ő születése? a' helyett, hogy az ő csudálatos fogantatásának természet fölötti titkát fáradalmasan 's mégis sükeretlenül fejtegetnők; a' helyett, hogy az emberi és isteni természetnek az ő egy személyébeni egyesülésének módját kimagyarázni törekednénk, — 's ekképen a' buzgó imádás' óráját hideg és száraz, életnélküli és gyümölcstelen okoskodásokra, vitatkozásokra vesztegetnők, — mellyek értelmünket szintugy mint szivünket meddőn és épület nélkül hagynák: az által mutassuk meg magunkat Jézus' valódi tisztelőinek lenni, hogy élünket és

minden cselekedeteinket az ő tökéletes példájának zsinórmértékéhez intézni, 's hozzája hasonlatosokká lenni törekedjünk. Igen is, Jézus' követése — az ő legtökéletesebb tisztelése. Tegyük tanulmányunkká az ő életét; igyekezzük magunknak sajátítani lelkülete' nemességét, mellyhez foghatót a' világ' századai föl nem mutathatnak; az ő fenséges tanai, mellyek csak olly isteni lélekből, mint övé, származhattak: *Szeressétek ellenségeiteket!— Legyetek tökéletesek! — Mindeneket megpróbáljatok, a' mi jó azt megtartsátok!— Légy hív mind halálig!* 'stb;— az ő munkás élete 's az emberiség' üdveért nagylelkü áldozatul nyujtott halála, az ő egész halhatatlan emlékezete legyen nekünk zsinórmértékünk, követésre tűzött czélunk, elveinkben, tetteinkben, minden törekvésinkben, életünkben és halálunkban. Igy majd, mikoron egy ő hozzá méltó élet és halál után, eljő a' föltámadás' örömpillanata: kik ez életben, az ő példáját követve, tisztességet tettünk ő neki,— akkoron ő is tisztességet tészen velünk, az ő példája szerinti dicsőségre és boldogságra emelvén halhatatlan lelkeinket.

* * *

Illy tisztesség-tétellel járulván elődbe, óh áldott Idvezitő! kérünk tégedet mindnyájan,— kik ez órában is eljöttünk, hogy legkedvesebb kötelességinket irántad teljesítsük,— legyen kedves előtted a' mi gyarló bár, de szivünk' teljességéből, tiszta akaratunk' forrásából ömledő tiszteletünk! 's adjad, hogy példád által naponként jobbulva, nemesbedve, méltók legyünk egykor fölemeltetni hozzád, hol a' mi tisztesség-tételünk nem lészen többé erőtlen és töredékes, hanem a' boldog lelkekéhez hasonló és tökéletes. Amen.

Lugossy József,
szathmári volt lelkész, most debreczeni tanár.

6.

JÉZUS' SZÜLETÉSE 'S ABBÓL TANÚSÁGOK.

KARÁCSONI BESZÉD, 1843-ban.

Alapige:

Irattassék meg ez a' következő nemzetségnek hasznára, hogy a' megújíttatott nëp dicsérje az Urat.

Zsolt. 102: 19.

Vannak események egyes ember', vannak események nemzet' életében, mellyeknek jóllétét, virágzását 's boldogságát kiválólag köszönheti, — mellyeknek följegyzésére történetirásában fénylapokat szentelni, — mellyekért, mint haladása', ujjászületése' legfontosb tényezőiért, a' gondviselésnek kifogyhatlan hálával adózni köteles. Miként pedig Péter apostolnak még árnyéka is betegeket gyógyított: ugy ezen üdvös események nem csak megtörténtökkel használtak egyeseknek vagy nemzeteknek, — hanem ébren világló emlékezetöknek századok multáni fönlebegtével is folyvást jótékonyan munkálnak a' késő maradéknál, — tanítván az unokát bölcseségre, hevítvén erényre, nagy és nemes tettekre.

Nemde, — keresztyén gyülekezet, fiai és leányi szép hazánknak! — öröm 's hálától dagadni érzitek kebleteket, tisztulni értelmeteket, melegülni, jobbulni, nemesedni szíveteket, — valahányszor nemzetünk' viszontagságteljes történetein végig tekintvén, sok olly fénypontokra találtok azoknak gyásza között, mellyeknek egünkre egykori földerülteért nem lehet Istent hálásan nem dicsőitenünk? Ha visszagondoltok napkeletről dicsőséggel bevándorlott 's a' négy folyam' körén győzelmesen megtelepedett őseitek alatt e' hon' első megalapítására; ha látjátok Istvánt, a' szent-emlékü királyt, apostoli buzgalommal vezetni népét a' keresztyén hit' zászlói alá; ha képzeletetekben visszaidézitek La-

jos' és Mátyás' nagy századát; ha a' vallástisztítás' fénysugárait diadallal látjátok közöttünk is szétlövelleni; ha látjátok török igában szintén két századig vérzett honunk' szivéből kiüzetni elvégre a' gyilkos ellenséget; ha megemlékeztek közelebb a' vallásos türelem' angyali szózatára, melly egy nemes-lelkü 's bölcs fejedelem' ajkairól, béke' és lelkiösmeretszabadság' malasztjait hirdetve örvendezteté meg atyáink' szivét: imádva borultok le kétségkivül a' népek' istene előtt, ki e' jótéteményeket nemcsak kiárasztotta ránk annak idejében, de azoknak emlékezetét is örömben megünneplenünk engedi, mivelhogy *megirattak* azok, nekünk *következendő nemzetségnek hasznunkra, hogy a' megujíttatott nép dicsérje az Urat.*

Illy hálára buzdító fontos esemény nem egy tünt föl az ószövetség' népének történeteiben is. Isten' frigye Ábrahámmal,— menekülés Egyiptomnak földéről, a' testet és szellemet egyaránt gyilkoló szolgaságnak házából, — az igéret' földének szerencsés elfoglalása, — Dávid' és fia' dicső országlata, — Salamon' szép templomának az egy Isten' tiszteletére szenteltetése Szion hegyén, — a' kivágott nemzetnek sirbóli föltámadása, — hosszas szomoru fogság után a' haza' kedves határinak viszontláthatása,— az eldult szentélynek Jehova' dicsőségére ujonépitése: mind megannyi hófehér jegygyel jelelendő események a' nemzet' évkönyveiben; — mellyek közől a' legutól említett fölött öntve zokogó örömkönyét a' 102-dik zsoltárban a' kegyes zsidó költő, zengette többek közt a' mai napon vezérigéimül választott sorokat: *Irattassék meg ez a' következendő nemzetségnek hasznára, hogy a' megujíttatott nép dicsérje az Urat.*

Ha már egyes nemzetek' éltében illy örvendetesb fordulatpontok is méltók megiratni az utókor' hasznára, 's emlegettetni a' gondviselés' hálás dicsőitésére: mennyivel inkább örök emlékezetet érdemlők azon világszerü nagy történetek, mellyek nem egy tartomány' szük korláti közt, hanem az egész emberiségre árasztották 's árasztják folyvást ujjászülő befolyásukat! 'S midőn illyenekről van szó: lehet-e Jézus' születését, e' nagy-

érdekü határvonalat az ó és új embervilág között, fontosságban 's gazdag eredményekben felülhaladó történetre találnunk? melylyet méltán szellemi ujjáteremtetésünk' kezdőpontjaként tekinthetünk, 's méltóságában, isteniségében, — mert közvetlen az Atya' tanácsából lőn,— egyenesen amaz ős teremtéshez hasonlíthatunk.

Nem volt ennél világ-boldogítóbb, embert ujjászülőbb esemény évezredeink' folyamában; nincs, melly utóemlékével is jótékonyabban hasson maiglan az emberiségre: ne legyen tehát egy is, mellynek hasznunkra megiratott emlékezetét hőbb szívvel ünneplenők, — ne legyen egy is, mellyen a' megújíttatott nép az Urat érzékenyebb hálaadással magasztalná! — Jertek, Keresztyének! Jézusunk' születésének körülményi nekünk, következendő nemzetségnek, hasznunkra irattak meg a' könyvben, mellynek neve evangeliom, azaz, örvendetes hirnöklet; ez üdvhozó eseményből folyó számtalan hasznos tanúságok' egy részének kiszemelésében, kegyeletes fölemlítésében, figyelmes hallgatásában 's kebleinkbeni meggyökereztetésében álljon a' méltó dicséret, mellyel ez órában, mi megujíttatott nép, megujíttatásunkért dicsérjük az Urat!

I.

A' Megváltónak emberek közötti megjelenésekor, legelőször is szemébe tünik a' figyelmetes keresztyénnek azon körülmény, hogy ő, mint minden halandó, földi anyától, kisdedi tehetetlen állapotban jött e' világra, — alávettetve mind azon természeti erőtlenségeknek, mellyek a' gyermeki kort kisérni szokták. — Miért rendelte ezt igy a' gondviselés? miért nem inkább érett férfiui korban, méltósággal, hatalommal és dicsőséggel körülvéve, egészen kifejlett lelki és testi tehetségekkel felruházva, 's nagy hivattatásához tökéletesen felkészülve jelent meg a' földön a' Messiás? vagy miért nem inkább mint világosság' angyala küldetett hozzánk, mint egy a' magosságos égnek fényt-sugárzó követei közől az alacsony földhöz, szivárvány' szineivel övedzve, szájában mennydörgés' hangjával, 's jobbjában villámnak lángoló pallosával? Igy nem látták volna őt az emberek gyámoltalan és

megvettetett állapotban, jászolban feküdni, 's magok közöl szemeik' láttára mint akármelly közönséges embert nevekedni;— így bizonyosan mind magának nagyobb tekintete lett volna a' kemény-nyakú zsidóság előtt, mind tudományának sikeresebb hatása hazája' fiaira; — igy nem fogták volna őt hitetlen kortársai amaz ismeretes szemrehányással illetni: *Avvagy nem ez-e Jézus, Józsefnek amaz ácsmesternek fia, kinek mi ösmerjük mind atyját, mind anyját? Nemde nem Máriának hivják-e az ő anyját, és az ő atyjafiait Jakabnak, Jósénak, Simonnak és Judásnak? és az ő nénjei is nemde nem nálunk vagynak-e? Mi módon mondja azért ő: mennyből jöttem alá?* — E' kétkedő kérdésekre annyival inkább kötelességünk megfelelni, mivel ezek nem mindig a' gúnyolódó hitetlenség' szavai, hanem illyes tünödések nem ritkán a' legbuzgóbb keresztyéneket is nyugtalankodtatják, sőt sokszor hitökben el is tántorítják.

Azt mondjuk tehát, hogy Jézust nemcsak ugy kell tekintenünk, mint erkölcsi tanítót 's egy boldogító hitnek alapítóját, — hanem mint világ' Megváltóját és Idvezítőjét,— kinek, hogy mi értünk eleget tehessen, keresztül kellett mennie a' megaláztatás' állapotának minden lépcsőin, mellyek közöl első vala az, hogy tökéletes istensége mellett tökéletes ember is legyen, az az, elhagyván dicső egeit, félre-tévén istensége' külső jeleit, emberi módon, halandó anyától születessék, 's az Atyávali boldog egyességtől egy ideig megválván, az emberi nemzettel lépjen szorosb egyességre, vagy a' mint az irás kifejezi: *tökéletesen atyánkfiává legyen,* — hogy az elesett emberért ember tegyen eleget a' bünt-gyülölő Isten' igazságának. — De emberré kellett lennie Jézusnak és földi anyától születtetnie kü'önösen azért is, mivel őt a' gondviselés nemcsak megváltónkká és tanítónkká, hanem egyszersmind példaadónkká is rendelte,— ki az erényekben és lélek' nagyságában tökéletes mustrakép szolgáljon nemcsak a' maga korabelieknek, hanem minden századokon keresztül következendő nemzetségnek is. Már pedig ember Istennel vagy angyallal nem mérközhetik,— embernek csak ember szolgálhat kö-

vetendő például. Ha Jézus egészen kivétetve a' halandóság' közös törvényei alól, tökéletesen felül-emelkedve az emberiség' rendes sorsán, mint túlvilági valóság, istenségének dicsőségében jelent volna meg a' földön: úgy csupán felséges isteni tulajdoninak ragyogó fényét láttathatta volna velünk, mellyeket halandó ember különben sem utánozhat: ellenben szeretetre méltó emberi és polgári erényei nem tündökölhettek volna előttünk, 's nem szolgálhattak volna örökké követendő példa-képül. Akkor őt, mint nem földi valóságot, nem érdekelhették volna földi viszonyok és földi változások, mellyekben példát mutasson nekünk, miképen kelljen azokban, mint aranynak, ama nemes érczneк, a' tüzben, a' nehéz próbát kiállanunk? Nem érdekelhette volna őt kisértés, mellyben állhatatosságát, — nem rágalmazás, mellyben nemes önérzését, — nem üldöztetés, mellyben szelidségét, — nem bánat, mellyben érzékeny megilletődését, — nem szerencsétlenség, mellyben béketűrését, — nem halál, mellyben egy erényekben gyakorlott 's erényekkel gazdag léleknek egész nagyságát nekünk megmutathatta volna. Nem láthattuk volna őt mint hív alattvalót, a' földi fejedelmeknek tartozott adó' és tisztelet' lefizetésében, — nem, a' különböző értelmüek 's hitüek iránti szeretettel teljes türedelemben, — a' megtérő bünösökhezi nemes leereszkedésben, — 's a' szívnek teljességéből ömledező buzgó könyörgésben, — jó példával menni előttünk.

Igenis emberré kellett neked lenni, emberek között születni, nevekedni, és munkálódni, hogy benned a' legtisztább emberiség' magas példaképét szemlélhessük! Földi dicső pályád, születésedtől fogva nemes magad-feláldozásáig, megirattatott a' következő nemzetségnek használatára, hogy mi, példád által megujíttatott nép, dicsérjük az Urat. — Majd eljő a' kisértés' veszedelmes órája 's hizelkedve zengi fülünkbe a' világ csábító szavait: de mi nem ingadozunk, — mert láttuk a' te állhatatosságodat, midőn neked igértettek a' világ' minden birodalmai, és azoknak dicsőségök, ha a' kisértő' szavára hajlanál; láttuk, miként utasítád el magadtól nemes hoszankodással az alacsony csábítót, 's

csillogás nélkül folytatád nagy pályádat, hogy a' te mennyei atyádnak akaratát cselekedjed. Eljő az üldöztetés' órája, midőn méltatlan vád', alacsony rágalom' 's durva erőszak' tőre járja által védetlen keblünket: de mi nem engedjük a' boszuállás' nemtelen indulatát gyökerezni szivünkben 's megbocsátunk háborgatóinknak, példád szerint, oh Jézus! ki a' téged kegyetlen halálra hurczoló dühös ellenségeidért a' keresztnek kínjai között sz. atyádnak esedeztél. Eljő az óra, midőn az inség és nyomoruság, mint pánczélos férfiu, köszöntenek be hozzánk 's megragadnak vas karjaikkal: de mi nem esünk kétségbe, mert te reád tekintünk,'s erőnk' roskadozása közben halljuk szelíd szózatodat: *Atyám! ne az én akaratom, hanem a' te jó tetszésed légyen meg!* 's a' te Istenben vetett bizodalmad fölemeli lelkünket 's uj erőt ad a' keresztek' hordozására. Végre eljő az utolsó küzdésnek, a' halálnak órája, az örökkévalóság' és megitéltetés' minden iszonyaival: de mi te reád fordítjuk haldokló szemeinket,'s miként távol mennyei hárfa' lassu zengzetét halljuk végső szózatodat: *Atyám! a' te kezeidbe ajánlom lelkemet!* 's igy sohajtunk te véled: Atyám! minden testnek 's léleknek atyja! ki a' te szent fiadban nekem is atyámmá lettél, — Atyám! kinek én is egyik méltatlan fiad vagyok, — a' te kezeidbe,— mellyek engem az élet' rögös ösvényén vezérlettek, — a' te kezeidbe, mellyeket olly sokszor utánam édes atyai módra irgalommal kiterjesztettél,— a' te kezeidbe, mellyekbe az én édes Megváltóm a' magáét,— ajánlom én is az én lelkemet! Hol lehetne a' mi lelkünk bátorságosabb helyen, mint azon sz. kezekben, mellyek a' Megváltó' lelkét is elfogadták? Ám hervadjon el hunyó szemeink előtt minden földi nagyság 's alkonyodjék el minden földi fény: de tudjuk, hogy más nagyságot és fényt készitettél minekünk oda fen, melly soha el nem hervad, soha le nem alkonyodik! —

II.

Mihelyt Jézus világra jött, mindjárt az édes anyai gondot látjuk nyájas őrangyalként lebegni fölötte; megirattatott ugyan is, hogy *Mária szülvén első fiát, bepólálá őtet és helyhezé a' jászol-*

ba. — Ez anyai szeretet nem szünt meg őt kisérni azontúl is; ez érzékeny anyai gondnak szelíd feddődzését halljuk, midőn a' még gyenge-idejü, de már nagy hivattatásának magvait keblében hordozó gyermek a' jeruzsálemi irástudók' hallgatásában és kérdezésében annyira elmerült, hogy hosszas elmaradása szüléit aggódásba és nyughatatlanságba hozta. *Fiam!* igy szólt akkor a' szelíd-keblü Mária, *miért cselekedtél igy velünk? íme a' te atyád és én nagy bánattal keresünk vala tégedet.* Midőn a' gondviselés elhatározta az emberi nemzetet születés által tartani fen: a' szüléi szeretetet és gondoskodást rendelte őrállóul a' született gyermek' tehetetlen állapotja mellé, hogy e' szeretet' és gondoskodás' jótékony ápolása alatt ujabb és ujabb nemzedékek virágozzanak fel; még pedig nem csenevészen, eltörpülve és elfajulva, mint az árnyékban nőtt csemete, — hanem zöldelő erőben, szélvészekkel daczoló sugár törzsökökkel, mint a' folyam' partjain álló fistal pálmaerdő, mellynek sürü lombkoronája hüvös árnyékot, piros gyümölcse kedves frisitőt nyujt az ellankadt utasnak. A' szüléknek tehát, mint egész nemzedékek' jóltevőinek, mint a' következendő ivadék' nevelőinek, fontos és tiszteletre-méltó ugyan hivatásuk, de nehezek és lélekben-járók kötelezetéseik. Mert jóllehet a' gyermekek, midőn még csecsemői, kifejletlen 's gyermeki gyámoltalan állapotban vagynak, közelebbről a' szülékhez 's szüléi házhoz tartoznak; 's valamint a' nevelésökkel együttjáró gond, aggodalom és nyughatatlanság, úgy a' bennök érzett parányi örömek egy darabig kirekesztőleg a' szülék' tulajdonai: de eljő az idő, mellyben őket fensőbb-kivánatu viszonyok ragadják ki a' szülék' karjai közől, — midőn őket többé egyedül magokéinak nem nevezhetik. Előáll a' haza 's számot kér a' szüléktől, neveltek-e gyermekeikben számára erős-keblü 's érette bármelly kínos áldozatra kész polgárokat, kikben egykor gyámolait, védangyalait találhassa? Előáll az emberiség 's erényekkel ékeskedő, az emberi nemzet' közboldogságát előmozdítandó fiakat és leányokat kér a' szüléktől. Előáll a' természet 's kérdőre vonja a' szüléket: Kifejtették-e czélirányosan a' reájok bizatott gyermekek' testi tehetségeit, hogy

az ép testben ép lélek lakozhassék? művelték-e a' szív' és érzelem' tehetségeit? jóra irányozták-e a' csapongó indulatokat? vagy mindezeknek elmellőzésével terhes véteksúlyt vontak magokra? Előáll a' vallás és szigorúan számot vet a' szülékkel, fordítottak-e elegendő gondot a' nevendékben szendergő isteni szikrának, a' halhatatlan léleknek nemesítésére, 's kiképzették-e azt egy síron túl derülendő dicsőségesebb élet' polgárságára, az angyalokkal leendő társalkodásra? — Boldogtalan! ki hivtelenül sáfárkodván a' reád bizatott kincsekkel, elnémulni kényteleníttetel e' nehéz számadáskor. A' te késő bánatod 's méltó meg-döbbenésed soha nem fogja helyre-hozni a' sirathatlan kárt, mellyet könnyelműségeddel okozál. Ki fog majd szégyenedre 's érdemlett keserved' könyeire szánakozva tekinteni, midőn sirva átkoz meg hazád a' nemtelen korcs fiakért, az elvetemedett nem-polgárokért, kiket számára melengetél? Ki fogja utálatát 's méltó boszankodását iránted eltitkolni, midőn a szenvedő emberiség fölemelendi szavát ellened, hogy számára fenevadakat, szörnyetegeket szültél és neveltél? Avvagy számolhatsz-e részvevő szánakozásra, ha rettenetesen boszulja meg a' természet ártatlan magzatidon szüléi gondatlanságodat, kora sírba hervasztván ifjuságok' virágában erőtelen 's beteges testöket? — 's nem méltán kétségbe eshetel-e, nem lélekgyilkolással vádolhatod-e magadat, ha látnod kell rosszul nevelt szerencsétlen gyermekidet, a' vallást és erényt megtapodva, idvességökről 's halhatatlan lelkökről elfelejkezve, vakon rohanni a' kárhozat' borzasztó örvénye felé?!

Komolyan gondolóra kell tehát venni a' szüléknek azon nagy kötelességeknek fontos voltát, mellyekre elhivattak. Gondolóra kell venniök, hogy gyermekeik boldogságra és tökéletesedésre vagynak teremtve, — a' boldogítás' és tökéletesítés' eszközeit pedig az ő kezeikbe tette le a' gondviselés. Gondolóra kell venniök, hogy a' magzat nemes plánta, melly, ha bölcs kertész' kezére bizatik, annak gondos öntözése, 's ha mikor szükséges, metsző-kése alatt, gyönyörüen fog feldíszleni, 's plántálóját ritka gyümölcsökkel örvendeztetni: ha pedig elhagyatva mellőztetik, dudva és

gyom között fojtódik el, vagy elfajúl és hitvány bogyóknál egyebet nem terem. Gondolóra kell venniök, hogy már maga a' gyermek' teste egy a' mindenható kéz' legdicsőbb, legcsodálandóbb művei közől,— egy remek alkotmány, koronája a' teremtésnek, a' halhatatlan lélek' templomául szánva; mellynek tehát szép idomait, jeles tehetségeit kifejtetlenül parlagon hagyni,— annyival inkább épségét, erejét és egészségét, akár a' megrögzött balitéleteknek, akár a' divat' balgatag kivánatainak, akár végre a' gondatlanságnak feláldozni,— egy neme a' vétkes gyilkosságnak. Ha igaz az, hogy az egészség a' földi boldogságnak egy fő részét teszi, mellynek hiányát sem bíbor, sem korona, sem arany-mennyezetes paloták, sőt még a' tudományok' kincsei is ki nem pótolják; ha igaz az, hogy a' külső szépségből örömest vonunk következtetést a' belső, a' lelki szépségre,— melly mindkettő neveli az emberek előtti kedvességet; ha igaz az, hogy a' testi erő és ügyesség a' viszontagságokkal-teljes életben aranynál és drága köveknél becsesb birtokok: lehetlen, hogy a' test' czélirányos nevelésének fontossága a' szüléktől el ne ismertessék. Nevelj erős-testü 's ép-alkatu magzatokat! 's azok, mint ékes oszlop-rend, izmos vállaikon fogják emelni a' haza' és közboldogság' alkotmányát;— ápold őket szelíd gonddal, hogy miként olajvesszők zöld eleven ségben nyuljanak fel melletted! hajlott időidnek gyönyörüségei 's vénségednek gyámnokai lesznek; — őrizd fiatalságukat sorvasztó nyavalyák' dúló férgeitől! 's tudom, egykor hálás érzéssel rózsát fognak ültetni egyszerü sirhalmadra.— Jézus hihetőleg kisded korától fogva szerencsés testi nevelést vett gondos szüléitől; ezt mutatja a' fölebb mondottakon kivül az ő szünet-nélküli munkás élete, nagy hivatalábani fáradhatatlansága 's az emberiség' javáért tett huzamos utazásai, mellyek alatt, jó egészség 's erős testalkatás nélkül, le kelle vala roskadnia. Különben is, ha szabad az evangéliom szavai után gyanítanunk, Jézusnak egynek kellett lenni, külső testi formájára nézve is, a' legtökéletesebb és leg-szeretetre-méltóbb emberek közől. Nem hagyott ugyan a' hajdani művészet semmi festett vagy faragott képet, semmi kiábrázolását az

emberiség' e' legnagyobb jóltevőjének a' kegyes maradék buzgó tudásvágyának kielégítésére,— a' miben hihetőleg a' gondviselésnek bölcs czéljai voltak, ne hogy t. i. ez által a' tudatlan együgyüségnek vastag bálványozásra adassék alkalom; és a' melly képeit birjuk mi a' Megváltónak, az ok mind későbbi mesterek' ecseteinek müvei,— hitelesen tehát nem tudhatjuk, millyen lehetett az Idvezítőnek testi alkata, ama nagy léleknek földi boritéka: de ha meggondoljuk, hogy a' zsidók között nem lehetett nép-tanító az, kiben valami testi fogyatkozás találtatott; ha meggondoljuk, hogy Jézus' megjelenése mindig tiszteletet parancsoló volt a' nép között; hogy az ő csupa látása képes volt bizodalmat önteni a' hozzá folyamodó nyomorultakba; hogy valamint rettegtek szine előtt a' képmutatók, úgy ellenben nyájas bizodalommal és szeretettel ragaszkodtak hozzá baráti és tanítványi; hogy már mint gyermekről azt olvassuk, hogy *nevekedik és gyarapodik vala bölcseségben, testének állapotában, Isten és emberek előtti kedvességben;* hogy a' nép, valahányszor ő száját megnyitotta, figyelemmel és elragadtatással csüggött ékesen-szóló ajakin, *mert tanítja vala őket nagy méltósággal:* mind ezek azt mutatják, hogy az édes anyai szeretet és gondoskodás, mellynek mindjárt születésekor példáját láttuk, nem tévesztette el a' maga czélját Jézus' testi nevelésében,— hanem szerencsés befolyással volt egészségére, testalkotása' épségére 's hihetőleg méltóságos termetére és arczának nemes kifejezésére; a' mit ugyan Jézusban kétségkivül életének feddhetetlensége, önártatlansága 's méltóságának fölemelő érzése 's az arczvonásain is keresztül-sugárzó tiszta erkölcsisége nem kevessé előmozdítottak.— Oh Jézus! ha nem láthatták is a' mi testi szemeink nemes alakodat, nagy lelkednek földi hajlékát: de magosan áll előttünk ragyogó fényében tiszta erkölcsiséged' képe; mélyen nyomjuk ezt hálás szivünkbe 's hiszszük, hogyha e' szerint intézendjük életünket,— egykor meglátunk szinről szinre tégedet 's szent orczád' látásával megelégíttetünk!!

Gondolják meg továbbá a' szülék, hogy e' testben az istenségnek szikrája, a' lélek lakozik, melly csak czélirányos kimüve-

lődést vár, 's azonnal mennyei eredetéhez méltólag fogja munkásságát bizonyítani. Ezt a' lelket szükséges ismeretekkel gazdagítani, keresztyéni erényekkel fölékesíteni, a' vallás' idvezítő titkaiba beavatni, — a' legelsőbb tisztei közé tartozik a' szüléknek, és ha ezt lelkiesmeretesen tennék, nem volna olly ritka a' szép-lelkü ember, mint ama' nemes plántának, az aloenak, mint mondják, száz évben egyszer nyiló virága. Igaz, hogy az élet' gondjai, 's nem ritkán a' magok fogyatkozásukkal teljes voltuk is nem engedi a' szüléknek, hogy magzataiknak a' kor' kivánataihoz mért sok-oldalu lelki nevelést megadhassák: de épen e' végre állíttattak a' köz-hasznu tanító-intézetek, az oskolák, hogy a' szülék' ebbeli terhes kötelességeinek egy részét magokra vállalják, 's a' gyermeknek értelmi, erkölcsi és vallásos nevelését tökéletességre hajtsák. Nem czélom most fejtegetni az oskolák' fölszámíthatlan hasznait 's jótékony befolyását mind egyesekre, mind az egész hazára, sőt az egész emberiségre: de nem mellőzhetek el hallgatással egy dolgot, melly hazánk' 's felekezetünk' oskoláinak siralmas sorsát illeti. Vagynak emberek, sőt fájdalom! vagynak szülék, kik az oskolák' magos becsét kétséghe-hozni nem iszonyodnak; vagynak, kik megvetéssel tekintik azoknak tanítóit, kiknek munkás életök, mint sötétben világító lámpa, az emberiségért 's közelebbről ő érettök lobog el, ő érettök emésztődik, ő érettök hamvad el; vagynak, kik gonosz lélekkel henyéket-hizlaló intézeteknek nézik azon jótékony intézeteket, mellyekben bölcseség' kincsei jutalmazzák a' keserü izzadság' csepjeit; hol a' tudományok' és hasznos ismeretek' fáklyái világítanak, forrásai csörgedeznek, — hol egész nemzedékek miveltségre és boldogságra vezéreltetnek. És, a' mi legvisszataszítóbb! — az illyenek vagy magok is függöttek egykor e' jóltévő anyának emlőin, mellynek keblét most hálátlan kigyóként mardossák, — vagy magzataikra nézve elébbutóbb csakugyan ehez folyamodni kénytelenek lésznek és reá szorulnak azon társaságra, mellynek még nevét is megbélyegezni 's megvetés' tárgyává alacsonyítani igyekeztek. Oh higyjétek el, ti nemesb-lelkü keresztyének! kik a' valódi megvilágosodást nem

az oktalan gőgben, sem az emberiség' legfontosabb ügyei iránti vétkes egykedvüségben helyheztetétek,— higyjétek el, hogy ama gyászos hidegség 's megvető lenézés, mellyel némellyek az oskolák iránt viseltetnek, nemcsak embertelen indulatra 's durva neveletlenségre mutatnak, 's valamint erényes szív', úgy józan érzelem' hiányát árulják el: hanem, ha van az emberiség' előmenetelét, a' megvilágosodás' terjedését akadályoztató, a' haza' jólétében 's boldogságában titkon-dúló féreg, — az illy-gondolkodásu emberek azok. Higyjétek el azt is, a' mit már a' pallérozodás' magasabb fokán álló nemzetek általláttak, de nálunk még talán kimondani is merészségnek tartatik, — hogy az oskolák' alapitása, fentartása és virágoztatása, bár minden esetre jóságos cselekedet 's erkölcsi erő' jele: de nem alamizsna, nem kegyelem, nem jótéteménya'ti részetekről,—hanem a'legszentebb kötelesség; higyjétek el, hogy nem az oskolák esedeznek előttetek segedelemért, gyámolitásért: hanem a' haza, a' vallás és emberiség kivánják meg tőletek ezen tartozástokat; — higyjétek el, hogy midőn e' szent kötelességeknek eleget-tesztek, nem az oskolával vagy annak néma falaival,vagy ideigleni tanitóival 's tanulóival,—hanem ti magatokkal tesztek jól, magzataitokkal és a' maradékkal, a' következendő nemzedékkel. Ennek meggondolása pedig nem hogy lejebb szállitaná nemes és munkás szeretetetek' becsét: sőt azt puszta hideg adakozásból ez emeli a' valódi erények' sorába; 's nem csak sziveteknek, hanem értelmeteknek is, becsületére válik, 's nemesedett izlésteknek, tisztult gondolkodástoknak nyilvános bizonysága lesz.

Végre gondolóra kell venni a' szüléknek, hogy magzataikat nem magoknak, hanem a' közönségnek,— nem a' jelennek, hanem a' jövő kornak,—nevelik.—Ugy kell a' magzatot tekinteniök, mint fejletlen bimbót, mellyben elrejtett nemes tehetségek' csirái, nagy tetteknek magvai szenderegnek; annálfogva mindazt el kell követniök a' nevelésben, a' mi a' jövendő nagyság' megérlelésére szükséges. Ki tudja, nem épen az előttünk még most tehetlenségben fekűvő kisdedet rendelte-e a' gondviselés hazája' gyámolá-

vá, oszlopává, órangyalává? Ki tudja nem egy meleg-keblü ember-barát szendereg-e bölcsőjében előttünk, ki áldásra terjesztendi ki egykor az emberiség felett karjait, mellyeket most a' pólának lágy kötelékei szorítanak? Beláthatunk-e a' jövendő titkok' teljes méhébe, hogy előre-mondhassuk nem egy ragyogó lángelme lappang-e a' most nyájasan mosolygó kisdedi vonások alatt, ki ha pályájára léphet, századok fogják áldani emlékezetét? vagy legalább nem egy jóltevő, szenvedőkön könyörülő, hasznos intézeteket alapítandó, kisded körét jelesen betöldendő oszlop-ember, egy szorgalmas kézmüves, vagy munkás földmüvelő, vagy erényes házastárs, egy jó anya és példás házi-asszony fejlendnek-e ki a'most semmi különöst nem mutató csecsemőből? — Uram! ki a' mustárnak picziny magvát egykor magos-koronáju előfává neveled,— ki bölcs vagy szintúgy a' kicsinyekben, mint nagy vagy a' nagyokban!: megalázódva ismerjük itt el emberi rövidlátásunkat; elismerjük, hogy mi erőtlen halandók csupán örök tanácsodnak eszközei és végrehajtói vagyunk, 's elnémulva teljesítjük a' mit reánk biztál,—mert tudjuk, hogy bölcs vagy te, bölcsek a' te rendelésid, 's tőled száll alá minden áldás és tökéletes ajándék. Ki az, ki utaidat fontolná 's vizsgálná akaratod' mélységét? — Te hoztad ki csudálatos utakon a' gyermek Józsefet Kanaán földéről, te vezérletted lépteit, hogy gyámolt támasztanál benne egykor az idegen földön a' te néped' atyáinak. Ki hitte volna, hogy a' gyermeki tarka köntöstől azért fosztassék ő meg, hogy egykor bíbor öltözet lengjen méltóságos tagjain? ki hitte volna, hogy az ó kutnak mélysége 's a' tömlöcznek sötét feneke légyenek neki egykor lépcsői a' magasságra, mellyen egész a' királyi szék' zsámolyáig emelkedjék? ki hitte volna, hogy ő előtte, ki gyermeki álmában látta maga előtt meghajolva a' testvérek' kévéit, meghajoljanak egykor Izráel 12 nemzetségei?! — A' te gondviselésed rejtette el Mózest csecsemő korának üldözői előtt; te intézted, hogy az egyszerü zsidó-gyermek királyi udvarba tétessék által nevelés végett, hogy egykor nagy dolgoknak végbevitelére 's népednek vezérlésére alkalmatossá érlelődjék. Ki gyanította

volna a' Nilus' sás-koszoruzta hullámain, vizi szörnyetegek 's leselkedő krokodílok közt hánykodó egyszerü gyékény-ládácskában, az egykori nagy vezért, törvényhozót és kormányférfit? — Te voltál az, ki kebelednek küldöttjét, Jézust, gyermeki alakban világra hozván, gondos emberi kezekre bíztad, 's az életére törekedő királyi fenevad ellen kisdedségét csudálatosan megoltalmaztad,—hogy fölnevelkedvén, ujjá-szülője 's idvezítője legyen az emberi nemzetnek. Együgyü fedél alatt, melly nem is emberi hajlék vala, — bölcső helyett jászolban—látjuk őt feküdni Judeának kisded városában, Bethlehemben; — őt, ki az emberiség' legnagyobb jóltevőjévé 's világtörténeteiben legnevezetesebb személylyé nevekedett; őt,—kinek tettei, mint a' magas erkölcsiség' remekképei, megirattattak a' következendő nemzetségnek hasznára, hogy a' megújíttatott nép dicsérje az Urat. Ki gondolta volna, hogy, ki a' szegény ácsmester' fiának tartatott,— a' föld'fejedelmei hajtsák meg tisztességére térdeiket? hogy emlékire századok mulva szenteljen ünnepet a' késő maradék, 's születését, mintegy második teremtést, tegye idő-számlálásának mértékévé, kezdő-pontjává? hogy dicsőségének szük legyen a' föld' kerekségének határa, 's nevének tisztességére dicséretek zengjenek minden nemzetségek között, a' napnak hajnali bíbor kapujától nyugoti hullámágyáig?

* * *

Oh! Jézus, világ' Megváltója! A' számlálhatlan oltárok' füstje között, mellyek ez órában tiszteletedre gyujtattak meg a' föld' kerekségének minden részeiben, — hasson fel királyi székedhez e' mi gyülekezetünk' hálátadó tömjénének illata is! Hasson fel, Istennek a' magasságban dicsőséget, embereknek e' földön békességet és jó akaratot éneklő angyali seregek' arany hárfáiról,—hasson fel az általad megújíttatott számtalan népek' ajkairól zengő hymnusok között,—a' mi egyszerü, de buzgó és hálás szivből származott dicséret-mondásunk is, e' sz. egyházból,—melly emberi kezeknek csinálmánya ugyan, de a' te jelenléted és a' mi áhítatosságunk által hajlékoddá szentelődött!—Im', emlékezünk születésed-

ről, melly megiratott a' következendő nemzedékek hasznára; — im', hálás érzéssel megujíttatásunkért dicsérjük az Urat. Adjad, hogy földi élted' dicső pálya-képe magosan lebegjen előttünk futásunk' végeig! adjad, hogy példád által nemesedve, napról napra jobbak, nyugodtabbak, bölcsebbek és tökéletesebbek légyünk! Ugy járjunk széllyel e' világon, mint te,—áldást és jólétet terjesztve darab ideig a' földön,—mígnem tartósabb örömökre szólíttatunk fel tehozzád, hogy szined' látására megujulván, dicsérjük mind végig az Urat! Amen.

Lugossy József.

7.

SZENT ÉRZELMEK AZ ÉV' UTOLSÓ NAPJÁN.

1820-dik ÉV' UTOLSÓ NAPJÁNAK DÉLESTI ÓRÁJÁN.

Alapige:

Megemlékezem a' régi időkről; gondolkodom minden te dolgaidról; a' te kezeidnek cselekedeteiről elmélkedem. Az én kezeimet kiterjesztettem tehozzád; az én lelkem fohászkodik hozzád, mint a' szomjúhozó föld.

Zsolt. 143: 5, 6.

Ismét egy esztendő foly le nem sokára földi életünk' esztendei között! — Már a' szélén állunk ennek az esztendőnek; — még egynehány rövid, hamar elmuló órák vannak hátra; — ezek is nem sokára lerohannak,— megtérnek az örökkévalóság' sötét éjjelébe; előáll az éjszaka, az ó és uj esztendőt egymástól elválasztó éjszaka,— leereszkedik földünk' golyóbisának ezen részére az éj' sötét szőnyege, 's míg mi majd az álom' karjain édesdeden szendergünk: bepecsételtetnek, örökre bepecsételtetnek ennek az esztendőnek minden napjai és szempillantatai,—'s azokkal együtt minden örömeink, mellyeket ezen esztendőben édesdeden kóstolgattunk,— minden keserveink, mellyek ezen esztendőben szíveinket szorongatták, szemeinkből könyeket facsartak ki.

Nagy Isten! örökkévaló Felség! Micsoda az ember! micsoda a' mi földi életünk?! — Észre-vehetetlenül folydogálnak le ennek sebesen futó órái; — csak egyetlen-egy szempillantást is ezekből meg nem tartóztathatunk; — minden szempillantás öregebbekké tesz bennünket; — minden szempillantás közelebb visz minket halálunkhoz. — Mi csak lassanként hörpölgetjük az élet' poharát, mellyet a' fő gondviselés születésünkkor adott kezeinkbe; — az alja felé mind inkább-inkább zavarosabbak és keserűbbek annak csepjei; — 's egyszer,—mikor még nem is

gondoltuk,— mikor jó formán észre sem veszszük,— elvonja azt a' halál hideg karjaival ajakinkról.— Ez a' mi sorsunk! ez a' mi hamar elmuló földi éltünk' egész folyamata, legbizonyosabb vége!—

Minekelőtte tehát örökre bepecsételtetnének mi előttünk ezen nem sokára lerohanó esztendő' lefolyt napjai, órái és pillantati; minekelőtte ennek az esztendőnek utolsó éjjele,— 's ki tudja?— hátha sokaknak közölünk földi éltök' utolsó éjjele,— bezárná testi szemeinket: emeljük föl, K! lelki szemeinket ama' mennyei Atyához, ki minket erőtelen gyermekeit atyai kegyelmességéből erre az estvére eljuttatott;—ne váljunk meg háládatlanul ettől az esztendőtől; tekintsünk vissza futólag ennek lefolyt napjaira; emlékezzünk meg egyszersmind földi életünk' mulandóságáról, 's lássuk meg igen röviden: **Micsoda szent érzelmeket gerjeszt föl** természetesen szivelnkben ennek az **ó esztendőnek utolsó estvéje?**

I.

Legelső és legtermészetibb érzése szivelnknek ezen ó esztendő' utolsó estvéjén az, a' mi van a' sz. leczkében, hogy emlékezzünk vissza ezen esztendő' lefolyt napjaira; elmélkedjünk az **Istennek** velünk közlött sok rendbeli **jótéteményei**ről; és **háládatos** karjainkat terjeszszük ki ahoz a' jó Atyához, ki ebben az esztendőben is minket sok jótéteményivel meglátogatott.—

Oh, K! Hányan hullottak el mellőlünk, ebben az esztendőben is, embertársaink közől!— hányan dőltek a' sír' híves gödréhe, a' mi jobb és bal oldalunk mellől, kikkel mi még ezen esztendő' első napját együtt ünnepeltük!?— Ők már sírvermeikben nyugosznak: mi pedig még most is élünk.— Hányan szegeztettek a' fájdalmak' éles szegeivel sinlődöző ágyok' fenekére! és mi türhető egészségben örvendezünk. — Hányra nézve volt ezen esztendő gyász' és keserüség' esztendeje! és minket egy láthatlan, de tagadhatatlan hatalmas kéz minden rendkivüli csapásoktól, keserüségektől megmentett, megoltalmazott! — Mi munkálkodtunk: de ki adott arra erőt, hogy munkálkodhassunk? — Mi izzadtunk, fá-

radoztunk: de ki koronázta meg hasznos előmenetellel fáradozásainkat? — Mi vetettünk: de ki cselekedte azt, hogy arathassunk? ki adott idején való esőt szomju barázdáinkra? ki hozta fel reánk a' nap' éltető és termékenyítő világát? ki derítette föl reánk a' kellemetes tavaszt? ki melegítette föl vetéseinkre az érlelő nyarat? — Természeti erőtlenségekkel küzködtünk: és ki volt erőtlenségünkben gyámolunk? Minden lépten nyomon a' betegségek, a' nyomoruságok leverhették volna gyarló testünket: 's ki volt ezek ellen a' mi oltalmunk? Sok rendbeli veszedelmek, szerencsétlenségek, csapások érhettek volna bennünket, mellyeknek kikerülésökre minden emberi erő és okosság erőtelen: 's ki volt ezek ellen a' mi paizsunk? — — Te vagy az, örökkévaló Felség! mennyei édes Atyánk! — A' te jóltevő atyai karjaid nyultak le mireánk, erőtelen teremtésekre, ebben az esztendőben is; a' te atyai karjaid oltalmaztak meg minket minden veszedelemtől; a' te atyai karjaid adtak minekünk ebben az esztendőben is áldást és előmenetelt! — Tehozzád — oh egyedül tehozzád emeljük föl tehát mi is, jó édes Atyánk! ezen esztendő' utolsó estvéjén háládatos karjainkat; megnyitjuk gyermeki sziveinket, — ezekben emelünk teneked hálaadás' oltárait, és háládatos sziveink' buzgó sohajtásait bocsátjuk fel áldozatul a' te felséges királyi széked elébe. — Fogadd el, — oh jó Atyánk! — fogadd el mi tőlünk háládatos gyermekeidtől ezen ó esztendei utolsó áldozatot! — Czekély ajándék ez, Uram! — csekély: de mit tehetünk mi arról, ha mi erőtelen gyermekeid ennél felségesebb ajándékkal nem kedveskedhetünk? — Csekély: de mit is adhatnánk mi erőtelen porok valami felségest teneked, ki vég nélküli dicsőségben lakozol, és a' kitől száll alá minden áldás és jótétemény onnan fölül az égből? — Csekély: de mivel is kedveskedhetnénk mi teneked egyébbel? holott meg vagyon irva, hogy *egyedül a' tiszta szív' áldozata kedves Te előtted?* —

Nem volt ugyan, — az igaz, — ezen esztendő sem volt ment a' bajoktól, szenvedésektől, csapásoktól; éreztünk mi ebben az esztendőben is lelkünkben kedvetlenséget, — láttunk ottan-ottan

keserüséget, — megesett, hogy egyszer vagy máskor könyek csordultak ki szemeinkből: oh de, jó Atyánk! megösmerjük, hogy ezekben is a' te atyai kezeid dolgoztak; — megösmerjük, hogy ezek által sem szüntél meg minket szeretni, — ezekben is a' mi javunk és boldogságunkra céloztál; — megösmerjük és elhiszszük, — ha szinte mi rövidlátásu halandók a' te bölcs atyai céljaidat, végére-mehetetlen rendeléseidet meg nem fejthetjük, ki nem magyarázhatjuk is. — Megcsókoljuk tehát utoljára is azt a' sulytoló veszszőt, melly ezen esztendőben a' te atyai kezeidből nyult le mireánk; — minden zúgolódás, minden békételenkedés nélkül válunk meg ennek az esztendőnek minden rajtunk megfordult csapásaitól, keservei 's szenvedéseitől; — 's gyermeki tisztelettel és megnyugovással letörülvén minden, ezen esztendőben szemeinkből kicsordult, könyeinket, — ezen buzgó fohászszal rekesztjük be ezt az esztendőt: „Atyánk! mennyei jó édes Atyánk! — Ha lehetséges, muljon el tőlünk a' reánk jövő esztendőben minden efféle keserü pohár! — mindazáltal, bölcs Isten! mennyei édes Atyánk! — ne ugy légyen, a' mint mi akarjuk, hanem a' mint te akarod! — Szent — igen is elhiszszük, hogy mindenekben szent, — légyen is örökre szent a' te akaratod!"

Dicsérjétek tehát az ő atyai szeretetét, ti Ifjak! — ti, kik ezen esztendő' utolsó estvéjét bánatot nem ismerő vidám szívvel értétek meg, — hogy ebben az esztendőben a' ti ifjui vigyázatlan lépéseitek előtt a' sír meg nem nyilatkozott, — hogy ifjui vidám énekeiteket néma hallgatás nem váltotta fel, — hogy testetek' gyönge alkotmányát a' kora halál' hervasztó szele, minden éretlen cselekedeteitek 's vigyázatlanságtok mellett is, le nem verte, — dicsérjétek, — oh mindezekért, ama mennyei édes Atyának vég nélküli irgalmasságát háládatos szívvel dicsérjétek és magasztaljátok! — Dicsérjétek az ő atyai szeretetét, ti ember korra jutottak! — ti, kik magatokat már Isten' jóvoltából házas-társaknak, édes atyák- vagy édes anyáknak nevezhetitek! — Örvendező párok! örvendező édes atyák és édes anyák! — Oh majd midőn ismét az Ur' szent házából boldog hajlékaitokba megtérvén, egymást

ezen ó-esztendő' utolsó estvéjén forró buzgósággal megölelitek; majd midőn előtökbe szaladó szeretett gyermekeiteket, karjaitokra csimpalygódzó ártatlan kisdedeiteket, szívetek' ezen legfőbb szerelmeit, megölelitek, szülei forró csókjaitokkal sorra csókolgatjátok; majd midőn az éjjelnek leereszkedő sötét szőnyegével együtt ama megnyugtató édes álom szemeitekre leereszkedvén, jó éjszakát! — ezen ó-esztendőnek utolsó estvéjén,— jó éjszakát! — csendes jó éjszakát! — kivánhattok egymásnak: boldog párok! — boldog édes atyák és édes anyák! — tekintsetek, oh ezen ó-esztendőnek utolsó estvéjén, tekintsetek föl még egyszer háládatos lélekkel az egekre, ama csillagos egekben lakozó fő Urra! — és, — hogy most ti családotok' körében örvendezhettek,— hogy ezen esztendőben a' halál szemeiteket be nem fogta, — hogy most a' sír' fenekén nem aluszszátok azt az éjszakát, melly földi ó-esztendeinket amaz örök élet' új esztendejétől elválasztja, — hogy most a' ti hajlékaitokban gyászfátyol nem lebeg, és bánatos-szívü özvegy, gyámoltalan, neveletlen árvák nem kesergik az ő reájok nézve keserves ó esztendőnek utolsó estvéjét: — dicsérjétek, oh mind ezekért, ama mennyei édes Atyának vég nélküli irgalmasságát háládatos szívvel dicsérjétek és magasztaljátok! — Dicsérjétek az ő atyai szeretetét, ti Öregek! — ti, kik tántorgó lépésekkel botorkáztok vissza innét az Ur' szent házából a' ti lakhelyeitekbe, mintha a' ti tántorgó lépéseitek sírotok felé vezetnének titeket, — elalélva hajtjátok le bágyadt tetemeiteket az éjjeli álomra, mintha ez akarna utolsó éjjele lenni földi élteteknek; — elfáradt vándortársaink hogy testeteknek elerőtlenedett, megrongált földi tárháza ezen esztendőben reménységteken fölül össze nem omlott, — hogy ismét egy esztendőt által-vánczoroghattatok, — ismét egy esztendőt engedett tinektek a' fő gondviselés, ama nagy számadásra való készülésre: — dicsérjétek, — óh mind ezekért, ama mennyei édes Atyának vég nélküli irgalmasságát háládatos szívvel dicsérjétek és magasztaljátok! — És ti, kik ezen esztendőben beteg ágyatok' fenekére leverettetve, rettegve vártátok a' halált,

melly közel láttatott lenni tihozzátok, — 's borzadva néztetek megnyilt sírvermetekbe, mellyet a' halálnak szabados ura már megnyitni látszott ti előttetek, — hogy az életnek szabados ura titeket sírotok' széléről hatalmas karjaival vissza-rántott, — hogy ez a' fő Ur megkegyelmezett tinektek, — kedvezett tinektek, 's az arany gyógyulást fejetek fölött felderítvén, ezen ó-esztendő' utolsó estvéjét életben, egészségben megérni megengedte: — dicsérjétek — oh, ezért ama mennyei édes Atyának vég nélküli irgalmasságát háládatos szívvel dicsérjétek és magasztaljátok! — Mindnyájan, K! ezt a' jó Atyát dicsérjük; — az ő dicséretével rekeszszük be ezt az esztendőt; — az ő szent nevének dicséretével hunyjuk be testi szemeinket ennek utolsó estvéjén, ekképen fohászkodván: „Jó Atyánk! — köszönjük! — Mennyei édes Atyánk! — jó voltál te mihozzánk ebben az esztendőben is!"

II.

Berekesztjük tehát, — mi boldog és örvendező halandók — dicsérettel, — az Istennek ezen esztendőben is reánk kiárasztott sok rendbeli jótéteményeiért való dicsérettel és buzgó hálaadással rekesztjük be ezen nem sokára lerohanó ó-esztendőt! — Oh! de ezen mi örvendező énekeink 's buzgó hálaadásaink közé sokaknak közölünk bús sohajtásaik, töredezett jajaik és nyögéseik elegyednek, mellyek bennünk is, boldog és örvendező halandókban, akaratunk ellen is, ezen ó-esztendő' utolsó estvéjén gyászos és szomorú gondolatokat 's érzelmeket költenek föl. — Kesergő szülék! bánatos-szivü özvegyek! gyámoltalanságra jutott árvák! szíveitek felétől megfosztatott barátok! — ti, kikre ez az elmult esztendő ruházta ezen gyászos nevezeteket! — engedjetek meg, ha sziveitek' elevenjéhez találok nyulni! — engedjetek meg, ha szíveitek' hártyádzó sebét ki találom vérzeni! — Az emberiség' szent kötelessége kényszerít, — a' mások' keserveiben részt-venni kivánó érzékeny szívnek szent érzései parancsolják, — a' ti elhunyt kedveseiteknek árnyék-lelkeik kívánják, — hogy mi, még élők, ő nekiek, kik ezen esztendőben költöztek el mi tőlünk, — ezen esztendő' utolsó estvéjén ezt az utolsó

tisztelet' adóját lefizessük.—'Sugyan, K! — csak vegyük józanon szíveinkre,— nem a' legigazságosabb dolog volna-e, ha mi elhunyt kedveseink', ismerőink', barátink', polgártársaink' emlékezetére minden esztendőből egy napot fölszentelnénk? — 's ha ez nagyon igazságos dolog: ugyan micsoda napot lehetne erre a' czéllal megegyezőbbet választani, mint mindenik esztendőnek utolsó estvéjét? — hogy, mikor vég-bucsút veszünk az esztendőtől,— ugyanakkor emlékezzünk meg azokról is, kik mi közölünk abban az esztendőben elhunytak, 's a' halál' sötét éjjelébe merültek.— Boldogult lelkek!— ti, kik ebben az esztendőben mi tőlünk elköltöztetek! — tinektek, a' ti kedves emlékteknek szenteljük tehát mi ezen már rohanó-félben levő esztendő' utolsó estvéjét! — Vegyétek! óh vegyétek kedvesen mi tőlünk, még ezen a' földön bujdosó vándortársaitoktól, azt az egy-két könycseppet, azt az egy-két sohajtást, mellyel emlékteket megtisztelj ük!— Ti már a' földi bujdosás' terheitől megszabadulva, csendesen nyugosztok; — titeket már kihült tetemeitekre nézve egy csendes álom fedez, — csendes álom! — csendes: de nem örökös,— a' mi szent vallásunk' jóltevő hite édesdeden biztató bizonyos reménysége szerint, nem örökös az az álom; — földerül majd ti reátok csendesen szendergő por-társaink! — földerül amaz örök új esztendő; — földerül annak boldog viradta, melly behunyt szemeitekről örökre elűzi a' halálos álmot!: — akkor majd a' ti magokat minden földi bajaiktól kipihent poraitok fölelevenednek; — akkor majd azok a' kedves porok, mellyek itt egymást szerették, ismét meglelkesedvén, 's dicsőült formában állván elő, ismét fognak egyesülni amaz örökös életben!— Boldog örök új esztendő! mellynek napjai soha el nem fognak,— áldott örök életnek majd egyszer földerülő dicső viradta! melly majd a' siroknak századokig tartott rest éjjelét eloszlatja, — a' te édes várásod szárítja le sok kesergők' szemeiről a' köny-cseppeket; — a' te reád való édes kinézés gyógyít be hathatós balzsamával sok megsebhedt szíveket. — Elhunyt por-társaink! ismerőink! barátink! kedveseink! kik legközelebb

ezen esztendőben tőlünk elköltöztetek, — jó éjszakát! — Mi is még ezen a' földön bujdosó, 's majd egyszer ti utánatok elköltöző portársaitok ezen jóltevő hit, ezen ódes reménység alatt, kivánunk tinektek, ezen ó-esztendő' utolsó estvéjén, — jó éjszakát!

III.

De végezetre most, midőn mi ezen hanyatlásra siető ó-esztendő' utolsó estvéjén ezen esztendőnek már tőlünk örökre elmult napjaira visszatekintvén, egyszersmind a' mi, ezen esztendőben közölünk elköltözött portársainkról megemlékeztünk: szivünknek természeti érzése hozza magával, hogy egy részről földi éltünk' mulandóságáról, — más részről éltünk' azon utolsó estvéjéről, melly mindnyájunkra előbb-utóbb elkövetkezik, — egyszersmind azon nagy számadásról, mellyen már elhunyt portársaink keresztül-estek, 's mellyen minekünk is által kell esnünk, — ezonnel emlékezzünk meg.

Mulandóság! — örökös és változhatatlan bélyege földi életünknek! — Óh ha csak ezen esztendőnek lefolyt napjaira visszatekintünk is: milly elevenen érezhetjük, hogy életünk nem egyéb, hanem puszta mulandóság! Melly észrevehetetlenül folydogáltak le, és multak el mi tőlünk ez esztendőnek napjai, hetei és hónapjai! — Kellemetes tavaszi reggelek! — megfrisítő nyári estvék! borongós őszi napok! — Óh milly észrevehetlenül repültetek ti el mitőlünk! — Mi csak puszta sohajtással követhettünk titeket: de egyetlen-egy szempillantást is közőletek sem meg nem tartóztathattunk, sem vissza nem szerezhettünk. Mint mikor valamelly gyermek ott üldögél egy csergedező patak mellett; bámulva nézi, mint nyomakodnak annak egymás után szakadatlan habjai; kezébe vesz egynehány rózsát, azoknak pirosló leveleit pajzán hidegvérüséggel eltépvén, a' mindent magokkal elsodró habok közzé széllyel-szórja; azonban míg ez a' gyermek a' rózsa' széllyel-tépett leveleivel 's a' tolakodva rohanó habokkal játszdozik, egy vigyázatlan lépés, — egy megsikamlás, — és a' rohanó habok őt is, a' vigyázatlant, a' rózsának széllyelszórt

leveleivel együtt elragadják, 's a' közel örvénybe eltemetik: így bámuljuk mi, gyermek' módjára, mint tolakodnak egymásután szakadatlanul földi éltünk' napjai, órái, és pillantati; mi érzéketlen hideg-vérüséggel nézzük azok' mulását, folydogálását; — sokszor pajzánul pazaroljuk, önnön kezeinkkel tépjük széllyel, 's az időnek tolakodó habjai közé szórjuk el ifjui kinyilt rózsáink' pirosló leveleit; — az időnek tolakodva rohanó habjai azokat mi tőlünk vissza-szerezhetlenül elragadják; — azonban egy vigyázatlan lépés,— egy megsikamlás,— egy szívszorulás, — egy falat,— egy lélekzet-vétel,—egy erecske megdugulása,— ha egyéb nem, testünk' alkotmányának elgyengülése,— 's azonnal mi is az időnek mindeneket magokkal elragadó habjai közé lebukunk, — mellyek minket éltünk' minden virágaival, minden örömeinkkel, minden dicsekedésünkkel együtt a' mulandóságnak mély örvényébe eltemetnek.— Ez a' mi sorsunk! — ez a' mi földi mulandó éltünk' egész rajzolata! —

Utolsó estve! földi éltünk' utolsó estvéje! — Mikor jösz el mi reánk? mikor lesz az, hogy te halálos álommal borítod be szemeinket? azt egyikünk sem tudhatja; az Örökkévaló titkos fátyollal fedezte azt el a' mi szemeink elől.— Óh, K! Éljünk tehát ugy, mint a' kik mulandóság alá vettetett halandók vagyunk; — éljünk ugy, mint a' kik nem tudhatjuk, mellyik estve lesz földi éltünk' utolsó estvéje!? — Most legközelebb, ezen ó-esztendő' utolsó estvéjén, melly minket földi éltünk' utolsó estvéjére emlékeztet,— minekelőtte az éjjeli álomra behunynók szemeinket,— vessünk számot mimagunkkal! — vizsgáljuk meg szorosan, mit vétettünk ebben az esztendőben, és mi jót tettünk!? — vonjuk szoros számadásra a' szivet, a' lelki-ösmeretet! — ugy is előbb-utóbb eljő az idő, a' mikor mindenekről mind egyről-egyig szorosan számot kell adni! — Vessünk számot magunkkal: „Tiszteltük-e ebben az esztendőben illendően az Istent, mint egyedüli Urunkat 's minden jóknak adóját? — buzgók voltunk-e ennek a' jó Atyának tiszteletében? — buzgók voltunk-e szent vallásunk iránt, mint egyetlen-egy kincsünk 's legféltőbb szemünk-fénye

iránt? — buzgók voltunk-e a' Sion iránt,— szent vallásunk' rendtartásai iránt? — Nem hajlottak-e meg térdeink idegen istenek előtt, a' pénz, a' veszendő Mammon előtt? — Nem fogta-e el sziveinket a' vallástalanság' hideg lelke, és midőn mások a' buzgóság' szent tüzétől fölmelegülve örömmel siettek az Urnak szent házába: mi akkor, a' testi hiába-való örömök' nemtelen tüzétől fölhevülve, nem rohantunk-e vakon, mind testünk', mind lelkünk' veszedelmével, azon pestises helyekre, hol az erkölcstelenséget, a' nyavalyákat, és a' kora halált drága pénzért árulgatják? — — Tiszteletben tartottuk-e a' polgári társaság' törvényeit? meggondolván, hogy Istentől vannak a' hatalmasságok, és hogy ellensége az emberiségnek, a' ki a' polgári társaság' szent alkotmányát vakmerő sámsoni kezeivel bántani merészeli.— Szerettük-e embertársainkat ugy, mint magunkat tudjuk szeretni? — nem gyilkoltunk-e meg valami ártatlan embertársunkat vagy becsületében, vagy ártatlan örömeiben, vagy polgári, vagy házi, vagy szívbeli csendességében és boldogságában? — Nem ragadt-e valami igazságtalan keresmény földi javaink közé? 's nincsen-e valami általunk megnyomoríttatott embertársunk, ki ezen ó-esztendő' utolsó estvéjén méltó jussal elkeseredvén 's föltekintvén az égre, átkot kérhetne az álnok nyereségre?" — — Tegyük,— óh ezen ó-esztendő' utolsó estvéjén, — tegyük, — de ugyan csak józan meggondolással, érzékeny megindulással, — tegyük sziveinkre még egyszer kezeinket! — tegyük,— ugy sem tudjuk, meddig tehetjük még dobogó sziveinkre kezeinket! — és ha szivünk szorongatódik; ha ama bennünk lappangó igaz kisbiró, az eddig szunyadozott, de most felriadt lelkiösmeret, ezen föltett kérdések közől vagy egy, vagy más tekintetben ellenünk fölkiált, 's cselekedetünket kárhoztatja: még most nem késő!— még ezen számadás előtt nem késő! — tegyünk,— óh ezen ó-esztendő' utolsó estvéje legyen reánk nézve az a' nevezetes estve!— mellyen tegyünk szent és erős fogadást az Isten és ama kisbiró, a' lelkiösmeret előtt,— hogy minden nemtelen indulatokat sziveinkből kioltván, — ezután az Isten' dicsőítésére 's ember-tár-

saink' javára fogunk élni.— A' ki eddig vallástalan volt,— viszketeges elméjének idétlen szüleményeit ezen ó esztendő' utolsó napjának elaluvásával örökre kioltván hideg szivéből: az új esztendő' első reggelének földerülésével vallása iránt a' buzgóság' szent tüzét lobbantsa föl fölmelegedett szivében! — Ama gyáva idegen istenek' szük-lelkü imádója, a' szennyes-lelkü fösvény,— egyenesedjék föl pénzes ládája mellől, melly előtt eddig térdepelt,— 's vegye szivére józanon, hogy valamint mezítelen jöttünk be erre a' világra, ugy mezítelen kell innét mindnyájunknak kimenni! Mit használ tehát az embernek, ha az egész világ' kincsét megnyerné is, ha lelkében kárt vall? — A' kit az irigység' keserü epéje elfutott: ezen ó esztendő' utolsó estvéjén törölje le örökre szemeiből azon ördögi könyeket, mellyeket ezen esztendőben embertársai' boldogságuknak látása facsart ki beosett szemeiből! és a' reá felviradó új esztendő' első reggelén gördüljön ki szemeiből az az első angyali öröm-köny-csepp, mellyel ezután együtt fog örülni az örülőkkel! — A' boszúállást szomjúhozott, engesztelhetlen haragtartó ezen napnak elhanyatlásával hánynya le kezeiből a' boszuállás' fegyvereit! 's mihelyt az új esztendő' reggele reá földerül,— azonnal keresse föl ellenségét,— megbékélésre kiterjesztett karjaival rohanjon annak karjai közé, 's esküdjék annak felbonthatatlan barátságot és tiszta felebaráti szeretetet! — Mindnyájunkra nézve, K! ezen ó-esztendőnek utolsó estvéje legyen a' vétkeknek utolsó estvéje! és a' holnap földerülő reggel az ujjászületés' első reggele! — Boldogok, kik ezen szent érzésekkel rekesztik be ezen ó-esztendő' utolsó estvéjét,— ezen szent érzéseken alusznak el,— ezen szent érzésekkel 's állhatatos meghatározással nyitják meg a' beállandó új esztendőt!! —

* * *

Menj el immár a' semmiségbe, mellyből a' Teremtő tégedet elő-állított,— menj el eredeti anyád' kebelébe nemsokára lerohanó 1820-dik esztendő! — Már ereszkedik a' fátyol,—ereszkedik az éj' sötét szőnyege, melly tégedet örökre elzár mi elő-

lünk! — Jó voltál te mi hozzánk, ha szinte mi sok részben hálátlanok voltunk is a' te Teremtődhöz; — láttattál mivelünk keserűséget is, — jól van,— azt is megérdemlettük!— Isten hozzátok mind kedves, mind kedvetlen napjai ennek az esztendőnek!— ti már örökre elrepültetek! — elmultatok mi tőlünk,— ezt az egy nyomot hagyván magatok után, hogy egy esztendővel minket öregebbekké tettetek,— egy esztendővel közelebb vittetek ahoz a' bizonytalan bizonyos ponthoz, a' mikor minekünk is meg kell halni! — Igy múlik el lassanként tőlünk a' világ! — így folydogálnak le földi napjaink! — így enyésznek el egymás után esztendeink! —

Te pedig, örökkévaló Felség! mennyei édes Atyánk! Te, kinek szent színed előtt itt a' Te szent házadban fogadást tettünk, hogy a' reánk jövő esztendőben Teneked szolgálunk, a' Te dicsőségedre 's embertársaink' javára élni igyekezünk, — Uram! Te tudod, hogy mi erőtelen teremtések vagyunk.— Adjad tehát minekünk a' Te kegyelmedet, hogy a' melly fogadást ezen ó-esztendő' utolsó estvéjén teszünk,— azt a' mi egész hátralevő életünkben megtarthassuk! hogy ezen fogadástétel' szent érzésein húnyjanak el a' reánk jövő éjjelre bágyadt szemeink,— ezekkel serkenjünk föl a' holnapi új-esztendőre; ezek kisérjenek által minket éltünk' hátra-levő napjaiban; és majd, mikor egyszer a' halálos óra fejünk fölött búsan megkondul, 's a' halálos éjjel' sötét fátyola szemeinkre leereszkedik: akkor is azon szent érzéseken hunyjanak el testi szemeink,— hogy a' melly fogadást tettünk, azt mind végig megtartottuk,—'s annálfogva a' Te atyai kegyelmeidre 's ama vég-nélküli üdvességre, a' Te ingyen való irgalmasságodból, számot tarthatunk a' mi haldokló szemeink előtt megnyilatkozó egek' boldog hajlékaiban! Amen.

Matolcsi László,
kecskeméti volt lelkész.

EGYHÁZI TÁRCZA.

IMÁK ÉS ÉNEKEK, SZERTARTÁSI BESZÉDEK, KATEKHIZÁLÁSI MUTATVÁNYOK, LELKI ATYÁSKODÁS KÖRÉBEN ELŐFORDULÓ MUNKÁLATOK, EGYHÁZIAKAT ILLETŐ TÖRVÉNYEK 'S SZABÁLYOK, ÉS VEGYESEK'

GYÜJTEMÉNYE.

KIADTÁK

TÖRÖK PÁL és SZÉKÁCS JÓZSEF.

ELSŐ KÖTET.

PESTEN,
NYOMATOTT BEIMEL J. ÉS KOZMA VAZULNÁL.
1834.

IMÁK
TEMPLOMI HASZNÁLATRA.

I.
ADVENTI ÚRNAPOKON.
REGGELI EGYHÁZI BESZÉD ELŐTT.
1.

(Baseli agenda után.)

Mindenható Isten, mennyei Atyánk! — Hálát mondunk Neked azon kegyelmedért, melly szerint megengedted, hogy e' szent ünnepen színed előtt megjelenhettünk.

Mindenható kezed teremtett mindent, a' mi van; végetlen hatalommal, bölcseséggel, jósággal, Te tartasz, Te igazgatsz mindeneket. Minden,— a' mit mi égen és földön látunk,— tanítson minket a' Te örök isteni hatalmadat megismerni! mindenben, a' mit cselekszel, szent akaratodat tisztelni! tanítson meg minket Téged lélekben és igazságban imádni!

Kegyelemnek Istene!— Add, hogy mi e'jeles napon halhatatlan lelkünk' örök üdvességét munkáljuk nagy haszonnal! Erősítsd lelkünket, hogy az, minden földi gond 's szorgalomtól szabadon, Hozzád emelkedjék és mi egész komolysággal az odafelvalókat keressük!

Ajándékozd nekünk a' kegyelemnek és könyörgésnek lelkét! hogy mind itt szent házadban, mind pedig házainknál, szent és erős bizodalommal közelítsünk Hozzád, és Téged lélekben és igazságban imádhassunk.

Hadd vegyenek bő részt e' nap' áldásiban a' szegény fáradttak, megterheltek, a' betegek, a' haldoklók is! kiket mi magunkkal együtt atyai irgalmadba ajánlunk.

Szent lelked' erejével és világosságával ékesítsd föl tanítóinkat! hogy a' Krisztusnak útát szivünkbe egyengessék, evan-

gyéliomát tisztán és élő meggyőződésből hirdethessék. Készítsd el szivét, lelkét, a' hallgató seregnek! hogy az ige nyilatkozzék bennök mint Istennek ereje, melly minden hivőt üdvezít.

Teljesítsd be kivált rajtunk mind ezeket, kik most szent szined előtt állunk! Ezért a' Te szent igéd,— melly nekünk most is hirdettetik,—ne csak fülünkbe zengjen, hanem foglalja el szivünket egészen,—és teremje meg a' hitnek, a' megtérésnek, és a' kegyességnek gazdag gyümölcseit! nagy Neved' dicsőségére. Amen.

2.

(Krafft után.) *)

Istennek Fia öröktől fogva! — Áldott légy, hogy Te emberré születtél, a' mi üdvességünkre! — Jól tudjuk, hogy Te nem azért vetted föl magadra a' mi szegénységünket, hogy nálunk keresd részedet,— vagy hogy Neked szolgáljanak mások: hanem azért, hogy Te szolgálj, és Te add életedet váltságul sokakért. Te azért jöttél, hogy fölkeresd és idvezítsd azt, a' mi elveszett volt.

Ezért mondunk Neked most is új éneket; ezért újúl meg hálánk, dicséretünk; ezért magasztaljuk Nevedet, míg élünk.

Áldott légy, édes Üdvezítőnk! hogy Te, a' ki eljövendő valál, eljöttél; hogy Te, mint az igazság' fényes napja, feljöttél országunk, népünk fölött is, — és mindez ideig kegyelmet és békét hirdettetsz miközöttünk.

Várunk! most is várunk, Uram! Téged. Láttuk 's hallottuk a' Te érkezésedet a' pogány népek közé, kik velünk együtt, messze tartományokban ismerik a' Te hivogató szódat,— és felelnek Neked nagy lelki örömmel, — járván a' Te világosságodban.

Oh! bárcsak ne jönnél hiába népedhez! bárcsak ne nyujtnád engedetlen néped után kezeidet hasztalan! bárcsak ne ki-

*) Krafft János-Keresztély született Duisburgban, decemb. 12-dikén 1784. 1808-ban lelkészszé lőn Weeze-ben Westpháliában, 1817 óta Erlangenben a' német-reformáta egyház' lelkésze, hittudor 's rendkivüli hittanár volt. Már meghalt. Adott ki jeles egyházi beszédeket, jelentékenyebb dogmatikája kéziratban hever.

áltnál foganat nélkül egész nap! és mi kiáltó szódat meghallanók, míg időnk van!

Megváltónk, nagy Királyunk! — Kérünk, maradj meg nálunk! — haladj közöttünk tovább-tovább! foglalj el mindent! hódíts meg minden szivet! terjeszd uralkodásodat közöttünk! hogy még a' földi királyok, a' népbirák is, hódoljanak Teneked, 's engeszteljék a' Fiút, hogy ne haragudjék.

Taníts minket szorgalmasan vigyázni, és várni a' Te eljöveteledet! hogy míg jelen van a' várakozás' ideje,— addig örüljünk remegve, és szolgáljunk Előtted félelemmel. Áldd meg e' végre most az ige' hirdetését közöttünk! Áldj meg mindnyájunkat! Amen.

3.

(Dobos Jánostól.)

Édes megváltó Jézusunk! — Régen ülünk már elhagyatva, sok nyomorúság között. Ránk nehezült a' törvény' átka, és nagy siralommal kesergünk, megemlékezvén a' boldogságról, mellyből kiestünk.

Téged várunk, édes Megváltónk! — Oh, vedd el rólunk a' régi átok' hatalmát! — törd el a' sátán' erős bilincseit, mellyekkel lelkünket fogva tartja! — nyisd meg áhitozó lelkünk előtt a' szabadulás' ajtaját! — Tőled kérjük ezt, Megváltónk! hatalmas Közbenjárónk! mert Te birsz a' menny' és a' pokol' kulcsaival.

Téged várunk, édes Tanítónk! nagy Mesterünk! — Oh, mutasd meg nekünk tévelygőknek a' Te ösvényidet! és a' mit a' tudatlanság mély homálylyal borított el,— derítsd föl azon mennyei világosságod' sugárit! Add tudtunkra Isten' akaratát! 's adj erőt, hogy azt teljesíthessük!—Tőled kérjük ezt, mennyei Tanítónk! mert Nálad van a' világosság és az igazság.

Téged várunk, mennyei Királyunk! — De nem várunk világi muló fény és méltóság között: várunk szegénységgel gazdag szegénységedben.— Szív-szakadva várt Királyunk! — Hozd el földünkre a' Te országodat! terjeszd ki fölöttünk oltalmadat! és uralkodjál a' mi szivünkben igéd' és lelkednek általa! — Ime!

mi, a' Te néped,— a' Te drága, véren-vett örökséged, — a' Te zászlód alá sereglünk! mert Te vagy a' mi mennyei királyunk.

Te vagy nekünk mindenünk. Téged várunk! hogy Te légy nekünk minden mindenekben.— Oh! mi érezzük, hogy Te ismét közel vagy mihozzánk; tudjuk, hogy Te állsz az ajtó előtt és zörgetsz.— Jövel! — Istennek áldott embere! miért állsz kivül? Térj be hozzánk és maradj nálunk állandó szálláson! — Ismerjük mi a' Te szódat,— megnyitjuk Előtted szivünket,— megtisztítjuk lakhelyedet. Oh! szállj meg nálunk megfoghatlan szerelmed' minden kincsével! — hozz magaddal mennyei békességet! hogy ma legyen idvessége házunknak. Amen.

II.

VASÁRNAPI IMÁK. *)

A.

REGGELI TANITÁS ELŐTT.

1.

Nagy Isten! ki jelenléteddel betöltöd az eget és a' földet,— mi hiszszük, hogy jelen vagy itt közöttünk is, kik imádásodra templomodba felgyülekeztünk. Uram! a' ki Téged ismer, a' ki Téged atyjának mond: imádva boruljon le Előtted, érezve, hogy jelen vagy!

Te vagy jelen közöttünk, oh nagy Isten! ki előtt tisztelve borulnak le az égi seregek. Te Végetlen! ki nem szorultál a' gyarló földi ember' tiszteletére,— mert Neked zeng az angyalok' magos karéneke,— Te itt vagy e' házban, mellyet emberi kéz földből épitett.— Uram! halld meg a' mi szónkat is! fogadd el magosságodban e' földi alacsony helyről áldozatunkat!

*) A' következő imáknak Dobos János czeglédi lelkész úr a' szerzőjök. Közöljük ezeket, mint mutatványokat imakönyvéből, melly templomi használatra készíttetik, és sajtó' ulján, a' közönség' használatára, közzé-teendő. Ugyanezen szerzőnek imakönyve, mellyet a' házi ájtatosság' növelésére irott, már sajtó alatt van.

Hatalmas Felség! — Engedd meg, hogy Téged lélekben imádhassunk! engedd meg, hogy kedvedet kereshessük, ugy mint tőlünk telik, ugy, mint Te kivánod! — Oh, minden élet' ereje, ütkos forrása! Mi mindnyájan Benned élünk, vagyunk, és mozgunk. Oh, légy Te mibennünk, és mi Tebenned! hogy mindenestől fogva Beléd merüljünk, és Benned és Általad láthassuk szerelmed' csudálatos mélységét és magosságát.

Uram! Te betöltesz mindent; lelked' ereje meghatja az egész világot. — Oh! járja át meg át szivünket világosságod' sugára! Mint a' virág-levelek önkényt kifejlenek, és halkal a' nap' sugárihoz fordulnak: ugy forduljon szivünk Tehozzád! ugy fejleszsze ki isteni erőd annak nemesebb tulajdonságit!

Legyünk mi egyszerüek és nyugodtak a' Te minden értelmet meghaladó békességedben! Tisztítsd meg lelkünket, hogy lélekben és igazságban lássuk csudálatos világosságodat! Emeld föl szivünket! hogy, mint a' sas, Hozzád égfelé vigye legszentebb érzelmeit, és egyedül Benned éljen.

Uram! — Jövel, és lakozzál bennünk, mint élő templomidban! Jövel! dicsőítsd meg magadat mibennünk! Adj erőt az igének, hogy általa ujonan-születessünk! — énekünk, imádásunk jusson Hozzád az egekbe! Amen.

2.

Jó Isten, Atyánk a' Jézus Krisztusban! — Meghallottuk hivogató szódat, mellyel minket szárnyaid alá akarsz gyüjteni. Ime, itt vagyunk Előtted, oh Uram! — Szállj meg nálunk kegyelemmel! — add nekünk mennyei lelked' erejét és világosságát! — légy Te magad a' mi tanítónk!

Itt van a' hely, mellyet magadnak választottál; csuda dolgaidat, isteni tanácsod' mélységeit itt hirdetteted; itt van a' Te tüzhelyed, mellyről áldozatunk' lángja ég felé lobog; itt van ama csipkebokor, mellynek szent lángjai közől Isten' szava szól a' földi embereknek.

Oh! lehelj hát belénk mennyei érzéseket! 's ha már itt vagyunk házad' tornácziban: ne engedd, hogy figyelmünk és buz-

góságunk megoszoljék Közötted és a' világ, az ég és a' föld között! — Uram! Te vagy minden mindenekben: légy hát minden mibennünk is, kiknek nincsen egyéb részünk Tenáladnál, jó Istenünk!

Istennek titkos igéje, áldott Idvezítőnk! Nálad van az örök élet' beszéde. — Oh, áldd meg Te magad e' beszédet a' gyarló földi ember' szájában! hogy gazdag gyümölcsöt teremjen későn és korán; hogy, mint a' késői és korai eső, megtermékenyítse szivünk' száraz földét; hogy ha eljösz, gyümölcsöt keresvén életünk' fáján, azt, mint a' terméketlen figefát, meg ne átkozd.

Küldj áldást a' plántálóra és az öntözőre! — Ihlesd meg a' tanitók' szivét és száját, hogy tudják hasogatni az igét haszonnal! — Ne verd meg szárazsággal a' szent felhőket, hanem itasd meg mennyei harmattal az igazságot-szomjazó sziveket!

Szólj Uram! — hogy ma, midőn a' Te szódat halljuk, meg ne keményítsük szivünket! semmi ne zavarja meg csendes buzgóságunkat! hanem minden bizonnyal elhigyjük, hogy a' ki Téged hallgat és Benned hisz, — annak van örök élete! Amen.

3.

Megengesztelt Atyánk a' Jézusban! — Micsoda az ember!? vagy micsodák vagyunk mi föld' férgei, hogy minket meglátogatsz!? Mivel érdemlettük, hogy előttünk, ellenségid előtt, kinyisd országod' ajtaját? 's a' helyett, hogy minket magadtól elüznél, — kitárd előttünk hajlékidat, hogy mi Körülötted letelepedjünk?

Itt, ez országon belül uralkodik szeretve a' mi Jézusunk, lelke és igéje által; uralkodásának pálczája alatt, élet, igazság, világosság és üdv virágoznak. E' boldog ország' polgári csak a' tiszták lehetnek, kiknek lelke éhezi és szomjúhozza az igazságot.

Egyedül a' ki Téged igaz Istent megismert, és a' kit elbocsátottál a' Jézus Krisztust; egyedül a' ki Nevedet féli, és Jézust megváltójának hiszi és vallja; egyedül a' ki hitnek általa megtermi az igazság' gyümölcseit: egyedül az lehet boldog lakosa ez országnak.

Oh! hát vajjon mi hogy juthatunk ez országba? — Mi sötétben járunk,— az utat nem találjuk,— a' bűnök' terhe alatt tántorog lábunk,— egyenesen nem mehetünk.— Oh Jézus, hatalmas Vezérünk! Te nyujtsd felénk áldott kezeidet! segíts, az akadályokat legyőzve, országodba jutni!

Ugy van,— elveszett nyájad' fölkeresője, Ur Jézus Krisztus! — Mi hiszszük, hogy ügyünket felfogod; hiszszük, hogy ha mi nem mehetünk országodba: Te küldöd el hozzánk országodat. — Oh! jöjjön el hát hozzánk országod! Te magad uralkodjál mibennünk mind addig, míg majd egykor Előtted állunk koronázott fővel, 's mint lelki országod' polgárinak megadod örökségünket! Amen.

4.

(Mindennapi kenyerünket!)

Isten! mennyei Atyánk, őrző pásztorunk! — Te terjesztéd ki szélesen fölöttünk az égnek sátorát; Te készitéd el földi szállásunkat; Te nyitottad meg tárházadat, hogy kenyeres kosaraink megteljenek.

Uram! Mi nem kérünk Tőled földi gazdagságot és bővölködést,— mert ezek halálnak tőrei lehetnek reánk nézve; szegénységet, vagy gazdagságot ne adj nekünk e' földön!: de add meg egykor lelkünk' idvességét!

Add meg mindennapi kenyerünket! 's ha kiadód mérsékelt földi részünket: add, hogy vele megelégedjünk! A' mit gondviselésed ad,— az mindig elég,— szegény földünkön egy embernek része sok nem lehet.

Megvan mindegyik napnak a' maga terhe; azért ne engedd, Atyánk! hogy magunkat fölöttébb való gonddal terheljük! ne engedd, hogy kicsinyhitűsködve, és telhetlen vágygyal, veszendő jók' gyüjtése után eredjünk! tudván, hogy Te a' kiket szeretsz, azoknak ingyen adsz eleget.

A' Te mindenre kiterjedő atyai szereteted legyen példánk, mellyet szemünk előtt tartsunk! hogy megszegjük kenyerünket éhező felebarátunknak,— oszszunk másoknak áldásidból, mely-

lyeket nekünk osztani jónak látsz,— 's ha Te megadod mindennapi kenyerünket: mi is juttassunk a' szegényeknek, hogy azoknak is legyen mindennapi kenyerök.

Kivált ne vond meg tőlünk az életnek ama kenyerét, melly lelkünket táplálja az örök életre! Ha testünket kenyérrel táplálod: ne vond meg tőlünk lelkünk' magasabb táplálékát, az igét, az igazságot! — Itt állunk, Uram! Előtted,— lelkünk éhezi, szomjuhozza az igazság' beszédét; nyisd meg egeidet! hadd hulljon alá ama mennyei manna bőséggel,— hogy néped megelégedve térjen meg házanépéhez. Amen.

5.

(Bocsásd meg bűneinket!)

Szent és igaz Isten! Előtted a' bűn' szolgája meg nem állhat: de irgalmad árad alá a' megtérő bűnösre, ki kegyelemért kiáltva, a' Jézus' vériért bocsánatot keres.

Oh, világ' igaz Birája! Könyörülj rajtunk, kik most lábaidhoz borúlunk! könyörülj rajtunk! engedd el sok bűneinket! mert Nálad van a' kegyelem, hogy azért tiszteltessél,— mert ha velünk pörbe szállsz: itéleted' súlyát el nem birjuk.

Vétkeinket, mellyekkel Ellened vétettünk, megvalljuk. Bűnünk' siralmas mélységiből fejünket fölemelve, megmondanánk, mit vétettünk Ellened és az ég ellen: de mi eseteink' számát nem tudjuk,— többek azok hajunk' szálainál.

Ki tudná kisérni szive' gondolatit, midőn az indulatok és kivánságok azokat magokkal ragadják, magosságokba emelik, mélységekbe merítik!? ki vigyázhat a' szív' mozdulatira, mellyekről, mint a' szélfuvásról, nem tudjuk, honnan jöttek és hová mennek!? — Egyedül Te tudod, Uram! hol mit vétettünk,— egyedül Te bocsáthatod meg.

Szivünk' sebei vérzenek, — légy orvosa betegségünknek! ártatlanságunk' ruháját bemocskoltuk, — mosogass meg! — Mi csak por és hamu vagyunk Te előtted: azért vedd le rólunk az átkot! vedd le rólunk haragodnak tüzét!

Örömest megbocsátunk mi is azoknak, a' kik ellenünk vétettek; — ha Te nem kéred nagy adósságunkat: mi is elengedjük feleinknek a' kevesebbet; mert tudjuk, hogy a' ki máson bosszút áll: annak Te bűneit meg nem bocsátod.

Oh! fogadd el bűneinkért szent Fiad' halálát engesztelő áldozatul! Ő eleget tett mi érettünk is. Add nekünk lelked' erejét, melly által bocsánatot nyerhetünk, egyuttal megtérés' gyümölcseit is teremhetünk! Szólj hozzánk vigasztalásnak beszédét! annak idejében bocsáss el kegyelmes válaszszal! ezt mondván: Bűneiteket megbocsátottam, menjetek el békességgel! Amen.

B.

VASÁRNAP DÉLELŐTTI TANITÁS UTÁN.

1.

Nagy Isten, kegyelmes Atyánk a' Jézus Krisztusban! Leborúlunk ismét zsámolyodnál, — hálát mondunk Teneked az elvett jókért, — 's ujra esedezünk további áldásidért.

Hálát mondunk Neked szent beszédedért, mellyet nekünk hirdettettél; hálát mondunk a' tanítás' lelkeért, melly szolgád' nyelvét megihlette; hálát az erőért, melly erőtlenségében nyilatkozott; hálát mondunk a' lélek' ajándékiért, mellyeket a' hallgatókra nagy bőséggel kiöntöttél.

Uram! — Kérünk, tartsd gyujtva ezután is közöttünk igéd' szövétnekét! ne oltsd ki bűneinkért közölünk égő fáklyáját! ne vedd el gyülekezetünk' oltáráról az arany-gyertyatartót, mellynek szövétnekei megaludni készülnek: sőt éleszd még tisztább lángra hitünk' füstölgő gyertyabelét!

Ezért legyen földünkön állandó békessége a' Te egyházadnak! tartsd meg ebben az igét és a' sakramentomot! tartsd meg a' lélekismeret' szabadságát! hogy mi nem ember, hanem Istentől legyünk tanítva.

Legyen földünkön állandó békessége és virágzása hazánknak! legyen virágzása ez igéret' földének, mellyet atyáinknak adtál, — mellyhez minket, késő unokákat, annyi édes, annyi fájdalmas em-

lék csatol! Valakik Ébál' hegyére mennek átkot mondani a' nép ellen, mint hajdan Bálám proféta, áldják meg ezt az átok helyett!

Magasztald fel a' fejedelmi házat, és terjeszd ki ennek uralkodását nagy sok nemzetségre! hogy békességben és igazságban jöjjön közelebb általa az idők' teljessége. Te légy, Uram! városunk' és lakostársaink' őrzője! mert védelmed nélkül hiába vigyáznak a' mi szemeink.

Ne bocsáss népedre háborút, döghalált, éhséget! az éhezőnek add meg mindennapi kenyerét! a' mezítelent ruházd meg! az özvegy, az árva találjon Nálad kegyelmet! az öregek, a' betegek nyerjenek Tőled ápolást! őrizd meg az anyák' méhének gyümölcsét! áldd meg a' házaspárok' egymás iránti hűségét! az ártatlanul szenvedők' köteleit oldozd meg!

Uram!—Ne tagadd meg tőlünk a' szükségeseket! mint legfőbb jót, add magadat minekünk! lelkünk, testünk legyen oltalmad alatt, a' Jézus Krisztusért! Amen.

2.

Kegyelmes Isten, irgalmas Atyánk a' Jézusban! Hálát mondunk Neked, hogy nekünk alkalmat és szabadságot engedtél arra, hogy e' Neked szentelt napon, a' Te szolgálatodra Előtted megjelenhettünk! a' holott is a' Téged imádók' gyülekezetében, mint fiak és leányok, Téged atyánknak nevezhettünk,— és szent igédet, melly minket a' Jézus által idvességre vezet, hallgathattuk.

Adjad, oh mi Istenünk! hogy ez egész napot ugy töltsük el, mint az Urnak napját! hogy gyülekezetünket el ne hagyjuk,— sőt szent orczád előtt szorgalmatosan kikerüljük mind azt, a' mi egyebeket megbotránykoztatna, 's magunkat is épülésünkben akadályozna!

Láttassék meg rajtunk és egész életünkön a' Te mennyei vallásodnak és tudományodnak ereje! Járjunk mi szüntelen a' Te fényes orczád' világosságában! hogy áldott legyen minden jó igyekezetünk, — áldott legyen a' mi kimenetelünk és bejövetelünk.

A' te áldásodat kérjük, Uram! a' mi földünkre, melly bűne-

ink' átka alatt nyög. Legyen áldott a' munkás ember' verítéke, melly földünkre hull! hogy a' ki sirva veté el magvát, örömmel arathasson. Legyen áldott azoknak fáradságuk, kik e' földön a' Te mennyei országod' után készítgetik! Legyenek áldottak azok, kik szegény földi hazánk' boldogságáért, a' Jeruzsálem' békességéért, a' siralmas mélységből Hozzád kiáltnak!

Vedd kezedbe a' Te szolgádnak, a' fejedelemnek szivét! hogy népünk' boldogitásában lelje örömét, — hogy kövesse az okos vének' tanácsát, kik azt mondják neki, hogy adjon jó választ a' népnek, melly fölött uralkodik.

Tekints egyházadra, oh nagy Isten! Épitsd meg ennek romlásait! tartsd meg hitében népedet! szállj le hozzánk! szállj le templominkba ismét fényes felhődben! hogy lássuk meg, lássák meg gyermekeink, hogy Te ismét jelen vagy isteni hatalmaddal, és nem hagytál el minket végképen.

Ur Isten! A' föld' sok éhezője, özvegye, árvája, nyomorultja, ártatlanul szenvedője, mind Hozzád kiált, — Hozzád kiáltanak a' bűnösök, kik között mi vagyunk az elsők. — Oh! essék meg rajtunk könyörülő atyai szived! ki ülsz a' cherubimokon, jelenjél meg világoson! Amen.

3.

Mi Istenünk, Jehovah, nagy Isten! — Hálát mondunk Neked az igeért, mellyet nekünk ajándékoztál; hálát mondunk Neked a' mi Jézusunkért, ki igédet mennyből földünkre aláhozta! Adj kegyelmet a' kegyelemhez! hogy szentül élhessünk, a' mint igéd kivánja, — és hogy hitünk munkás legyen a' szeretetben.

Küldd alá szent lelkedet! hogy tudásunk akaratban, akaratunk a' jónak véghezvitelében legyen megáldva; hogy ne csak hallói, hanem cselekvői is legyünk szent akaratodnak. Igy meg lesz áldva a' mi okos isteni-tiszteletünk.

Mielőtt házadból házainkhoz eltávoznánk, add ránk atyai áldásodat! terjeszd ki fölöttünk kezeidet! és vezess minket egyenes uton! Áldásoddal kisérd az íge' hirdetését! éneklésünk-,

könyörgésünkben ne csak ajkainkkal közelítsünk Hozzád,— hanem adj kegyelmet, hogy Téged hivő lélekkel, igazságban imádhassunk,— hogy isteni-tiszteletünk kedves legyen Előtted.

Királyoknak Királya! Könyörgünk Neked minden világi hatalmasságokért, kikre ez idő szerint a' törvény- és igazság-kiszolgáltatást biztad.

Könyörgünk Neked, oh idvességünk' Fejedelme! egyházad' véneiért, elöljáróiért, és az ige' hirdetőiért, minden helyeken,— kivált azokért, a' kikre gyülekezetünk' gondviselését biztad. Add nekik szent lelkedet! hogy megtérésünk, idvességünk körül sikerrel munkálódjanak.

Oltalmazd hitsorsosink' egyházi gyülekezeteit! kivált azokat, kik az igazság' vallásaért még üldöztetnek. Szabadítsd őket! vagy tedd őket állhatatosokká! hogy hivek maradjanak mind halálig.

Vigasztalásnak Istene és Atyja! Könyörgünk Neked azon számtalan szenvedőkért, kik mindennemü keresztviselések alatt nyögnek; könyörgünk a' betegekért, kik testi fájdalmak és lelki nyugtalanságok között Hozzád kiáltnak segedelemért. Ha Neked dicsőséges, oldozd fel őket! vagy ismertesd meg velök, hogy Te őket atyailag fenyíted, halhatatlan lelkök' javára!

Szent Isten! Juttasd el az igazság' ismeretéhez azokat, a' kik még a' külső sötétségben tévelygnek!— azokat pedig, kiket ismereteddel megajándékoztál, erősítsd, világosítsd mindinkább a' jóban! hogy mindnyájan Téged valljunk Atyánknak, Megváltónknak, — a' Jézus Krisztusnak szelíd igáját felvegyük,— kinek nevében így szólítunk meg Tégedet: Mi Atyánk 'sat. Amen.

EGYHÁZ-SZERTARTÁSI BESZÉDEK.

A' KERESZTELÉS' VÉGBEVITELÉNEK MÓDJA.

1.

Zwingli szerint, a' zürichi, 1525-diki agenda után. *)

A' nagy Isten' nevében! Amen.

A' mi segedelmünk van az Ur' erejében, a' ki teremté a' mennyet és a' földet.

(Kérdés): Akarjátok-e, hogy e' gyermek az Ur Jézus Krisztus' keresztségében megkereszteltessék?

(Felelet): Akarjuk, igenis.

(Az egyházi szolga annak utána igy szól): Nevezzétek a' gyermeket.

(Felelet): N. N.

(Az egyházi szolga folytatja): Gondoljátok meg tehát, hogy Isten a' mi megtartónk' akarata, hogy az egyetlenegy Közbenjáró az Ur Jézus Krisztus által, ki magát váltságul adta mindenkiért, minden emberek az igazság' ösméretére jussanak. Az ő akarata az is, hogy mi egymásért könyörögjünk a' végre, hogy egy hitünk legyen, és a' Jézus Krisztus a' mi Megváltónk' ösméretére eljuthassunk. Azért jertek, imádkozzunk e' gyermekért, hogy hite legyen, és hogy a' keresztség, a' szentlélek' benső vize, az ujonan-születés' szent ferdője által, menjen véghez.

---

*) Judae Leo,—a' ki Zürichben született 1482-ben, ottani lelkész volt 's 1542-ben halt meg,—a' ki a' schweizi reformátusok' számára első fordította német nyelvre a' szentíratot, melly sajtó utján Zürichben 1530-ban jelent meg, 's a' ki az elsőbb helvét hitvallásnak is egyik szerzője volt,—készített 's kiadott Zürichben 1523-ban egyház-szertartási könyvecskét. Az ebben találtatott keresztelési formulát Zwingli átdolgozva, megrövidítve „Von der touf" czimü munkájában 1525-ben kiadta, mellyből a' zürichi, 1525-ben készült, agendába szóról szóra átvétetett.

Könyörgés:

Mindenható, örök Isten! — ki szoros itéletedből hajdan a' bűnös világot özönvíz alá temetted, és a' hivő Noét irgalmadból megtartottad,— a' bűnbenrögzött Pharaót minden övéivel együtt a' verestengerbe ölted, Izraelt pedig a' Te népedet száraz lábbal átvezetted,—és mindezzel a' keresztség' ferdőjét ábrázoltad,— —kérünk, mélységes irgalmad szerint, tekints kegyelemmel e' kisdedre!— add szivébe a' hit' világát, hogy ez által Fiaddal egy test legyen, 's vele együtt eltemettessék, — hogy keresztét fölvéve örömmel utána menjen, — igazhittel, élő reménységgel, buzgó szeretettel hozzá-ragadjon, —hogy életét, a' mi nem egyéb halálnál, Éretted örömest odahagyva, az utósó napon, Fiad' itélőszéke előtt fölemelt fővel megállhasson, — ugyancsak a' mi Urunk Jézus Krisztus a' Te Fiad által, ki Veled a' Szentlélek' egyességében él és uralkodik, egy Isten, mindörökké. Amen.

(Az egyházi szolga): Az Ur legyen veletek!

(Felelet): És a' te lelkeddel!

Most már halljuk meg Mark evangyeliomának 10-ik részéből, mint fogadta az Ur Jézus magához a' kisdedeket, és mikénti nyilvánította őket országa' tagjainak lenni.

Dicsőség Istennek!

Mark. 10: 13—16. Akkor hozának Jézusnak kicsiny gyermekeket, hogy illetné azokat: a' tanítványok pedig feddik vala azokat, a' kik a' gyermekeket hozták vala.

Mellyet mikor látott volna Jézus, megharagvék, és monda nekiek: Engedjétek, hogy jőjjenek énhozzám a' kis gyermekek, és meg ne tiltsátok őket; mert illyeneké az Istennek országa.

Bizony mondom nektek: Valaki ugy nem veszi az Istennek országát, mint a' kis gyermek, semmiképen nem megyen oda be. És mikor azokat ölébe vette volna, kezeit reájok vetvén megáldá őket.— —Istené legyen a' dicsőség, a' ki is, szent Fiáért, bocsássa meg minden bűneinket!

(Az egyházi szolga mondja): Minthogy hallottátok, hogy az Ur azt akarja, hogy a' kis gyermekeket ő hozzá vigyék,—mivel

hogy ő a' gyermekeknek is Megváltójok: azért, a' mennyire lehető, mi is vigyük neki e' kis gyermeket, az az, a' keresztségnél fogva vegyük föl ezt az ő gyülekezetébe, és adjuk neki a' szövetségnek, és az Isten népének pecsétit.— Isten adja erre az ő kegyelmét!

Keresztyén szent hitünk' ágazati, — mellyekre e' kis gyermek megkereszteltetik, és a' mellyekben idővel oktatást nyerend,—imigy vannak és következnek:

Hiszek egy Istenbe, mindenható Atyába, 'sa't.

Illyen hitért, jertek, könyörögjünk buzgóságosan:

Mi Atyánk, 'sa't.

(Az egyházi szolga ekképen szóljon a' komákhoz): Ti, engedve a' kérésnek, elhoztátok e' kis gyermeket a' keresztség' vizéhez, mint a' kik együtt lesztek majd nevelő atyjai és anyjai az isteni életre. Kérlek hát titeket, vegyétek szivetekre, hogy a' mi Istenünk igaz Isten, a' ki azt akarja, hogy neki igazságban szolgáljanak; hogy valamint itt mások előtt e' gyermek' ügyét felfogtátok: ugy ezután is, ha a' szükség ugy kivánná, teljes tehetségtek szerint azon legyetek, hogy e' gyermek Isten' dicsőségére neveltessék,—kinek mi most őt áldozatul hozzuk.

Akarjátok, hogy e' gyermek megkereszteltessék?

Igenis, akarjuk.

Nevezzétek a' gyermeket!

N. N. Keresztellek én téged az Atyának, a' Fiunak, és a' Szentléleknek nevében. Amen.

Adja Isten neked azon kegyelmét, hogy valamint most tiszta vizzel lettél megöntözve: ugy egykor amaz utósó napon, tiszta és mocsok-nélküli lélekismerettel jelenhess meg ő előtte! Amen.

Az Ur légyen veletek! Menjetek el békességgel!

2.

Calvin szerint. *)

A' mi segedelmünk légyen az Ur' nevében, a' ki teremté a' mennyet és a' földet. Amen.

*) Ezen keresztelési mód és beszéd találtatik Calvinnak 1545-dik év-

Akarjátok, hogy e' gyermek megkereszteltessék?
(Felelet): Akarjuk, igenis.

Urunk arra tanított minket, hogy ujonan kell születtetnünk, ha Isten' országába bejutni akarunk, és ezzel azt mutatja, hogy természetünk szerint, melly nagy romlottságban és nyomorúságban születtünk. Mert, ha természetünknek átalános megujulásra van szüksége: következik, hogy átalánosan megromlott, és Isten előtt utálatos. Ezért kivánja az Ur, hogy magunkat megalázva bűneinket megbánjuk és megutáljuk. Ezért indít is minket, hogy kegyelmét megnyerni ohajtva, ez által természetünk' eredeti romlottsága, visszafordultsága, kiengeszteltessék és végképen eltörültessék. Ennek pedig bennünk addig helye nem lehet, míg önerényünk-, erőnk-, és bölcseségünkbözi bizalmunkat elvetve, meg nem ismerjük, hogy minden, a' mi bennünk van, megromlott és megveszett.

Minekutána pedig Isten igy megmutatta nyomorúságunkat: meg is vigasztal minket irgalmassága szerint, és azt igéri, hogy Szentlelke által uj életre költ fel, és igy készítgeti utunkat az ő országába. Ez ujonnan-születéshez azonban két dolog kivántatik: *Először:* hogy magunkat megtagadva, ne éljünk többé a' magunk romlott értelme, akarata, és kivánsági szerint: hanem szivünk' érzelmeivel, kivánságaival az isteni bölcseségnek meghódolva, a' testet megöljük. *Másodszor:* hogy amaz isteni világosságban, szent akaratának engedjünk, ugy a' mint szent igéjében tanít, és Szentlelke által nekünk utat mutat.—E' két dolog pedig teljesült és tökéletességre ment a' mi Urunk Jézus Krisztusban. A' kinek a' Jézus' halálában része van: az vele együtt meghalt és eltemettetett a' bűnöknek,— és az ő feltámadása' ereje által felkölt minket uj életre, melly Istentől van,— a' mennyiben minket lelke által vezérel és igazgat, és bennünk mindent véghez visz, a' mi

ben Genevában világot látott Catechismus Genevensis könyve' függelékében,—Niemeyer Collectio Confessionum in eccl. ref. publicatarum czimü gyüjteményében és a' franczországi agendákban, mint kiszabott formula.

előtte kedves és kivánatos. Ez pedig fődolog a' mi idvességünkben, hogy Isten, az ő nagy irgalma szerint, minden bűneinket megbocsátja, azokat nekünk nem tulajdonítván, emlékezetöket ugy eltörli, hogy az itélet' napján szemrehányásunkra nem lehetnek.

Mind ezen jótétemények tehát nekünk ajándékoztatnak, midőn a' szent keresztség által az egyház' testébe plántáltatunk. E' sakramentom, ugyanis, biztosít minket *először* is, b ű n e i n k' b o c s á n a t a felől. E' végre rendelte ő a' víznek külső jelét, a' menynyiben ez által világosan szemünk eléhe terjeszti, hogy valamiképen ezen elem által a' test' tisztátalansága megmosatik: azonképen ő megtisztítja és megszenteli szivünket annyira, hogy azon szenny és mocsok ne maradjon többé. *Másodszor:* biztosít minket a', m i ú j j á s z ü l e t é s ü n k, 's e g é s z é l e t ü n k' m e g ú j u l á s a f e l ő l, melly áll az ó ember' megöldöklésében, és az uj szellemi életben, mellyet mind a' kettőt ő maga teremt és munkál mibennünk. Igy Istennek kettős ajándéka közöltetik velünk a' szent keresztségben, hanemha e' sakramentom' erejét magunk oltanók el hálátlanságunk és könnyelmüségünk által. Ugyanis, ő minket biztosítni kivánt e' sakramentomban a' felől is, hogy ő minekünk irgalmas atyánk, bűneinket nekünk nem tulajdonítja: hanem szent lelkével mindig nálunk marad,—hogy mi az ördögnek, a' bűnnek, és testünk' kivánságinak annál nagyobb erővel ellentállhassunk, mindaddig, miglen győzedelmet veszünk 's ország' szabadságában élünk, — melly ország, az igazságnak országa.

A' mi jó Istenünk azonban nem elégedett meg azzal, hogy minket egyházába, fiaivá fogadott: hanem jósága' gazdagságát még inkább megdicsőiti az által, hogy megigérte volt, hogy Istene leend f i a i n k n a k, l e á n y i n k n a k é s m a r a d é k i n k n a k ezer iziglen. Ezért, bár gyermekeink is Ádám' romlott véréből származzanak: ámde azért magához fogadja ezeket is, 's ugy nézi őket, mint tulajdon gyermekeit, a' szülékkel kötött szövetség' kedveért. Ezért, az egyház' alapköve' letételekor, már haj-

dan az ó szövetségben, azt akarta, hogy a' gyermekekre a' környülmetélkedés' pecséte nyomassék,— mellynek helyébe most a' keresztség lépett.

Mert minthogy a' mi Urunk Jézus Krisztus nem azért jött földünkre, hogy az Atya' kegyelmét kisebbé tegye, — hanem inkább azért, hogy a' kegyelem' szövetségét a' föld' végső határáig kiterjeszsze, — melly akkor csak a' zsidó nép' határin belül szorult vala: semmi kétségünk nem lehet a' felől, hogy gyermekink is örökösei ne volnának annak az idvességnek és örökéletnek, mellyet nekünk igért volt. Ezért irja már sz. Pál, hogy ők, t. i. gyermekink, anyjok' méhétől fogva megszenteltek, és a' pogányok' gyermekeitől megválasztattak. Ezért akarta a' mi Urunk Jézus Krisztus is a' kis gyermekeket magához vitetni. (Mát. 19.) Ezért mondta ő: „Ne tiltsátok meg őket, mert övék a' mennyország.“ Ha tehát maga mondja, hogy övék a' mennyország; ha kezeit rájok téve, őket Atyjának ajánlotta: ez által azt akarta tudatni, hogy mi őket az egyházból ki ne rekeszszük. Ezért bocsátjuk e' gyermeket ide az ő rendeletéből, hogy ő is részese legyen mind azon jóknak, mellyeket igért az övéinek. De mielőtt ez meglenne, vigyük Isten elébe könyörgésünket, ekképen:

„Ur Isten, örök mindenható Atya! Minthogy végetlen kegyelmedből nekünk azt igérted, hogy Te a' mi, és a' mi gyermekeinknek Istene lész: kérünk Téged mélységes alázatossággal, teljesítsd be és erősítsd meg igéretedet e' keresztyén szülőktől származott gyermeken! Valamint mi most e' gyermeket Neked hozzuk, Neked szenteljük: ugy Te is vedd őt kegyes oltalmad alá! légy Istene! légy megtartója! bocsásd meg eredet-szerinti bűneit, mellyeknek díját Ádám' egész nemzetsége fizeti! Ugy megszenteld szent lelkednek általa, hogy, ha az értelem' állapotára jutand, Téged mint egy Istent és Megváltót megismerjen és tiszteljen! élete fogytáig Téged dicsőittsen! 's minden bűneinek bocsánatát Tőled nyerje mindenkor! Hogy pedig része legyen mind ezen jótéteményekben,—vedd fel őt a' mi Urunk Jézusnak közösségébe! — hogy mint a' Krisztus' testének tagja, részesül-

jön annak minden javaiban. Irgalomnak Atyja! Hallgass meg minket, — hogy e' keresztségnek, mellyel mi parancsolatodból keresztelünk, legyen olly ereje és hatása, a' millyent nekünk evangyeliomi tudományodban megigértél!

Mi Atyánk, 'sa't. Amen.

Minthogy tehát e' gyermeknek a' ker. egyház' keblébe kell fölvétetnie: fogadjátok, hogy ez, értelmisége' korára jutván, azon tudomány szerint fog oktattatni, melly az Isten' gyülekezete által elfogadtatott; ugy, a' mint az ama hitvallásban foglaltatik, mellyhez mi ragaszkodunk:

Hiszek egy Istenbe, 'sa't.

Igéritek-e tehát, teljes tehetségtek szerint odamunkálni, hogy a' gyermek, ezen tudomány szerint, mind azokban oktattassék, valamellyek az ó és uj testamentomi szentirásokban foglaltatnak? hogy ő mindazokat, mint a' mennybeli Isten' csalhatlan igéjét, hallgassa és higyje?

Akarjátok-e őt idővel inteni, hogy életét azon törvények szerint rendelje, mellyeket Isten az ő igéjében meghagyott volt, — hogy Istenét teljes szivéből, lelkéből, és minden erejéből szeresse, — felebarátját szintén ugy mint önmagát, — és hogy az ige' hirdetésének, mellyet Isten a' próféták és apostolok által nekünk hagyott, higyjen, — magát és kivánságit megtagadja, — teljes igyekezettel a' Jézus' nevéről bizonyságot tegyen az emberek előtt, és azokat jó példaadással épitse?

(Igéret után):

N.N. Keresztellek én tégedet az Atyának, a' Fiunak és Szentléleknek nevében. Amen.

3.

Németalföld-rajnai formula, a' pfalzi agendából.)*

A' mi segedelmünk jőjjön az Urnak nevében, a' ki teremté a' mennyet és a' földet. Amen.

*) E formulát, Polanus Vallerandus strassburgi wallon ref. lelkésznek liturgiája nyomán, készité az ismeretes hatalmas reformátor Lasco, hajdani cujáviai püspök, a' strassburgi, 1549-ben Londonba mene-

Minthogy az Ur Jézus Krisztus' mondása szerint, másként az Isten' országába nem juthatunk, hanemha ujonnan-születetünk: ezzel ő odamutat, hogy a' mi természetünk fenekestől romlott,—egyuttal int minket, hogy Isten előtt magunkat megalázzuk, magunkkal meghasonljunk; igy készít azután arra, hogy kegyelmét ohajtsuk, melly által minden mi gonoszságunk és régi természetünk' átkos volta eltöröltessék;— mivelhogy Isten' kegyelmét magunkévá tenni képesek nem lehetünk, hanemha előbb minden, magunkhoz, bölcseségünkhöz és igazságunkhozi bizodalmunkat szivünkből végképen kiirtottuk, sőt mig mindazt, a' mi bennünk találtatik, teljesen nem kárhoztattuk.

Minekutána pedig Jézus igy szemünk elé terjesztette nyavalyás voltunkat: sokkal inkább megvigasztal minket irgalma által, — mikor nekünk és gyermekinknek azt igéri, hogy minden, bűneink-okozta szennytől megmos, azaz, bűneinket ártatlan vériért nekünk nem tulajdonítja: sőt egész romlott természetünket szent lelke által a' maga ábrázatára ujonnan-szüli. És hogy ez igéretét erőtlen hitünkben megerősítse, tulajdon testünkön megpecsételje: épen ezért parancsolja, hogy mi az Atyának, a' Fiunak és a' Szentlélek Istennek nevében megkereszteltessünk.

Először is tehát, mikor azt akarja, hogy mi az **Atyának** nevében megkereszteltessünk: mint egy nyilvános eskü által, arról tesz minket bizonyosokká, hogy Isten, teljes egész életünkben, a' mi Istenünk, és a' mi magvunknak Istene leend,— testünk', lelkünk' minden szükségiről gondoskodik, és minden gonoszt ránk elfordít,—Istennel kötött szövetségünk' erejénél fogva, ne-

---

külti bujdosó gyülekezet' használatára. Lasconak Londonban készült liturgiája: Forma ac ratio tota ecclesiastici ministerii, in peregrinorum, potissimum vero germanorum ecclesia, instituta Londini in Anglia. Francof. ad M. 1555. Ebből rövidebb liturgiát szerkesztett Micronius, 's ennek dolgozata lőn utóbb alapja az egész németalföldi, pfalzi, és alrajnai liturgiának. A' németalföldi reform. gyülekezeteknél mai napig ez lőn megtartva mint alap, Dathenus 1566-dik évi szerkesztése után.

künk semmi teremtett állat nem árthatván, sőt idvességünkre szolgálván.

Továbbá, mikor mi a' Fiúnak nevében megkereszteltetünk: ez által azt igéri, hogy minden, a' mit az Isten' Fia tett és szenvedett, a' mienk is; ugy annyira, hogy ő a' mi és a' mi fiainknak idvezítője,— hogy igy minket üdvözítő kegyelmével megkenjen,— hogy szentséges fogantatása, születése, szenvedése és halála által minket minden tisztátalanságtól és bűnöktől megtisztítson, — minden átkunkat a' keresztre szegezze, vérével megmossa és magával eltemesse, — és mindezek által a' pokol' kínaitól megszabadítson, — feltámadása és mennybemenetele által minket igazságába öltöztessen, — mostan, mennyei Atyánknál közbenjárónk legyen,—'s majd az utósó itéletkor, tisztán és szeplő nélkül állasson az Atya' szine elébe.

Végre, mikor a' Szentlélek' nevében megkereszteltetünk: ez által nekünk igérve van, hogy a' szentlélek, a' mi és a' mi gyermekinknek tanítója és vigasztalója marad mindörökké, és minket a' Jézus Krisztus' testének igaz tagjaivá tesz; a' végre, hogy a' ker. egyház' mindegyik tagjával együtt, részünk legyen a' Krisztusban és minden ő javaiban; — hogy igy bűneinkről emlékezet ne légyen soha örökké; még az a' bűn és bűnre való hajlandóság is, melly bennünk maradt, mindinkább megöltessék, — végre, azon boldog feltámadásban, a' mikor a' mi halandó testünk a' mi Urunk Jézus Krisztus' dicsőséges testéhez hasonlóvá leend, bennünk tökéletesen kijelentetik.

Minthogy pedig mindegyik szövetségben mind a' két fél kötelezi magát: mi is igérjük az Atya, Fiu és Szentlélek Istennek, hogy kegyelme által, mi egyedül őt tartjuk és valljuk egyedül élő és igaz Istenünknek lenni,— minden szükségünkben egyedül őt hivjuk segitségül, — és mint engedelmes fiak élünk, ugy, mint az ujjászületés' természete megkivánja; melly ujjászületés következő két fő részből áll: *Először:* hogy mi, valóban megszánva és bánva minden bűneinket,— okosságunkat, indulatinkat megtagadva,— Isten' akaratának örömest és készen alávetjük ma-

gunkat, és mindent, mi bűnnek neveztetik, szivünkből kerülünk és megutálunk; *továbbá:* hogy egész kedvvel és szeretettel, mint Isten' igéje kivánja, szentségben és igazságban éltünk.

Ha pedig erőtlenségből néha bűnbe esnénk: veszteg ne maradjunk, se csüggedjünk, se más eszközök által, az egy Krisztuson kivül, bűneink' bocsánatát ne keressük: hanem keresztségünk által szüntelen arra emlékeztessünk, hogy bűneinket elhagyjuk, és erősen bizzunk, hogy azok, a' Krisztus' vériért, Isten előtt emlékezetbe nem jönek; minthogy a' keresztség csalhatlan bizonyság a' mellett, hogy nekünk örök szövetségünk van Istennel, és hogy az Atya örök irgalmának élő vizébe, és a' Jézus Krisztus' szenvedésébe és halálába a' Szentlélek' ereje által belémártattunk

Ámbár pedig kisdedeink még ezen titkos okokat nem érthetik, annál kevésbbé vallhatják: még sem tiltatnak el a' keresztség' vizétől,— mint a' kik Istentől hivatvák e' szövetségre, melylyet Isten Ábrahámmal, a' minden hivők' atyjával, és annak magvával, és igy velünk 's gyermekinkkel is kötött volt. Én, — igy szól az Ur, — felállítom szövetségemet énközöttem és teközöttted, és a' te maged között teutánad, és annak maradéki között, — hogy legyen örök szövetség, hogy igy legyek tenéked Istened, és a' te magodnak Istene teutánad.

Mert a' mi Urunk Jézus Krisztus nem azért jött a' világra, hogy mennyei Atyjának kegyelmét megszorítsa: hanem inkább azért, hogy a' kegyelem' szövetségét, melly annakelőtte csak az Izrael népe' tulajdona volt, az egész világra kiterjesszse. Ő a' környülmetélkedés' helyébe a' szent keresztséget rendelte nekünk és a' mi gyermekinknek e' szövetség' jeléül és pecsétül, mint ezt Péter apostol nyilván tanítja az apostolok' cselekedeteiről irt könyv 2-dik részében, a' hol igy szól: „Térjetek meg, és keresztelkedjetek meg mindnyájan a' Jézus' nevére, a' ti bűneitek' bocsánatára, és elveszitek a' szentlélek' ajándékát; mert tinektek lett az igéret és a' ti fiaitoknak, és mindeneknek, kik távol vannak, kiket a' mi Urunk Istenünk elhivand." Ezért hivja magához az Ur Jézus a' kisdedeket, és szóval, tettel, nekik igéri a' mennyorszá-

got, mint irva van Mark' evangyelioma' 10-ik részében: „Akkor hozának neki kicsiny gyermekeket, hogy illetné azokat: a' tanitványok pedig feddék vala azokat, kik a' gyermekeket hozzák vala. Mellyet mikor látott volna Jézus, megharagvék és monda nekiek: Engedjétek, hogy jőjjenek énhozzám a' kis gyermekek, és meg ne tiltsátok őket; mert illyeneké az Istennek országa. Bizony mondom nektek, valaki ugy nem veszi az Isten' országát, mint a' kis gyermek, semmiképen nem megyen oda be. És mikor azokat ölébe vette volna, kezeit rájok vetvén, megáldá őket.“ — Jézusnak e' szavaiból világos, hogy a' mi gyermekeink is ott vannak az Isten' országának szövetségében, és ezért a' keresztséget, mint a' szövetség' pecsétét venniök szükséges; bárha a' keresztség' titkait, cseesemő koruknál fogva, még nem érthetik: valamint a' kis gyermekek is szóval, tettel, meg lőnek áldva Jézustól, és a' régi egyház' szokása szerint, nyolczadnapra környülmetéltettek,— bárha az Urnak áldását, és a' környülmetélkedés' titkát még nem érthették.

Ezért jertek, könyörögjünk Istennek:

„Oh örök, mindenható Isten! — ki szoros itéletedből a' hitetlen és megtérni nem akaró világot hajdan az özönvizzel büntetted, és a' hivő Nóét nagy irgalmadból megtartottad, — és a' megátalkodott Pharaót minden népestől a' verestengerbe fúlasztottad,— népedet, az Izraelt pedig száraz lábbal átvezetted, — és mindezzel a' keresztséget ábrázoltad, — — kérünk Téged, megmérhetlen irgalmadért, tekints kegyelemmel e' gyermekre! és szentlelked által oltsd be őt a' Jézus Krisztusba! hogy vele együtt halálába temettessék el, vele együtt uj életre fel is támadjon,— keresztét fölvéve utána menjen, azt örömmel hordozza, — igaz hittel, élő reménységgel, buzgó szeretettel hozzá ragadjon, — hogy életét, a' melly ugy sem egyéb halálnál, Éretted készen és bizvást odahagyja,—'s az utósó napon, a' Te Fiad az Ur Jézus Krisztus' itélőszéke előtt rettegés nélkül megállhasson, — a' ki Veled, és a' Szentlélekkel, egy Istenségben él és uralkodik, mindörökké. Amen. Mi Atyánk 'sa't.

Már most velem együtt tegyetek vallást a' mi régi, közönséges, és csalhatlan keresztyén hitünk' ágazatiról:

„Hiszek egy Istenbe, 'sa't."

A' Jézus Krisztusban lett igéret bizonyosságáért, — melly nekünk és a' mi fiainknak adatott, ezer izigien, — kívánjátok-e, hogy e' gyermek arra megkereszteltessék, és ez által az istenfiuság' pecsétét vegye?

(Felelet): Kívánjuk, igenis.

— (Itt nem szükség a' gyermeket egészen kipólyázni; elég ha feje lefödetik.) —

(Azután neveztesse meg az egyházi szolga a' gyermeket, 's fejére vizet öntvén, mondja):

N. Keresztellek én téged az Atyának, a' Fiunak, és a' Szentléleknek nevében.

Jertek, adjunk hálát Istennek!

„Irgalmas Atyánk, Istenünk! — Hálát mondunk Neked azért, hogy Te minket és a' mi fiainkat, a' Te szerelmes Fiad a' Jézus Krisztusnak vériért, megváltottál, és minden bűneinket megbocsátván, szentlelked által a' Te egyszülött Fiad' élő tagaivá tettél, — és mindezt a' szent keresztség által meg is pecsételted! Ugyancsak szent Fiadért kérünk, vezéreld és óktasd szentlelkeddel e' gyermeket! hogy keresztyéni jámborságban neveltessék, az Ur Jézus Krisztusban naponként öregbedjék, — hogy ekképen a' Te atyai jóságodat és irgalmadat, — mellyet Te neki és mindnyájunknak megmutattál, — megismerje, és a' mi nagy oktatónk', királyunk' és főpapunk' vezérlete alatt éljen, — és a' bűn, a' sátán, és annak egész birodalma ellen vitézül harczoljon és győzedelmet vegyen; hogy igy Téged, a' Te Fiaddal és a' Szentlélekkel, mint egy igaz Istent, örökké áldjon és dicsérjen. Amen.

Szeretett feleim az Ur Jézus Krisztusban! — Minthogy ti e' kis gyermek' ügyét felfogtátok: gondoljátok meg, hogy a' mi Istenünk igaz Isten, és azt akarja, hogy mi neki igazságban szolgáljunk. Ezért nektek, rokonok! kivált nektek, keresztatyák és keresztanyák! minden igyekezettel oda kell munkálnotok, hogy

e' gyermek az Istennek igaz esméretében és félelmében, a' keresztyén hit' és tudomány' tanai szerint, mellyeket Isten kijelentett és az ó és uj szövetségi irásokban irva hagyott, az Ur Jézus Krisztus' számára neveltessék. Hogy ha pedig értelmisége' állapotára jutand: emlékeztetni kötelességtek, hogy ő a' keresztségnek, a' szövetség' jeleinek vétele által, Isten, a' szent angyalok, és keresztyén gyülekezet előtt, nyilván ellene mondott az ördögnek, a' világnak és minden ő munkáinak, — és magát az Urnak adta mindenestől fogva, — hogy egész élete' fogytáig neki szolgáljon szentségben és igazságban. Ezt adja neki és nektek az Ur, a' mi Urunk Jézus Krisztusnak örökkévaló Atyja! Amen.

4.

Felnőtt ember' keresztelése' alkalmával, a' német-alföldi agendából. *)

A' mi segedelmünk, 'sa't.

Bár a' keresztyén szülék' gyermekei, — mind a' mellett hogy arról fogalmuk nincs, — mégis, a' szülékkel kötött isteni szövetség' erejénél fogva, megkeresztteltetnek: még sem szabad felnőtteket megkeresztelni, ha csak bűnös életöket nem átallják, megtértökről vallást nem tesznek, és a' Krisztusban nem hisznek. Mert épen ezen oknál fogva nem csak keresztelő János hirdette a' megtérés' keresztségét a' bűnök' bocsánatára; nem csak ő keresztelte meg a' bűneiken bánkodókat: hanem maga a' mi Urunk Jézus Krisztus is azt parancsolta tanítványinak, hogy menjenek el széles e' világra, és tanítsanak, megkeresztelljenek mindeneket az Atyának, a' Fiunak és a' Szentléleknek nevében; hozzákötvén ez igéretet: „A' ki hiszen és megkeresztelkedik, idvezül.“ — Magok az apostolok is megtartották e' szabályt, és a' felnőttek között csak azokat keresztelték meg, a' kik bűneikről és hitökről vallást tettek. Épen igy mai napig sem szabad felnőtteket meg-

*) Jelen formula hihetőleg egyik dél-hollandi zsinatban készült 1604-ik év' táján. A' dortrechti zsinat 1619-ben felfogta, 's azóta az effélé egyházi functiókban alapformulának tekinthető.

keresztelni, hanemha a' keresztség' titkát a' szent evangyeliom' hirdetéséből megértették, 's egyuttal hitökről szájjal vallást tettek légyen.

Minthegy tehát te is kivánsz a' Krisztus' szent keresztségével megkereszteltetni, — hogy ez legyen neked hitelesítő pecsét a' felől, hogy az Isten' egyháza' kebelébe fogadtattál,— egyuttal bizonyság a' felől, hogy te a' keresztyén vallást, mellyben általunk oktatást nyertél, a' magad előttünk szabadon nyilvánított vallomásod szerint, nemcsak beveszed, hanem Isten' kegyelméből életedet is a' szerint rendelni ohajtod: ezek szerint tehát, Isten és az ő gyülekezete előtt felelj nyiltan és igazán

(Először): Hiszsz-e az Atya, Fiu, Szentlélek, szentháromság egy igaz Istenbe, a' ki a' mennyet és a' földet, és mindent a' mi abban van, semmiből teremtette, és most is tartja és igazgatja, ugy hogy semmi, mennyen és földön, az ő isteni akarata nélkül nem eshetik?

(Felelet): Hiszek.

(Másodszor): Hiszed-e, hogy bűnben fogantattál és születtél, és azért természet szerint halálnak fia vagy, — a' jóra tehetlen, mindengonoszra hajlandó, — hogy te gondolattal, szóval, cselekedettel, az Urnak törvényét sokképen általhágtad? Szived szerint bánod-e e' bűnöket?

(Felelet): Bánom, szivem szerint.

(Harmadszor): Hiszed-e, hogy a' Jézus Krisztus valóságos Isten, és valóságos ember, — ki emberi természetét szűz Mária' testéből és véréből vette, — idvezitőül adatott neked Istentől, — és hogy hit által bűneid' bocsánatát nyered az ő vérében, — és hogy te a' szent keresztségben, a' szentlélek ereje által, a' Krisztusnak és az ő egyházának tagja lettél?

(Felelet): Hiszem.

(Negyedszer): Keresztyén hittünknek mindegyik ágazatát, ugy a' mint Isten' igéje után ismét helyreállított keresztyén egyházunkban taníttatnak, magadénak vallod-e? el vagy-e határozva, ezen tudományban, mind élted' végeig állhatatosan meg-

maradni,— ellene-mondasz-e minden tévelygésnek, melly e' tudománynyal ellenkezik, — fogadod-e, hogy a' mi keresztyén egyházunk' egyességében, nemcsak az ige' hallgatásában, hanem a' szent vacsorávali élésben is, állhatatosan megmaradsz?

(Felelet): Fogadom.

(Végre): Erősen föltetted és elvégezted-e magadban, hogy mindenkor keresztyéni módon jársz, — a' világot minden vétkes kívánságival egyben megtagadod, mint illik a' Krisztus' és gyülekezete' tagjához, — és aláveted-e magadat minden keresztyén fenyítéknek?

(Felelet): Igenis.

A' jó, a' nagy Isten, irgalmából adjon kegyelmet szent szándékod mellé, — adja áldását, az Ur Jézus Krisztus által! Amen.

— *(Az egyházi szolga a' vénekhez fordúl).* —

Hallottátok füleitekkel ez uj tanítvány' vallástételét. Mint választott és rendelt vénei és előljárói e' mi gyülekezetünknek, megegyeztek-e benne, hogy ő, ezen szabad vallomás után, a' keresztség által a' keresztyén egyházba, és a' gyülekezet' szövetségébe fölvétessék?

(A' vének): Megegyezünk.

— *(Az egyházi szolga a' keresztelendőhöz fordulva).* —

Szeretett atyámfia! Te tudod, miként rendelte a' mi Urunk Jézus Krisztus a' szent keresztséget, a' mikor tanitványihoz igy szólt: „Menjetek el a' széles világra, és tanitványokká tegyetek minden népet, megkeresztelvén őket az Atyának, a' Fiunak, és a' Szentléleknek nevében. A' ki hiend és megkeresztelkedik idvezül: a' ki pedig nem hiend, elkárhozik.“ Te hallottad és ugy vallottad, hogy nem adatott embernek más név, a' mellyben idvezüljön, a' Jézus Krisztus' nevén kivül. No hát, járulj ide! az Ur, a' kiben reményedet veted, kész a' keresztség' szent sakramentoma által téged szövetségébe fölvenni. A' miképen te a' vizzel meghintetel: azonképen eltemetődöl vele együtt a' halálban, 's vele együtt támadsz fel uj életre. Ő a' halálban előtted ment, a'

keresztfán a' te bűneidet is hordozta: te szabad, te tiszta, te megváltott vagy. Ő tőled egyebet nem kíván, hanem hogy az ó embert neki add a' halálban, és ezután ne légy egyéb, ne mondással másnak, mint az ő tagjának; ő előtted ment a' feltámadásban, és a' halál' köteleit éretted is megoldozta;—ő nem kíván tőled mást, hanem hogy ezután szentlelke által engedd magadat fölébresztetni a' kegyes életre; ő a' tied akar lenni, hogy te az övé légy. Ez egy komoly út, a' mellyen te elindulsz.— Nem kell megijedned a' tieid gyülölségétől, gúnyjától és üldözésétől; az igazság' koronája számodra eltétetett.— Jól megfontold azonban, hogy a' kinek sok adatott, attól sok kivántatik. Kérjed az Urat, hogy neked, fogadásod' hiven leendő megtartására, erőt adjon,— hogy ez teneked ne átkul, hanem áldásul legyen. Ti pedig mindnyájan! kik itt jelen vagytok,— emeljétek föl velem együtt kezeteket az irgalmasságok' Atyjához, és imádkozzatok:

„Örök-irgalmu Isten! Tekints alá most kegyelemmel a' Te fiadra,— leányodra,— ki amaz, Ádámban felbomlott szövetséget, most, a' Te Fiadban a' Jézusban, megujítni kívánja! Ime, Uram! Elődbe járúl ő, ezt mondván: „Atyám! vétkeztem az ég ellen és Teellened!" Oh, terjeszd ki hát fogadására karjaidat! vedd fel őt atyai kebeledre! valamiképen mi is keblünkbe fogadjuk őt, mint szeretett testvérünket. A' Te Fiad ő éretté is meghalt; add, hogy hathatósan érezze és tapasztalja, hogy ő e' drága áldozatért Veled kibékült! és Te magad szólj hozzá vigasztalva: „Fiam! a' te bűneid megbocsáttattak!" Öltöztesd fel lelked' fegyvereibe, hogy hű maradjon Hozzád mind halálig! — Nekünk mindnyájunknak adj kegyelmet, hogy az ő, tiszta szivből származott, vallomása minket is hitünkben, vallástételünkben megerősítsen! és segíts, hogy mi őt életünkkel meg ne botránkoztassuk,— sőt inkább hogy általunk épüljön! — Uram! segíts meg, hogy mind azok előtt, kik még Téged nem ismernek, fényljék a' mi jó cselekedetink' világa! hogy ők mind eljőjjenek, 's velünk együtt Téged a' Te Fiadban a' Jézusban dicsőítsenek, — hogy igy or-

ságod terjedjen,— Neved szent, és dicsőséged nagy legyen földünkön! — Mi Atyánk! 'sat. Amen.

Most már együtt, egy szívvel és szájjal tegyünk vallást keresztyén hitünk' szent ágazatiról: „Hiszek egy Istenbe, mindenható Atyába 'sát.

E' mi kétségbe-hozhatlan keresztyén hitünk' szentségére, részeltetlek már most a' szent keresztség' sakramentomában:

N. N. Keresztellek én tégedet az Atyának, a' Fiúnak, és a' Szentléleknek nevében. Amen.

Az Úr, a' mi szövetségünk' Istene, a' ki téged elhivott,— gyámolítson és erősítsen, hogy neki élhess, neki halhass! Az Úr áldjon és őrizzen meg téged! Az Ur világosítsa meg az ő orczáját terajtad, és adja neked az ő kegyelmét! Fordítsa az Ur az ő orczáját tereád, és adjon teneked békességet! — Hű és igaz, a' ki téged hív, — ő véghez viszi! Amen. *)

---

*) Miért tartottuk mi épen most szükségesnek e' formulák' közlését? miért mentünk mi vissza ezekért a' régmult időbe? — Az e' kérdésre adandó feleletért viszont a' régmult időbe kell távoznunk.

A' reformált egyház különféle csoportokká alakult. E' csoportok, alaphitágazatikban, dogmailag véve, bensőleg egyek, ugyanazok: megalakulásukban, a' cultusban, és szerkezetökben azonban különbözők. Tanitásban, szeretetben, és közös-szellemben egyek: ezeknek egyetemes nyilatkozatában azonban nem azok.

Három csoportozatban lehet őket élesen megkülönböztetni. — Zwingli, Calvin, és Melanchton állnak e' csoportozatok' élén,— Melanchton kiválólag a' német reformált egyházban.

Millyen alakokban állapodott meg a' reformált egyház' cultusa, kivált e' három főirányban: ezt szükség tudnunk, mielőtt magyar reformált egyházunk' cultusának jelen állásából, annak lényegéhez és mulhatlan kellékeihez, hozzá-szólhatnánk.

A' Zwingli-féle cultus külalakja imez: Az isteni tisztelet kezdődik egy votummal, mellynek helyén áll nálunk az invocatio. Ott az éneket följelentik, nálunk kirakják, azután elénekelik. Azután jön egy liturgikus ima, az alapíge, a' predikátzio, utána bünvallomás, ezután a' predikátzio utáni ima, ének,— végül a' házasok és halottak' hirdetése, intés, áldás; a' keresztelés rendesen a' predi-

kátzio, és a' predikátzio utáni ima között; az Ur' vacsorája innepnapokon, a' predikátzio utáni imához csatolva közvetlen.

A' Calvin-féle cultus, ugy a' mint azt Calvin Genfben megállapította. Kezdődik az isteni-tisztelet a' tíz parancsolat' felolvasásán, mit nem a' pap, hanem egy lector végez. A' pap föllép a' szószékbe, és bünt vall és vallat a' néppel; következik a' gyülekezet' éneke, utána a' predikátzio előtti ima, melly mennyei világosságért esedezik,— az alapíge, maga a' predikátzio, utól egy ima, melly hatást kér a' meghallott igére,— végül ének és áldás.

A' német reformált egyház' cultusa abban különbözik lényegesen a' kettőtől, hogy ennek, a' homiletikus részektől különvált liturgiai, tisztán liturgiai része is van,— a' mennyiben, az első ének után mondatni szokott egy könyörgés az egyházért, minden renden lévőkért, a' nélkül hogy ez a' könyörgés valami egyéb összeköttetésben állna az egész cultussal.

Egy figyelmeztetésben, az érintett nagyszerü tárgyról terjedelmesebben nem irhatván, sietünk megmondani röviden azt, a' mi leginkább szivünkön fekszik.

Magyar reformált egyházunk' cultusa ezeknél jóval is egyszerübb, 's egyedül rajtunk múlik, hogy lehető legszabadabb egyszerüségében, amazokat szépségben, nagy- és czélszerüségben meg nem közelíti, sőt meg nem haladja. A' liturgikumok cultusunkban annyira cum grano salis vannak beolvasztva, hogy azokon értelmes ajtatosságunk sehol meg nem ütközik,— nálunk az interlocutiónak, vagy más efféle régi göcsöknek hire sincs. Istenbe mélyedt figyelmünk háboríthatlanul mehet végig éneken, imán, tanitáson, egészen az áldásig, 's ez áldással, ha ugy akarjuk, folytonos egybefüggésben lehet egész egyházon kivüli életünk, — míg azt viszont egyházi életünkkel kapcsolatba hozhatjuk. Életünk folytonos csendes isteni-tiszteletté lehet.

Csak hogy e' szabad egyszerüséget kellő határán túl ne vigyük. Ne szedjük ki cultusunk alól a' vallásos, ha ugy tetszik symbolikus alapot; ne tévedezzünk, ne vékonyodjunk el pogányos, inspiratio nélküli okoskodásokban; imáink, prédikátzióink, kereszteléssi, úrasztalai formuláink ne legyenek száraz, szépre-mázolt felhők, mellyekből egy csepp se hulljon a' tisztán keresztyéni táplálék után sovárgó keresztyén ember' szivére.

A' közlött formulák régiek,— ha ugy tetszik, néhol rögösök: de e' rögök közől még is szebben diszlik a' Jézusi örök elvek' szép

virága, mint ama sima homokból, mellyet nehány ujabb ima-, predikátzio- és agenda-iróink annyira elboronáltak.

Nem ohajtjuk mi, hogy épen így, épen illyen antik modorban rakja belé ujabb, más-izlésü korunk, protestans cultusunkba, annyi ujabb tudományosság, ujabb nyelv által magasított eszméit: csak azt követeljük, hogy hitvallásunk' rendíthetlen alapágazatit ne szórják ki dolgozataik alól. A' reformált orthodox vallásos szinezet tartsa meg felsőbbségét mindenütt. Nincs olly szép, a' minek szépségéből ez sajátságival valamit levonna; nincs olly szent, a' minek szentségét ez nem növelné.

A' közlött formulák, három századon túl alapul maradva, köztiszteletben állnak a' külföldi mivelt reform. egyház előtt; miért ne nálunk is? Hiába! meg vagyon irva: Senki más alapot nem vethet a' Jézus Krisztuson kivül. A' mi Bábelünk összedőlhet: de ég és föld elmúlhatnak, míg ebből egy jóta is elveszne. Amen.

Miután a' helvét hitvallásu atyafiak' keresztelési ős-mintáit közlöttük: jónak véltük az ágost. hitvallásu agendákból is legalább egy mutatványt adni; mintegy ujjal akarván mutatni, mennyire igyekeztek ők is lehető leghivebben ragaszkodni ahoz, mi a' keresztség' szentségében lényeges.

5.

A' würtembergi egyház-szertartási könyvből. *)

Az Atyának, Fiunak és Szentlélek Istennek nevében! Amen

Szeretteim az Ur Krisztus Jézusban! A' végett hoztátok e' gyermeket ide, hogy a' szent keresztség által az ő és a' mi Üdvözítőnknek felajánltassék és Isten' kegyelmi szövetségébe fölvétessék.

---

*) Az itt közlött keresztelési minta azon könyv első része 360 és következő lapjain áll, melly 1843-ban Stuttgartban két kötetben illy czím alatt jelent meg: „Kirchenbuch für die evangelische Kirche in Würtemberg.“ — Nem lesz czéltalan megemlítnünk azt is, hogyan keletkezett ezen Würtembergi Kirchenbuch? A' vallásos würtembergi király ugyanis egy, e' végre külön kinevezett, választmányt bizott meg, melly illy Kirchenbuch-ot készítene és nyomtatna ki, — természetesen a' némethoni összes evangyéli egyházban kezdettől fogva használni szokott hasonló könyvek' nyomán. A' választmány által nyomtatásban megjelent Kirchenbuch aztán minden egyes egy-

Halljátok meg tehát az evangyéliomból, mit rendelt legyen Urunk, a' Jézus Krisztus, a' keresztségre nézve. Máté 28-dik részében igy szól az ő tanítványaihoz: „Teljes hatalom adatott nekem mennyen és földön, azért elmenvén, tanítsatok minden népeket, megkeresztelvén őket Atyának, Fiunak és Szentléleknek nevébe'; tanítván őket, hogy megtartsák mindazokat, mellyeket én parancsoltam nektek."

A' keresztség tehát, az Urnak parancsa szerint, a' szentháromság egy Isten nevébe' történik. E' névben nekünk az isteni kegyelem' teljes gazdagsága biztosíttatik és nyujtatik: de egyszersmind ez által szent kötelesség bizatik reánk. A' mennynek és földnek hatalmas alkotója és ura kinyilatkoztatja, hogy kegyelmes Istenünk és édes Atyánk akar lenni; az Isten' Fia, ki élete, szenvedései és halála által megváltott és az Atyával kiengesztelt, a' felől biztosít minket, hogy mind az, a' mit érettünk tett és szenvedett, a' mi sajátunkká leszen; a' Szentlélek, a' ki minden igazságba vezérel és Krisztust megdicsőíti bennünk, ajándékaival megvilágosítani, az igaz hitben megszentelni, megtartani és az örök dicsőséget befejezni akarja lelkeinkben.

Illy kegyelemteljes igérettel közeledik hozzánk Isten a' szent keresztségben: mi ellenben gyermeki engedelmességre és tör-

házzal közöltetett a' végett, hogy minden egyes tagnak alkalma is, joga is legyen, észrevételeit megtenni, 's ezeket a' középponti választmánynak, mellynek azokat méltó figyelembe venni szoros tisztévé tétetett, beküldeni. Miután az észrevételek beküldettek, 1841-ben egy rendkivüli, az ország' minden részeit képviselő zsinat hivatott össze, melly a' gyülekezetek- 's egyesektől beküldött észrevételeket lelkiismeretesen megvizsgálván 's szerintök a' választmány által előbb kinyomtatott Kirchenbuch-ot a' szükséghez képest módosítván, azt a' királyi helybenhagyás alá terjesztette. Ezen helybenhagyás 1842. jun. 12-kén megadatott, 's az igy közre-bocsátott könyvnek a' nyilvános istentiszteletbeni használata meghagyatott. Mit azért kivántunk elmondani, hogy kiki lássa, miként az idézett keresztelési minta nemcsak minden lényeges kellékkel bir: hanem az, egy, a' hitben mindenkor kitünő egyház' helyeslése által is szentesítve van.

hetlen hűségre kötelezzük ő irányában magunkat,'s azt fogadjuk, hogy egész életünkben szolgálandunk neki azon szentségben és igazságban, melly ő előtte kedves.

'S jóllehet a' mi gyermekeink ezen szent szivességnek még sem áldását, sem kötelességeit nem értik: de mindazonáltal nem hogy ki nem rekesztendők abból, sőt inkább a' keresztségben az isteni kegyelem felől biztosítandók és abban részeltetendők. Mert a' mi Urunk Jézus Krisztus a' hozzája hozott kicsinyeket szives szeretettel áldotta-meg, és meghagyta: „Hagyjátok hozzám jőni a' kis gyermekeket és ne tiltsátok őket! mert illyeneké a' mennyek' országa."

Azért adjuk át örvendetes bizalommal a' mi Istenünknek ezen jelenlevő gyermeket is, és imádkozzunk ő érette:

Mindenható, örök Istenünk! ki, a' Te irgalmad szerint, az újjászületés' fürdeje és a' szentlélek' megujitása által üdvözíteni kívánsz minket, — kérünk Tégedet, bizonyítsad-be a' Jézus Krisztusban való kegyelmed' kimeríthetlen gazdagságát ezen gyermeken is! Tisztítsad-meg őt ezen mennyei fördő által minden bűntől és engedd ujjászületni őt az isteni uj életre, a' Te szentlelked ereje által. Add, hogy hitben szilárd, reményben erős, a' szeretetben tiszta és feddhetlen legyen,— a' Te Nevednek szolgáljon, és minden hivőkkel az örök életet elnyerje, Jézus Krisztus a' mi Urunk által! Amen.

Mi Atyánk, 'sa't.

Az Ur őrözze meg a' te bejöttödet és a' te kimentedet, mostantól fogva mindörökké. Amen!

Kedves Keresztszülék! Ti e' gyermeket a' szent keresztségre hoztátok, hogy maradandó sajátul az Urnak felajánltassék. Intelek tehát titeket Istennek nevében, hogy róla imádságtokban szives könyörgéssel mindenkor megemlékezzetek, 's szüléivel és hozzátartozóival egyesülten, a' mennyiben tőletek telik, tanáccsal és segedelemmel gondoskodjatok érette, hogy keresztyén, istenes szellemben neveltessék 's Istennel a' jó lelkiismeret' szövetségét hiven megőrizze mindvégig.

Halljátok meg immár azon keresztyén hitvallást, mellyen Krisztus' egyháza alapúl:

Hiszünk egy Istenbe, sat.

Akarjátok-e, hogy ezen gyermek ezen hitre megkereszteltessék és annak alapján keresztyén és istenes szellemben neveltessék?

Ha igen, ugy feleljetek: Igen, én akarom.

Hozzátok tehát közelebb a' gyermeket, hogy a' keresztségben részeltessék.

(A' lelkész háromszor leönti vizzel a' gyermek' homlokát, mialatt igy szól):

N. Én keresztellek tégedet az Atya, Fiu és Szentlélek Istennek nevébe'.

(A' lelkész jobbját a' gyermek' fejére teszi és szól):

Az irgalmas Isten és Atya, a' ki téged N. a' szent keresztség által az ő Fiának Jézus Krisztusnak közösségébe felvett, — tartson meg téged mind végig az ő kegyelmében, 's szenteljen meg téged az ő lelke által az örök életre. Amen.

Miután ezen gyermek a' keresztség által Jézus Krisztus egyházának tagjává lett: ajánljuk őt Istennek buzgó imádságban, ekképen szólván:

Szent Isten! Mi e' gyermeket hitben felajánlók Neked, 's Te őt befogadád gyermekeid közé, kik az örök élet' örökségére hivattak meg Általad. Hálát adunk Neked e' nagy irgalmadért 's kérünk Tégedet, őrizzed meg őt minden utain, hogy őt senki ki ne ragadja kezeid közől! Tartsad meg őt, oh mennyei Atyánk! a' Te szeretetedben! — dicsőítsed meg rajta, oh hüséges Üdvözítő! a' Te kegyelmedet! — fegyverezzed fel őt, oh életnek lelke! a' Te mennyei erőddel. — Urunk Istenünk! tedd állhatatossá őt akaratod' hü gyakorlatában és a' szentesülés utáni folytonos törekvésben 's vezessed őt hatalmad szerint a' hit által az örök üdvösségre! Amen.

Az Ur áldjon meg titeket 'sa't. Amen.

A' LELKI ATYÁSKODÁS' KÖRÉBŐL.

HITETLENEK KÖRÜLI ATYÁSKODÁS.

Hitetleneknek nevezem azokat, kik a' keresztyén vallásnak minden, vagy legalább sarkalatosabb hitczikkeit tagadják. Fájdalom! nem hiszem, hogy ellenmondással találkoznám társaim' részéről, ha azt állítom, hogy alig van lelkész, kinek illy hitetlenekkel baja nem lett volna. Ugyanis nemcsak az ugynevezett magosabb körökben neveltek az évtizedenként vagy legalább századnegyedenként változó philosophiai rendszerek, az emberi csalhatlanság' paripáin nyargalózó, 's a' kijelentett hitre könyörülettel vagy gúnynyal hunyorgató hitetleneket: hanem épen ezektől a' nép' alsóbb rétegeibe is leszivárgott itt-ott a' békerabló hitetlenség. A' csatornák, mellyeken ezen leszivárgás történni szokott, ismeretesek. Az úrfiak beszélték, az inasok és cselédek hallották, 's ezek otthon és a' szomszédokkal közölték.

A' lelkésznek lehetlen közönyösen vennie nemcsak a' hitetlenséget általában, de csak egyetlen egy hitetlent is: sőt legszentebb tisztéhez tartozik minden alkalmat megragadni, hogy a' hitetleneket megtérítse, 's a' nyájat, mellynek pásztora, illy farkasoktól megóvja. De ezen szent kötelesség' gyakorlata sokszor igen nehéz, — minthogy itt egyetemes szabályt nem lehet felállítani,— és a' siker' biztosítása csaknem ugyan annyi eljárási modort követel, a' hány az egyéniség. Mi egyiknél használ, a' másiknál árt, 's a' lelkészi okosságnak épen itt nyilik a' legtágasabb, de egyszersmind legszövevényesebb tér, mellyen gyakran foganat nélkül, gyakran meglepő sikerrel fáradozik. Siker nem siker,— itt hevernünk nem szabad; itt ujra meg ujra kell kezdeni, folytatni a' munkát, a' küzdelmet, olly igazán, mint hogy annak szolgái vagyunk, a' ki azt vallotta, *hogy mennyben nagyobb öröm van egy megtérő bünös, mintsem kilenczven-kilencz, megtérésben nem szükölködő, igaz felett.*

Nem vélünk tehát felesleges dolgot cselekedni, ha a' hitetlenek körüli atyáskodás' köréből, részint saját naplónk, részint mások' tapasztalatai után, némellyeket közlendünk. Egyszer és mindenkorra megjegyezzük, hogy mások' tapasztalatait illetőleg, egyik legkitünőbb kútfő gyanánt Burk Ján. Kereszt. Frigyes'

két kötetü, illy czimü munkáját használandjuk: *Evang. Pastoral-Theologie in Beispielen.* Stuttgart 1838. Egyszersmind kijelentjük, hogy valamint az *atyáskodó hittan'* mezejéről igen szivesen veszünk közleményeket: ugy ezeknek felhasználása körül szabadon akarjuk tartani kezeinket.

1. Wieland és Napoleon.

Midőn 1808-ban, october havában, az europai fejedelmek Weimarban együtt voltak: Napoleon jónak látta, az agg Wielandot, mint a' német nemzet' egyik legszellemdúsabb emberét, minden módon kitüntetni. Ez nevezetesen azon nagy tánczmulatságban történt, mellyet a' weimari nagyherczeg Napoleon' tiszteletére adott,— hol ez közel egy fél óráig társalgott Wielanddal. A' társalgás' tárgya a' jövendöléseknek általában, különösen pedig a' keresztyén jövendöléseknek valódisága volt. Az alkalmat e' tárgyhoz azon körülmény szolgáltatá, hogy Wieland még azon időben, midőn Napoleon Egyptomból visszatért, egy hirlapban azt irá felőle, miként „egyedül ő — t. i. Napoleon — képes Franczhont megmenteni.“ — A' császár a' jóslatok' lehetőségét 's valódiságát egyenesen tagadá: Wieland ellenben, kezdetben a' classicus irókat idézte; de midőn látná, hogy Napoleon erre gúnyosan nevetett: Krisztus' és az apostolok' jövendöléseinek elősorolásához fogott. Napoleon nyugodtan, majd figyelmet, majd nyugtalanságot mutatva, hallgatta őt.— Midőn a' költő legmelegebben vitatott, hozzá fordúl 's őt szemeivel mérve, kérdezi: „Tehát Ön katholikus?“ — „Én protestans hitvallásu keresztyén vagyok,“ válaszolt Wieland nyugodtan.— „Jó!“ válaszolt Napoleon szinte nyugodtan, „folytassa Ön tovább!“ — Wieland engedelmeskedett, 's a' szentirat' illető helyeit idézve bizonyította be, miként Jézus nemcsak halálát, hanem annak német's körülményeit is megjövendölte, 's hogy ezen jövendölések pontosan teljesültek. — Erre Napoleon közelebb járult Wielandhoz, megfogta öltönye' gombját, 's félhangon, mintegy súgva, mondá neki: „Elég, elég! Ezen urak (az apostolok) okos zsidók voltak; tudták ők mit akartak, 's ismerték embereiket.“ Aztán nyájasabb 's mosolygó hangon folytatá: „'S egy szó annyi mint száz,— én nem is hiszem, hogy Jézus Krisztus valaha élt volna!“— Erre Wieland szilárd 's határzott hangon így válaszolt: „Sire! ugy én hasonló joggal egy év mulva nem fogom többé hinni, hogy egy Napoleon élt volna valaha!“ — Helyesen,

igen helyesen!“ kiáltott Napoleon vidáman és fenhangon, 's a' beszélgetést Wieland Oberonjára fordítá. a)

2. Fresenius János-Fülöp. b)

Fresenius 1759-ben a' „római császár“ czimü fogadóba hivatott Frankfurtban, hogy ott a' Bergen melletti ütközetben halálosan megsebesült Dyherr tábornokot a' halálra elkészítené. Előbb hogysem hozzá belépne a' lelkész, értesíttetett a' komornok által, hogy az ő ura, a' tábornok, nagy naturalista, kit ő csak nagy bajjal birt reá, hogy lelkészt hivasson, noha, az orvosok' kijelentése szerint, alig élhet fél napnál tovább. — Fresenius, rövid de nyájas üdvözlés után, igy szólította meg a' beteget: „A' mint értettem, Ön emberi nézet szerint nemsokára bekövetkezhető halálára kiván elkészíttetni általam: fogjunk tehát a' dologhoz, 's kezdjük beszélgetésünket mindjárt ezen kérdéssel: „Ollyan-e Önnek lelki állapota, hogy nyugton és boldogul halhat meg?“ — „Igen!“ — „Mire alapítja Ön ezen igent?“ — „Arra, hogy én életemben semmi vétket, semmi szántszándékos bűnt el nem követtem; 's noha nem tagadom, hogy mint egyéb emberek, én is gyarló vagyok, 's alávetett emberi hibáknak: de bizodalommal viseltetem Isten' jósága és“ — hozzáveté egy kis hallgatás után — „Jézus' érdeme iránt, hogy könyörülend rajtam.“ — „Örömmel vallom meg, miként nem hiszem, hogy Önben sajátképen vétkes embert látok: de, hogy Ön soha szántszándékos vétket el nem követett volna, ezt nagyon kétlem, 's azt gondolom, hogy Önben hiányzik a' bünnek alapos megismerése. Egyszersmind bizonytalan vagyok abban is, vajjon Ön a' teljes

a) Azokra nézve, kik nem tudnák, érdekesnek tartjuk megjegyezni, hogy a' Wieland és Napoleon közötti, itt közlött, beszélgetés historiai jelentőségüvé lett. Midőn ugyanis Strauss a' történelmi Krisztus iránt ismeretes és könyörületre-méltó kételyeit közlé, „Das Leben Jesu“ czimü munkájában: Némethonban az által czáfolta őt meg egy tudós, hogy ellene illy czím alatt adott ki egy könyvet: Napoleon eine Mythe. — A' gondolatot valószinüleg az itt közlött beszélgetés ébresztette benne.

b) Fresenius J. F. született 22-dik october 1705-ben Niederwiesenben, Kreutznach mellett, meghalt 4-dik julius 1761-ben. Életében elébb giesseni várlelkész, majd Darmstadtban udvari dékán, ismét giesseni várlelkész 's rendkivüli tanár, végre Majna melletti Frankfurtban lelkész 's esperes volt.

igazságot vallotta-e, midőn azt mondá, hogy Jézus' érdemében bízik?" — „Már látom, hogy kénytelen vagyok Önnek előbbi állapotom felől is őszinte vallomást tenni. Én az ujabb philosophiában némi jártasságot szerezvén magamnak, fő elv gyanánt azt szemeltem ki belőle, 's azt állhatatosan követtem is, hogy tehetségem szerint becsületes életet éljek, azon reményben, hogy a' lények' lénye, kitől az én lényem is származik, nem taszítand el magától, hanem inkább az ő közösségébe felveend. Igy tehát nem volt szükségem Krisztusra; azonban, ha elfogadom, hogy az irás isteni kijelentés: megengedem, hogy az én philosophiai utam nem vezethet az üdvösséghez."— „Ön igy szól: Ha elfogadom,— oh, mi nagyon szeretném, ha inkább igy szólana: mivelhogy elfogadom" — „Oh Uram Istenem! add, hogy hozzájussak ezen mivelhogyhoz is!" szólt a' tábornok mély és buzgó fohászszal.— „Ha több időnk volna, örömest értekezném Önnel a' keresztyén hit' alapokai felől, a' mint ezt minap Önnek barátjával Wunsch urral sükeresen tevém; — azonban, mivel Önben bűneinek megismerése nem hiányzik, 's a' közelgő halál minden hosszadalmasb eljárást kizár: egészen más utat kell választanunk, 's Önnek jobbat nem tanácsolhatok, mint azt, hogy könyörögjön *'s imádkozzék a' hitért.* — Ekkor Dyherr összetette kezeit, 's szemeit égre emelve igy imádkozott: „Oh te mindenható Isten! Én bünös, kárhozatra méltó ember vagyok; ajándékozzál meg engem azon hittel, hogy a' te Fiad érettem is meghalt, 's hogy én egyedül ő általa üdvözülhetek!" Ekkor kérdezé: „Elég-e annyi az üdvösségre?" — „Igen, ha őszinte szivből származik." — „Reménylem, hogy igen is onnan származik, 's annál inkább, mert nem szünök meg imádkozni érette." — Minthogy a' beteg igen gyenge volt,— egy időre Fresenius magára hagyta 's egy mellékszobába vonult,— de nemsokára ismét hivatott, 's a' beteget buzgó imába merülten találta. Lassanként föl-ébredtek benne gyermekkorának boldog napjai, midőn a' hit' szent hatalma boldogította, ájtatos anyja' erőteljes énekei és intései megujultak emlékezetében, 's szembetünőleg érzette, miként vonzá őt magához az Üdvözítő.— Szóval, Fresenius azon örömben részesült, hogy betege — bűneinek teljes megismeréséhez 's a' Jézusbani örvendetes hithez jutott, noha ideje nem volt, hogy vele észokok által eszközölje a' meggyőződést. A' tábornok nyugodtan halt meg a' hiven keresett és megtalált hit' karjai között.

3. Kraft.

Kraft lelkész egykor egy szobalányhoz hivatott, a' ki tulságos táncz miatt halálos betegségbe esett. Mindjárt beléptekor, egész őszinteséggel megvallá neki nyavalyája' igazi okát a' beteg, egyszersmind kinyilatkoztatta, hogy a' lelkész' nyájas modora költötte fel benne a' bizodalmat iránta; egyedül azon egyre kérte, hogy őt a' halálra, ne az új, hanem az ó szövetség szerint készítse el, mert ő az új szövetségből nem hiszen egy betűt sem. Kraft nyájasan kérdezé, hogy ugyan ki támaszthatta benne ezen idegenséget az új szövetség ellen? Mire a' lány igy felelt: „Egy mannheimi fiatal theologus, a' ki mint talpig becsületes ember ismertette meg magát, 's a' ki azt mondta, hogy az új szövetség — mesekönyv; hogy azon Jézus, a' kiről abban szó van, soha sem élt, és" — tevé hozzá a' leány, — „nem szeretné, hogy mesés könyv szerint készíttessék el a' halálra." — „Ám legyen!" válaszolt Kraft — „Ön azt akarja, hogy az ó szövetség szerint készítsem el a' halálra. Megteszem. — Lássa Ön! Isten az ó szövetségben kiadta az ő törvényét, mellyben világosan megmondja az embernek, hogy mit kelljen cselekednie, mit kerülnie. Ha az ember cselekszi vagy eltávoztatja azt, mit a' törvény szerint cselekednie vagy kerülnie kell: ugy a' törvény üdvösséget, — ha nem, — átkot 's kárhozatot mond fejére. Ezen ó szövetségi törvény szorosan megtilt minden kicsapongást. Ámde Ön maga vallotta be nekem, hogy betegsége kicsapongásának következménye. Ön tehát nem hagyta el azt, mit a' törvény tilt, és nem cselekedte azt, mit a' törvény parancsol. — Aztán az ó szövetségben az is áll, hogy halála után az ember azonnal a' Biró elébe jut; 's ugyan hogyan fog Ön megállani előtte, ha a' Biró az ő törvénye szerint mondja ki Önre az itéletet? Nem volna-e Önre nézve üdvösebb, ha olly közbenjáróra tehetne szert, a' ki Önnek pártját fogná, 's a' megsértett Birónak Ön helyett elégtételt adna?" — Zokogva felelt a' leány: „Oh igen! Oh igen!" — „Jó," folytatá a' lelkész, „de ugy, szeretett Atyámfia! már az új szövetségben vagyunk. Mert épen ez az, melly Jézusban illy közbenjárót állít elönkbe." Itt a' lelkész 2. Kor. 5 : 19. *(Isten Krisztusban vala, ki megbékéltette magával a' világot)* bővebben magyarázta. 'S ime, az új szövetség megszünt a' betegnek mesekönyv lenni. Megeredtek könnyei 's kérte a' lelkészt, hogy fogja fel ügyét,

látogassa meg naponként, 's készítse el őt a' halálra a' teljes szentirás szerint. Három hét mulva a' leány boldog halállal költözött a' jobb életre át.

4. Purgold Dániel-Henrik. *)

Purgold D. H. a' következő történetet adja elő. Egykor, ugy mond, illy szavakat ejtett egy szabadszellemü ember: „Tegnap tiszta szándékból mentem el egyszer valahára a' templomba: de most már igazán örök időre vissza vagyok riasztva tőle.“ Egyszersmind jelenlétemben a' szentségek ellen olly csúfos kifejezésekkel élt, hogy én fölkeltem és kimentem. Midőn ismét beléptem, nagy csendesség volt az egész társaságban, 's szivem örvendett, látván, hogy a' jelenlevők' homlokán a' szabadszellemünek botrányos szavai fölött a' kedvetlenség mintegy olvasható volt.— „Nem rég az ideje, mondám,— hogy egy igen kedves napot töltöttem, mellyet soha elfeledni nem fogok. Nyolcz testvér hivott meg egy estve magához, hogy édes atyjok' halálának napját velök együtt volnék szives megülni. Atyjok egy kitünő, szerény, 's csaknem kizárólag családjának élő ember vala, ki alig gondolt egyébre, mint arra, hogy gyermekeit boldogokká tegye, a' mi neki Isten' segedelmével sükerült is. Kevéssel halála előtt irásban adta ki nekik intéseit és oktatásait, egyszersmind egy kis tőkét is hagyott a' végett, hogy annak kamataiból, egy általok évenként közösen tartandó vendégség' költségeit fedeznék. A' testvérek egybegyültek tehát ezuttal is, 's mindeneknek előtte atyjoknak irásban-hagyott oktatásaiból olvastak fel egy szakaszt. Sohasem láttam olly szent, olly őszinte könyeket, — soha nem hallottam olly szívből-fakadó gyermeki áldásokat, mellyekkel hamvadó jó atyjok' emlékezetének áldoztak a' szeretetben egyesült testvérek. Vetekedve adták elő atyjok' jóságát, egyik emez, másik ama' nemes vonást beszélvén el életéből. Ah, mi keservesen kellett neki keresnie azt, a' mit mi olly könnyedén fogyasztunk! de kivált mennyi gondot és nélkülözést okozott neki, hogy minket jó emberekké neveljen! Legmélyebb benyomást tettek gyermekeire azon intései, mellyek-

*) Purgold D. H. született Ferchlandban, a' magdeburgi kerületben, 1703-ban, meghalt 10-dik octob. 1783-ban. Éltében parcheni lelkész volt, ugyanazon kerületben, 's írt egy könyvet illy czím alatt: Resultat meines mehr als 50-jährigen Nachdenkens über die Religion Jesu.

ben a' kölcsönös szeretet és testvéri egyetértést, a' velőkigható szavakkal köti szivökre. A' nőtestvér bátyjának borult karjaiba, mindnyájan kezet adtak egymásnak, 's könyes szemekkel esküdött örök szeretetet a' testvér a' testvérnek. Halljátok! szólt megindultan az egyik testvér,— gyermekeink soha se maradjanak atyátlanok; míg egy él közölünk, ki legtovább él közöttünk, az mindnyájok' közös atyja legyen! Ugy legyen! feleltek mindnyájan egy szivvel egy lélekkel. „Ugy legyen! Hallgassa meg Isten!“ — Én pedig nem szólhattam többet, mint ezt: Barátim! testvérek! ha a' jövő években ismét egybegyültök: fogadom nektek, hogy, ha élek, én mindenkor köztetek leszek.“ Igy szólottam.— A' jelenlevők figyelmesen és illetődve hallgatták elbeszélésemet. Maga a' gúnyolodó is, hat gyermek' atyja, igen eszesnek találta a' végintézetet, 's ezt veté hozzá: „Ezt én is képes volnék tenni.“ — „Ugy-e“ szóltam közbe-vágva, „és még is Jézus' emlékezetének vacsoráját nevetségessé teszi Kelmed? azon Jézusét, a' ki legnagyobb jótevönk volt, 's többet tett érettünk a' leggyengédebb atyánál! Méltatlannak tartja Kelmed, midön halála' napját megünnepeljük, jótéteményeiről megemlékezünk, 's mint testvérek 's Isten' gyermekei szives szeretetben egyekké leszünk? Nem annak bizonysága-e ez, hogy olly dolgot teszünk nevetségessé, mellyet nem értünk, 's melly felett komolyan soha sem gondolkozánk!? — Nincs különben a' keresztséggel sem. Minden rend, minden társaság megünnepli a' napot, mellyen új tagok vétetnek föl. Ezen felavatás által nyerik jogaikat, és kötelezik a' társaság' törvényeinek megtartására magokat. Ezt senki sem tartja nevetségesnek. De, ha a' keresztség által gyermek avattatik a' keresztyénségbe, — hogy a' zsidó, török és pogány gyermekektől megkülönböztessék; ha az atya és anya nyugodt lélekkel mondhatják: A' mi gyermekünk immár az, a' mi mink vagyunk,— szent vallásunk' elöjogai biztosíttattak neki, 's kötelezte magát a' legnyomosabb kötelességek' teljesítésére: itt aztán minden felöl a' gúny emeli föl fejét!“ „De“ — kiáltott a' gúnyoló — „de a' gyermek! a' gyermek!“ — „No és,“ válaszolám, „azon senki sem nevetett még, hogy II. Fridrik király egyik legderekabb hadvezére' fiának bölcsejébe tette le az okiratot, mellyben kapitánynyá nevezte ki a' kisdedet! Nem volt-e ez már katona előbb, hogysem a' zászló alá esküdött. A' gyermekek is keresztyénck még azon nap előtt is, mellyen saját ajkaikkal teszik le hitvallásukat.“ — „Jó jó,“ felelt

amaz, „semmi kifogásom ellene: de mért nem adnak tehát ilylyen magyarázatot a' gyermekkeresztelésről az embereknek is? mit beszélnek nekik a' szent lélek' kitöltetéséről?“ — „Hagyjon fel, kedves Atyámfia! olly dolgok' 's olly kifejezések' ócsárlásával, mellyeket nem ért. Ha Kelmed oktatást keres, 's itt azért volnánk együtt: minden pillanatban késznek talál a' feleletre engemet. Most nem akartam egyebet, mint azon nevetségest, mellyet Kelmed a' szentségek felől elmondott, elutasítani.“ — Ezen beszélgetés után egy asszonyság az ablakhoz intett 's bevallotta, mennyire megütközött azon, hogy kimentem: de most annál inkább örvend, 's kiváltképen gyermekei végett, kik szinte hallgatói voltak a' beszélgetésnek, hogy a' gúnyolónak szégyennel kellett bevonnia vitorláit.

Ugyanezen Purgoldot egykor, midőn a' Prachenben lakozó uraság' kerti háza előtt menne el, egy idegen uracs, a' ki ott egy nővel társalgott, közelebb intette magához. „Lelkész úr! jöjjön ide,“ ugymond, „'s határozza el a' köztünk támadt vitát! Nemde, a' hatodik parancsolat (Ne paráználkodjál) nem olly szigoruan veendő? ugy-e az inkább csak a' pórok' rettentése végett adatott?“ — „Halkal, nagyságos uram! halkal!“ válaszolt a' lelkész, „nehogy Önnek elvét minden ember elfogadja.“ — „Ugyan miért?“ — „Hát azért, mert valakinek eszébe juthatna, nagyságod' apját valahol az istállóban keresni, 's akkor vége volna örökös jószágainak!“ — Többet nem mondott, folytatá útját, 's szájtátva nézett utána az uracs.

5. Reichenbach Meno-Henrik.

Reichenbach M. H. elmshorni lelkész Holsteinban 1769-ben Kellinghusen faluba vitetett, ott egy beteg asszonynak az Ur' vacsoráját kiszolgáltatandó. A' kocsis, kinek neve Claus vala, beszédbe ereszkedvén vele, a' mint a' vetések közt utaztak, igy szólamlott meg: „Nézze csak Kelmed, mi szépen mutatkozik a' gabona!“ — „Látom biz' azt, 's elég okotok is van örvendeni, jó emberek!“ — De tudja-e Kelmed, mit szoktak mondani a' bohó emberek, midőn illy szépen áll a' gabona? — „Ugyan mit?“ — „Hát azt mondják, hogy ez az Isten' áldása.“ — „Hát tán nem az?“ — „Hát bizony nem ám! Szeretném én látni, mi lett volna belőle, ha az én szorgalmam és trágyám nem járúl hozzá!?“ — „Hát az esőt, meg a' szép napot elfelejti Kend! vagy azt is Kend hozta a' mennyből alá?“ — „Hisz' az magától jő. Tudom én, mit

akar az úr mondani, de higyje, a' ki akarja, hogy az Isten mindenbe elegyedik: én ugyan nem hiszem soha. Hallja csak Kelmed, mi történt ma az én házamban." —„Ugyan mi?" —„Egyik tehenem meg akart elleni, de sehogy sem birta világra hozni a' borjat. Tudja-e Kelmed, mit mondtak hozzá a' bolond emberek?" — „No mit tehát?"—„Hát azt mondták: jó az Isten, megsegíti a' tehenet, hogy megborjazhassék. Ha! ha! ha! Majd bizony Istennek gondja lesz még a' borjazásra is! Hát nem bolond emberek azok!?" —„Ugyan hogyan végződött az a' borjazás?" —„No hát biz az végre csak meglett, minden imádság nélkül is, melly ugy sem fogott volna rajta." — „De ha valahogy a' Kend tehene beledöglik, tán kissé még is zúgolódott volna?" — „Káromkodtam volna, 's azzal vége. Isten csak nem fog minden döggel törődni!"—„Akkor legalább a' hollók kapták volna azt, mit Kend meghálálni nem tudott, pedig azok is csak ugy szeretnek enni kapni, mint Kend."—„Elég! elég! Már látom, Kelmed is csak ollyan, mint a' többi, de engem ugyan el nem fog hitetni. Soha napján sem láttam én, hogy — a' mint szokták mondani — a' ki Istenben bízott, boldogult volna."— „Szeretném tudni, Kend hogyan boldogúl, a' ki az Istennel semmit sem törődik?" — „Hát legalább igy jobban boldogulok, mint amugy. Nincs bizonyosb, mint az, hogy a' ki a' világon boldogulni akar, annak tudnia kell hazudni és csalni és az ügyes fogásokhoz ugyancsak igazán kell érteni. Senki sem veri azt ki az én fejemből. Az a' beteg asszony is, a' kihez Kelmedet viszem, az, a' ki a' szent vacsorával akar élni, ollyan szenteskedő, mint a' többi. Mit nyert vele? mit használt neki a' kegyesség? Testén semmije, testében is semmije."—„Azt mondja Kend: hogy ő a' szenteskedők egyike. Micsoda emberek ezek?"—„Jól tudja azt az úr maga is. Hát mindent olly szorosan vesz, 's ollyan csudálatos különös egy aggódás. Ha mi örvendünk, ő lesüti a' fejét, — 's ha mi káromkodunk, ő fohászkodik!"—„Hát Kend azt olly nagy véteknek tartja?" — „Uram! hiszen egy jó napja sincsen, 's aztán,— ugyan hogyan is mondjam meg, hogy milyen!—egy szóval: belebolondult az irásba."—„Mit tesz ez? ezt én nem értem."—„No hát van neki két könyve, az egyiket bibliának, a' másikat postillának hívja, 's napestig ezeket búvja."—„Ugyan mi kárát vallja ennek?"—„Uram! hát azok a' könyvek kiforgatják sarkából az eszét, 's azok is mind ugy járnak, a' kikhez bozzá fér. Az egész világot meg akarja téríteni. A' szomszédomnak igen sokáig nyűg volt a' nyakán. Az

végre tőlem kért tanácsot: hogyan meneküljön tőle? Káromkodjál, pajtás! ha még egyszer hozzád jő, de ugy ám, hogy az Isten' földe ingadozzék alatta; fogadom, hogy nem lép át küszöbödön többé. Ezt tanácsoltam neki, — megfogadta, 's az asszony elmaradt. Egyszer hozzám is bebotlott 's igy köszöntött be: Claus! Claus! millyen aratást várs te illy gonosz élet után? No de hiszen meg is mutattam neki merre az út, ugy elhordta magát, mintha soha sem lett volna nálam." — „Mért jött hát Kend érettem, hogy hozzá vigyen?" — „Azért, mert megfizet, különben más dolgom lett volna." — „Azokból, a' miket mondott Kend, azt kell hinnem, hogy az az asszony mindent megtenne a' Kend kedveért, a' mi tőle telnék. Nem szép-e az?" — „Azt én nem kétlem Hisz mondja ő, hogy az is a bibliában áll, hogy egymást szeretnünk kell, ha az Isten' áldását akarjuk elnyerni." — „Hát Kend maga soha sem olvasta a' bibliát?" — „Nem én." — „Hát fiatal korában nem járt oskolába?" — „Sőt igen, egy darabig. De sokat kellett könyv nélkül tanulnom, — ez boszantott, — végre meguntam, 's a' mint egyszer kiszabadultam belőle, pad alá dobtam a' könyveket, most is ott hevernek, ha valaki föl nem szedte." — „Hát később a' templomban sem hallotta Kend, mi áll a' bibliában?" — „A' templomba biz én ritkán járok, nincs nekem ott semmi dolgom." — „Ugye? — de hogy visszatérjünk az asszonyhoz, — olly bizonyosan tudja-e Kend, miként azzal, hogy ő a' szenteskedőkhöz tartozik, semmit sem nyer?" — „Ugyan hát mit nyerne!? hiszen alig van meg neki a' mindennapi kenyere, 's azt is sírva eszi." — „De, hátha a' nyereség, a' jutalom, a' jövendő időben vár reá?" — „Talán az égben? ugy-e? Csak erről ne szóljon Kelmed! Ő ugyan azzal vigasztalja magát, hogy majd a' mennybe jut: dejszen nem zsiradék az a' menny, hogy költeni lehessen belőle." — „Kend hát nem hisz mennyet? De hátha a' menny még is valóság volna?" — „Haggyán! annál jobb, ugy legalább én is bele jutok, 's a' szenteskedők e' részben sem fognak ki rajtam." — „Kend a' mennybe gondol jutni? Mit fogna Kend ott csinálni?" — „Mit csinálok ott, mit nem, azt nem tudom: de hogy ha van, — én is bele megyek, az olly bizonyos, mint hogy itt ülök. Tudom én azt, hogy sokat papolnak a' pokolról: de arra már fejemet teszem, hogy nincsen pokol." — „Ezt Kend olly igen bizonyosan tudja? Kitől tanulta ezt Kend?" — „Hát a' szomszédomtól." — „Ugyan hogyan?" — „Hát egyszer a' papunk ugyancsak ránk ijesztett, 's a' mint legjobban tünödtünk szavai felett, oda jő a' szomszéd 's igy szó-

líttott meg: Hallod-e, Claus! legyen eszed 's ne hagyd magadat elbolondíttatni. A' papoknak ugy kell beszélniök, a' mint beszélnek, mert hisz' abból élnek. Én ezt neked jobban megmagyarázom. Hallod-e! ugy-e te atya vagy? — Igen. — És gyermekeid vannak? — Igen. — És gyermekeidet szereted? — Igen. — No, de ha gyermekeid valami szégyent hoznának fejedre: nekik esnél-e 's a' tüzbe dobálnád-e őket? — Hisz akkor őrült volnék. — No lásd, szomszéd! a' mi Istenünk a' mi atyánk, mi meg az ő gyermekei vagyunk, és ő szeret minket. Nekünk fog-e tehát rohanni és a' pokol' tüzébe dobálni. Hé?

Ekkor Claus hátrafordult, a' lelkész' szemébe nézett, 's gúnyosan, mintegy diadalérzelemmel, monda: No's Uram! mit mond ehez? Ugyanezt mondtam én egykor a' boldogult öreg papunknak is, kit épen igy vittem kocsimon mint Kelmedet: de bezzeg el is némult ám, 's csak egy árva kukkot sem birt felelni. Szeretném tudni, mit mond erre Kelmed?

Reichenbach e' közben a' kocsissal a' falu alá ért, hol a' beteg asszony lakott. Tehát röviden csak igy válaszolt: „Claus! az Kend részéről hihetőleg merő kérkedés, hogy az öreg pap Kendnek semmit felelni nem tudott. De, hogy felőlem ugyanazt ne mondja Kend, — én felelni fogok, hanem egyelőre csak valami meggondolni valót akarok mondani, miről addig, míg a' beteg asszonyt megvígasztalom, elmélkedhetik. Ha majd visszamegyünk, 's kedve ugy tartja, ismét folytatjuk a' beszédet.“ — „Jól van Uram! nem bánom.“ — „Én nagyon félek, hogy az a' Kend meggyőződése, melylyet szomszédjától szerzett, nem üti meg a' mértéket, 's akkor; Claus! a' Kend dolga nagyon rosz lábon áll. Azt csak megengedi Kend, hogy a' dolog fontos. Hallja Kend tehát, mit mondtam volna én, ha szomszédja lettem volna Kendnek.“ — „No ugyan mit hát?“ — „Hallod, Claus! ezt mondtam volna: A' mi Istenünk a' mennyben épen az, a' mi a' mi királyunk az ő országában 's tán még több is. Nemde?“ — „Ezt megengedem.“ — „A' mi királyunk az országnak atyja. Nemde?“ — „Igen.“ — „És mi alattvalók az ő gyermekei vagyunk. Nemde?“ — „Igen.“ — „'S minthogy ő jó király, tehát szeret is minket. Nemde?“ — „Igen.“ — „Ha már valamellyikünk gazságot követ el, mit kell a' királynak tennie? Ha nem törődik vele, fognád-e mondani, hogy ollyan király, a' milylyennek lennie kell?“ — „Nem biz én, hiszen azért király, hogy a' jókat jutalmazza, a' gonoszokat büntesse.“ — „Ámde hát Istennek is igy kell tennie. 'S vajjon gondolod-e, hogy királyunknak

kedve telik benne, ha a' gonosztevőn végre-hajtatja a' büntetést?" —„Azt nem hiszem."—„Pedig biztosítlak, hogy Istennek szinte nem telik kedve a' büntetésben; ő nem büntet azonnal, hanem hosszutürő 's elvárja a' javulást. De ha aztán a' javulás elmarad: biz ő a' büntetéssel áll elő; hiszen azért király ő a' mennyekben. Mit mondasz ezekhez?"—„Ezt nem értem; erre nem gondoltam,"—felelt Claus elálmélkodva; Reichenbach pedig folytatá: „Most már le kell szállnom. Eddig Kend beszélt, visszamenet tán megengedi, hogy én is beszéljek. De mondja meg Kend, kérem, mivel bántottam én meg Kendet?"—„Semmivel, Uram."—„Mért bánt tehát Kend olly gorombán velem? No de ez még mitsem tesz, hogy irányomban ugy szólott, ugy beszélt Kend; de ha a' királyt vitte volna Kend kocsiján és őt bántotta volna meg: hiszi-e Kend, hogy szárazan vitte volna el?" — „Akkor roszul lett volna dolgom: de hisz' azért van eszem, hogy illyesmit akkor ne tegyek." —„Hallja Kend Claus! én azt hiszem, hogy Isten mindent tud, 's mivel ezt hiszem, nagyon aggódom a' Kend sorsán; mert hiszen Kend borzasztóan káromlotta Istent 's az ő igéjét, 's még azokat sem hagyta békében, a' kik félik az ő szent nevét. Mi illetlenül szólt Kend ama' beteg asszony felől, kihez most megyek, 's a' ki annyi jóval volt Kendhez. Ugyan szálljon Kend magába, s gondolkozzék nyugodtan maga-viselete felől!"

Midőn Reichenbach ismét kocsira ült, Claus mélyen hallgatott 's ugy látszék, hogy gondolatokba elmerülve ült. A' lelkész tehát igy kezdé meg a' beszélgetést: „Nem tagadhatom, Claus! hogy én Kendtől félek, 's csak aggódva ülök kocsiján."—„Miért Uram?!" —„Mert pénz van nálam és óra, és jó ruházat testemen. Még a' faluban tünődtem magamban: Uram Isten! olly ember' szekerén utazol, a' ki sem Istentől, sem emberektől nem fél: mit fognál tenni, ha tévutra vinne 's valamikép meggyilkolna? hisz semmid sincs, a' mivel védelmeznéd magadat. Tréfán kivül, Claus! Kend vállas ember, engem ugyan könnyen maga alá gyürhetne, s' meggyilkolhatna."—„Ugyan Uram! hogyan beszélhet igy? hisz akkor embertársam' vérét ontanám ki."—„Az igaz, de mit ártana?" —„Hisz akkor a' király lefejeztetne!"— „Hála Istennek! hogy van, a' ki a' gonoszokat megbünteti, különben..."—„Hisz tán csak nem komolyan szól az Ur!? tán csak nem hiszi, hogy illyesmire vetemedném?"—„Igen, de ha a' király a' fejezést megszüntetné, 's a' gyilkosokat megjutalmazná; vagy ha bizonyos volna Kend benne, hogy megszökhetik: hát akkor?"— „Látom én már hova

czéloz Kelmed; bizonyosan oda vág, a' mit előbb a' pokolról beszéltem szomszédom után. Hagyján!—Eleget gondolkodtam már én arról 's nem átallom bevallani, hogy Kelmed kifordított sarkamból, 's megingatta előbbi hitemet.“—„Nem akarom, hogy azt fogja Kend reám, miként a' pokollal szorítottam sarokba; azért is egyenesen kimondom, hogy ha csak azért nem tenne Kend gonoszt, mert a' poklot rettegi: ezzel egy hajszállal sem volna jobb, mint a' millyen mostan, midőn csak azért nem gyilkol, mert a' lefejeztetéstől irtózik. Mivel pedig sokkal több, mint valószinü, hogy van pokol, az az, ollyan hely, hol a' gonoszok megérdemlett büntetéseiket szenvedik: épen nem olly bizonyos, mint Kend hiszi, hogy a' mennybe jut.“— „Ne tartson már olly igen elvetemült embernek! hisz' nem vagyok én olly gonosz, mint az ur gondolja.“ — „De olly gonosz még is, mint a' millyennek Kend gondolja magát. Nem azt mondta-e Kend: Az embernek hazudnia kell és csalnia, ha a' világon boldogulni akar, — hogy értenie kell a' csínhoz, 's úgy káromkodnia, hogy a' föld reszkessen bele?“—„Hisz' ez által senkinek sem ártok!“ — „Hát mi a' hazugság, a' csalás, a' csín, ha nem ártalom, mellyel embertársunkat illetjük?“— „No de legalább az Istennek nem ártok vele?“ — „Ugy-e! tehát azt gondolja Kend, hogy azért Istennek nincs is oka, hogy megbüntesse?“—„Igen.“— „Jó, — de akkor a' királynak sem volna oka megbüntetni Kendet, ha rajtam valami csínt követne el, ha mindjárt meggyilkolni nem fogna is, — mert mit ártana ezzel a' királynak?“—„De hát csakugyan mindent tudna és mindennel törődnék az a' jó Isten?“— „Ha most még nem hiheti Kend, hogy ő mindent tud: azt csak nem fogja kétségbe vonni akarni, hogy neki bizony elég szolgája van, a' kik őt mindenről értesítik; és ha valamikép ezt vagy amazt megtudja: csak azt is el fogja Kend felőle hinni, hogy legalább is fog annyit törődni vele, mint a' király a maga országával és alattvalóival? Az a' beteg asszony, a' kit Kend annyi bántalommal illetett, bizonyosan a' mennybe jut, 's mi szivesen akarta rábeszélni Kendet, hogy azon utra térjen, melly a' mennybe vezet! Hátha ő nem sokára Isten előtt fog állani, 's a' mennyben tőle megtudják, millyen ember Kend? Én ugyan mást gondolok felőle, tudni illik azt, hogy ő Kendért imádkozni fog,'s arra kérendi Istent, hogy a' Kend bűneit bocsássa meg. De meg kell Kendnek térnie, más emberré kell lennie. Mert, ha van pokol: hiszi-e Kend, hogy Isten a' jó embereket oda számúzi? Azt nem teheti. Épen olly kevéssé fo-

gadhatja a' gonoszokat magához a' mennybe, ha meg nem jobbítják magokat.“

Most Clausnak hallgatás volt a' dolga, egészen kimerítve látta okossága' tárházát,'s némán hallgatta a' lelkész' szelíd és hathatós szavait, ki a' még hátralevő perczeket arra használta, hogy kocsisát a' bibliára utalta, 's a' keresztyén vallás felől, a' menynyire az idő' rövidsége engedé, tisztább fogalmakat oltott kebelébe. — Ha azt kérdenétek, mi lett a' beszélgetés' sikere? elég legyen válasz gyanánt a' következőt jegyeznem meg. A' mint Claus a' kocsiról leszállt, levette kalapját, szívesen megszorongatta a' lelkész' kezét 's könyes szemekkel szólt: „Uram! bocsássa meg magaviseletemet. Soha életemben sem hallottam azt, mit Kelmed nekem beszélt. De soha is életemben nem feledem el azt, a' mit ma hallottam, sem azt a' napot, midőn Kelmedet gyóntatni vittem a' kocsimon. Igérem és fogadom Isten előtt, hogy más ember lesz belőlem, hogy Kelmed' tanácsát elfogadom és Isten' igéjét tanulni fogom.“ —

Közli

Székács József.

TÖRVÉNYES SZABÁLYOK,

A' HÁZASULÓK KÖRÜLI LELKÉSZI ELJÁRÁST ILLETŐLEG.

Az 1852-dik évi november 29-kén költ császári nyiltparancs I-sö czikke által, 1853-diki május 1-től kezdve, Magyar-, Horvát- és Tótországban, a' szerb Vajdaságban 's a' temesi Bánságban, az 1811-diki junius 1-jén kelt nyiltparancscsal a' birodalom' más részeiben közhirré tett *általános polgári törvénykönyv*, a' hozzácsatolt *függelékben* foglalt, arra vonatkozó utólagos rendeletekkel együtt, hatályba léptettetvén; mi által egyszersmind az ezen koronaországokban eddigelé létezett, ezen általános polgári jog' tárgyaira vonatkozó minden törvények, szabályok és szokások megszüntettek, és hatályon kivül tétettek,— e' részben azonban, tekintettel ezen koronaországok' sajátságos viszonyaira, szükségelt korlátozások- és határozatokkal: — szükségessé vált a' házassági viszonyokat szabályozó legujabb törvények és legfelsőbb rendeleteket közleni, hogy a' lelkészek azokat hivatali állásukból folyó kötelességöknél fogva ismerjék, tudják, hivatalos eljárásuk közben magokat ezekhez pontosan alkalmazzák, ez által a' botlásoktól 's azok' kedvetlen következményeiktől megóvják.— E' végett közöljük a' következőket, t. i. a' *házasulók* körüli lelkészi eljárást illetőket, a' jegyesek' copulatiójáig.

Mindenek előtt szükséges, hogy a' lelkész, valahányszor kedvező alkalom nyilik, hiveit figyelmeztesse azon kellékekre, mellyeket a' törvények 's legfelsőbb rendeletek, a' házasulandókra nézve, követelnek. Ez által mind magát, mind hiveit sok kellemetlenségtől megkiméli.— Nevezetesen ezen törvények 's rendeletek megtartandók:

I. A' *házasságra-kelés*' *ki- és megjelentésénél*:

44. §. A' családi viszonyok a' házassági szerződés által alapíttatnak. A' házassági szerződésben két különböző nemü személyek törvényszerüen kinyilatkoztatják abbeli akaratukat, hogy elválhatlan közösségbe élnek, gyermekeket nemzenek, azokat nevelik, 's egymást kölcsönösen segélik.

69. §. A' házasság érvényességére a' kihirdetés és a' beleegyezésnek ünnepélyes nyilvánitása is megkivántatik.

75. §. A' beleegyezés ünnepélyes kijelentésének, a' házasulandók' egyikének rendes lelkésze előtt, neveztessék ez bár a' vallások' különbsége szerint, plébánosnak, prédikátornak, vagy bármi másnak, vagy annak helyettese előtt, két tanu' jelenlétében kell történni.

76. §. A' házasságra kelésbe való beleegyezésnek ünnepélyes kijelentése, meghatalmazott által is történhetik, e' végre azonban az országos kormányszék' engedelme kieszközlendő, és a' meghatalmazó levélben azon személy, kivel a' házassági szövetség szándékoltatik, meghatározandó. Az illy különös meghatalmazás nélkül kötött házasság érvénytelen. Ha a' meghatalmazás a' házasság' megkötése előtt visszavonatott, a' házasság ugyan érvénytelen, de a' meghatalmazó, a' visszavonása által okozott kárért felelős.

77. §. (Ha egy katholikus és egy nem katholikus személy, lépnek egymással házasságra, a' beleegyezés kijelentésének, a' katholikus lelkész előtt, két tanu jelenlétében kell történni; azonban a' másik félnek kívánságára ezen ünnepélyes cselekvénynél a' nem katholikus lelkész is jelen lehet.)

IV. cz. (Cs. nyiltparancs.) A' katholika és nem katholika keresztény vallásu személyek közötti vegyes házasságok tekintetében, az eddig fönállott törvények, és különösen azon törvényes határozat szolgálnak sinórmértékül, melly szerint azon esetben, ha a' fönemlített koronaországokban valamelly katholikus személy, valamelly nem katholikus, keresztény vallásu személylyel akar házasságra lépni, az ebbeli beleegyezés, az általános polgári törvénykönyv 77. §. szabályától eltérőleg, a' nem katholikus fél rendes lelkésze előtt is nyilvánítható, és ez által az esketés is teljesíthető. *)

*) A' vegyes házasságnak protestans lelkész általi kötése, — mit a' cs. nyiltparancs' idézett czikke megenged, — a' gyakorlati életben csak nehezen lesz foganatosítható, — kivált, ha a' vőlegény római katholikus. Legalább buda-pesti egyik prot. lelkész, a' ki a' római kathol. vőlegény' plebánusától a' háromszori kihirdetésről bizonyítványt kért, illy válasz-levelet nyert, miből a' római kath. egyház' nézete megismerhető:

Nagytiszteletü Ur! Ő Herczegsége a' Primás és Érsek Ur folyó évi martius 14-kén kelt, és a' vegyes házasságok' ügyében lelkészeihez bocsátott rendeletei ezt tartalmazzák: hogy azon több esetek, miszerint a' katholikus vőlegény a' nem-katholikus egyházban feleskettetik, az 1844-dik évi III. törvényczikknek ellenére történnének. Mert ezen czikk' szelleme szerint csak akkor érvényesnek

55. §. A' házasságkötésbe való beleegyezés, jogerő nélküli, ha alapos félelem által csikartatott ki. Alapos volt-e a' félelem? a' veszély' nagyságából és valószinüségéből, 's a' fenyegetett személy' testi és lelki állapotából kell megitélni.

56. §. A' beleegyezés akkor is érvénytelen, ha elragadott és szabadságába még vissza nem helyezett személytől jött.

57. §. A' tévedés csak akkor teszi a' házasságba való beleegyezést érvénytelenné, ha az, a' jövendő házastársnak személyében történt.

II. Okiratok' előmutatásánál:

19. sz. Függelék: Azon esetekben, midőn kétes, ha valamelly személy, ki házasságra akar lépni, kiskoru vagy teljeskoru-e, az odautasítandó, miszerint birói hatóságától vagy házassági engedélyt, vagy arróli nyilatkozványt (hivatalos bizonyitványt) szerezzen, hogy a' teljes kort elérte, vagy törvény szerint teljeskorunak tartandó. (1817. február 22. udv. rendelv., ig. törv. gyüjt. 1319. sz.)

20. sz. Függelék: Hogy a' házassági egybekeléseknél előmutatandó keresztlevelek iránt, a' közrendtartási hatóságok által adandó fölmentésekre nézve egyenlő eljárás tartassék meg, következő rendeltetett:

Először. A' keresztlevél' előmutatásától való fölmentés, melly házasságra lépés végett kéretik, rendszerint csak az országos kormányszék által, 's csupán akkor, ha bizonyolt közel halálveszély halasztást nem

---

ismeri az egyházi és világi törvény a' nem katholikus lelkész előtt kötött vegyes házasságot, midőn a' katholika menyasszony, kinek a' mind a' két nemü születendő gyermek a' katholika hitbeni neveltetése felöl szükséges biztositék' hiánya miatt, csak a' paplakban minden áldás és szokott egyházi szertartás nélkül feleskettetni kellene, sürgeti a' nem katholikus lelkész által a' templomban való feleskettetését; nem pedig azon az esetben is, midőn a' vőlegény katholikus, ki minden akadály nélkül és szokott egyházi ünnepélylyel esketteték fel a' templomban. Minek következtében nekünk ő Herczegsége illy esetben, hol a' vőlegény katholikus, és mégis nem katholikus templomban feleskettetni kiván, hirdetési bizonyítványt kiadni tiltja, egyszersmind illy vegyes házasságot, ha találtán mégis megtörténnék, érvénytelennek kimondja.

Mit midőn Nagytiszteletüségednek értésére adnék, egyszersmind bátor vagyok ugyan Ő Herczegségének utasitása szerint bizalmasan felszólitani, miszerint Nagytiszteletüséged a' kérdésben lévő, és D. M. katholikus szabót, és S. S. ágostai vallást követő hajadont illető ügyben ovatos legyen, és hivét bölcs elintézéssel oda, a' hova törvény kivánja, utasítni eskü végett, sziveskedjék. Ki egyébiránt tapasztalt uri kegyeleteibe ajánlott, különös tisztelettel maradok Nagytiszteletüségednek, — Pesten, 1852. julius 23-án, — alázatos szolgája, Simunchich Ignácz, m. k. Apát és pest-belvárosi plebánus.

engedne, adathatik a' kerületi hivatal, vagy ha a' fölmentés már ettől sem kérethetnék, a' helyi felsőbbség (járási hatóság) által.

Másodszor. Ezen fölmentés csak akkor adassék, ha vagy általában, vagy legalább azon idő alatt, mellyen túl a' házasság' kötése el nem halasztathatik, lehetetlen a' keresztlevelet megszerezni.

Harmadszor. A' keresztlevél' előmutatásától fölmentés, ezen esetekben is, csak akkor adassék, ha a' hatóság, annak meglétéről, mi az érvényes házasságra nézve a' keresztlevél által bebizonyitandó, millyenek: a' nemzetiség, kor, vallás, más utakon magának teljes meggyőződést szerzett.

Negyedszer. Minő okiratok, hatóságokkali értekezések, és tanuvallomások által kelljen ezen meggyőződést megszerezni, a' mindegyik esetnél előforduló különös körülmények' tekintetbe vételével, a' keresztlevéltől fölmentést adó hatóság ildomos itéletére bizatik.

Ötödször. A' keresztlevél' előmutatásától fölmentés végetti kérvények tárgyalásba veendők, akár az országos kormányszéknél, akár valamelly alattas hatóságnál, kerületi hivatalnál, helyi felsőbbségnél nyujtassanak be. Az utóbbik esetekben, ezen hatóságok, a' kellő nyomozásokat tüstént megtegyék, 's ha magok az 1. §. szerint, a' keresztlevél' előmutatásától fölmentés fölötti határozásra nem hivatvák, a' tárgyat véleményileg felsőbb elhatározás alá terjeszszék.

Hatodszor. Ha az illető közrendtartási hatóságoknak nem lehetséges, a' meg nem szerezhető keresztlevél' hiánya mellett, a' házasságra megkivántató törvényes kellék' meglétéről meggyőződniök, melly eset a' teljeskoruságra nézve fordulhat elő, akkor a' felek, hivatalos eljárás végett, az illető birói hatósághoz utasítandók. (1826. december 5. l. f. határozv., december 22. udv. rendelv., ig. törv. gyüjt. 2242. sz.)

62. §. Egy férfinak csak egy nővel, 's egy nőnek csak egy férfival szabad ugyanazon időben házasságban lenni Ki már házas volt, 's ismét házasságra akar lépni, tartozik a' végelválás' megtörténtét, vagy is a' házassági kötelék' végképi feloldatását jogszerüen bebizonyítni.

Jegyzet. Életkoruknál fogva katonákul besorozandó ifjak, (most a' 22 éven alul levők), míg fölmentvényt illető hatóság' részéről nem mutatnak elő, — házasságra nem kelhetnek.

III. Akadályok körüli vizsgálódásnál. Tekintve:

A) A' képességet.

47. §. Házassági szerződést mindenki köthet, a' mennyiben törvényes akadály nem áll annak utjában.

45. §. Eljegyzés, vagy a' házasságnak előleges igérése, bármelly körülmények vagy feltételek mellett tétetett, vagy szereztetett volna is, sem magára a' házasság kötésre, sem annak

megadására nézve, mi a' visszalépés' esetére kiköttetett, jogszerü kötelezettséget maga után nem von.

46. §. Azonban a' visszalépésre semmi alapos okot nem szolgáltatott félnek, ezen visszalépés miatt vallott, 's bebizonyítható valóságos kárának megtéritése iránti igénye fenmarad.

48. §. Dühöngök, őrültek, kábák és serdületlen koruak, érvényes házassági szerződés' kötésére nem képesek.

53. §. Szükséges jövedelem' hiánya, bebizonyított vagy közönségesen ismeretes rosz erkölcs, ragadó nyavalya, vagy a' házasság' czélját akadályozó hibák annál, kivel a' házasságkötés szándékoltatik, jogszerü okok a' házassági beleegyezés' megtagadására.

60. §. A' házassági kötelesség' teljesítésére való örökös tehetetlenség, házasságakadály, ha ez, a' házassági szerződés' idejekor már meg volt. Csupán ideiglenes, vagy csak a' házasság alatt támadott, habár gyógyíthatatlan tehetetlenség, a' házassági köteléket fel nem bonthatja.

61. §. Legsulyosabb, vagy sulyos börtönbüntetésre itélt gonosztevő, itélete' kihirdetése napjától és addig, mig büntetésideje tart, érvényes házasságra nem léphet.

62. §. lásd feljebb az okiratoknál.

67. §. A' házasság olly két személy közt, kik egymással házasságtörést követtek el, érvénytelen, a' házasságtörésnek azonban már az egybekelés előtt bebizonyítottnak kell lenni.

68. §. Ha két személy, bár előbbi házasságtörés nélkül is, egymásnak házasságot igért, és ha e' czélzat' elérésére jóllehet csak egyik is közülök, az összekelésök' utjában álló házastársnak élete után tört, közöttök, noha a' gyilkosság valósággal végbe nem vitetett is, érvényes házasság nem köttethetik.

B) A' vallást.

64. §. Keresztyén és nem keresztyén vallásbeliek egymás között házassági szerződésre érvényesen nem léphetnek.

136. §. Zsidó házastársnak a' keresztyén vallásrai áttérése által a' házasság fel nem oldatik, de az 133—135. §§. elősorolt okoknál fogva feloldathatik.

63. §. Olly papi személyek, kik már magasabb egyházi fölavatásban részesültek, ugy szintén mind a' két nembeli szerzetesek is, hahogy nőtlenségi vagy hajadonsági ünnepélyes fogadást tettek, érvényes házassági szerződésre nem léphetnek.

C) Az életkort.

49. §. Kiskoruak, vagy olly teljeskoruak is, kik bármi oknál fogva magokat érvényesen nem kötelezhetik, szintén nem képesek törvényes atyjok' beleegyezése nélkül, érvényes házasságra léphetni. Ha az atya már nem él, vagy képviseletre nem képes: a' házasság érvényességére, a' rendes képviselő nyilatkozása mellett, a' birói hatóság' beleegyezése is megkivántatik.

50. §. Törvényes házasságon kivül született kiskoruaknál, házasságuk' érvényességére a' gyám' nyilatkozásán kivül a' törvényhatóság' beleegyezése is szükségeltetik.

51. §. Olly idegen kiskorunak részére, ki ezen álladalmakban házasodni akar, és a' megkivántató beleegyezést megszerezni nem képes, azon itteni birói hatóság, melly alá államánál 's tartózkodásánál fogva tartoznék, köteles képviselőt rendelni, ki ezen birói hatóság előtt a' házasságba való beleegyezését, vagy annak jóvá nem hagyását nyilvánítsa.

Jegyzet. A' katonákul besorozandó, 22 éven aluli, ifjak fölmentvény nélkül nem házasodhatnak.

D) A' nemzetiség 's polgárságot.

V. cz. (Cs. nyiltparancs.) A' fönebb említett koronaországokbeli alattvalóknak a' házasságkötésrei személyi képessége azon törvények szerint itélendő meg, mellyek alá ők hitvallásuk különbsége szerint (III. és IV. czikk) vetvék, bármelly helyen köttessék is a' házasság.

Azon koronaországokbeli alattvalók' személyi képessége, mellyekben az átalános polgári törvénykönyvnek a' házassági ügyekre vonatkozó szabályai teljes hatályban vannak, hitvallásuk' különbsége nélkül a' törvénykönyv' szabályai szerint itélendő meg. Azon hely, hol ők a' házasságot kötik, ezen személyi képesség' megitélésére befolyással nem bir.

15. sz. (Függelék.) Miután az átalános polgári törvénykönyv 34. §. nyilván rendeli, hogy az idegeneknek jogügyletekrei személyes képessége, azon hely' törvényei szerint itélendő meg, mellyek alá az idegen lakhelyénél vagy születésénél fogva, mint alattvaló tartozik, hacsak egyes esetekre nézve a' törvényben más nincs megállapítva: ennélfogva Ő Felsége azt méltóztatott határozni, hogy az ausztriai álladalomban házasulandó külföldi, köteleztessék, magát az összeadásnál érvényes

házassági szerződésre léphetési személyes képessége iránt, kellőleg igazolni.

16. sz. (Függelék.) A' graubündteni köztársaság és szövetségi rend' kormányának föllépte folytán, a' titkos udvari és álladalmi kanczellária, az egyesült udvari kanczelláriával, ollynemü fenálló törvényes határozatot tudatott, mellynek következtében, graubündteni alattvalóknak a' cantoni kormány előlegesen kinyert beleegyezése nélküli összeadatása érvényesnek nem ismertetik.

17. sz. (Függelék.) A' cs. kir. titkos házi udvari és álladalmi kanczellária' közleménye szerint a' bajor királyi szövetséggyülési követ, minden Frankfurtbani követségekhez, a' kivonatilag irásban mellékelt körlevelet bocsátotta, mellyben a' bajor alattvalók által külföldön, 's idegen alattvalók által Bajorhonban kötött házasságokat illető bajor törvényhozást fejtegeti, 's azon ohajtást nyilvánitja, hogy az e' részbeni határozatok a' többi kormányok' tudomására juttassanak, egyszersmind pedig ezek által viszont a' bajor kormánynak azon rendelkezések tudtul adassanak, mellyek a' többi szövetségi álladalmakban, idegen alattvalók tilalmazott összeadásának meggátlása végett, már fenállanának, vagy a' fenebbi közlemény' következtében kibocsátandók lennének.

Ugyanazért előforduló alkalmaknál a' bajor királyi kormány jelen határozatihoz kell tartakozni.

Másolata a' német szövetséggyüléseni bajor királyi követ által a' tisztelt szövetséggyülési követekhez intézett környilatkozatnak.

A' német álladalmak' nagy részének törvényhozásai, a' mint tudva vagyon, az önnön alattvalóik által külföldön kötött házasságokat csak annyiban ismerik el érvényeseknek, a' menynyiben a' férj az arra léphetésre saját honi felsőbbségének világos engedelmét megnyerte. Ez az eset különösen Bajorhonban is, 's ennélfogva az illető polgári felsőség' engedelme nélkül, valamelly bajor által külföldön kötött minden házasság, nem csak álladalmi jogi tekintetben teljesen érvénytelennek tartatik, hanem az, megkivántató esetben, felsőbbségileg fel is bontatik, a' nélkül hogy a' nőnek, ha az külföldi, vagy az ő gyermekeinek ebből bajor alattvalói jogaik származhatnának. Ellenben Bajorhonban is, a' külföldiek' tilalmas házasságaik' eltávoztatása iránt, hasonló rendszabások tétetvék, 's minden hitfelekezetü lelkészeknek meg vagyon tiltva, valamelly külföldinek összeadását

eszközölni, ha az összeadandó, a' fölötte levő külföldi szolgálati vagy honi hatóság által kiadott házassági engedelmet, az az iránti egyházhivatali bizonyitvány mellett, miszerint a' szándékolt házasulásnak, egyházjogi határozatok' tekintetéből, semmi akadály sem áll ellent, elő nem mutatta.

51. §. Lásd feljebb C. alatt!

E) A' rokonság vagy sógorságot, miről alább is lesz szó.

65. §. Fel- és lemenő ágoni rokonok közt; testvérek és mostoha testvérek közt; unokatestvérek közt; mint szintén a' szülék testvéreivel, u. m. az apai és anyai részről nagybátyával és nagynénével, érvényes házasság nem köttethetik; származzék bár a' rokonság, házasságbeli vagy házasságon kivüli születésből.

66. §. A' sógorságból azon házassági akadály származik, hogy a' férj nejének a' 65. §-ban említett rokonival, a' nő pedig férjének ugyanott említett rokonival egybe nem kelhet.

F) A' katonai személyeket.

X. cz. (Cs. nyiltparancs.) A' katonai törvényhatóság alá tartozó személyek' házasságait, és az ezek' házassági pereibeni törvényhatóságot tárgyazó szabályokon ezen nyiltparancs' III. és IV. czikke által jelenleg semmi változás sem tétetik.

54. §. Milly katonai, vagy a' katonai testülethez tartozó személyekkel nem lehet az ezred', testület', vagy átalában elöljáróiknak irásbeli engedelme nélkül érvényes házassági szerződésre lépni, a' katonai törvények határozzák meg.

Jegyzet. A' kiszolgált, de nyugpénzes, katonák is csak a' katonai hatóság' engedelmével házasodhatnak.

IV. A' kihirdetésnél:

69. §. A' házasság' érvényességére a' kihirdetés' és a' beleegyezésnek ünnepélyes nyilvánitása is megkivántatik.

70. §. A' kihirdetés, a' szándékolt házasságnak mind a' két jegyes' vezeték- és mellékneve, születéshelye, állama' és lakhelye' elősorolásával, olly figyelmeztetés melletti közzétételéből áll: hogy minden, ki a' házasság ellen akadályt tud, azt följelentse. A' feljelentést közvetlenül, vagy az egybekelést kihirdetett lelkész' utján, azon lelkésznél kell megtenni, kit az összeadás illeti.

71. §. A' kihirdetésnek három vasárnap vagy ünnepnapon,

az egyházkörnek, és ha a' házasulandók mindegyike más körben lakik, mindenik egyházkör szokott egyházgyülekezete előtt kell történni. (Nem katholikus vallásu keresztyének közötti házasságoknál, a' kihirdetést nemcsak ezeknek isteni szolgálati gyülekezeteiben, hanem azon katholikus szent egyházakban is kell teljesítni, mellyek' körében laknak; és a' katholikus 's nem katholikus keresztyén vallás-felekezetbeliek' közötti egybekeléseknél, ugyanennek, mind a' katholikus fél' szentegyházában, és a' nem katholikus fél' imaházában, mind azon katholikus szentegyházban is, mellynek körében az utóbbi lakik, véghez kell vitetni.)

18. sz. (Függelék.) Nem katholikus keresztyén hitfelekezetüek közötti házasságoknál, a' kihirdetésnek csak a' jegyesek' isteni szolgálati gyülekezeteikben, katholikus és nem katholikus hitfelekezetüek közötti házasságoknál, mindegyikök' egyházában kell történnie, 's e' részben az átal. polg. törv. könyv 71. §. hatályon kivül tétetik.

72. §. Ha a' jegyesek mindegyike, vagy közülök egyik, azon egyház' körében, mellyben a' házasság köttetni fog, hat hétig még nem lakik, a' kihirdetésnek legutóbbi tartózkodások' helyén is, hol az imént meghatározott időnél tovább laktak, meg kell történnie; vagy pedig a' jegyesek tartoznak létezésök' helyéni lakásokat hat hét betöltéig folytatni, hogy házasságoknak ottani kihirdetése elégséges legyen.

73. §. Ha a' kihirdetés után hat hónap alatt a' házasság meg nem köttetik, a' háromszori kihirdetést ismételni kell.

74. §. A' kihirdetésnek érvényességére és a' házasságnak ettől függő érvényességére elég ugyan, hogy a' jegyesek' nevei, és leendő házasságok mind a' vőlegény, mind a' menyasszony' egyházkörében legalább egyszer közzététettek légyen, és a' közzétételek' alakjában vagy számában közbejött valamelly hiány a' házasságot érvénytelenné nem teszi; de részint a' jegyesek, vagy azok' képviselői, részint a' lelkészek kötelesek ahozmért büntetés alatt arra ügyelni, hogy minden itt elészabott közzétételek, kellő alakban megtörténjenek.

V. Akadályoktól 's kihirdetéstől fölmentésnél:

83. §. Fontos okoknál fogva a' házassági akadályoktóli felmentés, a' kormányszéktől kérethetik, melly a' körülményekhez képest magát ez iránt további értekezésbe teendi.

84. § A' házassági akadályoktóli felmentésért, a' házasság' megkötése előtt, a' felek magok és tulajdon nevökben folyamodjanak. Ha pedig már a' házasság' megkötése után mutatkoznék valamelly az előtt ismeretlen, feloldható akadály; a' felek lelkészeik által, és nevök' elhallgatása mellett is folyamodhatnak a' kormányszékhez fölmentésért.

52. §. Ha valamelly kiskorunak, vagy gyámság alatt levőnek a' házasságrai beleegyezés megtagadtatik, és a' házasulandók ez által magokat sértve vélik, jogukban áll, a' rendes biró' segedelmét felkérni.

88. §. Ha a' házasság' kötésekor létezett valamelly akadályra nézve adatik felmentés, a' házasságbai beleegyezést a' kihirdetés' ismétlése nélkül, a' lelkész' és két meghitt tanú' jelenlétében ujra ki kell jelenteni, és az ünnepélyes cselekvényt a' házassági könyvbe feljegyezni. Ezen rendszabály megtartatván, a' házasság ugy tekintendő, mintha eredetileg érvényesen köttetett volna.

79. §. Ha a' jegyesek a' házassági összeadás' megtagadása által magokat sértve találják, panaszokat a' kormányszéknek, és olly helyeken, hol illy kormányszék nincs, a' kerületi hatóság elébe terjeszthetik.

187. §. A' kiskorúnak házasságra léphetése végett a' bíróság által engedelem nem adandó mind addig, mig a' jövendő házastársnak mind vagyona 's jövedelmei, mind személyes tulajdonságai és viszonyai iránt kielégitő fölvilágositást nem kapott, a' kiskorut magát meg nem idézte, 's ennek a' gyám' és jövendő házastárs' távollétében adott saját nyilatkozata által meg nem győződött arról, hogy a' kiskorunak szabad, jól megfontolt szándéka, ezen házasságra lépni. Ha a' gyámság alatti személy a' bíróság' székhelyétől nagyon távol van; ez iránti kihallgatása végett a' hozzá közelebb fekvő bíróság kerestethetik meg.

Mindaddig, mig a' házasulási egyezvények el nem igazitvák, 's minden érdeklettek a' bíróság által a' gyámság alattinak javára megállapitandóknak talált föltételek iránt meg nem egyeztek, engedelem a' házasságra nem adandó.

188. §. Azon végzésnek, melly által a' kiskorúnak a' házasságkötése megengedtetik, a' jegyesek' vezeték- és melléknevén kivül a' gyám' vagy gyámnő 's a' gyámtárs' nevét is magában kell foglalnia, 's az ezek által adott vagy megtagadott beleegyezéséről világos említést tennie.

Ha a' házassági engedély az első bíróság által a' gyám' akarata ellen megadatik, vagy ha az első bíróság által megtagadott házassági engedelem a' főtörvényszék által adatik meg, a' végzésnek azon hozzáadást kell tartalmaznia, miszerint a' házasság csak akkor lesz köthető, ha ezen végzés' jogereje birói elismervény által kétségen kivül tétetett.

189. §. Ha a' gyámság alatt levő, vagy ennek jövendő házastársa olly katonai személy, ki előljárójának engedelme nélkül házasságra nem léphet, a' végzéshez azon világos fentartás melléklendő, hogy a' házasságra léphetésnek csak a' katonai hatóság' bemutatott engedelme után lehet helye.

85. §. Olly helyeken, hol kormányszék nincs, a' kerületi hatóságok hatalmaztatnak fel, a' második és harmadik kihirdetéstől fontos okoknál fogvai fölmentésre.

86. §. A' kihirdetésre nézve sürgetős körülmények közt a' kormányszék, vagy a' kerületi hatóság, és midőn valamelly bebizonyított közellevő halálveszély halasztást nem enged, a' helybeli előljáróság is teljes fölmentést adhat; a' jegyesek azonban tartoznak hitet letenni arra, hogy házasságukat gátló semmiféle akadály előttök tudva nincs.

87. §. A' mind háromszori kihirdetés alóli felmentés, az említett hitletétel mellett akkor is megadandó, ha két olly személy kiván összeadatni, kikről már az előtt is közönséges vélelem vala, hogy házasságban élnek. Ez esetben a' fölmentést a' kormányszéktől a' lelkész kérheti, a' felek neveinek elhallgatásával.

21. sz. (Függelék.) A' hatóságok az átalános polgári törvénykönyv' 86. és 87. §§-ban a' felektől az iránt kivántató hitletételi ovatalt, miszerint előttök a' házasságot gátló akadály tudva nincs, minden esetben, 's önnön felelősségök alatt megtartsák, 's azon körülményt, hogy a' hit valósággal letétetett, a' kiadandó fölmentvényekben megemlítsék, ellenkező esetben, ezen hitkivétel' elmulasztása magában ugyan a' fölmentést foganatlanná nem teszi, de a' hatóságokon 's lelkészeken, kik a' fölmentvényben látható ezen hiány mellett az összeadást teljesítik, hathatósan megbüntetendő.

VI. Az egybeadásnál:

78. §. Ha a' jegyesek a' megtörtént rendes kihirdetésről írásbeli bizonyitványt; vagy ha a' 49, 50, 51, 52, és 54-dik §§-ban említett személyek az egybekelésökre megkivántató engedelmet; ha továbbá azok, kiknek teljeskorusága nem nyilvánvaló, keresztlevelet vagy teljeskoruságokról irott bizonyítványt nem mutathatnak elő; vagy ha más házassági akadály támasztatik: a' lelkész sulyos büntetés alatt tilalmaztatik az összeadást mindaddig teljesíteni, mig a' jegyesek a' szükséges bizonyitványokat elő nem adták, és minden nehézségeket el nem háritottak.

79. §. Ha a' jegyesek a' házassági összeadás' megtagadása

által magokat sértve találják, panaszokat a' kormányszéknek, és olly helyeken, hol illy kormányszék nincs, a' kerületi hatóság elébe terjeszthetik.

80. §. A' kötött házassági szerződés tartamos bizonyságaul, kötelesek az egyházfőnökök azt, a' különösen arra rendelt házassági könyvbe sajátkezüleg bejegyezni. A' házastársak' vezeték- és keresztneve, korok, lakások, valamint állapotok is, azon megjegyzéssel, ha házasok voltak-e már vagy sem? szüléik' és a' tanuk' vezeték- és keresztneve és állama; továbbá a' nap is, mellyen a' házasság köttetett, végtére azon lelkésznek neve is, ki előtt a' beleegyezés ünnepélyesen kijelentetett, világosan kiteendők, 's azon oklevelek, mellyeknél fogva az elő-gördült akadályok elhárittattak, megemlítendők.

81. §. Ha a' házasság valami harmadik helyen szándékoltatnék köttetni, mellybe az eljegyzett személyek közül egyik sincs egyházilag bekebelezve: köteles a' rendes lelkész mindjárt azon okirat' kiadásakor, mellyben helyetteséül mást nevez, ezen körülményt, a' helynek, a' hol, és a' lelkésznek, a' ki előtt a' házasság kötendő, megnevezésével, egyháza' házassági könyvébe beirni.

82. §. Azon helynek, hol az összekelés történik, lelkésze, tartozik a' házasságkötés' megtörténtét, annak megjegyzésével, hogy melly lelkész által neveztetett légyen helyettesül, egyháza' házassági könyvébe szinte beiktatni, és a' házasság' megkötését az őt feljogosító lelkésznek nyolcz nap alatt bejelenteni.

VII. Jegyzetek:

III. cz. (Cs. nyiltparancs.) A' törvénykönyv' második fejezetében a' házassági jog iránt foglalt szabályok, a' mennyiben azok a' házasság' érvényes megkötését, 's a' házasság' érvénytelensége iránti tárgyalást, az ágytól és asztaltóli elválást, és a' házasság' fölbomlását illetik, a' római katholika vallásu, továbbá egyesült görög és nem-egyesült görög szertartásu, polgári rendü (X. czikk) alattvalóinkra a' fönt megjelölt koronaországokban nem alkalmazandók. A' fönebb kijelölt, magát a' házassági köteléket tárgyazó pontok' tekintetében tehát, ezen hitsorsosok továbbá is, hitvallásuk' különbségéhez képest, az eddigelő reájok nézve létezett és fönálló törvényes szabályok és egyházi bíróságok alá tartoznak.

A' mennyiben a' fönálló törvények és rendeletek szerint,

az országfejedelmi biróságok- és hatóságoknak kell eljárniok, az általános polgári törvénykönyv' szabályai tekintendők sinórmértékül.

XIV. cz. (Cs. nyiltparancs.) A' hol ezen törvényben a' tartomány kifejezés használtatik, az alatt az egész koronaország' terjedelme értetik. A' törvénykönyv által az országos kormányszékhez utasított ügyekre a' legfelsőbb politikai országos hatóságok; a' kerületi hivatalok' ügyeire, a' hasonnemü hatáskörrel fölruházott politikai hatóságok hivatvák, nem tévén különbséget, hogy azok, a' különböző országok' szerkezete szerint milly nevet viselnek.

A' törvénykönyvben, az országos törvényszékekre ruházott hatáskör azon első folyamodási biróságokra száll, mellyekhez az, a' polgári jogügyekbeni illetőség iránti törvény által utasíttatott.

UTASITÁS A' ROKONSÁG' ÉS SÓGORSÁG' FOKAINAK MEGHATÁROZÁSÁRA NÉZVE. *)

A' házasulandók' öszveadásában a' többek közt arra is szükség levén vigyázni a' lelkipásztornak: nincsen-e az egybekelendők közt ollyan közel rokonság vagy sógorság, melly törvény szerint egybekelésöket akadályoztathatná? azonban ezen tárgyban sokszor ollyan esetek fordulván elő, mellyek az ifju lelkipásztort megakasztják: nem tartottam felesleg való dolognak e' következendő rövid utasitást az atyafiság' és sógorság' grádusaira nézve ide ragasztani.

1. §. Hazánk' törvénye Art. 26. 1791. §. 11. megerősítvén Fels. II. Józsefnek az evangelikusokra nézve tett azon kegyes rendelését, melly szerint azok az atyafiság' és sógorság' első és második gradusait kivévén, a' többi gradusokban, dispensatio kérés nélkül is, öszveházasodhatnak: ezen kegyes Josephina Constitutio' 13, 14, és 15-dik §§-it kell ebben a' tekintetben a' prédikátornak szeme előtt tartani.

(Az általános polgári törvénykönyv 1-ső R. 2-ik fejezetének e' tárgyra vonatkozó §-ai pedig ekkép szólnak: §. 65: Fel- és lemenő ágoni rokonok közt; testvérek és mostoha-test-

*) Ezen szakaszt átvettük a' dunamelléki helv. hitv. egyházkerületnek 1836-dik évi Almanakjából, mellyet Polgár Mihály, akkor főjegyző, utóbb felügyelő úr, adott ki.

vérek közt; unoka-testvérek közt; mint szintén a' szülék' testvéreivel, u. m. az apai és anyai részről nagy-bátyával és nagy-nénével,—érvényes házasság nem köttethetik; származzék bár a' rokonság házasságbeli vagy házasságon kivüli születésből. A' 66-ik § pedig következő: „A sógorságból azon házassági akadály származik, hogy a' férj nejének a' 65-dik §-ban említett rokonival, a' nő pedig férjének ugyanott említett rokonival egybe nem kelhet.“)

Ennek 13-dik §-ában tilalmaztatik in linea descendenti az öszveházasodás in infinitum. E' szerint hát az atya vagy anya a' maga gyermekével, vagy unokájával, valamint szinte az ip is a' maga menyével, a' nap a' maga vejével, a' mostoha-atya mostoha-leányával, a' mostoha-anya mostoha-fiával, vagy ezeknek gyermekeikkel sohasem léphetnek házasságra.

2. §. Az egymás mellett, vagy oldalaslag menő (collateralis) lineákra nézve az rendeltetik: hogy a' férfi és leány-testvérek egymással öszve nem házasodhatnak. Egy férfi is a' maga fiú vagy leány-testvérének leányát el nem veheti, valamint egy leány vagy asszony is a' maga fiú vagy leány-testvérének fiához feleségül nem mehet, — sem a' testvérek' gyermekei (unokatestvérek) egybe nem kelhetnek. Vegyük fel p. o. a' következő schemát, mellyben Péter a' köztörzsök.

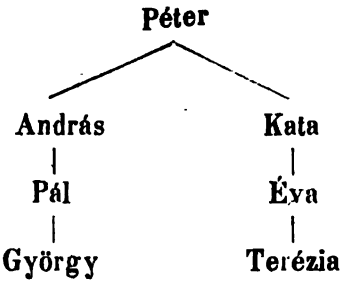

András el nem veheti Katát, mert testvére,— de Évát sem veheti el, mert testvérének leánya. Pál sem veheti el Katát, mert Pál a' Kata testvérének fia. Pál Évát sem veheti el, mert azzal unoka-testvér, vagy annak második grádusban vérszerint való atyafia.

Jegyezzük meg itt ezt a' két dolgot:

1. Hogy ha mind a' két ágon lévő atyafiak a' köz-törzsöktől (a communi stirpe) egyenlő távolságban vagynak: akkor az atyafiság annyi gradusúnak mondatik, a' hanyadik gradusra esik

külön-külön egyik-egyik atyafi a' köztörzsöktől, kivévén egyet, t. i. magát a' köztörzsököt, a' kit nem szokás számlálni, p. o. a' fölebb való schemában András és Kata első, Pál és Éva második, György és Terézia harmadik gradusban atyafiak egymással.

2. Ha a' két ágon lévő atyafiak nem egyenlő távolságban vagynak a' köztörzsöktől: akkor a' hosszabbik linea' grádusa vétetik fel, kihagyván ott is a' köz-törzsököt, és annyi grádusban mondatik lenni az atyafiság, a' hányadik grádusban esik a' legtávolabb lévő atyafi a' köz-törzsökhöz, p. o. ha azt akarom megtudni, hányadik grádusban atyafi Pál Teréziával? a' hosszabbik lineát veszem fel, és azt mondom, hogy harmadik grádusban atyafia annak. Igy van a' dolog Györgyre és Évára nézve is, és ezek egymással szabadon léphetnek már házasságra. Intim. 30. Maii 1785. Clementer resolvit Sua Majestas SSma, ut in tertio mixto secundo consangvinitatis, aut affinitatis gradu junctis matrimonium citra difficultatem admittatur.

3. §. Ha az az eset adná magát elő, hogy két ollyan testvérek akarnának öszveházasodni, a' kik csak atyával, nem pedig anyával,— vagy csak anyával, nem pedig atyával is testvérek: azokat sem szabad, sem azoknak gyermekeit a' második grádusig inclusive öszveadni: sőt, ha vagy az atyának, vagy az anyának törvénytelen ágyból származott volna valamellyik gyermeke, 's ez a' dolog biró előtt bebizonyíttatott: akkor azzal sem lehetne az atya 's anya több gyermekeinek házasságra lépni, és ezeknek gyermekeik is a' második grádusig inclusive öszve nem házasodhatnak. P. o. özvegy Kis Péter elveszi Nagy István' özvegyét Veres Sárát. Születik tőlök egy leány, Kis Anna. Ezt a' Kis Annát el akarja venni Nagy Pál, Veres Sárának első férjétől való fia,— de nem szabad,— mert Kis Anna Nagy Pállal anyával testvér, azaz, mind kettőjöknek ugyanazon egy anyjok van.— Hasonlóképen Kis Péternek első feleségétől való fia Kis György, Kis Annát el nem veheti, mert Kis György és Kis Anna atyával testvérek, azaz, mind kettőjöknek ugyanazon egy az apjok. Nagy Pálnak a' fia sem vehetné el a' Kis Anna' leányát is, sem a' Kis Anna fia a' Nagy Pál' leányát.— Továbbá, ha Kis György fattyú gyermeke volna is Kis Péternek, ugy sem vehetné el Kis Annát,— és ha Veres Sárának volna egy törvénytelen ágyból való fia: az sem vehetné el Kis Annát, sem ezeknek gyermekeik öszve nem házasodhatnának. Benigna Const. Jos. §. 14.

4. §. A' mi a' sógorságot illeti: a' sógorság is (affinitas)

megakadályoztatja a' házasságot a' második grádusig inclusive. Hanem itt azt kell megjegyezni, hogy nem igazi sógorok azok, a' kik közönséges életben egymást sógoroknak nevezik.

Itten háromféle sógorságot szükség egymástól megkülönböztetni.

Elsőnemü sógorság az, a' mellyben én vagyok a' feleségem' testvéreivel, és annak más vérszerint való atyafiaival, — és megfordítva, — a' mellyben van a' feleségem az én testvéreimmel, 's más vérszerint való atyámfiaival.

Másodnemü sógorság az, a' mellyben van az én testvérem vagy más vérszerint való atyámfia, a' feleségem' testvérével, vagy annak más vérszerint való atyafiaival, és megfordítva, — a' mellyben van az én feleségem' testvére, vagy annak más vérszerint való atyafia az én testvéremmel, vagy más vérszerint való atyámfiaival.

Harmadnemü sógorság az, a' mellyben én az én feleségem testvérének, 's annak más vérszerint való atyafiának házastársával vagyok, — és megfordítva, — a' mellyben van az én feleségem az én testvéremnek, és más vérszerint való atyámfiának házastársával.

Ezen sógorságok közől már csak az elsőnemü az igazi sógorság, és egyedül csak arra van tekintet a' törvényben. Legyen p. o. ez a' schema:

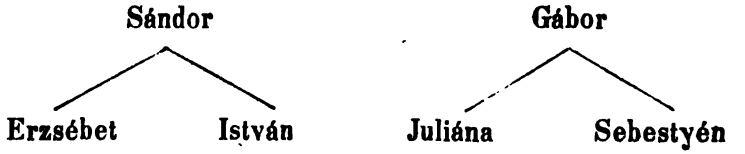

István a' Sándor' fia elveszi Juliánát a' Gábor' leányát; kérdés: van-e igazi sógorság Erzsébet és Sebestyén között? Felelet: nincsen, — és Sebestyén bátran elvehetné Erzsébetet, mint második nemü sógor-asszonyát, — hanem már Juliána igazi sógor-asszonya Erzsébetnek a' férje testvérének, valamint István is igazi sógora Sebestyénnek a' felesége testvérének.

Itten hát ez a' regula: a' férj testvéreinek a' feleség testvéreivel nincsen semmi igazi sógorságok; hanem csak maga a' férj igazi sógora a' felesége testvéreinek, és annak vérszerint való atyafiainak. Valamint megfordítva, — a' feleség egyedül maga van igazi sógorságban a' férje testvéreivel, 's annak más vérszerint való atyafiaival.

A' harmadnemü sógorság, a' mint fölebb látók, az, a' mellyben van a' férj a' felesége testvérének, 's annak más vérszerint való atyafiainak házastársaikkal — és megfordítva. Az illyen sógorságra is, a' mint mondók, nincs semmi tekintet a' törvényben, és p. o. fölebb való schemában István, ha özvegyen maradna, bátran elvehetné a' sógorának Sebestyénnek özvegyét, és Juliána, ha özvegyen maradna, bátran hozzá mehetne az Erzsébet özvegyen maradt férjéhez.

5. §. A' sógorság' grádusait épen ugy számláljuk, mint az atyafiság' grádusait, ezen regula szerint: a' hányadik grádusban vérszerint való atyafia valaki a' férjnek: épen annyi grádusban sógora annak feleségének, és megfordítva, — a' hányadik grádusban vérszerint való atyafia valaki a' feleségnek: épen annyi grádusban sógora annak férjének, p. o. Sebestyén — Juliánával első grádusban atyafi, és igy Istvánnak első grádusban sógora. Ha ennek a' Juliánának volna egy unoka-testvére: az Juliánával második grádusban volna atyafi; következésképen Istvánnak második grádusban sógora volna, és István, ha özvegyen maradna, azt a' felesége unoka-testvérét el nem vehetné: hanem már ennek a' felesége unoka-testvérének leányát, minthogy azzal harmadik-grádusu sógorságban volna,— bátran elvehetné.

6. §. Az eddig irottakból meg lehet felelni e' következő kérdésekre:

1. Elveheti-e valaki az édes atyja, vagy édes anyja testvérének unokáját? Felelet: Elveheti,— mert annak csak harmadik grádusban atyafia.

2. Az özvegyen-maradt férj elveheti-e a' megholt felesége' testvérét? Felelet: Nem veheti (t. i. dispensatio nélkül), mert azzal első-grádusu sógorságban van.

3. Az özvegyen-maradt asszony hozzá-mehet-e a' megholt férje testvéréhez? Felelet: Nem,— mert azzal első-grádusu sógorságban van.

4. Az özvegyen-maradt férj elveheti-e megholt felesége férfi vagy asszony-testvérének leányát? Felelet: Nem veheti,— mert azzal második grádusu sógorságban van.

5. Az özvegyen-maradt asszony hozzá-mehet-e megholt férje' férfi- vagy asszony-testvérének fiához? Felelet: Nem,— mert azzal második grádusu sógorságban van.

6. Az özvegyen-maradt férj elveheti-e a' megholt felesége' édes atyja vagy édes anyja testvérének leányát, — azaz, meg-

holt felesége' unoka-testvérét? Felelet: Nem veheti,— mert azzal második grádusu sógorságban van.

7. Elveheti-e valamelly férfi a' maga édes atyja' vagy édes anyja' megholt testvérének özvegyét? Felelet: Nem veheti, — mert az az özvegy ő vele második grádusu sógorságban van. Lásd fölebb 5. sz.

8. Hát két testvér-férfiak elvehetnek-e két testvér-leányokat? Felelet: Elvehetnek, mert a' férjnek testvérei, és a' feleségnek testvérei között nincsen semmi igazi sógorság,— ezek csak másod-nemü sógorságban vannak egymással, mellyre a' törvényben nincsen tekintet.

9. Hát a' nász elveheti-e a' maga nász-asszonyát? Felelet: El, — mert a' nászok között nincsen semmi igazi atyafiság, — sem igazi sógorság.

10. Hát egy özvegyen-maradt atya elvévén valamelly özvegy-asszonyt, ennek az új házasságra lépett atyának első feleségétől való fia elveheti-e ezen második vagy mostoha-anyának első férjétől való leányát? Felelet: Elveheti,— mert itt semmi igazi atyafiság vagy sógorság nem forog fen. Hasonló okból elveheti az asszonynak első férjétől való fia annak második férjének, azaz, a' maga mostoha atyjának előbbeni feleségétől származott leányát.

11. Hát az épen említett özvegyeknek ezen új házasságban egymással nemzett gyermekeik egybekelhetnek-e az atyjok' első feleségétől vagy anyjok' első férjétől származott gyermekeikkel? Felelet: Nem, — mert már ők azokkal atyával vagy anyával testvérek. Lásd fölebb 3. §.

12. Hát az özvegyen-maradt férj elveheti-e megholt felesége' testvérének özvegyét? Felelet: Elveheti, — mert itt csak harmadnemü sógorság forog fen. Hasonló okból az özvegyen-maradt asszony bátran hozzá-mehet megholt férje leánytestvérének özvegyen-maradt férjéhez.

13. Valamelly férfi, a' ki elvett egy özvegy asszonyt, ha meghalna ez a' felesége, elvehetné-e annak első férjének testvér-nénjét vagy húgát? Felelet: Elveheti, — mert itt csak harmadnemü sógorság forog fen.

14. Elveheti-e valaki az ő megholt felesége első férje testvérének az özvegyét, vagy az özvegynek leányát? Felelet: Elveheti,— mert az az özvegynek csak harmadnemü sógora, annak leányának pedig semmije sem.

15. Elveheti-e az özvegyen-maradt mostoha-atya az ő mostoha-fiának özvegyét? és megfordítva — a' mostoha-anya özvegyen maradván hozzámehet-e mostoha-leányának özvegyen maradt férjéhez? Felelet: Meglehet — mert itt csak harmadnemü sógorság forog fen.

Igy egy férfi elvehet egymásután két ollyan asszonyokat, a' kiknek megholt férjeik testvérek voltak. Hasonlóképen

Két testvéreknek özvegyeik öszveházasodhatnak. Tegyük fel p. o. hogy Sándornak vagynak két gyermekei, Erzsébet és Elek. Erzsébet férjhez megyen Kis Mártonhoz, Elek elveszi Nagy Juliánát. Meghalnak a' két testvérek Erzsébet és Elek, és az Erzsébet' özvegyen-maradt férje Kis Márton bátran elveheti az Elek' özvegyét, Nagy Juliánát. Végre:

Elveheti akárki is a' maga mostoha-atyja vagy mostoha-anyja testvérének özvegyét, sőt elveheti a' mostoha-atyja' vagy mostoha-anyja' testvérét is, és a' leány is hozzámehet a' mostoha-atyja' vagy mostoha-anyja' testvéréhez.

7. §. Ha valaki fontos okokra nézve közel atyafi vagy sógorsági grádusban kivánna valakivel házasságra lépni: kérhet dispensatiót az uralkodó felségtől. Melly dispensatio' kérés utját így adják elő a' felsőbb rendeletek: Si quis dispensationem in gradu prohibito sollicitat, praevie per concernentem superintendentem examinetur, atque ejus opinio cum Instantia rationes, ac momenta dispensandi continente, substantiae item utriusque partis consignatione, et authentica per Jurisdictionem Civilem roborata graduum deductione Excelsae Cancellariae praesentetur. Mandatum Exc. Cancellariae ddtto 5a Decembr. 1787. — Intim. ddtto 18. Julii 1782. — ddtto 2dae Jan. 1787. — Mostanában, a'

HÁZASSÁGI FÖLMENTVÉNYÉRTI FOLYAMODÁSOK MENETE *), ez:

I. Előlegesen megszerzendők:

1. A' vőlegény-,

2. A' menyasszony' keresztlevele,

3. Illető lelkésznek a' rokonsági vagy sógorsági íz' felőli jelentése. Ebben a' házasulók vagyoni állása is világosan kiteendő, vagy, szegénység' esetében, az erről szóló bizonyítvány hozzá melléklendő.

*) Ezen szakaszt t. cz. Polgár Mihály vallási ügyvivő úr szivességéből vettük 's közöljük.

4. Ha özvegy vagy özvegyek szándékoznak házasságra lépni: a' megholt házastárs' halál-bizonyitványa.

5. Polgári vagy politikai akadály fen nem forgásáról helyhatósági bizonyítvány; — falun a' cs. kir. szolgabiró által német nyelven megerősítendő.

Mindezen oklevelek külön külön 15 pengő kros bélyeg-ivre irandók.

II. A' folyamodvány' kellékei:

1. A' házasulandók saját nevükre (15 p.kros bélyegíven) készíttessék 's nevüket mindketten irják alá. Ha pedig irni nem tudnának: egy harmadik személynek, ki a' név aláirást helyettesítette, neve is aláirandó.

2. A' hozzá csatolandó I. alatti bizonyítványokra hivatkozás mellett, megemlítendők azon fontos okok, mellyek a' házasuló férfit az eljegyzett személy nőül-vevésére birták.

3. Falun a' cs. k. megye-főnökhöz, városban a' polgármesterhez czimeztessék 's nyujtassék be.

III. A' megyefőnök vagy polgármester a' folyamodványt az illető superintendenshez küldi egyházfőnöki véleményezés végett,

IV. a' superintendensi véleménynyel ellátott folyamodványt az illető cs. k. helytartósági osztályhoz, ez pedig

V. a' vallásügyi ministeriumhoz terjeszti föl, 's az itt hozandó véghatározat

VI. vagy szintazon úton-módon érkezik le, 's a' feleknek a' főnökségtől utasítandó szolgabiró által kézbesíttetik, vagy, a' mi mostanában többször megtörténik, a' vallás-ministerium egyenesen a' superintendenshez küldi le 's ez által adatik ki a' dispensatio.

VII. Dijak.

1. A' superintendensnek a' III. pont alatti véleményeért 1 arany 's a' VI. pont szerint kiadandó fölmentvényért 5 pft. Ezeket az illető lelkész, az I. pont alatti bizonyítványai megirásakor beszedi 's megküldi.

2. Ha a' felek szegénységi bizonyítványt elő nem mutathatnak: a' vallás-ministerium által, (mint tapasztalásból tudatik), a' helybeli iskola' javára fizetésre kötelezteinek.

3. Ha a' házasulandók ez ügyeik előmozdítását a' vallási ügyvivőre bizzák: ezt bélyegjegyekért, levelezési 's szorgalmazási dijul 10 pft illeti.

VIII. A' II. pont alatti folyamodás' beadása napjától, a' házassági engedély kézhez-nyerése napjáig, rendesen 4—8 hét telik el.

ÉNEKEK.

ZSOLTÁROK:

CXLV-dik.

Magasztallak Téged, én Istenem!
Teremtőm, Atyám, Üdvöm, Mindenem!
Mindennap zengem dicséretedet,
Hálával imádom nagy nevedet. —
Igen dicsőséges 's nagy vagy, Úr Isten!
Megfoghatatlan örök lételedben, —
Nemzetről nemzetre kiterjed 's elhat,
Oh Nevezhetetlen! csuda hatalmad.

Hirdetik országod' dicsőségét
— Melly kezdetlen, 's ész nem leli végét —
A' századok, mellyek az időnek
Méhéből nyomonként mennek jönek, —
E' föld, melly öltözetét változtatja,
A' mint hatalmad az évet forgatja, —
'S özön világi az égi térségnek,
Mellyeken orczád' fénysugári égnek.

Az ember, ki angyalokkal rokon,
Tömjént gyujt Neked szent oltárokon;
Milliók' térde hull le imára
Naponként Nevednek áldására;
Ki országoknak oszt parancsolatot,
Leborulva tesz Neked hódolatot;
Onnét is Hozzád nyög panasz, sír ének,
Hol a' sors' kezei szivet sebzének.

Szólja nagy zengéssel a' föld és ég,
Hogy az Urnak adassék tisztesség!
És ti népek! kiknek ő atyátok,
Nagyságos szóval hangoztassátok:
Nagy az Ur Isten, irgalmas, kegyelmes,
Hosszutürő, haragra-késedelmes,
Jó és kegyes, bün-büntetésre késő,
Minden teremtett állatnak kedvező!

CXLVI-dik.

Áldom a' végtelen Istent,
Míg el nem fogy életem;
Hatalmát, mellyel bír mindent,
Magasztalva hirdetem;
Őt szolgálom énekkel,
Míg keblem piheg, lehel.

Ő alkotá az egeket
És földet egy szavával;
A' világ-történeteket
Vezérli hatalmával;
A' melly törvényt, végzést tett,
Az nem lát enyészetet.

Ne legyen bizodalmatok
Földi fejedelmekben!
Emberre ne számoljatok!
Segítség egyben sincsen; —
Mihelyt lelke kimegyen,
Porrá, hamuvá leszen

Ha a' halál elaltatja, —
Nyomtalan elvesz vele
Minden vágya, gondolatja,
Mellytől égett kebele.
Boldog, ki él olly hitben,
Hogy oltalma az Isten!

Kik méltatlanul szenvednek,
Kimenti a' jó Isten, —
Védője az ügyetlennek,
Kinek gyámola nincsen; —
Feloldja a' foglyokat
Terhelő rablánczokat.

CXLVIII-dik.

Dicsértessék imádságban
Az Ur! ki a' magosságban,
Időn, változáson felül,
Örök hatalomszékben ül;
Őtet dicsérjék az angyalok
És ének-zengő égi karok!
Nap, hold, minden csillagok szent
Zenével áldják az Istent!

Őtet dicsérjék az egek!
A' harmatozó fellegek
Midőn világszerte mennek,
Vigyék nevét az Istennek!
Mert mindent, a' mi volt, van, és lett,
Mindenható szóval teremtett;
Változás el nem forgatja,
A' mit rendelt akaratja.

Hatalom-szava Istennek
Alkotott törvényt mindennek;
Ő önté szét a' nagy tengert,
Melly méhében csudákat rejt;
Tüz, kősző, hó, köd és pára
Eljőnek parancsolatára;
Ha szól, — felriad, szárnyra kél
A' zivatar és forgó szél.

Kies völgyek, halmok, hegyek,
Puszták, sötét rengetegek,
Szelíd barmok, vadállatok!
Mind — az Urnak hódoljatok! —
Ti! kik fényletek koronával
'S uralkodtok kormány-pálczával, —
És, bár hol laktok, nemzetek!
Róla zengjen éneketek!

Gyermekek, ifjak és vének
Mondjatok áldást Nevének!
Mert mennyben, földön olly dicső
Hatalmasság nincsen, mint ő. —
A' világok' alkotójának,
Magosság' és mélység' urának,
Nagy tisztességet tegyenek
A' mindenségben mindenek!

CL-dik.

Dicsérjétek az Istent,
Ki országol oda fent, —
Hol millió fénynyel ég
A' végtelen messzeség
A' menny' örök térségében, —
Kinek érzi hatalmát,
De létele' fogalmát
Ember nem leli eszében!

Áldjátok a' nagy Istent,
Ki teremt, éltet mindent!
Élet, halál született
A' lelkétől ihletett
Semminek puszta méhéből;
Változatos arczczal jő,
'S áldást, vészt hoz az idő
Mindent-intéző kezéből.

Féljétek az Ur Istent!
Mert uralkodása szent;
Igazság' mérlegében,
Mellyet ő tart kezében,
A' lelkeket megpróbálja;
Bár titokba leplezett
Legyen a' bün, vagy jótett:
Itélete megtalálja.

Imádjátok az Istent,
Az egy nevezhetetlent! —
Embernek műve csak por,
Mint szét dúl a' rontó kor
'S feledést lenget nyomára;
Az idő le fog menni:
De nem lesz az isteni
Birodalomnak határa.

Baksay Dániel,
nádudvari ref. lelkész.

ADVENTI ÉNEK.

(Rückert Frigyes nyomán.)

Jön a' Király! szivben szelíden,
Jön a' szegénység' köntösében,—
Fogadjuk szent örömmel őt!
Békelombokkal üdvet intve,
Zöld ágakkal utját behintve,
Köszöntsük őt, az érkezőt!

Te fegyver nélkül is hatalmas,
Sergek nélkül is dialmas,
Békesség' hőse, nagy Király!
Hatalmi gyakran a' világnak
Trónodtól elzárók valának:
Harcz nélkül győztél 's trónod áll.

A' Te országod nem világi,
De a' világ' minden országi
Mennyországodnak hódolók;
Mert harczosid, igéd' élével,
Hit' vérte-, 's a' hit' fegyverével
A' világnak parancsolók.

'S hadát néped bár merre járja,
Intesz,— 's rést nyit a' tenger' árja
'S a' vész hallgat, melly ellenállt;
'S míg a' világ lázong dühébe',
Uj szövetséget tész elébe
'S békóba versz bűnt és halált.

Oh, üdvöz légy, hitünk vezére!
Hála, hogy hozzánk is betére
A' vétektörlő kegyelem!
Nagy szükség volt, hogy magad jöjj-el,
'S az végezzen pártos nemünkkel,
Ki mennyben 's földön fejdelem.

Add, a' föld szent igéd' uralja,
Az ellen ellenét karolja,
Trón és nép összeforrjanak!
Hogy magzati az egy Atyának,
Hogy váltotti kedves Fiának
A' szent Lélekben járjanak!

KARÁCSONI ÉNEK.

(Hangmérték: *Mennyből jövök most hozzátok.*)

Oh nap, napja szent örömnek!
Változz' napjává hitemnek!
Hogy Jézus hozzám betérjen,
Benne éljek, bennem éljen.

Jézust a' föld várva várta,
Míg egét Isten kitárta
És Fiát küldötte hozzánk,
Hogy a' mennyhez csatlakoznánk.

E' csudát én, mellyet érttem
Tőn az Isten, bár nem értem:
Hallom lelkem' szózatában,
S z e r e t e t van e' csudában.

Nagy s z e r e t e t! melly lehajlik
A' földhöz, melly bűnbe' zajlik,
Hogy azt ujra vonja, vére
Árán, Atyja' kebelére.

Örvendj Sion! jő Királyod
Ujjá-szülni a' világot:
Tiszta szivvel menj elébe!
Mert Atyjának jő nevébe'.

Te,— ki emberképet öltesz,
Ki mindent üdvvel betöltesz,—
Add, imádjon minden elme
Téged, béke' Fejedelme!

Testbe jösz, oh üdvek Üdve!
Hogy, melly ránk volt hajdan ütve,
Isten' képét megtalálja
Mindaz, a' ki hisz Fiába.

E g y n e k bűne által estünk,—
E g y Közbenjárót kerestünk;
Ő az, ő az! hála, hála!
Nem győz a' bűnnek halála.

Hosianna az egekben
Angyalajku énekekben!
'S melly álomból életre költ,
Hosiannát zengjen a' föld!

Oh nap, napja szent örömnek!
Változz' napjává hitemnek!
Hogy Jézus hozzám betérjen,
Benne éljek, bennem éljen.

Székács József.

A' FEJDELEM' SZÜLETÉSNAPI INNEPÉN.

(LXVI. zsoltár' hangmértékén.)

Égi Atyánk! légy jelen velünk,
Míg szivünk Hozzád ömledez
E' napon, mellyet megszentelünk,
Mert népek' nagy innepe ez!
Nemzetek zengnek ma nevednek
Sok nyelveken dicséretet,
Mert helytartója Személyednek,
Urunk, e' napon született.

Áldunk, Isten! ki népeihez,
Mint áldás' atyját, küldted őt;
Áldunk, hogy ma esztendeihez
Toldál ismét egy esztendőt;
Áldunk, hogy mit annyi szív kére
Hozzád-rebegett imában,
Vigyáztál drága életére
Ismét egy év' elfolytában.

Halld meg, Isten! a' fohászokat,
Mellyek érte esdnek ma is!
Örködjék felette sorsokat
Intéző karod, mint paizs!
Áldd meg örök szeretetednek
Áldásival ez életet,
Mellyhez annyi földi népednek
Jólléte, üdve köttetett!

Terjeszd ki, Ur Isten! napjait
Fejedelmünknek olly messze,
Hogy országlása' áldásait
Sok ember-nyomra terjeszsze!

Késő viradjon az a' nap fel,
Mellyen körülte egy sírnak,
Ötet gyászolva nagy keservvel
Nemzetek zokogva sírnak.

A' FEJDELEM' NÉVINNEPÉN.

(LXXXIX. zsoltár' hangmértékén.)

Oh népednek örök Istene! fogadd el
Szivünk' fohászát, melly zsámolyodhoz zeng fel:
Földi helytartódért, a' kit, — mivel szerettél
Minket, — fejdelmünkké, urunkká azért tettél,—
Kit felültetvén a' hatalom' fény-székébe,
Népmilliók' földi sorsát adtad kezébe.

Imádunk Ur Isten! ki nekünk nyájadnak
Illy képviselőjét adtál hatalmadnak, —
Ki ügyet fontolván az igazság' mérlegén,
Menhelyet lel nála a' védtelen és szegény, —
És érezteti a' rendbontó vétkezővel
A' törvény' boszuját bűnt-fenyítő vesszővel.

Áldd meg, embereknek Atyja! Felkenttedet!
Benne, — árnyékában-nyugvó népeidet!
Legyen birodalma dicsőségnek országa,
Virágozván abban a' béke' olaj-ága!
Koronája' gyöngye legyen ollyan szövétnek,
Melly messze áraszsza áldásit a' jóllétnek!

Tartsd meg, oh életnek Ura! fejdelmünket,
Boldogítani sok időkön bennünket!
Jusson neki Tőled esztendők' hosszu sora,
Hogy székén lelje őt unokák' messze kora!
Késleltesd sokáig azt a' gyászos végzetet,
Melly a' földtül vissza kérilly drága életet!

LELKÉSZEK' FELAVATÁSAKOR.

1.

Bemenőre, a' nép által mondandó.

(XXXIII. zsoltár' hangmértékén.)

Örök Isten! — ki még kezdetben
Magadat kijelentetted,
Szentidnek égi izenetben
Akaratodat hirdetted, —
Küldd alá azoknak,
Kiket pásztoroknak
Hívtál nyájadban,
Mennyből szent lelkedet,
Vezetni népedet
Igaz utadban!

Templomidban, oltáridnál ők
Olly szövétnekek legyenek,
Hogy a' sötétségben tévelygők
Általok Hozzád menjenek!
Adj olly szót nyelvökre,
Melly fájó szivekre
Legyen enyhület!
Szájok' beszédétől
Szünjék keservétől,
Ki sérelmet vett!

Hol a' szenvedő kimerülve
Emeli már kereszteit, —
Tört szív siratja, gyászban ülve,
Elvirágzott örömeit, —
És hol lehullandó
Ág már a' halandó
Az élet-fárul:
Szólják ott ők a' hit'
Igéret-szavait
Egy jobb hazárul!

2.

Felavatás előtt, a' felavatandók által.

(CXVI. zsoltár' hangmértékén.)

Főpásztor, nagy Isten! Atyánk, Urunk!
Szent oltárodhoz kész szivvel járulunk,
Viszszük Neked áldozatul éltünket,
Melly mindent-alkotó szavadra lett.

Nincs olly Ur, mint Te! szolgáid leszünk,
Minden földitől Érted bucsút veszünk,
'S elbocsátva más sorsnak reményeit,
Felveszszük Megváltónk' kereszteit.

Fogadj el minket, válaszsz magadnak,
Avass be őrei közé nyájadnak,
'S a' hit' méltó tanúivá szentelj fel
Mennyei erődnek ihletével!

3.

Felavatás után, a' felavatottak által.

(Az előbbi hangmértéken.)

Atyánk! elmegyünk felavatva már,
Hol küldetésünk' nagy tiszte reánk vár,
Hirdetni igazságot a' világnak,
Viszszük üdv-tanait a' váltságnak.

Nehéz lesz utunk, — jöjj el Te velünk!
És, ha majd zászlót Nevedért emelünk:
Rontani a' tévelygés' birodalmát,
Oh, add nekünk igéd' szent hatalmát!

Tölts el régi szólók' tüz-lelkével,
Kik oltáridnál vérzettek Érted el!
'S ha hivandasz minket is illy próbára:
Légy ott gyenge erőnk' oltalmára!

4.

Berekesztésül, a' nép által.

(XXXIII. zsoltár' hangmértékén.)

Áldd meg, oh népeknek Pásztora!
Kik szolgáiddá kenettek,
Virágzó éltöknek már kora
Tavaszán Tieid lettek!
Könnyítsd meg terheit,
Édesítsd tiszteit
Megbizásodnak!
Küldd el, segéld öket
Nyerni sok hivöket
Szent országodnak!

Baksay Dániel.

A' „LELKÉSZI TÁR" TARTALMA.

Lap.

Előszó . . . . . I—XVI.

I. Szakasz: Egyházi Szónoklatok:

1. Az Urban vett szolgálat 's annak betöltése. Szélestől . . 1
2. A' lelkipásztor igazi nagysága. Pap Istvántól 17
3. Az Ur' utainak egyengetése. Székácstól 36
4. Jézus, önkénytes szegénységében. Dobostól 48
5. A' Jézust illető tisztesség-tétel. Lugossytól 56
6. Jézus' születése 's abból tanúságok. Lugossytól 68
7. Szent érzelmek az év' utolsó napján. Matolcsitól 83

II. Szakasz: Egyházi Tárcza.

Imák: Adventiek 1

Vasárnapiak, reggeli tanitás előtt } Dobostól 4
„ „ „ tanitás után } 9

Szertartási beszédek: Keresztelésiek: Zwinglié . . . 13
„ Calviné 15
„ Lascoé 19
„ felnőtteknél . . 25
„ würtembergi . . 31

Lelki atyáskodás köréből: Hitetlenek körüli atyáskodás 35

Törvényes szabályok: A' házasulók körüli eljárást illetők 49

Utasitás a' rokonság és sógorság' fokainak meghatározására nézve 61

Házassági fölmentvényekérti folyamodás menete: . . 67

Énekek: Zsoltárok. Baksaytól 69

Adventi } Székácstól 73
Karácsoni } 74

A' fejedelem születés-ünnepén } . . . 76
„ „ névünnepén } Baksaytól . . . 77
Lelkészek' felavatásakor. } . . . 78

Jegyzetek:

[1]) A' megjelent példányok' megszerezhetők a' kiadóknál és **Eggenberger Ferdinand** urnál, ki szíves volt Tárunkat bizományképen felvállalni. Ő gondoskodandik arról is, hogy a' munka minden helybeli és vidéki hiteles könyvkereskedésekben megszerezhető legyen. — A' munka ára 1 frt 15 kr.

[2]) Szándékunk az lévén, hogy minden füzet az egyházi évnek azon részét képviselje, melly annak megjelenése után következik: arra kérjük tisztelt munkatársainkat, hogy beküldendő szónoklataiknál, a' menynyire lehet, e' körülményre ügyelettel lenni sziveskedjenek. Ez uttal egy kissé elkéstünk, de olly okok miatt, mellyek elháritása nem egészen állott hatalmunkban. — A' közelebbi füzetet, ha Isten éltet és kedvezend, a' jövő évi martiusban ohajtjuk közrebocsátani; igy a husvét-pünkösti cyclus lesz képviselve általa, 's ebben, szándékunk főleg virág-vasárnapi, nagy-héti, husvéti, áldozó-csötörtöki, pünkösti szónoklatokat adni, millyeneket, valamint az Egyházi Tárczába való dolgozatokat is, — jövő évi januar' végeig' lelkésztársainktól venni ohajtunk 's kérünk; mert mihelyest szorgalmuk és pártoló kegyök olly helyzetbe teendnek, hogy a' jövő füzet' készitéséhez hozzá-foghatunk: mi részünkről nem fogunk a' késedelmezés barátjai lenni, hanem inkább előbb, mint később, bocsátjuk közre munkáikat. — Egyszersmind tisztelet-teljes bizalommal fölkérjük nagytiszteletü esperes urakat, hogy a' kormányuk alatti lelkésztársainkat vállalatunkra figyelmeztetni méltoztassanak!

Török Pál és Székács József.

D 10

PROTESTANS

LELKÉSZI TÁR.

KIADTÁK

TÖRÖK PÁL ÉS SZÉKÁCS JÓZSEF.

ELSŐ KÖTET

MÁSODIK FÜZETE.

Ára: 1 frt. p. p.

PESTEN,
NYOMATOTT BRIMEL J. ÉS KOZMA VAZULNÁL
1835

Protestáns lelkészi tár.
BX
4854
.H8
P76.
v. 1
pt. 2

ELŐSZÓ.

Ez uttal a közönséghez s lelkésztársainkhoz semmi különös mondandónk nem levén, — hogy a lelkésznövendékek s társaink megismerkedjenek azon müvekkel, mellyekből a gyakorlati lelkészet körében előforduló munkálatokhoz kellő utasításokat, magasztos hivatalukhoz kedvet, buzgalmat s lelkesültséget meríthetni, — az előszó helyét nehány külföldi tudós tanár s lelkészek, — kik a lelkipásztorságról könyvet bocsátának világ elé, — munkáiknak ismertetésével foglaljuk el. Hogy pedig ne mi ragadjuk meg a biráló pálczát s mérleget, kik magunk is tanítványok s nem mesterek akarunk lenni: Schuur Henrik-Vilmos-Albert mühlhauseni lelkészt léptetjük fel, kinek igen jeles, érdekes, szellemdús illy czímü munkájából: Briefe an einen jungen Geistlichen in Betreff seines Amtes. Königsberg. 1844. — közöljük a 9-dik levelet Dobos János czeglédi lelkész fordítása után, a mint következik:

„Közelebbi leveled megolvasván, gondolám magamban: itt drága lesz a jó tanács. Egy részről megvallod, hogy mindezideig pastoralis theologiát nem olvastál; más részről szeretnéd, ha a legjobb illyen munkát szerezném, avvagy megküldeném. Hogy mindezideig a pastoralis theologiát különös figyelemre nem méltatád, az, a felhozott mentségek után, előttem még világosabb lehet, mint tenmagad előtt. A hiba egyelőre nem annyira abban rejlik, hogy egy bölcsészeti oktató előtted egykor akkint nyilatkozott, hogy tulajdonképen past. theologia nincs, — és hogy az, a mit annak mondanak lenni, nem az, — és hogy, ha igazán volna is, nem érdemelne különös figyelmet és studiu-

mot; mint inkább abban, hogy valamint nagyrészint a többi egyetemekben, úgy a tietekben is, ez a szak roszul és mostohául ápoltatott, a mennyiben, nagy része az egyetemi oktatóknak, egy olly tant, melly a gyakorlati élettel s a szegény papi hivatallal vesződik, magas tudományosságához méltatlannak ítélvén, megőszült, theoretikus életnézetei szerint nem is volt képes tanítni. Nyomoruság, sőt szégyen és gyalázat, a mint az egyetemeken a theologia ezen szakával bánni szokás. Mindig jobb jobb papokat kivánnak, de, hogy mivel lehet őket jobbakká tenni, arról gondolkozni sem akarnak. Panaszkodunk a fiatal papok gyakorlati ügyetlensége ellen, és nem látjuk a forrást, mellyből ered. A pastoralis theologia, a több theologiai tanokkal, koránt sem áll legtöbb egyeteminkben, ugyanazon vonalon, sőt nem akarnak neki még akademiai polgárjogot is adni. Pedig, ha már oktatóink vannak, kik exegesist, dogmát, morált, egyháztörténetet tanítanak, bizony nem ártana fogadni egyet a pastoralis theologiára is; különben még mindegyre in statu quo, vagyis a gyakorlati és hivatalos nyomorúság hinárában maradunk. Én nem tudom, tudatlanság, elfogultság, hanyagság, vagy lélekismeretlenség-e az oka, hogy a pastoralis theologia olly nyomorúságosan van sok helyen képviselve. Én a protestans egyházban csak igen kevés egyetemi oktatót tudok, ki magát a pastoralis theologia körül érdemesítette volna. Gräffe [1]) ez a homoktenger, mellyben a legutolsó egészséges egyházi gondolat is kiszárad; Deyling [2]) az öreg lipcsei porköpenyeg: egyszer nem árt, kétszer kár elolvasni; Köster, [3]) ki e tan alá tudományos talpat kivánt faragni; Danz, [4]) kinél nehány jó eszmét találhatsz röviden és tisztán; Marheineke, [5]) ki a Hegelismus csodálatosságát e tanba is bevezette; — itt van mind. Száz év lefolyása alatt tehát öt akademikus oktató vágott bele e csomóba. Kell-e több bizonyság arra, hogy e tannal csakugyan mostohául bánnak egyetemi facultásink? —

---

[1]) Gräffe, J. F. Ch., Die Pastoraltheologie nach ihrem ganzen Umfange. Gött. 1803. 2 Bde.

[2]) Deylingii, Institutiones prudentiae pastoralis. Lips. 1786.

[3]) Köster, F. B Lehrbuch der Pastoralwissenschaft mit besonderer Rücksicht auf Pastoralweisheit. Kiel. 1827.

[4]) Danz, J. T. L., die Wissenschaften des geistlichen Berufs, im Grundrisse. Jena 1824.

[5]) Marheineke, Ph., Entwurf der praktischen Theologie. Berl. 1837.

Most már azt kivánod tőlem, hogy nevezzem a legjobbik pastoralis theologiát. Gonosz egy feladat! vannak irataink, melylyek itt bekanyarodnak, egyik inkább mint a másik. Ha azt mondanád legjobbiknak, a mellyik legteljesebb, akkor egyet sem nevezhetek; mert akkor épen akaratom ellenére kellene Oemler [1]) repertoriumát ajánlani, vagy ennek piczinjét az újabb korból, t. i. Hoffmann [2]) casuistikáját, bötürendszerint két kötetben. Azonban meg kell jegyeznem, hogy a kivánt teljességben épen azon czikkek nincsenek meg, mellyekről sokszor olly igen szeretnénk valamit tudni körülményesen; a mi megvolna is, az is mind tudomány, szellem és élet nélkül van feldolgozva. A ki burgonyatermesztésről ír, jobban ír, mint e könyv meg van irva; és a ki a juhtenyésztésről bocsát valamit a világ elébe, jobban ért mesterségéhez, mint e munkában értenek a lelkészethez.

Ha azt vélnéd legjobb pastoralis theologiának, melly legtudományosabban van kidolgozva; akkor azt mondanám, hogy Danz munkáját olvasd, vagy Köster-t. Ez sokat és ügyesen nyalábol. Vagy Marheineket, kinek tudományos czirkalma nem olly tág sarkon jár, mint a nevezett kettőé; csak hogy aztán el birj igazodni a sok Hegel-féle bozótban, és valamiként gyanu ne támadjon benned, hogy kertjében sok fa keresztyén késsel van hátra metszve, de azért nehezen ha keresztyén földből növekedett. Melodiája orthodox, de szövege aligha. Könyvét, mellyben sok a kovász, olvasatlanul ne hagyd!

Ha a legjózanabbikat fognád a legjobbiknak: akkor Wendler [3]) útmutatóját olvasd, vagy inkább lapozd. Itt nem találod fel Marheineke hegelismusát, nem Danz gazdag irodalmi kincseit, nem Köster szaggatott darabjait. Nem találsz benne magos bölcsészetet, nem találsz száraz literaturát, nem oktatói feszességet, hanem igen is feltalálod benne, hogy mit kell tenned, ha mint pap jó dohányt akarsz pöfékelni, hogy jobb zamatú

---

[1]) Oemler, C. W., Beiträge zur Pastoraltheologie für Landprediger. Jena 1783.

[2]) Hoffmann, J. A. Gf., Repertorium über Pastorallehre u. Casuistik. Jena 1837.

[3]) Wendler, J. L., Neuester Wegweiser für junge Landprediger. Lpg. 1835.

lesz dohányod, ha azt jó széna közé rakod. Feltalálod benne, hogy mire kell ügyelned, ha paplakodat tolvajmentessé akarnád alakítni, így például: hogy a toló és más zárokat, a sarkvasakat hat ujjnyi szélességü vaslappal kell megborítani; — a háznál mindegyik ajtóra külzárokat is kell üttetni, hogy a tolvajnak ne legyen módja egy szobánál többet kitakarítani, — hogy létrát a paplakon ne tarts, — hogy a hegyesfülü kis ebek jó házőrök sat. — Ha pedig illyesmit, mint hiszem, meg nem emészthetnél, akkor fogd fel Wohlfarth [1]) paptükörét, melly korántsem mutat olly rosszul, mint sokan ráfogták; vagy Jaspis [2]) Hodegetikáját, kivált ha olly záporbeszédü nem volna; vagy Willkomm [3]) átyai intéseit, mellyet jó lelkismerettel ajánlhatok is, noha meg kell jegyeznem, hogy bár szive nagyon jó, de mégis a józan lélek sokszor fejét csóválja a jó öreg szivességein. Ha időd jut, olvasd mind a hármat, — nem bánod meg; vagy ha pénzed van, — vedd meg mind a hármat. A pap könyvtárában mindig lesz helyök becsülettel.

Vagy ha a falusit vélnéd legjobbnak, az illyenekben sem látunk nagy szükséget. Küldöm Goldsmith Wakefieldi falusi lelkészét, melly munkába Herder és Hippel egykor olly igen szerelmesek valának; és kivánom, hogy téged inkább kielégítsen, mint engemet. A lelkész benne hasonlít a haszonbérlőhöz, leányi nem papleányok; ezért atyjuk kevésbbé, a leányok legkevésbbé tetszenek. Planck [4]) első hivatalos éveit, S. lelkésznek naplójából kiirva, küldöm. Kár, hogy az agg theologus e munkát be nem végezte; így, a mint van, nem kielégítő.

Tobler [5]) Gottholdja, vagy a valódi falusi lelkész, nem egyéb, mint hasonmása az ismeretes Goldmacherdorfnak, — teli elévült pestalozzismussal, sürü javallatok, reformok, mellyek földön és az égben kivihetlenek; szóval: festmény, mellynek valósága nincs sehol, nem is lehet kivánni, hogy meglegyen. Ha

---

[1]) Wohlfarth, J. F. Th., Pastoral-Spiegel. Weimar 1836.

[2]) Jaspis, L. S., Hodegetik. Dresd. 1821.

[3]) Willkomm, K. Glo., Blätter aus dem Gedenkbuche e. alten Landpred. od. väterliche Winke. Zittau 1835.

[4]) Planck, G. J., Das erste Amtsjahr des Pfarrers von S. Gött. 1823.

[5]) Tobler, J. G., Gotthold oder der wackere Seelsorger auf dem Lande. Aarau 1820.

egyszer olvastad : ott lepheti a por könyvtáradban, itéletnapig. Az öreg Jákob mainaui szünóráiban tulajdon magad számára mit se keress : de gyermekidnek egykor kezökbe adhatod, és azt ők nagy kedvvel és haszonnal olvasandják. A mainaui lelkészkalászait nődnek ajándékozhatod. Strauss [1])harangszavát majd el is feledém. Küldöm olvasás végett. Ez olly könyv maradand, mellyet első hivatalos éveinkben, első hivatalos szerelmünk idején, olvasnunk kell. Öregségünk napjaiban azt kell hinnünk felőle, hogy nagyon is a fellegek között jár, és hogy lábaival földünket alig-alig érinti. De illyenekre is van szükségünk. Egykor én is benne éltem és mozogtam; talán te is úgy jársz vele. Kivánom is hogy úgy járj; mert vannak bizonyos korszakok a lelkész életében, mellyeken magának kell önmagában áthatolnia. Életünkben annyi a prósa, s a kötött viszony, hogy egy illy könyv idvességünkre szolgálhat. Gotthold Heym utósó életévét a napokban olvastam; igazság és költészet egy testben. A könyv mottója: „Számításokban telik el életünk, mellyeknek legjava szép álomlátás marad“ a kis könyv jellemét és tartalmát mutatja. Nyelve és modora nemes és szivhez szóló.

Ha praktikumot vagy gyakorlati mustrákat ohajtanál, azokkal is szolgálhat irodalmunk. Ismered talán Burk [2]) pastoralis theologiáját példákban. Két vastag testes példa, melly gazdag a lelkészi foglalkozás minden ágát illető tanulságos példákban. Kár, hogy modora nehézkes, szélesen lapos, és kissé untató; még nagyobb kár, hogy nagyobb részeit példáinak angol theologusoktól, methodista irányban szedegette; legnagyobb kár pedig, hogy annyi példában nincsen él, nincs elég eredetiség, melly által az olvasó kedvet nyerne és szivét meglophatná. Burk ezen könyvén és hasontartalmú nőktükörén, kézzelfoghatólag észrevehető, hogy őket német tudós csinálta. E könyvben hiányzik a só, füszer és a helyes izlés : ellenben egy sajátságos kegyeskedés lengi át az egész munkát, melly azt hiszi, hogy hiveit és az Istent magát bántja, ha egy nagy társaság kedveért, lebernyegét leteszi, vagy kopott saruit lábairól leoldja.

---

[1]) Strauss, Fr. Glockentöne. Erinnerungen aus dem Leben eines jungen Geistlichen. Elberf. 6. Aufl. 1831. 3 Bde.

[2]) Burk, J. Ch. F., Evangelische Pastoral-Theologie in Beispielen. Stuttgart 1838. 2 Bde.

Jegyzetek:

[1]) A' megjelent példányok' megszerezhetők a' kiadóknál és **Eggenberger Ferdinand** urnál, ki szíves volt Tárunkat bizományképen felvállalni. Ő gondoskodandik arról is, hogy a' munka minden helybeli és vidéki hiteles könyvkereskedésekben megszerezhető legyen. — A' munka ára 1 frt 15 kr.

[2]) Szándékunk az lévén, hogy minden füzet az egyházi évnek azon részét képviselje, melly annak megjelenése után következik: arra kérjük tisztelt munkatársainkat, hogy beküldendő szónoklataiknál, a' menynyire lehet, e' körülményre ügyelettel lenni szíveskedjenek. Ez úttal egy kissé elkésünk, de olly okok miatt, mellyek elháritása nem egészen állott hatalmunkban. — A' közelebbi füzetet, ha Isten éltet és kedvezend, a' jövő évi martiusban ohajtjuk közrebocsátani; igy a husvét-pünkösti cyclus lesz képviselve általa, 's ebben, szándékunk főleg virág-vasárnapi, nagy-héti, husvéti, áldozó-csütörtöki, pünkösti szónoklatokat adni, millyeneket, valamint az Egyházi Tárczába való dolgozatokat is, — jövő évi januar' végéig' lelkésztársainktól venni ohajtunk 's kérünk; mert mihelyest szorgalmuk és pártoló kegyök olly helyzetbe teendnek, hogy a' jövő füzet' készitéséhez hozzá-foghatunk: mi részünkről nem fogunk a' késedelmezés barátjai lenni, hanem inkább előbb, mint később, bocsátjuk közre munkáikat. — Egyszersmind tisztelet-teljes bizalommal fölkérjük nagytiszteletü esperes urakat, hogy a' kormányuk alatti lelkésztársainkat vállalatunkra figyelmeztetni méltoztassanak!

Török Pál és Székács József.

D 10,1:

PROTESTANS

LELKÉSZI TÁR.

KIADTÁK

TÖRÖK PÁL ÉS SZÉKÁCS JÓZSEF.

ELSŐ KÖTET

MÁSODIK FÜZETE.

Ára: 1 frt. p. p.

PESTEN,
NYOMATOTT BEIMEL J. ÉS KOZMA VAZULNÁL
1835

past. theologiának becse egészen mástól függ. Mind azon nemei a past. theologiának, mellyeket átnéztünk, még nem past. theologiák, hanem csak annak járuléki. Tulajdonképen csak azokat tarthatjuk past. theologiának, mellyeket tudományosoknak neveztünk, mint Köster, Danz és Marheineke munkái. Mégis egyet, mellyet én födolognak, ha mindjárt fejnek nem, de szivnek tartok a past. theologiában, — ezekben sem találok, és épen azért, még ezek is nagy távol állanak a past. theologia ideáljától. A tudományos rendszerrel kidolgozottak között, azt tartanám legczélszerübbnek, melly legtöbb derék papot birna képezni. De teheti-e azt a rendszer maga? Teheti-e, ha mindjárt gyakorlatra és ötven éves praxisra épülne is? Nehány past. theologiánk ollyan forma, mint az emberi test fej nélkül; nehány ollyan forma, mint egy emberi test, mellynek szép kerek idomú feje s benne két szép, tisztán járó szeme is van, de a mellynek keze lába le van fürészelve; ismét mások ollyan formák, mint egy emberi test, mellynek szép feje, ügyes keze, lábszárai vannak; de belül organikus baja van, — mintha szivét kivették volna. A fej tudományával, a kéz és lábak ügyességével egyesülve kell lenni a hivatalszeretetnek, melly a szivben lakik. Az embernek belbecsét nem annyira a fej és a kezek határozzák, mint a szív teljességében lakó szeretet és lelkesülés. A kinek feje van, lehet türhető pap; a kinek praxisa, gyakorlata van, lehet jó pap; és a kinek feje, gyakorlata, hozzá szeretete és lelkesedése is van, az a derék pap.

Kérdés, vannak-e, illyen irányú dolgozataink? van-e ollyan munkánk, mellyet e három elem bensőleg át meg áthatott volna? Egy sincs, rendesen egyik elem a másikat nyomja jogtalanul háttérbe. Mindnyája között legelöl említem Hüffell [1]) müvét, az evangelikus ker. lelkész lényeges hivatásáról. Bármit hoztak is fel e munka becsmérlésére: de azért nem kell felednünk, hogy ez sok fiatal lelkészre hatott áldásteljesen, és hatand még ezután is. A tudományos alapvetésre irányzott törekvés mellett, az egész könyvet a keresztyénség és a papi hivatás iránti gyöngéd szeretet lengi át. Egyedül a tudományos szigor és a túlzó orthodox buzgalom neheztel Hüffellre, és számüzheti a fiatal lelkészek könyvtárából. Hüffellt meg kell szerezned magadnak

[1]) Hüffell, L., Über das Wesen u. den Beruf d. evang. christ. Geistlichen. Giessen 3. Aufl. 1835. 2 Bde.

is ; becse meg van és megmarad huzamos ideig. Ha pedig olly férfiuval kivánnál találkozni, a kinél bár a tudományos szinezet még inkább halvány, de annál több benne a tüz; ki mindegyik szavával izzó tüzet szór az olvasó szivébe, és Illés lelkével szélvész és vihar közepette zúdul el, akkor vedd kezedbe Harms [1]) past. theologiáját. Igaz, hogy a szoros tudományosság nála csak mankón jár; igaz, hogy tüze sem szállott mindenütt az égből alá, de mégis sok akademiai oktatónál jobban ért a derék lelkipásztor képezéséhez. Könyve bányabarlang, — sötét, de sok benne a nemes ércz. — Ha Hüffellről az egyik felekezet nem sok jót mond, a másik felekezet Harmsra szintannyi roszat kiált. Ne tarts egyikkel is, hanem szeresd és becsüld mind a két derék embert. Ohajtanék én még egy harmadikat is szivedhez közelvezetni, a kinek irányában én minden tisztelettel viseltetem; egy férfiút, ki ugyan nem tartozik hitsorsosink közé, de azért sok hitsorsosunkat megszégyeníthet. Egy férfiúnak szeretnék én szivedben helyet csinálni, kihez, keresztyén szeretetben, igaz kegyességben, tettetés nélküli szerénységben, tiszta ismeretben kevés foghatót találok. Ez a férfiú — másként nevezni nem tudom — az én szeretett Sailer Mihályom [2]) amaz Isten szive szerinti pastoralis theologus. Ne tarts tőle, mint római katholikustól, hogy majd megtérít. — Ez az egy ember az, ki past. theologiájában, nemcsak puszta lelkészeket, hanem lelki lelkészeket kivánt képezni. Azok közé, kik a szívhez szólni tudnak, számitom még Haas Robertet, [3]) lelkészi hivatás nevü munkájában; egyedül azt óhajtnám, hogy bár munkájában kevesebb profanus költészet volna. Haas olly szellem, kiben a hullámzó tömeg még nem egészen tisztult meg s fenékre még nem ülepedett. — Schwarz [4]) szemei előtt szint ezen czél lebeghetett, bárha ezen könyvben is megvannak a hibák, mellyek ezen tudós embernek mindegyik munkáját jellemzik.

Ujabb időnkben még nehány más nemü pastoralis theolo-

---

[1]) Harms, Cl., Pastoraltheologie. Kiel 1837. 3. Bde.

[2]) Sailer, M., Vorlesungen aus der Pastoraltheologie. München. 4. Ausg. 1822. 3 Bde.

[3]) Haas, R., Der geistl. Beruf nach den neuesten Zeitbedürfnissen. Giessen 1834. 2. Bde.

[4]) Schwarz, F. H. Ch., Der christl. Religionslehrer. Giessen. 1798. 1800. 2 Bde.

giára is találunk. Vannak nekünk még — ha magamat így kifejezni lehet — homiletikai pastoralis theologiáink. Illyen: Hesekiel [1]) Timótheusza. Ohajtottam volna e kis könyvben több életet és elevenséget látni. A szellem benne szelid, de e szelidség igen sok helyen hervatagság; csak hálni jár belé a lélek, — a szív verése igen gyönge. Ennél már jobbak Schwabe [2]) predikátoroknak való predikátziói. Schwabe vén rationalista; de én azt hiszem felőled, hogy a rationalistában is becsülni tudod a jót, és elhiszed, hogy a rationalismust nem valami sátán hintette el a protestans egyháznak mezőjén, hanem hogy ez, a mint van, egy szükséges fokát alkotá kiképződésének, és hogy ennek is megvolt áldása egy bizonyos időben. Engem legalább nem visz reá a lélek, hogy őt az újabb divatu kegyesekkel egyenesen halálra ítélendőnek véljem. Sok rationalista többet használt és áldásteljesebben működött a maga nemében, mint százan túlorthodoxus carricaturáink közől, kik napról napra üresedő templomaikat nem látják, kiknek egész hitök sokszor nem egyéb, szél után fordított köpönyegnél. Mindezek előtt ide teszem Massillon [3]) synodalis beszédeit. Ez már a könyv, mellyből a mi superintendenseink megtanulhatnák, vagy meg kellene tanulniok, hogy kell pastoralis theologiát és lelkész igtatási szónoklatokat csinálni. Mihelyt egyházunkban lesznek olly superintendensek, kik csak tizedrészével is fognak birni Massillon szónoklati hatalmának, azon nyomon megszüntem e tüzes katholikus atyát lelkészeinknek ajánlani. De mindaddig, mig legnagyobb része igtató predikátzióinknak nem ad egyebet fiatal theologusainknak állott viznél, mellyet valamellyik régi dogmatika holt tengeréből merítettek: mindaddig csak Massillont és viszont Massillont kell olvasnunk. — Münsternek a dán theologusnak német nyelvre fordított igtató beszédeit épen most vettem kézbe; ajánlom őket mindennapra a szokott reggeli helyett. Finelius [4])

---

[1]) Hesekiel, Fr. Tim., Reden an Geistliche. Altenb. 1837.

[2]) Schwabe, J. F. H., Selbstbekenntnisse, den sämmtl. Amtsbrüdern gewidmet. Darmst. 1833.

[3]) Massillon, J. Bt., Conferences et discours synodaux sur les principaux devoirs des ecclesiastiques. Paris 1814. Németre fordítvák Reineck által. Magdeburg. 1835. 36.

[4]) Finelius, J. Ch. F., der Kanzelberuf; Reden im theol. prakt. Institute auf d. Univ. zu Greifswalde gehalten. Greifsw. 1829.

szószéki hivatását is nevezhetném, a greifswaldi gyakorlati theolog. intézetben elmondogatva; de e beszédekben nem annnyira a pastor, mint a concionator van véve igénybe.

Vannak épületes pastoral. theologiáink is. Illyen: „Predikátor a predikátorok számára.“ — Az első kötetben találunk dicséretes dolgokat nehány régi iróból, úgymint: Scriverből, Müller Henrikből; de már a második kötet igen selejtes, vagy középbecsü dolgok gyüjteménye, mellyeknek csak kevés pap vehetné hasznokat igazán. Egészen más a maga nemében Baxter Richard [1]) evangyéli lelkésze. Az én kiadásom szerint ez kétszáz tizenkét lapnyi predikátzió Csel. 20—28 felett. A leghosszabb predikátzió, minden predikátziók között, mellyek valaha irva valának; de azért olvasóját el nem fárasztó. Baxter angol ember; azért van meg e könyvben amaz angol komolyság, melly nem gyermekeskedik, — amaz angol határozottság, melly nem tágít, sem a tudomány szelétől jobbra balra nem hányatik, — amaz angol büszkeség, melly inkább koplal, mint az igazságot megtagadja, — és amaz angol fönhéjázás, melly czélját nem a szomszéd falu határdombjára, hanem a legszélső hegytetőkre állítja fel. Ez ollyan könyv, mellyet mindegyik évben ismét el kell olvasni kezdetétől fogva mind végig. Ez az erőnek könyve, a hatalomért, melly benne van, — ez a villámok könyve, a sziporkákért, mellyeket szór, ez az utasítások könyve, a tanácsokért, mellyeket ad, — igenis ez a lelki piperekönyv, mellynek asztalunkon hiányzani nem szabad. Ha én Baxtert sok pastoral. theologusainkkal egybehasonlítom, úgy tünik fel mint egy főpap a kolduló barátok között.

Tudod-e, hogy Luther-féle pastoral. theologiánk is van, az az ollyan, melly a past. theologia nevezetesebb tárgyai fölötti nézeteit szedte össze Luthernek. Az újabb időben Gessert [2]) adott illyesmit, „Luther Márton nézetei szerinti lelkész“ nevü könyvében. Nagyon kis mértékben kielégítő, a mennyiben a könyvnek tervhiánya miatt, Luther ide vonatkozó nézetei közől épen a legjobbik rész maradt el. Régebben Porta Konrád [3]) eisle-

[1]) Baxter, R., Der evang. Geistliche. Eine Pastoraltheologie. Aus dem Engl. v. Plieninger. Reutlingen 1837.

[2]) Gessert, Fd., Das evang. Pfarramt in Luthers Ansichten. Bremen 1826.

[3]) Porta, C., Pastorale Lutheri. Utószor kiadatott Nördlingenben 1842.

beni pap tett hasonló kisérletet Luther pastoráléja nevü munkában. Huszonnégy szakaszban van benne sok tanulságos dolog, bár én azt hiszem, hogy egy illy nemü munka, még új szerzőre vár.

Hát azon állításomra, hogy nehány nemü past. theologiánk még épen teljességgel nem is létezik, mit mondasz? Még nincs tisztán bibliai past. theologiánk. Illyet mindegyik lelkész, mindjárt hivatala kezdetekor, maga tartoznék magának készítni. Hogy a többi past. theologiák neked hasznodra szolgáljanak, tisztán a mondott czél kedviért kell egyszer a bibliát végig olvasnod; ki kell jegyezned mindegyik pastoralis helyet s ezekből kell egy tisztán bibliai pastoralét összeállítanod. Valamint az egész keresztyénségnek, úgy a past. theologiának sem lehet más alapja, mint bibliai. Az egyház symbolumaiból készült keresztyénség — előttem még nem valódi keresztyénség, — mindössze is a keresztyénség symboluma, és így még nem egészen lényege. Épen így, az a pastor. theologia, melly valami theologiai vagy bölcsészeti oskola elhullatott posztószéleiből van egybeférczelve, legfölebb oskolája lehet magának a pastoralismak. Ha vert vasból és érczből szeretnél past. theologiát, mellyben lábaid alatt ingatlan alap, és maga Isten ő felsége lenne pastoralis praeceptorod, mellyben nem a tudomány szélvitorlája, nem is theologusaink aprilis hónapi változékonysága szabná meg az időjárást: úgy a bibliából állíts össze egy past. theologiát. [1])

Nincs még pastoralis anthologiánk. Rég ideje ohajtom, hogy bárcsak akadna vagy vállalkoznék egy nagy olvasottságu és kitartásu férfiu e szép munkára, ki a legderekabb theologusok munkáiból, minden felekezetesség mellőzésével, mindenféle theologiai irányban, compilálna egy czélszerü anthologiát. Én úgy hiszem, hogy egy illyen könyv több haszonra volna, mint sok vaskos munka, kietlen kopár tartalmával. Vedd gondolóra, mennyi csillogó aranyfövény van elszórva Ambrus, Ágoston, Hieronimus, aranyszáju János, később a clairvauxi Bernát munkáiban és a magaslelkületü nagy reformátoroknál mindenütt. Ez aranyszemeket és igazgyöngyöket, e különféle tengerekből ki-

---

[1]) Ezen javallatot mindenek fölött ajánljuk ifju lelkésztársaink figyelmébe. Itt olly munkát is állíthatni elő, millyennel, tudtunkra, a külföld is meg nem előzött.

halászva, egy fonalra füzve, úgy-e, hogy érdekes olvasmány lenne!? Sőt szeretném még ha valami szépirodalomban jártas olvasó, megkísértene egy költészeti past. theologiát készíteni, azaz: egy gyüjteményt különféle költői darabokból, szent énekekből, mellyek mind közel vagy távol viszonyban állnának szerzőjük életével és hivatalos hatásával. — És minthogy már benne vagyok, ohajtanék még egy parábolás past. theologiát, azaz: egy példabeszédes gyüjteményt, melly a past. theologia legkomolyabb és legérdekesebb tanait, illyen ruhába öltöztetve, Jézusi modorban szivünkre kötné. Ehhez is lehetne anyagot gyüjteni.

A derék Hagenbach, mindjárt Encyclopädiája első kikezdésében, hol a gyakorlati theologiát tárgyalja, így szól: „Itt válnak el a tudákosság és az életbölcseség egymástól" — hic Rhodus, hic salta!" —

Megjegyzendő, hogy Schuur 1844-ben adta ki idézett könyvét, tehát a későbben megjelent munkákról benne szó nem lehet. Azóta az egyetemi tanárok közől több tudós férfiak irtak lelkipásztorságról, kik között jelentékenyek:

Nitzsch, K. J., (előbb bonni, most berlini theol. tanár) Praktische Theologie. Bonn 1847. 48. 51. I. II. B.

Gaupp, K. F. (boroszlói th. tanár) Praktische Theologie. Berlin 1848. 52.

Vinet, (lausannei volt tanár,) Theologie pastorale, ou Théorie du ministére evangelique. Paris 1850. — A. Vinet's Pastoral-Theologie. Deutsch von H. G. Hasse. Grimma 1852.

Ebrard, J. H. A., (theol. tudora, Speyerben consist. tanácsnok) Vorlesungen über praktische Theologie. Königsberg, 1854.

Végül még megjegyezzük, hogy a derék s mint a közlött levél mutatja, szakában ugyancsak jártas Schuurnak állításai itt-ott cum grano salis veendők. Mi legalább sohasem fognók aláirni Burkról az V-dik lapon kifejezett véleményének minden szavát. Mi azt hiszszük, hogy ő a past. theologiát az összegyüjtött példák által épen a gyakorlat mezejére terelte, s épen azért nagyon használható munka marad mindenkor. Annyi egyébiránt ő róla is áll, hogy a legújabb orthodox iskola emberei az isteni-

leg szép-, szent- és nagyot, emberileg igen gyarló, pongyola alakban szokták felléptetni s épen ez által nem embereket halásznak, mint inkább embereket riasztanak. De más felől, a gyarlóságnak nem kis foka kivántatik ahhoz, hogy az igazat és jót, a keresztyénileg nemest és szépet, azért mert külalakjában itt-ott a vonások nem épen igézők, eltaszítsuk magunktól. Denique itt is egyesítenünk kell a szükséges kellékeket s munkálataink tartalmassága, szent és gazdag anyaga mellett, az előadásban az aesthetika szabályait félretennünk nem szabad.

8.

OKOS EMBER HOGYAN HOSSZABBÍTJA-MEG ÉLETÉT?

VIRÁGURNAPI BESZÉD 1839.

Alapige:

Az ünnepi evangyéliomi szakasz Mát. 21, 1—9. És mikor közelgettek volna Jeruzsálemhez és jutottak volna Betfagéba sat.

Uram! minden órámat
Adjad kedvedre folytassam,
Hogy e földi pályámat
Elvégezvén, ezt mondhassam:
„Időm hasznosan tele,
Mint bölcs, úgy éltem vele!“ Ámen.

E' földi életnek rövidsége, Keresztyének, igen közönséges búszerzője az embereknek. Erre egyformán panaszkodnak a világ hiú fiai, mint az erkölcsiségnek sok szigorú baráti. — Azok zúgolódnak, hogy az emberi, csak arasznyi létnek röpkesége miatt, annak gyönyöreit nem élvezhetik eléggé; ezek zúgolódnak, hogy rohanva haladó életük sürgetései miatt, annak czélját, mint kivánniok kell, nem közelíthetik meg.

A mi *azokat* illeti, — panaszaik kevés figyelmet érdemelnek, mert ők tulajdonképen még rövidebb életre sem méltók; — de több figyelmet érdemelnek *ezek*; mert úgy látszik, mintha ők elég méltók volnának arra, hogy panaszaik ne legyenek. — Sok jó lelkismeretü ember azt mondja: „hogyha én földi pályafutásomnak messzebbre terjedő határt kivánok, azt nem kivánom hiábavalóságra, hanem a legnemesebb czélra, az emberi méltóság czéljának elérésére.“ — Az emberi méltóság, józan észszel itélve, nem állhat másban, mint lelki tökéletességben, — mint a világ Megváltója maga nyiltan kimondja *) *legyetek tökélete-*

*) Mát. 5, 48.

sek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes. — Azonban erre nem kell-e nagy értelmesség, nagy erkölcsi jóság? *Értelmes* pedig lehet-e valaki, huzamos tanulás, — és *jó* lehet-e valaki, hosszas gyakorlás nélkül? És nem kevés-e ez az egész rövid emberi élet még arra is, hogy mindezekben csak kezdő lehessen is? — Sok érzékeny jólelkü atya azt mondja: „hogyha én hosszabb életet kivánok magamnak, nem kivánom azt egyedül magamért, hanem családomért is. Számos gyermekem van, kik még neveletlenek, a' kiknek mívelésök még alig van megkezdve, és jövendő sorsuk komor homályban borong. Szegényeknek még sokáig kellene a gondos édes atya! És nekem még, élnem kellene! De íme napról napra nevekedő töredékenységem minden órán halálomra emlékeztet, s nyugodt szívvel lehetek-e, midőn gyermekeimben mindenektől elhanyagolt nyomoru árvákat látok előre!“ — Sok nagylelkü fejedelem s népkormányzó azt mondja: „hogyha én hosszabb életet kivánok magamnak, azt nem csupán saját személyemért, sem egyedül családomért kivánom, hanem birodalmam javára. Sok terhes tapasztalás után most kezdem érteni nagy tisztem feladásait, és most magamat elég erősnek is érzem, hogy a birodalmi élet gyeplőjét biztos kézzel vezethessem a jólét igazi ösvényén. Minden bizonnyal még most kellene élnem. De ime már alkonyodni látom életem nappalát, s minden óra leparancsolhat e világ piaczáról. S nem kell-e félnem, hogy az a hatalom, melly most kezemben van, tapasztalatlan kezekbe jut?“ — Sok nagy elméjü tudós s nagy tálentomu művész azt mondja: „hogy ha én hosszabb életet kivánok magamnak, azt nem csupán személyemért, nem egyedül családomért, nem is kizárólag nemzetemért, hanem az egész emberiségnek tetemes nyereségére ohajtanám. Eddigi nehéz tanulásom és fürkészésem után, most kezdene engemet eddig elrejtett titkaiba beavatni a valódi felvilágosodás nemtője; most kezdenék élesebb szemekkel nézelődni a rejtekezni-szerető természetnek műhelyében; most kellene még élnem, — — ollyan fölfedezések nyomában vagyok, mellyek, az egész emberi nem-

nek emelkedésére volnának. De mire mehet az ember egy maroknyi lét alatt? már is látom hogyan ássák siromat, — s velem együtt mi sokat temetnek el, a mi sokaknak üdvös fogott volna lenni.“ — — És mind ezeknek panaszaik és aggodalmaik nem látszanak-e igazságosoknak?

Nekem még is azt kell mondanom, Keresztyének, hogy mindezen s ezekhez hasonló panaszok az életnek rövidsége miatt, egészen haszontalanok, hiábavalók. — Hiábavalók *azért*, mert azok az ügyön legkevesebbet sem változtatnak, mint a világ Megváltója egyenesen kimondja *) „kicsoda ti közőletek az, ki akármelly szorgalmatos gondolkodással megnevelhetné egy singgel nagyobbra életének hosszát? Jól tudja a ti mennyei atyátok, mellyek nélkül szükölködtök ti.“ De hiábavalók még *azért*, mert aggodalom és panasz nélkül is lehet a dolgon segíteni. — Azt kérditek: „hogyan?“ — Igen könnyen: *az okos ember meghosszabbítja a rövid életet!* — Hogy ez lehetséges, azt tettleg bizonyítja Krisztus urunk mai evangyéliomunkban, melly engemet, mint a történetnek magyarázóját, lekötelez annak kimutatására: *hogyan hosszabbítja meg az okos ember e rövid földi életet?* De előbb imádkozzunk: Mi atyánk stb.

Mát. 21, 1—9.

Mikor Krisztus Urunk ez uttal Jerusálembe készült felmenni, harmincz három esztendős volt. Nagy munkáját, — az emberi-nem váltságának munkáját, — csak három évvel előbb kezdette meg. Megmondhatlanul sok volt még tenni valója. És íme még is, ellenségei a kaján irigy farizeusok és irástudók már faragták ama keresztet, mellyen őt kivégezni törekedtek; — már néhány nap mulva le kellett lépnie fényleni kezdő pályájáról; — s ijesztő serénységgel járt vége felé életének órájában a föveny. Ő ezt jól látta, mert tanítványaihoz igy szólott **): *„íme felmegyünk Jerusálembe és elvégeztetnek mindenek az embernek fia fe-*

*) Mát. 6, 27. 32. **) Luk. 18, 31—33.

löl, a mellyek megirattak a prófétáktól; mert a pogányoknak kezekbe adatik, és boszuságokkal illettetik, és megpökdöztetik, — és miután őt megostorozzák, megölik." — Ha valakinek szivén feküdt valaha hivatalának szentsége, — bizonyára mindenek felett ő neki; — s ha valakinek nehezen eshetett valaha a földi életnek rövidsége, bizonyára ő neki! Mindazáltal halljuk-e legkisebb panaszát? — Zúgolódások helyett siet bevégezni azt a mit leghasznosabb — s legüdvösebbnek tart s épen ez által — — — meghosszabbítja a rövid életet! — Tudva volt a Felséges előtt, hogy most a közel és távol levő vidékek és tartományokból megszámlálhatlan néptömeget gyüjtött fel az ország fővárosába a husvét ünnepeinek szentsége, itt most rövid idő alatt sokat lehetett tenni; — a nagy sokaság között a mit mondandó volt, sokan hallhatták, igy evangyéliomának magvát sokaknak szívébe hinthette ki; — azoknak pedig, a mellyeket teendő volt, számtalan tanui voltanak, s igy bizonyos abban is, hogy majd, szétoszolván a népség minden felé, hamar el fog terjedni a vele és rajta történendőknek hire, emlékezete, foganata. Ime azért tartotta olly szokatlan fénynyel, és egyébként csak királyokat illető pompával bemenetelét Jerusálembe. Csak igy lehetett figyelmüket s részvételöket megnyerni a könnyelmüeknek, s igy lehetett tetteknek összehalmozása által nagy dolgoknak végére járni, a mellyekre neki idő nem engedtetett. — Ebből világosan látható, mit kelljen nekünk is — hiábavaló panaszkodások és zúgolódások helyett tennünk, ha e földön való tartózkodásunk rövidsége bánt. Hogy ezt valóban lássuk is, jer vegyük fontolóra:

Hogyan hosszabbítják meg okos emberek e földi rövid életet? Úgy, hogy:

1) sietnek minél hamarább s o k j ó t tenni, mert igy kevés idő alatt is sokat élnek;

2) sietnek minél t ö b b e k k e l jót tenni, mert igy még holtuk utánra is kiterjeszthetik hatásukat.

Okos emberek úgy hosszabbítják meg rövid földi életöket, hogy

I. *sietnek minél több jót tenni, mert akkor kevés idő alatt*

sokat élnek. — Szokás szerint az emberek a közéletben az életnek egész mennyiségét esztendőszám szerint mérik. Azt hiszik, hogy csak az élhet sokat, a ki igen sok évet ér. — Pedig ez minden bizonynyal nem mindig igaz! — Mert tulajdonképen mit tesz élni? — Kétségkivül életének idejét arra a czélra használni, a mellyre adatott. — S mire adatott? mi keresztyének, mindnyájan tudjuk, hogy életünk legfőbb feladása az, hogy lelkünk tehetségeit a lehetségig kifejtsük, miveljük, gyarapítsuk, — minél értelmesebbek, jobbak, tökéletesebbek lenni iparkodjunk; tehát minden esetre legtöbbet él az, a ki ennek a tökéletesedésnek ösvényén a kitüzött czélhoz leginkább közelíthet. De ez éveink számától függ-e, vagy is inkább azoknak gyors használásától? — — Vegyünk két embert, kik közöl mindenik földbirtokos. Az egyiket hagyjuk szántóföldjeinek, rétjeinek, szőleinek, erdeinek holdjait ezerekre számítani; — a másiknak alig legyen mindezekből félannyi. — Ha azt fogjuk kérdezni, mellyik itt a tehetősebb birtokos? általában azt fogják mondani: az első; mert birtokának kiterjedése nagyobb. De helyben hagyhatjuk-e ezt *feltétlenül?* Fontoljuk meg a dolgot közelebbről. — *Amaz,* mivel telke igen terjedelmes, földjeit nem munkálja ollyan szorgalommal, a milylyennel kellene, mert részint nem teheti, részint nem is tartja szükségesnek, minthogy a sokban könnyü bizakodni, — — és igy földjei silányok maradnak s szűken teremnek; — ellenben *emez,* mivel telkének nagyságára nem támaszkodhatik, földjeinek minden részét nagy gonddal és lankadhatatlan szorgalommal munkálja, s azokat termékenyekké tevén, annyira viszi, hogy félannyi földön neki még egyszer annyi termése van. — Mellyik itt a valósággal tehetősebb gazda? Nem az-e, ki a kevesebbnek több hasznát tudja venni? Ugyan mit ér a legnagyobb birodalom, a melly hasznot nem hajt? — — *Igy van, — egészen igy van, keresztyének, ez egész földi élettel!* A mi földi vándorlásunk ideje, régi *) és uj tapasztalások szerint, hetven és ha még

*) Solt. 90, 10.

több, nyolczvan esztendőre megy. Azonban ehhez az agg vénség közönséges határához ezerek közől csak igen kevesen közelítenek, és még kevesebben érnek el, — tehát életünket méltán rövidnek lehet mondanunk. És mégis, mit cselekesznek az emberek? Sokan, — a kik a legmagasabb életkorra tartván számot, sokba bizakodnak, — idejöknek egy nagy részét elhenyélik, egy másik nagy részét elaluszszák, egy másikát evéssel, ivással töltik, egy másikát elmélázzák, s még egy másikát eljátszák, — s igy azt a valóságos életre terméketlenné teszik. A mi kevés még hátra marad, abban a kénytető sors néhány igen silány gyümölcsöt termeszt. Mit használhat illyeneknek a leghosszabb élet? Ezek, ha nem hetven, nem nyolczvan, hanem száznál több évet töltenének is el, — mondhatnák-e, hogy sokat éltek? — Csak igen csekély számmal vagynak azok, a kik igen is érezvén a földi lét bizonytalanságát, semmit nem halogatnak holnapra, a mit ma megtehetnek, hanem serényen üstökénél ragadják a jövő alkalmas szempillantatot, hogy annak kelyhéből, fáradhatatlan méhek módjára, édes mézet szívhassanak táplálékul eszöknek, szivöknek és egész lelköknek. De ezeknek mikor lehet rövid az élet? Hogyha nekik felényi évek mulva kelletik is kilépni a földiek sorából, nem éltek-e ők sokkal többet azoknál? Nem volt-e sokkal rövidebb életök, sokkal hosszabb amazokénál? — Hogy tulajdonképen, — a szónak valódi értelmében, — valaki meghosszabbíthassa kónye s kedve szerint életét, azt nem hiszem. Nem hiszem, hogy valaki az ő napjainak számát, — mellyet neki osztályul kimért a mindeneket elhatározó mennyei gondviselés, a ki még fejünk hajszálait is *) számon tartja, — csak egy szempillantattal is nevelhetné!

Noha távolról sem szeretnék szószólója lenni a könnyelmüségnek, tobzódásnak és feslettségnek; mindazáltal vakmerő kérkedésnek tartom azoknak állítását, kik emberi vigyázat, gondoskodás, mértékletesség által mondják megkésleltethetni a ha-

*) Luk. 12, 7.

lálnak sarlóját; mert, rendetlen életüek voltak-e mindazok, kiket a kora halál mindekkorig — már pályájok felén letiltott, tovább merítgetni az élet forrásából? Vagy, a józan magaviselet példái voltak-e mindazok, a kik mindekkoráig nagy öregségre jutottak? Noha nem szándékom legtávolabbról is magamat ama török hit pártolójának mutatni, melly az ezer meg ezer nyavaláktól ostromlott embernek azt javalja, hogy magát sorsának vaktában s védetlenül átengedje; sőt erősítem, valamint védelmezzük magunkat az éhség, szomjuság s az idők viszontagságai ellen, szinte azt kell tennünk, a mennyire tehetségünkben áll, a betegségekkel szemközt, minthogy, mit határozott felölünk az élet Ura, azt mi nem tudjuk: azonban mind e mellett mégis merő szerénytelen fenhéjázásnak mondanám, ha a legügyesebb orvosok is azt vitatnák, hogy ők gyógyszertáraikból életet osztogathatnak; mert ha ezt tudják, ugyan miért nem mutatják meg mesterségök mindenhatóságát e világ dús gazdagjain, kik legritkábban jutnak nagy öregségre; és pazar kézzel vásárolnák meg magukat és gyermekeiket az irtózatos halálnak bitorló hatalmából? — Ki az, a ki az emberi életnek betüszerinti hossza vagy rövidsége felett határoz, azt megmondja nekünk Jób, ama kegyes szenvedő, ki igy szól: a) *az embernek napjai rövidek, és az ő hónapjainak száma te nálad tudva vagyon, határt veteltél néki, mellyet által nem hág;* — és a soltárok koronás szerzője Dávid b) *a te kezedben vagynak az én életemnek napjai* — és maga Krisztus Urunk, az élethosszabbítás, a tökéletesség ezen isteni oktatója, midőn igy nyilatkozik: c) *Atyám, ha akarod, távoztasd el tőlem e pohárt; mindazáltal ne az én akaratom, hanem a te akaratod legyen!*

Nem marad tehát semmi más hátra rövid életünk meghosszabbítására, mint a mellyet maga a világ Megváltója mindenkor, de különösen a mai evangyéliomban használt. — Jézus már mint tizenkét esztendős gyermek sietett d) *azokkal foglalkozni, mellyek*

a) Jób. 14, 5. — b) Solt. 31, 16. — c) Luk. 22, 42. — d) Luk. 2, 49.

az ő Atyjának dolgai valának. — Jézusnak, mint férfiunak a) *az volt eledele, hogy tegye annak akaratját, a ki őt elbocsátotta, és elvégezze annak munkáját;*" — s ő félbenszakasztás nélkül b) *szükségesnek tartotta annak cselekedetit is cselekedni, a ki őt elbocsátotta, míg nappal volt, minthogy eljő az éjszaka, mellyben senki sem cselekedhetik.*" — Most pedig ime miként siet felmenni Jerusálembe, — milly gonddal készíti bemenetelét! — Miért? — Csak három nap volt már ő közötte és keresztfája között; használ kellett venni az időnek, hogy a harminczhárom esztendős haldokló azt mondhassa: „*elvégeztetett,*" azaz: sokat, — eleget éltem, mert időmnek használ vettem, feladásomat bevégeztem! —

Az okos ember tehát úgy hosszabbítja meg rövid földi életét, hogy siet jót tenni, mert akkor kevés idő alatt is sokat élt; — de még:

II. *Siet sokakkal is jót tenni, mert így még holta utánra is kiterjesztheti hatását.* — Közönséges szokás szerint, az emberek e földi életet csak a halál sorompójáig mérik. Azt gondolják, hogy az ember itt csak addig él, míg lélekzete tart és teste mozoghat; azután pedig vége mindennek és ő innét kipusztul, mintha soha sem lett volna itt! — De igaz-e ez? mit tesz tulajdonképen meghalni? „*Ez a portest földdé lesz, mint az előtt volt; a lélek pedig megtér Istenhez, a ki adta volt azt*" c). Ugy de hiábavalóság-e az a név, mellyet az ember itt viselt? s semmit sem jelentők-e azok a jótettek, mellyeket az ember itt véghez vitt? — Nézzétek ezt a buzaszemet, melly most a földbe vettetik. Nem él-e, nem munkálkodik-e ebben még most is, több ezer év mulva annak az első buzaszemnek lángja, mellyet a mindenség nagy alkotója a teremtésnek nagy napján létre hozott, s a melly nélkül ez most minden bizonnyal nem volna buzaszem? — Igen is millio más szem elveszett, kipusztult azóta; — de millyen? — a melly nem gyümölcsözött! Sok vagy ki sem hintetvén megemésztetett az evők által; vagy kihintéskor az útfélre esett és eltapodtatott; vagy a

a) Ján. 4, 34. b) Ján. 9, 4. c) Pred. 12, 9.

kősziklára és elszáradott; vagy a tövis közé és elfojtatott. — De a buzamag, melly itt elvettetik, ha gyümölcsöt terem s bőven terem, kiirthatlanná teszi magát, mert ő belőle vétetik az a magcsira, mellyből majd évezredek után ismét új vetés lesz! Igy van ez az emberrel is. Milliók, nem mondom, hogy egy más világra nézve elvesznek — de elenyésznek e földről, — a halál kitörli őket egészen az itt levők névsorából. Miért? Csak azért, mert nem hagynak magok után semmit, a miben itt élniök lehetne. — Azok, a kik jeles, nagy, hasznos tettekben szoktak élni, — azok a halálban nem vesznek el! — Egy régi pogány bölcs érezte már ezt, midőn azt mondotta: „a Músák az övéiket nem hagyják meghalni!“ — Ugy van; — a bölcseségnek beszédi és a nemes akaratnak cselekvései öszvekapcsolódnak a jeles embernek nevével és feltartják s éltetik annak emlékezetét áldásban, midőn nagy lelkének szelleme ezereket meghatva, megihletve és minden jóra izgatva, átszáll nemzetségről nemzetségre! — Avagy kihaltak-e Móses, a próféták, és a hajdankornak minden szent lelkü hősei, kik lelket felvilágosító és emelő *tudományuk*, — a vad indulatot korlátozó, a nemesb törekvést pedig bilincseiből kiszabadító *törvényeik*, — a nyomasztó emberi szükségeket megszelidítő *találmányaik*, — s a társas öszveélés jólétét előmozdító *intézeteik* által az emberi nem nemesítésére hathatósan munkálkodtak? — mindenütt a hol nagyra törekvő s az egész emberiség ügyét átkaroló lelküknek szüleményei divatoznak, nem munkálkodnak, nem áldanak, nem élnek-e ők még most is? —

Meglehet, bizonyára meglehet hosszabbítani e rövid földi életet, ha rövid idő alatt sok jót teszünk sokakkal, mert így sok felé kihintjük csirázó magvait annak a megemészthetetlen szellemnek, melly az embert még holta után is élteti e földön. S azért hiábavalók, hitványok minden panaszaitok, midőn akár önmagatok személyére, akár családotok, akár nemzetek, akár az emberiség hasznára nézve keveselitek e földi életet. Tekintsetek Jézusra, a világ Megváltójára. Ő egyébkor is minden időben sze-

rette *eljárni* a) *a városokat és falukat, tanítván a zsinagógákban, és predikálni az Isten országának evangyéliomát s meggyógyítani a különféle betegségeket, és akár minemü erőtlenségeket a község között.* De most különösen siet, mai evangyéliomunk tanusága szerint, felmenni Jerusálembe, az ország fővárosába. Miért? neki néhány nap mulva meg kelletik halnia, most pedig a város tömve volt idegenekkel, — tehát azon kellett lennie, hogy a világgal közlendőket minél többekkel közölhesse és így valósíthassa azt, a mit mondott: b) *az ég és a föld elmulnak, de az én beszédim el nem mulnak!* — *és* c) *íme én tiveletek maradok minden napon a világ végezetéig!* — És nincsen-e ő, a felséges, még mai napon is, tizennyolcz évszázad mulva is valósággal közöttünk? nem él-e, nem munkálkodik-e az ő Lelke a széles világon milliomoknál, erkölcsi mivelődésöket előmozdítván, s nekik belső békeséget, megelégedést, boldogságot osztogatván? —

* * *

Keresztyének, e földi életnek rövidsége igen közönséges búszerzője az embereknek. — Erre egyformán panaszkodnak a világ hiú fiai, mint az erkölcsiségnek sok szigoru baráti. — A panaszolkodás hiábavaló, mert semmit sem változtat a dologban, — és a nélkül is segélhet az ember magán, úgy, *ha a rövid életet meghosszabbítja.* Ezt meg lehet tenni, ha kiki siet *minél több jót tenni*, mert akkor kevés idő alatt is sokat él, — és ha siet *minél többekkel* jót tenni, mert akkor még holta után is kiterjeszti hatását! — Azért, atyámfiai, hasztalan zúgolódások helyett, jer tartsuk magunkat ahoz, a ki nekünk mindenben, úgy itt is, isteni útmutatónk t. i. Krisztushoz és tartsuk magunkat ahoz, a mire bennünket Pál apostol int d) „*a jó igyekezetekben ne legyetek restek!*“ Amen.

Haubner Máté.

a) Máté 9, 35. b) Máté 24, 35. c) Máté 28, 20. d) Róm. 12, 11.

9.

JÉZUS A KERESZTFÁN s a t.

NAGYPÉNTEKI BESZÉD.

Fohász.

Ott nyugszik ő
A *Szenvedő*,
Csendes sírban a harcz után.
Én is ha járok nyomdokán
Nyugszom mint ő
A *Szenvedő*.

Fején tövis
Nyugodt mégis;
Nyugodt, mert haldokló feje
Aláhajlott szent kebelre,
Nemes szive
Lett nyughelye.

Oh szent alak!
Nyugalmamnak
Te légy képe életemben,
Te élj haldokló szivemben
S csendes álom
Lesz halálom!

Alapige:

Annakokáért mi is; mivelhogy ennyi sok bizonyságoknak fellege áll körültünk, minden terhet levetvén, és minden körültünk való bűnt, nagy állhatatossággal a mi elönkbe adatott czélt kifussuk. Nézvén a hitnek Fejedelmére és elvégzőjére Jézusra, ki az ő előtte való öröm helyébe szenvedett keresztet, a gyalázatot megutálván és az Isten székének jobbjára ült. Gondoljátok meg azért, kicsoda legyen az, a ki illyen ellene való szidalmazásokat szenvedett a bünösöktől, hogy elmétekben elfogyatkozván, meg ne fáradjatok.

Zsid. 12, 1—3.

Keresztyén Atyámfiai! A szokottnál nagyobb számmal látlak egybeseregelve titeket ez ünnepi napon; s ha meggondolom, hogy ma sok millió protestans keresztyénekkel, más nemzetek közt is ugyan ez történik s hogy a lelkészek az Ur hajlékaiban nagy fenszóval annak szerelmét hirdetik, ki adta magát miéréttünk halálra: bizalommal és örömmel telik be ismét szivem, hogy vannak, *kik minden dolgaik előtt, készítik magokat az Urhoz és várják az ő segítségét.*

Ti bizonnyal már keresztyén indulatotoknál fogva, az elébb elolvasott apostoli intésnek örömest fogtok hódolni t. i. hogy *nézzünk* a mi hitünknek fejedelmére és elvégzőjére, a Jézusra: mert a kellő tiszteletet és szeretetet annak bemutatni, *ki az ő előtte való öröm helyébe, miattunk keresztet szenvedett,* mind illő, mind áldással teljes. Keresztyén kötelességünknek az apostol érmében megfelelendők, nézzünk tehát

1. Jézusra, a keresztfán,
2. Az emberekre, a keresztfa alatt s
3. Az Istenre, a keresztfa fölött.

I.

Jézus a keresztfán! Ez K. A. a mai ünnepi nap legkitünőbb tárgya. Ez szükségképen minden érző szivre hat; mert bár mekkora legyen is a hivő és hitetlen emberek közt a különbség, abban csakugyan megegyeznek, hogy egyaránt azt kérdik: Kicsoda legyen az? De lássuk tehát e kérdésre a feleletet. Mert kellő feleletedtől függend erényed, nyugalmad és boldogságod.

Hogy a kellő felelet nem valami közönyös dolog, azt maga az Ur bizonyítja, ki tanítványait megkérdé: kinek mondanák őt lenni az emberek? Simon Péter pedig az emberek tévelygő véleményein túl emelkedve, miután a tanítványok nevében azt felelte volna: *Te vagy ama Krisztus, az élő Istennek Fia,* ezen helyes felelete következtében, Jézustól *boldognak mondatott.* a)

a) Máté 16, 17.

Lelki életünkbe mélyen beható azért azon ok, melly miatt Pál apostol a mai szent igékben a zsidók közől megtért ker. hivektől azt kivánja. Gondoljátok meg azért, *kicsoda legyen az*, a ki illyen ellene való szidalmazásokat szenvedett a bűnösöktől. Ezek t. i. már születésöknél fogva, a pogányoknál jobban felelhettek ama kérdésre; mert a szent irást birván, Ésaiás könyve 53-dik részében, arról már ekképen oktattattak: *Hogy Ő legyen az, a ki megsebesítetett a mi álnokságinkért, megrontatott a mi bűneinkért: a mi békeségünknek veresége vagyon ő rajta, és az ő sebeivel gyógyultunk meg.*

A pogányoknál könnyebben felelhettek meg ők ama kérdésre, azért is: mert keresztelő János néhány évvel az előtt, ünnepélyes alkalommal a zsidó nép előtt, Jézusra mutatván, határozottan azt mondá: „*Ez az Isten báránya, melly a világ bűneit hordozza.*“ Tudhatták végre eme ker. hivek azért is, *kicsoda legyen az*; mivel csak kevéssel az előtt a Jézustól illy oktatást vettek: „*mert illyen főpap illet vala minket, szent, ártatlan, szeplő nélkül való, a bűnösöktől elválasztatott és ki az egeknél magasságosabb volna; kinek ne lenne szükség mindennap, mint ama főpapoknak, először a magok büneikért áldozni, annakutána a községnek büneiért: mert azt egyszer megcselekedte, mikor magát megáldozta.*“

Mindezeknél fogva, kivánhatjuk K. A. titőletek is, hogy képesek legyetek megfelelni ama kérdésre: *kicsoda legyen az a Jézus*, ki a keresztfán tárgya annyi millió eszes teremtmények ünnepének? Mert valaki Jézus Urunk halála és ennek okai felől tudatlanságban vagy tévedésben van, mind az csak hagyjon fel az evangyéli keresztyén névvel. Hite merő ábránd, mert igazi alap nélkül való; hite fövényen épült ház, mellyet a bekövetkező vihar és árviz hullámai eldöntenek; hite a szőlőtőkéről lemetszett venyige, melly gyümölcsöt nem teremhet.

Gondoljátok meg azért ti is, a mai napon s jól szivetekre vegyétek: kicsoda legyen az a megfeszített Jézus *nektek is!* — Már csak az imént idézett szent igékből is megtudhatjátok, hogy

minden versengés nélkül, a mi hitünknek nagy titka ez: *az Isten megjelent a testben, megigazáltatott lélekben, megláttatott az angyaloktól, predikáltatott a pogányoknak, hittek ő benne a világon, felvitetett a dicsőségbe.* a) Tudhatjátok továbbá a szentirásnak számtalan más mondataiból is: *Hogy az Isten azt, ki bűnt nem tud vala, tevé mi érettünk bűnné, hogy mi lennénk Isten igazsága, ő benne.* b)

K. A. meggondoltátok-e ti ezeket úgy, mint illő az Urhoz, s mint magatokra nézve kivánatos? Ime ezek lelki fénysugárt vetnek a keresztfán szenvedő és haldokló Jézusra és az Isten legnagyobb csudáját és titkát a bünös emberi nemnek megtartásában és boldogitásában a lehetőségig megfoghatóvá teszik.

Az Isten t. i. önmagának ellent nem mondhat, különben megszünne istensége: annakokáért megjelene az ő egyszülött Fia és emberi alakot vevén magára, adta magát áldozatul a világnak büneiért, hogy megmaradhasson az Isten igazsága, midőn irgalmas, és senki irgalmatlansággal őt ne vádolhassa, midőn igazságot szolgáltat ki a megátalkodottakra. Van azért a megsértő bünös ember reményének alapja, midőn örök üdvről van a szó. Ez t. i. az Isten igazságában és igéretében alapszik, mellynek eleget tett Jézus, a ki a mi büneinket hordozta az ő testében a fán; s *ki által* járulhatunk már mi is Istenünkhez; s *ki mindenkor él*, és *esedezik érettünk.*

Mondhat-e még emberi nyelv valamit, a mi a keresztfán szenvedő Jézust, meggondolásunkra méltóbbá tehetné? Bizonynyal nem! De ez iránt kérdezhetünk tán titeket is: vajjon *jól*, azaz úgy vettétek-e ti ezeket figyelembe, hogy semmi időben, sem jó sem bal sorsotokban azokról meg nem feledkeztek. Nincsenek-e köztetek is, kik a Jézusban csak valami bölcs tanárt, jószivü emberbarátot, tántoríthatlan következetes elvü reformátort, egy szóval, csak valami kitünő embert látnak? Nincsenek-e

---

a) 1 Tim. 3, 16. b) 2 Kor. 5, 21.

köztetek olly vallásilag szegények, kik az evangyéliomnak és reformátziónak sarktanát, — hogy t. i. Isten kegyelméből üdvezülünk az Ur Jézus által — egészen szélnek eresztették és bünbocsánatot s örök életet, önerejöktől, gyarló halandóktól, vagy Isten tudja, mi mástól várnak? — Vagy tán jó tetteiteket, az irgalmasság cselekedeteit idézitek, midőn alapot kerestek az üdv reményének? Oh ti szegény tévelygők, kik a kamat csekély részével nem csak kegyelemajándékot gondoltok kifizethetni, hanem még nagyobb elbeszélhetetlen örökséget megérdemelni! Oh be fel fog a ti boldogságtok mérlege billenni, ha az Ur Isten a másik mérlegbe vetendi a rosz gondolkozást és fertelmes kivánságokat, mellyekkel a lelki embert a szent Isten előtt beszennyeztétek; a haszontalan beszédeket és gonosz tetteket, mellyekkel kiszámíthatatlan sok konkolyt hintettetek az Ur földjébe, az emberi életbe; az abban hagyott polgári és erkölcsi kötelességeket; és a tisztátlan életet, mellyel egész családokat megrontottatok. Ha majd mérlegbe vetendi a gőgöt, melly az alacsonyabb sorsuval mint barommal bánt; a fösvénységet, melly övéitől és háznépétől még a legszükségesebbeket is megtagadta; a farizeusi adakozást, melly trombitaszóval történt; és amaz álhitet és szenteskedést, melly magát nem is ismerve, így mert imádkozni Istenéhez: *Hálákat adok Istenem, hogy nem vagyok ollyan, mint más emberek.*

Ki mindezeket jól figyelembe veszi, annak ma szive lelke zengedezni fog, midőn a keresztfán Jézusra néz; Ő lesz tiszteletének és legforróbb szeretetének első tárgya. Ki pedig úgy nézi Jézust a keresztfán, hogy ezeket apostoli értelemben eszébe nem veszi, az a Jézusban meg is botránykozhatik, vagy legalább is azok közt leend, kik mindenkor tanulnak, de soha az *igazságnak esméretére nem juthatnak.*

II.

De épen ezek azok, kikre az apostol további figyelmünket intézi. Lássuk tehát másodszor azon embereket is, kik

a keresztfa alatt vannak; s pedig először is azokat, kik akkor álltak s aztán azokat, kik jelenleg állnak ott.

Gondolhatjátok, milly nagy lehetett a mazoknak száma. Hiszen a husvéti ünnepi napok bekövetkeztek, mellyekre a zsidó hivek seregenkint gyültek össze, Jerusálemben, a hires templomban, hogy ott az egyiptomi fogságból lett megszabadításért, az Ur Istent magasztalják, a törvényben eleïbök szabott áldozatokat meghozzák és szóval s példával az isteni nagy tettet gyermekeiknél örökítsék. Két millióra nevekedtek ekkor néha Jerusálem lakosi s emez ünnepi napok, helyesen elrendezve, mind a nép vallásosságára, mind a nemzet szellemére mélyen behatók lehettek.

Gondolhatjátok, milly *különböző vélemény és érzelemmel* állottak ezeren ama sokaság közől, a megfeszített Jézus körül. Sokan tán először látták őt s itt roszat, ott jót hallván felőle, biztos itéletet róla nem is hozhattak. Voltak, kik tán csak a kiváncsiság által vitettek oda és valami feltünő dolog reményében állottak a nézők seregébe. Voltak azok közt, kik ama kenyerekből és halakból ettenek, mellyekkel az Ur egykoron annyi ezer embert a pusztában csudálatosan kielégített. Voltak szemlélői közt nem különben ollyanok, kik szemtanui voltak, hogy Lázárt a holtakból feltámasztotta s tán azt várták, hogy Jézus isteni hatalmánál fogva elleneit majd megsemmisíti. Tudjuk továbbá az evangyéliomból, hogy ama nézők közt Jézusnak engesztelhetlen ellenei is állottak. Tán szemtanui akartak lenni, hogyan viselendi az ellene támasztott szidalmazásokat és bántalmakat, az a Jézus, a ki a szelidszivüségről, a félebaráti szeretetről és engesztelésről olly jelesen és szivrehatólag tudott szólani. Tán tulajdon szemeikkel kivánták a saddúczeusok látni, mint vivand meg Jézus a halállal, ki olly isteni hatással tanított a halhatatlanságról és azzal dicsekedett, hogy a halál kapuinak kulcsát birja s hogy harmad napon ismét fel fogna támadni. Ott állott az álhit és szenteskedés farizeusi serege is, kik a hitetlen saddúczeusokkal kezet fogva, annyi keserves órát, bajt és

gyötrelmet okoztak Jézusnak a megváltói pályán, s kik a vallásnak ürügye alatt arra birták a szegény együgyü népet, hogy vak buzgóságában, Barabbást a tolvajt, szabadon bocsátani, Jézust pedig megfeszíteni kivánta. Látjuk ezekben a magában dicséretes hit és vallás melletti buzgalom veszedelmeit, miképen t. i. az azonnal elfajul, mihelyt a felebaráti szeretettől elszakad. Ekkor a buzgóság lángjától elragadtatva s eszét és irányát vesztve, az Isten és a vallás nevében azokat üldözi és gyilkolja, kiknek megtartásukat és boldogitásukat épen a vallás parancsolja. Efféle emberek a Jézus keresztfája alatt is voltak, és *csufolják vala őt, a főemberek is azokkal egyben, ezt mondván: egyebeket megtartott, tartsa meg magát, ha ő az Istennek ama választott Krisztusa.* — Atyám, bocsásd meg nekik: mert nem tudják mit cselekesznek. Ezen elfeledhetetlen szavak azok, melylyekkel ellenesinek bántalmaira az Isten Fia istenileg válaszol.

De forduljunk K. A. még másfelé is és tekintsünk azokra, kik mint hű barátok az Urtól el nem állottak s vigasztaló például szolgálhatnak arra, hogy nincsen akkora baj, szerencsétlenség és rettenetes állapot földi életünkben, mellyben az isteni gondviselés gyermekeinek némi enyhítést s vigaszt ne nyujtana. Láthatjátok ezt az ő Fiában, az Ur Jézusban. — Leverő ugyan az, hogy a tanítványokat ott nem látjuk; de ott találjuk az anyai szeretetet néhány meghitt barátnőkkel, sírva a keresztfa alatt és velök János apostolt is, felülemelkedve a tömegnek embertelen kifakadásain. *Jézus pedig látván az ő anyját és a tanítványt, a kit szeret vala ott állani, monda az ő anyjának: Asszony, imhol a te Fiad. Annakutána monda a tanítványnak: Imhol a te anyád. És az órától fogva a tanítvány az asszonyt házába fogadá.*

Látjuk továbbá azon hű szivek sorában az előkelő tanácsbeli embert is, arimathiai Józsefet, ki Pilatust kéré, hogy a Jézus testét levenné, és mint jöve el Nikodemus is, drága kenetekkel, hogy a Jézus testét betakarnák lepedőkkel, drága kenetekkel egyben, a mint szokásuk a zsidóknak temetkezni.

De hol vannak, azt kérditek tán, amaz ezerek, kik szemtanui és részesei voltak a Jézus csodatetteinek és jótéteményeinek s egykor a fölött magasztalják vala az Istent, hogy nagy próféta támadott közöttök? Hol van az a sok ezer meg ezer ember, ki még csak három nappal ezelőtt Hosannát kiáltott annak, a ki most a keresztfán haldoklik? — Ime a szenvedő és gyalázattal elborított Jézusért, nem akarják, vagy nem merik szavokat felemelni; még a kérelem is elhal ajkaikon. A borzasztó látvány, hogy ugyan azt a Jézust, a gonosztevők közt megfeszítik, a papi fejedelmek és a nép vénei szidalmazzák, eszöket s itélőtehetségöket megzavarja, s az Ur ártatlanságát és isteni tetteit is elfeledteti velök, vagy ugy annyira gyanussá teszi, hogy sokan végre még az Ur ellenei közé is állanak. Mert, miképen a tenger vize, olly változó és ingadozó a tömeg, és roppant a rosz példának hatalma. Ezeren, legrövidebb idő alatt megvesztegettetnek és a mit az Ur szent Lelke, vagy annak szolgái éveken át, az Isten országában építettek, az gyakran egyetlen egy szerencsétlen ember által egy óra alatt leromboltatik. — Beteljesedett e szerint az, a mit már 700 évvel előbb Esaias próféta a szenvedő Jézus nézőiről jövendölt: *Az emberek között utálatos és megvettetett, fájdalmakkal teljes, beteges és ollyan vala, mint a ki előtt ember elrejti orczáját, és semminek állítottuk őtet.* a) Judás az Ur Jézust elárulta, Péter apostol őt megtagadta, a tanítványok nagyobb részt megfutamodtak, Pilátus őt elajándékozta; a tömeg pedig őt szidalmazván, megkinozta. A keresztfa alatt állók közől, kevés embernek kellett a Jézus.

Lássuk már, minő karban találjuk a mostani nemzedéket. Tudjátok K. A., hogy azok most még sokkal nagyobb számmal vannak, kik ez ünnepi napon a megfeszített Jézust nézik, és róla gondolkoznak. Tudjátok, most már megfordítva van a dolog s hogy miképen akkor titokban tartózkodtak inkább a Jé-

a) Es. 53, 2. 3.

zus baráti és nyiltan mutatkoztak az ő gyalázói; ugy most megfordítva nyilvánosan ezeren meg ezeren sietnek az ő tiszteletére, azt vallván, *hogy Jézus Krisztus Ur, az Atya Isten dicsőségére.*

De azért *a Krisztus keresztének ellenei* ki nem pusztultak. Sőt a mint voltak a Krisztust szidalmazó tömeg közt titkos tisztelők is; ugy mai napon vannak, az őt tisztelő s halálát nézö sokaság közt, titkos ellenségei, *kiknek végök veszedelem, kiknek Istenök az ő hasok, és az ő dicséretök ő magoknak gyalázatjokra vagyon, kik a testiekben bölcsek.* a)

Ime azon kortársaink azok, kiknek a keresztfán szenvedő és haldokló Jézus merő ember és az ő nevében hirdetett bűnbocsánat és üdvösség botrány vagy képtelenség. Ime azon ezerek kortársaink közt azok, kik ma velünk együtt nézik ugyan az Ur Jézust a keresztfán; de halála okáról, hasznáról és czéljáról mit sem tudnak; vagy keresztyén buzgóságukat abban keresik, hogy a jelenleg élő, ártatlan zsidó néppel éreztessék, apáiknak a Jézuson elkövetett bűneiket.

Ime itt azon kortársak, kik a Jézus engesztelő halálával rettentő módon visszaélnek s a helyett, hogy az által a bűnök gyülöletére serkentetnének, az Isten kegyelmét gonoszságukra akarják felhasználni s bátran vétkeznek, megfeledkezvén az apostol komoly szavairól, hogy ők azok, *kik viszontag megfeszítik magoknak az Isten Fiát, és azt gyalázatra adják.* b)

De igy hijában állanánk mi bűnös emberek a keresztfa alatt; mert Jézus Urunk nem azért jött a világra s nem azért halt meg a bűnösökért, hogy minket bűneinkben megerősítsen, vagy azokhoz bátorságot adjon; hanem azért, hogy azoknak örök büntetéseit eltörölvén, azok rabigájából minket kiszabadítson és hatalmat adjon, hogy Isten fiaivá lennénk t. i. azoknak, *kik az ő nevében hisznek.*

Ha már most ezen isteni igék világában velem együtt fi-

a) Filip. 3, 19. — b) Zsid. 6, 6.

gyelembe veszitek azon számtalan családokat, gyülekezeteket és nemzeteket, kik keresztyén névvel neveztetnek ugyan, s a Krisztus Jézus megfeszítetését nézik is, de kik közt a hitetlenségnek, babonaságnak, gyülölésnek és pártokra szakadásnak mérges szelleme eláradt; s kik vérengző karokkal egymás boldogságát rontják: azon szomorú meggyőződés fogja el keblünket, hogy ezek a Jézust még soha ugy nem nézték, a miképen kellene; hogy őt Uroknak csak puszta szokásból nevezik; hogy az ő sorsukat örökre eldöntő birót, ő benne el nem ismerik; s hogy a megfeszítetett Jézus, a mostani nemzedékről is ezt mondhatná: Sokan vannak a hivatalosok, de kevesen a *választottak*.

Hogy pedig mi is a választottak közé tartozhassunk, lássuk

III.

Végre az Ur *Istent, a keresztfa fölött.*

Gondol-e az Ur Isten az emberekkel és sorsuk meghatározásánál számba veszi-e jó s rosz tetteiket? Ő határozta-e meg az erkölcsi élet szabályait és az ezeknek megfelelő jutalmat? — Nagyban intézkedik-e csak rólunk, vagy kiterjed-e atyai gondviselése egyes emberekre is?

Tudva van előttetek, K. A., hogy az Isten igéje ezen és efféle kérdésekre kedvező feleletet ad. Azonban e dolgok meghatározásában még mindig maradnak fen nehézségek, nem csak azokra nézve, kik a hitben ingadoznak, hanem az Isten választottira nézve is, kik bevallják, hogy hitökkel majdnem felhagytak, látván embereket, kiknek a világ javaiból bőven kijutott s minden nap ünnep nekik, jóllehet azt mondják az erős Istennek: *Távozzál el tőlünk, mert a te utaidnak ismeretében nem gyönyörködünk.*

Eképen ütközött meg Dávid is, bevallván hogy lábai csaknem meghanyatlottak, mikor a gonoszoknak jó szerencséjöket látná és hogy az ő erejök olly állandó.

Illy megfoghatatlanok valának a tanítványok előtt is az ártatlan Jézus szenvedései; ugy annyira, hogy a keresztfán kimult isteni tanítójoknak minden igéreteiről és halála czélját és

következményeit előre megfejtő tanításairól megfeledkezve, csak ama roppant igazságtalanságot és kegyetlenséget vették figyelembe, mellynek Jézus áldozatul esett.

Tudjuk a nevezetes feleletet, mellyel később az Ur, igéreteinek látszatos megsemmisülésén szomorkodó tanítványait utba igazította. *„Oh balgatagok és restszivüek mind azoknak elhivésére, a mellyeket a próféták szóltak! Avagy nem ezeket kellett-e szenvedni a Krisztusnak, és ugy mennie be az ő dicsőségébe.“*

Ezen szókkal a mi szemeink is, a szenvedő Jézusról, az Istenre intéztetnek, mellyek, midőn halála és szenvedése czéljait felmutatják, egyszersmind az isteni gondviselés felőli hibás nézeteinket is megjavítják; hitünk lámpáját éltető olajjal töltik meg és az igazságtalanság és szenvedések tengerén evező lelkünket a béketürés és remény csendes kikötőjébe vezérlik. Oh bizvást emeljétek fel ti is szemeiteket az Istenhez, valakik, miképen Jézus az Ur tanácsa szerint jártok. Habár a pokol hatalma, a gonoszok serege által rajtatok is erőt veendő s titeket is miként Jézust rövid időre mindenestül elnyomandó volna; ne remegjetek, mert van Isten, ki elég hatalmas a gonoszok terveit felforgatni s nyereségöktől megfosztani őket, ott, hol legkevésbbé hitték; az őt tisztelő gyermekeinek szerencséjöket pedig ott virágoztatja fel, hol még a reményt is elszáradottnak hivék.

Nem! mi nem ütközünk meg többé mennyei Atyánk a te gondviselésed után, *sem elménkben el nem fogyatkozunk, hogy megfáradnánk,* mivelhogy a gonoszoknak is olly nagy működési tért, erőt és időt engedsz. A mi hitünk megfeszített Fejedelmében látjuk atyai szeretetedet és igazságodat; hogy elleneid mit sem nyernek, habár e földön mindeneket elnyelnének is; és a te gyermekeid mit sem vesztenek, ha bár ez életben mindentől megfosztatnának is. Hála neked most és mindörökké, hogy ezen jó reményt és örök vigaszt, a keresztfán meghalt Fiad által a nagyobb részt szenvedő emberiségnek megadtad: komoly intésül azoknak, kik nem félnek birótól túl e világon, és édes vi-

gasztalásul azoknak, kik hiszik és *várják a te segedelmedet!* midőn ők is az igazságért háborgattatnak, vagy szomoru sorsra jutnak. Ezzel vigasztalván magukat az Isten hivei, adjad hogy mi is mai elmélkedésünk befejeztével, az apostollal mondhassuk: *Kicsoda szakaszthat el minket a Krisztusnak szerelmétől? Nyomorgatás-e, szorongató keserüség-e, üldözés-e, éhség-e, mezítelenség-e, veszedelem-e, fegyver-e? Sőt inkább mindenekben diadalmasoknál fölebbvalók vagyunk az által, a ki minket szeretett. Amen.*

Bauhofer György,
budai ev. lelkész.

10.

JÉZUS BOLDOGSÁGA FELTÁMADÁSAKOR.

HUSVÉTI BESZÉD. 1841-ben.

Alapige:

Mária pedig sirván áll vala a koporsón kivül. Mikor azért sírna lehajla a koporsóba. Es láta két angyalokat fejér ruhában, kik közől egyik feje felől, a másik lába felől ül vala, a hol a Jézus teste feküdt vala. Kik mondának neki: Asszonyi állat, mit sirsz? monda nekiek: Elvitték az én Uramat, és nem tudom hova tették őtet. És mikoron ezeket mondotta volna, hátrafordula ő és látá Jézust állani, és nem tudja vala, hogy Jézus volna. Monda nekie Jézus: Asszonyi állat, mit sirsz? kit keressz? Amaz azt állitván, hogy a kertész volna, monda nekie: Uram! ha te vitted el őtet, mondd meg nékem, hova tetted és én elviszem őtet. Monda nékie Jézus: Mária! amaz hátrafordulván, monda nékie: Rabbuni! az-az Mester. Monda nekie Jézus: Ne illess engemet, mert nem mentem még fel az én Atyámhoz; de menj el az én atyámfiaihoz és mondd meg nékiek: Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez és a ti Istentekhez.

Ján. 20, 11—17.

A czédrusokkal koszorúzott Libanon hegy alján, egyfelől hullámzó tenger, másfelől a fűszerekkel gazdag Arábia szomszédjában, szelid éghajlat alatt fekszik az igéretnek ama földe, az egykori zsidóország, hajdan jól mivelt kies és termékeny, most egy a polgári és vallásos miveltség alacsony fokán álló népnek, a törökségnek, sulyos igája alatt csaknem egészen elvadult s elpusztult tartomány, — melly azonban mostani elhagyatott állapotja mellett is, a világ és emberiség történeteiben örökre emlékezetes fog maradni. De nem zászlós seregek, nem vitorlás hajóhadak, nem hódoltató fejedelmek tették e kisded tartományt

örökre emlékezetessé a századok évkönyveiben: hanem ama fontos s az egész emberiség sorsára kiható nagy történetek, mellyekben itt magát egykor a gondviselés megdicsőítette. Itt halljuk először az erkölcsi és polgári öszves kötelességek hangját, tiz parancsolatokban megdördülni; itt látjuk az egy igaz Isten esmeretét legelőször kifejleni s nevének dicsőséges templomát fölemelkedni; itt látjuk a szeretet szelid vallását jótékonyan terjedezni, az emberi méltóság, lelki szabadság, lélekhalhatlanság s a jövendő élet boldogító tudományának magvait fölvirágzani. Itt látjuk az emberiség legnagyobb jótevőjét Jézust földi dicső pályáján megjelenni, áldást és boldogságot terjesztve szertejárni; a völgyek és halmok az ő lábainak nyomdoki által megszentelvék, a folyamok, tavak és bérczek, munkás életének tanui, az emberiség történeteibe örök emlékezetre bejegyezvék. Ide lebeg vissza lelkünk a buzgóság szellemszárnyain, szintén tizenkilenczedfél századokon keresztül s megállapodik egyike mellett azon kőüregeknek, mellyek e tartomány lakosinak egykor temetkező helyül szolgáltak, hogy tanuja legyen egy nevezetes jelenésnek, mellynek tiszteletére ünnepélyesen kondulnak meg e szent órában, félvilág egyházainak tisztes harangjai, s ezrenként gyülnek fel a népek az Urnak házába, mint Izrael népe Salamon dicső templomába, hogy nem ugyan véres áldozatikat, de sokkal tisztább szivbeli áldozatikat, lélekben és igazságban bemutassák az Örökkévalónak, a szentek szentének. — Szinte harmad napja vala már, mióta az áldott Megváltónak tetemei a sirboltban feküdtek; már tombolt a halál diadalmán, edzette fulánkját a koporsó, csüggedezett a hű tanítványok hite, a sírontúli élet ügye, isteni ügyvédének illy mély megaláztatásával, ingadozni látszott: midőn a harmadik nap reggelén, nem földi fény s dicsőséggel övedezve, a feltámadás üdvét magával hozva, az élet diadalmának zászlójával kezében jött ki Jézus koporsójából. — Ha e dicsőséges föltámadás keresztyén hitünk s reménységünk szerint előjelensége s kezese saját föltámadásunknak; ha méltán remegő öröm érzete járja át idegeinket an-

nak meggondolására, hogy ki van víva számunkra a legbecsesebb örökség: avagy nem tartozunk-e hála érzelmeivel adózni a mi dicsőségünk isteni hősének, ki vért izzadva, csordultig telt kínkehellyel kezében, vívá ki számunkra az örök élet pálmaágát? Az evangyéliomi történetekből imént fölolvasott igék épen azon pontra vezérlik figyelmünket, midőn Jézus egyikéből a mondott kőüregeknek, az arimathi József kertjében levő sirboltból, mellyből e percz óta felénk egy boldogabb lét paradicsomának reményfája zöldel, győzedelmesen kiemelkedett: jertek tehát keresztyének, ez órában merítsük el hálás sziveinket szent emlékezetek tengerébe s Megváltónk sorsa iránti hálás figyelmünket megbizonyítandók, vizsgáljuk meg: *boldog volt-e e nemes Szenvedő maga is a pillanatban, mellyben az emberi nem boldogságát föltámadása által biztosítá?* Hiszen az ő egész küzdésteljes élete, szenvedése és halála, mind meg annyi alapkövek voltak az emberiség idvezítésének nagy alkotmányában, s mégis mig a reánk nézve olly igen boldogító munkát végrehajtotta, ő maga a fájdalmak ürömpoharát fenekig ürítgeté. Valljon nem ugyanaz történt-e rajta föltámadásában is, mi egész korábbi életében, hogy míg boldogításunkban fáradozott, önmagának szivét gyötrelmek éles fegyvere járta át? Nem, keresztyének! Jézus minden igaz hivének örömére s vígasztalására legyen mondva, *föltámadásában immár ő maga is boldogságot érzett.* Lefolytak az ő megaláztatásának nehéz perczei s ez órában fölmagasztaltatásának örvendetes időszaka kezdődött. Olly élet, hasznos munkásságban töltött s erénydús élet, mint Jézusé vala, olly kimulás, Istenben vetett erős bizodalom s a végpillanatokban is buzgó könyörgés által megszentelt kimulás, mint Jézusé vala, nem mást mint boldog föltámadást vonhata maga után. Milly vidám megújulással nyitjuk meg mi is reggel szemeinket, ha hasznos munkásságban töltött tegnapunk alkonyán, teljesített kötelességeink boldogító érzésével s a legfőbb mennyei akaratban való megnyugovással hunytuk be azokat! Igy van ez a koporsó álma után is: ki haltában boldog, boldog az föltámadásában. Is-

tennek szent Fia! Te már mondhatatlan boldogságban és dicsőségben ülsz Atyád jobbján a mennyekben: mi pedig még itt alant próbáltatások és viszontagságok között munkálkodunk az örök élet reménységében; mellyre mig általad eljutnánk, vedd kedvesen, ha föltámadásod örömében, melly egykor a Te és a tiéid szivét megörvendezteté, részvevő szívvel osztozkodni kivánunk s boldogságod emlékében mi is boldogságunkat föltaláljuk; s igy lészen mai ünneplésünk előizlete mintegy saját föltámadásunk egykori dicsőséges ünnepének.

I.

Ha visszatekintünk szerelmesim! ama szent reggelnek szürkületébe, mellyen eltemettetett Jézusunk ereibe az élet szikrája ismét visszatért: mindenütt csak kellemes képekkel találkozunk; fény, és öröm sugári terjednek el a föltámadás egész történetén. Kies és gyönyörű reggel lehetett ez; a természet, melly az üldözött ártatlan halálát meggyászolá, megünneplé az ő feltámadását; — a nap, a világ Világosítójának s Megváltójának jelképe, melly Jézus megfeszítésekor elhomályosodott, most egész királyi pompájában készült fölemelkedni a láthatáron; az anyaföld, mellynek gerinczei a szörnyű tett által megrendültek, most reng az örömnek miatta s azután szokott nyugalomban terjeszti el tápadó tetemeit magzati alatt; a tavasz virági kellemesebben s mintegy a föltámadás boldog jövendőjét jóslólag illatoztak a sírboltokon, mellyek harmadnap előtt megháborodva tagadák meg a holttestektől szokott kötelességöket; az egész teremtmény egyhangulag örvendezni látszott az ő nemes Urának, az embernek, Krisztus föltámadása által nyert győzedelmén, az enyészet birodalma fölött. S Jézusnak érzékeny szíve, melly a természet szépségei előtt mindig tárva volt, nem örvendett volna-e e szép pillanatban? A visszatérő élet sugarával legelőször is tisztességes eltemettetésének észrevevése által, mellyben gyalázatos halála ellenére is részesíttetett, a hófehér gyolcs lepleknek látása által, mellyekbe megroncsolt tetemei hű kezek által burkoltattak s a sír üregét betöltő fűszerillat kedves

hatása által, mellyel az ő élethagyott testét barátinak a halálban sem szünő gyöngéd gondossága megtisztelé, kelle neki édesen meglepetnie; barátságos alakok, két angyal, fényes ruhákban ülének az ő nyugodalmának helyén, fejéhez és lábaihoz; túlvilági békés valóságok őrzék a szent sírt, hogy a föltámadónak e romlandó földhöz többé nem tartozását jelentsék, hogy felfogják az ébredő Jézus első pillanatit s örvendetes hirnek mondói lehessenek azoknak, kik őt szorongó kebellel keresendik. — A durva római őrkatonák, eszközei egy istentelen hatalomnak, melly az emberek legjobbikát halálig üldözé, már azelőtt menynyei fénytől üzetve, szétfutának, hogy tekintetök kedvetlen emlékekkel ne zavarja Jézus boldog fölserkenését: helyettök a magasság szelid, tiszta lényei, ünnepélyes öltözetben udvarolnak az Isten-embernek.

Igy intézte, igy rendelte el a föltámadás boldog jelenését, hogy örömet szerezne a kiszenvedett Jézusnak, ugyanazon bölcs és jó Atya, ki kevés napok előtt fájdalmak keserű bürökkelyhét nyujtá a szenvedőnek. Tulajdon fényes cselédit küldi most szolgálatára a diadalmasnak, kitől küzdésében annyira megvonta segedelmét, hogy ekként kelljen nekie szorongattatási közt fölkiáltani: *Atyám! miért hagyál el ennyire engemet?* Tekintsetek ide erényes szenvedők, emeljétek föl hunyó szemeiteket, kik nehéz keresztek súlya alatt roskadoztok! Megfogyatkozott a ti napotok e földön, szenvedések kintövisei fojták el életvirágtokat, üldözés és erőt vett gonosztevők gunykaczaja lön bér állhatatos küzdéseitekben? hasztalan fohászkodtatok a pohár elmulásaért tőletek? meg kellett lenni, hogy alélva hajtsátok alá fejeteket a reátok mért szenvedések átokfáján? Nem vaktában vannak reátok mérve a keresztviselések: szenvedések tüzpróbáján keresztül vezérli Isten boldogságra azokat, kiket kedvelt. Békét intve mosolyg felétek ama jobb élet hajnala, mellyben eleve meg vagynak már téve a rendelések vigasztaló elfogadástokra. Béke követei, a jó lelkiösméret s tiszta öntudat testvérangyalai hófehér ruhákban telepednek nyughelyeitekre s üdvözlendenek

titeket fölserkenéstek pillanatában. És hol az ecset, melly fösteni tudná ama reggelnek fénysugarait, hol a nyelv, melly a soha nem látott, de keblünk rejtekében titkon sejtett dicsőséget tolmácsolhatná? Im a mi fogalmaink arról tökéletlenek, mint tökéletlen földi egész ismeretünk: s hijába keresünk a nemzetek nyelveiben szavakat, mellyekkel csak boldog sejtéseinket is kifejezhetnők. Maga a szentirás, a könyvek könyve, csak álom és árnyékként, gyarló fogalmainkhoz alkalmazott képekben rajzolja a rajzolhatatlant, *hajnalnak, kikeletnek, fénylő városnak, koronának, hervadatlan örökségnek* nevezi a nevezhetetlent. Oh ha mi tudhatnánk, ha érezhetnénk a dicsőségnek és boldogságnak, milly teljessége rejtezik e földi, ez erőtlen kifejezések alatt! Csak ti bizzatok és ne csüggedjetek! az üldözött ártatlanság könyüit nem a part fövénye, a tökéletesb ismeret után epedő lélek sohajtásait, nem a puszták zúgó szellője nyeli el: sőt amannak küzdéseit jutalom, ennek nemes szomját kielégítetés követendi; mennél inkább hasonlítand éltetek erényben és szenvedésben, Jézus erény- és szenvedésteljes éltéhez, annál jobban közelítend örömetek az ő föltámadása örömeihez.

II.

Legközelebbi tárgy ezek után, mellyel Jézus szemei föltámadásában találkozának *Mária Magdolna* vala, ki *sirván állott a koporsón kivül,* s az angyalok tudakozására: *miért sirna?* szaggatott szívvel felelé: *elvitték az én Uramat, és nem tudom hová tették őt!* Nem tudá ő még akkor, hogy Jézusnak föl kellene támadnia; ő csak a holt testnek, imádva szeretett Ura holt testének sorsát akará tudni; egy holt test iránt, mellytől akkori véleménye szerint semmi jutalmazást nem várhatott, viseltetik ő illy ritka szeretettel. Jézus könyükben áradó szemekkel találja őt: de a bánatos hölgy nem ismeri meg fájdalma nagyságában a fönséges idegent s kertésznek vélvén Őt, esdeklik előtte kedves halottjának drága maradványiért: *Uram*, ugymond, *ha te vitted el őtet, mondd meg nékem hová tetted, és én elviszem őtet.* S azt mondjuk, hogy öröm volt ez is Jézusra nézve, barátnéját

könnyözönben s aggodalmak közt találni? Igen is! a hű asszonyt Megváltója iránti változatlan forró szeretetének jelei között találni, öröm vala az ő nagy lelkének. Mária őt gyöngéd gondossággal ápolta életében, tisztességet tön neki halálában, nem távozék tőle koporsójában: Jézus ismeré az ő érzékeny hű szivét, s kedvesen lepetett meg az ő koporsójánáli megjelenése s szívből fakadó bánata, mint nemes szeretetének ujabb bizonysági által. Ah, mi lehet boldogítóbb mint szerettetni az emberektől s részvevő könyükre számolhatni az inség sulyos óráiban? Mit várt maga Jézus is egyebet övéitől, mint szeretetet, — mi volt az ő egész földi pályája, mint a szeretet nagy parancsolatának gyakorlása és terjesztése? és most az ő megdicsőült szemei legelőször is egy bánatos hölgygyel találkoznak, kinek egész valója imádott mestere iránti szeretettől buzgott, kinek minden könnye fájdalmának tengeréből fölmerült drága gyöngy vala, kristályában szerelmének s keservének nagyságát egyaránt tükrözö. Őrjöngő harag zajgása s boszúállás dühös lármája közt hunyt ő el a keresztfán: s hálás szeretet könyüi közt lép ismét életbe. Nem soká föltalálandja több szerető barátit is, kik utána szorongó epedéssel sohajtoznak: könnyekben olvadva ugyan mint Máriát, de változatlan hűségben, mind halálig kész ragaszkodásban s szeretetben találandja föl őket; lehet-e e viszonlátásnál nagyobb öröme új életének reggelén? Igen is! öröm volt ez az ő szivének, s jótékony erejü az ő első találkozása, mint viharos éj után májusi hajnal tiszta derengése.

Midőn mi fáradalmas utazásunkból, tisztünk parancsolta hosszabb távollét után ismét megtérünk ősi hajlékunkba: nemde mondhatatlan örömünket épen az okozza, hogy ott szerető szívek várnak reánk, szerető karok nyílnak elénkbe? s nemde neveli örömünket, ha megilletődve kell tapasztalnunk, hogy kedveseink utánunk tört szívvel epedtek távollétünkben, s ha ez epedés fris és őszinte könyüit még fölszáradatlan találjuk az ő arczaikon? S mit fogunk ama más életbe leendő átléptünkkor is legelőször szomjazva keresni? Nemde a mennyei valóságok

szelid hárfahangok módjára egybehangzó szerelmét, nemde azon rokonlelkek megújított érzelmeit, kik ez életben hozzánk részvevő hűséggel ragaszkodának? Oh szerelmesim! ha a kölcsönös vonzalmak köteli olly édesek itt alant is, hol még porhüvelyek lomhítják legnemesebb hajlomink röptét: millyen lészen ama tisztult mennyei szeretet érzelme, melly a megdicsőülttek sorsa? — Remegő örömmel, Mózesként saruinkat levetve, közeledünk az örökkévalóság nagy titkához: az okoskodás szövétneke elalszik annak határinál, de a szív sejti annak örömeit s dobbanásai tudatják velünk, hogy a boldogság legfőbb mértéke, melly ottan reánk várakozik, egy részben talán az örök és átalános szeretet leszen.

III.

Tetézte Jézus boldogságát föltámadása pillanatában azon édes örömérzés, hogy halála által nem enyészett el, nem dőlt romokba az, mit munkássága e földön épített. Ama kín- és gyalázatteljes halál, mellyre őt az előkelők gonoszsága s a pórnép vak dühe hurczolá, nem csekély próbaköve volt az ő követői hűségének, állhatatosságának, s nem csodálhatnók, ha reményvesztve széledtek volna el azon kevesek, kiket maga körül egybegyűjte, gyáva kétségbeesés vagy világi tekintetek által rezzentetvén el hozzá való ragaszkodásuktól: és ekkor az ő isteni szíve keserűség tengerében merült volna el s e seb azoktól, kiket keblében ápolt, sokkal fájdalmasabb lett volna neki, mint dühös ellenségeinek üldözése. De Jézus ismerte övéinek szivét és az övei hívek maradtak ő hozzá a halálban is: és *bár magok a tanítványok sem tudták még az írást, hogy Jézusnak föl kellene támadni,* és így hűségökért semmi földi jutalmat nem remélhettek: még is sokkal mélyebb gyökeret vert Jézus tiszta tudományának ereje már akkor az ő sziveikben, mintsem tőle elpártolhattak volna; hitöket megtartá szeretetök: még a gyönge védetlen asszony sem esik hűtlenségbe elhunyt mesterének emléke iránt. Péter és János már a hajnal szürkületében sejtő aggodalommal keresék őt: Mária pedig nem távozott addig a ko-

porsótól, mígnem hallván az Őt nevén szólító ismert kedves hangot, a hirtelen örömtől meglepetve, szivszorulva csupán e töredék szót rebegheté: *Rabbuni, azaz mesterem.* Ez egyetlen szóban több ékesszólás rejlett, mint a világ minden hizelgőinek szivtelen, hosszadalmas tisztelkedő szónoklataiban: a túláradó sziv szózata vala ez, melly meggyőzé Jézust arról, hogy azon kicsiny körben, mellyet tudománya üdvébe avata, biztosítva van az evangyéliom diadalma; meggyőzé őt arról, milly sebesen fog az majd elterjedni a földön s világosságot árasztani a nemzetek között és milliárd népek térnek egymásután az igazság ismeretére, *mignem lészen egy akol és egy pásztor.* Oh ha beláthattunk volna mi ekkor az ő szivének titkos redőibe: mint röpült végig villámtekintete mindezen események hosszu tündöklő sorain mind világ végezetéig s mint szálla alá fehér galambként áldott szivébe azon édes meggyőződés, hogy mindaz, mit fáradságos munkája e földön gyümölcsöze, mindaz igen-igen jó. Nagyok voltak Jézus keresztfájának kínai: de közel sem hasonlíthatók az örömhöz, mellyet föltámadásában emberszeretö lelke érzett.

Ime Keresztyének! e boldogító öntudat öröme lesz a mi osztály-részünk is majdan ama jobb életben, látván mikép jólelkü fáradozásunk, mellynek sikerét talán keblünk földi nyugalmán vásároltuk meg, mellyért talán egész életünk boldogságát áldozatul vetettük, megtermette ohajtott gyümölcseit. Mert ne higyétek, hogy ama csodákkal teljes örökkévalóságban a dicsőült lelkek szemei elől el volnának zárva a halandó világ dolgai; a testiség salakja itt alant alkalmatlanokká tesz minket a szellemvilággali közlekedésre s nem enged betekintenünk a boldogok hazájába: de az ő látásukat nem leplezi többé halandóság köde, s gyönyörködve függesztik idvezült tekintetöket a vetésre, melly nyomaik után kél és virul e földön, az alkotmányra, mellynek alapját verítékök vetették meg s melly hü utódok építése által már-már felhőkben uszó csarnokká emelkedett; látják a világtörténetek nagy lánczában saját cselekedeteik jó következéseit

rubinlánczszemekként tündökleni s ennek szemlélete leszen egyik dús forrása az ő kimeríthetlen boldogságuknak.

Méltán kérdezhetjük tehát önmagunktól: mit tettünk eddig tehetségünkhöz képest, a sirontúli élet s örökkévalóság számára? hol vagynak a mi üdvös munkálataink, mellyeknek fölvirágzásán örvendjen egykor a mi lelkünk, midőn már csontjaink megemésztetnek? Boldogok mi! ha enyhítést nyujthatánk az inségnek, ha méltatlan könyeket száríthatánk föl, ha az üldözött ártatlanság oltalmára megzendült szózatunk s fölfegyverkezett védelmező karunk: Jézus a mi magas példaképünk is édes foglalatosságot talált a szenvedőkkeli jótételben; meggyujtotta a reménynélküli vakok kialudt szemsugárát, fölvetette a betegekkel nyoszolyájokat, visszaadá a halottakat övéiknek s gyönyörü példabeszédben adta elő, *hogy midőn eljövend az embernek fia itélni az égnek felhői közt:* jutalmazás mérlegébe vetendi az irgalmas sziv cselekedeteit. De mind e mellett is, nem az egyes jótékonyság jelenetei azok, mellyek örök illatozásu gyümölcsöket teremnek, miként nem a gyógyítások és halottak föltámasztása valának azon fénypontok is, mellyeken visszatekintvén reájok, a megdicsőült Jézus szemei elégedett nyugalommal pihennek: sokkal nagyszerübb s világ-érdekübb vala az ő hivatása; mintsem annak végczélja egyes segedelemnyujtásokban határozódott volna. Az ő isteni lelke az egész emberiség boldogításának nagy eszméjét öltötte föl; az egésznek ügyét hordozá ő nagy szivén; ő az egész világ Megváltója vala s úgy tanította apostolait is, hogy lennének a világ világosságai. Mint küzdött ő korának balitéletei ellen, mint állapítá meg a törvény bilincselő betüinek ellenében az evangyéliomi szabadságot, a külső vallásos szertartáskodás helyett Istennek lélekben és igazságban imádását! Mint lőn alapítója azon boldogító vallásnak, mellynek parancsai közt e csodálatos fenségü szabályok taníttatnak: *szeressétek ellenségeiteket .... mindeneket megvizsgáljatok, a mi jó megtartsátok .... legyetek tökéletesek, mikép a ti mennyei Atyátok tökéletes ....* Nekünk csak folytatnunk kell már az általa kezdett nagy mun-

kát; a mi nemesb hivatásunk sem csupán egyes jó cselekedetek keskeny körében határozódik, hanem az emberiség boldogsága átalános előmozdításában, az erkölcsi és értelmi fölvilágosodás egyetemes terjesztésében áll. Egyes jótetteink hasonlítnak a pusztában fakadó forrás ezüst csöppjeihez: kellemes itallal újítják meg azok a magános vándor égő ajkait, de elnyeletnek a sivatag föveny-tengerétől, mielőtt a viz nélkül szükölködő város csatornáit érnék. Ellenben az átalános népboldogításra tett intézkedések hasonlatosak az országokat öntöző, birodalmakat hasító óriási folyamhoz, hasonlatosak a természetet ujjászülő harmatözönhez, melly titkon jő el az éjszakának csendes méhéből, de alászállta áldást és bőséget áraszt a föld minden határin, északtól délig, a napnak támadtától annak nyugoti hullám-ágyáig.

Áldás és hála lengjen poraitok fölött ti századok jobbjai, bölcsebbjei, ti az emberiség mindenkori jóltevői! kik feddhetlenségtek mennyei érzetében, önzéstől tiszta kebellel munkálátok az emberiség nevelését, a józan világosodás terjedését; kiknek éltetek tengerparti fénytoronylámpaként, zugó vész és vihar között világítá végig a századok éjjeleit. Áldás és hála lengjen poraitok fölött szilárd lelkü férfiak! kik az apostolok nyomdokiba hágva, három évszázaddal ez előtt, a tiszta és egyszerü vallásos iránytól eltántorodott keresztyénséget, az emberi találmányok ösvényéről, visszatérítettétek s lettetek édes hazánkban is Péterként kősziklák, mellyekre Isten megtisztított anyaszentegyházát épité közöttünk. És ti! kik leszálltatok a börtönök éjjébe, hogy javulás iskolájává változtatnátok a kétségbeesés sötét hajlékait; kik a tengerentúli átkos rabszolgaság s örökös jobbágyság siralmai között nemes lélekkel védtétek az ember ügyét az ember ellen! Kik nagyszerü intézkedéseket, a müvelt világban hirtelen elterjedőket állítátok fel, visszaélések eltörlesztésére üdvös célok kivitelére, szentirás és hasznos könyvek terjesztésére, erkölcsiség, erény, mértékletesség, igaz keresztyénség, vallásos érzés ébresztésére, — hála lengjen áldott emlékteken! Szenvedések tövis koszoruja s vértanúi koronák övedzék bár gyakran

halántékitokat, de gazdagon díszlik a vetés, mellynek magvait egykor elhintétek s ti talán kettőzött érzetében boldogságtoknak szemlélitek onnan fölül munkáitok édes gyümölcseit. Mit tegyünk mi oh boldogult lelkek! hogy részesi levén nemes küzdésteknek, részesi legyünk egykor dicsőségteknek? „*A népboldogítás, népnevelés legyen kitüzött czélotok, korotok egész kivánata e szóban központosul: népnevelés.*“ Az értelem fölvilágosítása s a szív jobbítása az, mit most nagyban kezdenetek s az egész tömegre ki kell terjesztenetek. Amazt czélszerü oskolai, ezt czélszerü egyházi oktatás eszközli. Vegyétek tehát meleg szivetekre az oskolák elhanyagolt ügyét s ne higyétek, hogy a magzatok boldogságát biztosítátok, ha gazdagságot hagytok azoknak értelem, hit és bölcseség helyett. Ne véljétek, hogy fölösleges kiadás az, mit a nevelés ügyének áldoztok, sőt áldozatnak se nevezzétek azt; mert ha a magzat teste táplálékot kiván, nemde táplálékot kiván annak lelke is, mellyet ha megvontatok tőle, meggyilkoltátok azt. S nemde az irás a népek romlásának okát a lélek tudatlanságában helyezi: *elvész*, úgymond *az én népem, mivelhogy tudomány nélkül vagyon.* Hóseás 4, 6. De meleg szivetekre vegyétek az egyház ügyét is, melly a fölnevelkedettek iskolája. A melly bölcseség ott hirdettetik, annak hiányát nem pótolja ki semmi világi bölcseség, tudomány, tapasztalás, életügyesség; sőt bizonyos, hogy a kik valódi bölcseséggel s léleknagysággal birtanak, azok voltak eleitől fogva nemcsak legbuzgóbb pártfogói, de legszorgalmasb gyakorlói is Isten házának. Igen is! a bölcs ismeri a rejtett kincs becsét, mig a balgatag nem értvén, ócsárolja azt. A gyülekezet, mellynek egyházához vezető ösvények begyepesedtek, erkölcsi sülyedésre siet s az erkölcsi sülyedés, jele a közelítő családi és társasági romlásnak. — Azért mindenek felett, oskolák s egyházi oktatás által igyekezzétek a népnevelés nagy fontosságu ügyét gyámolítani. Nem egyedül a tisztességek magas fokán állóké pedig az öröm, a népboldogságot előmozdítani: a legszegényebb s legegyszerübb polgár, helyheztetéséhez s körülményeihez képest, részesülhet az

édes kötelesség teljesítésében. Ki talentommal nem adózhatik, fillérjével járuljon a közjó szelenczéjébe; ki igazgatással nem használhat az ügynek, használjon annak engedelmeskedéssel: s leszen a filléren sokszor nagyobb áldás, mint a talentomon, s lesz hogy az engedelmeskedő, hűségben megszégyenítse az igazgatók bölcseségét. Egy meleg szózat a maga idejében, egy lelkes nyilatkozat a jó ügy részére, szives részvét kimutatása az iránt, gyakran többet használt annak, mint a gazdagok segedelemnyujtása: s ki volna olly elvettetett, kitől legalább ennyi ki nem telhetnék? Csöppekből gyűl az oczeán, porszemekből az óriási hegygerincz, ha valamelly üdvös czél kivitele túlhaladja egyenkint erőtöket, vessétek össze vállaitokat, egyesüljetek, lépjetek társaságba, miként Jézus társaságot alakított tanítványiból a legszentebb czélra, az evangyéliom terjesztésére e földön, s ez apostoli társaságot folytatni parancsolta, a nélkül hogy egyet közölök kizáró szabadalommal ruházna föl az emberüdv sáfárlására. És ime! nézzetek a jövendőbe: egy új ivadék, bölcsebb, hivőbb, nemesebb az eddigieknél, jó erkölcsü és fölvilágosodott ivadék fog fölvirulni utánatok; veritéktök nyomdokán erény és igazság fogják boldogítni unokáitokat. És ti örvendezve a jón, mellynek magvait elhintettétek, megelégítetve szemlélenditek a dicső nemzedéket, s áldandjátok a gondviselést, melly a teremtmény legvégső, legfönségesb czéljának, az emberiség tökéletesedésének végrehajtásában, a ti parányi törekvésteket is eszközül fölvenni, megszentelni s gazdag sikerrel koronázni méltóztatott.

IV.

De talán messze is ragadott buzgóságom beszédem fölvett fonalától, mellynek tárgyaul Jézus örömét és boldogságát tüzém ki föltámadása pillanatában. Sebes léptekkel közelítek tehát elmélkedésem végéhez, s még egy tekintetet vetvén a fölolvasott szent igékre, azt mondom, hogy Jézusnak föltámadásakori örömét tökéletessé tevé azon boldog öntudat, hogy nemsokára visz-

sza fog térni dicsősége örök hajlékába, az Atyához, kinek fényköréből, egy kevés időre eltávozott, hogy lenne e földön áldás és béke terjesztője az emberek között. — Midőn Mária viszonlátás elragadó érzésében Rabbunit azaz mestert rebegve, lábaihoz akart omlani imádott Megváltójának s hálás indulattal ölelni annak térdeit: visszatartóztatá őt Jézus mondván: *Ne illess engemet, mert nem mentem még fel az én Atyámhoz; de menj el az én atyámfiaihoz, és mondd meg nekiek: Felmegyek az én Atyámhoz, és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez, és a ti Istenetekhez.* Nem ütött még az ő mennybe emeltetésének, leborulva imádtatásának órája, nem hagyhatá még el az ő földi munkásságának s viszontagságainak nézőhelyét; hátra volt még hogy végző rendeltetéseit megtegye a világon s beszentelje, beavassa tanítványit magas hivatásuk kötelességeibe; de tudta, hogy jutalma, mellyért buzgóan vivott, nem maradhat el; tudta, hogy nem sokára be kell teljesedni az igéretnek. *Fölmegyek az én Atyámhoz,* így szóla ő áhítatos bizalommal. Az Atyától szállott ő alá, az Atyától vette fontos megbizatását, az Atyának rendelése szerint hirdeté a hasonlíthatlan tudományt, ahoz képest intézé minden lépteit; sőt midőn magát veszélyeknek s halálnak tevé is ki, akkor is az ő mennyei Atyjának akaratját teljesítette. És miután küldetésének magas föladatát hiven és engedelmeskedve betöltötte; nyugodt lélekkel fölmehete immár elfogadni az Atyának áldását s annak dicsőséges jobbján öröktől fogva való helyét elfoglalni. Milly boldogító kinézés, milly ohajtva várt pillanat ez a mi Megváltónknak! Üldöztetései helyéről, egy ellenséges tartományból, hol ő olly sok érdeme mellett olly kevés méltatást, olly nagy szerelme mellett, olly parányi háladatosságot arata, visszaköltözendő vala immár régi hazájába, hol Atyjávali boldog egyességben s a tisztult lelkek társaságában bőv kárpótlást leljen minden keserüségeiért s földi szenvedéseiért. Milly boldog a hű fiu, ki messze távolból, idegen földről, számtalan fáradságok s veszélyek kiállása után visszaverekedik végre az atyai hajlékhoz s tudja, hogy ott őt szerető szülék karjai fogadandják! Dicsőült örömmel mondja

utközben az őt kérdezőknek: elmegyek az én atyámhoz! s csekélynek látszanak az ő szemei előtt minden kiállott viszontagságok és szenvedések a viszonlátás boldogságához képest, melly reája várakozik.

De a mennyei boldogság előérzetének közepette sem feledkezik meg Jézus az ő hűséges követőiről; nem egyedül akarja ő a neki készített boldogságot élvezni. Ugy akarja, hogy azok, kik vele egy pályát futandnak, ugyanazon pálmában osztozzanak. Már halála előtt is ekként könyörgött ő övéiért: *Szent Atyám, a kiket nekem adtál, akarom, hogy a hol én vagyok, azok is én velem legyenek; hogy lássák amaz én dicsőségemet, mellyet nekem adtál.* S ezt akarja ő most Mária által a tanítványokhoz intézett izenetében is kijelenteni: mondd meg úgymond az én atyámfiainak: *Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez és a ti Istenetekhez.* Világosan sejteté ez által velök, hogy a melly bért ő várt magának, ugyanazt remélhetik ők is Istentől; az ő oltalmazója egyszersmind az ő oltalmazójok; Atyját az ő Atyjoknak is, Istenét az ő Istenöknek is nevezi; mintha ismételni akarná, a mit még éltében egykor igért vala nekiek: *az én Atyámnak házában sok hajlékok vagynak, elmegyek, hogy megkészítsem azokat tinéktek.* Hiszen a jó ember nem ássa el nyomoru fösvényként, csupán a maga számára a boldogságot! Csak akkor boldog, ha másoknak jólétét látja; csak akkor vidám, ha másokat is örülni lát maga körül. Oh erény! mennyei fénysugár a gyáva földi agyagban! a te csodálatos tulajdonságod ez, hogy megoszszad másokkal is a boldogságot, melly tenmagadat boldogít. S kiben vala pedig az erénynek tetőzött mértéke, ha nem Jézusban az isten-emberben, az emberbarátban! Kínainak szüretében *egyedül tekerte őt a sajtó* a) de úgy akarta, hogy az üdvözülés édes nedvü kelyhében mindnyájan részesüljünk. Az ő boldogsága nem halvány csillagi fény mireánk nézve, mellynek jótékony melege távol világok végtelenségében enyészvén el, hoz-

a) Esa. 63, 3.

zánk csak egy pár hideg fagyos sugárt lövell alá, hogy veszteségünket velünk annál élesebben éreztesse: nem, Jézus boldogsága nap, melly világosság és tenyészet forrása reánk nézve, mellyet mi közelebbről magunkénak mondhatunk, saját világrendszerünk fénypontjaként idvezelhetünk, mellynek jótékony hatása reánk szünet nélkül érezhetőleg áradoz. — És e nap gyujtson világot sziveinkben a bölcseségre, melegítse kebleinket isteni és felebaráti szeretetre, tavaszt keltsen bennünk, erényillatos növevényeivel ékeskedőt, örök életre virulót. Dicsőség és üdv Neki mind örökké! Üdv és dicsőség minékünk is, majdan midőn hitnek és szeretetnek általa fölmegyünk az ő Atyjához és a mi Atyánkhoz, az ő Istenéhez és a mi Istenünkhöz. Amen.

Lugossy József.

11.

MI LEEND RÁNK NÉZVE A SÍR?

HUSVÉTI BESZÉD.

Alapige:

Ne féljetek, ő nincsen itt, feltámadott. Nézzétek a helyet, hová őt helyhették. *Márk. 16, 6.*

Halljátok a sírok, a koporsók között zengni a halhatlanság énekét; nézzétek mint ébred az öröklét napja a sír éjjeléből, melly azt ez előtt harmad nappal elnyelte volt; halljátok, a szent asszonyok keresve keresik az első husvét reggelén kedves halottjukat, kit ez előtt harmad nappal sírba tettek volt; de halljátok a sírból jövő biztató szót: ne féljetek! ő nincs itt a kit ti kerestek, ő feltámadott! és midőn kétkednek, nem tudják higyjenek-e annak a mit szemökkel látnak, de nem értenek, midőn nem tudják sír-e az a mi előttök megnyilt, vagy az örökélet ágya, halljátok az egyszerü magyarázatot: *nézzétek a helyet.*

E gondolatok s az olvasott és hallott szók, mind a koporsókhoz, sírokhoz vezetnek minket. Hol vannak ők, hová lettek halottaink? hová lettek embertársaink, kik Ábeltől az első halottól fogva, sírt leltek a föld gyomrában, de abból mint Jézus, ki nem jöttek, fel nem támadtak? ki pecsételte be a számtalan sírokat, hol és mikor jövend ama trombitáló angyal, kinek zengésére a pecsétek feltörnek? Ez az egész föld egy nagy sír! kivéve a magas hegyeket, mellyeknek kopár teteje egy rég elhunyt ősvilág maradványainak sírja, nincs tán egy nyomnyi hely földünk szinén, még a tenger mély fenekzetét sem véve ki, mellyről el ne lehetne mondani: *nézzétek e helyet, ez is egy embertársunk temetője.* Ez a föld, mellyen állok, ez a rög, melly talpam alatt elporhult, a föld, mellyet ezen egyház alapjából kihánytak, nagyatyáitok pora!

Mindenütt sír, mindenütt koporsó, az anya sírok dombján szüli gyermekét, bölcsője koporsó deszkái, eledelünk a sírok porából készül. Végre magunkat is a sír nyel el, hogy egykor a késő maradék a mi sírunk fölött építse házait, arassa kévéit. Az utókor fölöttünk is elmondja egykor: *nézzétek e helyet, hová őt temették!* E helyet látva, melly egykor testünket elnyeli, nem borzadtok-e meg? Ah! ne féljetek, majd a századok végén, midőn a halál nehéz kövét angyalok gördítik le sírunk szájáról, majd ha porainkat angyalok szedik fel, ezt fogják mondani: *ő nincs itt többé, ő feltámadott.* — Nézzük hát husvéti elmélkedésünk folytán: *Mi leend egykor ránk nézve a sír?*

1. *Egyenlőség helye.* A sír, a koporsó meglehet különböző, egyik sír fölött templom, mausoleum épül, a másik a temető árkában gázoltatik el; egyik sírba virágot hintenek, a másikba gyalázat köveit görgetnek; de a mi a síron belül van, az mind egyenlő. A bölcs király itélete szerint minden hiábavalóság, lélek gyötrelme. Az ember ezt hinni nem akarja, sőt megfordítva, hiábavalónak mond mindent, a mi e földön s a földi életen túlesik. A földi jók legtöbb ember szemeiben előbbvalók mindennél, e földi jókért eladja hitét, ártatlanságát, becsületét. Jertek a sír szélére, tartsunk árverést a földi nagyság, a földi dicsőség, általában a föld imádott javai fölött, nézzük mit adnak értök? — Mi lesz belőled sírodban, belőled, kit az emberek e földön istenítettek és imádtak, mi lesz belőled föld büszke embere? Oh nézz Xerxesre, kinek egy intésére hajdan milliók keltek fel, folyóvizeket ittak ki, országokat seprettek el; most senki sem érti intéseit a sírban, egygyé lett utósó szolgájával, ki e földön porba hullt előtte. Hajdan millióknak parancsolt és hatalmas kara ereje túlnyult roppant birodalma határain, most a sír szük országa, és a férgeket, mellyek szolgái testén vendégeskednek, nem birja testéről eltiltani; ezek a férgek nem értik a bálványozó ember nyelvét, ők nem ismernek különbséget. S mi vagy te földi hatalomra nézve hozzá s más hatalmasokhoz képest s mégis feleded az irás szavát: *az Isten ellene áll a kevélyeknek, az alázatosoknak pedig*

adja az ő kegyelmét. a) Tekints a sírra s tanuljad meg az alázatosságot, míg időd vagyon.

Mi lesz belőled szerencse fia, ki földi kényelem és gyönyörök tengerében úszva, csak nevéről ismered a szegénységet, a szükséget, ki sokszor megundorodtál, ha nyomorult embertársad szemétdombja előtt vitt el utad? A sírban nincs kényelem, nincs fűszer, nincs illattár és selyem párnád, lepedőd szintúgy elrothadnak porló csontjaid alatt, mint a szomszéd koldusnak rongyai, mellyeket sírja fenekén aláhánytak. Mi lesz belőled imádott hölgy, ki mint hajnali rózsabimbó nyiltál, kinek kebelén, mint fényes harmatcsepp ragyogott ártatlanságod, szépséged, és mint a virág szép illatával, bájoltál a kellemekkel, mellyeket a természet rád pazarlott, — mi lészsz? — Virághlevelid lehullanak, szépséged harmatgyöngye földre esik, felvegyül a porral, imádóid csoportja helyett, vendégek érkeznek, kik kellemeidet szintúgy lerágják, mint lerágják amaz undorító torzképet, kihez képest magadat angyalnak gondoltad és hitted.

Jertek, bontsuk fel a sírokat, szedjük ki a maradék darabokat, mellyeket az enyészet angyala ott hagyott, s mellyek a halál asztaláról lehullottak. Mondd meg nekem, mellyik a bölcsnek, mellyik a bolondnak koponyája, mellyik a jóltevőnek, mellyik a tolvajnak keze; jer nevezd őket emberi nyelven, ezek egy gögös hatalmasnak, ezek egy szegény halásznak csontai; e csontokat itt a földi szerencse ringatta karjain, ezeket a földi inség és szerencsétlenség törte meg; mondd meg ha tudod, hogy e szemgödrökben lobogott hajdan a szemek bájóló tüze s ama szemgödrökből löveltek ki hajdan a gyülölség iszonyu lángjai.

Oh! ti kik a föld és szerencse édes gyermeki valátok, kiknek a születés, vagy a szerencse, vagy a természet többet adott mint másoknak, ne nézzetek megvetve mostoha testvéreitekre, kikre a szerencse nem mosolygott, kik a nyomoruság keserü kenyerét ették, kiknek a föld örömvirágok helyett csak tövist és

a) 1 Pét. 6, 5.

bogácskórót termett, mig ti mindennek bővében voltatok; ne utáljátok meg a testvért, ki mig ti atyátok házánál a kenyerekben bővölködtetek, addig a nyomoruság földén az állatok eledelével sem lakhatott jól. Mind azt, a mivel most mások felett büszkélkedtek, veletek együtt elnyeli a sír. *Gazdagok*, kiknek sok esztendőkre eltett kincsetek van, kik mindennap vigan laktok, ne nézzetek kevélyen a nyomorult Lázárra, ki küszöbötök előtt rogyott össze, és a morzsákat kivánná felszedni, mellyek asztalotokról lehullanak. Meztelen jöttetek e világra, meztelen szálltok le sírotokba, és ott mind egyenlők lesztek — por és föld mind!

Emberek! gondoljatok sírotokra; a sír egyenlőség hazája, a halál jele homlokotokon, az élet határán túl mind testvérek, mind egyformák lesztek. Csak a számadás nem leend egyforma.

2. *A sír a szenvedések véghatára.* Szenvedő embertársaim, nem tart végnélkül a kín tövissel hintett útja. A földi zajos élet szélvészei egykor elcsendesednek és te, roncsolt hajódon bejutsz a csendes kikötőbe, hol magadat annyi hányattatás után kipihenheted. A *sír nyugalom hazája.* Nem sokára alkonyodik, földi napod, mellyet itt a szenvedések fellegi borítottak, leszáll; levesznek, mint Jézust, kínos keresztedről, sírodba helyeznek, ott csöndesség lesz pihenő helyeden, üldözőid nem bántanak többé, s a csufolók serege eloszlik kereszted alul. — Te, ki orczád verítékével eszed szegény kenyeredet, ki korán kelsz, és késő este mehetsz nyugalomra, mert a mindennapos szükség, a tiéidre való gond téged pihenni nem engednek: légy jó reménységben; ha e földön sokat fáradtál, a sír a csendes nyugalom hazája! Te, kinek e nagy földön nem jutott annyi hely, hova fejed lehajthatnád, te, kinek a sors párna helyett kemény követ tett fejed alá, és az emberek méreggel etettek és itattak; légy csendességben, a sírban lesz csendes ágyad s ott meglátod a Jákób látta menynyei lajtorját. — A szerencsétlen, kivel minden reggel felserkentek az élet bajai, szenvedései; ha majd a sírban alszik, az örök élet reggeléig nyugszik isteni békeségben és új bajra nem

virad fel. — Ha ama hosszu álom karjaiba szenderedünk, nem hatnak többé ránk a földi bajok, a világ eltünik mint egy könnyü pára, a nappal folyt könyek felszáradnak s szivünk, mellyet a földi gondok rágtak, örömbe merülve látja meg a halhatatlanság szép reggelét. *Ez naptól fogva boldogak a halottak, mert fáradságuk megszünik.* a)

3. *A sírnál kezdődik a jutalom, kezdődik a büntetés.* — Itt kezdődik a büntetés, itt szólal meg az igazság szája, melly ama gonosztevőnek egész életén át hallgatott, szólni nem mert. Az emberek a sír széleig csalnak és csalódnak, sokszor nem merik letépni az álarczot, melly alatt az álnok tettelő ezerektől rettegve becsültetett; de a sírnál vége az ámításnak, elhallgatnak a hizelgők, kiknek utolsó könycseppjök is hazudott, mellyet a koporsóra ejtettek, a sírkőre vésik az emberek még a hazugság utolsó betűit, azután következik az itélet. Átok nyomja a társaikat inségre juttatók utált sírhalmát, az özvegyek, az árvák könyei, azoknak átka megfeketíti az arany betüket, mellyek az emlékre irva valának és minden jó ember irtózva *mutatja a helyet, a hová az illyet temették.*

De a sírnál *kezdődik a jutalom is.* A küzdő, a szenvedő erény homlokáról végre leveszi a világ a tövis koszorut, mellyel őt az emberek megkoszorúzták; leveszik vállairól a nehéz keresztet, mellyet sírjáig vitt; s valamint Urunknak keresztje isteni küzdelmének győzelmi jelévé változott át, úgy változtatja át Isten is a nevében hiven küzdőnek keresztét s szenvedéseit kibeszélhetetlen öröm és boldogság jelévé. A világ legjobbjai gyakran osztakoztak Jézusnak sorsában. Jerusálem eleitől megkövezte a prófétákat, kik hozzá jöttek és szóltak Isten nevében, de a sírnál összeszedte e köveket Isten és belőlök érdemoszlopokat emeltetett számukra. A gonoszság emlékoszlopait kidönté az idő szele, feledés porával hintette bé, míg az igazak emléke áldott maradt.

Oh! ha egykor egy szegény öreg meglátogatja sírodat s

a) Jel. 14, 13.

annak hantjait könyeivél áztatva megvallja, hogy ott az ő vénségének gyámola, vigasztalója nyugszik; hogy egy özvegy gyermekeivel sírodnál leborul s békét imádkozik porodra, mert te voltál neki Isten után jóltevője, gyermekeinek atyjuk helyett édes atyja; ha lesz valaki, ki sírod mellett elmenve, utánad sohajt, mert őt intésed, példád által jó utra vezetted: legyen bár sírod puszta, csak egy szegény fejfa mutassa nevedet, nagyobb becsü lesz ama fösvény gazdagnak aranyos emlékénél, kinek még azon a pénzén is átok fekszik, mellyen emlékét a lopott keresményen osztozott örökösök felállíttották.

4. *Végre a sír az a hely, a hol csak az lesz földdé, a mi földből vétetett.* Maga a lélek, a nemesebb rész, nem marad e fogságban, hanem visszamegy igaz hazájába Istenéhez, a ki adta volt kezdetben. Ez husvéti része elmélkedésünknek, és sírunkra innen a feltámadás, az öröklét napja ragyog.

Szinte jól esik az embernek, midőn a temetőt Isten-kertének hallja neveztetni és szintúgy fáj a jóérzésü keresztyénnek, midőn ollyan népet lát, melly atyáinak sírját, az Isten kertét tiszteletben nem tartja. Az ott nyugvó holttesteket, úgy lehet tekinteni, mint elvetett magokat, új szebb alakban kelnek ők ki és virágoznak fel majd az örökélet nagy tavaszán. Imhol a hely, hova minket helyhettek, ezt mondjuk majd sírunk szélén, mi itt nem maradtunk örökké, hanem Jézusunkkal feltámadtunk.

Oh keresztyének! ha a halál innepe, a szomoru nagypéntek sírok és koporsók közé vezetett minket, vagy ha még ezután is sokszor megyünk a szomorú halottas harang hivására kedvesink koporsója után, ne feledjük el, hogy mivé tette sírunkat Jézusunk feltámadása, ne feledjük, hogy a halál szomorú innepét a feltámadás husvétja követi nem sokára. Vagy ha majd nem sokára ütne halálunk órája, ha nem sokára meglátnánk földi szenvedéseink véghatárát, a sírdombot; köszöntsük az egyenlőség, a nyugalom szép hazáját, mellynek határán túl következik az örökkévalóság nagy hazája. Amen.

Dobos János.

12.

KERESSÜK A MENNYORSZÁGOT.

ÁLDOZÓ CSÜTÖRTÖKI BESZÉD.

Alapige:

Utószor, mikor ők tizenegyen együtt ülnének, megjelenté magát sat.
Mark. 16, 14—20.

K. A. A mai ünnep minden keresztyén emberre nézve fontos; reánk nézve pedig épen elfelejthetetlen. E nap ugyanis e gyülekezet tagjait ama drága szövetségre emlékezteti, mellyet az Ur nevében köténk, mikor még koromra nézve fiatal s tapasztalásimat tekintve gyenge s mégis hivatva valék titeket minden alkalommal és minden kitelhető módon a Krisztus képében felszólítani: *hogy békéljetek meg Istennel.* Tizenöt éve már most annak s jóllehet sokszor testi gyengélkedés, sőt szenvedések alatt hirdettem nektek az evangyéliomot, mégis kimondhatatlan hálával vallom be, hogy hivatalom hova tovább fontosabb, az Isten előtti felelősségem mindinkább szembetünőbb s azon szándékom, *házammal együtt az Urat szolgálni* hovatovább elhatározottabb lön előttem. A hol pedig ez történik, ott bizonyosan ünnepélyes és elfelejthetetlen nappá leszen, a szövetség napja s nyilvános a nyereség, mind a gyülekezet, mind a lelkész részéről.

Méltán fordítjuk azért figyelmünket a másodikra, mint legfontosabbra, melly miatt a mai ünnepet elfelejthetlennek mondottam; s ezen ok az apostolnak a zsidókhoz irt levele 4-dik része 14-dik versében foglalt ezen szavaiban alapszik: *mivelhogy azért nagy főpapunk vagyon, ki az egeket általhatotta, tudniillik Jézus, az Istennek Fia: megtartsuk e vallást.*

Miképen már e szók első része Isten megdicsőült Fiára mutat, ugy azoknak utolsó része világosan értésünkre adja, hogy

a zsidó és pogány népből megtért emberek megkisértették elszakadni attól, ki lelkünknek egyedüli főpapja és biztos vezetője a mennyekbe. Ez okból az apostol a Jézus mennybemenetelére emlékezteti a híveket s arra kéri, hogy az Urban való hitöket meg ne tagadják. — S valóban illy emlékeztetésre és kérésre nekünk is jelenleg főfőokaink vannak; mert nyilvánvaló dolog, hogy ezeren meg ezeren találtatnak a keresztyén egyházak kebelében, kik másoknak vagy önmagoknak, a mennyországot megfoghatlan könnyelműséggel igérgetik, és tán égbekiáltó vétkeik mellett, az örök boldogságot mégis olly biztosan várják, mintha a Krisztus testének élő s nem megholt tagjai volnának.

De valamint igaz az Isten és igaz és örökké maradandó az ő szent igéje is; ugy bizonyos, hogy hijában várja valaki a mennyeknek országát, ha meg nem tartja e vallást, és eláll attól, ki a mennyekből jött a földre, hogy a földi embereket a mennyeknek polgáraivá tegye.

A miért a mai napra kitüzött evangyéliomi szakaszt ugy fogom felhasználni, *hogy Krisztusról a mi Főpapunkról szóljak hozzátok keresztyénekhez, kik komolyan keresik a mennyországot.* Az Ur szent igéje legyen a mi világosságunk!

Alig lehet valaki köztünk, ki a mennyekről nem gondolkezott volna. Hiszen már a „Mi Atyánkkal“ is hányszor nem emlegetjük a boldogult lelkek ama lakhelyét; s az életnek keserves óráiban ki ne kivánkoznék ama jobb élet után! — Osztozik ezen ohajban minden emberi szív, melly ez élet hijábavalóságát tapasztalásból tudja s azon délibábféle csalódásokból kijózanodott, mellyekkel magának már e földön mennyországot igért. — Olly mennyországot értek, millyet az emberek igérgetnek magoknak e földön! Mert ez inkább a testiség paradicsoma, mellyel az Isten igéje minket sohasem kecsegtet. Sőt inkább ellenkezőre mutat az Ur, midőn így szól: *E világon nyomorúságtok leszen.* — Míg a bűnnek és halandóságnak szakadozott ruhájában járunk, addig az élet sokféle bajaival is fogunk küzdeni s mint az Ur hivei, itt csak előérzetét élvezhetjük ama bol-

dogságnak, melly a mennyekben vagyon. — Mert a paradicsomot az első emberben mindnyájan elvesztettük s azért minden emberek keresik is azt. Még az Isten Fia maga is nélkülözte a mennyei örömeket és mindenekben miképen mi, megkisértetett, csak azon egy különbséggel, hogy bün nélkül; s ő egyenesen azért jött az egekből a földre és *az ő előtte való öröm helyébe keresztet szenvedett, és az Isten székinek jobbjára ült, hogy erősítené meg a mi reszkető térdeinket az élet amaz ösvényén, melly Istenhez, az örök üdvösségre vezet.*

Mit kiván már e végett tőlünk az Ur, azt az elolvasott szakaszunkból világosan kivehetjük, t. i. *hogy feltámadását illetőleg, kerüljük a hitetlenséget.*

A hitetlenség az emberek erkölcsisége és boldogságának legveszedelmesebb ellensége; s miképen a Jézus tanítványai, ugy mi is gyakran megtámadtatunk általa. A gonosz, tüzes nyilait majd eszünknek, majd szivünknek irányozza, melly már kivánságainál fogva is, könnyen és hamar rabjává lesz. Mert szíveink földből valók s természetöknél fogva nincsen bennök a mennyországgal rokon érzemény; rendszerint testi kivánságokkal és földi reményekkel annyira betöltvék, hogy a mennyeinek többé hely benne nem marad. Innen van, hogy számos ember előtt egyetlen egy látszatos ok a mennyország ellen, többet nyom, mint sok valóságos bizonyítvány, mellyek mellette szólnak. Innen van, hogy gyakran valamelly gyarló ember véleményét vagy itéletét többe veszszük, mint az Istennek bizonyságtételeit, mellyeket tett az ő Fia felől. S ha mégis a hitetlenség az Istenhezi viszonyainkban értelmesebbekké vagy bölcsebbekké tenne! — De a helyett eloltja a világot, mellyet Isten Jézusban nekünk adott, kik a bűneset után, az Isten és örök élet felől, *setétségben és a halál árnyékában ülünk.*

Nem kelnénk ki annyira a hitetlenség ellen, ha az nektek a lelkismeret és lélek bajaiban valami előnyt adna; vagy a megpróbáltatás napjaiban béketürésre, a halálban gyermeki bizodalomra és reményre tanítana titeket; de miképen a hires Re-

formátor már megjegyzé, nincs tompább elméjü és elcsüggedtebb a hitetlen embernél, mikor élete és boldogsága hajóját süllyedezni látja. Ezen okból mondottam, hogy a hitetlenségnél veszedelmesb ellenséget nem is gondolhatunk olly emberre nézve, ki a mennyországot komolyan keresi. A lélek rothasztó láza az, melly valamint a vért cseppenként megrontja, úgy a lélek tehetséginek is ferde irányt ad, vagy annyira elsatnyítja azokat, hogy a léleknek örökre kárt kell vallania.

E szomorú állapotnak azért bennetek is mielébb meg kell szünnie, ha a mennyei üdvösség után komolyan vágyódtok. Mert Jézus is ezt akarja tanítványainál elérni, midőn *szemökre hányja hitetlenségöket és szivöknek keménységét, hogy a kik látták öt feltámadottnak lenni, azoknak nem hittek volna.*

Jó hogy e szavakban azon eszköz is ki van jelölve, melylyel ti, kik a mennyországot komolyan keresitek, a *hitetlenséget legyőzhetitek.* Ezen eszköz *azon tanubizonyságok befogadása*, mellyek Jézus Urunk feltámadását minden kétségen kivül helyezik. Megvallom K. A., hogy az ugynevezett müvelt emberek közt, a hit dolgaiban, gyakran a legnagyobb előitéletekkel s elfogultsággal találkozám. Sokaknál h i n n i annyit jelent, mint az észt megtagadni. — De az evangyéliom nem tiltja meg a gondolkodást vagy eszmecserét a vallás és annak tanai fölött, sem nem roszalja, hogy a szentirás mondatait és bizonyságtételeit egybehasonlítsuk, nyomozván a tanok valóságát: sőt inkább Üdvözítönk maga is azt ajánlja, mondván: *„Tudakozzátok az irásokat: mert néktek ugy tetszik, hogy azokban örök életetek vagyon: és azok a mellyek én rólam bizonyságot tesznek.*

Az sem kivántatik ti tőletek, hogy mindennek a mit valaki az Isten vagy a vallás nevében reátok parancsolna, vizsgálat nélkül hódoljatok; sőt János apostol ellenkezőleg igy szól: *„Szerelmesim, ne hidjetek minden léleknek, hanem megpróbáljátok a lelkeket, ha Istentől vagynak-e: mert sok hamis próféták jöttek e világra.“* a) Az Üdvözítő a mai szent leczkében a tanítvá-

a) Ján. 4, 1.

nyokban is csak azt feddi meg, hogy azoknak a kik látták volna őt feltámadottnak lenni, nem hittenek, holott ezek ő előttök mint igazságszerető, becsületes szolgatársak ismeretesek voltak és bizonyságtételeik mindenekben megegyeztek.

Az Ur feltámadását biztosító eme bizonyítványoknak mi is birtokában vagyunk, és ezeken kivül még többeknek és ollyanoknak is, mellyekről az első választott tanítványok mitsem tudhattak. Mi t. i. a jelen korban szemtanui vagyunk annak, mint teljesedtek be Főpapunknak sok jövendölései és mint szaporodtak azon néhány tanítványai, sok millió keresztyénekre, kik a mai nappal is megtartják imez vallást: *hogy Jézus Krisztus az Ur, az Atya Istennek dicsőségére.*

Ha pedig valaki találtatnék, ki annyi sok *bizonyságok fellegével* még sem gondolna, az azzal a *Jézust magát és vele a mennyországot egyenesen eltaszítaná magától.* S ezt nem én mondom, hanem maga az Ur: *A ki hiend és megkeresztelkedik, üdvözül, a ki pedig nem hiend, elkárhozik.*

Tudom hogy ti, kik a mennyországot komolyan keresitek, e dolog bővebb meggondolására készen lesztek. — Azt mondám t. i. hogy a ki a Jézus feltámadását biztosító bizonyítványokat megveti, az azzal egyszersmind lelke üdvösségét is eltaszítja magától. A dolog világos. Mert ugyan mondjátok meg nekem, honnan veszünk mi a mennyországról és az örök életről valami csak némileg is kielégítő tudományt vagy bizonyságot? A világi bölcsészet vagy tudományok és mesterségek embereitől-e? Avagy a jó, a mit bennök feltalálunk, nem a Krisztus evangyéliomából s annak lelkeikbe korán elhintett magvaiból veszi-e eredetét? Azonkivül pedig találtok-e csak kettőt hármat is, kik a legérdekesb tárgyak fölött egyetértenek: s valóban megnyugtathatna-e minket halandó embernek változó véleménye, mikor az örökkévaló dolgokról van szó? A legbölcsebb ember is, nem idétlen gyermek-e az isteni dolgokban Krisztus nélkül s nem tanúsítják-e ezt mai napon is hatalmas nemzetek és országok, kiknek az evangyéliom eddig nem prédikáltatott, vagy ha hir-

dettetett is, azt el nem fogadták? Nem látjátok mindenütt betüszerint beteljesedve, a mit János evangyélioma 1., 9. és 18. vers. Jézusról olvasunk: „*Ez vala amaz igaz világosság, melly megvilágosít minden e világra született embert. Az Istent soha senki nem látta, hanem amaz egyetlenegy született Fiu, ki az Atyának kebelében vagyon, az beszélte meg nekünk.*“

De tegyük fel K. A., hogy valamelly ember nekünk az egekbe vivő utat csakugyan kijelölhetné; ugyan hol találkoznék ollyan, *ki a mennyország kapuját nekünk megnyithatná s örök üdvet adhatna?*

Itt bizonyosan minden el nem fogult halandó meg fog állapodni; itt be fogja vallani, hogy bár mennyit adhatunk is egymásnak a földiekben s bár mennyitől foszthatjuk is meg egymást a mulandó és látható dolgokban: de az Isten örökösivé és a Krisztus Jézus örökös társaivá emberi tekintély vagy hatalom minket nem tehet, hanem csak az, ki az élet és halál kulcsait birja. — A mennyországot és örök üdvösséget csak attól várhatjuk, ki minket tulajdon vérén, olly drága áron váltott meg; ki a benne hivőkről a mai szent leczkében mondja, hogy *üdvezülendnek;* s ki *lett nekünk Istentől bölcseség, igazság, szentség és váltság.*

Gondolom, hogy a mennyországról levén szó, csak nem kivántok azok közt állani, kikről Dávid igy szól: *Vagynak, kik biznak az ő gazdagságokban és az ő gazdagságoknak sokaságában dicsekednek; de az ő atyjafiát senki meg nem válthatja, sem meg nem adhatja Istennek az ő váltságának árát. Mert az ő lelkének váltsága drága és megszünik mind örökké.* a)

Nekünk is azért csak egyedül az nyithatja és adhatja meg a mennyországot, kinek minden hatalom adatott s ki tanítványait elküldvén mind e széles világra, hogy predikálnák az evangyéliomot, nekik azt igérte, hogy velök leszen a világnak végezetéig. Ő maga, az Ur ösvénye felől tudakozódó Tamást

a) Solt. 49, 7 - 9.

egykor így oktatá: *En vagyok az út, az igazság és az élet; senki nem mehet az Atyához, hanem én általam.* a)

Ez lélekéltető szózat nektek, kik a mennyországot komolyan keresitek: mert abból kivehető az, mint függ minden attól, hogy mi is kalauzul őt választván, az igaz útra térjünk.

Ez pedig nem más, mint a bűnbánatnak és a hitnek evangyéliomszabta ösvénye. Minden egyebek a mi czélunktól félrevezetnek. Ezen utat jelöli vala ki keresztelő János, kortársainak mondván: *Térjetek meg; mert elközelített a mennyeknek országa.*

Ezen ösvényre kellett a Jézus tanítványainak is térniök, ezen útat kellett a halandóknak kimutatniok, ezt hagyják meg nekik az Urnak imez szavai: *elmenvén mind e széles világra, predikáljátok az evangyéliomot minden teremtett állatnak. A ki hiend és megkeresztelkedik üdvezül, a ki pedig nem hiend elkárhozik.*

De ki előtt tudva vannak az embernek titkos gondolatai is, egyszersmind azt is tudta, milly szükséges legyen országa terjesztése ügyében apostolait *olly jelek követésével* megkülönböztetni, hogy a világ azokból kivehesse, hogy *az Ur együtt cselekeszik ő velök*, erősítvén az ő beszédöket a jelek által. Alapigénkben ezen isteni adományok és jelek meg is neveztetnek, s ki még bővebben kiván e részben oktatást venni, csak az apostolok cselekedeteinek 3, 10, 14 és 16-dik részeit olvassa végig. Vagy tán vannak e gyülekezetben ollyanok is, kik tőlem a felett várnak magyarázatot: mit értsenek azon adományok és jelek alatt? A felelet egyszerű és határozott, t. i. egy betüvel sem többet sem mást, mint a mit Jézus Urunk mond. — Legtöbb nehézségekkel jár Urunknak emez igérete: *hogy tanítványai az ő neve által ördögöket üzendnek ki.* — Ne is csudáljátok, ha midőn a világ efféle isteni igéretek felett tudatlanságát és elfogultságát kijelenti. — Most is csak ugy van az emberekkel a dolog,

a) Ján. 14, 6.

mint mikor Krisztus Urunk Nikodemushoz fordulva monda: *Bizony bizony mondom neked, a mit tudunk azt mondjuk; és a mit láttunk, arról teszünk bizonyságot; de a mi tanubizonyságunkat nem veszitek be. Ha földi dolgokat mondottam néktek és nem hiszitek: mi módon hiszitek, ha mennyeieket mondandok néktek?*

Természetes, hogy Üdvezítőnknek efféle igéretei hihetetlenek mind azok előtt, kik benne, miképen a Farizeusok, csak embert látnak. Természetes, hogy efféle igéreteknek nem keveset ártottak azok is, kik e részben szinte az apostolok példáját követték, a nélkül hogy megtartó Urunktól arra felhatalmaztattak volna. — De ez Isten beszéde és épen azért valósága megmarad mind örökké.

Oh ti, kik az Isten kegyelemországában még fölötte járatlanok vagytok, vegyétek csak tekintetbe a borzasztó vétkeket, mellyek itt ott feltünnek az emberek közt, hogy értsétek meg az apostolt midőn emberekről szól, *kik járnak e világnak élete szerint, a Fejedelem szerint, kinek hatalma vagyon a levegőégen, és a lelken, melly most cselekeszik a vakmerő emberekben;* a) és szent rettegéssel gondolkozzatok a Jézus szavairól: *Simon! Simon! Ime a sátán kivánt titeket, hogy megrostálna, mint a gabonát; de én imádkoztam éretted, hogy el ne fogyatkozzék a te hited.* A bűn eredetéről és kutfejeiről és az attól való megszabadulásról, csak az Ur igéje ád nekünk igaz oktatást. Hogyan ne hálálnánk meg azért, midőn az erény láthatlan ellenségeiről is oktat az, ki azért jött a világra, hogy az emberben *az ördögnek cselekedeteit megrontsa;* mi hitetlenség által bizonyosan meg nem történik.

Sohase szégyeneljétek azért az evangyéliomnak e részbeni tanításait, sem ezektől emberi vélemények miatt el ne álljatok ti, kik *komolyan keresitek a mennyországot.* Efféle embernek a világ eszméivel, szokásaival és örömeivel azonnal és mindenestül

a) Ef. 2, 2.

fel kell hagynia, mihelyt az Isten világos igéjével ellentétbe jönek.

Ez okból szóltam én is nektek egyszerüen, hogy szivetek a vallási eszméket és igazságokat ugy bevegye, miképen a föld a csendes esőt beiszsza. Gyönyörködjék a világ a maga bölcseségében és lelki világában a mint tetszik; de mi előttünk csak annyi bizonyos, hogy az egekbe vivő útat nekünk meg nem mutatja, s hogy fáklyája épen ott alszik el, hol leginkább kellene, t. i. a temetőben, a koporsónál. — Ne is vessetek meg mindent olly rövideden ti, kik műveltebbeknek neveztettek, ha némelly titkos s megfoghatatlan dolgokra találtok az Ur evangyéliomában. — Oh időtöknek csak század részét fordítsátok erre, melylyet más mulatságos s nem is mindig jó erkölcsöt nevelő könyvekre és dolgokra vesztegettek, s bizonyosok lehettek a felől, hogy az életre vivő ösvény, melly nekünk megnyittatott a Krisztusban, ti előttetek is mindig világosabb, és a lelki akadályok mind inkább legyőzhetők lesznek; ugy annyira hogy a hitnek szárnyain ti is szent Pál apostollal fogtok szólhatni: *Mi mint mennyei polgárok vagyunk: honnat a megtartó Ur Jézus Krisztust is várjuk. Ki elváltoztatja a mi alázatos testünket, hogy hasonlatos legyen az ő dicsőült testéhez, amaz ő hatalmas ereje szerint, melly által mindeneket az ő birodalma alá vethet.* Amen

Bauhofer György,
budai ev. lelkész.

13.

LEGYEN SZIVED A SZENTLÉLEKBEN ISTEN HAJLÉKÁVÁ.

PÜNKÖSTI BESZÉD.

Urunknak a Jézusnak kegyelme, az Atya Istennek szeretete és a Szentlélek közössége legyen veletek mindnyájatokkal. Amen.

Az Urban szeretett gyülekezet! A pünköstre vonatkozó igék az apostolok cselekedeteiben így kezdődnek: „Midőn pedig a pünkösd napja eljött volna. Ezen eljövetel az idő teljesedését jelenti. Ezen teljesedés igazi jelleme a pünkösd ünnepének. Tekints a természetbe. Teljes diszébe öltözötten látod. A földnek nem ama csendes, észrevétlen fordulatáról van szó, mint karácsonkor, hol az arczát a nap felé fordítni készülődött. Nem is a husvéti napok kevés, félékeny, bizonytalan bimbairól, mellyek félig tartózkodva hasadnak meg, mintha remegnének az éjek fagyától. Most kün teljes élet diszlik mindenütt. Minden mi csirájában nyugodott, sietve fejlődik, napvilágra tör, szilárd jellemében tün elő, nől és virágzik a nagy Isten dicsőségére. — Isten kegyelemmunkájának a bűnös emberi nemen, szinte három illy lépcsőzete van. A karácson a nap szent fordulása, hol Isten ismét hozzánk fordul arczával. Ezt nem teheti üdvösebben mint a karácsoni nagy ajándék által. Az ő Fiának születése, a nagy ujjászülemlésnek pecsété és csendes kezdete. Hogyan remegnek az első hit fakadozó bimbai a böjti és husvéti napokban; hogyan ereszkedett le Kajfás udvarában az éjnek fagya, a hit legdiszlőbb gallyára Simon Péterre, ugy annyira hogy örvendetes hajtása elakadt s öszvefonyadt, nem szükség hosszan vitatnom. Azt is hallottuk mi lassan és félve lépett a világ elébe, a Feltámadott iránti hit, épen ugy mint a tavasz legelső csirái a nap- és éjegyenlőség szakában. Máskép van a dolog pünköstkor. Itt a kis gyülekezet teljes evangyéli

virágzásában tűn fel. Ez hitben csirázik, hitvallásban virágzik, és az egyházzal együtt folytonosan növekszik. Mindegyik apostol teljes jellemet nyert a Krisztus Jézusban. A szivek teljesek, és a föld népei indulóban, hogy az üdvözítő követséggel beteljenek. A kis pünkösti gyülekezet ollyan, mintha Isten kegyelemkerte volna, mellyben minden fa, nemes faja szerint, teljes virágzásában diszelg. — Te pünkösti nagy gyülekezet, neked is ezen kerthez kell hasonlítanod. Neked is megvolt csendes karácsonod, keresztséged napja, hol a Krisztusgyermek jászlául választotta szivedet, még csendesen, még pólyákba takargatva nyugodott benne. Aztán a husvét ideje derült fel, azon idő hol az Urnak első élete fakadt szivedben, hol őt első szerelmeddel vallottad, a legelső szabad hitvallással. Megemlékezzem-e e kor éjjeli fagyáról is? Szeretnélek mindnyájatokat, névszerint a husvétkor confirmáltakat megkérdeni: „Hányszor szállta meg már sziveteket az elhülés? Hányszor vetett az ó bűn zsákmányt bennetek? Hányszor járta át a benső restelkedés, a hazugság s egyéb vétkek csipős szele kebleiteket? — Tovább is tartson-e ezen elhülés, mignem kihaljon az uj élet legvégső csirája is bennetek? Ettől az Ur óvjon meg titeket. Ime a pünkösd megjelent, az Atyának és Fiúnak Lelke megjelent, a gyülekezet pünkösti szele fuval. A természet virágokkal ékesíté magát, házaitokban virágok diszlenek. Csak sziveitekben ne legyenek-e illatos virágok? Vajha a Szentlélek fuvalatában tenyésszszenek, mint ama szent emberben, ki a soltárban igy énekel: „Hosianna, ki jő az Urnak nevében!“ — Az Ur nevében a Szentlélek jő, a vigasztaló. — „Az Ur az Isten, ki megvilágosít minket. Ékesítsétek az ünnepet virágokkal az oltár szarvaiglan. Te vagy az én Istenem, hálát adok neked és dicsőitlek tégedet. Dicsérjétek az Urat mert jó, mert irgalma megmarad mindörökké.“ — Oh jövel tehát kegyelemnek lelke s töltsed be sziveinket. Legyen a gyülekezetben égi szélnek zendülése, mint ama reggelen. Világosíts meg sziveinkben minket, hogy a hitnek gyökerei a mélybe törjenek. Enyhíts meg üdvösségünk bol-

dogító bizonyosságával minket. Adj örömet az Urban, mert ő a valóságos öröm kútfeje. Erősíts meg hitünknek vallásában, hogy ne szégyeneljük a Krisztus evangyéliomát, hanem valljuk azt mint Isten erejét, melly üdvözíti mindazokat, a kik hisznek abban. Tégy erősekké minket a harczra a világ és annak fejedelme és a mi testünk ellen. Ösztönözzed a termő erőt, hogy kegyelmed, mint a természetben kün, termő legyen bennünk, hogy az igazság gyümölcsei nevekedjenek és érlelődjenek az aratás nagy napjára. Építsed közöttünk a boldog egyetértést, hogy egy test, egy lélek, egy remény legyünk. Hallgass meg minket a Jézus nevében. Amen.

Mai jeligénk, a régi ünnepi evangyéliom, feljegyezve van Ján. 14, 23—27.

Felele Jézus és monda neki: *A ki engemet szeret, az én beszédemet megtartja, az én Atyám is szereti azt, és ahoz megyünk és annál maradunk. A ki nem szeret engemet, az én beszédemet nem tartja meg; és a beszéd, a mellyet hallotok nem enyém, hanem azé, a ki engemet elbocsátott, az Atyáé. Ezeket mondottam nektek veletek létemben. Ama vigasztaló Szentlélek pedig, kit az Atya az én nevemben elbocsát, az megtanít titeket mindenekre, és eszetekbe juttatja mind azokat, a mellyeket mondottam nektek. Békességet hagyok nektek, amaz én békességemet adom nektek; nem úgy adom, mint e világ adja. Ne háborodjék meg a ti szivetek és ne féljen.*

E becses evangyéliomból mai buzgóságunk számára imez igét tartjuk meg:

Legyen szived a Szentlélekben Isten hajlékává.

Látni fogjuk:

1. A pünkösti ékességet, mellyel fogadására készülsz.
2. a pünkösti látogatást;
3. a pünkösti ajándékokat, mellyekkel megjelen közöttünk.

I.

A pünkösti ékességet lássuk, mellyel fogadására készülsz.

Az Urban szeretett gyülekezet! Isten nagy művei a történelemben és a szent események a belső emberben, minden ünnepeink sajátképeni foglalata. Mindaz, mit a keresztyének ünnepei külsőleg ékeset, külsőleg örvendetest mutatnak, nem egyéb, mint ezen bensö ajándékok visszaverödö sugárzata. A természet minden diszei csak halvány zöld, a kegyelem ama gazdag növényzetéhez képest, melly a belső emberben fejlödik. Minden ünnepi öltözetnek csak akkor van jelentése, ha alatta a szív az igazság köntösét, a Krisztusbani új ruhát viseli. Hol ez nem történt, ott a külső ékesség, tarka, selyem hazugság, hiú napszám a természet és a test szolgálatában. Miért is mindenek előtt a szivnek kell azon ékességét nyomoznunk, mellyet a nagy vendég, a Szentlélek méltó fogadására feltüzünk. Hol ezen ékesség hiányzik, ott a pünkösti ünnep áldás nélkül halad el mellettünk, ott ugyan a pünkösti vendég be nem tér. Az Ur hiven jellemzi azt. Igy kezdi: „A ki engemet szeret.“ — Ugyan igényelheti-e ő ezen szeretetet? Mi lassan, mi későn kivánja ő ezen szeretetet az ő tanítványitól! Ember, te valód- és adományidért azonnal szeretetet követelsz. Azt akarod néhány jótételért, egy rövid hűségért, mindjárt szeretettel fizessenek. Jézus ezen szeretetről csak életének alkonyán beszél. Akkor midőn a tanítványok teljes dicsőségét meg ismerték; midőn tudták, hogy örök és örökös trónját értünk szegény bünösökért elhagyá; midőn halálát, mellyet igazolásuk, szentelésök és váltságuk végett szenvedö vala, előre megjövendölte nekik: csak akkor kivánta a szeretetet tőlök. Csak azt kivánja, minek már mély gyökeret kellett sziveikben vernie. — S te oh ember még többet tudsz, mint a tanítványok amaz órában tudhattak, mellyben Jézus szeretetet kivánt tőlök. Te az apostoli hitvallást, a hiszekegynek második czikkét egészen birod. Annak minden mondata után hozzá irhatod e szót: „É r e t t e m.“ Előtted van az egyháznak közel kétezer éves történelme.

Ez alatt egyházát a szeretet sas-szárnyain hordozá. Sem azt nem engedé, hogy belső kisértésekben elmerüljön, sem azt, hogy külső megtámadások ártsanak neki. Mint figyelő védőr állott, nappal és éjente, Siona falain. Hozzá járul még saját életed is s annak minden tapasztalatai. Ezen élet, keresztséged napjától kezdve mostanig, nem teljes-e az ő szeretetével? Éveid sorának mindenütt ott áll az aranyos felirat homlokán: „Öröktől fogva szerettelek, azért vontalak merő szeretetből magamhoz.“ Ezen felirat ott áll szivedben is. Ha csak némileg megtapasztalád is az Urat, tudnod kell, mi üdvösséget nyujt szivednek, hogyan bocsátja meg büneidet, hogyan csillapítja le a lelkismeretet s az itéletet, hogyan szárítja le a könnyeket, hogyan szerez békeséget, hogyan deríti fel a sötétséget, hogyan oldja fel a csomókat, mellyeket ember feloldhatatlanoknak tartott, szóval, hogyan gyógyítja meg a sebesült sziveket és hogyan erősít meg a hitben mind halálig. Tapasztaltad-e ezt? Ha tapasztaltad, felelj kérlek: „Szereted-e őt?“ — Nem hiszem, hogy csak egy is ülne itt, ki ezt mondaná: „Nem, én nem szeretem őt.“ Mindnyájan azt mondjátok: „Igen, én szeretem őt.“ De kérlek, mondhatjátok-e aztán Simon Péterrel: „Te tudod Uram, hogy szeretlek tégedet.“ Ám lássuk. Ha Ő is tudja, akkor igaznak kell lenni. S ha igaz, akkor meg is lehet győződni felőle. Az Ur az ismertető jelt világosan kitűzte. Az az Istennek szeretete, hogy az ő parancsait megtartsuk. Mai jeligénkben ez áll: „A ki engemet szeret, az az én beszédemet megtartja.“ Ez a bizonyság, ez ama szeretet látható kifejezése. Ha az Ur iránti szeretet a belső, úgy az ő beszédének megtartása a külső, látható pünkösti ékesség. Igen, de hogyan fogjuk ezen szavát: „beszédemet megtartja“ érteni? Ha a Szentlélek csak azokhoz akar beszállani, kik az Isparancsolatait nyomról nyomra, egyiket úgy mint a másikat, megtartották, úgy ezek közől egyhez sem fog betérni. Akkor akár meddig énekelhetjük: „Légy szivünk vendége, foglald el trónodat“ ő ugyan nem keres szállást nálunk. Ugy ugyan sem Péterhez, sem más apostolhoz be nem tért, úgy az egész egyházban

hajlékul egy szivet sem választhatott volna: mert ama szoros értelemben, senki sem tartotta meg az Urnak beszédét. Az ő beszédét az tartja meg, kinek nincs büneiben nyughelye, kit az üdvössége iránti aggodalom naponkint foglalkoztat. Az ő beszédét az tartja meg, ki benne hiszen és benne Üdvözítőjét vallja; ki benne keresi megigazulását, bünei bocsánatát s egy új életet. Igen, a ki ezt szent komolysággal cselekszi, az tartja meg az ő beszédét. — Vajjon te tehát megtartottad-e? megtartod-e azt? Ki akar felelni? Ki hajlandó így felelni: „Uram, én hiszek, légy segítségül az en hitetlenségemnek; Uram, én megtartottam, te tarts meg engemet. Nem szakadtam el tőled; de ezerszer botlottam életemben.“ Olly szivet, ki nem élhet a nélkül, hogy őt szeretné, melly az anyjához viszszakivánkozó eltévedt gyermek gyanánt, a bün tömkelegéből ki és hozzá vágyakozik, hozzá könyörgi magát, ő az illy szivet el nem bocsátja magától. Engedd kérdenem: „Igy tartottad-e meg az ő beszédét? Igy tartottad-e meg azt?“ Szeretett Gyülekezet! Hisz tán találkozhatnának közöttünk is sokan, kik olly halkan mint csak lehet, ezt fognák felelni: „Igen, én így tartottam meg!“ — Ha ez igaz, úgy tovább olvashatunk az evangyéliomból: „az én Atyám is szereti azt.“ Az Atya tehát tégedet szeret. — Kedves Hiveim! Istennek kétféle szeretete van. Az egyikkel szereti az egész világot. Napját feltámasztja mind a jókra, mind a gonoszokra, és esőt ád mind az igazaknak, mind a hamisaknak. Isten szeret olly bünösöket is, kik Krisztushoz nem vonzanak; épen azért adja nekik az ő Fiát. Szereti a pogányokat, kik az alkotótól elvevék a tiszteletet és azt alkotmányra ruházták; azért hirdetteti nekik az evangyéliomot. Szereti mindazon keresztyéneket, mindazon magzatokat, kik az ő szent nevét életökkel gyalázzák; azért hordozza és édesgeti őket annyi türelemmel. De csak a kik őt Fiában szeretik; csak a kik ezen szeretetet új életben törekesznek kifejezni, csak ezeket szereti teljes atyai szeretetével. Képzelj magadnak emberi atyát, kinek több gyermekei levén, ezek daczos engedetlenséggel, amazok szeretettel és szófogadással vi-

seltetnek iránta. Tegyük fel, hogy ezen utósóknak szeretetébe néha hidegség, szófogadásába némi ellentét vegyülne is; de ugyanők őszinte, bánalmas szivvel újra meg újra atyjok arczát és bocsánatát keresnék. Nem lenne-e itt az atyának szeretete is különböző? Amaz átalkodottakat sem vethetné ki ugyan szivéből, de ez nem hajolna vonzólag feléjök. És ha vonzaná és ha betérni és hajlékot ohajtana foglalni, ezt bizonyosan azoknál keresné, kiknek szive tévelygéseik közepett is mindig atyjok felé hajlott vala. Igy van ez mennyei atyánkkal is. Ő csak azoknál szállhat meg, kik őt szeretik és beszédét megtartják. A nap a vaknak nem világít; világít körüle, de nem belé. A hitetlen és átalkodott hiába vár pünkösti vendéget. Az egyetemes melegség arra tolong ugyan, hol hideg van; de az atyai szeretet csak oda vágyakozik, hol szeretetet tud és remél. Vajha az Ur, a te Istened benned is szeretetet s engedelmességet találjon, hogy te is fogadhassad

II.

A pünkösti látogatást.

„Ahhoz megyünk és annál maradunk“ szól az Ur magáról és az Atyáról. Ők a Szentlélekben jönek, kit az Atya a Fiu nevében küld, azaz: a Fiu és azon szeretet kedveért, melylyel a Fiu minket szeret és üdvözít. Oda nem jöhetnek, hol ama szeretet a Fiú iránt hiányzik. Erőszakkal nem akarnak betörni. Mert hiszen a Szentlélek megujitását Isten nem erőszakolja. Ő nem nyit utat fegyverrel magának; a sziven, mellybe bejutni kiván, ajtónak kell lennie. Az ajtó a szeretet, a hit a sarkvasak, mellyeken forog. — Ő sohasem jő a beszéd, az ige nélkül. Beszéljen a világ bármennyit a szellemről; lakozzék dalaiban, szózataiban, könyveiben még annyi szellem is: ezen szellem nem a szent szellem, nem a Szentlélek. Minden lélek, melly nem Isten igéjéből és nem azzal jő, csak emberi lélek. És ha az ember saját lelkében magát lelkesítve érzi is; s bárha azt hiszi, hogy benne isteni fuvalat zeng és beszél; sőt ha abban magát kibe-

szélhetlenül szerencsés- és boldognak érzi is, mintha a hetedik mennybe emelkednék: mégis öncsalódás az egész s a lélek melly betölti, nem isteni. Minden madárnak saját szárnyai, mellyek hordják; minden esőnek saját felhője, melly befogja; a léleknek is saját nyelve van, a mellyen beszél. Ki Krisztust nem szereti, az beszédét sem tartja meg s ahoz a Szentlélek sem jő el. — Hozzád, ki a Fiut szereted és igéjét megtartod, ma készül eljőni és vele együtt akarnak az Atya és Fiu nálad megszállani. Ez a legfőbb kegyelem, melly embernek juthat. Mik vagyunk mi, hogy a Szentlélek szivünket hajlékául válassza! Olly tiszta-e ezen szív? Oh nem, a világi romok felett bennünk, a hit és szeretet árva lángacskái csak nagy bajjal vergődnek felfelé, és ő mégis bennünk akar lakozni. Vagy tán nagy és dicső teremtmények vagyunk? Minden oldalról gyarlóságok vesznek körül minket és ő mégis bennünk akar lakozni. Luther azt mondja: „Menny és föld és minden királyok és császárok palotái nem alkalmasok, hogy Isten hajlékot készítsen Szentlelkének bennök; de igenis olly emberben, ki igéjét megtartja, örömest kész lakozni. Ésaiás a mennyet székének, a földet zsámolyának nevezi, de hajlékának nem.“ Ő a legfőbb vendég, a ki várható. — A Szentlélek addig, míg testben vagyunk, csak ritkán jő hozzánk. A világ nem látja, sőt kineveti a keresztyént, ha ez a kegyelemről beszél, mellyben részesült. Ámde bizonyos órákban a benlakozó Isten a rejtekből kivilágít, mint fénylő villám a felhő éjjeléből. Illyenkor ébred föl a hitetlenben a kétely, hogy hát ha mégis a csendes, az alázatos keresztyénben valami boldogító rejlenék. A silány mészszel borított hitvány tüzkövekben néha gyémántok lappanganak, mellyek csak akkor tünnek elő, ha a kő összezúzatik. A mennyei gyémánt is, mellyet a Szentlélek a keresztyének szivébe tett, kiváltképen csak akkor tünend elő, midőn majd az Ur testünk épületét összedönti. Akkor törnek elő a lélek sugarai, megvilágítják a halál éjjelét. Illy órákban szokta aztán a világ kérdeni: „miféle világosság volt ez, melly még ezen végsötétben is beszédből, szemből és az egész orczáról ragyog?“ Ez volt amaz Isten,

ki szállást foglalt ama porhüvelyben, ő, a ki meg nem hal, ő, a ki a halálban örök dicsőségbe költözik. — De még egyszer térjünk vissza jeligéinkhez. Az volt mondva bennök: **ahhoz megyünk és annál maradunk.** Ők tehát itt valami maradót, állandót kivánnak létesíteni. Oh atyámfia! ma kérd Uradat buzgóan, hogy ne viseltessék irántad vendég- vagy idegenként. Mi szegény vagy te, ha Urad és Istened csak vasár- vagy ünnepnapi vendégképen jő hozzád. Nem, nem csak a nagy napokon, midőn dicső tettei hirdettetnek, melegüljön fel szived igéjében, szeretetében. Hol lakásunk van, ott nemcsak karácson-, husvét-, pünkösd- és urnapkor, hanem ott mindennap vagyunk. Ha csak nagy ünnepeken látod őt vendégül magadnál, soha sem lesz igazán bizalmas viszony közted és közötte. S mivel épen közted és közötte nincs bizonyos naponkénti közlekedés, azt sem tudhatod, vajjon a legközelebbi ünnepen eljő-e hozzád ismét. Ő nemcsak urnapi, hanem hétköznapi barát akar lenni. Azért vagy köteles kegyelméről naponként megemlékezni s ez által szivedben az iránta szeretetet naponként élesztgetni. Igéjének veled kell viradnia, veled alkonyodnia; naponként kell zengened:

Jövel Szentlélek, szállj reánk,
Mint hajlékodba térj hozzánk,
Jövel elménk világa!
Mennyei fényességeddel,
Bágyadt szivünket gerjeszd fel,
Hogy legyen vigassága;
Kegyes,
Fényes,
Világosság,
Égi jóság,
Adsz életet,
Ha szivből kérünk tégedet.

Igen, ő mennyei életet adand; adand.

III.

Pünkösti ajándékokat.

Jeligénkben két illyen ajándék van megnevezve: „a ma vigasztaló Szentlélek pedig, kit az Atya az én nevemben elbocsát, az megtanít titeket mindenekre és eszetekbe juttatja mindazokat, a mellyeket mondottam nektek.“ Tekintsd meg atyámfia, a természetet. Három hónap előtt minden aludt benne. Megvolt ugyan minden fának, virágnak, magnak, gyógynövénynek a maga faja; de mindez az álomban fogva volt. S mindennek ez álomban is kell vala maradnia, ha a nap magasabbra nem kelt, a tavaszi szelek nem fúttak s a tavaszi eső a földet meg nem áztatta volna. De azóta élet sarjad mindenütt, valahol csak fában, csírában vagy magban élet rejtezett. — Épen illyen föld a keresztyén is, míg ébresztetlen állapotban van. A keresztség kegyelme s az Isten képmása még nyugosznak benne. Nyugosznak benne mindazon szentirási mondatok és imák, mellyeket gyermeksége óta betanult. Nyugszik benne mindaz, a mit gyermekéveiben emlékezetébe fogadott a nélkül, hogy azt értette volna. Mi nem roszaljuk, hogy sok ollyan is tanítatik, a mit még nem értünk. Mindez eltett mag gyanánt nyugszik szivünkben. Ha majd a szellemi tavasz napjaiban az inség zápora bekövetkezik, s a kegyelem szellője a roncsolt kebelbe befuval, életre kel minden jó mag szivünkben. Valamint a tavasz a földet emlékezteti, hogy adja ki a mie van, és hozza napvilágra mindenét; ugyanezt teszi a Szentlélek lelkednek elfeledett, mellőzött javaival. Benned lakik, veled jár és hitedet, melly kezdetben csak valami betanult vala, valósággá változtatja át. Megmagyarázza a szent igét előtted, hogy legyen hasznos a tanításra s feddésre, a megjobbításra, a fenyítékre, melly igazságban vagyon. A hit alapjához közelebb vezet. Minthogy az Atyától és Fiútól származik, tudja titkaikat és veled is tudathatja azokat. Jövel tehát kegyelemnek Szentlelke, taníts meg mindenekre és emlékeztess azokra, miket az Ur mondott vala neked. Add, hogy Isten szent igé-

je hajtson sziveinkben, mint most a természetben a növények hajtanak. Ébreszszed föl a szendergő vallást *) lelkeinkben. Ébreszszed föl a keresztségi, confirmátziói, egybekelési fogadalmakat. Ugy emlékeztess ezekre, hogy a szellem, melly amaz órákon nyugovék, ismét meggyuljon bennünk. Igazgass minket, hogy élő tagjai maradjunk főnknek, a Jézus Krisztusnak. — Kedves gyülekezet, ha a Lélek igy ébreszt a hitre az Isten igéjével és a keresztyén ismeretre, bizonyos, hogy fölébreszt a keresztyén üdvösségre is. Figyeljetek, e szavakkal fordul hozzánk az Ur: *„békeséget hagyok nektek, az én békeségemet hagyom nektek.“* Jézus a tanitványoknak azon békét, a béke azon zsengéit hagyja, mellyel már birtanak. De ti tudjátok, mi ingadékony volt ezen béke. Ott még nem igen nagy lehetett a béke bennök, hol a felett vitáztak, mellyikök fog Isten országában jobbról vagy balról, föntebb vagy alantabb ülni. Csak ugy esék az még sziveikbe, mint a felhőn keresztültörő egyes napsugarak. Igen, de az Ur azt is mondja még: „az én békémet hagyom nektek.“ Ez a legbecsesebb békeség. Ő Atyjának kebelén nyugovék örökön örökké. Ő az Atyával egy vala. A pusztában eledele, a viharban nyugalma, a kereszten élete, a sirban feltámadása, — az ő Atyja volt. A belső békétlenség habverései Krisztus lelkét sohasem háborták, kivéve midőn büneink terheit viselé s lelke érettünk volt szomoru mind halálig. Ez az ő békesége, mert ezt ő szerzette magának s viszont ez azért az övé, mivel nekünk Ő szerzi meg azt. Ez valóban egészen más béke, mint a mellyet az ember magának hazud s melly elpártol tőlünk a léleknek sulyos küzdelmi közt. Szeretnéd-e birni ezen békét? azon békét, melly lecsillapítja a lelkismeretet, melly a vigaszt gazdagon osztogatja, melly a sirba világosságot hint és az itéletet kegyelemmé teszi? azon békét, mellyet a világ nem adhat, sem el

a) Kivánatos volna, hogy a hit = fides, a vallás = confessio, az egély = religio szók, közhasználatba jőjenek, legalább addig, mig netán czélszerűebbekben történik megállapodás. T. Sz.

nem vehet, melly minden emberi értelemnél magasabb? Hallottam én egyszer egy öreg emberről, ki a földközi tenger partján hajótörést szenvedett s a hullámok közől semmit egyebet nem mentett meg, mint a meztelen puszta életet. Ezzel folytatta útját a part ormain és vidám szivvel ekként énekelt:

Melly könnyü az erős Istennek
A jó szerencsét elvenni,
S viszontag a szerencsétlennek
Sorsát mosolygóbbá tenni!
Ő könnyen aláz s magasztal,
Megszomorít s megvigasztal.

Ki mint hajótörést szenvedő így énekelhet, abban van meg a béke, mellyet Krisztus ad. Ez az emberi értelemnek fölötte van. Ez az ő békessége. Hogyan adja azt? „Nem úgy adom, mint a világ adja.“ A világ a békét üdvözletben, Jézus tettben adja. A világ az ő békéjét papirosra és oklevélre irja; Jézus az övét a szivbe irja be. A világ a békét gyakran ajkain, de szivében a háborút hordja; az Ur békéje a szeretet mélységéből jő. A világ hamar megbánhatja, hogy békét hagyott; de kik a Krisztus békéjét öröklik, azoknál az örökké megmarad. Ő azt nem adhatja álnokul, mert magát és békességét adja. Csak olly gyülekezethez, mellynek ezen béke sajátja, fordulhat azon szavakkal, mellyek jeligénkben legvégül állanak: „Ne háborodjék meg a ti szivetek és ne féljen.“ De mitől is féljen? Ha Isten van érettünk, sőt sajátabban szólva, ha Isten van velünk és mibennünk, ki legyen ellenünk? Ki vádolandja Isten választottait? Itt Isten az, ki megigazít. Ki fogja kárhoztatni akarni? Itt Krisztus az, a ki meghalt; sőt inkább a ki feltámasztatott, ki Isten jobbján közben jár érettünk. Ott csak békének kell lennie, hol az: „Immanuel“ azaz „Isten velünk“ hangzik. — Ám tehát kedves gyülekezet, könyörögj a pünkösti szent ékességért. Ovakodjál, ne hogy pünkösti vigalmaiddal megfertőztessed azt. Hivjad meg a pünkösti vendégeket szivedbe, hogy ez Isten hajlékává legyen, s ne engedd, hogy a gonosz, pünkösti szent ajándékaidat elidegenítse. Csak az élet fájáról tördelt gal-

lyak nem hervadnak el. Urunk, Istenünk, Szentlélek! ezekkel ékesítsd föl sziveinket. Maraszszad meg nálunk pünkösti kedves vendégeinket, hogy megmaradjanak, ha az ünnep rég elhangzott is. Amen.

Ahlfeld Frigyes. a)

---

a) Ahlfeld Frigyes Lipcsében a szent Miklós nevü templomban — melly e nevét még a reformatzió előtti időkből tartotta meg — rendes lelkész. Ő a legközelebbi időkben nyomatta ki beszédeit, eddig mint tudjuk öt kötetben, illy czím alatt: Bausteine zum Aufbau der Gemeinde, von Fridrich Ahlfeld. Leipzig. Friedr. Fleischer 1852—1854. Ezen beszédét többek közt három okból tartottuk jónak közölni, először mert olly hitteljes mint csak lehet, másodszor felvett jeligéjéhez olly hü mint csak lehet, harmadszor, előadása, nyelve, képei olly szépek, mint csak lehetnek. Sajnáljuk, hogy a fordítás kissé rögtönzött levén, az eredetinek szabatosságát nem mindenütt tükrözi hiven vissza.

Székács J.

14.

A TAVASZI TERMÉSZET IMÁDNI TANÍT.

TAVASZI BESZED.

Alapíge:

Áldjátok az Urat minden ő teremtett állati az ő uralkodásának minden helyein: Áldjad én lelkem az urat!

Zsolt. 103, 22.

Az egész Zsoltárnak minden versei, mellyek közől — most a legutolsót felolvasám, az éneklő prófétának vidám örömeit hangoztatják. Mi lehetett oka ezen örömöknek? Talán felgyógyulása a királynak valamelly sulyos nyavalyából? vagy valamelly ellenséges hatalomnak s tán épen az ember legnagyobb ellenségének, egy megszokott, egy uralkodó bűnnek szerencsés legyőzése? — Bizonytalan. Elég, hogy a kegyes Dávid, rendkivüli örömöktől elfoglaltatva láttatik. Áradozó örömei nem férnek meg hevült keblében, kiönti azokat az őt környező minden teremtményekre. Ő maga vidám; vidám szinben jelenik meg körülötte minden s mikor őt örömei ezeknek adója iránt meleg hálára, a minden áldások adójának imádására serkentik: felhívja egyszersmind az összes teremtményeket, hogy vele együtt Teremtőjüket magasztalják, imádják. *Áldjátok* — igy szól ő elragadtatva örömeitől — *áldjátok az Urat minden ő teremtett állati, az ő uralkodásának minden helyein. Áldjad te is én lelkem az Urat!*

S valljon a gyönyörűség, mellybe az örvendező királynak örömei a mellette levő teremtett állatokat felöltözteték, lehetett-e szebb, nagyobbszerű annál, mellyel jelenleg a tavasz lágy lehellete határainkat bevarázsolta? Gazdagok egy királynak örömei, hatalom, bővség, dicsőség adnak dús táplálékot azoknak: de nem szebbek, nem kedvesebbek azok, azon egyszerű örömöknél, mellyeket a kimeríthetlen kincsekkel gazdag termé-

szet rangkülönség nélkül osztogat mindazoknak, kikben érző szív, gondolkozó elme lakozik, kiket embereknek nevezünk, kiket a Teremtő maga a föld urainak nevezett el. A mezőnek virágait, mellyek minden embert egyenlően kinálnak meg gyönyöreikkel, maga Idvezítőnk, pompásabbaknak nevezte a nagy király nagyobb fiának, Salamonnak dicsőségénél. És most ezen természet myriád ember gyermekei előtt tárja ki kellem- s áldásdús kebelét, átalános öröm bájszineit öltötte fel magára. Most egészen megfordítva, mint a buzgó királlyal történt, nem az ember hinti be örömökkel a föld teremtményeit, hanem ezek hivják meg az embert örvendezésre. Elfogadjuk gyönyörű természet, nyilt kebellel fogadjuk el kinálkozó örömeidet; sőt hogy megszépült, érzéketlen lényeid között, mellyekkel együtt örvendezünk — bebizonyítsuk, miként mi érző s még e felett gondolkodó erkölcsi valók is vagyunk: hamar elhervadó virágaidról éleményeket akarunk szedni, mellyek nemesebb természetünkhöz illők legyenek, mellyeknek állandó hasznukat vehessük. Igen is a körülöttünk pompázó tavaszi természetben.

1. A nagy Teremtő imádásának dicső temploma nyílik meg lelkünk előtt, hol számtalan imádkozónak serege dicsőíti a nagy és bölcs Teremtőt. Ugy van K. h.! a növényeknek, mellyek a természet templomában az Istent dicsőítik, nincs ugyan igéjök, mégis hallatnak imádkozó szavaik, hallatnak a mindentudótól, kinek szellemi végetlen dicsősége sugárzik vissza azokból; hallatnak azok kegyesen elmélkedő lelkeinktől. Mi, kik az imádkozást különben is, nem csupa hangokban helyezzük, mellyeket sokszor szív és lélek nélkül mondanak, zengenek el az ajakak, hanem az Isten akaratával egyező, bölcs czéljainak megfelelő magaviseletben, értjük, hogy a gyönge növény akkor, mikor zöld szinével az ég felé emelkedve ékeskedik, az által hogy ekép rendeltetésének tészen eleget, imádja Teremtőjét; mielőttünk a kinyilt virágok pompázó kelyhei, mint oltárok, s az azokból az ég felé felszálló balzamos illatok, mint buzgó fohászok, ugy jelennek meg. — És mi emberek, remekei a bölcs Isten

teremtő kezének, itt állunk, itt járkálunk, itt munkálkodunk az imádkozóknak illy roppant társaságában. Itt vagyunk mi felruházva testi és lelki nemes tulajdonokkal, mellyeknél fogva érzéketlen és néma imádkozó társainkkal necsak versenyezhessünk, hanem azokat meg is előzhessük. Szivet alkotott Teremtőnk keblünkbe, hogy annak érzelmeit a buzgóság az ég felé emelje. Szemeink vagynak, mellyekkel feltekintsünk mennyekbe, honnan származik minden áldás és tökéletes ajándék. Hajlékony kezekkel birunk, hogy azokat összetéve, az ég felé felnyujthassuk. Szánk, nyelvünk elzengi énekekben szivünknek hangokba átömlött ájtatos gerjedelmeit. Elménk, melly a Teremtő munkáiról gondolkozik, a természetből vett ismereteivel szüntelenül táplálja szivünket, hogy abból mint élő forrásból kiapadhatlanul buzogjon hálánk, szeretetünk mennyei Atyánkhoz. — S igy, ha magunkat a tavaszi szépség ékes templomában, hol minden növény, minden virágszál imádkozni láttatik előttünk, megtekintjük; ha itt látjuk, hogy akkor, midőn a megujult mezőnek növényei csak szineikben sugároztathatják vissza a Teremtő dicsőségét, mi az imádkozásnak többféle nemesebb, felségesebb eszközeivel vagyunk felruházva: mi, kiket Isten ennyire megáldott, kiket, ha az angyaloknál kisebbekké teremtett is, mindazáltal dicsőséggel s tisztességgel felékesített, mi maradhatnánk-e érzéketlenek bölcs Teremtőnk, jó Atyánk iránt? Nem K. H. midőn látjuk hogy *az Urat* jelenleg *minden ő teremtett állatai áldják*, illő hogy őt *a mi lelkeink is áldják;* nékünk mint Pál apostol mondja, magunknak kell *Isten élő templomává* a) átváltoznunk.

2. A tavasznak szépsége csak *egyenkénti* füszálakban, virágokban is gyönyörködtető. Csak egy virágnak bájló szinein is édesen mulatoznak szemeink. Gondolkozó lelkünk, melly az azon felolvadott szineket összehangzó arányban találja, melly a zsengés részek mesteries szerkezetének taglalásában csudál-

a) 2. Kor. 6, 16.

kozva méjül el, édes örömök kéjözönében ringattatik. — Azonban a tavasz szépsége *átalánosságánál* fogva hatja meg különösen érzékeinket, lelkeinket; azért hat főkép elragadólag reánk e szépség, mert ez egész határunkon, hegyeinken, völgyeinken egyiránt el van ömölve. Együtt mezeinknek zöldelő szőnyège, együtt az erdőknek árnyékos lombjai, együtt a zöldségeket megtarkító virágok, együtt az átalánosan megujult megszépült élet — együtt s összesen állítanak ezek egy elragadó képet elő, mellyet tavasznak nevezünk, mellyről reánk emberekre is elevenség ömlik át; együtt a tavasznak összes szépségei árasztanak el a szabad természeten olly valami dicsőséget, melly a különben földi kellemeket égiekké, melly az ékes mezőt templommá változtatja át, hol a megifjult természet egyes lényei a Teremtő dicsőségét együtt visszasugároztatni, hol azok együtt imádkozni láttatnak szemlélődő lelkeink előtt.

Lépjünk által most K. H.! előrebocsátván ezeket, a tavaszi természet templomából, lépjünk által gondolatinkkal a kegyelem templomába. Mit találunk itt? Itt érzéketlen növények helyett őrző gondolkodó erkölcsi lényeket, embereket szemlélünk. Látunk egyes embereket — látunk összes embereket — gyülekezeteket imádkozni. — A helyezet mellyben az egyes imádkozó ember van, fölséges, lélekemelő. Még akkor is mikor talán az imádkozó értetlenül rebegi el bálványa előtt könyörgése szavait, ne menj el figyelmetlenül, ne menj el gúnymosolyogva mellette, ki magadat felvilágosodás józan emberének tartod. Nézd összetett kezeit, nézd az arczain elömlött ájtatos komolyságot. Keresd az erőt, melly az ő kezét az ég felé fölemelte, keresd a forrást, mellyből arczaira amaz ájtatos komolyság kiömlött; s ha nyomozásod egy melegen buzogó szivhez juttatott, ha az imádkozóban megtalálod a szent rejteket, hol az embert az Istenséggel összefoglaló lánczulat legelső szeme, a vallásosság kezdődik; ha tudod hogy az imádkozónak arcza az égből kölcsönözte a szent méltóságot, melly azon, még a műveletlenség durva vonásait is megszelídítette; ha tudod, hogy a talán

folytonos bajok, nyomorúságok üldözte imádkozó szegénynek, azok, mellyekben most őt láttad, imádkozásának perczei valának, élete édes és nyugodt pillanatai: kétségkivül tisztelve hagyod el emberbarátodat, kiben első tekintettel a vakbuzgót, a babonást, felvilágosult lelked megvetendő vala. És e tisztelet minden bizonynyal megnövekedik lelkedben, ha az egyes imádkozó mellett, mint Jézus értelme szerint imádkozó mellett, állapodol meg. Ez, mert keresztyén, lélekben igazságban imádja Istenét. Ez nem hajtja meg magát semminemű hasonlatosságok, képek előtt, tudván hogy az Istent, ki tiszta lélek, emberi művészet elő nem ábrázolhatja. Nem épít oltárt, nem viszen oda testi áldozatokat. Ő az oltárról, mellyet maga a bölcs teremtő alkotott, szivéről füstölögteti fel az égre buzgó gerjedezéseit. Ő lélekben közelít a tökéletes lélekhez, mert tudja hogy szabad lélekkel lehet egyedül tulszárnyalni az akadályokat, mellyek a földön ember és Isten közé vettetnek. Ő, hogy az élet zajai meg ne zavarják buzgó gondolatait, bezárkózik, nagy mestere utasítása szerint, *titkos szobájába*. a) Ő megemlékezik az áldásokról, mellyeket lefolyt éveiben tapasztalt; megemlékezik a jövendők kétségeiről, mellyekkel neki szembe mennie kelletik. Atyjának nevezi a mindenek Urát, kibuzogja gyermeki hálaját eddigi jótéteményeiért, kéri gyermeki bizodalommal további segedelmét. Kedves kép, egy imádkozó keresztyénnek képe! miként a tárgy, mellyel ő belsőkép lelkében foglalatoskodik, az Istenség felségesb minden egyéb tárgyaknál, mellyek körül a szív, a lélek munkálkodni szokott; ugy az imádkozónak külső helyzete, mellyből ama belső állapot kitükrözik, méltóságosb minden egyéb földi helyzeteknél. S mikor például a komolyság, melly egy a tudományok mélyeiben buvárkodó férfiunak arczát borítja, mikor a lelkesedés, melly egy hazája mellett szónokló polgárnak arczán lángol, tiszteletre hiv fel bennünket: akkor egy imádkozó keresztyénnek ájtatossága, bizonyos szent sugárokkal ih-

a) Máté 6, 6.

let meg bennünket, mellyek — ugy érezzük — a tisztelet köréből, valami más földfeletti körbe ragadnak bennünket, hol az imádkozó iránt puszta tiszteletnél többet érezünk, őt szent képzelődésünk, azon felsőbb lények — az angyalok közé magosítja, kikről azt hisszük, hogy szüntelen az Isten imádásának szent kötelességeivel foglalatoskodnak.

S próbáljuk az imádkozó keresztyénnek ezen kegyes képét — próbáljuk több imádkozókon egyszerre s együtt szemlélni; nézzük azt a keresztyénség templomi gyülekezetében. Itt az angyali kellemek, mellyek egyes imádkozóról lesugárzanak, egy méltóságos nagyszerűségben olvadnak össze. Itt a buzgóság, melly egy magános imádkozónak kebelét hevítette, élesztő szikrát nyer a közönséges buzgóság tüzétől. Itt a szent érzelmek, mellyek énekhangokban ömlének ki a magányos imádkozónak megteljesedett szivéből, erőt kölcsönöznek az összehangzó közönséges zengedezésekből. Egyesült figyelem függ az igéken, mellyek az Istenséghez vezérelnek el. Egy szóval szemeid, mellyeket az együtt ájtatoskodók arczain végig hordasz, megtestesülve látják az országot, mellyet a földön más viszonyok közt nem láthatsz, az Istennek országát. — És e képben, melly egy összesen együtt imádkozóknak szent társaságáról visszasugárzik, nem talál lelked semmi vonzót, semmi gyönyörködtetőt? Nem érzesz kedvet kebledben az illy imádkozó közgyülekezet meglátogatására? Micsoda vad erőszak tompította el e kebelben a legszebb, legnemesebb örömök iránti fogékonyságot? Ha te az ember legmagasztosb állapotában nem gyönyörködöl; tetszhetik-e neked az ember, más alacsonyabb viszonyok között? Izesebbek talán neked a földi haszon poros érdekei s inkább szeretsz azoknál, mint a legtisztább szellemi kötelékeknél fogva embertársaidhoz foglaltatni? Barátom ne keresd mesterségesen a mentségi szavakat, mellyekkel a közgyülekezetekből távollétedet igazolhassad; ne mondd, hogy tudományos készületeid az evangyéliom egyszerű szavaiban semmi éldeletet nem találnak: valld meg egyenesen, hogy az

erkölcsiség nagyszerű örömeinek irányában kihalt keblednek szent fogékonysága; az élet legszebb ihlettsége számüzve rideg egyéniségedből. Valld meg, hogy te ugyan tudsz gyönyörködni a természet külső szépségében, édesen ringattatol a tavaszi szépség bájos kellemei között: de a testi szépség ezen tündéres határáról, nem birsz fölemelkedni a szellemi gyönyörűség magasb tájaihoz. Igy mentő szavaidnak értelme lészen előttünk. Tőlünk azonban ne várd, hogy mi zászlód alá szegődjünk; minket emberi szellemi ösztönünk átkésztet a tavasz anyagi szépségei közől szellemi édenünkbe; mi a természet templomából, hol érzéketlen vagy érző, de gondolkozni nem képes lények imádkoznak, átvágyakozunk a kegyelem templomába, hol emberek dicsőitik az Istent, hol emberek adnak hálákat, hol emberek esedeznek Istenhez. *Lelkeink* akkor, midőn *az Urat minden ő teremtett állatai* együtt is összesen *áldják, lelkeink* szent gyülekezetekben óhajtják *áldani az Urat.*

Igy illik nekünk embereknek, igy kell nekünk keresztyéneknek éreznünk, gondolkoznunk, midőn jelenleg a tavaszi megujult élet szépségei körülsugároznak, illatozó balzamai körülpárolognak bennünket. Át kell nekünk lépnünk a természet szép országából az erkölcs, a vallás fölséges országába s midőn amott a felvirult növények az enyhült levegő nedveiből nyerik táplálékukat: itt lelkünk az erkölcsiség, a vallás égi harmatjaiból nyerjen éleményszereket. Álljanak előttünk e tekintetben is, mint minden egyéb tekintetekben édes Idvezítőnknek tanulságos példamutatásai. Ő, ha egy szőlős kert mellett mene tanítványival s látta abban a földmivelőket: tanításaiban a szőlős kertet Isten országává, az abban dolgozott munkásokat, az Isten országában működő tanítványokká változtatta által. a) Ő egy szántóföld mellett, mellynek megért gabonái betakarításra várakoztak, figyelmezteti apostolait, hogy a jobbra megért hazafiakat az Isten országába gyüjtögessék össze. b) Néki egy forrás mellett, melly

a) Máté 20, 1—17. — b) János 4, 35.

a szomjuhozót fris vizével kinálta meg, eszébe jutott az örök élet vize, mellyből a ki iszik, soha meg nem szomjuhozik. a) Egy szóval mindenütt látszani kell rajtunk annak, hogy mi nemcsak testiek hanem lelkiek, erkölcsiek is vagyunk; és hogy azon végezzük, a min kezdettük vala, ne felejtsük most közelebb, hogy midőn *az Urat minden ő teremtett állatai áldják*, akkor szükség hogy ezen Urat mi emberek *lelkeinkben áldjuk*. Amen.

Fésős András,
debreczeni ref. lelkész.

a) János 4, 6—15.

15.

ERKÖLCSI ELMÉLKEDÉSEK A MEGÚJULÓ TERMÉSZET FELETT.

TANÍTÁS TAVASZ KEZDETEN.

Alapíge:

„Ha a te lelkedet kibocsátod Uram! megujulnak mindenek és te megnyitod a földnek szinét.“ *Zsolt. 104, 30.*

Sokszor állítám és fejtegetém már előttetek Atyámfiai! hogy az embernek nincs hivebb és bölcsebb *tanítója* a nagyszerü, a dicső *természetnél.* A felkelő és lenyugovó nap egyiránt; a nappal, melly világossággal árasztja be a földnek szinét, a sötét éjjel, midőn az egek kárpitján a csillagok örök tüzét lobogni látjuk; a szellőnek csendes lengedezése, épen úgy mint a zúgó szélvész s a menydörgésnek méltóságos hangja; a nyárnak teljessége, az őszben haldokló természet s a téli álomban nyugovó föld, mindnyájan minden különbség nélkül, mintegy *egyező* akarattal, valamelly ellentállhatatlan nagyszerü erővel ragadják meg lelkünket, nagyságos *gondolatokkal* s *érzésekkel* ruházzák azt fel s ezeknek szárnyain fölemelik ama dicsőséges pontra, hol a *természet* nagyszerüségét, a világegyetem teremtő Istenének s kormányzójának bölcseségét, dicsőségét és jóságát *közelebbről szemlélhetjük*, álmélkodva *csudálhatjuk* és *imádhatjuk* mindnyájan.

De valamint életünk folyásán legkellemetesebbnek látszik előttem azon *időszak,* midőn a gyermekség eszméletlen álmaiból kilépve, a nagyra törő, az érzésekkel áradozó és sokat igérő *ifjuság* mezejére lépünk: így az esztendő szakaszai között is földünkön, nem minden ok nélkül tarthatjuk legnagyobbszerünek, megragadónak s elbájolónak mintegy a tél halálos álmából uj erővel s *ifjultan kifejlő* s *előálló* tavaszt. Oh milly nagyszerü lehetett az, midőn a Megváltó könyezve állot meg *Lázár* koporsója

felett, de megzendíté a feltámadás ébresztő szózatát is mondván: „*Lázár kelj fel*," és Lázár új életre kelt föl. Lázárként nyugovék a halálos álom koporsójában a tél folyamán a *természet* mi körülöttünk is; és ime, a világok Urának szózata megzendült a felett is s a *Lázár-természet*: tavaszi ifju erővel kezd fölkelni a téli álom koporsója és kötelékei közől.

E nagyszerü érzések ragadják meg a zsoltáriró lelkét is, midőn azon részben, mellyből beszédemnek vezérigéit vevém, lelkesedve ekként énekel: Buzdulj fel lelkem, s dicsőítéssel áldjad az Urat! Én Uram Istenem, melly igen felmagasztaltattál te, oh erősséget és ékességet öltöztél magadra. A világosság fényével mintegy öltözettel vetted magadat körül s kiterjesztetted az egeket, miként egy kárpitot. A felhőknek és szélvészeknek szárnyain jársz s a lángoló tüzeket szolgáiddá tevéd. Hegyeket emeltél föl s völgyeket sülyesztél le, béborítottad a földet mélységes vizekkel mintegy öltözettel, de határt vetettél azoknak, mellyet által nem hághatnak. Megöntözöd s termékenyekké teszed a hegyeket és völgyeket s táplálod azokon az állatokat és az embereket. Szerzettél napot, melly midőn felkél, munkára megyen az ember, hogy dolgozzék mind estvéiglen; szerzettél sötét éjjelt, a holdnak halavány fényével, midőn a rengetegekből előjőnek a vadak s az oroszlán-kölykök kiáltanak az eledelért tehozzád, mint erős Istenhez. Oh Uram! te reád néz minden állat a földnek szinén és szemeit tehozzád emeli, hogy adj nekiek eledelt az ő idejökben; és ha kezeidet megnyitod: bételnek a te jóvoltoddal, de ha orczádat elfordítod tőlök, elviszed azoknak lelkét, elfogyatkoznak és földdé lesznek; de ha viszont éltető szózatodat kibocsátod, uj erőt vesznek s megujul az egész földnek szine. Legyen azért az Urnak dicsőség mindörökké s örvendezzen az Ur az ő teremtett állatiban.

Ha a zsoltáriró szép lelke, már ezred évekkel ez előtt, illy nemes és magasztos érzésekkel telt meg a természet megifjulásának szemlélésénél: jertek Atyámfiai! s felbuzdulván mi is az ő

példáján elmélkedjünk *némelly erkölcsi igazságok felett, mellyeket a tavaszban megifjult természet költ fel elménkben.*

Első és fő igazság, melly az elérkezett tavasz szemléléséből kitünik, hogy *a természetben minden olly változás, melly eleinte rendetlenségnek s pusztításnak látszik, végre a legszebb renddé és egyezéssé alakul vagy változik által.*

Gondoljatok vissza a földnek és természetnek csak néhány héttel ez előtti állapotjára is tájainkon! Nem emlékeztek-e, hogy a nap, a földi életnek és tenyészetnek ezen forrása, alább szállván egünkről, rövid pályáját ködök és felhők homályában futá meg, világát és melegét megvoná tőlünk, mintha örök homályban s hidegségben akarná hagyni földünket; a földet mint valamelly halottat, erős fagynak zárt koporsója borítá, s felette az üvöltő szélvészek s hózivatarok zugták mintegy a gyászos halotti éneket; az élőfák, fagy és zuzmarák terhei alatt görnyedeztek; az égi madarak számkivetve mintegy a természet elkietlenült kebeléről, az emberi hajlékok körül bujdosának; és mi is emberek saját tüzhelyeink mellé szorulva, mesterséges örömökkel vidámítottuk mintegy magunkat. Egy szóval a *természet* zordon s a *föld* ékesség nélküli és puszta vala körülöttünk, miként volt a teremtés kezdetén.

S im vegyétek figyelembe már most tájékunknak *mostani állapotát* s meglátandjátok, hogy ama látszólagos kietlenség és pusztulás, milly kellemetes *renddé* s *gyönyörü egyezéssé* fejlődött át. A pályáján feljebb emelkedett *nap* diadallal üzi szét a ködök és felhők homályát, tenyésztő világossága és melege növekedést vön; a *föld* fagyzárjai elenyésztenek, a zugó *viharok* csendes szellőkké lágyultak át, mellyeknek lehelletére füvek és virágok borítják nem sokára a föld kebelét, az *élőfák* kizöldelnek s azoknak lombos sátorából égi madarak énekelnek dicsőitő zengést a természet bölcs és jó Urának; és ti is *Atyámfiai!* kiket a sors a földmivelés szép munkájára hivott, elhagyván házaitokat, idejében a szántóföldekre mentek s derült ég alatt, égi madarak zengésénél szántogatjátok a föld kebelét s hű reménységgel hintitek

annak barázdáiba a magokat. Lássátok, illy szép és áldott a *természet fejlődése*; legyen azért az Urnak *dicsőség* mindörökké és *örvendezzen* az Ur az ő teremtett állatiban!

De nem csak a természetnek, hanem *az erkölcsi világnak* s a *nemzetek* és *országok* életének is megvan a maga tele és tavasza. Ah! s úgy látszik nékem, hogy ezen század, mellyben mi élünk, az országok, nemzetek és fejedelmek téli viharzásának és háborgásának nem minden ok nélkül neveztethetik. — Csudálatos gondolatok, eszmék, elvek és fejtegetések keletkeznek és állanak elő, tusakodnak egymással életre halálra a *tudományok* mezején. Fényüzés és az erkölcsök elaljasulása, határtalan hatalomra való vágyakozás, és rabszolgai engedelmesség egyfelől; másfelől az ős természeti egyszerüségre való törekedés, zabolátlan s korlátlan szabadságra való vágyakozás, hitetlenség, vallástalanság és istenkáromlás szállottak mintegy síkra s rettenetes fegyverekkel harczolnak egymás ellen. Nemzetek és országok borultak már a harczban vérbe és lángba, s az emberi nemzet már-már egy óriás háború lön, mellynek tagjai a pusztítás lelkének vezérlete alatt, egymás végső kiirtására törekedni látszanak. Van-e emberi elme, melly mindezeknek *végét* és *czélját* beláthatná. Ámde az Isten, ki kormányzója az emberi nemzet sorsának, itéletet teszen a népek között és sok nemzetségeket megfedd, nagy messze földig; felépíti a törvényes hatalmakat, mellyek ellen a zabolátlanná lett gonoszság törekszik, de viszont *megszabadítja a kiáltó szükölködőt és a szegényt, a kinek segítője nincsen*; a) megfogja a fegyvert az egymást öldöklők kezében s békességet szerez alkalmatos időben. Egy szóval, valamint a *természet* téli viharzásából kellemes *tavaszt*, úgy a *népek* és fejedelmek háborgásából is *szép rendet* és boldog nyugalmat állít elő. Ez a bölcs isteni *gondviselésnek utja*, a világok sorsának kormányzásában!

Második fő igazság, mellyet a tavaszban megifjult termé-

a) Solt. 72, 12.

szet költ fel elménkben, annak tudása, hogy a *természet kebelén, munkásság nélkül semmi öröm és boldogság s semmi remény nem tenyészhetik.* — Visgáljátok meg csak, vajjon mi lehet az oka, azon általános lelki derültségnek és vidámságnak, mellyet a tavasz elérkezése, még az érzéketlen teremtett állatokba is lehel? Vajjon mi az oka, hogy *vetéseink*, mellyek a föld fagyos kebelében szenvednek a tél folyamán által, nem sokára az életnek zöld szinével borítják el szántóföldeinket? mi az oka, hogy a föld kebele *zöldelő fákkal*, *füvekkel* és *virágokkal* fog ékesülni nem sokára? Mi az oka, hogy *minden állatok* valamelly édes vidámsággal eltelve járnak a föld kebelén; s az *égi madarak*, valamelly megható buzgósággal emelkednek az ég felé, dicsőítést zengvén Istennek? Lássátok, ezen általános vidámságnak, derültségnek s az erre épített édes reménységnek oka nem más, mint a természet *titkos munkálkodása!* Vajjon nem azért vagyunk-e reggel vidámabbak és erősebbek, mert ellankadt testünket az álom megujítja s ennek folyama alatt, a természet, eme legnagyobb orvos, kipótolta, helyrehozta elfogyott erőinket? Lássátok az elfáradt föld, épen a téli álom s a természet ez alatti *munkálkodása* és előkészítése által nyeri vissza elfogyott termékenységét; a nap melege és világa épen azért szünik s kemény fagy épen azért borítja a földkebelt, hogy abból ki ne párologjon a tenyészetre szükséges nedvesség; szélvészek és viharok igen, azért dulnak és küszködnek a levegő égben, hogy az minden ártalmas részektől megtisztíttassék. Egy szóval, a természet hasonló egy óriás műhelyhez, melly éjjel és nappal s a tél folyása alatt is megszünés nélkül dolgozik, hogy a tavasz elérkezésére a földbe annyival több tényező erőt leheljen.

Atyámfiai! halandó társaim! mindnyájan kiket a fő bölcseség e rövid életpálya megfutására állított, vegyétek kérlek mélyen szivetekre, ama nagy igazságot, mellyet a természet szemléléséből merítettünk, hogy t. i. nincs semmi öröm, semmi boldogság és semmi remény *munkásság* és szorgalmatosság nélkül reánk nézve sem e földön. Néktek e *por testnél*, melly a természet ha-

talma alatt áll, van nemesebb, dicsőbb és felsőbb részetek is, a *lélek* és értelem ez, melly Isten képe és szikrája tibennetek és tirajtatok. A *bün*, a *vallástalanság*, tudatlanság és erkölcstelenség, örök kárhozat telébe sülyeszthetik ezt; a *felvilágosodás*, a bölcseség és nemes erkölcsök napja, legyen előhozója s fentartója a ti lelketek tavaszának, hogy az földi és mennyei boldogságot szerző *gyümölcsöket* teremjen, ez idei s amaz örökkévaló életre. — *Ifjak*, kik az életnek ama szép napjait élitek, mellyet az élet tavaszának méltán nevezhetünk, ti vegyetek különösen példát e napokban a természetből; és miként megnyitjátok a *föld kebelét*, hogy az elhintett s kikelendő magokat, annál bővebb gyümölcsözésre érlelje a nyár: úgy *elméteket* és sziveteket is nyissátok meg, a bölcseség és vallás igéi előtt, hogy azok nektek bőv *gyümölcsöket* teremhessenek annak idején. Miként a kietlen tél a tavasz és nyár fáradsággal szerzett gyümölcseivel táplálja magát, úgy életünk is, midőn hanyatlásra száll, csak egyedül korunk tavaszában szerzett *gyümölcsökkel* lehet gazdaggá. Mikint a *földet*, mellyet nem mivelnek annak idejében, undok posványok s *hasztalan növények* borítják: úgy a *lélek* is, melly miveletlenül hagyatik, csak *bün* és *kárhozat forrásává* leend előbb utóbb; mert miként a *természetben*, úgy az emberi élet mezején is, nincs semmi öröm, semmi jólét, semmi áldás, semmi remény, hű munkásság nélkül!

Harmadik fő igazság, mellyet a tavasz elközelgetése költ föl elménkben, hogy az *egész természetben habár lassanként és sokszor észrevétlenül, de mégis minden a tökélyesbülés és javulás felé siet.*

Mennyi fű, mennyi növény, állat és ember lön enyészet és halál áldozata az elmult hónapokban! Az *ősz*, mint valamelly vad zsarnoka a természetnek, halál sárgájával vonta be a mezők füveit s a fák leveleit, majd elküldé szélvészeit s letépte azokat, s szétszórta őket messze a föld felületén; majd eljött az állatokra s emberekre nézve is, a halál a nyavalyák ostromával s gazdagítá a sírokat, Istennek szántóföldjét. És ezen általános pusz-

títása és romlódása az ősznek és télnek még sem vala egyéb, mint alapja és *forrása* a természet tavaszbani *tökélyesbülésének.* Rothadásnak indultak az igaz az elhullott magvak, de vajjon nem egyedül azért-e, hogy annál szebben, ifjabban keljenek ki, és dús gyümölcsöket hozzanak ismét. Elporlottak a füvek, fák és virágok, de nem azért-e, hogy ez által anyjukat a földet termékenyebbé tegyék. A holtak hamvai nyugosznak a sirokban, de a lélek Istenhez tért meg, még pedig megszabadultan a por rest kötelékeitől, s igy *szabadabban* és *tökéletesebben,* várván az örök életnek ama nagy tavaszát, midőn uj ég és uj föld lészen, s a hamvak is tökélyesbülten kelnek fel a sirokból.

Vedd eszedbe s nyomd mélyen szivedbe e nagy igazság érzését halandó társam, hogy a természetben, a világegyetemben, mellynek te is tagja vagy, lassanként minden *érik, javul* és *tökélyesbül!* Addig is tehát, mig e földön bujdosol, e nagyszerű kötelességről, e nemes rendeltetésről, a tökélyesbülésről, soha egy perczig is el ne felejtkezzél. Nem érzed-e ama fölséges isteni szikrának a *léleknek* erejét, indítását s mozgalmát te benned; nem érzed-e, hogy ez vonz és indít téged a maga hazája a menny felé, vonz és indít a maga forrása az örök tökéletességű Istenség felé. Legerősebb akadályod e nagyszerű, e nemes pályán való haladásodban, e világhoz való tulságos szerelem, melly nemzi a bünt; a bűn és erkölcsi romlottság pedig szüli a halált. Lelked önfentartásának erős ösztöne indítson, buzdítson és kényszerítsen tehát, hogy hiven fuss az erkölcsi *tökéletesség* nemes pályáján; erre vagy köteleztetve mint keresztyén is, mert vallásunk és anyaszentegyházunk dicső czélja nem más, mint a lelki felvilágosadás és erkölcsi tökélyesség az Üdvözítő Jézus nyomdokán. Harczolj tehát, és küzdj e nemes és emberhez egyedül méltó czélokért; harczolj és küzdj, egészen a diadalomig.

A teremtettségben minden olly változás, melly eleinte rendetlenségnek s rombolásnak látszik, a leggyönyörűbb *renddé* és

harmoniává leszen végre, — ez az első; — *munkásság* nélkül semmi öröm és semmi remény nincs a természetben, — ez a második; — végre a világegyetemben, habár lassanként és észrevétlenül is, de minden bizonynyal perczenként javul és *tökélyesbül* minden; ez a harmadik fő igazság, mellyet az elérkezett tavasz szemléléséből *fejtegettem* és tanítottam előttetek, s ezekből mind megannyi szép kötelességeket kötöttem lelketekre.

Ne elégedjetek meg kérlek, csak hallgatásával az én beszédemnek, mert ez semmi nem egyéb, mint utmutatás, buzdítás és lelkesítés; hanem vizsgáljátok, szemléljetek magatok is a természetet, mellynek kebelén éltek; meglássátok, hogy *tanulság, bölcseség*, lelki *fölemelkedés* és vigasztalás forrása leszen ez nektek.

És te Uram! ki örök forrása vagy minden életnek, minden áldásnak és minden bölcseségnek, kitől száll alá, minden jó adomány és tökéletes ajándék onnan felül az egekből, bocsásd ki a te Lelkednek tavaszát, az erkölcsi világra, a nemzetek és országok életére, a te anyaszentegyházadra, hogy a felvilágosodás, a szeretet és békeség által, megújuljon az egész földnek szine! Amen!

Révész Imre,
szentesi ref. lelkész.

IMÁK
TEMPLOMI HASZNÁLATRA.

I.
NAGY PÉNTEKI.

(Porosz agenda után.)

Istennek báránya, áldott Ur Jézus Krisztus! Te, ki keresztfára feszítve, büneinkkel érdemlett büntetésinket szenvedted, és a poharat, mellyet Isten haragja a mi büneinkért csordultig töltött, kiittad. A mi szivünk mélyen kesereg mi bennünk, hogy Neked mi, a mi büneinkkel ennyi bajt, ennyi fájdalmat szereztünk és mi mégis sokszor elfordulva tőled, elmentünk a bünök után s ez által neked uj fájdalmat okoztunk.

Oh Ur Jézus! kérünk Tégedet, bocsásd meg a mi büneinket, sőt a Te kimondhatlan szenvedésed és sok kínod, legyen nekünk még szenvedéseink között is egyedüli vigasztalónk. Folyjék a Te ártatlan véred a mi bünös sziveinkre, oltsa meg annak bünös gerjedelmeit, oltsa meg a pokloknak lángjait, mellyek miatt felette igen gyötretünk. Légy kegyelmes hozzánk, mint kegyelmes valál hajdan a melletted függő gonosztevőhöz s ha epedve hozzád kiáltunk, mutasd meg nekünk a paradicsomot, hol egykor veled leszünk.

Készitgess minket mindinkább a boldog végre; de kivált a halál végórájában ne légy távol tőlünk Uram! neveld benned való hitünket, hogy meggyőzzük a halál rettentéseit. És ha majd akkor többé füleink nem hallanak, a Te lelked tegyen bizonyságot a mi lelkünknek a felől, hogy mi, mint a Te örökös társaid, nem sokára együtt leszünk az egekben. És ha majd akkor szemeink többé nem látnak, nyisd meg hitünk szemeit, hogy szép egeidet nyilva lássuk magunk előtt és Téged ülve az Atyának jobbján, a mikor nem sokára mi is ott leszünk, a hol Te vagy.

És ha majd akkor a mi nyelvünk többé nem szólhat, akkor szóljon mi helyettünk a Te lelked kimondhatlan fohászokban és

mondja helyettünk a mi sziveinkben: Atyám! a Te kezeidbe ajánlom lelkemet, mellyet megváltottál én idvességemnek Istene! Add Uram, hogy a Te félelmedben éljünk és a Te kegyelmedben haljunk meg. Menjünk el annak idejében, békeségben, nyugodjunk a sirban csöndesen, támadjunk föl isteni erőd által s akkor vegyük örökül az örökélet reménységét. Az Atyának, a Fiunak és a Szentléleknek, legyen dicséret, dicsőség, mindörökké. Amen.

II.

HUSVÉTI.

(Dobostól.)

Dicséret, dicsőség legyen Neked Idvezítőnk, ki nagy munkádat elvégezted. Hála Neked, ki elvetted mérgét a koporsó fulánkjának. Halálból feltámadt élet fejdelme! Neked zengjen husvéti énekünk, az egek, az egek alatt forgó világok, a föld és a földön lakó megváltott sereg, előtted boruljon le tisztelettel és hálával.

Tied Uram a hatalom, mert az élet és halhatatlanságot Te hoztad világosságra. Ez a mi földünk a sírok hazája, hozzád emeli átokkal terhelt fejét, és megdicsőül feltámadásod mennyei sugáriban. A csontokkal beszórt mező, mellyet hajdan a próféta látott, megelevenedik, mert Te, a ki sírodból kijöttél, eltépted a halál köteleit. A sírok kiadják halottaikat, a pokol rettentése, a halál sötét éjszakája, a koporsó hatalma megszégyenült. Ezért fogadd el megszabadult néped hódolatát.

Nem rettegünk többé a félelmek királyától! Mi keresztyének, a Te testvérid, testednek tagjai vagyunk, mi a Te szent halálodban meghaltunk, feltámadásodban feltámadunk. Te Uram értünk haltál meg, értünk támadtál fel a halálból és mi tudjuk, hogy Megváltónk él, ki hiveinek testét a sírban megrohadni nem engedi, hanem feltámasztja őket amaz utósó napon.

Ne engedjed hát oh élet fejdelme! hogy szivünk félelmével nézzünk a sír titkos éjjelébe, kétkedő gondolatinkat, félelmes képzeletinket, győzze meg a hit mennyei ereje. E félelmes két-

kedések közt áll Uram a Te tudományod mennyei boldogság fényében, mintegy kőszál a tenger sötét hullámi fölött. Minden elvész, az ég régi sátora elszakadozik, a világ ábrázata elmulik, a csillagok magos helyökről lehullanak; de a Te igéd megmarad mindörökké és mikor minden elhágy minket, a Te tudományod megmarad s átvezet minket a halál sötét mélységein.

Ha a Te tudományod örökké tart, örökké megtart minket is a hit, mellyet e tudomány lehel át lelkünkbe. Ám legyen porrá testünk porsátora, férgek rágják meg belső részeinket, Jézus a kiben mi hiszünk, Jézus a mi fejünk él! nekünk mint tagjainak élnünk kell. Élünk többé nem mi, hanem ő él mi bennünk s a melly életet e testben élünk, éljük azt az ő benne való hitnek általa, ki szeretett minket, ki meghalt és feltámadt értünk. Amen.

III.

ÁLDOZÓCSÖTÖRTÖKI.

(A nassaui liturgia után. *)

Felséges Isten! mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja! a ki Fiadat feltámasztottad a halálból s jobbod felől ültetéd az egekben, — dicsérünk és magasztalunk Tégedet s hálás szivvel örvendünk a mi Közbenjárónk és Fejedelmünk megdicsőíttetésén. Ő immár a megaláztatás állapotából, mellybe érettünk szállott alá, kiemeltetvén felmagasztaltatott; ő, kit elküldöttél idvezítésünkre, ismét visszatére Hozzád; érettünk él ő, ki érettünk élt itt alant, ott fent is a dicsőségben, hol helyet készíte számunkra, hogy mi is ott lennénk, a hol ő vagyon.

Oh vonj minket e mennyei ünnepen, ő utána ég felé! Taníts minket keresni az oda fenn valókat, hol a Krisztus vagyon, ülvén a Te jobbodon! E világon ő elvégezé a munkát, mellyet reá biztál, elvégzé futását: segélj minket is, hogy teljesíthessük tisztünket, futásunkat a kegyesség és hit után elvégezhessük, őt követhessük míg itt ez idegen hazában vándorlunk, hogy méltók legyünk őt az örök mennyei városba követhetni.

*) Liturgie bei dem öffentlichen Gottesdienste der evangelisch-christlichen Kirche in dem Herzogthum Nassau. Wiesbaden. 1843.

Öneki teljes hatalom adatott mennyen és földön; mi az ő drága vérén szerzett népe s tulajdona vagyunk. Ne engedd, hogy ezen mennyei Urunkról valaha megfelejtkezzünk! cselekedd, hogy mi, mint örökség szerinti népe, neki önként engedelmeskedjünk nyert győzelme után, mikint ő engedelmes vala Neked a kereszteni halálig.

Örök idvesség szerzője ő mindazokra nézve, kik hozzá hittel ragaszkodnak s benne bíznak: eszközöld, hogy tőle minket semmi el ne szakaszszon; róla híven vallást tegyünk, hogy benne való bizalmunkat s reményünket mind végig megőrizzük; hogy minden, a ki benne illy reményét helyezi, magát meg is tisztítsa, miképen tiszta ő.

Szenvedések által ment ő a dicsőségbe, küzdött s harczban meg nem hanyatlott, s íme győzelmet nyert, elvette törhetlen hűsége jutalmát. Oh erősíts meg minket, hogy mi, mint Jézus Krisztus harczosai szenvedjünk s küzdjünk a koronáért, melly senkinek nem adatik, hanemha nemesen harczolt! — Ő megtagadta önmagát s önkint felvette a keresztet: oh eszközöld, hogy mi is föltekintvén reá, példájából erőt merítsünk, miszerint mi is megalázzuk magunkat hatalmad előtt, minden szenvedések között, azon bizodalomban, hogy majdan minket is, miként őt, felmagasztalsz.

Megdicsőített Üdvezítőnk! Meghallgattatott a Te könyörgésed: „Dicsőíts meg engemet Atyám! Tenmagadnál, azzal a dicsőséggel, melly dicsőségem volt Tenálad, minekelőtte e világ lenne:“ oh teljesítsd azon szavadat, mellyet utósó könyörgésedben a szenvedések éjjelén mondottál: „Atyám! a kiket nekem adtál, akarom, hogy a hol én vagyok, azok is én velem legyenek, hogy lássák amaz én dicsőségemet.“ Tiéd az ország és Te mindenek felett uralkodol; a Te tanácsod megáll, akaratod meglesz, a Te igéd el nem mulik, bár az ég és föld elmuljanak; a Te győzelmed a mi győzelmünk, dicsőséged a mi dicsőségünk, a Te erőd és hatalmad biztosítéka örök üdvességünknek. Adjad, hogy a Te életed is éltünk példájára legyen, a Te erőd a mi

erősségünk, a Te igéd kalauzunk a vándor pályán s szövétneknünk az élet éjjelén, a Te oltalmad legyen menedékünk s bizodalmunk. — Mi a Te megváltottaid vagyunk s mennyei dicsőségedből is Tieidnek ismersz bennünket; mi a Te országod polgárai vagyunk, a Te szereteted s gondod tárgyai, a Te igéretid örökösei: Te nálunk s velünk akarsz lenni minden napon e világ végezetéig. Ne távozzál el azért tőlünk Urunk! Üdvezítőnk! kegyelmeddel jelenj meg nálunk s légy velünk mostan is e gyülekezetben s áldj meg minket, kik Nevedben egybesereglettünk! Hozzánk mindnyájunkhoz szólasz onnan fölül: „Tartsd meg azt, a mi nálad vagyon, hogy senki el ne vegye a te koronádat.“, Halljuk Uram! a Te szódat és követjük azt; a Te isteni oltalmadban bizunk: segélj, hogy éljünk, küzdjünk, szenvedjünk, végezzünk, miként Te; s cselekedd, hogy majdan, midőn eljövendesz mennyből ítélni eleveneket és holtakat, a Te dicsőséged megjelenésének idején örvendezzünk és vigadjunk Teveled, a ki az Atyával élsz és uralkodol mind örökké. Amen.

IV.

PÜNKÖSTI.

(Klöpper liturgikájából. *)

Mindenható Isten, irgalmas Atyánk, megjelentünk szent szined előtt, megemlékezvén jó kedved igéretéről, mellynél fogva megbiztattál, hogy áldott lelkedet, kiöntöd fiainkra, leányinkra, szolgáinkra és szolgálóleányinkra. Bételjesítéd ezen tett kegyelmes igéretedet, a te Fiad az Ur Jézus Krisztus tanítványin, annyira, hogy ők a Te lelkeddel megteljesedének.

Uram! mi is a Te fiaid és leányid, a Te szolgáid és szolgálóleányid vagyunk és kérünk Téged a Jézus nevében, hogy nagy irgalmad szerint emlékezzél meg mi rólunk is, és öntsd ki mireánk Szentlelkedet. A Te lelked a kegyelemnek lelke, erre pedig nekünk nagy szükségünk van, adj hát minekünk ő benne

*) Liturgik oder Theorie der stehenden Kultusformen in der evang. Kirche. F. W. Klöpper Leipzig 1841.

kegyelmet és idvességet. A Te Szentlelked az igazságnak lelke, adjad, hogy vezessen minket minden igazságra. Ő az erőnek lelke, mi pedig erőtlenek vagyunk; jövel hát erőtlenségünk segedelmére, hogy általa megerősödjünk a bensö emberben, az ő kegyelmének gazdagsága szerint. Sok keresztet, sok nyomorúságot kell hordoznunk ez ideigtartó életben; de a Te lelked vigasztalásnak lelke, leheld hát belénk mennyei vigasztalását és enyhítsd a földi sok nyomoruságot.

Mi nem tudjuk, mi módon járjunk Teelőtted, azért Uram vizsgálj és próbálj jól meg és lásd meg, ha vajjon gonosz ösvényen járunk-e, és vezess minket Szentlelked által az egyenes uton. Hidegek, lágymelegek vagyunk Uram a hitben és a szeretetben; de a Te lelked ama mennyei tüzes nyelv, általa gyujtsd meg hitünk és szeretetünknek füstölgő gyertyabelét. Mi nem tudjuk, mint kell imádkoznunk; de a Te Lelked a könyörgés lelke, add nekünk tehát Szentlelkedet, hogy mellettünk szóljon kimondhatlan fohászkodásokban, hogy tegyen bizonyságot lelkünkben a felől, hogy mi a Te gyermekid vagyunk, és bizvást mondhassuk: Abba! Édes atyánk!

Uram! teremts bennünk tiszta szivet, önts belénk egészen uj lelket, ne vess el minket szent orczád elől és a Te lelkedet ne vedd el mitőlünk. Add Uram, hogy lelkednek ellene ne szegüljünk, hanem hagyjuk magunkat általa igazgattatni mindenekben. Őrizz meg minden gonoszságtól, a bün kevélységétől, hogy mi a Te templomid legyünk és azok maradjunk. Erre segélj minket, oh mi Urunk Istenünk, Szentlelked ereje által, a Jézus Krisztusért. Amen.

V.

PÜNKÖSTI.

(Révész Imrétől.)

Örök Isten, legtisztább lélek, legtökéletesebb valóság! Téged keres s hozzád emelkedik lelkünk e nagy ünnepen, a lelkesedésnek s szent ügyérti buzgóságnak nagy ünnepén. Mert Te vagy az egyedül oh Uram! ki határtalan erőddel lételre szólítád

s kormányozod a roppant világot és ebben az emberi nemzetnek erkölcsi életét is.

Áldott légy Uram! hogy az embert a te erődnek szikrájával, a lélekkel ruháztad fel, melly által őt képessé tevéd arra, hogy fölemelkedve a föld porából, dicső czélokért lángra gyuljon s harczolván az örök igazságokért, Tehozzád hasonlatossá lenni törekedjék.

Áldott légy Uram! hogy a Te anyaszentegyházadat s annak hű őrállóit, a szegény, az egyszerű apostolokat nem hagytad árváúl; sőt fiadnak megdicsőülése után, örök emlékezetű napján a pünkösdnek, sebesen zúgó szélnek zendülésében s tűznek lángjában elküldéd az erőnek és bátorságnak lelkét, melly által azok diadalmasan harczolák az Isten országának nemes harczát.

Áldott légy Uram! hogy az első keresztyének között támasztottál olly hű bajnokait a hitnek és az igazságnak, kik örömmel tűrtek és szenvedtek a Te nevedért s lelkesedve mentek a halálra az anyaszentegyház dicsőségeért.

Áldott légy Uram! hogy akkor is, midőn az emberi gyarlóság, már-már homályba borítá a te tudományodnak éltető napját, dicső emlékezetű reformátorokat e hazában is állítottál elő, kik megteljesedvén Szentlélekkel, a te keresztednek erejével megmozdíták a földet s szózatukra, mint valamelly sebesen zúgó szélvésznek fuvallására, megtisztult a vallásos élet láthatára.

Oh Uram, lelkeknek atyja! buzgó szivvel könyörgünk Tenéked, tégy minket méltó utódivá s tanítványivá a nagy elődöknek, a dicső emlékezetű atyáknak. Ime kitárjuk a mi szivünket és lelkünket Tenéked, hogy abba lelkednek igaz buzgóságát leheljed; hogy felemelkedést, bátorságot, erőt és áldozatkészséget birhassunk mindannyiszor, valahányszor a Te szózatod nemes czélokérti küzdésre szólít minket fel; hogy igy lelkesülten harczolhassunk mindaddig, míg ama napon elveendjük az igazságnak koronáját. Amen.

PÜNKÖST ELŐTTI BŰNBÁNATI IMÁDSÁGOK.

Hétfő reggeli.

Minden időben és minden körülmények közt velünk van a te áldott kegyelmed, oh Szent Ur Isten! hogy mi rajtunk segíts és velünk jót tégy. E boldogító hittől lelkesülve, bizalommal emeljük fel hozzád most is buzgó imádságunk szavát, kérvén, hallgass meg minket benned bízó fiaidat és leányidat, szent fiad Jézus nevében. Amen.

A Te mindennél drágább kegyelmedből, éltünk uj hetét kezdjük e napon, oh felséges Isten, mi Urunk s édes Atyánk! minek okáért mindenek előtt hála- s öröm-érzetekkel imádjuk szent nevedet, hogy minket mindeddig kegyesen megtartottál, a veszélyektől oltalmaztál, sőt sokféle javaiddal ingyen kegyelemből megáldottál. Köszönjük oh szerető Atyánk! hálás szivünk teljességéből köszönjük, ama sokféle jótéteményeket, mellyeket Te tőled minden érdemünk nélkül nyertünk, egyszersmind alázatos bizalommal könyörgünk Teneked, mint kegyes Atyánknak s Istenünknek, hogy e napon és héten, sőt éltünk egész idejében cselekedjél irgalmasságot mi velünk és a mieinkkel. Áldd meg a mi napjainkat, mellyeket nekünk engedsz és segíts, hogy azokat szent neved dicsőítésében s kötelességeink mindenkori hű követésében tölthessük el. Sötét homály fedezi ugyan szemeink előtt a jövendőt, s nem tudhatjuk, mit hoznak reánk a következő hetek és napok, sőt csak a mai nap is: de azért nem félünk, csak a Te áldott lelkednek kegyelme ne távozzék el tőlünk; mert tudjuk, hogy Te mindeneket javukra s üdvökre igazgatsz azoknak, kik szent törvényeidet betölteni hiven igyekeznek. Az erről meggyőződéssel biztasd azért hitünket, erősítsd reményünket, s növeld bennünk az isteni és felebaráti szeretetet, hogy

ugy fényljék a mi világosságunk más emberek előtt, hogy látván mások is jó tetteinket, dicsőítsenek Tégedet mi mennyei Atyánkat, Istenünket, mi pedig keresztyén jó reményünkben soha meg ne szégyenüljünk.

Oh mindenható Felség, kegyelmes Istenünk! jól érezzük mi magunkban az emberi erőtlenséget és gyarlóságot, mihez képest mindennemü igyekezeteinkben és minden körülmények közt, szükségünk van a te szent segedelmedre. Légy azért jelen mi mellettünk áldott Lelked kegyelmével és segíts minket hivatalos dolgaink folytatásában, hogy mindennemü szent és igazságos igyekezeteinkben szerencsésen előmehessünk. Légy velünk a Te vigaszoddal, ez életnek bajai és szenvedései közt, hogy azokat keresztyén béketüréssel hordozhassuk, mígnem azoktól minket nagy irgalmadból megszabadítasz. Légy velünk szent segedelmeddel az igaz bünbánat és szives megjobbulás nagy munkájában, hogy a Te félelmed és kötelességünk érzete, hathatósan indítson minket az erénynek és szentségnek követésére. Légy velünk áldott Lelked kegyelmével, különösen azon kétes és veszélyes pillanatokban, midőn vagy önindulataink, vagy a mások gonosz példái bünre ingerelnek, hogy semmit ne tegyünk, mi szent akaratoddal, kötelességeinkkel s keresztyén méltóságunkkal ellenkezik. És a miket e részben eddigi napjainkban, akár vakmerőségből, akár könnyelmüségből vétkeztünk, bocsásd meg azokat közbejárónk végetlen érdemeiért és tégy minket büneink bocsánatjáról s lelkünk üdvéről bizonyosokká az ő általa szerzett szent vendégségben, mellyhez most is kegyes és szent indulatokkal készülgetünk!

Földi éltünket is oh mennyei Atyánk! örvendeztesd meg szükséges áldásaiddal. Adj a te fiaidnak s leányidnak állandó békét, jó egészséget és foglalkozásaikban boldog előmenetet. Oltalmazd a keresztyén anyaszentegyházat mindenféle veszélyektől, hogy igazság, békeség, atyafiui szeretet és minden erények lakozzanak abban mind végig. Terjeszd ki kegyes gondviselésedet hazánk, ennek minden városai, helységei s egész határa felett;

adj kellemes termő napokat, békés örvendetes időket. Vigyázz felséges Fejedelmünkre és az ő fenséges házára. Áldd meg a fő rendeket, előljárókat, közhivatalt viselőket, hogy tartozásaik hű teljesítésében keressék és találják legnagyobb örömüket. Szenteld meg igyekezeteiket az egyházi és iskolai tanítóknak, kereskedőknek, mesteremberekeknek, utasoknak és földmivelőknek. Légy jól az özvegyekkel, árvákkal, szükségben és betegségben lévőkkel, hogy ekképen mindenek örömben és békében érjük el az estvét, szent neved dicsőségére, az Ur Jézus által. Amen.

Tudva vannak előtted oh mindentudó Felség! minden mi szükségeink, pótold ki tehát azokat kegyesen. Tudva vannak előtted mostani kéréseink is, hallgasd meg tehát és teljesítsd be azokat ingyen jóvoltodból, Jézusnak isteni tanítónknak érdemeért. Amen.

Hétfő délesti.

A te kegyes oltalmad alatt éltünk s bölcs igazgatásod alatt munkálkodtunk e napon is, oh nagy Isten, mi kegyelmes Urunk és Atyánk! miért midőn most teneked buzgó szivvel hálákat adni akarunk: kérünk segítsd áldott kegyelmeddel szent igyekezetünket, hogy lélekben és igazságban imádhassuk nagy nevedet, az Ur Jézus által. Amen.

Nyugalmat és pihenést kiván lelkünk s testünk a napnak gondjai és szorgalmai után. És Te oh jóltevő Atyánk! minden estvének idején betakarsz minket gondviselésed biztos oltalmával, hogy az éj csöndében kipihenjük a napnak terheit és fáradságait. Mielőtt azonban fejünket nyugalomra hajtanók, hálás tisztelettel imádjuk szent nevedet, hogy édes atyai kedvezéseidet rajtunk ma is megsokasítottad és az estvét békében elérnünk engedted. Oh mi sokak lehetnek embertársaink közt, kik elfáradva az élet sulyos terhei alatt, hiában ohajtják és keresik a

nyugalmat, melly őket messze kerüli! Oh mi sokan lehetnek, kik ágyuk fenekén búsan sohajtoznak, kivánván csak néhány óráig tartó pihenést találni! de fájdalmaik és titkos bánataik elkergetik a nyugalmat szivökből és az édes álmot szemhéjaikról. Áldott legyen immár oh kegyes Atyánk! nagy irgalmasságod, hogy minekünk az életnek valamint fáradságaiban, ugy nyugalmában is naponkint részt adsz. Áldott legyen a Te nagy neved, hogy nem tekintvén bünös és méltatlan voltunkat, minket vidám napokkal és csöndes éjekkel megörvendeztetsz; noha meg kell vallanunk mindentudóságod előtt, hogy mi sem vagyunk jobbak és érdemesbek másoknál, kiket ez idő szerint bánattal és keserüséggel látogattál. Vajha e kitünő kedvezésed meggondolása, hivekké és szorgalmasokká tenne minket szent akaratod teljesítésében, hogy örömmel munkálkodnánk a mi hivatási körünkben míg nappal van, mígnem eljő az éjszaka, mellyen többé senki nem munkálkodhatik. Vajha szent törvényed mindenkori megtartásában keresnők örömünket és boldogságunkat, igy lenne kedves és édes reánk nézve az éji nyugalom is. Segítsd kérünk oh szent Isten! segítsd e végre áldott lelked kegyelmével a mi erőtlenségünket, hogy tehessük mindenkor és mindenekben a te jó és kegyes akaratodat, a bünöket pedig, ezeket az emberi nyomorúság egyedüli okait, gondosan elkerülhessük. Vajha mint megnyugszik testünk minden éjjel a napnak szorgalmaitól: azonképen nyugalmat találhatna lelkünk is jó tetteink boldogító érzetében, és ne zavarnák annak békességét sem az indulatok szélvészei, sem a lelkismeret kínzó fájdalmai! De szükség, hogy e részben bánatos szivvel tegyünk vallomást előtted hibáinkról s vétkeinkről, szükség, hogy ezeknek bocsánatukért bünbánó szivvel esedezzünk. Bocsásd meg tehát oh nagy irgalmu Isten! mindennemü vétkeinket, bocsásd meg közelebb azokat, mellyeket e napon szent parancsaid ellen cselekedni merészeltünk, egyszersmind erősíts meg minket a jóban, hogy az erény ösvényén naponként előbb mehessünk, lelkünk boldogító nyugalmát pedig semminemü bántörténet meg ne zavarhassa.

Kegyes gondviselésedbe ajánljuk az éj sötétségében mimagunkat, közel és távol levő rokonainkat, egész hazánkat s nemzetünket, ennek felséges Fejedelmét, Urunkat, főbb és alsóbb rendeit, elöljáróit, valamint a köztisztségben levőket, mesterembereket, kereskedőket, földmiveseket és utasokat, mutasd mind ezekhez az ő különböző állapotukhoz képest kegyelmes jóakaratodat és atyai szeretetedet. Légy oltalma városunknak (helységünknek), gyülekezetünknek, lakhelyünknek. Vedd fel ügyöket az özvegyeknek, árváknak, szükségben és betegségben levőknek, hogy atyai szereteted gazdagságát mindenek érezzék, s az uj napnak uj szorgalmaira mindenek örömmel viradjanak fel a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

Nyugalmat és pihenést adsz Te kegyes gondviselő Atya! mindazoknak, kik a napnak szorgalmait és munkáit hiven végezni s minden bünt a lehetőségig kerülni törekszenek. Találjunk azért békés nyugalmat az éjjel gondviselésed árnyékában mi is s nyerjünk kegyes választ kéréseinkre, szent fiad Jézus tökéletes érdemeért. Amen.

Kedd reggeli.

Te hozzád kiáltunk oh mennybeli felséges Isten! jó reggel kiáltunk Te hozzád, hogy megtekintsed különféle szükségeinket és alkalmas időben jól tégy mivelünk. Vedd azért füleidbe imánkat és hallgasd meg esedezésünket, mert egyedül Tebenned bizik a mi lelkünk az ur Jézus Krisztus által. Amen.

Buzgó hálaadással magasztaljuk oh nagy Isten! a Te szent nevedet, azon sokféle jótéteményekért, mellyeket minekünk mindeddig ajándékoztál. Hálaadó dicséretet mondunk Teneked főképen azért, hogy minket a semmiből létre hivtál, képedre s hasonlatosságodra alkottál, okos értelemmel s szabad akarattal felruháztál a végre, hogy e nemes tehetségek czélszerü hasz-

nálása által, dicső hivatásunkhoz, ugymint az örök üdv elnyeréséhez naponként közelítsünk. Legyen örök hála oh szerető Atyánk! Teneked azért is, hogy egészségünket, békességünket mind ez ideig kegyesen megtartottad, s dolgainkat e gyarló élet változásai közt is ugy igazgattad, hogy létünknek s jóvoltod érzetének méltán örvendezhetünk. Ime közelebb a mult éjjel is Te oltalmaztál minket minden veszélyektől és Te virasztál fel az uj napra uj erővel és vidám elmével. Kimondhatlanok valóban édes atyai szereteted bizonyságai mi hozzánk s jótéteményid számlálhatlanok, felülmulják azok értelmünket és érdemünket annyira hogy méltán valljuk kisebbeknek mi magunkat a Te irgalmasságidnál, mellyeket velünk időről időre cselekszel. Kérünk immár oh minden kegyelem Atyja! Tégedet, tartsd fen tovább is hozzánk édes atyai jó kedvedet és szerelmedet, segíts minket áldott lelkeddel az igazságra és szentségre, hogy számtalan jó tetteid erősen indítsanak minket a te irántad s embertársaink iránt viseltető szives szeretetre és mindennemü kötelességeink hü teljesítésére; ne engedd, hogy valaha szent neved dicsősége az igaz vallásosság s a közjó iránt meghidegüljünk avagy megrestüljünk, sőt add, hogy az ezek iránti hüséget és szorgalmat tartsuk életünk legnagyobb örömének s legbizonyosb boldogságának. Add közelebb a Te szent segedelmedet és áldásodat, azon foglalkozásokra, mellyeket kegyes akaratod szerint ma is végeznünk kell; adj szives készséget minden jóra, hogy akár mi nélkül ellegyünk ez életben inkább, hogysem mint szent Felségednek csak egyetlen egy parancsa ellen is vétkezzünk. Minthogy pedig e részben nem ok nélkül vádol lelkünk ismerete sokféle hibáinkért s botlásainkért, kérünk oh nagyirgalmu Atyánk! bocsásd meg azokat ingyen jóvoltodból s add egyszersmind nekünk szent lelked áldott kegyelmét, hogy szives bünbánat s megjobbulási szent szándék foglalják el egészen lelkünket, hogy majd a szent ünnep vidám elközelgésével, méltó vendégei lehessünk a kegyelem asztalának s ott büneink bocsánatáról s lelkünk örök üdvéről biztatást vehessünk.

Te tőled függenek oh mindenható Felség! az emberiség minden dolgai, ugy igazgasd tehát mindenkor ezeket, hogy láthatók legyenek édes atyai szereteted jelei minden népeken. Tartsd fen a közbékét, terjeszd az igaz világosságot, vallásosságot és kegyes erkölcsöket. Adj termékeny időket s munkálkodásra alkalmas napokat s ne engedj soha fogyatkozást látnunk azon dolgokban, mellyek éltünk szükségeire, könnyebbségére s jólétére szolgálnak. Örvendeztesd meg mindenféle áldásaiddal hazánkat és nemzetünket. Segítsd népei boldogságát tárgyazó szent szándékaiban felséges Urunkat, s növeld az ő napjainak számát kivánt jó egészségben. Könyörgünk az előljárókért s köztisztségben levőkért, hogy szent segedelmed által tartozásaiknak hiven eleget tehessenek, köztünk a jó rendet, törvényes szabadságot és közbékét állandóan fentarthassák s így mindenek jólétét hathatósan előmozdítsák. Küldj áldást az egyházi és iskolai tanítók munkáira, adj szerencsés előmenetet a hallgatóknak és tanulóknak az igazság ismeretében és követésében. Légy oltalma e városnak (helységnek) és egyháznak minden veszélyek ellen. Sokasítsd áldásaidat határainkon, elménk s kezeink munkáin. Lásd meg különféle szükségeiket az özvegyeknek, árváknak, nyomoruknak és betegeknek. Add, hogy a vétkek kevesbüljenek s minden erények sokasuljanak a halandók között és ekképen szent országod dicsősége terjedjen isteni Tanítónk Jézus által. Amen.

Te hozzád kiáltottunk szükségünknek idején oh minden jóknak elfogyhatlan kútfeje! s reményljük, hogy meglátod fogyatkozásainkat, s meghallgatod kéréseinket. Könyörülj tehát rajtunk s add meg nekünk mindazon jókat, miket tőled most a fiui és leányi szives bizalommal kértünk az Ur Jézus nevében. Amen.

Kedd délesti.

Tebenned biztunk eleitől fogva oh örök jóságu Isten! tégedet tartottunk legbiztosb oltalmunknak, legnagyobb jóltevőnknek. És Te mind ez ideig megmutattad hozzánk édes atyai ke-

gyességedet. Ennek okáért fiui s leányi bizalommal járulunk most is Tehozzád, kérvén, hallgass meg minket, a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen!

A te kibeszélhetlen jóságodnak s atyai szeretetednek nyilvános tanúja oh felséges Isten! e végéhez közelgő nap is: mire nézve mint hű fiak s jó leányok méltán áldozunk Teneked hálaadó dicsérettel. Legyen hát örök hála és dicséret nagy nevednek, hogy nem tekintvén erkölcsi fogyatkozásainkat s különféle vétkeinket, minket naponként ujabb s ujabb áldásokkal megörvendeztetsz, s közelebb e végéhez közelgő napon is irgalmasságot cselekedtél mi velünk, mind lelkünkre mind testünkre nézve. Méltó dolog azért és igen illendő, hogy illy sokféle jótéteményeidért mi is, nem csak ajkainkkal és szavakkal, hanem szivünkkel és tetteinkkel magasztaljunk és tiszteljünk Tégedet. Adj tehát oh szent Isten! szivünkbe hálás tiszteletet irántad s hű engedelmességet szentséges parancsaid iránt, hogy Tégedet teljes szivünkből lelkünkből szeressünk, féljünk és tiszteljünk mindenkor, adj erőt és kegyelmet arra is, hogy felebarátainkat ugy szerethessük mint mimagunkat, és örömest cselekedjük ő velök mind azt, mit méltán kivánhatunk, hogy hason esetben velünk ők is cselekedjenek. Eképen igyekezvén betölteni a szeretet nagy törvényét, hiszszük és reményljük, hogy a te kegyelmedben mind végig megmaradunk, és naponként előbb megyünk a szentségben, mi nélkül Tégedet oh szent Ur Isten! senki nem láthat. És mivel eddigi napjainkban sokszor és sokakban vétkeztünk a szeretet parancsai ellen: kérünk oh könyörülő Atya! Tégedet, ne büntessél minket érdemünk szerint a mi vétkeinkért, sőt bocsásd meg azoknak méltó büntetéseit az Ur Jézusnak, közbenjárónknak végetlen érdemeiért; bocsásd meg nevezetesen azon botlásokat, mellyeket a kötelesség és erény utján ma is tehettünk, hogy igy lelkünket üdvezítésed áldott reményével vigasztalhassuk. Tégy egyszersmind vigyázóbbakká minket a mi indulatainkra, beszédeinkre és tetteinkre, hogy jövendő napjaink-

ban szerencsésen elkerülhessük mind azokat, mik szentséges törvényeiddel meg nem egyeznek; cselekedjük ellenben mind azokat, miket tőlünk okosság s lelkismeret szava, különösen a te kijelentett kegyelmes akaratod kiván.

Földi éltünkre nézve is Te tőled veszünk naponként oh jóltevő Isten! mindennemü áldásokat: ennek okáért méltán mondunk Teneked szives köszönetet, azon jókért, mellyekben ma is részesülénk; egyszersmind biztosan ajánljuk jövendőre nézve is mi magunkat és minden dolgainkat; a te mindenható gondviselésedbe, bölcs és kegyes igazgatásodba. Tartsd meg tehát kérünk tovább is éltünket, egészségünket és békénket, hogy az ép és egészséges testben vidám szívvel s lélekkel dicsőítsük mind végig szent nevedet. Hatalmas őrizeteddel fedezgesd ez éjjel is mindenféle veszélytől hazánkat, nemzetünket; parancsolj bőséget, hasznos termő időket a te népednek, hogy a föld gazdagon megteremje mind azon dolgokat, mellyek éltünk szükségeire s ártatlan örömeire megkivántatnak. Áldd meg Urunkat és a császári házat jó kedvednek világos jeleivel. Tedd hivekké az elöljárókat, igazgatókat, köztisztséget viselőket az ő hivatalukban, hogy készek legyenek minden tehetségeikkel szolgálni a te dicsőségednek és a közboldogságnak. Vigyázz gondos szemekkel e városra (helységre) s gyülekezetre, mindennemü károkat és szomorú eseményeket fordíts el kegyesen mi tőlünk és a mieinktől. Nyugtasd meg híven végzett napi munkáik után, a mesterembereket, kereskedőket, földmivelőket és utonjárókat. Rendelj időről időre kegyes jóakarókat az özvegyeknek s árváknak, szabadítsd ki bajaikból a méltatlanságot szenvedőket és betegeket, adj csöndes és üdves kimulást a haldoklóknak és láttasd meg mindenekkel édes atyai gondviselésed bizonyságait szent fiad Jézus végetlen érdemeért. Amen!

Megelégíted szent házadnak javaival oh nagy Isten! azokat, kik Tebenned biznak és az igaz kegyességben gyönyörködnek. Add tehát minekünk is a te kegyelmedet, hogy minden időben és minden körülmények közt Te benned bizzunk és az

igaz kegyességben gyönyörködjünk, és eképen örvendeztesd meg lelkünket a te kegyes válaszoddal az Ur Jézus által. Amen!

Szerda reggeli.

Boldogok, oh nagy irgalmu szent Isten! azok, kik előtted vétkeikről bánatos szívvel vallást tesznek, s azoknak bocsánatáról tőled igéretet vesznek. E boldogságban kivánunk részesülni mi is; ezért közelítünk buzgó könyörgésünkkel kegyelmed királyi székéhez. Légy tehát figyelmes a mi szavainkra, közbenjárónk Jézus által. Amen!

Felséges Ur Isten! mindenható teremtőnk s kegyes gondviselőnk, ki soha el nem fáradsz jóltenni az emberiséggel, sőt ezt időről időre sokféle drága jótéteményekben részelteted, hálaérzetekkel imádunk Tégedet, e reggelnek idején is, hogy minket a sötét éj után uj napod világával megörvendeztettél. Te vigyáztál ugyanis mi felettünk, midőn aludtunk, Te oltalmaztál minden veszélyektől, Te költöttél fel csöndes álmunkból megujult erővel és jó egészségben. Végy tehát méltó dicséretet mi tőlünk édes atyai szerelmednek azon ujabb bizonyságáért, és engedd nekünk azon boldogságot, hogy ma is a te szent segedelmedben és áldásaidban örvendezhessünk. Adj szerencsés előmenetet hivatali dolgainkban és minden tisztességes munkákban, mellyekkel a te szent akaratod szerint ma is foglalkozni kivánunk. Add a te kegyelmedet különösen arra, hogy e napot is a te dicsőítésedben s kötelességeink hű teljesítésében tölthessük el, és eképen mi magunkat az örök boldogság elnyerésére okosan s kegyesen készíthessük. Tudjuk ugyanis, hogy ez a mi rendeltetésünk e földön, tudjuk hogy egy napon számot kell adnunk előtted minden tetteinkről, beszédeinkről, sőt legtitkosb gondolatinkról is. Vajha az erről meggyőződés, állhatatos igyekezetet adna szivünkbe, minden erénynek hű követésére s minden bűnnek gondos kerülésére. Oh szent és igaz Isten! látod mi sok fogyatkozások legyenek e részben mi bennünk, s mi ma-

gunk is kénytelenek vagyunk bűnbánó szívvel megvallani azt, hogy gyakran vétkeztünk ellened s szentséges törvényeid ellen, annyira, hogy ha érdemünk szerint bánnál mi velünk, előtted teljességgel meg nem állhatnánk: de nagy reményünk van, hogy Megváltónk szenvedéseinek és halálának tekintvén érdemeit, kegyesen megbocsátod minden vétkeinket s eltörlöd ezeknek gyászos emlékét, hogy a mi kárhoztatásunkra soha elő ne jőjenek. Ne vonj tehát kérünk oh irgalom Atyja! ne vonj minket azokért ítéletre előbb, mint a szíves bűnbánat, igaz megtérés s jobbulás által mi magunkat a te ítélőszéked előtti megjelenésre elkészíthetjük. E végre terjeszd tovább a kegyelem idejét, földi éltünk határát s adj minekünk szent lelket, hogy mindig gondot tartsunk szivünkre, ennek indulataira s kivánataira, hogy tudva és szántszándékkal ne vétsünk csak egyetlen egy parancsod ellen is; adj erőt szavainknak megfontolására, hogy soha semmit ne mondjanak ajkaink, mit később szégyenelnünk vagy bánnunk kellene; adj kegyelmet, hogy minden tetteinket szent törvényeid szerint rendelhessük, és semmit ne cselekedjünk, mi a kötelesség szentségét legkevésbé is sértené. Eképen éltünk eddigi hibáit megjobbítni törekedvén, hinni s reményleni merészeljük, hogy kegyelmedbe minket is befogadsz, s üdvezítésed áldott örömét, szent Fiad asztalánál minekünk is megmutatod.

A te kegyelmed s áldásod oh jóltevő Atyánk! kisérjen minket e napon egyéb dolgainkban is. Tartsd meg békeségünket, egészségünket és azon javakat, mellyeket minekünk ingyen jóvoltodból ajándékoztál. Adj erőt és kedvet munkáinknak örömmel és haszonnal végzésére. Küldj hazánkra s nemzetünkre mindennemű áldásokat és jótéteményeket; adj határainkra kellemes napokat s ollykor hasznos esőket, hogy a földnek mindenféle termései a halmokon és völgyeken, a szántóföldeken és kertekben szép növekedést vegyenek, tilts el tőlünk mindennemű károkat, csapásokat és veszélyeket. Ruházd fel lelked drága kegyelmével a császári királyi felséget, a főrendeket, igazgatókat, közhivatalban levőket. Segítsd foglalkozásaikban a mesterembere-

ket, kereskedőket, utazókat és földmiveseket. Áldj meg boldog előmenettel minden jótékony intézetet, közhasznú vállalatot és jó igyekezetet. Légy oltalma városunknak (helységünknek), gyülekezetünknek, minden baltörténet ellen. Vigasztald a bánatos szomorú szíveket, rendelj jóakarókat az özvegyeknek s árváknak, tégy jól a szükségben, betegségben levőkkel, térítsd meg a bűn ösvényén tévelygőket, hogy ezek szerint mindenek, öregek és ifjak, nagyok és kicsinyek, gazdagok és szegények részesüljenek ma is a te jótéteményidben a mi Urunk Jézus által. Amen!

Nem gyönyörködöl Te oh irgalmas Isten! a bűnösnek veszedelmében és halálában, hanem megtérésében és életében. Téríts azért minket jó utra és megtérünk, vonj minket te magadhoz és hozzád futunk. E végre add minekünk szent lelkedet, melly minket segítsen, hogy kegyelmedbe juthassunk, s abban mind végig megmaradjunk. Hallgass meg kegyes Atyánk! hallgass meg minket ezekben, Jézusért szent fiadért. Amen!

Szerda délesti.

A teneked tartozó hála oh kegyes jóltevő Atyánk! összegyüjte minket most is ez imádság házába: fiúi s leányi alázatos bizalommal kérünk azért Tégedet, fogadd kedvesen buzgó könyörgésünket, mellyet hozzád szent fiad Jézus nevében intézünk. Amen!

Mennynek és földnek mindenható teremtője s kegyes gondviselője! a te atyai szereteted és nagy jóságod kisért minket e nap folytában is, Te őriztél minket mindennemű szerencsétlen esetektől, s Te engedted ez estvét örömmel és békében elérnünk. Ugy van, oh minden kegyelem Atyja! a mi jót e napon gondoltunk vagy miveltünk, ha valami ártatlan örömben és boldogságban részt vettünk, ha némelly bajokat és szenvedéseket szerencsésen meggyőzhettünk: mind ezek a te édes atyai kedvezésedből lettek, mert Te adtál minekünk azokra erőt és sege-

delmet. Miképen hálájuk meg immár a te mi hozzánk mindenkor viseltető szeretetedet, s mivel fizessük vissza csak mai jó tetteidet is? Nincs semmink mit Teneked adhatnánk, mit nem a te ingyen kegyelmedből vettünk volna. Ennek okáért, a mi szivünket és lelkünket mutatjuk be Teneked hálaáldozatul, és fogadást teszünk, hogy Tégedet teljes szivünkből lelkünkből és elménkből kivánunk szeretni és tisztelni mindenkor és minden igyekezetünket arra fordítjuk, hogy mi általunk is szenteltessék meg nagy neved, mi hozzánk is eljöjön szent országod, az igazságnak, szeretetnek, erénynek és békének országa, s mi általunk is meglegyen szent akaratod, miképen megleszen az menynyen és földön. De hogy mind ezeket tehessük, szükségünk van a te szent lelked áldott segedelmére, melly nemcsak elkezdje, hanem véghez is vigye bennünk a jót, a te dicsőségedre. Segítsd tehát oh mindenható Felség! kegyelmeddel, a mi erőtlenségünket, hogy tehessük mindenkor és mindenekben a te jó és kedves akaratodat. Növelj minket felséges tökéletességeid és csodamunkáid ismeretében, hogy azoknak meggondolása által is, hathatósan serkentessünk szent neved méltó imádására és tartozásaink hű teljesítésére. Emeld fel gondolatainkat a mennyeiekre és lelkiekre, hogy ne csak a földiekért és testiekért munkálkodjunk, hanem főképen azokra igyekezzünk, mik halhatlan lelkünk égi boldogságát tárgyazzák. E végre tedd bennünk erőssé a hitet, szeretetet és reményt, hogy igaz vallásosság tünjék ki minden tetteinkből s egész éltünkből. Adj erőt isteni Tanítónk fönséges példájának követésére, ki szerette, mind végig szerette az övéit és engedelmes volt Te hozzád mind halálig, még pedig a keresztnek haláláig, minek okáért erényei méltó jutalmául égi dicsőségbe emeltetett, hogy ülne a te jobbod felől.

Ezek után, arra is kérünk oh minden áldások Atyja! Tégedet, hogy adj minekünk bő részt az élet szükséges javaiban. Tartsd meg nevezetesen békében éltünket, oltalmazd betegségtől egészségünket, add jó igyekezetünkre áldásodat. Ujítsd meg csöndes álommal lankadt erőnket, a holnapi nap terheinek vise-

lésére, szorgalmainak hű elvégzésére. Fedezd be gondviselésed biztos oltalmával hazánkat, városunkat (helységünket), gyülekezetünket, házunkat, közel és távoli szerelmeseinket, hogy minden kár, veszély s pusztulás messze kerüljön minket és a mieinket. Engedj az éj homályában csöndes nyugalmat azoknak is, kik hűséggel hordozták ma is a napnak terheit és szorgalommal folytatták hivatali kötelességeiket, hogy mindenek uj örömmel érjük el az uj reggelt és szent nevedet akkor is hálaérzetekkel magasztaljuk. Édes atyai kegyeidbe és nagy irgalmadba ajánljuk a bánatos özvegyeket, gyámoltalan árvákat, szükség vagy nyavalyák súlya alatt nyögőket. Te látod oh mindentudó Felség! legjobban, mind ezeknek különféle fogyatkozásait, tégy tehát jól ő velök és alkalmas időben mutasd meg nekiek a te szabadításodat, hogy érezvén a te segedelmedet és jótéteményeidet. örömmel magasztalják nagy nevedet. Hallgass meg oh kegyelemnek Istene és Atyja! kérünk hallgass meg minket mind ezekben, neked buzgón esedező fiaidat és leányidat, isteni Tanítónk Jézus nevében. Amen!

Nagy Isten! könyörülő Atyánk a Jézus Krisztusban! sokféle bajokkal küzdünk ugyan mi e gyarló életben, de jól tudjuk, hogy ha erősek leszünk a hitben, munkások a szeretetben s állhatatosak a reményben, soha semmi szükséget nem látandunk. Növelj tehát minket naponként a hitben, szeretetben és reményben, s teljesítsd be mostani szives kéréseinket is szent fiad Jézus érdemeért. Amen!

Csötörtök reggeli.

Imádandó Isten, szerető Atyánk, Istenünk! miután csöndes álmunkból békében felserkentünk, legelső gondunk s igyekezetünk az, hogy kegyes gondviselésedért hálákat adjunk és minden dolgainkat bölcs igazgatásodba ajánljuk. E végre jelentünk meg e szent egyházban, kérvén fogadd kedvesen hálakönyörgésünket, szent fiadért. Amen.

Felséges Isten, minden világosság és kegyelem Atyja! kitől száll alá minden jó adomány s tökéletes ajándék, kész a mi szivünk és lelkünk, hogy hálaörömmel magasztaljuk hozzánk minden időben kimutatott jóságodat. Te ugyanis kegyesen meghallgatod a mi könyörgésünket és beteljesíted kéréseink közöl mindazokat, mik a Te szent akaratoddal és a mi igaz javunkkal megegyeznek. Ime közelebb tegnap esti imádságunkat is meghallgattad s minket az elmult éjjel minden történhetett veszélyektől megóvtál s e napra kivánt jó egészségben és békében felvirasztottál, kétségen kivül azért, hogy a Teneked tetsző szent és kegyes életben ma is előbb mehessünk s ez által lelkünk örök üdvét félelemmel és buzgósággal munkálhassuk. Vajha e fönséges czélját földi létünknek soha szemeink elöl el ne tévesztenők, vajha mindenek előtt keresnők szent országodat és annak igazságát! így lennénk, mert csak így lehetünk mindnyájan isteni Tanítónk méltó tanítványai s hü követöi, így dicsekedhetnénk méltán a mi fiui és leányi méltóságunkkal. De oh fájdalom! távol, mindenek igen távol vagyunk e tökéletességtöl; mert jóllehet a mi üdvünkre, semmi gonoszsági és vakmerőségi bünökkel nem vádolna is lelkünk: mindazáltal kénytelenek vagyunk bánatos szivvel azon vallomást tenni, hogy gondatlanságból, könnyelmüségből, tudatlanságból és erőtlenségből, sokféle vétkeket cselekszünk időnkint, mellyeknek csak ugy reménylhetünk Jézus által bocsánatot, hogyha azokból szivesen megtérni, megjobbulni és aztán azokat jó tettekkel helyrehozni igyekszünk. De mivel e részben noha kész bennünk a lélek, a test erőtlen: azért áldott lelked kegyelmeért esedezünk, melly minket segitsen az igaz bünbánat, megtérés és megjobbulás nagy munkájában, hogy soha e világi élet foglalkozásai közt se feledjük azt, mivel szent törvényeidnek és kötelességeinknek tartozunk. Kérünk azért oh szent Ur Isten! adj minekünk e végre ma is jó alkalmat és segedelmet, hogy mindenekben a Te dicsőségedet, felebarátink javát s lelkünk örök üdvét keressük; add minekünk a Te szent lelkedet, hogy az indulatok és kisértetek hatalmától meg ne gyö-

zettessünk, bűnbe ne ragadtassunk; adj végre kegyelmet arra is, hogy az életnek valamint szorgalmaiból, ugy viszonyaiból ma is keresztyén örömet és hasznot vehessünk. Ekképen oh szerető Atyánk! bölcs és kegyes igazgatásodból, nagy nevednek méltó dicsőségére, e mai nap is egy leszen éltünk legáldottabb és legboldogabb napjai közől.

Elődbe terjesztjük oh mindenható Felség! buzgó kéréseinket e földi élet különféle szükségeire nézve is. Te tudod legjobban, mik nélkül szükölködünk s mik legyenek minekünk valóban hasznosak és üdvösek: add meg tehát minekünk azokat ingyen jóvoltodból. Sokasítsd rajtunk mindenféle áldásaidat, küldj határainkra hasznos s termékeny időket, a munkálkodásra alkalmas napokat. Öntözgesd időről időre földünket és a növényeket kívánatos esőzéssel és igazgasd végetlen bölcseséged szerint az idők járását ugy, mint az év tavaszi szakában reánk és egyéb teremtésekre nézve legjobb és leghasznosabb. Áraszd jótétemenyidet hazánkra s nemzetünkre. Nyujtsd békében jó Fejedelmünk életét; áldd meg az igazgatókat, közhivatalt viselőket tartozásaik teljesítésében hűséggel és jó előmenettel. Adj virágzást az anyaszentegyháznak és iskoláknak, hogy tanítók és hallgatók naponként előbbmenjenek az igazság ismeretében és gyakorlásában. Áldd meg a kereskedők szorgalmát, a mesteremberek munkásságát és a földmivesek fáradozásait. Oltalmazd városunkat (helységünket), egyházunkat és lakhelyünket mindennemü baltörténettől. Hallgasd meg buzgó kéréseiket az özvegyeknek, árváknak, nyomorúknak s betegeknek és alkalmas időbeni szabadítással vigasztald meg őket, hogy ezek szerint mindenek vidámon hordozzák a napnak terheit és szorgalmait és a napnak vége még sokkal örvendetesb legyen mindenekre nézve, mint volt annak kezdete, a Te ingyen jóvoltodból, a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

Jól tudjuk mi azt, oh felséges Isten! hogy a halandó ajkak Tégedet csak tökéletlenül dicsérhetnek; mindazáltal reményünk

van, hogy közbenjárónk érdemeért kegyesen megbocsátod isteni tiszteletünk fogyatkozásait s megadod szent akaratoddal egyező kéréseinket. Legyen hát minekünk a mi hitünk és bizalmunk szerint, Jézusnak isteni tanítónknak nevében. Amen.

Csötörtök délesti.

Megparancsoltad oh felséges Ur Isten! a Te szent igédben, hogy a reményben örvendezzünk, a bajok közt béketürők, a könyörgésben pedig szorgalmasak legyünk. Ez oknál fogva kívánunk Te hozzád buzgó imádságunkkal járulni, semmit nem kétkedvén arról, hogy kegyesen meghallgatsz minket, benned bizó fiaidat és leányidat, az Ur Jézus nevében. Amen.

Nagyok és drágák azon jótetemények, mellyekkel Te oh mennyei Atyánk! minket naponkint megáldasz. Nagyok és drágák a jók, mellyeket mivelünk e végéhez hanyatló napon is cselekedtél. Te vagy ugyanis, ki éltünket ma is békében megtartottad, lelkünket a reményben örvendezni tanítottad és az üdvösség utáni előhaladásban kegyelmeddel segítetted. Bizonyára e nap is világos tanuja annak, hogy kedves Te előtted az emberiség, mellyet képedre s hasonlóságodra alkottál, a büntől pedig fiad Jézus által megváltottál. Oh melly igen méltó okunk van immár minekünk arra, hogy édes atyai szerelmed gazdagságában és a jó reményben örvendezzünk, egyszersmind melly erős indokaink vannak, hogy az élet bajait békével türjük, az erények gyakorlásában pedig hívek és állhatatosak legyünk. Azonban ha számot vetünk mi magunkkal és lelkismeretünkkel, kénytelenek vagyunk törődött szivvel vallomást tenni arról, hogy ma sem valánk az igazságnak és kegyességnek követésében annyira hivek és buzgók, mint azt tőlünk szent törvényeidben méltán kivánod. Bocsásd meg immár oh nagy irgalmu Isten! kérünk bocsásd meg e részbeni fogyatkozásainkat s vétkeinket, adj erőt s kegyelmet. hogy ezután jobban megfelelhessünk a Te szentséges akaratodnak és a mi kötelességeinknek. E végre, segíts minket szent lel-

keddel, hogy egész éltünket s minden tetteinket isteni Tanítónk példája s parancsai szerint rendelhessük, a bünöket pedig szerencsésen elkerülhessük. Igy fogunk méltán örvendezhetni azon boldogító reményben, hogy reánk a halál komor éjén túl égi boldogság várakozik, így remélhetjük alaposan azt, hogy a közelgő szent vendégség alkalmával is büneink bocsánatjának s az örök üdv elnyerésének reményével fogod halhatatlan lelkünket megvigasztalni.

E boldogító hittől lelkesülve biztosan ajánljuk jövendőre is mi magunkat és minden dolgainkat a Te bölcs gondviselésedbe s kegyes igazgatásodba; mert jól tudjuk, hogy a kik szent országodat és annak igazságát keresik, azok egyéb dolgokban sem látnak fogyatkozást. Viselj tehát gondot oh mindenható Felség! reánk e nap hátra levő részében és a közelgő éj sötétségében. És miután ma hivatalos dolgainkban kegyesen megsegítettél, parancsolj csendes álmot s megujulást, lelkünk és testünk fáradt tehetségeinek, hogy holnap is készek és alkalmasak legyünk elvégezni a munkákat, mellyeket a Te bölcseséged elönkbe adand. Őrizd hazánkat, nemzetünket, lakhelyünket mindennemü szomoru és gyászos esettől. Őrizd velünk együtt jóakaróinkat, közel s távollevő atyánkfiait, hazafi- s polgártársainkat s tőled ajándékban nyert vagyonainkat, hogy semmiféle kár, veszély és romlás ne közelítsen hozzánk míg aluszunk s majd ha fölserkenünk, örömmel adjunk hálákat Teneked, a Te kegyes oltalmadért. Különös gondjaidba ajánljuk a császári királyi Felséget és az ő egész házát, legyen kedves előtted az ő élete, reánk nézve pedig áldott az ő uralkodása. Adj pihenést a főbb és alsóbb hivatalt viselőknek a napnak szorgalmai után, hogy tovább is jó kedvvel s bizonyos haszonnal tehessék s tegyék mindazokat, mik a szent vallás s erény virágzására, az igazság kiszolgáltatására; a jó rend s közbéke fenmaradására tartoznak. Látogasd meg vigaszoddal a bús özvegyeket, növeld szent neved félelmében a gyámoltalan árvákat, enyhítsd s gyógyítsd a nyomoruságban és betegségben levőket, emeld szent szined látására s országod örökségének el-

vételére a haldoklókat, hogy ezek szerint mindenek, az ő különböző körülményeikhez képest, beteljenek édes atyai kedvezésednek bizonyságaival és mindezekért egyedül szent nevedre térjen minden dicséret, dicsőség és tisztesség a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

Jó vagy oh végetlen jóságu Isten! minden teremtéseidhez, jó vagy különösen hiveidhez, kik Tégedet félnek és szent parancsaidat megtartják. Mutasd tehát édes atyai jóságodat mi hozzánk is, hallgasd meg szives könyörgésünket s teljesitsd be szent akaratoddal egyező kéréseinket, közbenjárónk Jézus érdemeért. Amen.

Péntek reggeli.

Kész a mi szivünk oh felséges Ur Isten! hogy csoda dolgaidat hirdessük és jótetteidet magasztaljuk, kész a mi lelkünk, hogy ezekért nagy nevedet hálaörömmel imádjuk. De hogy ezt szent Felségedhez illőleg tehessük, add kérünk minékünk áldott lelked kegyelmét, melly minket tanitson jól és üdvösen könyörögni az Ur Jézus által. Amen.

Tehozzád oh minden áldások Atyja! Tehozzád emeljük e reggeli órán is szivünket és lelkünket, hogy keresztyén örömmel s hálaérzetekkel imádjuk édes atyai szeretetedet s hozzánk minden időben mutatott jótéteményidet. Ime közelebb a mult éjjel is Te oltalmaztál minket mindennemü károktól, szomoru s kedvetlen történetektől. Szemeid ugyanis, mellyek soha nem alusznak, vigyáztak mi felettünk és karjaid, mellyek soha el nem fáradnak, költének fel minket békében s jó egészségben az uj napnak uj szorgalmaira és munkáira. Oh nagy Isten! sokak és nagyok a Te jóságodnak bizonyságai mi hozzánk, kimondhatlanok az áldások, mellyeket napról napra osztogatsz a halandóknak. Mindezeknek meggondolása arra serkent s kötelez minket, hogy mi is Teneked szenteljük s ajánljuk fel egész éltünket, min-

den tehetségeinket és igyekezeteinket. Jól látod oh szent Isten! szivünket, tudod mennyire ohajtja lelkünk, hogy előtted szentségben és igazságban járhassunk; de jól ismered a mi gyarlóságunkat is: segíts tehát minket szent lelked kegyelmével, hogy ne csak akarjuk, hanem véghez is vigyük a jót a Te dicsőségedre; egyszersmind légy irgalmas, légy kegyelmes minekünk bünösöknek, Megváltónk végetlen érdemeért, igazgass végre és segíts, hogy minden büntől gondosan ovakodjunk, az erény ösvényén pedig naponkint előbbmenni igyekezzünk.

Jól tudjuk mi eddigi szomoru tapasztalatinkból azt is, hogy minden napon ujabb kisérteteknek s különféle veszélyeknek vagyunk kitéve, mellyek hitünket, erényünket s boldogságunkat fenyegetik; tudjuk, hogy minden nap uj küzdésre szólít minket a vétkes indulatok és kivánságok ellen: állj azért mellénk szent lelked segedelmével az efféle veszélyes körülmények közt, hogy a bünök ingerein diadalt vehessünk, a jó tetteket pedig minden hűséggel végre hajthassuk.

Ime oh felséges Isten! a Te bölcs rendelésed szerint elkezdeni s folytatni kivánjuk a mi hivatali munkáinkat: segíts tehát minket, hogy azokat híven és hasznosan végezhessük. E végre győzz meg minket arról, hogy Tégedet tisztelünk s Teneked szolgálunk mi akkor is, mikor a felebaráti szeretet kötelességeit teljesítjük s ezen hittel lelkesíts minket mindazon dolgoknak véghezvitelére, mellyeket a köztársaság s emberiség javára cselekednünk kell. E lesz aztán méltó készület a szeretet szent vendégségéhez.

Szenteld meg oh mi Atyánk! szent nevedet e föld minden határain. Virágoztasd az anyaszentegyházat és az iskolákat, hogy igaz világosság, vallásosság s minden erények uralkodjanak azokban, terjeszd szent fiad tudományának ismeretét s követését minden népek között. Tartsd meg oltalmadban hazánkat, nemzetünket, tedd köztünk állandóvá a jó rendet, igazságot, a törvények iránti engedelmességet és az atyafiui szeretetet. Kegyelmed s áldásod legyen felkent Urunkon és az egész császári

királyi házon. Adj erőt s jó kedvet közhasznu tartozásaik teljesítésére, a főbb és alsóbb hivatalokban levőknek. Légy segítője foglalkozásaikban az egyházi s iskolai tanítóknak, mesterembereknek, kereskedőknek és földmiveseknek. Növeld az igaz keresztyén bölcseségben, szent neved félelmében a gyermekeket és ifjakat, segítsd igazságos igyekezeteikben a közép idejüeket és öregeket, hogy mindenek örömest tegyék a Te jó és kedves akaratodat. Vigasztald oh minden vigasz Atyja! a bánatos szomoru sziveket, viseld kegyes gondját az özvegyeknek, árváknak, légy segítségök s gyógyítójok a szükséggel s betegséggel küzdőknek, vezéreld biztos ösvényen az utasokat. Adj határainkra hasznos és kellemes napokat, termékeny időket, hogy ez évben is bő részt vegyünk a földnek különféle terméseiből. Hallgasd meg jóltevő Atyánk! hallgasd meg mindezekben szives és buzgó kéréseinket szent fiad Jézus nevében. Amen.

Miképen könyörül a jó szüle az ő gyermekein, aképen könyörülsz Te is oh mennyei Atya! azokon, kik hozzád az ő könyörgésökben igaz hittel és szives bizalommal járulnak. Könyörülj tehát mi rajtunk is és add meg nekünk mindazon jókat, mellyekért Teneked, mint fiaid s leányaid, jó reménynyel fohászkodhatunk az Ur Jézus által. Amen.

Péntek délesti.

Nincs minekünk nagyobb örömünk, nincs nagyobb boldogságunk, mint ha Tégedet oh szent Isten! lélekben és igazságban tisztelhetünk és imádhatunk. E végre jelenttünk meg most is szent egyházadban. Jövel azért szent lelked kegyelmével mi hozzánk és segíts, hogy lélekben és igazságban imádhassuk szent nevedet, az Ur Jézus Krisztus által. Amen!

Mindenható Felség! kegyes gondviselő Atyánk Istenünk! a te biztos oltalmad árnyékában maradtunk békében s a te bölcs igazgatásod alatt folytattuk ma is napi munkáinkat. Te adtál

ezekben minekünk boldog elömenetet s Te nem engedted, hogy valami kár, romlás és nyomoruság közelítene hozzánk. Oh mi nagy szerencse, mi nagy boldogság reánk, erőtlen halandókra nézve, hogy a te mindenható oltalmad s jótékony igazgatásod alatt élünk! mert ha Te velünk vagy a te áldott kegyelmeddel, ugy semminemű dolog ártalmunkra nem lehet, sőt még a szomoru s kedvetlen dolgok is szükségképen örömünkre és javunkra szolgálnak. Tapasztaltuk ezt e végéhez sietö napon is, mellyen velünk mind lelkünkre mind testünkre nézve sokképen irgalmasságot cselekedtél. Mind ezekért hála, dicsőség és tisztesség legyen mind örökké nagy nevednek. Adj immár oh szent Ur Isten! mindenek előtt kegyelmet minekünk arra, hogy illy sokféle jótéteményeidet és áldásaidat, az igazságnak s kegyességnek mindenkori hű követése által igyekezzünk megérdemelni és elnyerni. Adj erőt, hogy naponként előbb mehessünk a te igaz ismeretedben, félelmedben és minden erénynek gyakorlásában. Ne hagyj Ur Isten! minket mi magunkra és a mi bünös erőtlenségünkre, mert tudjuk, hogy gyengébbek vagyunk mi magunkban, hogysem eleget tehetnénk a te törvényeidnek, de egyszersmind jól érezzük, hogy erősek vagyunk a jónak teljesítésére s a rosznak elkerülésére, mihelyt a te kegyelmed által erősíttetünk; dicsőítsd meg tehát, kérünk, a te hatalmadat a mi erőtlenségünkben, bölcseségedet a mi tudatlanságunkban, nagy irgalmadat a mi bünös voltunkban, hogy atyai szereteted édességét kóstolhassuk, reggel és estve, nappal és éjjel, lefekvésünkben és fölkelésünkben, életünkben és halálunkban, e földön és a mennyországban.

Te vagy oh felséges Ur Isten! mindenható teremtője s kegyes gondviselője az egész világnak, tégy tehát jól az egész emberiséggel s vezesd azt mintegy kézenfogva a te igaz ismeretedre, tiszteletedre, szent fiad üdvadó tudományának vallására; áldd meg e végre szent igéd hirdetését boldog elömenettel. Add hogy kölcsönös szeretet, egyetértés s béke uralkodjék minden népek és nemzetek között; add, hogy különösen a ke-

resztyén anyaszentegyházban a szentség s minden erények lakozzanak. Tartsd meg tovább is édes atyai gondviselésed oltalmában hazánkat, nemzetünket s részeltesd ezt jobb és bal kezednek mindennemű jótéteményeiben. Vigyázzanak kegyes szemeid apostoli jó királyunkra, s add, hogy egy részről igazság és kegyelem, más részről hűség és törvényesség legyenek az ő császári székének legerősb alapjai és támaszai. Áldást kérünk oh kegyes Atya! Te tőled, az előljárókra, igazgatókra, közhivatalt viselőkre; ugy igazgasd mindenkor ezeket, hogy jó tetteik érzetében és a lelkismeret jó tanubizonyságában keressék s találják legnagyobb dicsőségöket s legszebb jutalmukat. Engedj békés nyugalmat jól végzett napi foglalkozásaik után az egyházi s iskolai tanítóknak, kereskedőknek, mesterséget s földmivelést gyakorlóknak és utasoknak. Ne szünj meg jóltenni városunkkal (helységünkkel), egyházunkkal, házunk népével, közel és távol levő atyánkfiaival, minden rendü s állapotu hazafi- és lakostársainkkal. Viseltessél hosszutürő irgalommal azok iránt, kik atyai jóságoddal vétkesen visszaélnek, jobbítsd és szenteld meg őket és tedd nyilvánossá rajtok azon kegyes igéretedet, hogy Te nem akarod a bünösnek vesztét és halálát, hanem üdvét és életét. Támaszsz jóakarókat s jóltevőket az özvegyeknek, árváknak és szükölködőknek, parancsolj enyhülést s gyógyulást a nyavalyák súlya alatt nyögőknek, adj csöndes és üdvös kimulást a haldoklóknak, isteni tanítónk s Idvezítőnk Jézus által. Amen!

Fiúi s leányi bizalommal és szives tisztelettel terjesztettük elődbe oh szerető Atyánk! különféle szükségeinket; tekintsd meg tehát azokat és hallgasd meg ingyen jóvoltodból alázatos esedezésünket, hogy holnap ismét örömmel dicsérhessük szent nevedet, Urunk Jézus nevében. Amen!

Szombat reggeli.

A te nagy hatalmadat és atyai jóságodat hirdeti oh mindenható Isten! az egész természet, mellyet az éj nyugalma által

megujítottál s aztán minden dolgokat ujabb munkákra serkentettél. Mi is azért mindenek előtt hirdetni kivánjuk hozzánk mutatott jóvoltodat. Hallgass meg tehát minket buzgón esedező fiaidat s leányidat, az ur Jézus nevében. Amen!

Nagy Isten! szerető Atyánk, kegyelmes Istenünk! a te csodadolgaidat magasztalják és szent nevedet imádják az égnek és földnek minden lakosai: Tégedet dicsérünk és imádunk e reggeli órán mi is, hozzánk mindenkor mutatott jótéteményidért, közelebb azért, hogy a mult éjjel is békés nyugalmat engedtél, minden veszélyektől megőriztél és e napra vidám lélekkel s jó egészségben fölvirasztottál. Minek okáért mi is hívek és szorgalmasak kivánunk lenni a munkákban, mellyekre minket nagy bölcseséged szerint hívtál. Mielőtt azonban azokat elkezdenők, segítségül hívjuk nagy nevedet s kérjük minden törvényes s igazságos foglalkozásainkra a te áldásodat. Önts tehát mindenek előtt szent félelmet szivünkbe, hogy semmit ne kivánjunk s ne tegyünk, mi szentséges törvényeiddel meg nem egyez; emlékeztess minket arra, hogy Te mindig közel vagy mi hozzánk, látod utainkat, ismered gondolatainkat, hallod szavainkat, tudod minden tetteinket, ha szinte azokat a véges emberek előtt el tudjuk is rejteni. Győzd meg lelkünket szent igazságodról, miszerint a jóknak örök jutalmakat adsz, a gonoszokat pedig megbünteted; és mind ezeknek meggondolása által bird s igazgasd szivünket a jó tettek hű követésére, minden bünök gondos kerülésére; sőt add minekünk szent lelked kegyelmét, hogy ne csak büntetéstőli félelemből tegyük a jót s távoztassuk a roszat, hanem a te szent törvényid iránti kész engedelmességből. E végre, szolgáltass jó alkalmat és szükséges segélyt ma is az igazságnak megismerésére és követésére. Légy védelmünk a veszélyek ellen, segítőnk szükségeinkben, igazgatónk hivatalos dolgainkban, vigasztalónk ez élet szenvedéseiben, hogy édes atyai szerelmed jeleiben ma is bő részt vehessünk, a megjobbulás nagy munkájában pedig szép előmenetet tehessünk. Minthogy

pedig nem lehet meg nem vallanunk azt, hogy mult napjainkban sok olly tetteket vittünk végbe, mellyeket lelkismeretünk helybe nem hagyhatott és nem javallhatott, hanem nyilván tiltott és kárhoztatott: kérünk oh könyörülő Isten! kinél határtalan irgalom lakozik, kérünk Tégedet bocsásd meg minden vétkeinket s ezeknek méltó büntetését és eképen add minekünk is üdvezítésed áldott örömét, a mi Urunk Jézus által.

Édes atyai gondviselésedre bízzuk, oh mindenható Felség! mulandó éltünket s ennek minden körülményeit is. Jól látod különféle szükségeinket, pótold ki tehát kegyesen azokat s add meg nekünk mind azokat, mik tápláltatásunkra, öltözetünkre s éltünk könnyebbségeire megkivántatnak. E végre parancsolj hatalmas szavaddal az idők folyásának, parancsolj a fellegeknek, hogy időről időre hasznos esővel áztassák földünk határait, majd ismét a nap éltető melege adjon szép növekedést a különféle növényeknek s eképen elégítsd meg ez évben is a teremtések számlálhatlan rendeit, mindennemü áldásokkal. Tartsd fen a közbékét hazánkban, igazgasd hazafitársaink szivét a te szent félelmedre, a törvény és elöljárók iránti engedelmességre, a békeségnek s atyafiui szeretetnek követésére, minden jó tettek gyakorlására. Add jó császárunknak mind azon kegyelmeket, mellyeket a te fölkentidnek igértél. Lelkesítsd a közhivatalban levőket, hogy szent neved dicsőségét, a köztársaság virágzását s polgártársaik boldogságát előmozdítni szivesen igyekezzenek. Adj szerencsés előmenetet minden jótékony intézeteknek s közhasznu vállalatoknak. Adj virágzást, békét e városnak (helységnek) s egyháznak, hogy a te félelmed s a felebaráti szeretet lakozzék itt mind végig. Növeld az igaz keresztyén bölcseségben a gyermekeket, hajtsd minden jóságra és kegyességre az ifjak szivét, boldogítsd szent szándékaikban a középkorban levőket, buzdítsd fel az öregeket, hogy másoknak jó példát mutatni örüljenek, hogy így mindenek híven teljesítsék hivatásuk kötelességeit. Végre nyujts vigaszt az özvegyeknek, árváknak,

szabadulást a méltatlanságot szenvedőknek, gyógyulást a betegeknek szent fiadért Jézusért. Amen!

Valamint eddigi napjainkban kegyesen megdicsőítetted Tenmagadat a mi velünk jó tételben: ugy reményljük oh szerető Atyánk! hogy most is megdicsőíted Temagadat alázatos könyörgésünk meghallgatásában. Bocsáss el annak okáért minket ezen hittől s reménytől lelkesülteket, szent szined elől megigazulva, Üdvezítőnk végetlen érdemeiért. Amen!

Szombat délesti.

A te szent nevednek segítségül hivásával kezdettük el, oh mennyei Atyánk! e végére sietö hetet: és ugyan a te hálás imádásoddal kivánjuk azt berekeszteni. Hajtsd tehát kegyesen füleidet a mi könyörgésünkre és hallgass meg minket, Téged buzgón tisztelő fiaidat s leányidat a Jézus Krisztusnak nevében. Amen!

Örök változhatlan Isten, kegyelmes jóltevő Atyánk a Jézusban! a te ingyen jóvoltodból jutottunk, e napnak s hétnek utolsó óráira békében és jó egészségben. Szivünk hálaérzeteivel imádjuk mi hát a te nagy nevedet mind azon lelki és testi jókért, mellyekben minket e napon s e hétnek napjaiban részeltettél. Vedd kedvesen szerető édes Atyánk! hálás tiszteletünket, mellyel Teneked ez estvének idején is áldozni akarunk. Oh végetlen bölcseségü szent Isten! a mi napjaink s heteink sebes elmulása hathatósan int minket, hogy naponként közelítünk éltünk igen fontos végéhez, mikor mindentudóságod előtt számot kell adni minden tetteinkről, miket e földön mívelünk, jókat vagy gonoszokat. Adj tehát jóltevő Atyánk! mindenek előtt kegyelmet minekünk arra, hogy az idővel okosan, józanon és üdvösen éljünk mindenkor, hogy hívek és szorgalmasak legyünk szent akaratodnak és kötelességeinknek teljesítésében s igy készülgessünk az innen elköltözésre és itélőszéked előtti megjelenésre;

annál alaposabb okon s nagyobb bizalommal kérjük pedig ezekre nézve a te kegyelmedet és segedelmedet, minél kevésbé tudjuk azt, meddig fogod terjeszteni jelen éltünk határát, az örök életre készület idejét. Ennek felette arczaink szemérmes pirulásával kell vallomást tennünk előtted arról is, hogy mi sokakban megesünk naponként, és ha vakmerőségi s gonoszsági büneink nem volnának is, gyarlósági s könnyelműségi vétkeink annál többek és gyakoribbak. Bocsásd meg immár oh könyörülő Isten! minden vétkeinket szent fiad Jézus érdemeért s add minekünk szent lelkedet, hogy az ő dicső példáját híven követhessük, éltünket fönséges vallási s erkölcsi tanításai szerint rendezhessük. E végre tedd kiváltképen jóltevőkké s boldogítókká reánk nézve azon örvendetes alkalmakat, mellyekben hitünkről, reményeinkről ünnepélyesen vallást teszünk, isteni Tanítónk haláláról megemlékezünk és mi magunkat az atyafiui szeretetre és szent életnek követésére fölajánljuk. Add közelebb, hogy a holnapi szent ünnepi napon is üdvösen élhessünk Urunk végvacsorájával és aztán büneink bocsánatáról s örök üdvünkről biztatást vehessünk.

Könyörgünk isteni szent Felségednek a keresztyén anyaszentegyházért, ennek virágzásaért, békeségeért, minden jóban elömeneteért. Könyörgünk a felsőbb és alsóbb iskolákért, tedd kérünk ezekben a te félelmedet az igaz bölcseségnek kezdetévé. Könyörgünk hazánkért, nemzetünkért, ennek felséges atyjáért, fő rendeiért, elöljáróiért és közhivatalt viselőiért. Őrizd mind ezeket az éj homályában mindennemű baltörténettől. Parancsolj békés nyugalmat azoknak is, kik munkálkodni szeretnek míg nappal van, míg el nem jő az éj, mellyen többé senki nem munkálkodhatik. Áldd meg oh szent ur Isten! mindennemű javaiddal a te népedet; áldd meg e várost (helységet) és gyülekezetet, hogy békés és nyugalmas legyen mindenekre nézve, a napnak kimenete, az éji álom és a holnapi szent napra fölviradásunk, hogy keresztyén örömmel szenteljen ünnepet az anyaszentegyház annak emlékére, hogy a szent lélek kegyelmeit az apostolokra elküldötted, s általuk a keresztyén anyaszentegyházat

alapítottad, mellyen, minthogy igazságnak, békének, szeretetnek és kegyelemnek országa, soha a pokolnak kapui diadalt nem vesznek. Fedezd be oltalmaddal minden veszélyek ellen közel és távol rokonainkat, jóakaróinkat, felebarátinkat, hazafi- és polgártársainkat, hogy az uj nap uj örömet, áldást és üdvet hozzon minden hívekre. Végre könyörülj az özvegyeken, árvákon, szegényeken és betegeken, töröld le bús könnyeiket, hallgasd meg szíves sohajtásaikat s részeltesd őket is jó kedvednek jeleiben, szent fiad Jézus által. Amen!

A mi napjaink és heteink, mellyeket minekünk oh kegyes Atyánk! engedsz, hirtelen elmulnak: de a te kegyelmed és jóvoltod mind örökké megmarad. Bizonyos reményünk van azért, hogy tovább is velünk leszesz a te nagy irgalmaddal. Tartsd fel tehát rajtunk mind végig édes atyai jó kedvedet és add meg mostani buzgó kéréseinket is az ur Jézusnak nevében. Amen!

Dr. Ferenczy József,
esperes.

SZERTARTÁSI BESZÉDEK.

AZ URVACSORA KISZOLGÁLTATÁSA.

1.

Zwinglié a zürichi agenda után.

A lelkész forduljon a néphez és értelmes hangon mondja a következő imát.

Mindenható örök Isten, kit minden teremtések nagy méltán tisztelnek és mint alkotó mesteröket imádnak, teremtő és mennyei Atya engedd meg nekünk szegény bünösöknek, hogy a mi hálánkat és dicséretünket, mellyet a Te Fiad, a mi megváltó Urunk Jézus Krisztus, az ő emlékezetére Néked benyujtani rendelt, igaz hittel és hűséggel bemutathassuk. Ugyancsak a Te Fiad az Ur Jézus Krisztus által, ki Veled uralkodik, a Szentlélek egységében, mindörökké erős Isten. Amen.

Az egyházi szolga mondja fenszóval:

Halljátok meg mi van megirva, Sz. Pál Korinthusba irt első levele tizenegyedik részében:

„Én az Urtól vettem, mit néktek is általadtam.“ . . . s a t.

Az egyházi szolgák az egész néppel együtt:

Dicsértessék az Isten!

A pap az egyházi szolgákkal versenként felváltva mondja a szent éneket: a)

Dicsőség magasságban Istennek.
És béke e földön.
És az emberekhez jóakarat.
Mi dicsérünk, magasztalunk.
Tisztelve Téged imádunk.

a) Az eredeti német szöveg után szóról szóra.

Hálát mondunk a nagy tisztességért és jótéteményért. Oh Ur Isten! mennyei király, Atya, mindenható.

Oh Uram! Te egyszülött Fiu, Jézus Krisztus és Szentlélek.

Oh Ur Isten! Te Isten báránya, az Atyának Fia, ki elveszed e világ bűneit, könyörülj rajtunk.

Te, a ki a világ bűnét elveszed, fogadd el imádkozásunkat.

Te, a ki ülsz az Atyának jobbján, könyörülj rajtunk.

Mert Te vagy egyedül Szent,

Te vagy egyedül Ur,

Te vagy egyedül a magasságos. Oh Jézus Krisztus! a Szentlélekkel, az Atya Isten dicsőségében. Amen.

Ezekután mondja a lelkész, vagy a diákonus:

Az Ur legyen veletek!

A gyülekezet felel:

És a te lelkeddel.

Ismét a lelkész: Halljátok meg, mit mond Jézus szent János evangyélioma hatodik részében.

Felelet: Dicsértessék az Isten. a)

A pap tovább ezt mondja:

Igy szólt tehát Jézus: Bizony, bizony mondom nektek, valaki én bennem hiszen, annak van örökélete. Én vagyok az élet kenyere. A ti atyáitok mannát ettek a pusztában és meghaltak. Ez a kenyér, melly mennyből szállt alá, hogy minden, a ki ebből eszik, meg ne haljon. Én vagyok az életnek kenyere, melly

a) Ezen grádicsokat nem azért raktuk itt fel egymásra, mintha azt ohajtnók, hogy rajtuk valamellyik paptársunk a népet föl s alá vezesse, vagy hogy maga lépdeljen fel s alá rajtuk az oltár előtt; nem, — hanem egyedül azért, hogy lássuk az első reformált liturgiát zsenge korában.

az égből szállt alá, a ki eszik e kenyérből, annak van örökélete. És a kenyér, mellyet én adok, az én testem, mellyet adtam a világ életiért. Akkor a zsidók versengének egymás között, mondván: miképen adhatja ez nekünk testét eledelül? Jézus pedig mondta nekiek: „Bizony bizony mondom nektek, ha nem eszitek az emberfia testét és az ő vérét nem isszátok, élet nem lesz tibennetek. A ki eszi az én testemet és iszsza az én véremet, annak van örökélete: és én azt feltámasztom amaz utósó napon. Az Én testem valósággal étel és az Én vérem valósággal ital. A ki eszi az Én testemet és iszsza az Én véremet, az Én bennem marad és Én abban. Valamint az Atya küldött el Engemet, ugy Én is az Atya által élek, ugy a ki Engemet eszen, él az is Én általam. Ez ama kenyér, ki mennyországból jött alá, nem ugy, mint a ti atyáitok, ettenek mannát és megholtanak; a ki e kenyeret eendi, él mindörökké.“

Ezért hála, dicséret Istennek, ki szent igéje szerint, bocsássa meg minden bűneinket.

A nép: Amen.

A pap mondja az apost. hitformát:

Hiszek egy Istenben . . . s a t.

Most már szerető atyámfiai, a mi Urunk Jézus Krisztus rendelete szerint; együnk a kenyérből és igyunk a pohárból, ugy a mint maga meghagyta volt, az ő emlékezetére; az azon való dicséretre és hálára, hogy ő érettünk halált szenvedett és vérét bűneink elmosására ontotta ki, hogy ő, ki a mi lelkünknek igaz eledele, életünknek örök tiszta forrása, bennünk lakik és minket táplál. Ezért sz. Pál szavai után emlékezzék meg mindenki közölünk ama vigasztaló hitről és békességről, melly neki a Jézusban adatott, hogy senki hitével ne kérkedjék a kinek nincs, hogy senki az Urnak halála és az egész keresztyén gyülekezet ellen — melly a Krisztus teste — ne vétkezzék. Ezért jertek imádkozzunk:

Oh mindenható Isten, ki minket Szentlelked által, a hit egységében tulajdon testeddé tettél és mint illyeneknek meghagy-

tad, hogy Neked ezen szabad ajándékodért, melly szerint egyszülött Fiadat bűneinkért halálra adtad, buzgó hálákat adjunk, add, hogy ezt mi olly hiven teljesítsük, hogy Téged csalhatlan igazságot, szinmutatásunkkal, álnokságunkkal haragra ne indítsunk. Adjad azt is, hogy mi olly ártatlanul élhessünk, mint illik azokhoz, a kik a Te tested és a Te szolgáid és szolgálóid vagyunk, hogy még a hitlenek is lássák és megismerjék a Te dicsőségedet. Uram! őrizz meg minket, hogy életünk által a Te neved és dicsőséged valaki által meggyaláztassék. Uram, neveld benned való hitünket, Te a ki élsz és uralkodol, örökké áldandó nagy Isten. Amen.

Mi Atyánk . . . s a t.

A nép mondja: Amen.

Már most halljátok meg, miképen szerzette a mi Urunk Jézus Krisztus a szent vacsorát: „A mi Urunk Jézus Krisztus, azon az éjszakán . . . s a t.

Minekutána a nép evett és ivott, mondja a pap a következő zsoltárt: a)

Dicsérlek Téged Úr Isten, és áldom a Te nevedet mindörökké.

---

a) A régi egyházban az Ur vacsorája kiszolgáltatása így ment véghez: A feltakart kenyeret az egyháziszolga körülhordozta a hivek között, kik abból egy falatot törtek, utána vitték a pohárt, mellyből mindenki ivott, illő alázatossággal s vallásos devotioval. 1675. év táján így lőn megirva: Elolvasván az ide tartozó szentirásbeli helyeket a lelkész, megtörte a kenyeret és a mellette álló két egyházfinak kezökbe adta, hasonlóképen a pohárt is, és ezek adták azután az asztal körül álló hiveknak. A nép veszi a kenyeret az egyházi szolgák kezéből, kik azt tányérokon az egyházban körülhordják, a tányért elveszi egyik hallgató, egy darabot tör a kenyérből, s azzal átadja szomszédjának, a kenyér után adják a pohárt, mint a kenyeret kézről kézre. A régi egyházban négyszegü ostya darab volt a kenyér helyett, mindegyik pad számára más más darab, és ujonnan megtöltött pohár.

Mert az egész föld teljes a Te jóságoddal, hűségeddel, dicsőségeddel és irgalmasságoddal.

Ezért áldjad én lelkem az Urat és minden a mi bennem van, dicsérje szent nevét.

Ki minden bűneidet megbocsátja és meggyógyítja minden sérelmidet.

Irgalmas és kegyelmes az Ur, hosszutürő és nagy jóságú.

Nem bán velünk a mi bűneink szerint, nem fizet minket a mi álnokságink szerint és a mint érdemlenénk.

Mert a mennyire fölötte áll az ég a földnek és a millyen távol van kelet a nyugottól, annyira haladja irgalmassága a mi vétkeinket.

És miképen az atya könyörül az ő fiain, épén úgy könyörül rajtunk az Ur.

Mert mikor még mi az ő ellenségei voltunk, az ő egyszülött Fiát adta érettünk, hogy mi bünösök éljünk általa.

A ki megváltott minket a halálból örökéletre és testét és vérét adta nekünk ételül és italul.

Ő az Istennek báránya, váltságára a mi bűneinkért, az egyetlenegy és tökéletes kegyelem záloga.

Mert a miképen Isten az ő Fiát nekünk ajándékozta és értünk halálra adta, ugy nem tagad meg tőlünk semmit, hanem annakutána is irgalmas és kegyelmes lesz hozzánk.

Ezért a mi szivünk és szájunk hirdesse az Urnak dicséretét minden időben.

És minden ember örökönörökké dicsérje az ő jóságát és irgalmát, a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

Most már vegyük gondolóra keresztyén hivek, hogy az Urnak parancsolata szerint, melly nagy és melly szent titoknak lettünk részesivé, tudniillik bizonyságot tettünk szivünkben a felől, hogy mi mind együlegyig szegény bünösök vagyunk, de a Jézus megtört testeért és kiontott véreért bűneinkből megtisztultunk és hogy ő általa, a ki mibennünk él és ma is bennünk az uj embert táplálta, az örök halálból megváltattunk és fel vagyunk

hiva, hogy egymás irányában keresztyén szeretetet, hűséget és szolgálati készséget tanusítsunk. Kérjük a jó Istent, hogy az ő keserves halálának emlékezetét erős hittel szivünkre vegyük, szüntelen magunkkal hordjuk, hogy így naponkint meghaljunk a bünnek és lelke által minden jóban megerősödjünk, hogy eképen Isten általunk dicsőítessék, felebarátunk szeretve javíttassék és a Krisztus mibennünk így megalakuljon. Az Ur áldjon és őrizzen meg titeket; az Ur világosítsa meg orczáját rajtatok; fordítsa az Ur az ő orczáját ti reátok és adjon tinektek békeséget. Amen.

Azután így szól a lelkipásztor:

Uram, hálát mondunk neked minden jótéteményidért, a ki élsz és uralkodol mindörökké erős Isten.

A nép felel: Amen.

A lelkipásztor: A szegények Isten nevében legyenek ajánlva munkás szeretetekbe. Imádkozzatok Istennek mindenkoron egymásért, imádkozzatok miérettünk, mi is imádkozunk tiértetek Menjetek el békességgel.

2.

Calvin formulája.

Örök mindenható Isten, kit mint teremtőjüket és főurokat minden teremtések imádnak. Mi kik egybegyültünk, hogy szent vendégségedben részesüljünk, mellyet az ur Jézus Krisztus a Te Fiad, a mi Megváltónk, halála emlékezetére meginnepelni rendelt, kérjük a Te kegyelmedet, hogy mi ezt a szent munkát, Tenéked tetsző módon vihessük véghez, a Jézus Krisztus által. Amen.

Halljátok meg atyámfiai, miképen szerzette az Ur Jézus a szent végvacsorát, ugy a mint Sz. Pál megirta 1. kor. 11. „Én az Urtól vettem . . . . s a t.

Megértettétek atyámfiai, tanítványival miként ülte meg Jézus a szent vacsorát, egy úttal azt is, hogy millyen tisztelettel és tisztasággal kelljen azt megülni az ő egyházában mind a napoknak végelg. Ebből nyilván következik, hogy mindazok, kik

az ő egyházának nem tagjai, vagy a kik ezt életökkel megbecstelenítik, oda nem bocsáthatók. Ezért, a mi Urunk Jézus Krisztus nevével és hatalmával, azon szabály szerint, mellyet igéjében maga meghagyott volt, elutasítunk az asztaltól, minden bálványozót, istenkáromlót, gonosztevőt, szakadás szerzőt, hamiseskűvőt, szüleinek nem engedelmeskedőt, lázítót, gyilkost, paráznát, házasságtörőt, részegest és mindenkit, kinek élete nyilvánosan botrányos. Az illyeneknek egyenesen nyilvánítom, hogy innen távozzanak, hogy a szent asztalt, mellyet az Ur csak az övéi számára terített meg, el ne mocskolják, be ne fertőztessék.

A többiek közől pedig az apostol meghagyása szerint, próbálja meg mindenki magát és tartson visgálatot, ha valjon büneit valóban szánja és fájlalja-e és kivánja-e jövőben életét megjavítni, kiváltképen pedig hogy bizik-e erősen Isten irgalmában, egyedül a Jézusban keresi-e üdvességét, lemond-e szive szerint minden gyülölségről és kész-e ezeknek utána felebarátját testvéri szeretettel magához ölelni.

Ha már tulajdon lélekismeretünk Isten előtt bizonyságot tesz a felől, hogy mi magunkban illyen kivánságot érzünk, akkor ne legyen a felől kétségünk, hogy ő minket gyermekeivé ne fogadna és hogy minket maga a mi Jézusunk ne hivna asztalához s ne adná nekünk ama szentséges szent Sákramentomot, mellyet tanítványi számára közösen szerzett vala.

És bár magunkban mi, még sok erőtlenséget és nyavalyát ismerjünk, bár ne legyen még hitünk egész, bár sok legyen még bennünk a kétkedés és hitetlenség, és még nagyon sok kivántassék ahhoz, hogy mi Istennek kellő buzgósággal és szeretettel szolgálhassunk, mint a kiknek még a test kivánságival folyvást harczolnunk kell: mégis, minthogy az Ur kegyelméből az evangyéliomot szivünkbe plántálta és az ő törvénye szerinti élni vágyást belénk oltolta, ebből bizonnyal tudjuk már, hogy minden büneink, mellyek még bennünk vannak, sem akadályozhatnak, hogy ő minket asztalához méltóknak ne itéljen. Mert mi nem úgy jövünk ide, mint a kik már enmagunkban igazak és ártatlanok

vagyunk, hanem épen az által valljuk meg, hogy mi valósággal halálban és kárhozatban vagyunk. Azért jól megértsük és ehhez ragaszkodjunk, hogy ez a Sakramentom a betegeknek és a szorongatásban levőknek orvosságuk és hogy a méltánylás, melylyet Isten bennünk megkiván, egyedül abban áll, hogy magunkat minden tettetés nélkül ollyanoknak lenni megismerjük, a millyenek valósággal vagyunk, hogy bűneinken mély bánatot érezzünk és minden örömünket, vigasságunkat, a Jézus Krisztusba helyheztessük.

Ezért mindenek előtt igaz hitet szerezzünk magunknak Jézusnak amaz igaz igérete felől, tudniillik: hogy ő valósággal a maga testét és vérét akarja velünk közleni, hogy így a miénk legyen mindenestől fogva és ő mienennünk, mi pedig őbenne éljünk. És bár szemeink ne lássanak itt egyebet kenyérnél és bornál, semmit ne kétkedjünk a felől, hogy ő lélek szerint mindazt véghez viszi a mi lelkünkben, a mit e látható jelek alatt itt nekünk ábrázol, tudniillik, hogy ő maga az a mennyei kenyér, melly minket éltet és táplál az örökéletre.

Ezért ne legyünk hálátlanok Istennek ama végetlen irgalma irányában, melly szerint asztalán kiteríti előttünk minden kincsét és gazdagságát, hogy azokat velünk közölhesse. Mert a mikor magát nekünk egészen odadja, arról tesz minket bizonyosokká, hogy mindenét a mije van nekünk ajándékozza bőséggel. Ezért vegyük e Sákramentomot ugy, mint igazsága zálogát, melly szenvedésének és halálának ereje által nekünk tulajdonítatik, nem máskint, mintha e halált magunk szenvedtük volna. Ki volna még olly megátalkodott gonosz, a ki még ott is kétkednék, hol a Jézus Krisztus minket igéje által olly szivesen hivogat magához? Inkább vegyük szivünkre, ennek az ingyen ajándéknak, mellyet Jézus nekünk nyujt, végetlen nagy becsét s ezért benső buzgó kivánságok között adjuk át neki magunkat kedves áldozatul. Ezért jertek, emeljük fel sziveinket az egekbe, hol van a mi Jézusunk az Atya dicsőségében és a honnét várjuk őt földünkre a mi váltságunkért és könyörögjünk eképen:

„Méltó dolog Uram és szent kötelesség, minden időben és minden helyeken, Neked örök Atya Isten hálákat adni, azon kimondhatlan kegyelmedért, mellynél fogva egyszülött Fiadat váltságul adtad érettünk, hogy ő benne legyen üdvességünk s örök boldogságunk itt és ott fön az egekben. Ezért magasztaljuk az angyalokkal és az egész dicsőült sereggel nagy nevedet, szent éneket mondunk dicséretedre, ezért zeng szájunkban az üdvezült sereg éneke: Szent, szent, szent a seregek Ura, teljes a menny és a föld az ő dicsőségével. Isten a magasságban! Amen. a)

Ur Jézus Krisztus! Te a Te testedet és véredet adtad egyszer a kereszten bünеink bocsánatára és azt tetted táplálékká az örökéletre. Add nekünk most is hát a Te kegyelmedet, hogy mi e nagy jótéteményt szivünk tisztaságában fogadhassuk nagy kivánsággal, hogy mi, a Te testedet és véredet, sőt Tenmagadat erős hittel magunkhoz vegyük, valamint Te igaz Isten és ember lévén, vagy ama mennyei szent kenyér, mellyel minket éltetsz. Segélj, hogy mi tovább ne éljünk mi magunkban, a magunk módja szerint, melly gonosz és visszafordult, hanem Te magad élj mibennünk és vezess minket egy boldog örökéletbe, melly megmarad mindörökké. Örök Isten! tégy részesévé a Te örök újszövetségednek, a Te kegyelmed frigyládájának, éreztesd velünk, hogy Te kegyelmes atyánk maradsz mindörökké s bünеinket nekünk nem tulajdonítod, hanem nekünk mint földi választott gyermekidnek megadsz mindent, a mire testünknek, lelkünknek szüksége van, így dicsérünk és áldunk Tégod megszünés nélkül, így magasztaljuk nagy nevedet szóval és cselekedettel. Adj hát részt nekünk mennyei Atyánk, a Te Fiad szent emlékezete innepében, add, hogy ott Megváltónk halálát hirdethessük; adj nekünk uj erőt a hitre és minden jó cselekedetre, hogy annál nagyobb

a) Calvinnál ez ima után nyomban következik az osztás. A francz agendában következik még egy hosszu ima, helyette közlünk itt egy Urvacsora előtti imát, melly az Urvacsora utánival együtt Calvin liturgiájából van adva.

örömmel valljuk magunkat Fiaidnak s dicsekedjünk veled, mint mi Atyánkkal. Amen.

Consecratio.

„Mindenható Isten mennyei Atyánk, ki nagy irgalmadból egyszülött Fiadat a keresztnek halálára adtad a mi váltságunkért; ki magát önkényt adta áldozatnl a világ büneiért és a ki maga rendelte, hogy halálának emlékezete egyházában megünnepeltessék mindenkoron, mígnem eljövend. Fogadd el irgalmas Ur Isten a mi hálánkat és könyörgésünket, mellyet elődbe hoztunk a Jézus Krisztusban, a ki is azon az éjszakán a mellyen kézbe adaték . . . . s a t. *Lásd feljebb.*

Következik maga a kiosztás.

A kiosztás után: Mennyei Atya! örök hálát és dicséretet mondunk Neked, a Te kegyelmed drága ajándékáért, mellyet nekünk szegény bünösöknek ajándékozni méltóztattál. Te minket szent Fiad egyességére, kivel érettünk halált szenvedtél, kegyelemből felvettél, sőt adtad őt nekünk, mint eledelünket az örökéletre. Adj kegyelmet Uram a kegyelemhez és segélj, hogy ezen jótétedet el ne feledjük, hanem szivünkbe rejtve ezt megőrizzük és a hitben, a szeretetben, a jócselekedetekben növekedjünk. Igy leend a mi egész életünk Neked szentelve, dicsőségünk terjesztésére, felebarátink épületére a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

„Dicsőség magasságban Istennek . . . s a t. Dicsérünk Téged, magasztalunk Téged, áldunk Téged oh Uram, mennyei mindenható atya Isten a Te nagy jótettidért és nagy dicsőségedért. Oh Jézus Krisztus! egyszülött Fia Istennek, Istennek báránya, ki hordozod a világ bűne terhét, fogadd el imánkat. Te a ki ülsz az Atya jobbján, könyörülj rajtunk. Mert Te vagy egyedül szent, Te vagy egyedül Ur, Te vagy mindenek fölött, oh Jézus Krisztus, a Szentlélekkel, az Atya Isten dicsőségében. Amen. a)

a) Ez utolsó fohász az ős keresztyén korból való Tribolet Neuschateli agendájában is olvasható.

3.

Lasco és Mikronius, alsórajnai agendája után.

Szerelmesim az Ur Jézus Krisztusban! halljátok meg a végvacsora szerzése szavait, mellyeket írva hagyott sz. Pál apostol a korinthusi gyülekezethez írt első levele tizenegyedik részében. „Én az Urtól vettem, mellyet néktek általadtam: hogy az Ur Jézus, azon az éjszakán a mellyben kézbe adaték, vette a kenyeret, és hálát adván megtörte, ezt mondván: Vegyétek és egyétek, ez az én testem, melly ti érettetek megtöretik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlóképen vette a pohárt is, miután vacsorált volna, ezt mondván: E pohár amaz uj szövetség az én véremben; ezt cselekedjétek, a hányszor ezt isszátok az én emlékezetemre.“

„Mert, valamennyiszer eenditek e kenyeret, és iandjátok e pohárt, az Urnak halálát hirdessétek, miglen eljövend. Azért, valaki eendi e kenyeret, és iandja az Urnak poharát méltatlanul, vétkezik az Ur teste és vére ellen. Próbálja meg azért minden ember magát, és ugy egyék abból a kenyérből, és ugy igyék abból a pohárból. Mert a ki eszik és iszik méltatlanul, kárhozatot eszik és iszik magának, hogy meg nem becsüli az Urnak testét.“

Hogy hát lelkünk vigasztalására járulhassunk az Ur asztalához, szükség mindenek előtt, hogy magunkat voltaképen megpróbáljuk. Annakutána, hogy arra a végre cselekedjük, a melly végre azt az Ur Jézus rendelte, ugymint az ő emlékezetére.

A magunk voltaképeni megpróbálása három részből áll. Először: gondolja meg mindenki magában vétkes és kárhozatos voltát, annyira hogy magamagát megutálja, és Isten előtt megalázza, azért, hogy olly nagy volt Istennek bün ellen gerjedező haragja, hogy mint sem azt büntetetlen hagyja, készebb volt a maga szerelmes Fiát, a Jézus Krisztust a keresztnek keserü és gyalázatos halálával megbüntetni.

Másodszor: mindenki vizsgálja meg szivét, hogy vajjon, Isten bizonyos igéretének, melly szerint a Krisztus halá-

láért minden ő bünei megbocsáttattak, igazán hiszen-e; hiszi-e, hogy a Krisztusnak tökéletes igazsága, néki épen ugy tulajdoníttatik, ajándékoztatik, mintha ő maga tulajdon személyében, minden igazságot betöltött, vagy minden bűneiért megfizetett volna.

Harmadszor: vizsgálja meg mindenki a maga lélekismeretét, ha vajjon el van-e tökélve Isten iránt teljes életében háladatos lenni, és Isten színe előtt tökéletességben járni; hogy vajjon szíve szerint, tettetés nélkül lemond-e minden képmutatásról, ellenségeskedésről, irigységről és gyülölségről, és feltette-e magában erősen, hogy ezután igaz szeretetben és egyetértésben él az emberekkel.

A kik már illyeténck, azokat Isten kegyelmébe fogadja minden bizonynyal és az ő szent Fia asztala méltó vendégeinek lenni elismeri.

Ellenben pedig, kik e bizonyságot szivökben nem érzik, azok önmaguknak kárhozatot esznek és isznak. Épen azért mi is, a Krisztus és sz. Pál parancsolata szerint, mindazokat, kik a következő bünökben lélekzenek, a Krisztus asztalától távozni intjük és nyilvánítjuk, hogy a Krisztus országában részük nincs, illyenek minden bálványozók, kik meghalt szenteket, angyalokat, vagy más teremtett állatokat hivnak segítségül; kik képeket imádnak; minden jóslók és bűvölők, kik embert, állatot és egyéb dolgokat beszentelnek; kik Istent és sz. igéjét megutálják, sákramentomit megvetik; minden istenkáromlók, minden a ki az egyházban s a polgári igazgatásban pártoskodást és szakadásokat kiván eléidézni; minden hitszegők, minden ki szüléinek s a felsőbbségnek nem engedelmeskedik, minden gyilkosok, verekedők, házsártoskodók, kik irigységgel, gyülölséggel viseltetnek felebarátjuk irányában. Minden házasságtörők, paráznák, részegesek, lopók, uzsorások, fosztogatók, játékosok, fukarok és mindazok, kik ehhez hasonló czégéres bünökben élnek. Mindezek, mindaddig mig bűneikben veszteg maradnak, ez ételtől,

mellyet a Jézus Krisztus az igaz hivők számára rendelt, magukat megtartóztassák, nehogy ítéletöket megnehezítsék.

Ez pedig nem azért van mondva, mintha mi a roncsolt szivü hiveket elcsüggeszteni akarnánk, mintha csak a bün nélkül valók mehetnének a Jézus asztalához. Mi nem azért jövünk e sz. asztalhoz, mintha azt akarnánk bebizonyítni, hogy mi magunkban igazak és tökéletesek vagyunk, sőt ezzel ellenkezőleg azért, mert mi életünket magunkon kivül a Jézus Krisztusban keressük s ez által megvalljuk, hogy mi a halálnak közepette heverünk. Ezért jóllehet sok hibát és fogyatkozást érezünk magunkban, bár tudjuk, hogy hitünk nem tökéletes, hogy Istenünket nem olly buzgósággal szolgáljuk, mint szolgálni tartoznánk, hanem naponként kell küzdenünk hitünk gyöngeségével és a test gonosz kivánságival: mégis mindazáltal, minthogy a Szentlélek kegyelme által e fogyatkozásokon szivünk szerint bánkódunk és hitetlenségünknek ellene állni törekedünk és Istennek minden törvényei szerint élni szivünk szerint ohajtunk, meg lehetünk győződve a felől, hogy a bünök és gyöngeségek, mellyek akaratunk ellenére még bennünk megvolnának, épen nem akadályozhatnak, hogy Isten minket kegyelmébe vegyen és e mennyei vendégség méltó részeseivé tegyen.

Másodszor látjuk a czélt, mellyért Jézus szent vacsoráját szerzette, melly ez: hogy ezt cselekedjük az ő emlékezetére.

Róla emlékeznünk pedig így kell: Először is szivünk teljességében meg kell győződnünk a felől, hogy mi Urunk Jézus Krisztus a régi atyáknak tett igéret értelmében, az Atya által földünkre küldetett, testünket vérünket felvette, Istennek haragját, melly alatt nyögnünk kellett volna mindvégig, emberré létének kezdetétől fogva, élete fogytáig e földön helyettünk hordozta, az isteni törvény és igazságnak helyettünk engedelmes volt, nevezetesen, mikor az Isten haragjának és büneinknek sulya alatt a kertben vért izzadott, mikor szabadulásunkért megkötöztetett, azután mindenféle gyalázatot szenvedett, csak hogy mi meg ne gyaláztassunk; büntelen halálra ítéltetett azért, hogy mi Isten

előtt felmentessünk, sőt szent testét a keresztre feszíttette, csakhogy azzal együtt a mi büneinkről szóló levél is oda szegeztessék, így vette magára a mi kárhoztatásunkat, hogy kegyelmével minket megtöltsön, így aláztá meg magát a testnek és a léleknek legmélyebb kínszenvedéseig a keresztfán, hol fenszóval kiáltott: „Én Istenem, én Istenem! miért hagytál el engemet"? hogy Isten minket magához fogadván, soha el ne hagyjon; végre halálával és vérehullásával így erősítette meg az örök újszövetséget mint maga mondotta: „Elvégeztetett"!

Hogy pedig erősen elhigyjük, hogy mi is e kegyelemszövetséghez tartozunk, vette az Ur Jézus a végvacsorában a kenyeret, hálát adott, megtörte és adta a tanítványoknak, ezt mondván: „Vegyétek, egyétek ez az én testem, melly értetek megtöretik, ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlóképen vette a pohárt is, miután vacsorált volna és hálákat adván így szólott: „Igyatok ebből mindnyájan, e pohár amaz ujszövetség az én vérem által, melly a ti és sokak büne bocsánatára kiontatik, ezt cselekedjétek a hányszor iszszátok az én emlékezetemre." — Azaz: a hányszor ti e kenyérből esztek és e pohárból isztok, ez által, mint valami bizonyos zálog által emlékeztetve legyetek amaz én irántatok viseltető hűségemről és szeretetemről, melly szerint én tiérettetek, kik különben halálnak halálával haltatok volna meg, testemet halálra adtam a keresztfán, és véremet ontottam és a ti éhező és szomjazó lelkeiteket, megfeszített testemmel és kiontott véremmel táplálom az örökéletre, épen olly bizonnyal, a millyen bizonnyal a kenyér itt mindnyájatok szeme előtt megtöretik és e pohár nektek adatik és ti ezeket tulajdon szátokkal eszitek és iszszátok az én emlekezetemre.

A mi Urunk Jézus Krisztusnak ezen végrendeletéből láthatjuk, hogy ő a mi hitünket és bizodalmunkat a keresztfán lett egy tökéletes áldozatára, mint idvességünk egyedüli alapjára kivánta felépítni, a midőn éhező és szomjuzó lelkünk örökéletre tápláló ételévé és italává ő maga lett. Mert az ő halálával a mi örök éhségünknek és bánatunknak szerző okát, tudniillik a bünt

eltörölte és nekünk az életadó Szentlelket ajándékozta, hogy ugyanezen lélek által, melly Krisztusban a mi fejünkben és mibennünk, mint az ő tagjaiban munkás, közünk legyen minden ő javaihoz, az igazsághoz, az örökélethez és a dicsőséghez, közünk legyen ő hozzá magához is.

Továbbá, hogy ugyanezen lélek által, mi is egymással, mint egy testnek tagjai, igaz testvéri szeretet által egybeköttessünk, miként az apostol is mondja: Mert mi mindnyájan egy kenyér és egy test vagyunk, mivel mindnyájan egy kenyérben részesülünk. És valamint sok magból egy liszt és egy kenyér lesz és sok szőlőszemből egy ital és egy bor nyomatik és mind egygyé vegyül, azonképen mi is mindnyájan, kik igaz hit által a Krisztusba oltattunk, a mi Megváltónk a Krisztus kedviért, ki minket elébb szeretett, a testvéri szeretet által egy test legyünk és hogy ezt ne csak szóval, hanem cselekedettel is bebizonyítsuk. Erre segítsen minket a mindenható irgalmas Isten, a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja, az ő Szentlelke által. Amen.

Jertek imádkozzunk: „Irgalmas Istenünk és Atyánk, kérünk, hogy ezen vacsorádban, mellyben szerelmes Fiad a Jézus Krisztus keserves haláláról emlékezünk, légy munkás Szentlelked által a mi szíveinkben, hogy mi magunkat igaz hittel és bizodalommal a Te szent Fiadnak mindinkább általadjuk, hogy a mi megtört és epedő szívünk, az ő testével és vérével, sőt ő magával, az igaz Isten és emberrel, az egyetlenegy mennyei kenyérrel, a Szentlélek ereje által tápláltassék, megelégítessék, hogy ne éljünk tovább a mi büneinkben, hanem ő éljen mibennünk és mi ő benne, és a kegyelem örök ujszövetségének ugy legyünk részeseivé, hogy semmit ne kétkedjünk a felől, hogy Te kegyelmes Atyánk vagy, büneinket nekünk nem tulajdonítod, sőt mint kedves fiaidnak, örökösidnek mindent megadsz, a mire testünknek lelkünknek szüksége van. Adj nekünk kegyelmet a kegyelemhez, hogy keresztünket bizvást felvegyük, magunkat megtagadjuk, Idvezítőnkről vallást tegyünk és minden nyomorúságinkban, felemelt fővel várjuk az egekből a mi Jézusunkat, a

ki is a mi halandó testeinket, az ő dicsőséges testéhez hasonlóvá teszi és magához emel az örökkévalóságba. Amen.

Mi atyánk . . . s a t.

Erősíts meg, kérünk, e szent vacsora által, a közönséges és kétségnélküli keresztyén hitben, mellyről mi most egy szívvel és szájjal vallást teszünk, ezt mondván: „Hiszek egy Istenben . . . s a t.

Hogy tehát mi amaz igaz és valóságos mennyei kenyérrel tápláltassunk a Krisztusban, emeljük fel szíveinket igaz hitben az egekbe, a hol a mi szószólónk az Ur Jézus Krisztus van az ő mennyei Atyjának jobbján, hova minket a mi ker. hitünk ágazatai is utasítnak és ne kétkedjünk a felől, hogy mi a Szentlélek ereje által olly bizonnyal tápláltatunk lélekben az ő testével és vérével, a millyen bizonnyal veszszük a szent kenyeret és bort az ő emlékezetére.

Itt az egyházi szolga adjon mindenkinek a megtört kenyérből s adás közben mondja:

A kenyér, mellyet mi most megtörünk a Krisztus testével való közlődésünk. *Vagy pedig:* A mi Urunk Jézus Krisztusnak teste, melly teéretted halálra adatott, tartson és erősítsen a hitben, az örökéletre s a t.

A jelenlevő másik egyházi szolga nyujtván a poharat, mondja:

A hálaadásnak pohara, mellyel mi hálát adunk, a Krisztus vérével való közösülésünk. *Vagy pedig:* A mi Urunk Jézus Krisztusnak vére, melly bűneid bocsánatára kiontatott, erősítsen és tartson meg az igaz hitben, az örökéletre . . . s a t.

Ez alatt, mindegyik gyülekezet népességével, vagy a templom nagyságával egy arányban, a communio alatt vagy énekelni kell, vagy a Krisztus haldla emlékezetére tartozó helyeket, u. m. János 14—18. Esaiás 53. részeit kell olvastatni.

Communio után pedig ezt mondja az egyházi szolga:

Szeretteim az Urban, mivelhogy a jó Isten lelkeinket az ő szent asztalánál megelégítette, jertek, magasztaljuk mindnyájan egy szívvel az ő szent nevét, ezt mondván:

„Áldjad én lelkem az Urat és minden a mi én bennem van, dicsérje szent nevét. Áldjad én lelkem az Urat és el ne felejtkezzél jótéteményéről, ki neked minden büneidet megbocsátja és minden nyavalyádat meggyógyítja. A ki életed veszélytől megmenti, és téged irgalmával megkoronáz. Irgalmas az Ur, hosszutürő és mondhatatlan jó. Nem bánik velünk a mi bününk és nem fizet nekünk a mi álnokságunk szerint; mert a millyen magasan van az ég a föld felett, olly megfoghatlanul terjed el kegyelme az ötet félőkön; a millyen távol van napkelet napnyugottól, olly távol veti tőlünk a mi gonoszságinkat. Mint az atya könyörül a maga fiain, akképen könyörül az Ur azokon, a kik őt félik és tisztelik. A ki tulajdon Fiának sem kedvezett, hanem adta őt mindnyájunkért és vele együtt nekünk mindeneket megadott. Ebben mutatta meg Isten hozzánk való szerelmét, hogy mikor még bünösök volnánk, a Krisztus meghalt érettünk; mennyivel inkább megment minket a haragtól, minekutána már megigazultunk az ő vére által. Mert ha Istennel megbékültünk az ő Fiának halála által, még mikor ellenségek voltunk, mennyivel inkább idvezülünk az ő élete által, minekutána vele kibékültünk. Ezért hirdesse szivünk és szánk az Urnak dicséretét, most és mindörökké. Amen.

Vagy pedig így:

„Mindenható nagyirgalmu Atya! Teljes szivünkből hálát mondunk Neked azért, hogy Te végetlen irgalmadból, egyszülött Fiadat büneinkért kezesül és áldozatul és az örökélet ételéül és italául, nekünk ajándékoztad, egyuttal igaz hitet is adsz minékünk, melly által jótéteményének részesi lehetünk és ennek erősségeül szent Fiad asztalát rendelted. Kérünk Téged jó Atyánk és Istenünk, tedd a Jézusról való megemlékezésünket, az ő halálának emlegetését, Szentlelked munkája által, mindennapos növekedésünkké a hitben, tedd szent eszközévé a mi Jézusunkkal való boldog egyességünknek, ugyancsak szent Fiadért, a mi Urunk Jézus Krisztusért. Amen.

LELKIATYÁSKODÁS KÖRÉBŐL. *)

A KRISZTUSBANI KIJELENTÉS FEJTEGETÉSE.

(Tudósok irányában.)

Kijelenteni közönséges értelemben annyit tesz, mint eddig nem ismert dolgot megismertetni; bibliai s vallástani értelemben pedig jelenti Istennek mind *általános*, mind *különösen* az elesett (tőle eltávozott) ember üdvezítésére (magához vonzására εἰς σωτηριαν) irányzott maga kinyilatkoztatását.

Keresztyéni s bibliai szempontból indulván tehát ki, — hogy ezen fogalomnak: *kijelentés*, alá ne bujtassunk mindent, a mi csak létre jő a természetben, tudományban, müvészetben s a t. — mint némellyek helytelenül cselekszenek, — kétféle kijelentést különböztessünk meg, t. i. *általánost* és *különöst*. — *Általános* értelemben *kijelentésnek*, isteni nyilatkozmánynak nevezteti minden olly jelenet, mellyet közvetlenül az Istentől származottnak tekintünk. Ugyanis az élő Isten fogalmából egyenesen folyik, hogy ő szünetlenül munkás, vagyis teremtő erejét folytonosan kitünteti, ὁ πατηρ μου εως αρτι εργαζεται Ján. 5, 17. — Illyen értelemben a világ teremtése isteni nyilatkozmány; isteni erő nyilatkozmányát ismeri el a gondolkozó ember naponkint ezerféle módon a világ alkotmányában (Rom. 1—19) és az emberekkel közlött isteni jótéteményekben (Csel. 14, 17.) — Még világosabban nyilatkozik Isten az ember lelkismeretében, melly ő reá, mint szent törvényadóra és bíróra közvetlenül utal (Rom. 2, 15. 16.) Isteni nyilatkozmány van az emberi nem történelme s az erkölcsi világrendszer egész folyamában is (Rom. 1, 18.) — Ezen széles értelemben minden vallás, vagyis minden vallásban az, a mi annak magköve, — kijelentés, — t. i. az eredeti világosságnak (Ján. 1, 4. s a t.) az emberi lélekbe szállása. Mert

*) A lelkészek nemcsak olly hitetlenekkel találkoznak, mint a millyen például az első füzet 42-dik és következő lapjain Claus volt, hanem ollyanokkal is, kikben az emberi tudományokbani jártasság, az isteniekbeni járatlansággal egyesül s kik aztán az isteni kijelentést az emberi okoskodás mélyebben vágó fegyvereivel szokták megtámadni. Ezen apologetikai töredék — mellynek folytatásával a tudós tanár ur nagy szolgálatot teend egyházunknak — az illyenek számára készült. T. Sz.

a csupa okoskodás, a véges tárgyak feléli elmélkedés soha a végesség határain túl s azoknak felibe az embert nem vezethetné, — ha a végetlenség eszméjét, mint az istenségtől eredetileg birt — bár burokban levő s kifejtést igénylő — fényképét öntudatában nem birná.

Ezen átalános értelemben vett kijelentéstől különbözik a *különös kijelentés,* — melly is bizonyos historiai tényeken nyugovó s az emberekhez, beszéd-, iratok-, tettek-, intézetek által irányzott nyilatkozata Istennek; melly nyilatkozatot az átalános és minden emberrel vele született öntudat adataiból s a természetszerü kifejlődés rendes folyamából lehozni s megfejteni nem lehet, — hanem az Istennek a véges világra sajátságos, — rendkivüli, — s hogy előre is kimondjuk — természetfeletti behatásán alapul. Illyen szoros értelemben vett kijelentésnek kiván tekintetni a keresztyén vallás, mellyben feltetszeti nap hajnalsugarai gyanánt tekintjük a zsidó vallást.

Azonban egyoldalu nézet volna az, ha a Krisztus általi kijelentésen, csupán több kevesebb, emberi észt haladó tanoknak természetfeletti uton lett közöltetését akarnók érteni. Ugyanis a Krisztusbani kijelentés kimerítő fogalma ez, miszerint az Istennek az emberi nem üdvezítése felőli tanácsának, intézkedésének, részint kinyilatkoztatása, felvilágosítása, részint tettlegesítése, beteljesítése, tökéletességre vitele (Rom. 1, 17; 16, 25; Eph. 1, 9; 3, 9; 1. Cor. 2, 7; 1. Pét. 1, 20; 1. Tim. 3, 16; 2. Tim. 1, 19; Tit. 2, 11.) Ez egy új vallásos principiumnak, hatálynak, életerőnek e világban előállítása, közöltetése, a végre, hogy az emberi nemnek nemcsak ismeretét, hanem egész életét s egyetemes állapotját megújítsa, újjá szülje, (καίνη κτίσις); — ámbár kiemelőleg az embert, mint ismeretképes lényt veszi igénybe, a mennyiben az átalános újjászületésnek gyümölcse és egyszersmind feltétele a tisztább s magosabb ismeretekre emelkedés. Mint az egyes ember, az ő Krisztussali benső s élő összeköttetése által, egész gondolkozás- és életmódjában megváltozik, új teremtéssé lesz (2. Cor. 5, 17; Gal. 5, 6.) így az egész emberi nemre nézve olly nemü új s az Isten által közvetlenül és így természetfeletti úton szolgáltatott vallásos *élethatálynak* kiván tekintetni a keresztyén vallás, mellynek czélja, rendeltetése az, hogy az emberi nemet a lelki életnek új, még pedig legmagasb fokára, tökélyére, Istenneli összhangzásra (harmoniára, *kibékülésre*) emelje. Olly intézetnek kiván ez tekintetni, mellynek ere-

detét véges erők s körülmények összehatásából semmiképen nem, — hanem egyedül az isteni erő teljességéből, Istennek közvetlen s természetfeletti hatásából hozhatni le.

De az már a kérdés: valljon az illynemü különös kijelentés, minőnek a keresztyén vallás kiván tartatni, gondolható-e? — lehetőséget tartalmazó fogalom-e? — vagy talán ellenmondásokat s lehetlenséget foglal magában, annyira, hogy azt, bár történelmi bizonyságokon nyugvó ténynek láttassék is, benső képzelhetlenségénél fogva tagadni kénytelenítessünk? — Kisértsük meg e kérdést vitatni s felderíteni.

Legtöbb vitatkozást szült e tárgyban ezen két, egymásnak ellenébe tétetni szokott fogalom: *természetes* és *természetfeletti*. — Sok kegyes lelkek semmitől sem irtóznak inkább a vallás dolgában, mint ezen szótól: *természetes*. Sok felvilágosultnak s miveltnek látszani akarók szintannyira irtóznak ettől: *természetfeletti*. Ezek azt mondják: minden természetes, azon minden a természeti erők által s azoknak törvényei szerint történik, mindent természeti okból kell lehozni. — Mi már az igazság ezen beszédekben?

A *természetfelettiséget* magával következetesen tagadja az, kinek a természetről és az emberi ismeretről hiányos nézete van; jelesen a ki el nem ismeri, hogy az érzéki természeten, vagyis az anyagi világon kivül és felett még létezhetnék valami, és hogy az emberi ismeret e végesség határain túl emelkedhetnék. Ellenben, a ki ezeknek nemcsak lehetőségét, de szükségképen és valósággal is létezését átlátja, tudja, érti: az az érzéki természetfelettiséget nemcsak nem tagadja, de szélesebb értelemben véve a szót, igenis természetesnek találja. — Sokan ama tagadók közől, hogy tagadásuknak okoskodási alakot adjanak, Kant azon tanára hivatkoznak, miszerint az ok és okozat közötti viszony csak a térben és időben létező dolgok körül volna lehető és felfogható, minél fogva természeti (vagy tér és időben történő) jeleneteknek, természeten kivül eső (vagy tér és időhöz nem köttetett) oka nem lehetne, és illyen oknak ollyan okozattali összefüggését emberi ész fel nem foghatná. Ugy de Kant önmaga lerontja ezen theoriát, midőn — hogy csak egyet említsünk — az emberi cselekvények és a szabad akarat közt okozat és ok viszonyát állítja fel, pedig a szabad akarat nem tér- s időhöz kötött tárgy, s azonban ezen összefüggés ésszel is felfogható, — legalább az ész, ha ennek miként iségét felfogni nem

birja is, de miségét, vagyis valósággal létezését kétségbe nem hozza, tudja, érti, melly megkülönböztetést különösen figyelembe ajánljuk, mint ollyat, melly nemcsak a theologiában, de minden emberi tudományban sarok-tétel gyanánt tekintendő. És itt, midőn figyelemre veszszük a szabad cselekvények lehetőségét, vagyis az érzéki természetbe behathatását olly erőnek, melly nem ezen természethez tartozó okfőből ered: egyelőre meggyőződhetünk a felől, hogy a kiszabott törvények szerint összefüggő világ egész fogalmával nincs ellentétben azon állítás, miszerint az érzéki természet erőitől különböző, magasabb erők, ennek törvényeitől különböző, magasabb törvények szerint ebbe behathatnak s működhetnek.

A *természetfelettiséget* magával következetesen tagadja az, kinek az *Istenről* hiányos fogalma van; jelesen a ki azt véli, hogy Isten a természetben csupán csak közvetve működnék, azaz: hogy minden a mi van és történik, legközelebb a természeti okok kölcsönös egymásra hatásából eredne, az Istenre pedig csak annyiban vitetnék, a mennyiben végre az egész természetet csakugyan az Isten rendezte. — Hiszen ezen vélemény, vagy alapérzet értelme csak addig terjed, a meddig a dolgokat kölcsönhatás szüleményeinek tekinthetjük. Addig igenis van értelme ezen tételnek — s ezt elhanyagolnunk nem is lehet — mert különben a természetről tudományos rendbe füzött ismeretünk nem lehetne s ebben áll a természetnek tudományszerü szemlélete. De ha meggondoljuk, hogy kell és kellett lenni eredetileg a kölcsönhatáson kivül annak a mi kölcsönhasson, az egymásra viszonyuláson kivül, annak a mi viszonyuljon: úgy szükségkép a kölcsönhatás előtt lenni kezdett és nem abból származott eredeti lényekre s erőkre kell visszamennünk, — mellyekre nézve csak e kettő közől választhatunk: vagy önálló lételt kell tulajdonítni azoknak, vagy eredetőket közvetlenül az Istentől hozni le. Ha továbbá meggondoljuk, hogy Isten eszméjében a gondviselés és igazgatás mellett a teremtés is, még pedig amazoktól elválhatlanul benne van: igen könnyü átlátni, melly nagy tévelygés azt képzelni, mintha az Isten, a mint egyszer a világot előállította, azután azt csak magára hagyta volna, hogy az eleibe kitüzött terv s beleadott törvények szerint fussa pályáját. Hiszen így az Isten csak nyugovó szemlélője volna a természetben hempelygő eseményeknek, illy democritusi istenség imádás tárgya nem lehet, sőt annak létezése is az istenség eszmé-

jével ellenkezik, valóságos contradictio. De még akkor is csak ide megy ki a dolog, ha csupán a rendre felügyelést s gondviselést tulajdonítjuk Istennek, a már teremtett világban, mert erre szükség nincs, ennek értelme nincs, így az Isten létele felesleges volna. És mivel vallásos öntudatom minden perczben érezteti velem az Isten lételét: ezen létele felőli öntudat bizonysága bizonyítja egyszersmind az ő folytonos munkásságát, vagyis teremtő erejének folytonos nyilvánítását; és épen ebben áll az isteni gondviselés, hogy Isten a véges lények mellett minden pillanatban jelen van ugyanazon teremtő erejével, mellyel a világot a semmiből előhivta. És az Isten s világ valódi eszméjével épen nem ellenkezik, ha azt állítom, hogy Isten a világban, teremtő erejével mindenkor természetfeletti módon működik, — mert Isten a *principium agens* és nem a természet — a természeti erők csak eszközök az ő kezeiben, mellyeket ő fentart, vagy megújít, előállít, a természeti törvények pedig az ő munkásságának önmaga szabta formái, mellyek őtet nem szabályozhatják s mellyeknek az ő munkássága nélkül nincs értelmök, jelentésök, értékök. És ha Istennek természetfeletti működését akaratunk ellen is el kell ismernünk azon epochában, midőn a növény- és állatfajok s maga az ember előállt, mellyek kétségkivül bizonyos időben még nem léteztek: miért nem ismerhetnők azt el a természeti jelenetek folytonos menetén? Ebben áll a természetnek vallásos szemlélete, melly hogy annak tudományos szemléletével nem ellenkezik, az eddig mondottakból is kitünik, egyébiránt még alább e tárgyra visszatérendünk.

De talán nem is kételkednek némellyek abban, hogy a durva anyagba életömlését, az organisált természet bizonyos későbbi epochákban előállását, új teremtési műnek Isten közvetlen s természetfeletti munkájának kell tartani: azonban már ez ellen felszólalnak ha azt kivánjuk, hogy a fensőbb világosság szülemlését az emberi sziv éjjében, a *keresztyén vallás előállását* is ugyanazon analogia szerint szükség tekinteni. — És ennek oka talán az, mert tévelygő nézetök van, részint általában *a történelmi jelenetek okai- s feltételeiről*, részint különösen a *vallásról és keresztyénségről*.

A történelmi jelenetek okait s feltételeit illetőleg: aránytalanul sok érvényt tulajdonítnak némellyek a másodrangu tényezőknek, p. o. a gondviselés útján előálló körülményeknek és az ész-szülte terveseteknek. — Hiszen a pragmatical magyarázatok

kellő érvényét mi sem tagadjuk: de az emberi nem lelki életébe mélyen ható nagy események kivételes figyelmet igényelnek. Ezek mélyen fekvő s ollyatén okoknak erőknek szüleményei, mellyek az embert, minden körülményeivel, terveivel és nézeteivel együtt körükbe sodorják. Avagy talán nem kellett-e egyéb bizonyos körülményeknek összejövetelénél, vagy pedig emberi bölcs tervezetnél arra, hogy a keresztyén vallás, a maga nagyszerü műveleteivel együtt létre jöjjön? Avagy csupán esetleges körülményeknek tulajdoníthatjuk-e azt, hogy egy Moses törvényei mig is erejökben állanak a zsidó népnél, midőn az már minden politikai és egyházi központ nélkül szükölködik? mig az újabb időkben annyi bölcsen kiszámított status-intézvények szerzőjöket túl nem élhették; vagy azt, hogy míg egy Socrates, Plato, Zeno nagy eszméi csupán az iskola szük körére szorítattak: addig a galilaeai halászok tana, mellyet a zsidók botránykőnek, a görögök bolondságnak tekintettek, más ábrázatot birt adni a világnak? Igenis! az illy nagyszerü és az emberi nem lelki életébe mélyen ható események, olly nagyszerü erőt, élethatályt (potentia) feltételeznek, mint kútfejök, melly s mellynek munkája, valamint a körülmények s emberi tervezet pusztításának kitétetve nincs, úgy azok által létre sem jöhetett, hanem épen olly eredetileg s közvetlenül függ össze a teremtés munkájával, épen olly természetfeletti, mint az érzéki világban, olly nagyszerüen, terjedelmesen s mélyenhatólag működő azon potentiák, mellyeket sálytalanoknak neveznek, mellyeknek mind létezésöket, mind az isteni causalitással közvetlen összefüggésöket elismerni, minden gondolkozó physicus kénytelen.

A mi pedig a vallást s keresztyénséget különösen illeti: nagy tévelygés azt gondolni, hogy az emberi értelem s bármelly bölcs philosophiai rendszer, mellyet más egyenlő fegyverekkel ellene harczoló philosophiai rendszer könnyen kiforgathat, s még mindig ki is forgatott, csupán maga képes volna vallást állítani elő; vagy a történetesen ugyanazon véleményben összetalálkozó emberekből mechanice egyház szerkeztetnék össze. A vallásnak, az egyháznak, hogy emberi vélemények és okoskodások ingadozó szellőjétől légbe ne fúvassék, szét ne foszlattassék, olly benső életerővel kell birnia, olly élethatályból erednie, melly nem az értelem csak külvilágból merített adataiban gyökerezzék, mellyek ha változnak és elmulnak, velök együtt ez is kihalhasson, hanem a külvilág minden körülményeitől illethetlen, és így vagy ön-

álló, vagy mivel illyennek fatalistai nézet nélkül nem tekinthetik, az isteni causalitástól közvetlen függő legyen. Igen, a vallás és egyház olly növény, melly erejét és életét felülről nyeri, és valamint ágak és levelek összerakodásából élőfa nem származik, hanem az élőfa saját életerejéből hajt ágakat s leveleket: úgy a vallás és egyház is maga szüli magából s magába tanait s tagjait, saját életerejével. — Különösen kiemelve áll pedig azon vallástól, melly tagjainak benső tapasztalatában úgy áll s ténylegesen úgy nyilatkoztatja magát, mint boldogító, *üdvszerző erő*, mint az egész gondolkozás- s akaratmód megváltoztatásának, újjászületésének kútfeje, mint új *élethatály*, melly annyira magasan áll az felett, mellyel az ember előbb birt, mint általában az emberi élet az állati élet felett, a physicai életerő a mechanicai s chemiai erők felett. — Ezek szerint a keresztyén vallás eredetét nem tekinthetjük másképen, mint a hogy tekintendőnek látánk az érzéki világ főhatályainak, a növényi és állati életnek s az emberi nem lelki életére mélyen ható események okainak eredetét, t. i. úgy, mint *Istennek közvetlen munkáját*, vagy más szókkal annak természetfeletti kútfőkből származását (supranaturalis) nem kételkedhetünk.

Azonban, hogy a természetfelettiségnek a Krisztusbani kijelentésre miként alkalmazása felől egészen tisztában legyünk: újra emlékezetbe kell hoznunk, hogy a világi dolgok eredete s létele felőli itélettételnek kétféle alapelve van, *vallásos* és *tudományos*. Általában minden dolgok eredetét s lételét kettőtől függőnek ismerjük el: egyik a természeti okok szabályszerű működése, másik az Isten akaratja s munkássága. Mind a két nézpont szükségképeni, egyik nélkül vallásosan, másik nélkül értelmesen nem tekinthetnők a világot; és ezek nem is zárják ki egymást, sőt egymással mindenütt a lehetőségig összekötendők. Azonban vannak határai, ha nem a vallásos nézetnek (bárha mondhatni még annak is, mert p. o. a rosz, mint rosz, Istenre nem vitethetik) de a tudományos nézetnek vagy felfoghatásnak mindenesetre. Vannak esetek, hol az egyik nézet túlnyomó, a másik háttérbe vonul. Például nyilván van, hogy ha a természet egészét gondoljuk, s azt kérdjük: mitől függ, mihez viszonyul annak eredete s létele? arra nézve semmi másról nem beszélhetünk, mint kizárólag az Istenről, mert a természetet, természeti okból hozni le képtelen. De épen ezt mondhatjuk minden kisebb egészről is a nagy egészben, az alsóbényekről, az alsó-

erőkről, vagy akármint nevezzük azokat, mik által az egész összeállítatott, mellyeknek lételét tehát az egésznek létéből kimagyarázni nem lehet: míg ellenben minden egyes részletes dolgot hajlandók vagyunk legközelebb az alaperőkkel, vagy az egésszel s csak ezek közvetítése által hozni viszonyba az Istennel. — Továbbá nyilván van, hogy a dolgok első eredetét maguktól a dolgoktól hozni le nem lehet, mert különben azoknak saját eredetük előtt már létezniök kellett volna; hanem szükségkép a minden létel kútfejétől, Istentől kell azt származtatni. — De ezt mondhatjuk minden relativ új dolog eredetéről is, t. i. a mennyiben az új, vagy a mennyiben annak előállása eredetnek tekintendő; mert kifejlés csak azon dolognál lehető, a melly már létezett; a melly pedig még nem létezett, annál eredet, új előadás, teremtési munkálat van, p. o. a magnak a himporokból, a fának a magból előállása relativ teremtési mű. — Mindemellett azonban nem tagadjuk, hogy ezen meglevő világban, mindaz, a minek mi természetfeletti eredetet kénytelenek vagyunk tulajdonítni, bizonyos tekintetben csakugyan természetszerű eredménynek is tekintendő. A teremtés fogalma, vagyis az isteni causalitásra kizárólagos vitetés, teljes szigorában csak a világ egészét illeti, vagy a dolgoknak csupán első eredetére alkalmaztathatik; a nagy egészben létező kisebb egészekre és a másodrangú, vagyis a már kész világban előálló új eredményekre, csak úgy, hogy a természeti okok közrehatása ki nem záratik s a világkifejlés lassankint haladó folytonossága félbe nem szakasztatik, fel nem függesztetik; mert Istennek világbani működése kétségkivül organicus, önmagával mindenkor összehangzó egész.

Már ezen nézeteket a Krisztusbani kijelentésre alkalmazni igen könnyü. Miután a Krisztusbani kijelentést, a keresztyén vallást létrehozott okfőt, *alaphatálynak* (potentia fundamentalis) ismerjük el, még pedig legfontosabbnak mindazon alaphatályok között, mellyek az emberiség lételének eredeti factorai, történelmének vezérszálai; nem pedig valamelly idegen erők és körülmények összejövetelébőt származott tüneménynek tekintjük azt; miután továbbá ennek előállásában *új dolognak* létrejöttét ismerjük el, nem pedig úgy tekintjük azt, mint csupán átváltozását, kifejlését valami ollyannak, mi már előbb is létezett: tehát a Krisztusbani kijelentésre nézve a tudományos nézet, vagyis a természeti okokhoz viszonyulás elve háttérbe vonul s jogosan alkalmazzuk arra a *természetfelettiség* fogalmát. — E mellett

azonban az isteni gondviselés s világigazgatás okszerü fogalmait is reá alkalmazzuk, s nem kételkedünk azokra vinni vissza, azokból hozni le sokat, nemcsak Mósesnek és az apostoloknak, de magának a Krisztusnak életjeleneteiből is. Hiszen p. o. magának a szent irásnak bizonysága szerint is, Krisztus csak akkor jelenhetett meg, midőn már betölt, elérkezett annak ideje s a világ megérett az ő elfogadására és az evangyéliomot a törvény szükségkép megelőzte. — Azt azonban határozottan tagadjuk, hogy a kijelentés nem egyéb volna, mint csupán isteni gondviselés s világigazgatás intézménye, azaz: hogy a zsidó és keresztyén vallás eredetét, az előttök már létezett s tőlök független természeti okok s erők, bár isteni vezetés mellett történni gondolt összehatásából kimerítőleg felfogni s kimagyarázni lehetne. Épen úgy, mint azt megengedjük ugyan, hogy mielőtt az ember előállhatott volna, már az ő létezése feltételeinek, fenmaradhatására s kifejlődhetésére kedvező körülményeknek készen kellett lenniek; de hogy ezek elégségesek volnának arra, hogy belőlök az ember előállását kimagyarázhassuk, azt meg nem engedjük.

Tatay András,
kecskeméti anyaiskolai tanár.

ÉNEKEK.

AZ ÉV VÉGÉN.

Hangmérték: Tündöklő hajnali csillag.

Íme már az év lejára,
Emlékeztet a halálra
S a kereszt alá vezet;
S a mint körzi végenyészet
Mintha jőne végítélet
Számon kérni éltemet;
Mintha
Szólna:
Nézz a míg élsz, Míg reménysz, Golgatára
Az öröklét hajnokára!

Vére ott értünk omolva
Függ a Krisztus haldokolva
S most is áld és megbocsát;
Áldja őket, kik szerették
S azokért, kik őt gyülölték,
Atyjához küld hő imát;
Mintha
Szólna:
Ha vársz mennyet, Vársz kegyelmet, A halálba
Áldva menj és megbocsátva!

Tűn az élet mint az álom
Melly közel lehet halálom,
Hogy fogadjam majd ha jő?
Ugy mint angyalát az égnek,
Angyalát egy szebb vidéknek,
Melly csak üdvet érlelő!
Oh de
Üdve
A szeretet, S könyörület, Édenének,
Szól-e nekem, gyülölőnek?

Oh még hála Isten! élek
Újulj, égi szikra, lélek!
Újulj, mert az év avul;
Krisztus nyomdokát kövessed
A mit kedvel, azt szeressed,
Őt valld tántoríthatlanul.
És ha
Áldva
Fut a pálya, S megbocsátva, Lel halálod,
Boldog lesz feltámadásod.

Fogadd Isten fogadásom,
Míg itt lészen maradásom
Meg nem szűnök áldani;
Áldva élek, áldva válok
S a mig egy ellent találok
Meg fogok bocsátani.
Mert csak
Annak
Ki kegyelmes, Léssz kegyelmes, S csak az áldó
Lesz áldást nálad találó.

Székács J.

HALOTTI ÉNEK. *)

Halhatatlan szellemnek,
Győzödelmes fegyvere!
Mellyel síron és halálon,
Jézus diadalt nyere,
Hit, ha végzem éltemet,
S sírnak adom testemet,
Légy lelkem vezér-fáklyája,
Hogy az ég legyen hazája.

Már e földön hű vezérem,
És védangyalom valál,

*) Elefánt M. szorgalmas és avatott testvérünk, épen most bocsátotta közre Szilády-nál Kecskeméten nyomatott illy czimü munkáját; „Hit, Remény, Szeretet. Keresztyén halotti énekek és imádságok. Ág. hitv. evangyéliak számára irták többen." Ára kötve 30 kr. Ismertetésül jónak tartók belőle ez éneket idézni, melly a könyvben legelső helyen áll.

Vezettél kies ösvényen,
Hol várt rám veszély, halál;
És ha ért nagy veszteség,
Te vigasztaltál s az ég:
S el nem estem, de megálltam,
Benned biztatót találtam.

Nem mulóhoz, Istenemhez,
Kapcsolod te szívemet,
S igy vezérlve biztosítod,
Sírontúli létemet.
Szebbek mint a csillagok,
Mint az Isten olly nagyok,
Jézus hitében a népek,
Élők, ha ég s föld enyésznek.

Légyen hála Istenünknek,
Birjuk a szent Bibliát,
Jézusunknak, mesterünknek,
Idvezítő szent tanát:
Élet ő s feltámadás!
Ő vezet és semmi más,
Szűk uton nagy czélra minket,
S megnyugtatja szíveinket.

Őtet bírva és követve,
Elmenésre kész vagyok;
Mert ő mondja: eltemetve
Nem leszek, feltámadok!
E hitért jó Istenem!
Áld örökké énekem!
Ő köt össze véled minket
S visszaadja kedvesinket.

Elefánt M.

Jegyz. Ezen füzethez csatolva közöljük az első füzet 73-dik lapján megjelent Adventi ének hangmértékét.

ADVENTI ÉNEK.

Jön a'Király szivben szelíden.

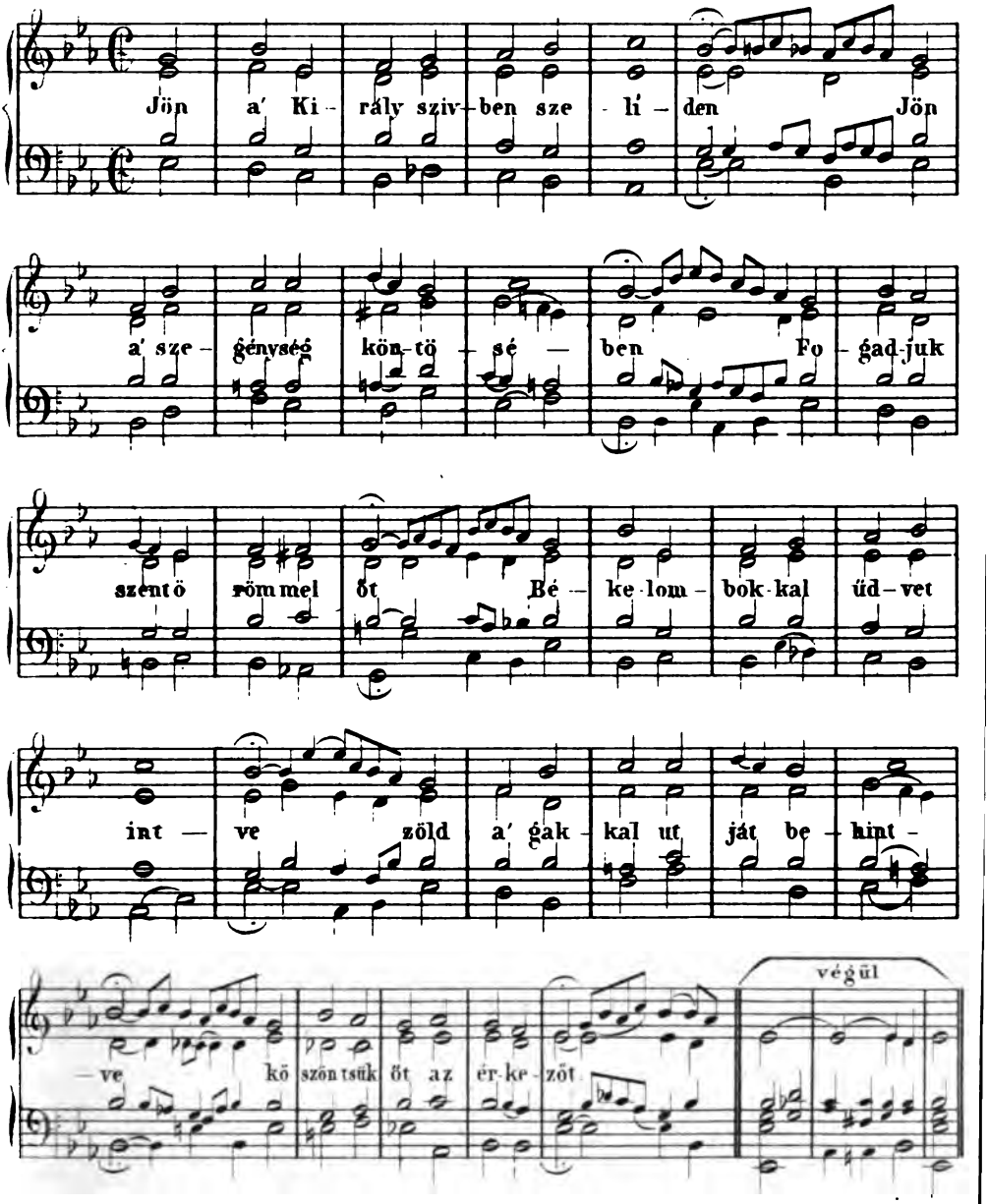

Feil György, pesti ev. énektanár.

A LELKÉSZI TÁR második füzetének tartalma.

Lap.

Előszó . . . . . I—XIV.

II. Szakasz: Egyházi Szónoklatok.

8. Okos ember hogyan hosszabbítja meg életét? Haubner . . 95
9. Jézus a keresztfán sat. Bauhofer 105
10. Jézus boldogsága feltámadásakor. Lugossy 117
11. Mi leend reánk nézve a sír? Dobos 133
12. Keressük a mennyországot. Bauhofer 138
13. Legyen szived a Szentlélekben Isten hajlékává. Ahlfeld . . 148
14. A tavaszi természet imádni tanít. Fésös 161
15. Erkölcsi elmélkedések a megújuló természet felett. Révész Imre 169

III. Szakasz: Egyházi Tárcza.

Imák: Nagypénteki. Porosz agenda után 81
Husvéti. Dobostól 82
Áldozócsütörtöki. A nassaui liturgia után . . . 83
Pünkösti. Klöpper liturgikájából 85
Pünkösti. Révész Imretől 86
Pünkösti előtti bünbánati imádságok. Dr Ferenczy 89—115
Szertartási beszédek. Az Urvacsora kiszolgáltatása
Zwinglié 116
Calviné 121
Lasco és Mikronius agendája után . 126
Lelkiatyáskodás köréből
A Krisztusbani kijelentés fejtegetése. Tatay 133
Énekek.
Az év végén. Székács 142
Halotti ének. Elefánt 143

Jegyzetek:

[1]) A megjelent példányok megszerezhetők a kiadóknál és Eggenberger Ferdinand urnál, ki szíves volt Tárunkat bizományképen felvállalni. Ő gondoskodik arról is, hogy a munka minden helybeli és vidéki hiteles könyvkereskedésekben megszerezhető legyen. — Az első kötet ezen második füzetének ára 1 frt.

[2]) Mikor jelenend meg a 3-ik füzet azt eleve nem határozhatjuk meg. Nyitva áll tisztelt munkatársaink előtt az egész szentháromsági urnapok, a nyár és ősz, az aratás, a szüret sat. cyclusa. Ha kapunk, adunk. Ha bőségesen érkezendnek a munkálatok, kétszeres füzetet adunk ki, — ha gyéren és csak szállinkozva jövendenek, a réginél maradunk. Csak azt akarjuk kijelenteni, hogy vállalatunkat a közbuzgalomnak rendeljük alá.

Török Pál és **Székács József.**

PROTESTANS

LELKÉSZI TÁR.

KIADTÁK

TÖRÖK PÁL ÉS SZÉKÁCS JÓZSEF.

ELSŐ KÖTET.

HARMADIK FÜZETE.

Ára: 1 frt. p. p.

PESTEN,
NYOMATOTT BEIMEL J. ÉS KOZMA VAZULNÁL
1855

ELŐSZÓ.

Térjünk vissza a bibliához, olvassuk azt s tanulmányozzuk. *)

A ki napjainkban irni olvasni nem tud, ollyan mint a szárnyaszegett madár. Az irás az ész szárnya; ki az iráshoz nem ért, az emberekkeli közlekedés és okulás főeszközével nem bir, és mikép közlekedik teremtőjével, nem tudom. Azonban a tudnivágyás egyformán ösztönözvén minden embert, ha könyvekből nem tanulhatja azt, a mi kell, kósza hírek és mendemondákból merítendi, a mi nem kell — a balhitet és a babonát. S azért a könyvet méltán drága kincsnek mondhatja, a ki abban olvasni tud. Könyv által a mult közlekedik a jelennel, a jelen a jövővel, és az évezredek előtt elhunytak jobbjai, mintha uj életre támadnának, feljárnak közöttünk és mi hallgatjuk beszédeiket, okulunk tapasztalataikon.

Az irott munkák nagy tömegében pedig van egy, melly figyelmünket különös mértékben veszi igénybe, mert „azt tartjuk felőle, hogy abban örök élet vagyon.“ — E könyv, mint az égi bölcseség kútforrása, hajdanta a protestans ember szellemi életének alphája és omegája volt. Abból olvasott reggel, hogy napi munkáját szentesítse, avval nyugodott le este, hogy kinek igéjében gyönyörködött, oltalmába lelkét ajánlva békével dőljön az álom karjaiba. — Istenes idők voltak azok, midőn egy az atyától örökölt biblia a ház legjelesb diszei, legféltettebb kincsei közé tartozott; midőn az ifjú az atyai házat elhagyván, mindenek előtt bibliával láttatott el; mert mindnyájan azon erős meggyőződésben éltek, hogy a keresztyén ember művelődésének kiindulási pontja, valamint végczélja nem lehet más, mint Isten igéjének elsajátítása elébb, és életbeni alkalmazása utóbb. — Mert mi is a biblia egyéb, mint előadása annak, mi által Isten az emberi nemet nevelni és rendeltetéséhez eljuttatni akarja? — És valjon kivánhatunk-e más vezetőt, a hol Isten

*) Az itt közlött értekezés eredetileg nem a Lelkészi Tár részére iratott, és azért alakja nem egészen azon közönséghez mért, a melly a Lelkészi Tárt olvassa. De minthogy a Lelkészi Tár kezdő előszavában mi is azt sürgetjük, hogy a szentirathoz vissza kell térnünk s ahoz ragaszkodnunk: e czikk elméletileg a mi irányunkat gyámolitván, — méltán foglalja el egy előszó helyét.

igéje kinálkozik vezércsillagul? Azt gondolom, hogy a ki agyunkba az észt adta, legjobban tudja, miként kelljen azt felvilágosítani, valamint a ki szivünket alkotta, legjobban tudja, mikép kelljen a szivet nemesíteni.

Azonban találkoztak korunkban a miveltségnek olly álapostolai, kik e részben máskép vélekednek, és azt tartják, hogy a biblia hasznos lehetett hajdanta, midőn a világ gyermekkorában az emberek még nem bölcselkedtek, még nem tudták azt, a mit mi tudunk, nem tapasztalták azt, a mit mi tapasztaltunk; de nekünk 19-dik század fiainak, mit taníthatna azon könyv, mellynek irói még csak a vasútat sem ismerték, és a villanyosság csodatüneményiről még csak fogalmuk sem volt?

Megesett az emberiségnek, ha korunk maga vívmányaiban annyira elbizakodnék, hogy azok miatt lelki üdvének egyedüli eszközét megvethetné. — Avagy nem korunk kórságos állapota legérezhetőbb tanuság-e arra nézve, hogy „a világi dolgok felől való tudományban a lelket megnyugtató bölcseség nincsen.“ — Elhagytuk az élő vizet, mellyből az elegen túl nem ihatunk, és megmámorosodtunk önalkotta bölcsegünk borából. A mire kijózanodunk, főfájás és szédelgés kerülget.

Kevéssé ismerik a bibliát, kik tartalmát elavulhatónak tartják. Csak ismerkedjetek meg jobban a könyvek könyvével, és midőn a biblia szavai mint gyöngyöző harmatcseppek lelketek kelyhét megtöltendik, akkor érezni fogjátok örök ifjú gyönyörűségét, és áldani fogjátok a gondviselést, melly jövendő fényesb birtokért zálogul adá igéjét. — A bibliai igazságok örökkévalók, és a modor, mellyben azok adatnak, az emberi lélek mindenkori fejlődésével olly egyező, hogy azok minden koron és minden renden lévő emberektől haszonnal olvastattak, és míg ember lesz, olvastatni fognak minden álbölcsek daczára.

Hová néz végre is minden tudomány? Nemde oda, hogy rendeltetésünkről magunknak világosb tudomást szerezvén, cselekvésünket ahozképest intézhessük? De valjon mit eredményezett e tekintetben maiglan az emberi tudomány? Ám nézzük!

Az ember magában véve ügyefogyott teremtés: ereje csekély, értelme korlátozott, akaratja gyarló; de mint társaság tagja, erejét hatalommá nevelte, eszének látkörét határtalanul szélesbítette, és akaratját jellemmé szilárdította; mert a társaság az embernek életeleme, mint a halnak a viz. — Minthogy azonban a társaság ajándékait ingyen nem osztogatja, az egyes önző haj-

lamaival az egészhez alkalmazkodván, ellenkezésbe jő maga magával; mások boldogságán színlel dolgozni, és saját szenvedélyeit szolgálja, ajkán a közjó hangzik, míg szivében a legridegebb önzés honol. Az egyes így maga magával meghasonolván, minden tudományos fejlettségünk mellett már is oda jutottunk, hogy a politialis statusok egész szigora szükségeltetik, hogy a szenvedelmek kitöréseit elnyomhassák. „Az élet nyugszik, mint a rosz fiú, kit anyja sok veréssel altat el.„

Sokat törekedtek ujabb bölcsek az embert földi létének e fonák helyzetéből kiragadni; de hiába! Rousseau *) természet embere olly kevéssé való a mi társaságunkba, mint a társaság számára nevelt ember a természetbe. Ki nem vergődünk az ellenmondásból bármit javasoljanak a bölcsek, és miért? — mert az ellenmondás természetünkben gyökeredzik; testiségünk a földhöz köt, szellemünk a mennybe ragad, amaz a rideg önt kegyelgeti, emez világokat ölel, s épen azért nem az az ember feladata, hogy természetének két sarka közül akár az egyiket akár a másikat elnyomja, hanem hogy mind a kettőt egy magasabb hatalomnak alárendelvén, azokat egy felsőbb akaratban egyesítse. — De látnivaló hogy e hatalomnak túlemelkedettnek kell lennie akár az egyesnek korlátoltságán, akár a társaság még olly fenkölt törekvésén.

Üdvözítőnk földi létének utolsó perczeiben kimondta a szót, melly az emberiségnek a máskép hiába várt békét egyedül képes visszaadni: „Én Atyám — így szóla — legyen meg a Te akaratod!“ — Midőn az ember mindennemü cselekvéseit, minden hajlamait Isten mindig egy és ugyanazon akaratjának alárendeli, természetének minden ellenmondásai mintegy varázsütésre egyszerre elenyésztetnek: „sem a ki plántál valamit, sem a ki öntöz; hanem Isten a ki előmenetelt ád.“ — De Isten akaratját honnan akarod egész tel-

*) Rousseau, Franciaországnak egyik legszellemdúsabb irója, kiben ritka lángészszel korának egész romlottsága egyesülvén, a korabeli társadalomnak végveszedelmet hirdeté, és azt állítá, miszerint az igaz erényszeretet azon mértékben csökkent az emberek között, a melly mértékben tudomány és müvészettel a szinleges csinosbodás közönségesebb lett, minélfogva az emberiségnek ujjászületését csak úgy állítá eszközölhetőnek, ha az emberek lemondván a tudomány és müvészetről, valamint minden azok szülte viszonyokról, az eredeti vadság állapotába visszatérnek!!!

jességében megtudni, hanem ha az ő kijelentett igéjéből? Mi által akarod meglátni és felismerni a napot, hanemha a nap sugarai által? Minden más út, a helyett hogy az Isten igaz ismeretéhez elvezetne, attól inkább eltérít. Rég mondatott, de maiglan is áll: „tévelygetek, mivelhogy nem tudjátok az irásokat.“

A reformatorok a vallástételek élire azért tették: „Hiszszük és valljuk, hogy az irásból kell tanulnunk az igaz bölcseséget, a kegyes életet, és az ecclesiáknak is reformálását és igazgatását, és az istenes élet cselekedetinek tanítását, a tudományoknak is megpróbálását, és a tévelygéseknek megvetését és megczáfoltatását, és még minden intéseket is, a szent Pál mondása szerint: A teljes irás — úgymond — Istentől származott, és hasznos a tanításra, a jobbításra, a megfeddésre, melly igazságban vagyon. 2 Tim. 3. 16.“ — Igy szóltak a reformatorok, — s ők tudták, kiben és miben hisznek, és volt egység hitükben, volt összhangzás cselekvésükben; mi ellenben a sok faktól az erdőt nem látjuk: minden embernek a maga egyéni meggyőződése, mindenikünknek a maga nádparipája, mellyre ha egyszer felkaptunk minden egyébre semmi gondunk, annyira hogy magunk kedvencz eszméi miatt az egyet, mire szükség van, nem látjuk. — Bár ne volna igaz, a mit mondok, de bizony csak úgy van, hogy a legsületlenebb, leghitványabb tudós ötlet (hypothesis), csak legyen kellőkép formulázva, többet nyom a többség előtt, mint a kijelentett igének egész sommája, holott az irás szerint, Isten bolondsággá tette e világ bölcseségét (a hit dolgaira nézve), hogy nekünk kik megtartatunk, Istennek hatalma legyen a keresztről való tudomány, melly azoknak kik elvesznek, bolondság.

Mondhatni, hogy nincs könyv hazánkban, valóságában kevésbé ismert és inkább félreismert, mint a biblia. Mindenki emlegeti, mindenki birálgatja, de milly kevesen ismerik egészen, és mennyivel kevesebben még vizsgálják? 100 pap közül 99 a bibliát soha életében végig nem olvasta, és nem ismeri egyébből, mint azon egyes összefüggésükből kiszakított helyekből, mellyeket beszédtextusokul fölvett. Pedig épen ebben tévesztik el minden bibliaócsárlók a dolgot, hogy az egészen átvonuló alapeszmét nem ismervén, a részeknek az egészhezi vonatkozását, és így az egésznek benső szellemét fel nem fogták.

Nekünk tehát, kik a bibliát eléggé nem becsülhető isteni

münek tartjuk, mindenek előtt szent tisztünk annak alapeszméjét és szellemét felmutatni, mire nézve itt a biblia tartalmának olly rövid vázlatát kell adnunk, hogy ebből az egésznek iránya és czélzata kitünjék.

Az ember mihelyt eszmélni kezd, legelőször is tudni akarná, mikép lett a mindenség? E kérdés megfejtésével kezdődik a biblia, és 3000 év előtt iratott meg a világteremtés története úgy, hogy minden azóta történt kutatások annyi bizonyost e tárgyat illetőleg nem eredményeztek, mint a mennyit ott pár lapon olvashatunk.

„Semmiféle régi emlék — azt mondja egy ujabb időbeli franczia nagyhirü tudós — legyen bár történeti vagy csillagászati, Mózes könyveit még eddigelé meg nem hazudtolta, sőt inkább minden, a legtudósb nyelvbuvárok és a legmélyebben látó mathematicusok által nyert kutatási eredmények, bámulandó öszhangzást tanusítanak azokkal.“

A világ teremtetése után az ember és a moralis világ eredete és folyamatja az, melly a gondolkodót legközelebb érdekli. Erre nézve a biblia az első emberpár történetében kevés vonásokban annyi lélektani igazságokat tár ki, hogy hiába kisértjük azoknak egész tartalmát kifejteni, de bensőnkben tapasztaljuk, hogy Ádám esete és Istentőli elhasonlása mindegyikünknek életében ismétlődik, és szükségessé teszi reánk nézve is azon üdvintézkedést, mellyet Isten kegyelme az emberiség megváltására tett.

Most jő az emberiség történelme. — A biblia általában soha és sehol száraz tankönyvi rendszert nem ád, és mégis milly gyönyörü rendben csoportosulnak az egyes adatok?

Régen nevezték a történelmet az élet vezérének, az igazság fáklyájának; tanulságteljesek is valóban a történelem évlapjai; de csak azokra nézve, kik az élet végczélját felismerték, tudják hová vezetnek és mit eredményezendők az emberiség küzdelmei. — Mert hogy becsét megállapíthassuk valamelly történelmi ténynek, hogy azt magunkra viszonyíthassuk, tudnunk kell elébb mihez szabnunk értékét.

Nyissuk már most ki a bibliát! Az ember — így tanít ez — Isten hasonlatosságára teremtetett; de bűne által Istentől elhasonolván, baj és küzdés lett osztályrésze e földön; azonban Isten atyai gondviselése a tévedezőt sem hagyja el, és a kéz, melly sujta, eleve a gyógyszert elkészítette, melly a sebet orvosolja. — Az emberi nem számos családai közül egy nemzet-

séget választott ki Isten, hogy azt szent népévé tévén, annak vezetésében kitüntesse, hová kelljen minden emberi törekvésnek irányoztatni, hogy mint Isten mására teremtett lény isteni rendeltetését elérje. — „Legyetek szentek, mert szent vagyok én Jehova, a ti Istenetek!“ így szóla Izraelhez és szól közvetve Krisztus által az egész emberiséghez. Ez alapon nyugszik az isteni törvényhozás és a mozáismus minden intézményei oda irányozvák, hogy az embert mind közelebb közelebb hozzák Istenéhez, hogy az egyiptom húsfazékaihoz visszaszító tömegben meggyökereztessék a láthatlanok iránti hitet, az erkölcsi igazságok érzületét.

A művet, mellyet Mózes megkezdett, a próféták tovább fejtegették. — A nép, melly látta Isten intéző kezének művét, nem értette czélzatát és vissza visszaesett istentelenségébe; mindamellett az isteni mű egyre haladt, és közelebb közelebb jött az idő, mellyről Ezsáiás próféta mondá, hogy „megtelik a föld Isten ismeretével, a mint a vizek a tengert borítják.“ Ehezképest a törvény sujtó szava is mindinkább szelidül, mert „az igazságosnak nem adatott törvény,“ és a próféták ajkairól hangzik az emberi váltság biztos reménye.

Végre minekutána eljött az idők teljessége, elbocsátá Isten az ő Fiát, ki midőn Istennek formájában volna, sem állítá ragadománynak lenni az ő Istennel való egyenlőségét; hanem ő magát megüresíté, s szolgai formát vévén magára, hasonlatossá lett az emberekhez. És emberi ábrázatban találtatott mint ember, megalázta magát, engedelmes lett mind a halálig, a keresztfának haláláig, mellyből midőn harmadnapra feltámadt, a test haláából a szellemiség örök életére kelt, hogy az emberiség melly életet most él, az Isten Fiában való hit által élje, nem a törvény alatt, hanem a kiskoruságból kikelve, mint szabadon rendelkező fiú, belépjen amaz örökségbe, melly őt kezdettől fogva illette.

Ez a bibliatörténet lefolyása fonalmiban és ehez a próféták és a tankönyvek csak mintegy felvilágosító magyarázatul járulnak. S valamint az előadott események egy mindenható intéző kéz művei, úgy az azokat elbeszélő munka egy szellem kifolyása. Ha isteninek nem tudnám e munkát, emberfeletti csodának kellene néznem azt, hogy az ezer év lefolyása alatt különböző

emberek által, különböző időkben kelt darabokból álló munka, minden részeiben olly öszhangzó, egy végre czélozó legyen, a millyen a biblia.

S már most mondjátok meg nekem, lehet-e méltóbb tanulmánya embernek, mint a melly nemének eredetét és fejlődését, maga és az egész emberiség életfeladatát, rendeltetését és végczélját tárgyazza? — Oh olvassátok a bibliát mindnyájan ti, kik lelketek üdvét szeretitek, olvassátok a bibliát mindnyájan ti, kik az embert ismerni akarjátok a mint volt, vagyon és lészen erényben és bűnben. Kinyilik a bibliában előttetek a moralis világ minden jeleneteivel. Itt vezérek és világbirók, koldusok és királyok, bölcsek és bohók lépnek fel előttetek egész egyszerűségükben; nem holmi unalmas leirásokban, mellyek rendesen vagy többet mondanak vagy kevesebbet az igaznál, hanem élethűn előttetek mozognak és cselekednek, és a mi fő, — Istennek folyvást tapasztalható vezérlete alatt. Hányszor esik majd meg, hogy midőn azon egyszerű előadásokat olvasandjátok, saját bensőtök történetét, saját éltetek jeleneteit vélenditek kitárva látni, és szinte megijedtek midőn évezredek előtt letünt egyéniségben, saját hasonmástokra ismertek. — De íme épen ez által lesz az Istentől ihletett irás hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, a fenyitékre, melly igazságban vagyon.

Nem lehet könyvet képzelni, mellynek tartalma istenibb, és mellynek formája a míveltség minden fokához jobban mérsékelve lenne, mint a biblia. Ebből bölcs és együgyü, tudós és tudatlan egyformán meríthetnek, mert „a biblia — a mint ügyesen irányzott hasonlítással mondatott — ollyan folyamhoz hasonló könyv, mellyet az elefánt megúszhat, a bárány is meglábolhat;“ és míg a tudós belőle vizsgálódásainak eredményeit bizonyítgatja, a közember élettapasztalatait megerősíti. Ez aztán az igazi népkönyv, melly nem hiába lett népek könyvévé, mert minden embernek, minden kornak és minden időre szól. — Régi és ujabb bölcsek sokat gondolkodtak, sokat irtak az ember neveléséről, de még nem szereztetett könyv, melly az emberiség mívelődésére olly általános hatással lett volna, mint a biblia. S mi által hatott olly nagyszerűen? Egyszerű történetek előadása által — csakhogy ama történetek végfonalait Isten keze tartja. — Csodaszerűk néha ama történetek; ámde mi lehet csodás Istentől? A gyermek e részben sokkal helyesebben gondolkodik

némelly álbölcseinknél; mert ha a gyermeknek valamelly magasabb lényről beszélünk, legyen az csak egy tündér is, többé előtte semmi hihetetlennek nem látszik, s azért nem hiába mondatott: valaki úgy nem veszi az Istennek országát mint a kis gyermek, nem jut oda be.

Hozzuk tehát ismét szokásba a bibliaolvasást! Reggel mielőtt a családtagok szétmennének, és kiki teendőihez látna, egyesüljenek elébb Isten színe előtt, és olvassanak egy fejezetet a sz. irásból; ugyanezt tegyék este, midőn a napi munka után ismét egybegyülnek, fejöket pihenésre lehajtandók. Hasonlókép az iskolában, mielőtt megkezdődnék a tanítás, olvastassék előbb a biblia, és mutassa meg a tanító az által is, hogy „az Urnak félelme a bölcseségnek feje:“ Nem különben Isten házában tegyük a bibliaolvasást a liturgia főtárgyaul, és kövessük ebben is az ős egyház szokását, mellyben Isten igéjének felolvasása az isteni tisztelet főalkatrészét képezte. Ha így Isten igéjét egyházainkba, iskoláinkba és házi életünkbe ismét behoztuk, akkor bizton remélem és hiszem, hogy nemsokára családi életünk, társadalmi és egyházi létünk más, vidorabb színt öltendenek. A templom látogatottabb, a korcsma elhagyatottabb lesz, és míg a felsőbb körökben a hiúság templomai ürülni fognak, megtanulandják úgynevezett míveltjeink is keresni az egyet, a mi szükséges azon sokféle helyett, mi után most unalomból kapkodnak. — A bibliával megismerkedett iskola növendéke Isten igéjével szemben nem bízza el magát a bölcseségben, melly tegnapról való, és felhagyván világjavítási ábrándjaival, önlelke üdvét keresendi és Istenre bizandja a világ üdvezítését. — Végre a bibliaolvasásra összeülő családtagokat szorosabb kötelékek kapcsolandják egybe, és az így alakuló házias élet leghatósb ellenszere lesz az erkölcsi elaljasodásnak és a bűnnek.

De minek is keressük a leendő kétlett eredményeket, holott a már megtermett gyümölcsök azon isteni könyvnek áldásos hatásait ott, a hol olvastatik, olly fennen hirdetik?! Akár azt tagadd, hogy a nap fényt és jótevő meleget áraszt, akár a bibliának üdvhozó hatásait. — Csakhogy korunkban a bibliával sokan úgy vannak, mint ama becsületes ember, ki a fényt árasztó napot nélkülözhetőnek állítá, mert a nappal — úgy mondá — amúgy is világos.

Dr. Ballagi Mór.

16.

A KRISZTUS TULAJDON VÁROSÁRÓL,

vagyis

A KERESZTYÉN HELYSÉG KÉPE.

SZENTHÁROMSÁG UTÁN XIX. URNAPON.

Alapige:

És bemenvén a hajóba, átalment a tengeren, és mene az ő városába.

Máté 9, 1.

Keresztyén Hívek! Mélységes és titokteljes érzelem rejlik azon szókban, mellyekkel evangyéliomát szent János kezdi; *) *És az ige testté lőn, és lakozott miközöttünk.* A Krisztust kell érteni itten, ki az ő testté levése és földön lakozása által megszentelte a mi lakásunkat is itten; és tette nekünk e földet, melly önmagában még csak egy kies lakhely, boldoggá is. Nevezetes tárgyak pedig a Krisztusnak földön lakásában: az idő, mellyben a földre született; a külső körülmények, mellyek között neveltetett és rövid élete lefolyt; azután a vidék és a város, mellyben lakott. Mindenik nagy bölcseséggel volt Istentől kiválasztva; mint a váltság munkájának bevégezésére legalkalmasabb. De legfontosabb tárgy mégis, a messiásnak itt e földön laktában, az a vidék és az a hely, mellyben ő lakozott mi közöttünk. Zsidóország, vagy más néven Palesztina volt ez a szerencsés vidék. A föld kerekségén mennyi országok és tartományok léteznek, roppant kiterjedésüek, szebbnél szebbek és hiresek: és az isteni örök tanács a testté lett igének lakásaul mégis csak ezt a kisded országot választotta, melly sem nagyságra, sem szépségre vagy hírre nézve más országokkal nem mérkőzhetett. Palesztinában pedig bár nem vala egy talpalatnyi tér, mellyen ő nem járt és mellyet szent lábaival nem érintett volna: mindazáltal az Ur tu-

*) Ján. 1, 14.

lajdonképeni lakásának és városának leginkább csak Nazáretet és Kapernaumot nevezhetni és mondhatni. Názáretben neveltetett és készíttetett ő a messiási magas hivatalra. Itt üzte ártatlan gyermekjátékait, itt töltötte el ifjuságának aranykorát s innét utazott fel szüleivel Jerusálembe a templomba, a husvéti ünnep szokása szerint. Harminczadik évében önállásra jutván és szülői földét elhagyván, Kapernaumba települt le és itt lakozott tanítványaival együtt; melly várost azért a mai evangyéliom is Krisztus tulajdon városának nevezi.

Minket is e föld lakosaivá rendelt a jó Isten; és hogy sorsunkon megnyugodhassunk, azt kell hinnünk, miszerint reánk nézve is épen ez a tizenkilenczedik évszázad volt a legalkalmatosabb idő; épen az a helység, mellyben lakunk, a legalkalmasabb hely ideig- és örökkétartó boldogságunkra. Melly kedves lakóhelyünket hogy annál inkább megbecsülhessük, annál buzgóbb hálaadással vehessük, virágoztathassuk és a Krisztusnak kedves tulajdon városává képezhessük: jer halljunk szót a mai evangyéliom felett a Krisztus tulajdon városáról; vagyis lássuk meg az igaz keresztyén helységnek képét.

Vajjon mi okból czimeztetik Kapernaum, Galileának tartományi fővárosa, Krisztus tulajdon városának, — a Krisztusénak, ki maga tesz vallást, hogy nincsen néki e földön annyi birtoka, hová fejét lehajtaná; annál kevésbbé nagy osztálytagja; annál kevésbbé urodalma, egész faluja vagy még városa is szintén? És vajjon miért czimeztetik így épen Kapernaum s miért nem inkább Betlehem és Názáreth? Azért atyámfiai! mivel midőn az Ur messiásul fellépett és Názárethből kivetetett, másutt is sehol be nem fogadtatott, hanem Kapernaum volt az a város, mellynek lakosai őt keblökbe befogadták, kik között ő békességben szállásolt, fáradalmas utazásaiból magát kinyugodta és legtöbbet lakozott. Itt hallatta legtöbb tanításait; itt tette legszámosabb csudáit; itten iratott be neve a többi városi polgárok lajstromába, kikkel együtt ő is az országos adót évenként itt fizette. Ugyanitt lakoztak neki sok jóakarói és tisztelői, név-

szerint ama százados kapitány, amaz iskolák fejedelme Jairus és sok kegyes asszonyok, kikről szent Lukács 8, 1—3 dicsérettel emlékezik.

Szép dolog K. H. olly helységekben lakni, mellyek az Isten szenteiről neveztetnek, minők p. o. Konstántzinápoly, Pétervár, Jánosfalva s több számosak: de legszebb, midőn valamelly város vagy helység magáról a Krisztusról neveztetik; a minthogy valósággal vagyon is egy királyi főváros Krisztiania és országunkban egy helység, melly Keresztyénfalva nevet visel. Önmagunkon áll pedig, bárkik legyünk és bármelly nemü helységben lakjunk, hogy a mi helységünk is erkölcsi értelemben Keresztyénfalva legyen. Melly czélra hogy eljuthassunk és felserkentessünk tanuljuk meg e szent órában: Hogyan lehet a mi helységünk is Krisztus tulajdon városa; vagy lássuk elönkbe tükröztetve az igazi keresztyén helységnek képét. A tárgy nagyon érdekes és méltó, hogy a róla mondandókat feszült figyelemmel kisérjétek mind végeztig; hogy aztán e gyülekezet *) mindenik helységében ama hirdetett ige testté legyen.

Hogyan vihetjük tehát végbe mi, mai tisztelői is a Krisztusnak, hogy minden mi helységünk az ő kedves helysége és neki tulajdon városa legyen? Ehez csak egy a szükséges dolog t. i. hogy a Jézust helységünkbe befogadjuk, vagy: hogy jó keresztyének legyünk. Ez minden idevágó erényt magában foglal. Hogy pedig a dolgot részletesen vegyük, Krisztus tulajdon városa az a helység lészen, mellyben vagyon:

1) Isten háza és abba járni örvendő hivek.

2) Iskolaház és abban tanulni sietö gyermekek.

3) Iparkodás és azt éltetö munkás lakosok.

4) Jó fenyíték és azt föntartó család-atyák s elöljárók.

5) Közjóra törekvés és ehez megkivántató egyetértő polgárok.

*) A dömöki egyházhoz sok helység tartozik.

I. A legelső megkivántató dolog egy keresztyén helységben az, hogy *találtassék benne Istennek, Krisztusnak dicsőségére felállított szent épület*, melly a világnak hirdesse, hogy e helységben egy igaz Istent és Jézust imádó keresztyének laknak. Templom a hiveket egyesítő szent hely. Mi a hadi embereknek a zászló, az a hiveknek a templom. Templomok világszerte a czimerépületek falukban és városokban. Ezeknek ékesítésére fordíttatik legtöbb gond, legtöbb költség és a hol ezek elhagyatvák és kívül belől nem csinosak, nem ékesek, ott a hívek buzgósága lankadóban van. Azonban templommal még sem dicsekedhetik minden helység. Vannak kisded közönségek, mellyek lakosi, legbuzgóbb akaratjok mellett is, templomot építeni tehetetlenek. De azért helységök nem lehetne-e Krisztus tulajdon városa? Sőt igen, ha benne a lakosok egyébiránt jó keresztyének és illető szentegyházukat látogatni örvendik. Csak a szivekbe legyen a Krisztus befogadva, már ő aztán azon helységben lakozik mindennemü áldásaival. Mert még azokban a helységekben is, hol nyilt téreken, piaczokon Krisztust hirdető templomok állnak: ezek nem jöhettek máskint létre, minthogy már előbb sok élő templomai voltak a Krisztusnak a szivekben.

II. Másik lényeges megkivántató dolog a keresztyén helységben az iskola, mellyben az utánunk serdülő nemzedék, kedves gyermekeink, a Jézus tudományára korán vezettessenek és keresztyénekké képeztessenek. Iskolákat felállítani tehát ismét annyi, mint a Krisztust helységünkbe befogadni. Iskolákat pedig alapíthat kebelében minden helység. Templom mindenütt nem létezhet, nem is szükség; de az iskola szükséges és fel is állíthatatik, bármelly parányi helységben, csak a lakosok egyetértőleg akarják; és ez üdves czélra áldozni azon okból, hogy nekiek nincsenek gyermekeik, ne vonakodjanak. De keresztyén atyámfiai, ez nem is bevehető mentség. Mert ha nincs oskoláztatandó gyermeked mostan, lehet utóbb. És teszem, hogy e szülői örömtől te örökre megfosztva maradsz: tartozol az iskolai intézethez járulni tehetséged szerint, mint lélekben járó közjó-

hoz. Oh becsüljétek az iskolát; és vagy van reá szükségtek személyesen vagy nincs, azt gyámolítani, virágoztatni és tanítatásra alkalmas koru gyermekeitek javára használni, keresztyén kötelességteknek tartsátok. De hát azon gyermekeinkkel, kik az emlőktől elváltak ugyan, de iskoláztatásra még nem alkalmasok, mit tevők legyünk? Ez ám az egyik új divatu nagy kérdés, atyámfiai, melly fontosabb, mintsem gondolnátok. Nemde az e korbeli gyermekekkel van legtöbb veszödségök a szülőknek, kik azokra nem birnak elegendőkép felvigyázni? Mivel az illy gyermekek sem dologra, sem tanítatásra nem alkalmazhatók, többnyire magukra hagyatnak; házoknál, utczákon, felvigyázat nélkül tévelygnek, sokszor életveszély között forognak; nem tudván mivel foglalkozni, rendszerint roszat mivelnek, egymástól a szitkokat és más erkölcstelenségeket eltanulják; ugy hogy mire hat évesek és iskolai tanításra megérettek lesznek, már erkölcseikben megromlottak. Nem volna-e jó ezek számára minden egy helységben valami külön intézetet rendelni, mellyben az egész falubeli kisdedek, felvigyázat alatt együtt neveltetnének, mezei munkára kijáró szüleiktől oda reggel bévezettetvén, estve viszont haza hozatnának? De igen is jó volna az illy kisdedóvó intézet; és az ujabb nevelő bölcsek sürgető tanácsára be is van hozva külföldön minden felé; terjedez már hazánkban is és van már szintén vármegyénkben is nehány. Reménylhető pedig, hogy ez divatba fog hozatni országszerte. Vajha ez behozatnék e mi sok helységből álló szent gyülekezetünk kebelébe is. Mert a kisdedeket szerető Krisztusnak tulajdon városához bizony még ez is hozzá való.

III. Hozzá valók aztán a munkás és iparkodó lakosok. Az Isten csak az iparkodáshoz csatolta áldásait; s ő csak a munkára fizet. Az iparkodás pedig azt hozza magával, hogy az ember napról napra törekedjék szilárdabb önállásra és több jólétre élelmezésben, ruházkodásban, lakásban, pénzerőben és gazdagságban. Melly czélra ne elégedjék meg azon szokott munkák megtevésével, mellyekre őt ugy szólván sorsa kényszeríti, ha-

nem munkálkodjék azonkivül is valami jóban és hasznosban huzamosan; jártassa elméjét, mi módon fordíthatna valamit a házhoz; kapjon minden alkalmon a keresetre és hogy őt soha henyélésben ne találja az Istennek sem kelő sem nyugvó napja. Melly helységben a lakosok dologtalanok és nem iparkodók, ott merülnek fel a mások javainak kivánói, a ragadozásból élők, a részegeskedők, huzavonák, és minden rút vétkekre vetemedők, kik aztán az egész helységet rosz hirbe hozzák. Ellenben az iparkodó munkás lakosok között uralkodik áldás, előmentség, józan élet, kedv, vidámság és kész akarat minden jóra, mellyek az egész helységet jó hírbe hozzák. Ugyan is

IV. Vágytok-e arra, hogy Krisztus városa czimere helységtekre reá illjék? Azon legyetek, hogy az tiszta legyen minden kicsapongó tagoktól, czégéres bünösöktől; és tömlöczbe vagy birói fenyítés alá kerülő tag belőle ne váljék ki. Ezt pedig végbe viheti bármelly helység, csak akarja; azaz: csak a lakosok és előljárók közegyetértéssel akarják; szóval, hogy legyen benne jó fenyítők. Mert a tolvajok, verekedők és másokat háborgatók miért merészelnek fellépni olly nyilt homlokkal? Mivel nincs félelem a szigoru fenyítéktől; mivel a gaztetteket a lakosok hidegen veszik és reájok közakarattal nem ügyelnek. Egyik fenyítetni akarja a gonoszt, másik menteni, a harmadik elvonul a tanácsházból, hogy szép ember maradhasson. Igy tenni atyámfiai, annyi, mint hallgatagon a bünösöknek társa lenni; annyi, mint a gonoszságot tenyésztetni, melly aztán szégyenére az öszves lakosságnak tenyészik is. Ellenben miért vagynak hellyel közzel faluk, mellyek tiszták minden gaztettektől? Azért, mert ott a lakosok és előljárók vigyáznak, hogy közéjök sehonnai ember be ne jöjön, éjjeli kóborlót, játékost, tivornyázót meg nem szivelnek: és szemesen őrködnek, hogy tolvaj fejét fel ne tolja; ha pedig fellépni merészkednék, az első esetet mindjárt ugy fenyítik, hogy az nem könnyen ismételtetik többé.

V. Végre egy keresztyén helységben az az elmulhatlanul megkivántató dolog, hogy legyen benne ügyelés a köz-

jóra. Mert hiszen az a czélja a közös együttlakásnak, hogy a mindnyájunkra nézö ügyeket, összesített erövel vigyük és a közjólétet elömozdítsuk, mellyből önként foly a minden egyes lakosnak magán jóléte is. A rút önzö ember tehát az együttlakásnak e nagy czéljával merően ellenkezik, sőt elrontja azt. Igen sokak pedig az illy közös ügyek, mellyek közöl itt csak a közterheknek igazságos kivetését és viselését, a jó rendőrséget, a középületek és utak fentartását; a helység szegényeiről és koldusairóli gondoskodást nevezem meg. Mindezekben egyetértő lélekkel szükség a közjót munkálni. Minél kevesebb az egyetértés, annál veszendőbb a közjó. Minél veszendőbb pedig a közjó nálunk, annál távolabb áll helységünk a Krisztus tulajdon városának szép rajzától.

Ezek jellemzik a Krisztus tulajdon városát, s ezek a fővonások a keresztyén helységnek képéhöz. Mellyek szerint ha lehetséges volna helységeinket gyökerestől reformálni, vagy egy új helységet a jelen időkor kivánatihoz képest megalapítani: annak rajzolatja e következendő lenne. Az utczák egyenes vonalra véve; a házak egymástól jó távolságra rendes sorban; házeleje, udvar és kert betültetve gyümölcsfákkal: nem hiányzik templom, torony és abban harang, kisdedóvó intézet, iskola, halottak 48 óráig föntartására szolgáló halottas ház, tüzfecskendő: mindez s más középületek a helység középpontján; kut több helyen is közhasználatra; temető kert, nem távol a helységtől, eleven gyepüvel diszesen bekerítve; utak, hidak és vizcsatornák a határban jókarban föntartatnak közerővel és közmunkával; találtatik a lakosok között irástudó ember, p. o. lelkész, vagy iskolatanító, vagy jegyző és más tisztviselő; mindenesetre találtatnak benne birák, szükséges kézmivesek, szülést-segítő és éjör; van tagosztály, van a helységnek jövödelmező köztelek s a jövödelmekről számadás évenként; van árvákról, koldusokról gondoskodás; végre mentes a helység adósságtól és törvénykezéstől. S igy elrendezett helységek külföldön számosan találtatnak.

Segéljen meg immár Isten minket, e szép hazának lakosait, hogy helységeink illy formába átalakulhassanak, vagy csak hogy e mustraképhez hova tovább közelíthessenek. Mivel pedig attól még most olly távol vagyunk, mint ég a földtől: addig is adjunk hálát Istennek, hogy nem vagyunk hazátlanok, bujdoklók, hogy van állandó lakó helyünk. Adjunk hálát, hogy e hazában nekünk lakhelyünk nem kopár hegyek s völgyek, terméketlen rosz élő föld, hanem termékeny jó élő föld jutott részül, melly nemcsak az életre elmulhatlanul szükséges kenyér- gyümölcsöket, a gabonát, hanem a szivet felvidító áldott szőlőt is megtermi. Oh! becsüljük meg ezen ajándékot és ne éljünk vissza azzal soha. Lakhelyünkön mindenütt láttassuk nyomait az iparkodásnak, tisztaságnak. Minden ház dicsekedjék munkás kezekkel, kegyes öregekkel, tiszta erkölcsü jó fiakkal és leányokkal, kötelességökben hiven eljáró cselédekkel: mert ne feledjük, hogy mindaz a mit mondánk, csak akkor tesz igazán keresztyén helységgé minket, ha bennünk a Krisztus lelke lakozik s mi a próféták és apostolok alapján felépülni igyekszünk Isten templomává, mellyben lakozzék a Szentlélek; ne feledjük, hogy épen a Krisztus ezen lelke, ha honos lesz közöttünk, fog legjobban ösztönözni minket, hogy mindenek ékesen és jó rendben legyenek közöttünk; ne feledjük, hogy itten lakásunk csak ideig tartó és reánk holtunk után örök hajlékok várakoznak! Hogy így aztán e földi lakhelyünk minden tekintetben keresztyén helység és méltán a Krisztusnak tulajdon városa legyen. Amen.

Edvi Illés Pál,
nemes-dömölki lelkész.

17.

SZŰK ÉVET KÖVETŐ BŐ ARATÁS ELŐTT.

Alapige:

Illyés felkelvén elméne Sareptába és juta a város kapujához. Imé pedig vala ott egy özvegy asszony, ki fát szedeget vala és előszólítván azt, mondá néki: Hozz kérlek egy kevés vizet nekem valami edénybe, hogy igyam. Ki elméne hogy hozna, visszaszólítván pedig őt, monda neki: Hozz kérlek egy falat kenyeret is kezedben nekem. A pedig monda: él a te Urad Istened, hogy nincsen nekem sült kenyerem, hanem egy teljes marok lisztecském van vékámban és egy kevés olajom a korsóban; és ime valami fát szedegetek, hogy elmenjek és megkészítsem azt magamnak és az én fiamnak, hogy megegyük és aztán meghaljunk. Monda pedig ő neki Illyés: ne félj, menj el s cselekedjél a te beszéded szerint: de mindazáltal énnékem süss abból először egy kis pogácsát, és hozd ide énnékem; magadnak pedig és a te fiadnak süss azután. Mert azt mondja az Izraelnek Ura Istene, hogy sem a vékabeli liszt, sem a korsóbeli olaj el nem fogy addig, miglen az Ur esőt ad e földnek színére. Elméne azért és az Illyés beszéde szerint cselekedék, és evék mind ő, mind az, és az ő háza népe naponként. A vékabeli liszt el nem fogya, sem a korsóbeli olaj el nem fogya az Urnak beszéde szerint, mellyet szólott vala Illyés által.

1. Kir. 17, 10—16.

A felolvasott történet igen érzékeny rajza az év mostoha jelenének s biztos jövőjének. Sötét szin ömlik el ennek első részén, egy éhséggel küszködő, s az utolsó marok liszt elfogyása után magát éhhalálra elszánó özvegy asszony nyomoru sorsának sötét szine; de világos szín árad el annak utóbbi részén, t. i. egy próféta biztató jövendölésének s a gondviselés senkit el nem hagyó munkásságának világos szine. Igy teszi ez év eddig eltelt s most folyó szakát a közszükség és inség sötétté; így

teszi ennek hátralévő részét a mezők biztató reménye s a gondviselés hatalma világossá. Igen, szükség s drágaság emelik fel ez évben a városok s faluk kapuinál fösvény asztalukat, mikről a szegényebb sorsu néposztálynak alig juta a mindennapi szük táplálék; sőt hiszem voltak s vannak háznépek, mellyek midőn utolsó marok lisztecskéjöket kezökben tarták, a kétes és semmit nem igérő holnap epesztő gondján sovárogva így kiáltanak fel: *elmegyünk, hogy megkészítsük azt magunknak és gyermekeinknek, hogy megegyük s aztán meghaljunk.* De a vallás jövendölő angyala nem szünt meg soha lebegni a szükség s inségnyomta háznépek felett, nem szünt meg soha biztatni a csüggedő népet ekképen: *azt mondja az Ur, hogy a vékabeli liszt el nem fogy addig, miglen az Ur esőt ád e földnek színére.* És imé a mult év szük termése el nem fogyott egészen, imé, talán egy ember sem halt éhhel meg, mert ha máskép nem, legalább kérelemmel nyert egy falat kenyeret: már adott az Ur esőt e földre, melly megkövérité a gabonaszárakat, s teljes főket fejtett azokból. Ugy tetszik, mintha látnám a népet a városok s faluk inséglepte utczáiról örömtelve futni ki a gazdag mezőkre, s a szükség bús panasza helyett előre amaz örvendő éneklést zengeni: *Melly nagyok Uram cselekedetid, betölt a föld gazdagságoddal.* Isten! jó Atyánk! add, hogy a naponként érő remény tegye elénkbe s gyakoribbá ez éneket ajkainkon; add, hogy a nép, melly szükségében buzgón kérte áldásodat, vehesse azt épen s csapástól menten kezeibe, add, hogy a kérés-, esdeklés éneke változzék valahára szájunkban dicséret s hálaadás énekeivé!

És most, hogy ezen szák esztendő fergetege se vonuljon ugy el felettünk, hogy abból üdvös tanítás ne hangozzék, állapodjunk meg egy kevéssé ama szent könyvből felolvasott történetnél, s merítsünk abból tanulságokat.

1. Azt tanuljuk a felvett történetből, hogy az isteni gondviselés munkássága soha nem szunyad s ott mutatja leginkább erejét, hol veszély, nyomor és inség pusztítanak. Mig az ember boldog, mig a

jólét ölében mintegy bódultan pihen a kényelem párnáján, míg a vagyonok kincshalmáról mintegy önkényt foly házába az áldás: addig nem igen szokta látni a felette őrködő gondviselést, nem igen szeret felsőbb erőről, hatalomról gondolkozni, inkább az önbizottság fényétől kábultan saját erejét, munkásságát hámulja. És ha néha az illy földi boldogság elbódult rabját a vallás szava, az isteni gondviselés eszközeül felhivja, ha tőle az inség nyomoru sorsa alatt sovárgókra segedelmet kér, így kiált fel a kevély Faraóval: *Kicsoda az Ur, hogy engedjek neki?* Ha néha őt a vallás a földi boldogság mulékonyságára s Istentőli függéseire emlékezteti, így kiált a büszke Nabukodonozorral: *Vajjon nem mind én épitettem-e ezeket az én hatalmasságomnak ereje által és az én ékességemnek dicsőségére, a mennybe megyek, az erős Istennek széke felett helyeztetem székemet, és hasonlatos leszek az Istenhez.* De szálljon el csak boldogsága a sors csalóka szárnyain; keményítse a balsors vaskeze kényelme párnáját inség darabos kövévé; sülyedjen boldogsága, kincshalma, csapás elnyelő örvényébe; akkor már felrezzen bódult álmából s önerejét megtörve látván, felsőbb erőhöz ragaszkodik; földi Istene elhagyván, ama legerősb, eddig tőle elfelejtett Istent keresi. Oh hány ember felejt el a boldogságért hálákat adni, midőn talán nincs egy is, ki inség napjaiban epedő fohászszal ne könyörögne Istenhez? Hány ember felejti el az egészséget, ép lelki s testi erőt estve reggel megköszönni Istennek, midőn talán nincs egy is, ki a fájdalmak kínos ágyában Isten nevét ne sohajtaná, Istentől ne kérne könnyebbülést? Hány embernek terhes unalmas a jólét napjaiban templomba menni, hány embert tartanak el attól a világi gondok s gyönyörök, midőn közinségek idején olly kedves, olly várva várt a harangok templomba hivó szava? Hányszor szinte üresek a szent házak boldogság idején, szinte a falaknak hangzanak a tanító beszédek, midőn csapás idején nem képes azoknak szük tornácza befogni a buzgólkodó néptömeget? Oh mert ki feledte volna el, hogy ama nem rég dult dögvész napjaiban is, az volt legnagyobb inség, hogy zárva állottak a

szent házak, nem lehetett a vallás oltáránál vigasztalást, biztatást keresni, nem lehetett a sírók felett a vallás enyhítő énekét hallani. Oh bizony csuda, hogy a gondviselés el nem fárad az emberi hálátlanság vétkén! csuda, hogy el nem feledi egészen az embereket, kik az ő hatalmát boldogságukban olly könnyen megvetik! De nem; a gondviselés Isten kormánya, kiben emberi indulatok nincsenek, ki az embereket próbálja, tanítja ugyan inséggel, csapással, de egészen magokra nem hagyja, egészen megemésztetni őket nem engedi. Támaszt az Isten szélvészeket az élet háborgó tengerén, de mutat révpartokat is, mik bár sokszor hosszas küzdés után virulnak is fel, de csakugyan boldogságra várják az erős lélekkel feléjek küzdőket. Nincs, bizonyi nincs szenvedés az életben, mellynek sötét fellegén az isten gondviselés biztató reménnyel ne fénylenék; nincs csapás és inség, mellynek vészes zúgása közt az isteni gondviselés csendes enyhítő hatalommal ne lebegne, s ha talán egy két egyes rész leroskad is az egész öszvegéből a csapás terhe alatt: de az egész annál erősbbé, tisztábbá lesz, mint a menykő villáma, ha néha káros sujtással csap is a földre, de az egész természetben megrázó erejével tisztaságot szül.

Szűk, igen szűk vala a mult nyár termése; a kiszáradt föld repedezett barázdáin, előre a jövő drágaságot hirdetik a nedvesség nélküli porszemeket zavaró szelek, a ritka gabonaszárak üres fejein előre a hamar kiürülendő éléstárak szomoru képei ültek. És ez igy is lőn, kinek kevés volt csakhamar elfogyott, kinek többje volt, vagy a kétes jövő szükségeire, vagy nagyobb nyerészségre tartogatá azt, igy a szükség, drágaság, naponkint növekedett, a szegényebb sorsu néposztály kétség félelmei s éhezés kínai közt sovárgott, s ha ki nehéz munkával vagy kérelemmel magának s háznépének egy napra élelmet nyert, így hivá össze háznépét: *jertek készítsük s együk meg ezt és aztán haljunk meg.* És midőn a szükség, drágaság, mármár inséggé vált, mint hajdan Illyést az özvegy asszonyhoz, elküldé a gondviselés az esős felhőket, hogy azok hirdetnének szebb

jövőt, bő termést a föld népeinek és az eső cseppjei a nép örömkönnyeivel egyesülten hullának a földre. Imé! hát nem szunnyadt felettünk a gondviselés s akkor mutatta meg hatalmát, midőn már a szükség szinte benyelte a mult év termését, midőn a drágaság semmit egyebet csak éhséget hordott a szegények házaiba. Áldott légy oh Isten! ki illy hatalmasan hordozod az idők folyását, ki népedet gondviselésed szárnyaival hiven takargatod! Jertek, ti kik nehéz sors sujtoló terhe alatt nyögtök, ti kik a szükség üres házaiban kétségbe esve számoljátok a nehezen haladó napokat s eledelért esdeklő gyermekeiteknek nem tudtok a semmit nem adhatás fájdalmas jajánál egyébbel felelni, jertek ti, kik kínos nyavalyák ágyában reggel könnyhullatás vizével mossátok szemeiteket, estve könnyekkel áztatjátok nyoszolyátokat, jertek ti bánatos szivü özvegyek és árvák, kik erő, gyámol nélkül hagyva, tehetetlen vállakon emelitek a nehéz sors csapását s nincs férj, nincs atya, ki naponkint munkálkodván, beszerezze élelmeteket, jertek értsétek és tanuljátok meg, hogy a gondviselés felettetek sem szünt meg őrködni, hogy ott emel az titeket leghatalmasabban, hol a fájdalmak legkinosabban nyomnak; értsétek és tanuljátok meg, hogy az Ur előtt senki sincs elfeledve, hogy nála számon vannak hajunk szálai is, hogy ő nem kisért feljebb, hanem a mint elszenvedhetitek, hogy ő hatalmas és hajlandó még a keserüből is édességet hozni ki. Csókoljátok meg azért kezeiben az atyai vesszőt s nyugodtan mondjátok ezt: *Atyám ne ugy legyen mint mi akarjuk, hanem a mint Te!*—

2. Azt tanuljuk a felvett történetből, hogy a vallás szavára hallgatnunk első és szent kötelességünk s ki arra hallgat, annnak bizodalma nem szégyenül meg. Amaz Izrael országában uralkodó éhség idején egy özvegy asszonyhoz küldé Isten Illyést a vallás szolgáját, hogy attól kérjen eledelt, egy özvegy asszonyhoz, kinek utolsó marok lisztecskéje vala a vékában, melly ha elfogy, holnapra nem várhat egyebet magára s gyermekére éhhalálnál. S most jő hozzá a próféta kérni, hogy mi előtt magának s gyer-

mekének készítene, süssön neki egy pogácsát. Mit csináljon az özvegy, meghiányoztsa-e utolsó s magának is csak mára elég lisztecskéjét, vagy megtagadja a próféta kérelmét, ki őt kérése után azzal biztatá, hogy vékájából ki nem fogy a liszt, miglen az Ur esőt ad a földre? Nem sok küzdés, hitt s engedett a vallás szolgájának, elment mindjárt, sütött neki pogácsát és a dolog hite szerint lőn, mert evék mind ő, mind a próféta, mind háznépe naponként és mégis a vékabeli liszt el nem fogya. Mint hajdan illyés az özvegy asszonynak, ugy jelen meg a vallás ma sokszor előttünk áldozatot kivánni. Volt idő, midőn Isten Ábrahámtól fijának megáldozását kivánta; volt idő, midőn a vallás iránti tisztelet s fogadástétel szentsége Jeftét egyetlen leánya megáldozására birta; volt idő, midőn a lélek üdvét áldozat-vérrel próbálá az emberiség megváltani, s háláját az elvett jókért, a vagyon s termés egy része megégetésében jelenteni; volt idő, midőn a vallás félreértése testi böjtöléssel, testi sanyargatással epeszté a népet. És mégis olly szent, olly sérthetetlen volt a vallás szava. Ma már a vallás illy nehéz, illy természetelleni áldozatokat nem parancsol; csak azt kivánja, hogy a bünökért törődött szivvel kérjünk bocsánatot, törődött szivvel fogadjunk megtérést, kegyességet, csak azt kivánja, hogy vétkeknek ne áldozzuk fel az erényt, hogy a testiség alacsony vétkes gyönyöreért, ne mellőzzük a lélek tiszta, ártatlan örömét; csak azt kivánja, hogy hol a közjó virágzása, az emberiség hasznа, nemes czél, szükölködők s gyámoltalanok esdeklése segedelmet kér, ne sajnáljunk vagyonunkból egy kis részt áldozni. Az áldozatok füste elszéledt a levegőbe s többé vissza nem adatott az egyszer megáldozott barom. De ki nemes czélra ád vagyonából, ki a szükölködőknek nyujt segedelmet, olly vetést hint el, melly a legtisztább öntudat s háládatosság gyümölcsét termi meg, olly áldozatot visz Istennek, mellyet kedvel, mellyért jutalommal fizet, mert *kölcsön ád az Urnak, a ki könyörületességből ád a szegénynek, és annak jótéteményét megfizeti.*

Igaz, hogy a vallás tisztelete ma is áldozatokat kiván, igaz,

hogy a vallás parancsai ma is küzdést tesznek fel, mert a vallás igaz tisztelőjének meg kell tagadni a testi ingereket s indulatokat, mellyek olly erős hatalommal ülnek a lelken; a fösvényeknek el kell hagyni a pénzbányászást, a kevélyeknek le kell szállani a büszkeség magas polczáról, az ellenségnek el kell fojtani keblében a boszu édes kivánságát, a vétkek rabjának ki kell fejleni a bűnök édes mámorral ringató öléből, ha a vallásnak kivánnak szolgálni. Mindezek nehéz harczok, mert magok ellen kell harczolniok, de minél nagyobb a küzdés, annál szebb a győzelem, dicsőbb a jutalom. Mert mint ama próféta kérésére hajló özvegy asszony vékájából el nem fogyott a liszt, ugy a vallást igazán követők jutalma nem hervad el soha, hanem örökké fog virulni ama jobb hazában.

Ti azért, kik bűnök örvényében sülyedeztek, ti, kiket a testiség édes lánczczal köt a vétkes gyönyörökhöz, ti, kik inkább örültök a könnyü, de tisztátalan nyereségnek, mint a nehéz munka tiszta jutalmának: ha a vallás szelleme maga után int, kövessétek azt, mert a vallás után állandó s boldogságot érlelő virágok fejlenek, mig a vétkek után mérges, hamar elhulló s büntetés kóróivá száradó virágok nyilnak.

Ti kevélyek, kik a hatalom s világi jólét szédítő polczáról megvetve nézitek az alacsonyabb sorsuakat, s a magasságból nem látjátok, vagy gúnyolva nézitek a sors alant duló zivatarát: ha a vallás szelleme lágy álomként kebletekre száll, szálljatok le szelid szárnyain az alacsony sorsuakhoz s öleljétek azokat mint testvéreiteket, oh mert miért választaná el az élet azokat, kiknek porait a halál ott a sírokban csakugyan egyesíti.

Ti is fösvények, kik kábult örömmel ültök kincseitek roppant halmain, ti az emberi társaságnak telhetetlen éhségei: ha a vallás szelleme gyengéden illeti kebleteket, oh engedjetek a lágy illetésnek, nyissátok meg kincstáratokat, hogy adhasson a vallás azoknak, kiknek kevés vagy épen semmi nincs, mert jobb, hogy a vallás termékeny földbe vesse vagyontokat, mint a balsors szélvésze szétszórja a levegőbe.

Mindnyájan pedig Keresztyének tartsuk a vallás szavát szentnek és sérthetetlennek, a vallás legyen szövetnekünk mind boldog, mind boldogtalan napjainkban. Ez tanítson a jó szerencsét okosan használni, ez tanítson az inség terhét békével hordozni, e tanítson a nyomorultak iránt részvéttel segedelemmel lenni. Tanítson kivált most a szükség idején titeket, kiknek csűreitekből még a mult év termése nem fogyott ki, kiket a gondviselés megáldott gazdagsággal, tanítson titeket a vallás most kivált a szükölködők iránt siránkozásra s jótételre. Ha azért egy nyomorult zörget házaitoknak ajtaján, kinek tagjait, mig ti ép erővel munkálkodtatok, a fájdalmak ágyba szegezték, kinek lábai talán most is roskadva rogynak össze, mig hozzátok segedelemért tántorganak, ha egy özvegy kér tőletek kenyeret, kinek bánatos szemeiből patak módra omló könnyei fájdalmasan adják tudtotokra, hogy az ő mindennapi kenyérkeresésében fáradhatlan társát a halál kiméletlen kezei már tőle elrabolták, ha egy árva esdeklik eledelért, kinek ajkain még csak néhányszor hangzott az atyai s anyai édes nevezet, és már nincs azt kihez rebegnie, nincs ki csak szemeinek forgásából vagy ajkának mosolygásából megérthesse szükségeit: ne engedjétek, a vallás nevében kérlek, ne engedjétek ezek könyűit hijába hullani, ne engedjétek őket még mélyebb fájdalmak közt térni vissza üres hajlékaikba; szárítsátok fel inkább könyűiket s kérésöket teljesítve, bocsássátok el magatoktól. Majd áldani fognak ezek titeket, áldani fogják poraitokat, s hálás könnyeket hullatnak sírhalmotokon, és az Ur, kinek nevében velök jól tettetek, nem engedi, hogy itt e földön vagyonotok elfogyjon, oda fent pedig megfizet majd örök mindenhai boldogsággal. Amen.

Révész Bálint.
debreczeni anyaiskolai tanár.

18.

LELKÉSZIGTATÁSI ÖRÖMEK ÉS KÖTELESSÉGEK.

BEIGTATÓ BESZÉD. *)

Alapige:

Fordítottad az én siralmimat énnekem örömre, levetetted az én gyászruhámat és beövedeztél engemet örömmel.

Zsolt. 30, 12.

Néhány hónappal ezelőtt bánat és siralom ült itt mindnyájunk arczán, mert gyászoltunk, könnyeztünk egy kedves emlékü férfiúnak elhunytán, ki barátunk, szeretett emberünk, s e gyülekezetnek lelkipásztora, sőt atyja volt, s ime a zsoltáriró szava szerint az esti siralom reggeli örömre változott; s ámbár nem egyhamar törli ki az idő keblemből az elhunyt hü pásztor emlékét: jól esik mégis lelkemnek, midőn e nép sebét hegedni, — arczát vidulni s Istennek ez egész gyülekezetét uj lelkipásztora által lelkében megvigasztaltatni látom. Oh mert hova is lenne a nyáj pásztor nélkül! Imádlak azért örök Jóság! gondviselésedért, ki ha bölcseséged szerint sebesítesz, jóságodból meg is gyógyítasz; ha sujtasz, fel is emelsz; ha keserítesz, meg is vigasztalsz s nincs szenvedő gyermeked, kin ne könnyítenél, nincs keserv, mit meg ne édesítenél — a szenvedő Jóbot felemeléd, Dávidot a kegyes királyt sok veszedelmeiből kiszabadítván megvigasztalád, fordítottad az ő siralmit örömre s levetvén gyász ruháját, körülövedezted örömmel!

---

*) Mondatott t. Jezsovich Mihály fakóvezekényi ev. lelkész beigtatása ünnepén 1844.

Kiterjeszté pedig Isten mindenkor atyai gondját kiváltképen anyaszentegyházára, hiveinek gyülekezetére. Mert ha elhallgatom is azon csuda dolgokat, miket Izrael, választott népe körül, cselekedett: maga a keresztyén anyaszentegyház története világos tanúja annak, mennyire gondja vagyon Istennek övéire, mennyire munkás az isteni jóság anyaszentegyházának oltalmazásában, terjesztésében s virágoztatásában. Nézzétek a gyermekileg siránkozó tanítványok leverettetését — mint nyugtalankodnak, mint küzdenek a kétségbeeséssel, midőn Jézust a kedvelt mestert, a szeretett barátot, egyetlen vigasztalójokat s bátoritójokat, Betánia hegyéről tőlök égbe felemelkedni látták, s ime az isteni gondviselés nem hagyta őket árváúl, mert csakhamar elküldé ama Vigasztalót, kinek sz. ihletésére csüggedezésökből fellelkesedtek. Nézzetek vissza a ker. egyház borús századjaira, mikor veszélyes zivatarokkal kelle küzdenie, s imádjátok az isteni gondviselést, melly azt ápolá s virágzásra juttatá; sőt te magad is Istennek gyülekezete, midőn elhunyt jó lelkipásztorod helyett — kinek halálán méltán könyezél — más prófétát támaszta néked Jehova, kinek vezérlése alatt utaznál a föld kietlen pusztáján ama mennyei Kanaán felé, nem méltán mondhatod-e el a koronás prófétának énekét: *Fordítottad az én siralmimat énnekem örömre, levetetted az én gyászruhámat, és beövedeztél engemet örömmel?* Hála neked Istenünk Atyánk! hogy megtekintéd népedet, és szomorúságában megvigasztalád, midőn buslakodott árvaságában — jóságod szerint megvidámítád! Jertek ker. hivek! midőn itt együtt örülünk: értsük meg

1. egy protestans egyháznak örömét lelkipásztora beigtatása ünnepén.
2. Mik legyenek ebből folyó kötelességei?

Hassa meg Uram! igéd a sziveket, hogy tebenned, mindenkor csak tebenned örvendezzenek!

A mi azért az első dolgot illeti:

1. Méltó öröme egy prot. egyháznak lelki pásztora beigtatása ünnepén, hogy szabadon gyakorolhatja ma már Istennek

házát, nyilván felkeresheti igazságot szomjuhozó lelke az életnek vizét, melly Jézus igéjéből fakad. Nem czélom ker. Hívek! kitárni előttetek a mult idők fekete könyveit, hogy olvassátok ki azokból a prot. egyház siralmait, mellyekben kesergett; lássátok meg szenvedéseit, mellyek alatt nyögött; könnyezzétek a gyászt mellybe öltözött: de mivel kitünőbb a fehér a fekete mellett, fényesebb a napsugár a setét felhővel szemközt: meg kell mondanom, ha tán nem tudnátok, miként a protestans egyház sok helyen nyomorgattaték vala — ugy mint Izrael népe Egyptomban. Ámbár saját költségén építe Istennek házat s a hazának hü polgárokat nevelő iskolákat — sokszor ezektől is megfosztaték, — Isten tiszteletének gyakorlásában — ámbár senkitől gyámolitást nem kivánt, — csak türelmet — mert Jézus tiszta igéje után epedett — hajdanta gátoltaték; sokszor és sok helyütt csak titkon lehete Istenéhez fohászkodnia, vagy mint Jézus első tanítványi egy magános házban gyülnie össze, s ott várnia Isten szabadítását, várnia a sz. lélek kegyelmeit, hogy a szivek megszenteltetvén, tűrjék el a Teremtőt más egyházban imádókat. És hála neked örök Isten! a te gondviselésed szüntelen munkálkodik s elküldéd a protestans egyház szabadságának angyalait ama halhatatlan fejedelmekben II-dik József és II-dik Leopoldban, hogy kiállott hosszú siralmait örömre fordítanád; s ámbár a vak buzgóság és balitéletek erős várán nem diadalmaskodhatott is még mindenütt a mindenkit eltürő keresztyén felebaráti szeretet: de csakugyan édes honunkban is a vallásszabadság áldott igéjét hazánk törvénye számunkra is megpecsétlé, s ha nem áraszthatta is ki még eddig teljes mértékben ránk drága malasztjait: — az isteni gondviselés meghozza idő multával a napot, mellyen a prot. egyház teljes vallási szabadsága honunkban felderül, s áldott legyen felséges fejedelmünk, kinek szelid kormánya alatt fejlik a vallás és lelkismeret szabadságának szent ügye! legalább most már szabadon buzog templomában a protestans gyülekezet Istene előtt, s nem rettenti vissza semmi, hogy ne menjen hallgatni Isten igéjét;

s mi több — oh kedves ohajtás! a két protestans felekezet, melly noha együtt osztozott szenvedésben és örömben, mégis külön állott egymástól, — testvérileg akarja ölelni egymást — egyesülni készül, hogy a mint multja egy volt, legyen jövendője is egy, az egymást boldogító egység. Oh ha feltámadhatnának atyáink behorpadt sirjaikból, kiknek hamvaikat megszentelte a vallási buzgóság, s most velünk buzoghatnának nyilt templomainkban Isten előtt: mint magasztalnák az isteni gondviselés csuda munkáit, melly ennyire megáldá a maradékot; de szelid lelkeik lemosolyganak ránk, valamikor illy örömünnepet ülünk, millyet a prot. egyháznak nem mindenkor lehete szentelnie.

2. Méltó egy prot. egyháznak örömo lelkipásztora beigtatásának ünnepén azért, mert tanítót, tanácsadót, vigasztalót, hűséges vezért, egy szóval lelkipásztort nyert. Mennyi lelki szükségei vannak az embernek! s mindezeket egy jó lelkipásztor elégíti ki. Ha szomjuhozza a prot. ker. a bölcseséget, s eljő ide az Isten házába — a lelkipásztor kinyitja előtte e szent könyvet, az igaz bölcseség könyvét, s megelégíti azt; ha tévelyeg vagy kétségeskedik a prot. keresztyén, s megkeresi a lelkipásztort, e szent könyvből útbaigazítja azt, s neki meggyőződést szerez; ha nehéz keserv emészti a prot. keresztyén szivét, s vigasztalást keres, a lelkipásztor e szent könyvből megvigasztalja azt, s mintegy kézen fogva elvezeti őt egész a sírig, mellynek dombjáról, mint valamelly Nébó hegyéről megmutatja néki a mennyei Kanaánt. Egy szóval a prot. egyház lelkipásztorában olly kalauzát szemlélheti, ki sz. Pál parancsolatja szerint *meg nem elegyített Isten beszédével* vezérli azt az örökkévalóságra.

S volt idő, ker. Hivek! mikor a protestans egyház gyászolt, mert tanítói szenvedtek, — kesergett az Istennek nyája, mert pásztorai megverettek, mivelhogy Krisztus neveért fáradatlanul munkálódtak; — volt idő, mikor a prot. hívek gyermekileg függöttek lelki atyjokon, tőle kértek tudományt, tanácsot, vigasztalást, s bizalmasan követték útmutatásait; de oh idők, oh

romlott erkölcsök! találkoznak ma már a prot. egyház tagjai közt is, kik mint sz. Pál a) szól azt mivelik, hogy lelkipásztoraik bánattal szolgáljanak: de azok ezek, kik elhagyva őseik nyomdokit, a tanitókban megvetik Jézust, kihez azok buzgón ragaszkodtak. *Mi módon hívják ezek segítségül azt, a kiben nem hiendenek, és mi módon hisznek abban, a ki felől nem hallandanak, és mi módon hallanának pedig prediláló nélkül?* b) Nem igy te ker. gyülekezet! e népes összejövetel e buzgóság eléggé mutatja, milly örömünneped ez tenéked, mutatja hogy e nép tudja és érti, miként ollyan a vezér nélküli nép, mint a pásztor nélkül hagyott nyáj, tudja és érzi azt az örömöt, mellyet elei a lelkipásztor megnyerhetésében helyheztettek.

3. Méltó a prot. egyháznak öröme lelkipásztora beigtatása ünnepén végre azért is, mert maga választja azt szabadon, kinek vezérlése alatt kiván futni a keresztyén pályán. Ez azon méltóságos és sokat jelentő jog, mellyel a prot egyház méltán dicsekszik, ez azon drága kincs, melly többet ér egy józanon gondolkozó prot. ember kezében, mint a mennyi egyházi teher nyomja vállait; szóval ez a prot. egyház szeme fénye, hogy tanitóit szabadon választhatja. Mert a bizodalom itt azon kapocs, melly a lelkipásztort hiveivel összefűzi, szintugy mint a gyermekek a természet szülte édes láncz — a szeretettel teljes bizalom által, simulnak édes atyjokhoz, hogy letegyék annak ölébe panaszaikat s megvigasztaltassanak, kiöntsék előtte szivök örömét s kétszer örüljenek. Ollyan a bizalom, mint egy szép teljes virág, mellyre örömmel nézünk s az viszont ránk mosolyg, ollyan a bizalom, mint a tiszta forrás, melly ha fölé állunk, képünket visszatükrözi. Hol bizalom van, ott szeretet is van s hol szeretet van, ott a boldogság felvirágzik; s hol megkivántatóbb ez, mint lelkipásztor s hivei között, hol annyi lelki gyermek néz lelki atyjára, hogy vele közöljék keblök titkait, ő pedig biztosan vezesse azokat boldogságra, mellynek virága hamar elhervad,

a) Zsid. 13, 17. — b) Rom. 10, 14.

ha bizalom harmatja nem táplálja azt. Illyen kincse a szabad választás a prot. egyháznak, ennek köszönheti egyházunk egyebek felett iskoláinak virágzását, sőt saját fenállását is, mert hol szabad választás nincs, ott bizalom sincs s a bizalmatlanság csak romlást szül, a szerint mint irva van: *a melly ház magában meghasonlik, összedül.* És e szabad választás örömünnepét üli a prot. egyház, lelkipásztora beigtatása ünnepén.

Minthogy pedig a jótétemény s jog kötelez is egyszersmind, miután a prot. egyház illy méltó örömöket érez lelkipásztora beigtatása ünnepén: lássuk beszédem II-dik részében:

Mik a prot. egyháznak ebből folyó kötelességei?

1. Kötelessége a prot. egyháznak, hogy legyen Isten iránt háladatos azért, hogy a ker. anyaszentegyház e pálmafáját a prot. egyházat annyi nehéz terhek alatt felvirágoztatá. a) Sehol sem olly csudálandó az isteni gondviselés munkája, mint épen a prot. egyház körül. Ez az üldözések által megpróbált nép, Istennek kiváltképeni népe! b) Nem ujítom meg emlékezetetekben, miket már e részben eddig elmondtam, noha csuda gyanánt tünik fel mindenkor előttem a prot. egyháznak annyi viharok közti megmaradása, s meg sem foghatnám mikép állhata ki annyi harczot, ha nem hinném, hogy *Isten adott erősséget a maga népének*, c) *s ő volt őrző pásztora, hogy meg nem fogyatkozott*, d) nem ismétlem mondom ezeket, csak jelen állására kivánom a prot. egyháznak vonni figyelmeteket, hogy nyilván lássátok, mivel tartoztok Istennek a végetlen szeretetünek. A prot. egyház honunkban senkitől sem gyámolíttatva ön erejével épít templomokat, iskolákat, maga látja el szükségesekkel tanítóit s ha találkoznak is más felekezetüek közt, kiket iránt unk adakozásra buzdít a ker. szeretet — hála és köszönet ezeknek! — de csakugyan saját erejével tartja fen magát a prot. egyház, a nélkül hogy róla országosan gondoskodva volna; s noha

a) Én. 7, 7. 8. — b) Zak. 13, 9. — c) Zsolt. 29, 11. — d) Zsolt. 23, 1.

szükségeink az idő fejlődésével mindinkább szaporodnak: mégis nézzetek csak széjjel magatok körül, avvagy minden egyházi terhek mellett is világ szerint szegényebbek vagytok-e? megfogytatok-e? nem virágzik-e napról napra inkább a prot. egyház? és oh kedves tudomás! járjátok be bár egyenkint a prot. egyházakat, szegényeik aránylag nem kevesebbek-e? És honnét van ez, ker. hivek? mert Isten nem hagyja az ő népét a maga neveért. a) Bizonyára nagy áldásod vagyon a te népeden Istenem! méltó vagy, hogy gondviselésedért hálaadással imádjunk, és szeressünk téged a ki minket szeretsz!

2. Kötelessége a prot. egyháznak tisztelettel viseltetni lelkipásztora iránt. Mert ha a *közönséges tanító méltatlanságokkal illettetik, Isten megitéli a népet*, azt mondja Jeremiás b): *az egyházi szolgák kettős tiszteletre méltóztassanak*, azt hagyja meg Pál apostol Tim. irt első levelében, mert ők *őrállók, Isten mellett munkálkodó szolgák, Krisztus szolgái Isten titkainak sáfári,* c) s kitől lehetne e tiszteletet méltóbban megkivánni a lelki tanító iránt, mint prot. hivektől, kik maguk választják bizodalomból szabadon azt, kire bízzák lelki üdvök munkáját. Avagy lehet-e fonákabb tett, mint eltaszítni magunktól a bizalmat, mellyet öleltünk, lehet-e vétkesebb tett, mint tiszteletlenséggel illetni azt, kitől legdrágább kincsünk lelki üdvünk eszközlését várjuk. Hiszen a bizalomnak szeretetet, a szeretetnek tiszteletet kellene felkölteni az ember keblében, s nem irott törvény az, hanem velünk született, mellyet nem tanultunk, de magunkkal hoztunk a világra, hogy a kihez bizunk azt szeressük, s kit szeretünk azt tiszteljük is, s a természet törvényét tapodja meg az, ki felbontja a kötelékét, melly gyermeket atyjához olly szorosan köt — a tisztelet kötelékét. Emlékezzetek csak vissza a prot. egyház azon idejére, mellyben noha kivülről szenvedett és gyászolt, de belől békessége volt! Mi varázsolá ennek kebelébe a békét, s annak gyümölcsét a boldogságot, mi tevé azt egy olly háznéppé, melly-

a) 1 Sam. 12, 22. — b) Jerem. siralm. 3, 48. — c) 1 Kor. 4, 1.

ből boldogság mosolyga ki? kétségkivül az egyesség, a szeretet, mellyel ölelték egymást annak tagjai, s a bizalom szülte tisztelet, mellyel hü őrállójukhoz, lelkipásztorukhoz a veszély napjaiban olly buzgón ragaszkodtak; s most az örömnapokban ha találkoznak a prot. egyházban a lelkipásztor iránt tiszteletlenek, az onnét van, mert elmulván a vész, hülni kezd a buzgóság, hanyatlani a vallásosság, s ez a protestans egyházban csak kórnak a jele. De tudják meg e keménysziviiek, hogy mikor Isten követét, a prófétát megvetik, magát Jehovát vetik meg, mert Isten mellett munkálkodó szolga ő, mint szól Pál apostol, s nem egy csapása van Istennek, mellyel végre megtöri a felfuvalkodottakat, megalázza a lelki kevélyeket.

3. Végre becsülje meg a prot. egyház mint szent ereklyét a választási szabadságot, s ne áldozzék azzal alacsony érdekeknek, de az egyház virágzására, a közboldogság előmozdítására, s ez által Isten dicsőségére használja azt. Mert ki a szabadsággal visszaél, méltatlanná tette magát arra, mivelhogy azt meg nem becsülé, s mint gyermek kezében a kés, ollyan a szabadság annak, ki azt helyesen használni nem tudja. Miért veszték el első szüléink a paradicsomi boldogságot? miért üzettek ki onnét? azért, mert szabadságukkal visszaéltek, s a helyett, hogy azt boldogságukra fordították volna, boldogtalanság eszközévé tették. Illyen veszélyes eszközzé fajulhat el a prot. egyházban is a választási szabadság, ha nem az egyház javát, de egyesek tekintélyét s más mellékes célokat tart szemei előtt. A prot. egyháznak nagy teher fekszik vállain az igaz, de ezért szép joggal is bir, a választási szabadsággal, melly szerint szabadon simulhat azon lelkipásztorhoz, kihez őt bizalma vonzza, hogy biztosan követhesse útmutatásait az élet után, örömmel hallgathassa az igét, mellyet az Ur nevében szóland, kedvesen vehesse az atyai biztatásokat s vigasztalásokat, mellyekkel az őt bátorítani s szenvedéseit enyhíteni igyekszik: de a tanítókban nemtelen

válogatás tiltatik Pál apostol által. a) A tanítók szabad választása azon drága kincse a prot. egyháznak, mellyért valamint sokat küzdött, ugy legtöbbet is köszönhet ennek, s örömest megvásárolnák mások drága áron is e szabadságot: de csak ugy lesz ez üdvös egyházunkra nézve, ha tisztán tartjuk kezeink között, ha valamint keresztyén életünket, ugy ezt is az evangyéliom szelleme, lelke szenteli meg; — különben ugy járunk mint az öngyilkos, ki a fegyverrel, melly önvédelmére adatott kezébe, saját életét oltja el.

Megérthettétek már ker. hívek! miért méltó egy prot. egyház öröme lelkipásztora beigtatása ünnepén, s mik legyenek ebből folyó kötelességei. Méltán örülhet egy prot. egyház, mikor annyi viszontagság és küzdelem után most már szabadon imádhatja Istenét saját egyházában; örülhet egy prot. egyház, midőn lelkipásztort nyer, s azt szabadon választhatja, mert van tanítója, kitől Isten igéjét hallhatja, van lelki atyja, kihez lelki szorongásiban biztosan járulhat enyhítő balzsamért, van hűséges vezére, ki vezérli őt az idvesség után; de legyen is háladatos a prot. egyház Istene iránt, ki gondviselését rajta megtetézte, tisztelje azt, kit Isten vezéreül rendelt kettős tisztelettel, becsülje meg szabad választását, hogy általa az egyház nyerjen s virágozzék.

Ha már valaki egy prot. egyháznak általam leirt örömét valóságban látni akarja: nézze meg e gyülekezetet, s látni fogja, mint dagad ennek tagjainak kebele azon édes örömtől, hogy Istent e szent helyen nyilván és szabadon imádhatják, — oh mert ezen egyháznak is sok egyebekkel együtt, alig hatvan éve, hogy földerült a vallásszabadság napja! s azóta két lelkipásztornak hű ápolása által illy szép virágzásra jutott. Legközelebb elvesztvén kedves Áronát, ki 35 évekig vezérlé Istennek ezen népét az igéret földére, sírt az árva nép, de fordítá Isten az ő siralmit örömre, levetette gyász ruháját, s körülövedezte öröm-

a) 1 Kor. 1, 12.

mel, mert maga között szemlélheti a férfiút, kit az isteni gondviselés munkája által szabadon választott magának lelkipásztorul. Áldások Atyja! tedd állandóvá e népnek örömét, szenteld meg szivét, hogy hallgasson a te szódra, mellyet szolgád által szólandasz a te népednek, áldd meg szolgádat, kit e népnek vezérül adtál, legyen igéd égő szövétnek az ő kezében, hogy igazság világánál vezethesse ezt hozzád az örök üdvösség birására. Amen.

Nagy János,
Nagy-sallói ref. lelkész.

19.

ISTEN MELLETT MUNKÁLKODÓ SZOLGÁK VAGYUNK.

PAPSZENTELÉSI BESZÉD.

Alapige:

Isten mellett munkálkodó szolgák vagyunk s a t.

1 Kor. 3, 9.

A vallás egykorú az emberiség kezdetével, mert az az öntudatban és szívben gyökerezik, s minthogy a vallás szintugy a természet, mint a kijelentés korszakában bizonyos külsőségekben, szertartásokban nyilatkozott: voltak eleitől fogva vallásőrei is, vagy a vallásos szertartásoknak végrehajtói, kiknek hivatásuk a különböző vallásos előterjesztésekhez képest különböző foglalatosságokban, öltözetekben, nevezetekben jellemeztetett. A természeti okosság homályos világánál tévedezett pogányoknál — sőt a kijelentés tisztább fényével dicsekvő zsidóknál is — főhivatásuk volt a papoknak az áldozat, melly rejtélyes foglalatosság tüzének vakító fényénél, titkos magasztosságban emelkedett a nép felett azoknak méltósága. — A nép azt hitte, hogy az áldozat lángjában, mint Mózesnek a csipkebokor égő tüzében, Isten jelent meg s szól a papoknak, azt hitte hogy a papok az oltár lépcsőin, mint Jákób az álomban látott mennyei lajtorjának fogain — közelebb állanak Istenhez. — Pedig mi már a Krisztus után tudjuk, melly messze lobogott el az áldozat tüze, milly alacsony légkörben szállt el annak füstje az Istenség fénylakától,— tudjuk az áldozat vakító szertartása, milly messze áll a vallás tiszta eszméjétől — tudjuk hogy a néptől annyira tisztelt áldozó papi hivatal s nevezet, milly kisszerű jelentésben tünik fel az evangyéliom világánál,— tudjuk hogy a czifra öltözetek, fényes rang, pompás szertartások csak bojgó tüzként felgyuladó s kialvó fénynyel kerengettek tévesztett távolságban a vallás tiszta napja körül.

Igen, — Jézus tanította meg, *hogy az Isten lélek, és a kik őtet imádják, szükség hogy lélekben és igazságban imádják.* a) Ő tanította meg, hogy nem áldozat, *de töredelmes szív és alázatos lélek Isten előtt kedves.* b) Ő tanította meg, hogy az *ó testamentomi sátor csak példa volt az akkori jelenvaló időhöz képest, mellyben ajándékokkal és áldozatokkal áldoznának, mellyek a lelkiösmeretben nem szentelhetik meg az áldozót;* c) Ő fejtette ki a vallás tiszta eszméjét, mellyből aztán a vallástanítók hivatása körét is kimutatta; *menjetek el* — ugymond — *és tanítsatok minden népeket;* d) ő szerinte szabta ki Pál apostol is a Timotheus kötelességét: *predikáljad az igét, rajta légy mind alkalmatos, mind alkalmatlan időben, feddődjél, dorgálódjál, intsed a hallgatókat minden szelidséggel és tanítással;* e) ő szerinte inti Péter apostol is a híveket: *ti is mint élő kövek építtessetek fel, hogy legyetek lelki ház, szent papság a lelki áldozatok áldoztatásokra, mellyek Istennek kedvesek a Jézus Krisztus által.* f)

Oh! hadd légyen nekem szabad ez ünnepélyes alkalommal, — midőn mi, kik szent elhatározással a Krisztusnak szolgálatát vettük vállainkra, ezen szolgálatra vagyunk fölesketendők — hadd légyen szabad a feljebb mondottakhoz képest annak hivatási körét Pál apostolnak, ama kevés, de sokat befoglaló szavaiba szorítanom: *Isten mellett munkálkodó szolgák vagyunk;* hadd légyen szabad ez igékből vezetendő elmélkedésemben előadnom azon kötelességeket és gondolatokat, mellyek ezen meghatározásból az egyházi szolgára folynak.

Isten mellett munkálkodó szolgák vagyunk. — Igen — a tudomány, mellynek hirdetésére rendeltettünk, mellynek őrei vagyunk, Istené; ki m. u. *sok rendben és sokképen szólott volna régen az atyáknak a próféták által, ez utolsó időben szólott nekünk az ő fia által.* g) Mert maga mondá Jézus magáról: *az én*

---

a) Jan. IV., 24. — b) Solt. LI., 10. — c) Sid. IX., 9. — d) Máté XXVIII., 19. — e) II. Tim. IV, 2. — f) I. Pét. II., 5. — g) Sid. I., 1.

tudományom nem enyém, hanem azé, a ki engemet elbocsátott. a) Oh! ne feledjük szolgatársaim! ne feledjük soha e szerény vallomást, ne feledjük soha, *hogy mi Krisztuséi vagyunk, Krisztus pedig Istené;* b) ne feledjük soha, hogy *más fundamentumot nem vethet senki, a melly egyszer vettetett, melly a Jézus Krisztus.* c)

Oh! ha a vallástanítók eleitől fogva ezen elvet követték, ha nem feledték volna hogy ők Isten mellett munkálkodnak, s igy az evangyéliomi tiszta tudomány szentek szentében lebegő fényes felhőre, hiú mellékes érdeknek hódoló bölcselkedés tömjénének sötét füstjéből, homályos foltokat nem vontak volna: ugy állana ma is a keresztyén vallás egysége és nem szaggatták volna azt szakadások részekre, mint hajdan a négy folyóvizek az éden földén viruló paradicsomot. — De már kezdetben elfeledték némelyek a Krisztust; egyik azt mondá, én Pálé vagyok, a másik: én Apollósé vagyok, kiket aztán Pál apostol igy dorgál meg: *mikor ezt mondjátok nemde testek vagytok-e? én plántáltam, Apollós öntözött, de Isten adta annak előmenetelét; a ki plántál és a ki öntöz pedig egyek, mert Isten mellett munkálkodó szolgák vagyunk.* d) Majd jöttek idők, midőn a vallástanítók ezen dorgálást feledve, Krisztustól még inkább elvonák s megszaggatott pártokban maguk után vezeték a hivők seregét; jöttek idők, mellyekben *sokan Isten szolgálatának képét mutatták, de annak erejét megtagadták;* e) jöttek idők, midőn beteljesedett ama keserű jövendölés; *az utolsó időkben elszakadnak némellyek a hittől, kik hitető lelkekhez és ördögi tudományokhoz figyelmeznek;* f) jöttek idők, midőn a tanítók feledvén az Isten beszédének lelkét és igazságát, betűknek szolgáivá lettek, s különböző értelmek vegyületével ferdítették el az evangyéliomi tiszta tudományt, pedig megvan irva: *jaj azoknak, kik nem az evangyéliomot predikálják.* g) Vagynak ugyan az evangyéliomi tudománynak egyes helyei és mondásai, mellyek ma-

a) Ján. VII. 16. — b) I. Kor. III. 23. — c) I. Kor. III. 11. — d) I. Kor. III. 4. 6. — e) II. Tim. III. 5. — f) II. Tim. IV. 1. — g) I. Kor. IX. 16.

gokban véve tudományos ösméretek nélkül homályosoknak látszanak, melyek helytelen magyarázatok által, mellékes érdekek kivivására hajthatók, mellyek, ha az egész szent irat szellemét vagy lényegét fel nem fogtuk, tévútakra vezethetnek; de épen ezekre mondja Pál apostol, hogy *mi az uj testamentomnak szolgái vagyunk, nem betünek, hanem léleknek, mert a betü megöl, a lélek pedig megelevenít.* a) Szent ovakodással közeledjünk azért szolgatársaim! mindenkor az evangyéliom szentek szentéhez, mellynek kulcsai kezeinkbe tétettek, szent ovakodással vizsgáljuk az irásokat, mellyekben örök élet vagyon; ne feledjük soha, hogy *nagy áron vétettünk meg, azért ne legyünk emberek szolgái, hanem a Krisztusnak szolgái, és az Isten titkainak sáfárjai;* b) ne betükhöz, hanem lélekhez és igazsághoz ragaszkodjunk, s ne vigyünk az irásba emberi bölcseséget, sőt keressünk abban isteni bölcseséget, hiszen a *világ bölcsesége Isten előtt bolondság,* c) mert megvan irva, megfogja az Ur a bölcseket az ő bölcseségökben; ne elegyítsük meg az Istennek beszédét, mint némellyek, hanem tisztán szóljunk a Krisztus felől, mint Istentől való sáfárok Isten előtt. d) Igy, csak igy lesz az, hogy bármi csak erőtlen tehetetlen szolgái vagyunk az Urnak, *az Ur mellettünk áll, és megerősít minket, hogy általunk hinnének az evangyéliom predikáltatásának,* e) *hiszen a mi kenetünk csak cserépedényekben van, az azokban lakozó erőnek nagysága Istené, és nem magunkban való, mert az Isten ki parancsolta hogy a sötétségből világosság legyen, ugyan ő az, a ki fénylik a mi szíveinkben, hogy a Jézus Krisztus arczáján való dicsősége ismeretének világosságát közlenök egyebekkel is.* f)

Isten mellett munkálkodó szolgák vagyunk. Igen, nem elég csak őrködnünk az Isten beszéde felett, hanem munkálkodnunk is kell, és hirdetnünk az igét azoknak, kik pásztorkodásunk alá bizattak, mert *nem azért gyujtják meg a gyertyát hogy véka alá*

---

a) II. Kor. III. 6. — b) I. Kor. VII. 23.; I. Kor. IV. 1. — c) I. Kor. III. 19. — d) II. Kor. II. 17. — e) II. Tim. IV. 17. — f) II. Kor. IV. 6. 7.

rejtsék, hanem hogy a gyertyatartóba tegyék, és fényljék mindeneknek, kik a házban vagynak. a)

És itt melly nehéz és széles hatáskör nyilik az evangyéliom szerinti egyházi szolgának. — Egy széles mező az ő hivatási köre, melly nem szunyad soha tél álmában, hogy a munkás pihenhessen; egy megnehezült felhő, mellyből az éltető cseppek mindig hullnak alá, de soha ki nem fogynak; egy ki nem alvó nap, mellynek sugárait éj, köd, fellegek sötétsége nem fogja el soha, a felé esdők szemei előtt. — Oh! mert ha csak az isteni tisztelet kiszabott óráin és helyein hirdetjük az igét, ugy hasonlók leszünk az estve s reggel lehulló harmathoz, mellynek hamar felszáradó cseppjei, nem óvják a virágot a déli nap szárasztó hevétől, vagy hasonlók leszünk azon fellegekhez, mellyek darabonként vonulnak el a föld felett s nem öntözik meg minden részeit; — ha csak hidegen hangzanak el szavaink a szószékből, ugy hasonló lesz munkánk a szél zúgásához, melly előtt a lombok meggörbednek, de megszüntével ismét visszahajlanak; ha mindig csak gyengékhez szólunk, ugy beszédünk hasonló lesz a patakhoz, melly csak az alacsony völgy ibolyáira önt nedvességet, a hegyek fáit pedig meg nem öntözi; ha mindig csak erősekhez szólunk, ugy hasonlók leszünk a természeti naphoz, melly mig az utában közelebb eső földrészekre termékenyítő világosságot s melegséget áraszt, a föld sarkait hosszas setétségben s hideg fagyban hegyja dermedni; ha mindig szeliden beszélünk, hasonlók leszünk a lágy szellőhöz, melly a rothadt gyümölcsöt sem birja az épek csomója közül lerázni, vagy a korhadt ágat sem képes letörni; ha mindig keményen szólunk, hasonlók leszünk a viharos mennydörgéshez, melly többet ront s tép, mint tisztít; ha mindig csak boldogokhoz beszélünk, s a nyomorultakat nem vigasztaljuk, ugy hasonlók leszünk azon nemtelen anyákhoz, kikről a régi korból olvassuk, hogy ép gyermekeiket híven nevelték, nyomorult szülötteiket elvetették;

a) Mát. V. 15.

ha mindig csak az erőnyösöket serkentjük, a vétkeseket pedig szemrehányás nélkül bűneikben vesztegleni hagyjuk: hasonlók vagyunk a kertészhez, ki csak az ép s egészséges fákat ápolja, a sérülteket be nem kötözi, vagy a korhadt ágakat le nem vagdalja; ha a körülményekhez s alkalmakhoz beszélni nem tudunk, ugy szavaink hasonlók a káros időjáráshoz, melly esőt önt, ha napfény kellene, éget s szárasztt, ha a föld esőre vár; ha a halottak felett kesergőkhöz csak ugy beszélünk, hogy azok sem vigasztalást nem nyernek, sem élni s halni meg nem tanulnak: ugy hasonló beszédünk a kiszáradt földhöz, melly a senyvedt fák gyökereit takarja, de táplálékot azoknak nem adhat; ha a sacramentomi oltárnál csak mint hideg tényezők állunk, s azoknak szellemi lényegét a résztvevőkkel felfogatni nem tudjuk: hasonlók vagyunk ahoz, ki gyermeknek adja a legszebb virágot, hogy azt gondatlanul tépje szét; ha csapás s közinség jöttével magunk leroskadunk s elvonulunk: hasonlók vagyunk azon kormányoshoz, ki vész közt elveti a kormányt, hasonlók vagyunk a hadvezérhez, ki veszélyben elhagyja seregét. — Az egyházi szolgának, ha hivatalának megakar felelni, nem szabad csak templomhoz s kiszabott órákhoz kötni az isteni tiszteletet, neki ugy kell hirdetni az igét, hogy azt a hallgatók a szent könyvben házaiknál is gyakran olvasni óhajtsák, ugy kell tanítani a gyülekezetet, hogy annak élete soha meg nem szünő isteni tiszteletté változzék. — Nyissa meg házát, hogy ha jő hozzá ollyan, ki elesésiből bűnbánva felkelni kiván, az nála biztatást s jövőre bölcs szabályokat találjon; ha jőnek hozzá ollyanok, kik közt házassági meghült szeretet hervadt koronáján viszálkodás férge rág: szívből eredt meleg beszédével nyissa meg a szívekben a szeretet bezáródni kezdő forrását, hogy abból a feldult szövetség boldogsága uj táplálékot szívjon; ha jő hozzá ollyan nyomorult, ki a nyomor karjai közt leroskadva, biztatást, ápolást nem talál: nyujtson néki résztvevő kebelből vigasztalást s nyisson a keresztyén szeretet s irgalmasság házainál számára menedéket; menjen el gyakran a betegekhez, kik ha-

lálos ágyuk széléről is óhajtják az Urat, kik a körültök síró szerelmesek szemeiben vég alkonycsillagként látják rezgeni az előérzett veszteség könyeit; beszéljen ott a szeretetről, mellynek reménye által ér az örökkévalóságba, s ez által vigasztalja a kesergőket, beszéljen az igaznak haláláról, mutassa a vallásnak sírontúli koronáját, s ez által bátorítsa, készítse a haldoklót; menjen el a magános házakhoz, hogy hol az Isten félelme lakozik, légyen annak továbbra is fentartója, hol a vétek öldöklő angyala pusztít, légyen ott dorgálása véletlen lecsapott világosság, mellynek erejétől a lerogyott bűnösök megrettenve a megtérő Saullal kérdezzék: Uram mit akarsz hogy cselekedjünk; menjen el az iskolákba, légyen gondja, hogy azokban hasznos tudomány s szorgalommal taníttassék, hogy ott is a bölcseségnek kezdete légyen az Urnak félelme; mindenekben pedig, főkép élete legyen tükör, s *ugy fényljék az ő világossága az emberek előtt, hogy azok lássák az ő jó cselekedeteit, s dicsőítsék a mennyei atyát.* a)

Ne, oh ne feledjük soha szolgatársaim! e magas, széles és nehéz hivatást, ne véljük hogy mindent megtettünk, ha vasárnapokon az egyházi beszédet elmondottuk, köznapokon a könyörgéseket hidegen elolvastuk: hit és felmelegült szív, ezek adnak csak erőt és hatást, és ha a száj mindig a szívnek teljességéből szól. Azonban ne kössük hivatásunkat a közönséges szolgálat idejéhez és helyéhez, hanem *prédikáljunk szüntelen, rajta legyünk mind alkalmatos, mind alkalmatlan időben, feddődjünk, dorgálódjunk, intsük a hallgatókat minden szelidséggel és tanítással, intvén minden embert, és tanítván minden bölcseséggel, hogy minden embert tegyünk tökéletessé a Krisztusban, és a mi hijja van az ő hitöknek, azt betöltsük.* b) Kövessük a Krisztus példáját, ki hegyen, mezőn, kútforrásnál, betegek házainál szüntelen oktatta követőit. c) — E végre Pál apostol intése szerint:

---

a) Mát. V. 16. — b) II. Tim. IV. 2. — c) Kol. I. 28. — I. Thes. III. 10. I. Tim. IV. 13.

Legyünk figyelmetesek az olvasásban, intésben és tanitásban, viseljünk gondot magunkról és a tudományról, maradjunk meg ezekben, mert ha ezt mivelendjük, mind mi magunkat megtartjuk, mind azokat kik minket hallgatandanak. — Mindenek felett pedig mint Istennek emberei, kövessük az igazságot, az isteni szolgálatot, a hitet, a szeretetet, a békességes türést és a szelidséget, mindenestől fogva magunkat például adjuk a jó cselekedetben, a tudományban épséget és méltóságot mutassunk, tiszta igét feddhetetlent, hogy a ki annak ellene veti magát, megszégyenüljön, semmi gonoszt nem tudván mi felölünk szóllani, a) mert eljő az idő, midőn szó hangzik hozzánk: adj számot sáfár a te sáfárságodról! Munkálkodjunk azért mig nappal van, ugy hogy ne legyünk azok közől valók, kiknek e mondatik a számadás napján: *Jaj nektek, mert elvetettétek a tudomány kulcsát, ti magatok nem mentetek be, a kik be akartak menni, azokat is megtiltottátok;* b) de legyünk azok közől valók, kik bátran megállnak a birói szék előtt, ezt mondván: *Imhol vagyok Uram! és a kiket nékem adtál, egy is azok közől el nem veszett.*

Tudom, és érzem én, mennyire nehéz a kötelesség, melly vállainkra nehezül, tudom és érzem, milly terhes a pálya, mellyen fáradunk, sokszor csúfoltatunk, háborgattatunk, tudom hogy sokak az ellenségek, akadályok, mellyek gyarló erőnk elibe szegülnek: de azért ne restelkedjünk, ne lankadjunk, ne roskadjunk soha, hanem *a munkának terhét hordozzuk, mint Jézus Krisztus jó vitézei; mert ha valaki tusakodik is, nem koronáztatik meg, hanem ha igazán tusakodik.* c) — Azért bár jöjjenek reánk árvizként veszélyek, mint Sion rendületlen álljunk, s kiáltsunk bátran a veszély elnyelő hullámai közől: *s Isten a mi oltalmunk és erősségünk, ezért nem félünk ha a föld megindulna is, és ha szintén a hegyek a tenger közepébe merülnének is.* d) — Bár támadjanak ellenségek, zúgjanak üldözés fegyverei közöttünk: a Krisztust

a) Tit. II. 7. 8. — b) Luk. XI. 52. — c) II. Tim. II. 3. 5. — d) Sol. XLVI. 12.

meg ne tagadjuk, hanem tűrjünk érette, *mert ha tűrünk ő vele országunk, ha megtagadjuk, ő is megtagad minket. — Ne féljünk azoktól, kik a testet ölik meg, a lelket pedig meg nem ölhetik.* a) Igy ha talán munkánknak nem lenne is kivánt sikere, ha némelly magok kösziklára, vagy útfélre hullanának is, ha akadályok s terhek miatt leroskadnánk is a munkának közepette: nyugodt öntudattal s felemelkedett lélekkel sohajtjuk vonagló keblünkből is ama szép szavakat: *a mi dicsekedésünk ez, t. i. a mi lelkiösméretünknek bizonysága, hogy isteni szelidségben és tisztaságban, nem testi böleseséggel, hanem Istennek kegyelme által való ajándékkal forgolódtunk e világon, kivált pedig ti köztetek.* b)

Isten mellett munkálkodó szolgák vagyunk. — Szolgai nevezet hangzik döbbentve e meghatározásnak végén. — Oh érzem én ezen nevezet keserű jelentését, mellyben a testi világtól vétetik; érzem, ha a vészes mult emlékeit forgatva, olvasom, hogy az egyházi szolgák tömlöczre hányattak, gályákra hurczoltattak; érzem, ha látom, hogy ma is nagyobb része ezeknek igazságtalan önkénytől háborgattatik, a testiségben élő kevélyektől, gúnyosan lenézetik; érzem, ha látom hogy túlságos igénytelen követelések, szemrehányások, s talán utolsónak vélt rang jutott ezeknek osztályrészül; érzem ha látom, hogy ezek közöl sokan ma is inséggel, nyomorral küzdenek, s a szükön kimért panaszos jövedelemből alig képesek napi szükségöket fedezni; érzem, ha látok elaggott szolgákat, kik erejökben az Ur szövétnekét hordák a nép előtt, olly sok nyomorultakat vigasztaltak, olly sok éhezőket tápláltak lelki eledellel, most az aggott kor tehetetlenségében nincs hová lehajtaniok fejöket, nincs a szük, s évenként elfogyott jövedelemből megmaradt rész, mellyhez nyulhatnának, mégis alig vagynak kik résztvevő kebellel hallják, többen, kik gúnyolva nevetik, ha többre nem vágyva szégyen pirított arczával, kesergő szavakkal csak e kérést rebegik:

a) II. Tim. II. 12. — Mát. X. 28. — b) II. Kor. I. 12.

Atyánk! add meg a mi mindennapi kenyerünket; érzem ha látom, hogy a korán elhunyt lelkiatyának elmaradott özvegye s árvái kétségbeesve sülyednek inségbe, s a gyászruhával holtig tartó szükség szenvedés kínos terhét veszik vállaikra.

Istenem! mikor lesz hogy elnémul szolgáid ajkain Pál apostol e keserű panasza: *mind ez ideig mind éhezünk, mind szomjuhozunk, és bizonytalan helyeken bujdosunk; tulajdon kezeinkkel munkálkodván; ha szidalommal illettetünk: jót kivánunk; ha háborúságot szenvedünk: békességgel tűrjük; ha gyaláztatunk: imádkozunk.* a) — Mikor lesz hogy jobb sors derülend szolgáidra? mikor lesz, hogy kik őrzik szent házad pitvarit, a világ is őrzi s befedi azoknak házát; mikor lesz, hogy kik táplálják a gyülekezet nagyjait s kicsinyjeit lelki eledellel, a nép is dicsekedve örömmel táplálja őket s kicsinyeiket; mikor lesz hogy elösmeri a világ, mit Pál apostol mond: *az egyházi szolgák, kik jól forgolódnak, kettős tisztességre méltók, mert méltó a munkás a maga bérére.* b)

De más részről érzem le kileg véve ezen évangyéliomi szolgálat nagyszerű jelentését, mert hiszen mi nem a példázó szertartásos ó-szövetségi törvényeknek, hanem a léleknek szolgái vagyunk, hogy *ha a halálnak szolgálatja, melly betükkel iratott a kövekre, annyira dicsőséges vala, hogy az Izrael fiai nem nézhetnének a Mózes arczájára, az ő arczájának fényessége miatt, melly elmulandó vala, hogy ne lenne inkább a léleknek szolgálatja dicsőséges.* c) — Nem is a világnak, hanem a Krisztusnak szolgái vagyunk mi, ki ezt mondotta: *a ki nékem szolgál, megtiszteli azt az Atya.* d) Dicső, méltóságos örömmel jutalmazó a szolgálat, mellyet a világi rang, anyagi jóllét nem adhatnak. Oh! mert kisdedeket avatni az egyházba, melly a mennyországnak kapuja, gyermekeket nevelni, oktatni az Isten félelmében, melly kezdete a bölcseségnek, ifjakat vezetni, s tartani meg az erény út-

a) I. Kor. IV. 11. 12. — b) I. Tim. V. 17. — c) I. Tim. III. 7. 8. — d) Ján. XII. 26.

ján, házassági szövetség koszorúját fűzni össze, szentelni meg a vallás megáldó szavaival, a polgári törvények körül védfalakat vonni, a vallás erős köveiből megteríteni a mennyei kegyelem s közös szeretet asztalát, látni hogy ott a szegény és gazdag, boldog és boldogtalan, ifjú és öreg, egy kenyérből eszik, és egy pohárból iszik; látni, milly megelégedve távozik el onnan az éhező és szomjuhozó; látni az egyházban, hogy kiket levert a világi inség, nyomoruság, mint emeli fel azokat az Urnak igéje; látni egy beteget, ki halálos ágyban velünk könyörgve s a sacramentum jegyeiben részesülve azt mondja: *Immár örömest halok meg, mert látják szemeim az én Idvezítőmet;* látni, hogy ha van a koporsók felett vigasztalás, azt a kesergők csak a vallás szavaiból merítik; oh mind ezek olly örömök, olly dicső szolgálatok, mikben rajtunk kivül senkisem osztozhatik.

Oh szolgatársaim! midőn a világ keserűn érezteti velünk szolgálatunk méltatlan terhét, érezzük annak sokszoros mértékben magasztosságát, érezzük az örömélvezeteket, mik pályánkon tövisek között teremnek, hiszen ugy sem nyilik rózsa tövis nélkül, nem jut senkinek öröm keserűség nélkül. — Érezzük azt különösen e napon, midőn a Krisztus szolgálatát szent esküvéssel veszszük vállainkra, érezzük, és *ne szégyeneljük a Krisztus evangyéliomát.* a) Maradjunk hívek a szolgálathoz, haljunk meg a bűn, világ s testiség szolgálatának, mert kettőnek szolgálni nem lehet. — Vessünk számot még egyszer magunkkal, mielőtt magunkat hívségre szent esküvéssel köteleznők. Van-e elég hit, érzés, lelkesülés és erő keblünkben; ki nem hiszi a tudományt, mellyet hirdetend, nem érzi az évangyéliomi hatalmat, nincs lelkesülve a nagy hivatás iránt, nem érez kitartó erőt annak betöltésére: az jobb, lépjen le még most a pályáról, mellyet gondatlanul kezdett el, mint szentségtelen kezekkel illesse a vallás titkait, és csak azok lépjenek fel arra, kik magokkal jól számot vetve érzik, hogy azt lankadatlan erővel és buzgalommal ugy

a) Rom. I. 16.

futhatják meg, hogy majd az élet végén haldokolván Pál apostollal ezt mondhassák: *Én immár megáldoztatom, azért halálomnak ideje közel vagyon, ama nemes harczot megharczoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam, végezetre letétetett nékem az igazság koronája.* a)

Uram! te minékünk hajlékunk voltál minden időben, mielőtt a hegyek lennének, és formáltatnák a föld, térj hozzánk azért, és légy kegyelmes a te szolgáidhoz, tölts be minket a te jóságoddal, minden reggel hadd énekeljünk és vigadjunk minden mi időnkben, vidámíts meg minket a mi nyomorúságinknak napjai után, és az esztendők után, mellyekben láttunk gonoszt, láttassék meg a te szolgáidban a te dolgod. b)

Uram! a mi kezeinknek cselekedeteit erősítsd meg mi bennünk, a mi kezeinknek cselekedeteit Uram erősítsd meg most, és mindenkoron. Amen.

Révész Bálint.

---

a) II. Tim. IV. 7. — b) Solt. XC.

20.

SORSUNK SZOROS ÖSSZEFÜGGÉSE MÁSOKÉVAL.

Sz. Háromság nap után XXII-dik urnap 1837. oct. 21ről.

Atyám, add mások aggságát,
Mint magamét úgy tekintsem;
Szőni mások boldogságát
Legyen örömöm s kincsem.
Így a sors nem árthat nékem,
Szeretet lesz menedékem. Amen.

A társas élet jóllétének és virágzásának kezdetiől fogva legveszedelmesebb megrontője volt keresztyének, az *önzés és a közös ügyekben való részvétlenség.* Ha valamikor kitünő családok, fényes nemzetségek, hatalmas népek végromlásra jutottak, — azoknak vesztüket mindenkor az a hanyagság okozta, melylyel az önzés mások érdeke iránt viseltetik. Ez az alávaló nemtelen szenvedelem kiöli az emberek kebeléből a szebb érzelmeknek minden legkisebb csiráit, — eloltja a törvény és igazság eránti szent tiszteletet, — elpuhítja, elkényezteti és alkalmatlanokká teszi az embereket mind azon megerőtetésekre és áldozatokra, mellyek a törekvő léleknek lépcsőül szolgálnak az erönyök fénypolcza felé, — kifosztogatja a gyenge emberi szívet legerősebb vértjéből a megvesztegetések ostromai előtt, — hitszegőkké, árulókká teszi az embereket, legcsekélyebb kényelem és nyereségért tisztjök és hivataljok körében, elzárja a szíveket a szeretet, bizodalom és egyetértés mennyei érzelmeinek, — békeszüséggel hintegeti az irígységnek, kajánságnak és gyülöletségnek öldöklő maszlagát, — nagy serénységgel gyujtogatja máglyáit a meghasonlásoknak, viszálkodásoknak és czivódásoknak, — — s így sírját ássa a nemzetek hirének, nevének, függetlenségének, boldogságának. — Menjünk vissza a világ históriájának járdáin az elmult évezeredek piaczára, s állapod-

junk meg az elpusztult országok s birodalmak romjainál, és hallgassuk, mit tanítanak a meghanyatlott nagyságot gyászoló maradványoknak panaszai. Míg egyes polgárjai valamelly nemzetnek jelszavuknak tartották ama szent mondást: „szeressed felebarátodat mint önnön magadat," — mig embertársaik minden sorsát úgy nézték, mint magokét, — mig a bölcsek az ő bölcseségükkel, a gazdagok az ő javaikkal, az erősök az ő hatalmukkal, s mindnyájan az ő életükkel nem úgy gazdálkodtak, mint egyedül saját birtokukkal, csak saját világi kényelmükre, hanem mint a hazának tulajdonával a közjó ápolására: óh addig erősök, feldulhatatlanok, legyőzhetetlenek voltak a népek, — addig olylyanok voltak, mint a kősziklán jó kövekből épült erős vár, mellynek bástyái egymásba kapaszkodva, s egy roppant egészet képezve, — bátran daczol a viszontagságos idők ellenséges megrohanásaival. Igy éldelte, a valódi nemzetiség szép fényében ragyogva, a félvilágtól bámulva és rettegve, egy ideig a hajdani Görögország büszkén, a miveltségnek és függetlenségnek aranykorát. Igy éldelte egykor, a nemzeti nagyságnak óriási képét kiállítva s az előtte reszkető félvilágnak, parancsokat osztogatva, a hajdani hatalmas Róma, a szabadságnak és uralkodásnak örömeit. — De mihelyt az egyes emberek csigák módjára hátukon kezdették hordozni kunyhóikat, — kiki elkülönözte boldogságát másokétól, — kiki csak magát féltette, csak magára fordította figyelmét: azonnal elzsibbadt a leghatalmasabb népnek önmagát védelmező karja, s olyan lett a haza, mint egy töredékeny vájogból a puszta fövényre épült ház, mellyet az első erőszakos szélvész, vagy záporeső halomra dönt. — Igy jutott a szolgaságnak sanyaru sorsára az előbb szolgai lelkeken sokáig uralkodott Hellász; — igy rogyott összve a világszerte nagy hirü római birodalomnak ön magával meghasonlott nagyszerü alkotmánya. — *Bizonyára úgyvan*: a nemzeti élet jóllétének és virágzásának legveszedelmesebb ellensége az önzés, és a köz érdekek iránti hanyagság.

Keresztyének, rosz honfiak akartok-e lenni? Szemeteke

kivánjátok-e hányatni azt, hogy hazánkat, nemzetünket, fejedelmünket, s az egész emberiséget nem szeretitek? — — Ez ellen a társas élet megrontója ellen kell hát harczolnotok! A harczra nagy a felszólítás. Jelenkorunk szellemének egyik legkitünőbb béllege az *önzés!* — Most mindenfelé sok a panasz, hogy az idők nyomasztók, sanyaruak; — hogy a szükség napról napra szaporodik, — hogy az életnek fentartása mindinkább nehezebb lesz; s azért mindenfelé természetesnek kezdik nézni azt, hogy kiki minden más gondnak elmellőzésével, csak magáról aggódjék. Azt gondolják: a ki boldogulni akar, annak el kell szakasztani a maga sorsát másokétól, s azt kezdik mondogatni: „minden ember legközelebb áll magához! — minden embernek maga felé hajlik a keze! — minden okos emberben ön magánál kezdődik a szeretet!“ — S igy a közjó mind inkább olly idegen valamivé válik, a mivel veszödni csak kevesen tartják kötelességüknek. Már pedig nem kell-e féltenünk, — nagyon féltenünk nemzeti épségünket s jóllétünket, ha ennek az önzés nemtelen szenvedelmének mételye édes hazánkban is sokakra elragadna, és az öldöklő nyavala köztünk is uralkodóvá lenne?

Tiszta szívbéli örömmel nézek én azon még, — hála a jó Istenségnek, — nem csekély számu nagy férfiakra, kik a haza s ember szeretet szent ihletésétől lelkesítetve, mind szent egyházainkban, mind egyéb törvényes tanácskozásaink termeiben, istenes buzgósággal törekesznek a közjó iránt részvételre felmelegíteni a hideg szíveket, — és az ékesenszólás minden fegyvereivel vívnak az önhaszonlesés rút indulatja ellen; — mert szeretem hinni, hogy, — ha még olly ragadós is a rosz, — nem kevésbbé lesz az a jónak bájoló példája is. — Azonban nagyon érzem, hogy sokat kellene szememre vetnem magamnak, ha ama Jeleseket én csak *nézni* akarnám, és itt az én noha kisded körömben, tehetségem szerint nem küzdenék Megváltónk fegyverével, az emberi közjóllét megrontója ellen.

Vélekedésem szerint az embereket önzökké közönségesen az teszi, hogy nem látják saját sorsuknak *szoros összefüggését*

másokéval, s azért nem veszik észre, melly rosszul gondoskodnak mindazok magukról, a kik mások boldogulásával nem törődnek. Azért, midőn én közölünk az önzés ocsmány indulatját kivánnám kiirtani, leginkább szükségesnek tartom a világ Megváltójának e mai vasárnapi szent napra kirendelt évangyéliomából nektek megmutatni: *Milly szoros összefüggésben van mindegyikünk sorsa másokéval.* — De előbb kérjetek velem együtt szándékom foganatosítására áldást onnét felülről: Mi atyánk sat.

Evangyéliom: Sz.-Máté 18, 23—35.

„Hasonlatos a mennyeknek országa a királyhoz, ki az ő szolgáival akara számot vetni. Es mikor számot kezdett volna vetni, hozának ő elejbe egy szolgát, ki adós vala tizezer tálentommal. És mikor meg nem fizethetne, parancsolá annak Ura, hogy eladnák azt, és feleségét, és gyermekeit, és mindenét, a mije vala, hogy az adósság megleune. Leborulván azért az a szolga, könyörög vala az ő Urának, ezt mondván: Uram! muljék el ellenem való haragod, és mindenekről megelégítelek. Könyörülvén azért rajta annak a szolgának Ura, elbocsátá őtet, és megengedé néki az adósságot. Kimenvén pedig az a szolga, találá egyet az ő szolgatársai közül, ki néki adós vala száz pénzzel, — és megragadván azt fojtogatja vala, ezt mondván: fizesd meg, a mivel tartozol! — Leborulván azért az ő szolgatársa ő előtte, könyörög vala néki mondván: Muljék el csak most ellenem való haragod, és mindenekről megelégítlek! — Amaz pedig nem akará, hanem elmenvén veté azt a tömlöczbe, mig nem megadná az adósságot. — Mikor pedig látták volna annak szolgatársai, a mellyek lettek vala, igen megszomorodának, és elmenvén mindenekről eleibe adának az ő Uraknak, a mellyek lettek vála. — Akkor előhivatván, az ő Ura, mondá néki: Gonosz szolga! minden adósságodat megengedém néked, mivel hogy könyörgél nékem; nem kellett e néked is könyörülnöd a te szolgatársadon, miképpen én is könyörültem rajtad? És megharaguvék az ő ura, adá azt a hóhérok kezökbe, mig nem mind megadná, a mivel néki tartoznék. — Ezenképen cselekeszik

az én mennyei atyám is veletek, ha meg nem bocsátja kiki az ő atyafiának ellene való vétkét szive szerint.“

Ha mustráját akarjátok látni, Keresztyének, a rút önzésnek, és a mások sorsában való részvétlenségnek, nézzétek meg jól azt a szolgát, a kiről a felhozott evangyéliomi igékben szó vagyon. — Ez az ember az ő Urának rosz sáfárja, — feleségének rosz férje, — gyermekeinek rosz atyja, — szolgatársainak, rosz szolgatársa! Miért? Ő maga személyén kivül épen senkivel, és senkinek érdékével sem törődik! — És ha példáját akarjátok látni annak a sorsnak, a mellyre az önző előbb utóbb jut, nézzétek meg ismét ugyan ennek a rosz szolgának állapotját. Ez az ember elveszti becsületét, hivatalát, szabadságát, mindenét, s a hóhéroknak kezébe adatik. Miért? — Épen azért, mivel ön személyén kivül senkivel sem törődik s embertelenül viseli magát.

Krisztus Urunk az önzőnek ezt az ijesztő képét nem ok nélkül festi. Erre őt Apostolainak egyike szólította fel. — Simon Péter előbb azt kérdezte mesterétől: „Uram! megbocsássak-e az én atyámfiának valamennyiszer ellenem vétkezik? Megbocsássak-e hétszer? — Jézus mondá: „nem mondom neked hétszer csak, hanem hetvenhétszer is“; — azaz: Péter, ne számláld soha hányszor bocsátottál már meg, hanem bocsáss meg, valahányszor megbántód arra felszólít. És textusunkban, mintegy rajzolatban, szembetünőleg megmutatja neki bővebben, hogy ő, a ki magát hiba nélkül valónak nem tarthatja, és még is az Istennek irgalmasságára minden bizonnyal számot tart, méltán vádolhatnék az önzés vétkével, ha megsértőjének megbocsátani nem akarna; — és engesztelhetetlenségével csak ön magának ártana, minthogy egyik embersorsa mindig szoros összefüggésben van a másiknak sorsával. — A mennyei Atya akképen cselekszik, úgymond, mindenikünkkel, a mint mi megbocsátjuk szivünk szerint a mi atyánkfiainak ellenünk való vétkét.

Idvezítőnk tehát, hogy tanítványait az önzéstől megóvja, mai évangyéliomunkban arra a szoros összefüggésre figyelmezteti, melly az egyes emberek és embertársaik sorsa között vagyon; s az által lekötelez engem is arra, hogy nektek hasonló óvásul megmutassam:

Milly szoros összefüggésben van mindegyikünk sorsa másokéval?

Ez a szoros összefüggés kitünik abból, hogy:

1) nem *mulaszthatunk* el mások előmentségére olly csekély szolgálatot, mellynek mi magunk nagy kárát ne vallanók;
2) nem *tehetünk* másokkal olly kevés jót, melly bő mértékben meg ne jutalmaztatnék mi rajtunk;
3) nem *kegyetlenkedhetünk* mi másokon olly távulról, hogy azt legközelébb meg ne kellene siratnunk.

Mindegyikünk sorsa a legszorosabb összefüggésben van másokéval, mert:

1) nem mulaszthatunk el mások boldogulására olly csekély szolgálatot, hogy annak mi nagy kárát ne vallanánk.

A világ Megváltója valahányszor hallgatóinak valamelly igen fontos és messzire terjedő dolgot röviden, világosan, és megérthetőleg akart előadni: mindig hasonlatosságok, példabeszédek által szólott; mert az illyen példázatokban a történetek szinte szemmel láthatókká lesznek; — s jól tudta azt a Felséges, hogy az emberekre mindenkor elevenebb, mélyebb és tartósabb benyomásokat tesznek azok, a mellyeket látniok, mint a mellyeket csupán hallaniok lehet. — Azért is mondatott ő felőle, hogy hatalmasabban prédikállott, mint az Irástudók és Farizeusok. — — Megváltóm példáját követve én is példabeszéd által szólok:

Egy ember az ő szomszédjának nem volt jó barátja, sőt ellene titkon gyülölséget forralt. A szomszédnak nem volt más vétke, hanem hogy kegyessége, jámborsága, tiszta erkölcsei mellett, hozzá hasonló családja között, példás egyetértésben és boldog megelégedésben élt; fáradhatatlan szorgalma, és okos

takarékossága által gazdaságát esztendőről esztendőre nevelte; szelíd, nyájas és szíves magaviselete által mindeneknél közkedvességben volt, — — a mit az önző irígy ember nem nézhetett jó szemmel. — Egykor ennek a szomszédnak tüzfalán, melly házának egyik nagy támasza és védlője volt, egy igen veszedelmes repedés támadott. A repedés, hogyha ki nem javíttatott, mulhatatlanul a falnak öszveomlását vonta maga után, a mi tetemes kárt okozott. A háznak birtokosa nem vette észre a veszedelmet; de látta azt a másik. Saját szive többször felszólította őt: „mutasd meg szomszédodnak, a mi őt fenyegeti! — a szolgálat, mellyet ez által neki teszesz, ő reá nézve nagy, mert tetemes kárvallástól mented meg őt; te reád nézve csekély, mert semmi megerőtetésedbe sem kerül! — te evvel néki általjában mint embertársadnak, de különösen mint szomszédodnak tartozol!“ — Azonban a rosz ember elfojtván jobb érzéseit, avval mentegette magát: „mi közöm, mi gondom nekem más ügyéhez! mit árt, mit használ nekem, akár áll, akár dűl szomszédom tüzfala! lásson kiki a maga dolga után!“ — és hallgatott! Hallgatott, — és ime eljött egy erős szélvész s a megrongált falat ledöntötte! — — — De ki hitte volna mi történt! mi szörnyet szült a csekély szolgálatnak elmulasztása? — Az önzőnek egyetlen gyermeke épen ott játszodozott, midőn az egyensúlyát vesztett fal leomlott és omladékai agyon sujtották azt.

Ne mondjátok, oh ne mondjátok, Keresztyének, hogy e csak költemény, — hogy a valóságban illyenek nem történnek! — A mult idők hűséges tükréből az emberiség történeteinek évkönyveiből ezer példákat állíthatnék elő, mellyek mind azt igazolják, hogy az egyes emberek szerencséjének épülete mindig tőszomszédságában volt másokéval, úgy hogy az egyikről el nem hárított baj szükségképen sérelmesen érdeklette a másikat. — Legyetek csak figyelmes vizsgálói azoknak, mellyek a közéletben most is naponként történnek körülöttünk. Nem szembetünő-e, hogy épen azoknak van legtöbb küzködésök a balsors mostohaságával, épen azok környékeztetnek meg legtöbb izet-

lenségek, boszontások és keserüségektől, a kik ön maguk kényelmét féltve, legtöbbször behunyják szemeiket, hogy ne lássák embertársaik szükölködését és nyomoruságát, — legtöbbször bezárják füleiket, hogy ne hallják szenvedő embertársaik panaszait és könyörgéseit, — legtöbbször visszavonják kezeiket, hogy ne segítsenek azokon, a kik segítségért esdekelnek? — Mindenkor úgy volt, — még most is úgy van, — és mindenkor úgy lesz, hogy az Isten azon mértékkel mér mindeneknek, a mellyel ők másoknak mérni szoktak. — A ki szeret embertársainak szolgálatjára és enyhülésére lenni, — valamint a világ Megváltója, a ki nem azért jött, hogy ő neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért, — az mindenkor a maga idvességére kamatoztatja a reá bizott talentomot; mert ha e világ háladatlannak mutatná is magát iránta, angyalok sietnek szolgálatjára annak, és a mennyei boldogság előízlését szerzik meg neki. — Ellenben a ki vonakodik hasznos szolgálatokat tenni a szükölködőknek, az csak a maga jólétére kedvező szempillantatokat fecsérli el, mert ha a világi sors elmulasztaná is a felett villogtatni büntető ostorát, — nadályok módjára emésztik az önző szívének megelégedését és nyugodalmát a részvétlenség, irigység, fösvénység marczongló szenvedelmei. — De, hogy nem mulasztja el, — ha néha kevés késedelem után is, — a sors az illyen felett megtartani dorgáló ítéletét, ezt mutatja Idvezítőnk mai evangyéliomunk történetében. A hívtelen szolga nem akarta látni az ő sorsának összefüggését Uráéval. Ő igen rosszul hálálja meg azt a nagy bizodalmat, melly őt tömérdek jószágnak kezelőjévé tette; ő vagy gondatlanság, vagy tékozlás által tizezer talentumra menő kárt okoz jó Urának; ő a kárral nem látszik törődni, mert hiszen a veszteség nem az övé, hanem Uráé! Pedig nem vesztett-e ő? — Számadásra szólíttatik, — adóssága világosságra jő, — az ur eladatni parancsolja őt, feleségét, gyermekeit s mindenét a mije van, hogy a kár megtéríttessék!

Minden bizonnyal szoros összefüggésben van mindegyikünk

sorsa másokéval, azért mert nem mulaszthatunk mások javára olly csekély szolgálatot el, mellynek előbb utóbb mi magunk kárát ne vallanánk; de azért is, mert:

II.

Nem tehetünk másokkal olly csekély jót, hogy az meg ne jutalmaztassék magunkon.

Legjobban felvilágosítom a dolgot példabeszédben. — Egy hatalmas és dúsgazdag ember, pompás szekerén egész kényelmét élvezve, gond nélkül rándult el egykor egy szegénynek kisded kertecskéje mellett, a hol ez arczának verejtékével ásta az őt szüken tápláló földet. Nem tudni, természetes jószívüségből-e, vagy gőgös tréfából, az uri ember egy cseresnye magot hajított be a kertbe: „hadd legyen, úgymond, evvel is több vetése a nyomorultnak! ki tudja, mire fog ez jó lenni!“ — Ugy van, — akkor sem ő, sem más nem tudta, mire fogna az jó lenni! — De a cseresnye mag jó helyre esvén kikelt, hamar nőlt, — és a kertnek tulajdonosa észrevevén a szépen serdülő csemetét, annak igen megörült, s nagy gonddal s figyelemmel nyeste, ápolta és dajkálta azt, úgy hogy néhány évek leforgása után sok szép gyümölcsöket termett a nagyra felnőtt gyönyörü cseresnye fa. — Ez alatt az idő alatt sok viszontagságokon kellett keresztül mennie a balsorstól üldözőbe vett szerencse-fijának. Házait megemésztette a tüz, — szőleit elverte a jég, — vetéseit elmosta az árviz, — marháiból kipusztította a döglelet, — hajói megfeneklettek a vízeken, — tőkepénzei elvesztek a tönkre jutott adósoknál, — s végre koldusbotra sülyesztették a kölcsön felvett summáknak kamatjai. — Igy, az előbb hizelgő számos házibarátoktól körülvett gazdag, s most ugyan azoktól kigúnyolt koldus, az egész világtól elhagyatva, az éhségtől, szomjuságtól kínzatva, kétségbe-eséstől marczangolt szívvel ment el egykor azon kertecske mellett, midőn épen egész bájoló szépségökben mosolyogtak alá a büszke fáról az érett cseresnyék. Rebegő

nyelvvel kiáltott fel az epedő: „Istenem, egy két szem e fának gyümölcséből boldoggá tehetne engem; mert megöl a szomjuság!“ Ezt meghallván kertjének sövénye mögül a fának birtokosa, barátságos bőkezüséggel nyujtott enyhülést a szenvedőnek. — S ime igy lett az egykor eldobott kisded cseresnyemag megmentője egy boldogtalannak a kétségbeesés örvényéből, és összebékéltetője egy bizodalmát vesztett szerencsétlennek az ő felbőszült sorsával! —

Ne mondjátok! — ne mondjátok Keresztyének, hogy e csak költemény. Rövid, de hív ábrázolatja ez a közéletben ezer meg ezer alakban megjelenő valóságnak. Számtalanszor megtörtént az már, és számtalanszor megtörténik most is, hogy istenfélő, jámbor emberek még több lefolyt évek után is legkeserübb óráikban kezdették édes gyümölcseit aratni jótévőségük kisded magvainak, mellyeket emberszeretetök egykor kihintett. — Nem értik, bizonyára nem értik saját boldogságuk készítésének mesterségét mindazok, a kik önző keményszívüséggel taszítják maguktól vissza, a feléjök könyörgő-kezeket nyujtó szerencsétleneket, s fukar szükszivüséggel szolgálnak mammonjuknak, midőn kölcsön kellene adni az Urnak, a ki gazdag uzsorát szokott fizetni annak idejében. Senkit sem csalt még meg soha ama bizonyos jutalmat igérő közmondás: „jótétedért jót várj! „Láthatatlan és sokszor titkos szalagok kötik az embernek ügyét az emberéhez. Egy nyájas szó, mellyel valaki csüggedező atyafiát vigasztalta, — egy barátságos kézszorítás, mellyel a magát elhagyatva érzőnek részvételt mutatott, — egy lépés, mellyet a veszendőnek szabadulására tett, — egy fillér, mellyel a szükölködőnek felsegélésére áldozott, — — sokszor az inség idején olly jó barátot készített neki, kinek hálás viszonszeretete minden arany és drágaköveknél becsesebb segítségre szolgált.

Milly sok gyümölcsöket teremhet egy parányi öröm, mellyet valaki másoknak szerez, azt megmutatja Krisztus Urunk a mi mai évangyéliomunkban. — Minekutána a hívtelen szolga az ő urának tizezer tálentomnyi kárt okozott, és attól rabszolga-

ságra elitéltetett, kevesebb jót csakugyan nem tehetett, mint-hogy Urának lábaihoz borult, s hibáját megismervén, jobbulást igért! De az Urnak épen az levén legnagyobb öröme, ha a vétkesnek töredelmességét láthatta, s annak megtérését reménylhette: ezen örömért szabadon bocsátotta a szolgát és minden adósságát elengedte neki.

Minden bizonynyal igen szoros összefüggésben van mindegyikünk sorsa másokéval, — mert nem szerezhetünk másoknak olly csekély örömöt, melly rajtunk meg nem jutalmaztatnék; — de végre még azért is, mert:

III.

Nem kegyetlenkedhetünk másokon olly távolról, hogy azt magunknak legközelebb meg ne kellene siratnunk.

A mit itt mondanom kelletik, legjobban felvilágosítja egy példa:

Egy ember nagyon megbántottnak tartotta magát egy másiktól, a ki helységének tulsó szélén, tehát az ő házától távolságban lakott. A megbántó sokszor nyájasan közelített a boszonkodóhoz, és sokféleképen próbálta megkérlelni azt, — bocsánatért könyörögve erősítette, hogy megsértése nem volt szándéklott. De az engesztelhetetlen nem hajtott a könyörgésre, kegyetlen durvasággal üzte el magától a békélni-akarót, s indulatos átkozódások közt kemény visszatorlással fenyegette azt. Nem is soká késett fenyegetett boszuállással. — Egy setét éjjel, midőn semmi veszedelemtől sem félve mindenek alunnának, elment a kegyetlen és felgyujtotta szegény embertársának kunyhóját, s gyönyörködve nézte távolról a lángokat, mellyek ártatlan megsértőjének kevés vagyonát elemésztették, és embertelen megelégedéssel hallgatta a szerencsétlenek jajgatásaikat. — — Azonban nem soká gyönyörködtette őt az ocsmány káröröm. Mert egyszerre nagy szélvész támadott, melly tele-szájjal kezdett fúni

a már-már áldozatával megelégedni akart parázsba, s tovább harapódzásra biztatta az ujra keletkező lángokat, míg zabolátlanokká lettek azok. Alig mult egy fél óra, — a gyujtogatónak háza, mindene hamuvá vált, — és ugyan ő, a ki előbb másoknak szerzett nyomorúságukban gyönyörködött, saját vagyonának romai között kétségbe-esve tördelte kezeit.

Ne mondjátok, ne mondjátok ismét, Keresztyének! hogy én csak regélek. — Ecsetemet az igazi élet komoly szineibe mártva valóságot festek. Valamint a méhe abban a szempillantatban, mikor fulánkját boszuálló haraggal ellenének testébe lövelli, önmagának készíti halálát: szintén úgy az emberek is valamikor kegyetlenkednek másokon, mindenkor maguknak szereznek szenvedéseket. Még soha sem állotta ember boszuját embertársán, hogy saját szivébe ne döfte volna a tőrt, s meg nem rendítette volna saját boldogságának talpkövét.

Hiába szaporítanám a szót, hogyha még tovább bizonyítgatnám e tárgyat, melly most már senkinek sem lehet homályos. Még csak Idvezítőnk rajzolatára mutatok évangeliomunkban. — Ama szolga, *mikor* elmulasztotta megtenni híven azokat a szolgálatokat, mellyekkel Urának tartozott, — elvesztette hivatalát, becsületét, szabadságát; — *mikor* Urát megörvendeztette fölészmélése, alázatossága és töredelmessége által, — magának nyert bocsánatot és szabadulást; — de *mikor* száz dénárral adós szolgatársán kegyetlenkedik, maga szerencséjét rongálja meg végképen, — mert maga ellen felbőszítette minden más szolgatársait, és haragra ingerlette nagy-lelkü Urát; a mint irva vagyon: „Mikor látták volna annak szolgatársai, a mellyek lettenek volna, igen megszomorodának, és elmenvén mindeneket eleibe adának az ő Uroknak, a mellyek lettek vala. Akkor előhívatván az ő Ura, monda neki: Gonosz szolga! minden adósságot elengedtem neked, mivelhogy könyörgél nekem; nem kellett volna-e neked is könyörülnöd a te szolgatársadon, miképen én is könyörültem rajtad? És megharaguvék az ő Ura, adá azt a hóhéroknak kezekbe, míg nem mind megadná, a mivel neki tartozik vala!“

— — S hozzá teszi Jézus: „Ezenképen cselekeszik az én mennyei atyám is veletek, ha meg nem bocsátja kiki az ő atyafiának ellene való vétkét szíve szerint.“

Keresztyének! A társas élet jólléténck és virágzásának kezdettől fogva legveszedelmesebb megrontója volt az önzés, és a a közügyekbeni részvétlenség. A mi jelenkorunk szellemének pedig épen ez az ocsmány szenvedelem egyik kitünő bélyege.— Ha fejedelmünket, hazánkat, nemzetünket, s általában az emberiséget igazán szeretjük: ennek a rosznak kell elterjedését közöttünk meggátolnunk, a mit úgy érünk el leginkább, ha sem magunkat, sem a körülöttünk levőket el nem hagyjuk felejtkezni, melly szoros összefüggésben van mindegyik embernek sorsa másokéval; mert akkor elevenen fogjuk érezni, hogy nem mulaszthatjuk el másoknak tartozó szolgálatainkat, magunk vesztesége nélkül, — nem tehetünk másokkal jót, magunk nyeresége nélkül, — s nem kegyetlenkedhetünk másokon a nélkül, hogy magunknak meg ne kellene siratnunk. — — Azért, Atyámfiai! Pál apostol szavai (Galat. 6, 2.) legyenek ez után nekünk jelszavunk: „*Egymásnak terhét hordozzátok, és így töltsétek be a Krisztusnak törvényét.*“ *Amen.*

Haubner Máté.

21.

AZ ERÉNYEI S ÉRDEMEIÉRT MEGTISZTELTETETT JÓZSEF.

SZÉKI GRÓF TELEKI JÓZSEF GYÁSZÜNNEPÉN.

Pesten, martius 4-én, 1855.

Előima.

Halotti gyászra jöttünk fel, életnek s halálnak szabados Ura! egyházadba; fájdalmas szívvel ünnepeljük ezt az órát, látván példában az erős igazságot, hogy itt a lelki nagyok s jóknak is, kik köztisztelet s szeretetünk méltó tárgyai valának, legbizonyosabb örökségök a koporsó.

Hol keressünk vigaszt, hol találjunk erőt, kik a súlyos csapás alatt keseregve elaléltunk, meghanyatlottunk? Hová menjünk, kihez folyamodjunk, ha keserűségtől keblünk sajog, könnyeink megerednek és szemeink elsötétülnek?

Ha minden emberi erő megfogyatkozik is: a Te erőd, örök Isten! változhatatlan. Ha könnyeink záporában a siralom völgyén minden csillagfény elhúny is: világosság Istene! Te fenragyogtatod szövétnekedet. Ha pusztulás és halál környez is jobb és bal kezünk felől: életnek Istene! Te élsz és elevenítesz.

Hozzád emeljük azért lelkeinket, föltárjuk az égre karjainkat, felsohajtván: Elhagyott minket a vigasztalás! Te ne hagyj el minket!

Oh, ne hagyj el minket, mennyei édes Atyánk! sőt nyujtsd ki vigasztalásod arany vesszejét a szenvedőkre! Töltsed az enyhülés balzam-szelenczéjét a sebhedett szivekre! Derítsd föl szent hit szövétnekével beborult egünket, hogy lássunk világosságot! Nyisd fel itt a halál bús oltáránál mindnyájunknak a halhatatlanság szent forrását! Engedd a halál sötét völgyében is meglátnunk, megismernünk, hogy Te Istenünk és Atyánk vagy és lész életünkben, halálunkban, s mindörökké!

Taníts és segélj minket szent lelked malasztja által háladatosoknak lennünk a javakért, mellyeket ama megdicsőült keresztyén atyánkfia s a Te szolgád által nekünk szerzettél! Taníts az ő példája által fölgerjeszteni magunkban a Te lelkedet, bölcsen számlálni esztendeinket s munkálni, míg nappal vagyon, mert eljő az éj, midőn senki többé nem munkálkodhatik! Vedd ki az ő lelkét és oszd el közöttünk! Az ő lelkének kettős mértéke legyen mirajtunk! Ugy éljünk, hogy halhassunk meg az igaznak halálával, és mikor innen el kell költöznünk, sírva kisérjenek ki az emberek, ott fenn pedig örvendezve fogadjanak az angyalok.

Közelebb, csörgedeztesd szent igéd élő-vizeit épületesen és buzdítólag! hogy a vallás fényoszlopa biztosan vezérelje lépteinket az örök tökéletesség s boldoglét Kanaánja felé.

Kérünk a Jézus érdemeért, a Jézus nevében. Amen.

EGYHÁZI BESZÉD.

Alapige:

Monda Faraó az ő szolgáinak: Avvagy találhatnánk-e Józsefhez hasonló férfiat, kiben az Istennek lelke volna? És monda Faraó Józsefnek: Mivelhogy mindezeket az Isten jelentette meg teneked, s nincsen tehozzád hasonló eszes és bölcs: te légy az én házamon főgondviselő, és minden én népem a te beszéded szerint járjon; csak az egy királyi székkel haladlak meg tégedet. Monda annakutána Faraó Józsefnek: Ime mind az egész Egyiptom földén fejedelemmé tettelek. És kivevén Faraó a maga gyürüjét a maga ujjából, adá azt József ujjába, és felöltözteté őt bíbor ruhákba, és arany lánczot vete az ő nyakába, és ülteté őt az ő második szekerébe. — Ezt kiáltják vala pedig ő előtte: Abrech, azaz, ifju avvagy gyöngéd atya! — — —

1 Mós. 41: 38—43.

Nem kétlem, gyászünneplő Hívek! az elolvasott igék hallatára, megjelentette nektek önlelketek, mi térre állottunk, mivel foglalkozunk, hová irányozunk? Nem kétlem, fölismerétek Józsefnek, Egyiptom kormányzójának, kitünő jellemvonásait, eszélye, bölcsesége, lélekihlettségét, mihelyt azokat a szent rajzolatok tárából kiemelém, annak idönk szerinti mássában, széki gróf Teleki József Erdélynek közelebb volt főkormányzójában; mert az ősidő Józsefének erényei ugy tünnek fel korunk Józsefében, mint a drága gyöngyök változtatott uj foglalatban. — Az alapige szól a hajdankori József megtiszteltetéséről is a király és nemzet által: ezt hirdetjük, ezt tanusítjuk mi is a mi Józsefünk irányában; sőt azért sereglettünk itt egybe, hogy ennek tisztességet tegyünk.

Mégis egy nagy különbség forog itt fenn a két Józsefet illetőleg, miszerint az ősidő Józsefe utólérhetlen előnynyel bír a mi Józsefünk fölött. A különbség ez, hogy amannak életét, erényeit, érdemeit, jutalmait Mózes, az Isten szolgája, mennyei lélektől ihletve s gyémánt betükkel véste föl az élet könyvébe, mellyből *míg az ég és föld elmúlik, egy kis jóta vagy egy pontocska el nem enyészik* a): a mi Józsefünk érdemeit s dicsőségét pedig én hirdetem, kinek beszédem töredékeny ajak rebegése, művem s iratomat a feledékenység homálya korán elborítandja. De ennek igy kellett lenni, mert a megdicsőült gróf végrendeletileg fejezte ki akaratát, miszerint eltemettetése egyszerű legyen. Ehezképest nem egyházi kitünő hivatalnok, nem ünnepelt szónok, — együgyű egyházi szolga állíttatott elő. E tekintetben igazolva van kijelöltetésem s fölléptem, s én minden bizalmam ama tudatban helyezem, — a gyászünneplő gyülekezet abban nyer kárpótlást, — hogy a megdicsőült széki gróf Teleki József erényei s érdemei ösmeretesbek hazaszerte s e hon határain túl, hogysem azokat hirdetni, — valódiabbak, hogysem szónoklat által emelni, — teljesbek, hogysem pótolni, — fényesbek, hogysem

a) Mát. 5: 18.

szépíteni, — öröklőbbek, hogysem eleveníteni lehetne s kellene, — azon tudatban, hogy az ő dicsérete fenhangzik akkor is, mikor mindnyájunk ajkai elnémultak, — és neve él, mikor mi mindnyájan régen sírba szállottunk.

Engedjétek meg tehát, gyászoló Hívek! azon keserves szavakat intéznem hozzátok, mellyekkel a régi római Metellus, hazája nagy védjének, Scipiónak utolsó tiszteletére fiait ekkép buzdította: „Menjetek, teljesítsétek a végső kötelességet! nagyobb hazafinak temetésén soha sem lesztek;“ engedjétek meg szóllanom, s kitűznöm beszédem tárgyaul

A z erényei s érdemeiért megtiszteltetett Józsefet.

I.

Imádandó intézete az a kegyelem Istenének, hogy határtalan bölcsesége szerint kimutatta a legczélirányosb utakat, mellyeken járva az emberek hozzá, a tökéletességre s örök boldogságra eljussanak; hogy felhasználta mindazon eszközöket, mellyeknek segélye s hatálya által megismernék az ő tökélyeit, — megismernék öntiszteiket s felséges rendeltetésöket, — megismernék az erénynek magasztos szépségét, annak földi s mennyei bizonyos jutalmait. — Ide vezérel minket Isten a természet templomában, mert *a mi Istenben láthatatlan, t. i. az ő örök hatalma s istensége, e világ alkotmányából és a teremtett állatokból megértetvén, megláttatnak, e végre hogy legyenek az emberek magok menthetetlenek.* a) Ide vezérel a kegyelem templomában, hol *minekutána sok rendben és sokkép szóllott angyalai s a próféták által: az utósó időkben szóllott nekünk az ő Fia által.* b) Ide vezérel a népek s nemzetek történeteik, az egyének példáik által, mellyek szent könyvünk tárában megirattak, — mellyekből Isten hatalma, szentsége, igazsága, kegyelme kitündöklik, — mellyekben mint a bűn fiainak tetteik rémítő alakban s gyászos eredményeikkel feltüntetnek, hogy ollyanoktól visszaborzadjunk: ugy

a) Róm. 1 : 20. — b) Zsid. 1 : 1.

az erény példányképei s ennek jutalmai igéző ecsettel ábrázoltatnak, hogy lelkünket meghódoltassák, utánzásra ösztönözzék, vonzák. Ezekben is mennyei kijelentések foglaltatnak, — nem olly igékben, mellyek a mennyei Ur akarata s tanácsát tartalmazzák, s parancs- vagy tilalomban kifejezik: hanem magában a történetben, a tettek s példákban, mellyekben az isteni tökélyeknek s munkáknak látható, kézzelfogható bizonyság-jelei, a bűnnek rémítő ostorai, az erénynek emeltyűi, az érdemnek hervadatlan koszorúi s mennyei koronája mutattatnak fel. — Isten, a legbölcsebb nevelő, az emberiséget gyermek-korában,— mert az egyetemes emberiségnek szintugy vannak életkorai, fejlődési időszakai s fokai, mint az egyéneknek, — mondom, Isten a gyermekkoru emberiséget, mikor az az elvont fogalmak, magos eszmék elfogadására kifejletlen, elégtelen volna: velős parancs és tilalom-szavakkal oktatta, vezérlette, — különösen pedig, a mi legegyszerűbb s leghatályosb leczke, világesemények s néptörténetek, egyének tetteik s példáik, röviden, nézlelhető mutatványok által.

Illyen mutatvány József a Jákób fiának élettörténete, melly teljes az isteni gondviselés csudáival; melly történetnek hőse rakott a kegyesség, erény, ihlettség díszjeleivel,— koszorúzott az érdem babéraival. Ennek s más dicső egyéneknek életök, tetteik azért említtetnek föl s terjesztetnek elő a szent könyvekben, hogy ezekből okuljunk, miként kell Isten s emberek előtt kedvessé lenni? hogy lássuk, pusztán ember a tökély- s dicsőségnek milly magos fokára emelkedhetik? midőn más részről Jézus jelöltetik ki példányul, a kit kövessünk s Pál apostol szerint azért *választattunk el, hogy Isten Fiának ábrázatához legyünk hasonlatosok* a), és törvényünk van: *„Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes“* b); hogy megértsük, mikép nincs köztünk senki olly bölcs, szent, jó, a ki Isten parancsát teljes mértékben betöltötte, a czélt elérte volna, — a kinek szabadjon a jó ügyekezet s cselekedetekben megrestülnie.

a) Róm. 8: 29. — b) Mát. 5: 48.

A. — Most már lássuk közelebbről s egyenként a lelki tulajdonokat, erények s érdemeket, mellyekért Faraó Józsefet megkedvélte, kitüntette, — mellyeknél fogva Egyiptom népének jóltevője, atyja, — nemzetének megmentője, — az utókornak is példányképe lőn. Egyiptom királya fölemlíti:

1. József eszélyét, értelmességét. „Nincsen tehozzád hasonló eszes“ — ugymond. — Az ész, okosság és értelem első kellék, mellyel nemcsak a nagyoknak, hanem mindenkinek, a ki embernek neveztetik, bírni kell. — Ez az ember lényegéhez tartozik, ez emeli őt ki az oktalan állatok sorából, ez avatja fel magasb lénynyé s a teremtmények urává, ezzel szárnyal fel az angyalokhoz, közeledik Istenhez. Ez által uralkodik az elemeken, megméri a napok pályáit, utóléri a légkörben a sast, megzabolázza az oroszlánt, megfékezi a czethalat, kiássa mélység aknáiból az elrejtett kincseket. Az ész a szövétnek, melly földeríti a sötétséget, — a pőröly, melly lerombolja az akadályokat, — a szárny, melly túlcsapong a látkörön. Minden tett értékének tudat, az öntudat, a mérlege, — öntudatnak pedig nincs kútfeje ész és értelem nélkül.

Azonban, az ész, emez égi ajándék, — mellynek értékét növelni, mellyet gyakorlat által pallérozni lehet is, kell is, — legfényesebben tünteti ki hatalmát, mikor rokon lények fölött uralkodik, a lelkeket irányozza, meghajtja vagy emeli, fékezi vagy ragadja, — mikor a lelkek, a szellemek világában országol. József Egyiptomban illy szellemi felsőséget tüntetett ki kortársai között, a tanácsokban, mellyeket a vészt megelőzőleg Faraónak adott, — az intézetekben, mellyeket mint helytartó tőn, — mellyeket tekintve Faraó neki teljhatalmat engedett, az egész nép meghódolt.

És most emlékezzetek vissza, tisztességtevő Gyülekezet! a megdicsőült grófra Csanád és Szabolcs főispáni, a királyi Helytartótanács elnöki székein, az országház s magyar akademia termeiben, Erdély kormányán! Éles elméje, melly áthatott a szövevényeken, — tiszta észvilága, melly földeríté a homályt, —

rendező tehetsége, melly ügyesen osztályozott, — szellemi hatalma, melly a különvált érdekeket egybeolvasztá, a túlcsapongókat leszállítá, a lassúkat fölelevenité, — bizonyságot tesznek, mikép ő, a megdicsőült gróf, egyike vala nemzetünk legeszesb férfiainak.

De az ész kétélü fegyver, — olly eszköz, melly áld vagy ver, angyali műveket alkot vagy pokolgépeket kohol, jóllét malasztjait árasztja szét vagy kínt s nyomort tenyésztet. Eszes vala a kigyó, de kárhozatot, átkot idézett elő az embernemre; eszes vala Akhitófel, Absolon ministere, de veszélybe döntötte hazáját, s urát gyalázat- és halálba. Azért az eszességnek párosulni kell

2. Bölcseséggel. — Ezen tulajdont is kiemeli Faraó Józsefben. „Nincsen tehozzád hasonló eszes és bölcs.“ — A szent irat bölcseség neve alatt érti az Urnak félelmét, — bölcseknek mondja a híveket, kik a szent Isten törvényében gyönyörködnek éjjel és nappal, — útaiban járnak későn és korán, — kik a lelkiösmeret legkisebb mozdulatára is ügyelnek, annak vezérszavát meghallják és követik, s mindent gondosan elkerülnek, eltávoztatnak, a mit ez nem javal, nem helyesel. Az ész és okosság tervei, művei, czéljai csak akkor jelesek, dicséretesek, — csak akkor lehetnek Isten előtt kedvesek, emberiséget boldogítók, — mikor a bölcseség, az Urnak félelme, azokat megszenteli. Illy lelkületűnek ismerteti a szent irat Józsefet, eszesnek egyszersmind bölcsnek, a ki már gyengéd korában megbotránkozott bátyjainak gonosz tettein, mellyeket atyjának is bepanaszolt, — a ki Pótifár udvarában, viruló ifjusága éveiben, mikor a vér legforróbban buzog az erekben, a kisértet ismételt ostromai daczára, a kérlelés s igéző bájok ellenében, megóvta szeplőtlenségét, megóvta szűz erkölcsét, — ekkép szólván: *Mi módon művelném e nagy gonoszságot, vétkezvén az Isten ellen?* a)

És most, figyelmező Hívek! fussátok végig emlékezetben

a) 1 Mós. 39: 9.

a megdicsőült gróf életpályáját, bíráljátok jellemét, erkölcseit, tetteit! Emlékezzetek vissza keresztyén szellemére, Isten dicsőségeért buzgalmára, a hit melletti állhatatosságára, — ama szeretetteljes szellemére, mellyel mindenekkel jóltenni, mindeneket gyámolítni olly készséges volt, — ama tiszta itélő-birói kezekre, mellyeket bün adománya be nem szenyezett, — ama gyermekded szelídség és nyájasságra, mellyel magos rangjai s szellemi nagysága mellett is, mindenek iránt viseltetett! s örömmel tanusítandjátok, hogy, ha Julius Drusus elmondhatta: „Nem félnék, ha keblemen üveg-ablak volna, hogy mindenek lássák gondolatim s kivánatimat“: ezt ismételhette gróf Teleki József is; bevallandjátok, hogy mint a dicsőült gróf nagyatyjának halotti végtisztességtételekor felfohászkodott a gyülekezet, — mi is felsohajthatunk az unoka gyászünnepén a szent irat igéi szerint: *Tarts meg, Uram! mert elfogyott a szent, elfogytak a jóltevők az emberek fiaik közől.* a)

Azonban eszély, bölcseséggel párosultan, minden ember- s minden keresztyénben mulhatlan kellékek, ki e czímekre méltó akar lenni. Becsüljük e lelki tulajdonokat, mert az ember, a keresztyén, méltó tárgya tiszteletünknek. Kedves, jótékony tulajdonok ezek, — mind a mellett nem emelnek ki az embervilág nagy seregéből. Arra nézve, hogy nagy és dicső, magasztos és felséges dolgokat müvelhessünk, — hogy nagy körök, népseregek, haza s nemzetet, az emberiséget, még a késő ivadékot is boldogíthassuk, — nevünket az utókor előtt is örökítsük, áldásban hagyjuk, — több kivántatik; az tudnillik,

3. Hogy Isten lelke legyen bennünk, hogy Isten lelkétől ihletettek legyünk. Isten lelkének malasztja tevé Józsefet is nagygyá, az egyipti király helytartójául, az ország atyjául, nemzete megmentőjeül. Emez Isten lelkétől ihletettséget tünteti elő a szent könyv Józsefben Faraó által, a ki ekkép szól: „Avvagy találhatnánk-e Józsefhez hasonló férfiat, kiben az Istennek lelke volna? Mindezeket Isten jelentette meg teneked.“

a) Zsolt. 12: 1.

Hanem itt az a kérdés támad: Lehetséges-e e tekintetben Józsefhez hasonlatosoknak lennünk? Lehetséges-e az isteni lelket elsajátítanunk? az által megszállatnunk? attól ihletten munkálnunk? — Józsefről azért mondja Faraó, hogy Isten lelke van benne, mert a király álmát, mellyet Egyiptomnak minden jóslói és bölcsei nem tudtak megmagyarázni, ő megértette s megfejtette, — mi legyen Istennél elvégezett dolog a jövendő időkre nézve, megmondotta, — s a teendőket illetőleg helyes tanácsot adott. Illy értelemben Józsefhez nem hasonlíthatunk; mert lejárt az idő, midőn Isten álmok s látások által közlé végzetei s rendeleteit, — a jövendölések kora berekesztetett, s az álomhüvelyezés ma helytelen babonaüzés. Lejárt az idő, mellyben Isten rendkivüli, természetfölötti csodák által munkált s jelenté ki akaratát; melly csodák olly nagyszerüek s kétségtelenek, hogy a ki azoknak nem hiszen s új csodákat kiván látni, — csak tekintse meg magát, s látandja a legnagyobb csodát. Ép azért nem is szükséges, hogy olly ellenállhatlan erővel szálljon meg minket Isten szent lelke, mint az apostolokat pünkösd napján, — vagy leverjen, mint Sault damaskusi útában: de az kétségtelenül igaz, hogy Isten kijelentett akaratát s végzeteit, mellyek a szent könyvbe foglaltatnak, lehet is, kell is magyarázni; kétségtelenül igaz, hogy Isten lelke folytonosan munkál, a lelkeket meghatja, megihleti. Neveztetik a szent könyvben ezen lélek józan elme, igazság, erő, bátorság, szabadság, szeretet, hitbuzgóság lelkének s ennek részesei lehetnek mindazok, a kik akarnak. E lélek most sem szünt meg munkálni, ennek tisztelet s álmélatra-hódító jeleneteit korunkban is szemlélhetni, — mellyekből kitün, hogy az ember fia *noha kisebbé teremtetett az angyaloknál, mindazáltal tisztesség s dicsőséggel megékesittetett.* a)

Igy, mikor a közönséges elmék, mint a pislogó mécs, alig világolnak, s mint az apró csillagok az égi téjút özönében, alig tünnek föl az első-nagyságu ragyogványok mellett: a józan el-

a) Zsolt. 8: 6.

előtt és az ő felkente előtt, ha valakinek jószágát elvettem, ha valakin erőszakot cselekedtem, ha valakit megrontottam, vagy valakinek kezéből jutalmat vettem, hogy azért szememet róla elfordítottam volna: és visszaadom nektek. a) De vajjon kevesbé volt-e Isten lelkétől ihletett ama gróf Teleki Ádám, II-dik József császár idejében a kolosvári kerület biztosa, a ki mikor e hivatalát letette, a rendek gyülésében szabadságot adott mindennek, hogy ha ellene panasza van, adja elő, hogy hibáját jóvá-tehesse, vagy a netalán okozott kárt megtéríthesse? Avvagy néhai gróf Teleki Domokos, a tordai főispán, a ki maros-vásárhelyi házára e maga által készített föliratot véseté: „Ne véld, hogy ezen épitményben az elárult hazáért fölvett arany, vagy cselédtől elvont bér, vagy a szegénytől megtagadott fillér, vagy az elcsavart igazságért ajándékul fölvett pénz, vagy a család romlására szerzett adósság találtassék?“

A közember önmagát s rokonait szereti, és csak ezek javáról gondoskodik: az Isten lelkétől ihletettnek szeretete a közönséget öleli fel, széles körre terjed ki, mint Isten szeretete mindeneket befoglal.— Mikor a nagy Teleki Mihály Erdélyből 18 év alatt folyvást tanulókat bocsátott a külföldi egyetemekre, mire 18,000 forintot áldozott; mikor ennek fia Sándor inségteli időkben, — mikor a tanuló ifjak nem nyerhettek a hazából segedelmet, miből magokat külföldön táplálhassák, — egybeszedvén háza ezüstjét, azt pénzverő műhelybe küldé, és a belőle vert pénzen gyámolítá őket, hogy a hazának tanult emberek képeztessenek; mikor Teleki Sámuel, a cancellár, 800,000 forintnál többet költött tudományos célokra s válogatott maros-vásárhelyi könyvtárát megnyitá a közönség használatára; mikor József, az ugocsai főispán, 30,000 forint értékü könyvtárt gyüjtött, mellyet ennek fia László tetemesen gyarapított s értékesített, s ezt az örökösök a magyar akademiának ajándékozzák; mikor néhai gróf Teleki László neje, B. Mészáros Johanna, száz

a) 1 Sám. 12: 3.

ezreket áldozott s oszta ki a szegények gyámolítására; mikor a közelebb megdicsőült grófunk egyik alapítója lőn a m. akademiának s ennek végrendeletileg is 24,000 forintot s nagybecsü és számu könyveket hagyományoz, — ugyanennek „Hunyadiak kora“ czimü müvének bejövendő hasznát a kézirattal együtt; és 12,000 ezüst forintot a magyar drámairodalomnak s ez által a nemzeti nyelvnek emelésére: mi ez? Tanúságok, hogy Isten lelke ma is lakozik az emberkebelben, megihleti a szíveket s kitágítja, hogy a közönség, nemzet, emberiség ügye bennök helyt találjon.

A közember félénk, a közlélek pulya, visszariad az akadályoktól, retteg a szenvedések s halál elé nézni: az Isten lelkétől ihletett nagyok nem kétkednek a szent ügyért felszólalni, esdekleni, küzdeni, kínok alá s halálra menni. — Midőn Mózest, az egyszerü pásztort a pusztában, Jehovah a maga választott népe ügyében munkálni elbocsátaná: kétkedett ez föllépni s kifogásokat tett, hogy nagy hivatása elől kitérjen; de miután az Urnak lelke őt megszállotta, felindult s félelmet nem ismerve követé ihletett lelke sugallatát. Midőn Izrael hütlen népe megfeledkeznék az Urral kötött szövetségről, a bálványoknak meghódolna s áldoznék: az Isten lelkétől ihletett próféták félelemtelenül emelék föl szavukat buzogva a Jehovah dicsőségeért s összetörték az álistenek állóképeiket, oltáraikat. Midőn Jézus megfeszíttetvén meghala, megfutamodának a tanítványok s elzárkozának: de miután a szent lélek ajándékai reájok pünkösti ünnepén kiáradának, nem gondolva az őket fenyegető vészszel hirdeték a megfeszíttetett s feltámadott Jézust. Midőn a keresztyénség első századaiban az erőtlenek s félénkek megtagadnák az igaz hitet, az üldözéstől féltökben: a lelkesült vértanúk, Isten fiának példája s szelleme által meghatva, örvendezve s énekelve türték a kínos halál gyötrelmeit. — Illyen a bátorság, a szabadság lelke, mellyet Isten lelke indít meg és mozgat; és e lélek nem költözött ki maig is az emberkebelből. — Emlékezzetek vissza az igazság kiszenvedett bajnokaira, a fejdelem s hazáért csatákban elhullott hadhősekre! Emlékezzetek vissza ama nagy

Teleki Mihályra, a ki fejedelme iránti hűségét vére s halálával pecsétlé meg; a Teleki család ama kitünő férfiaira, kik hadi babérokkal ékesíték halantékaikat! Emlékezzetek polgári tiszti körében is hűséggel s bátorsággal forgott ama gróf Teleki Józsefre, megdicsőült grófunk nagyatyjára, a ki nemes hévvel s bátorsággal szokta Mária Terézia fejedelemnője elé terjeszteni az ev. egyházon ejtett sérelmeket, esdekleni és sürgetni azok orvosoltatását. — Ez, illyen a bátorság, a szabadság lelke; így működik az félelmet nem ismerve, mert Isten lelke bátorságot gerjeszt a keblekben, mellyek azt befogadják.

A közember, az alacsony lélek közönyös az Isten dicsősége, vallás és egyház iránt; s vajha ne kellene panaszosan felsírnunk az illyenek nagy tömege ellen!: a hívek, a szentek, kikben Isten lelke munkál, buzognak, lángolnak, feljajdulnak, áldoznak, szenvedni s meghalni készek vallásuk s hitök mellett. Megfogyatkoztak az illyenek számban, — oh, nagyon is megfogyatkoztak! még is, nem, nem *fogytak ki a szentek, a jóltevők az emberek fiaik közől* végképen! — Emlékezzetek vissza ama gróf Teleki Józsefre, megdicsőült grófunk nagyatyjára, a ki több mint tízszer állott a trón előtt vallási ügyek miatt, mindannyiszor szivrehatólag festvén a protestansok üldöztetését; ama hitfelekezetünkbeli nagyokra, a kik a mult században szót szóllottak, esedeztek a protestans egyház mellett a trón zsámolyánál, s buzduljatok fel! Tekintsétek eme középponti reformált egyházat s ezen országos templomot, mellybe most egybegyültünk! Ez is sok részben a gróf Teleki család hitbuzgóságának emléke; melly egyháznak 112 éves hamvaiból fölélesztését dicsőült grófunk nagyatyja indította meg, a templom építését vallásos fia, s mindezek létesítése s fentartására a tisztelt család hitbuzgósága többet áldozott, mint terjedelmes megyék. Emlékezzetek vissza ama gróf Teleki Józsefnére, a ki maga imakönyvet írt s nyomatott ki, hogy másokat is tanítson imádkozni! Emlékezzetek vissza megdicsőült grófunkra, mikor a főgondnoki kormányára bizatott egyházkerület elnökszékében, az egyetemes reformált

egyház conventjein, az országgyüléseken, buzgott a vallás-szabadság s egyházunk jogai mellett! Jegyezzétek meg magatoknak s el ne felejtsétek, hogy ugyanő 3000 ezüst forintot hagyományozott az erdélyi nagyobb tanodák fölsegélésére, — egy házat, 5 darab kereskedelmi bankrészvényt és könyveket a sáros-pataki főiskola javára, — százakat több egyes egyházak gyámolitására. — Ez, illyen a hitbuzgóság lelke; ezek, illyenek a hitbuzgóság isteni tüz által gerjedező lelkének művei! S vajha világi nagyok, és bölcsek! titeket a dicsőült gróf beteg-ágyához vezethettelek volna, hogy tanúi lennétek buzgó imáinak s megismernétek, hogy, a mostani balhiedelem s álbölcseség ellenében, a nagyok s tudósoknak nem szégyen imádkozni! nem szégyen hittel s áhitattal felbuzogni lelkünknek Istenhez!

A közember gyáva s erőtlen, megrémül az akadályoktól, nem képes a viadalra: Sámson, *kit felindíta az Urnak lelke*, ketté-szakasztá az oroszlánt; a) Gedeon, *kit az Urnak lelke felöltözteteti*, 300-ad magával megverte Midian táborát. b). Ezen erőnek lelke máig sem oltatott el s folyvást csodákat művel. Oh, ha láttátok volna a megdicsőült grófot, mikor élte utósó éveiben roncsolt testtel iró-asztalánál ült, hogy történelmi remek-művét megalkossa, — mikor lelke a multak fölött szemlét tartott, az okok és okozatokat fürkészte: azt fogtátok vallani, az erőnek lelke, mellyet az isteni lélek emel, nem fogyatkozott meg, — az isteni lélek az erőtlen testben dicsőül meg.

Sőt a szentirat annyira kiterjeszti Isten lelkének hatását, hogy a művészek s mesteremberek remekeit is ennek tulajdonítja. Igy mondatik Besaléelről, a ki a szent sátort épitendő volt, hogy *azt az Ur betöltötte Istennek lelkével, bölcseség, értelem, tudomány s minden mesterséggel, hogy gondoljon mesterséges találmányokat és tudjon művelni aranyból, ezüstből, rézből, — köveket és fát faragni és minden tudományban mesterséggel művelni.* c). A szép-mesterségek is tehát szintugy az Isten lelkének

a) Bir. 14: 6. — b) Bir. 6: 34. — R. 7. — c) 2 Mós. 35: 30, 31.

ajándéki közé számíttatnak, mint a hit, ismeret, s a titkok kisáfárlása. Innen van, hogy az ó-szövetség tárházában nem csak a kegyes emberek foglalnak helyet, mint Ábel, Seth: hanem Jábal is a sátorépités, Júbál a lantverés, Tubálkain az ércz és vasművek feltalálója.

Mind ezek azt tanúsítják, hogy mi, Pál apostol szavai szerint, *Istennek nemzeti vagyunk*, hogy *ő általa élünk, mozgunk és vagyunk* a); miből ismét az következik, hogy nem csak eszesek és bölcsek lehetünk, hanem Isten lelkétől ihletettek is, — azok, kikben Isten lelke vagyon.

Ezek szerint eszély, bölcseség, ihlet azon lelki tulajdonok, mellyeket Faraó király kiemel Józsefben, mellyek őt nagygyá, Egyiptom atyjává, Izráel megmentőjévé avatták föl; ezek a tulajdonok, mellyek nélkül nagy és dicső, magasztos és fölséges tettek nem szülemlenek; mellyek, mint látók, az egész gróf Teleki családot századokon át ékesiték s jelesen a közelebb elhunyt gróf Teleki Józsefet. Eszély, bölcseség, ihlet azon tulajdonok, mellyek József élettörténete s példájában mint követendő s elsajátítandó tulajdonok s erények nekünk is kitűzetnek s valóban elsajátíthatók, utánozhatók.

B. — De engedjétek meg, tisztelt Hívek! hogy Józsefnek Faraó által kitüntetett erényein kivül, bár röviden, érinthessem Józsefnek nehány más tulajdonait is, mellyekről a szent irat említést tesz. Jelesen:

1. Nemes származatát, Ábrahámtól Izsák s Jákób vércsatornáin át eredetét. Még ne ütközzetek, hogy én ezt igen fontosnak s különösen is fölemlítendőnek ismerem. Igen, mert én, tisztemnél fogva is, a szent könyvben élek és mozgok. A szent irat történelmi szakaiban már alig említtetik valamelly nemzetség, vagy kitünő egyén, kinek egyszersmind származata s nemzedéki fája, sokszor terjedelmes ágazatokban, ki ne mutattassék; annyira, hogy nem tudok nevezni történelmi munkát,

a) Csel. 17: 28.

melly e tekintetben is hasonlítson szent könyvünkhöz. A nemes származat tehát, a szent irat szelleme szerint is, nagy jelentőséggel bír; s valóban nagy tévedésnek, megrovandó mulasztásnak tartom, hogy vérszerinti nagyaink e szent könyvet nem becsülik, melly csak azon tekintetben is nagy-értékü, hogy vérszerinti rangjok legitimitását igazolja s nekik legbiztosb palládium. Mindenesetre az előny, mellyet a nemes családvér ad, magosan áll a pénz-aristokratia felett: sőt azt mondja a lélek: *Senki nem szolgálhat két urnak; nem szolgálhattok Istennek és a Mammonnak* a). *A pénz szerelme minden gonosznak gyökere* b). *Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak Isten országába menni* c). Én tehát becsben tartom vérszerinti nagyainkat, — mind azokat, kikben a vért az isteni lélek eleveníti, — mind azokat, kik nem erőtlen s dísztelen szemek a családoknak törzsök-atyáiktól alá-nyúló lánczolatában; egyszersmind nem mulasztom el hódolni a lelki nagyoknak, ha ismeretlen hajlékból támadtak is; mert amazokat a vér s lélek, emezeket az isteni lélek ihlése teszi nemesek, tekintetesek s méltóságosokká. — Ép azért nem hallgathatom el, hogy a díszlő gróf Teleki család eredetét messze a régi korba vihetni föl. E család-vér származik a Mecsenicsi-Garázdáktól, kiknek egyik ága Szilágyinak nevezte magát. Ezen ágból sarjadzik Szilágyi Mihály a vajda s Magyarország választott kormányzója, a bátor hadvezér s szilárd férfiu, kinek vasakaratát korona igéretével sem lehete meghajtani; ettől Szilágyi Erzsébet, Hunyadi János gubernátor hitvese, kinek fia Mátyás királyra büszke örömmel emlékezik a magyar, — kinek halálakor szokás volt mondani, „Megholt az igazság.“ — Igy a Telekiekre a hon legszebb korának dicsősége is vissza-sugárzik, s e fény elárad a mai időkig le végig a virágzó gróf családon.

2. Kiemeli a szent irat Józsefnek idegen földön az egyiptomi király iránti tántoríthatlan hűségét s annak érdekébeni hasznos szolgálatait. — E tekintetben is nem szorulnak háttérbe a

a) Luk. 16: 13. — b) 1 Tim. 6: 10. — c) Mát. 19: 24.

Telekiek; mert a hajdankor óta, mikor a Garázdák Zsigmond király hűségében a zworniki várat megtartották s a pártütő Hervoja János spalatrói herczeget megalázni segíték, — teljesek nemzetünk évkönyvei a Telekiek koronás királyaik iránti hűségének s tetemes szolgálataiknak fényes tanújeleivel.

3. Kitűnteti a szentirat Józsefnek, Faraó iránti hűsége mellett, **őshazája s nemzete iránti** mind a sírig elfogyhatlan **szeretetét**. Mindenha epedve tudakozódik hona s családja felől, — az éhség idején gondoskodik atyja s bátyjai élelméről, termékeny földön Gósenben telepíti meg őket, — szót szól, esdeklik Faraó előtt érettök, — s mint Jákób, az atyja, megesketi Józsefet, hogy miután elaluvandik, nem temeti őt el Egyiptomban, hanem kiviszi innen Kanaán földére, az ősök sírboltjába: József is megesküdteti Izrael fiait, hogy mikor Isten őket látogatván meglátogatandja, elviszik magokkal tetemeit Egyiptomból. Ez epedő honvágy s haza iránt lángoló szeretet jellemzi Izrael egész népét, — ez lágyítá meg az égnek felőlök végzeteit, — a Jehova könyörült népén s kiragadá őket a Faraók vasigája alól Egyiptomból, utóbb a babyloni fogságból is. Illy honszerelmet méltányol s javal a szent irat, s minthogy Jézus is sírt a pusztulásra rendeltetett Jerusálem fölött: mind az jézusi módon cselekszik, a ki boldogtalan hazája felett könyeket hullat. — E szent láng, a hazaszeretet lángja, mindig hamvadatlan égett a Telekiek keblében, — s hogy e hon virágozzék, a nemzet enyészettől megmentessék, ők a legczélirányosb eszközöket használák, — a tudomány s nemzeti nyelv ápolását. Igen, mert meg vagyon írva: *Elvesz a tudomány nélküli nép*, s a melly nemzetnek nincs saját nyelve, nincs annak léte. Ezért ők magok is, szorgalmas méhként, gyüjtögeték a tudományok kincseit s másokat is arra serkentének: más részről páratlan nagy áldozatokat tőnek a tudományosság meghonosítása végett. A Teleki háznak szintugy elfelejthetetlen érdeme közöttünk, hogy az, mind a régi időkben, mikor a hazai nyelv iskolából, tanácsteremből, szónokszékről, — mind nemzeti elkorcsulásunk bünös korszakában, mikor az nagyaink által

elfeledve, a társalgás csillogó csarnokaiból számüzött volna: a nagy úri magyar házak között, ez magát mind végig megőrzötte e mételytől. E ház egyik védbárkája volt az elnemzetlenülés nagy özönéből menekülő magyar nyelvnek; e ház derék fiai szívben és szóban örökké magyarok voltak, kik a nemzet legnagyobb kincsét, a nyelvet, keblök szent érzelmeivel erősíték, lelkök gondolatával táplálák, izlésökkel nemesíték.

II.

Most jertek, szomorú halotti Gyülekezet! tegyünk tiszteséget a megdicsőült grófnak! fizessük le tiszteletünk s hálánk adóját!

A jeles lelki tulajdonok, erények, eszély, bölcseség, lélekihlettség, lángoló hazaszeretettel párosult fejedelem iránti hűség, nem maradhattak, nem maradhatnak elismerés, méltánylás, jutalom s megtiszteltetés nélkül, sem az ősidő, sem korunk Józsefében.

Igaz ugyan, a mit gróf Teleki Sámuel, a cancellár, mint jelszavát pecsétére vésetett: „A jótettnek díja maga a tett“: de jól-esik a háladatos jótéteményeseknek is, lelkök sugalatát követve, az erény és érdem bajnokai iránt tiszteletet tanúsítni. És bár az ősidőnek istenfélő Józsefe Pótifár neje által hamisan vádoltatván tömlöczre vettetett; bár érdemjeles Józsefünk, utósó éveiben, magos hivatalaitól menten magányba vonultan élt: erényeik jutalma nem hiányozhaték. — Miért adózunk mi önkényt, miért vagyunk kénytelenek tisztelettel adózni az erény s érdemnek? Ezt a tudósok sokszor és sokképen igyekeztek megfejteni s indokolni lélektanilag: én próbálom megmagyarázni lelkipásztorilag. Ugy vélem, azért, mert mikor az Isten lelkétől ihletettek a józan elmének, igazságnak, közszellem s szeretetnek, erőnek, bátorságnak, szabadságnak, hitbuzgóságnak lelkét tüntetik ki: érezzük, közel vagyon az isteni lélek, Isten lelke munkál itt, mellynek hatalma előtt meghajlunk, hódolunk; azt mondja nekünk a lélek: „*Oldd le saruidat a te lábaidról, mert a hely,*

a mellyen állasz, szent; a) önkényt, vissza-tartózhatlanul kegyelet s tisztelet gerjed szivünkben a lelki nagyok iránt, a kikben Isten lelke mozog, a kik által Isten lelke munkál.

Különösen is, — valamint a napot, melly világot s áldást áraszt alá, a földnek azon lakói üdvözlik elsőben, a kiket elsőben érdekelnek a fénysugárok: a családkör, mellyben az ifju erény elsőben tűn fel, az, melly örömmel repes az érdem felé. Teljesült az ősidő Józsefének álma, miszerint a mezőben fölkele s felálla az ő kévéje, mellyet körül-állának az ő fivéreinek kévéik és a Józsefé előtt meghajolnak vala; teljesült József másik álma, miszerint a nap és hold és tizenegy csillagok előtte meghajlának: igy ösmerék meg dicsőült grófunk jelességét testvérei, — s ki fejezhetné ki az ő atyja Lászlónak örömét, mellyel fia elé sietett, mikor ennek, ifju éveiben, a Marczibányi-jutalmat itélő birák által két pályairata koszorúztatnék meg!?

Ha a nap magosbra emelkedett, messzebb löveli szét sugárait, egész országot földerít, — az ország összes lakói örvendenek a szép nappalnak: igy az erényt, ha érdemmé növekedik s egész nemzetre kihat, az egész haza megtiszteli. Az ősidő Józsefét erényei s az ország jóllétét tárgyazó bölcs tanácsaiért Faraó mind az egész Egyiptom földén helytartóvá tette, — kivevén a maga ujjából gyürűjét, adá azt József ujjába, felöltözteté őt bíbor ruhába, arany lánczot vete nyakába és ülteté őt az ő második szekerébe. A mi Józsefünket, előbb helytartótanácsi fogalmazót, majd titkárt, koronás királyai a tábla bárójaul, — csanádi, majd szabolcsi főispánná, — az udvari magyar cancellaria referendariusául, — utóbb koronaőr s helytartótanácsi egyik elnökül, végre Erdély főkormányzójaul méltoztattak kinevezni, — s mindenhol, mindenha szerzett érdemeit a cs. k. apostoli Felség aranykulcsos hivének és valóságos belső titkos tanácsosának rangjával, a Leopold csász. jeles rend nagy keresztével megjutalmazni. — A fejdelem példája a nemzetnek útmutató. Az egyipti király ál-

a) Jós. 5 : 15.

tal megtisztelteteit Józsefet üdvözlé a nemzet is, ezt kiáltván előtte: „Abrech! az az, ifju atya; ezzel fejezvén ki, hogy bár József ifju volna, ugymint 30 éves, őt atyjoknak ismerik: így fogadák a mi Józsefünket öröm-kiáltással a törvény és tanácstestületek, a boldogított megyék Csanád, Szabolcs, — így Erdély nagy-fejedelomség. — A nemzet bizalma s tiszteletében osztozék az egyház, — az eszes, bölcs, Isten lelke által ihletett grófot hitsorsosi a pesti egyházmegyében segéd, majd a tiszamelléki egyházkerületben főgondnokul választák; osztozék a magyar nemzeti akademia, mellynek elnöksége őt, a valódi tudóst, méltán megillette.

Mikor a nap a tetőn déli pontra hág, — az ország határain túl messze terjeszti sugárait. Megismerte a külföld a dicsőült gróf velős tudományát s vetekedve siettek őt megtisztelni s tagul megnyerni a tudományok császári akademiája, a bajor királyi akademia, a dán király éjszak régiségtudományi társaság, a franczia Institut des provinces és a lembergi gazdászati egyesület.

Illy fényes, 65 évi pályának nem lehet a vége dicstelen; illy áldásdús életnek estvéje nem lehet áldástalan.

Jertek hát, gyászünneplő Hívek! kik tisztesség-tétel végett gyültetek egybe, — tanúsítsuk az elhunyt gróf iránt halálában is a tiszteletet, mellyel őt éltében kisértük! Ime, megdicsőült lélek! komolyan valljuk, hogy benned hazánk egyik legerősebb, legdíszesb oszlopa tört el, — hitfelekezetünk vezére dölt ki, — a tudományok felkent bajnoka esett el, — olly férfiu, kit eszély, bölcseség, ihlet, magos származat, fejedelem iránti hűség, lángoló honszeretet örökítnek a nemzet szivében. S hogy e vallomásunk ne legyen az enyészetben elmúló sohaj, — hogy könyeink terméketnyitó harmattá váljanak: balkezünket szivünkre vetve, jobbunkat emlék-koporsód felé kinyujtva, fogadjuk, fogadják rokonid, hogy szeplőtlen nevedet áldásban megőrizzük, példádat követjük, erényidet megujítjuk, intézetidet s szerelmed tárgyait védjük s ápol-

juk, — hogy fejdelmünkhöz hívek leszünk, hazánkat mind halálig szeretjük, nemzeti kincsünket óvjuk, — hogy fölgerjesztjük magunkban a lelket nagy és dicső tettekre. — Halljátok meg egek! hallja meg a föld komoly fogadás-tételünket s adja reánk áldását a kegyelem Istene!

A dicső pályának a vége is áldás. Mint a nap leszálltában is vissza-visszatekint a vidékre, mellyre éltető világát és melegét árasztá: úgy a megdicsőült gróf kegygyel s áldva tekint sírja szélén is vissza hona, nemzete s egyházára, rokonai s tisztelőire, kiktől megválik. S mint a föld lakói búcsút intnek a lenyugvó napnak: mi is ezt mondjuk neked, megdicsőült gróf!: „Légy üdvöz, légy áldott! Békében nyugodjanak hamvaid a sziráki sírboltban, atyáid koporsói mellett! Lelkednek Isten adjon mennyben örök üdvet!“ Amen.

Mi Atyánk sat.

Megáldás: (2 Thess. 2: 16, 17). A mi Urunk Jézus Krisztus és az Isten, a mi Atyánk, — ki szeret minket és ad örök vigasztalást és jó reménységet kegyelméből, — vigasztalja meg szíveiteket és erősítsen meg titeket minden beszédben és jócselekedetben! Amen.

Török Pál,
pesti reform. lelkész.

22.

SIRALOM ÉS VIGASZ.

GYÁSZBESZÉD NÉHAI GRÓF TELEKI JÓZSEF FELETT.

Jelige:

Boldogok a kik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak.

Mát. 5, 4.

Ez egyházban, e helyen, gr. Teleki Józsefről mint evangyéliomi keresztyénről szólani, illő is, kötelesség is.

Ha lobogó volna készítendő, melly a föld kerekségén lakozó hetven egynehány millió protestans közös czélját jellemezze, ezt mondanám: Tűzzétek kellő közepére az evangyéliomot, mert mindnyájunk feladata az, hogy a Krisztus, az egyetlen fő által kijelentett evangyéliom, egyházunk egyedüli alapja, hitünk egyedüli forrása, életünk egyedüli szabálya legyen. — És ismét mondanám: Tűzzetek az evangyéliom mellé, jobbról is balról is, egyegy paizst, mert közös feladatunk az, hogy az evangyéliomot két oldalról védelmezzük. Védelmezzük az álhit ellen, melly az Isten igéhez emberi véleményeket akar toldani, és védelmezzük a hitetlenség ellen, melly az emberi észt, melly épen emberi s minden agyban más, az istenigének vagy fölébe, vagy helyéhe szeretné helyezni. Amaz értelemben evangyéliomiak, emez értelemben tiltakozók — protestansok — vagyunk.

Végre pedig, hogy az evangyéliom, és hivő apáink hitvallása felőle, kettős idézetben képviselve legyenek a lobogón, ezt ajánlanám: Himezzétek oda az evangyéliom fölébe, hogy ívet képezzenek fölötte, az irásból e betüket: Gal. 1, 8. 9. hol ez áll: *Ha Isten angyala hirdetne nektek más evangyéliomot, átok legyen;* alul pedig himezzétek oda apáink hitvallásából ezen elvet: *Hiszszük, mert irva van; nem hiszszük, mert megirva nincs!*

Ez volt ama lobogó, Szeretteim az Urban! melly alatt ősapáink hitük- s egyházukért hajdan küzdtenek. E lobogó alatt hullottak el közölök sokan mint vértanúk, Zwingli Schweitzban, Gusztáv Adolf Lützennél. E lobogó alatt harsogott küzdelmi és diadalmi énekök, melly így kezdődött:

Erős vár a mi Istenünk,
Legjobb fegyver s védelem!

s melly jellemzőleg ekként végződött:

Az igéhez ne nyuljanak
És hálát ne lessenek,
Mi Istent vettük alapnak,
Értünk égiek küzdenek!
Vigyék a testet,
Kincs — nő — gyermeket,
Fel! rólok mondj le,
Mitsem nyernek vele,
Mennyországunk megmarad.

E lobogó alatt, ama közös czélokért, ama közös szellemben küzdenek folyvást — és pedig szent és újult lelkesedéssel — az oczeánon túl és innen lakozó hitsorsosink s azt várják meg tőlünk, hogy a magyarhoni protestans egyház, az evangyéliom legszélső világító tornya keleten, a testvéries közösség alapján, szinte megtegye a magáét velök.

Kinek lelkében egyházunk ama közös czéljai folyvást tündöklenek, szivében iránt szeretet honos, életében pedig buzgóság, vallásosság, erény, áldozati készség — mint meg annyi gyümölcsökben kifejezve vannak: arról azt mondjuk, hogy uralkodó benne az evangyéliomi egyházi öntudat.

Szeretteim! Tegye kiki szivére kezét, s összevetvén a multat a jelennel, a távolt a közellel, kérdezze meg önmagát, de komolyan s Isten színe előtt: Vajjon ama magas evangyéliomi öntudat, olly uralkodó-e köztünk a jelenben, köztünk a közelben, mint uralkodó volt apáinkban és az ma is távol testvéreinkben? Igen, vagy Nem? Ne csaljuk magunkat. Igen, vagy Nem? Én azt mondom: Nem! s elmondom még háromszor, ha kell.

Ez a mi siralmunk. — Oh Atyámfiai! s ha e siralom mély, őszinte, egyetemes volna: akkor, oh még akkor *Isten népének* remélhető *volna valami szombata*, valami nyugalma és vigasztalása. Mert meg van írva:

Boldogok a kik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak.

I.

Boldogok a kik sírnak.

Siralmunk van, ebben nincs hiány.

1. Első siralmunk az, hogy azon dicsőink, kikben az evangyéliomi egyházi öntudat uralkodó vala, egymásután kidőlnek. Ezen egyházi öntudat gr. Teleki József teljes életén ugy vonult keresztül, hogy az lelke uralkodó hangulatának nevezhető.

Hol egyházunk jogait tágítani, egyházunkat méltóan képviselni, egyházunkat védelmezni kellett, ott ő helyt állott mindenütt, és épen olly körökben, hol ezen jogtágításra, képviseletre s védelemre legnagyobb szükség volt, s hova belépni csak keveseknek jutott.

Az ő főérdeme az marad, hogy a törvényhozás termeiben egyházunk jogai mellett hűségesen küzdött, s a vele e téren működő hitrokonoknak középpontja s lelke volt; hogy a fejedelemmel és állammal szemközt, annak mint törhetlen hive, ennek mint erős oszlopa, egyházunk hűséges közbenjárója, befolyásos s azért hathatós védelmezője volt; hogy magos hivatalainak és viszonyainak, magán és nyilvános életének minden szakában ugy viselte magát, mint a kiről a két testvéregyház boldogító megelégedéssel mondhatá: Ő az enyém, ő a mienk!

Mert ne gondoljátok, hogy még akkor is, midőn nem tisztán egyházi mezőn működött, midőn fejedelmének és honának szolgált, a magyar tudós társaságot kegyelte, s a magyar tudományosság csarnokában a Hunyadiak korával s egyéb műveivel örök helyet kivánt kivívni magának, — ne gondoljátok mondom, hogy lelkének az ösztönt nem azon nemes öntudat is adá, miként hi-

vatva van ezen téreken is, becsületére lenni azon egyháznak, mellyhez tartozott.

S millyen volt benne ezen egyházi öntudat?

Egyházi öntudata magasztos vala, nem megkövesülő abban mi helyi és felekezeti, hanem átkaroló, a közös czélokért, közös alapon, külön útakon küzdő egyetemet.

Egyházi öntudata kegyeletteljes vala, melly az apák által hitbuzgóan letett szent alapon tovább építeni, intézeteinket az evangyéliom és egyházunk elvei szerint fejleszteni, virágoztatni, s miről élete és végakarata egyenes bizonyságot tesznek, e végre örvendetesen áldozni törekedett.

Egyházi öntudata szigorú és elhatározott vala, mert midőn az ujabb időkben némelly hitrokonok, hogy sokat ne mondjak, megfoghatatlanul, leterelgetni kezdék egyházunkat azon alapról, mellyre azt apáink buzgalma fekteté: Teleki József, sírjához közel, felölök így nyilatkozott: „Nem szeretnék velök ez életben találkozni, a jövőben vádolójuk leszek.“

Siralmunk az, hogy illy dicsőink, mint József, Isten és az egyház választott embere, egymás után szakadnak el tőlünk, mintha minden jobb lélek szabadulni akarna közölünk, s azokkal egyesülni, kik szent és méltó pályafutás után az *Urban haltak meg*, s most a jobb élet virányain *fáradalmaiktól megpihennek*, mig *tetteik*, mellyeket hálásan feljegyez az utókor, *követendik őket.*

Siralmunk az, hogy míg az ős keresztyén élet a katakombákból tört elő, és meghódította a világot: az egyházunk által képviselt egyszerű, benső, irás-szerű keresztyén élet az elhunyó dicsőkkel mindinkább a sírboltokba költözik.

2. Második siralmunk az, hogy kevesen vannak, kik méltóan betöltenék helyöket. Nem azt mondom nincsenek, azt mondom kevesen vannak. Vannak még. Él még apáink szelleme, ébren van még Isten lelke a fiakban, s csudás jelekben nyilvánul itt amott, mellyeket hirdetni jól-esik a szivnek. Rövid fagy után fuvalni kezd a pünkösti zendület s uj lélek és lelkesedés fakadoz nyomán, melly, mint az

első tanítványoknál, az egyház örök, isteni czéljaiért kész áldozni élettel és vagyonnal. Rövid éj és tévelygés után a szent igével kezökben és szivökben, letelepülnek az utódok Jézus lábainál, *a jobb részt választva, s azon békét keresve*, melly csak nála található, s mellyet *a világ* minden bölcsesége *meg nem ad*. Sőt folytonos közösség és összefüggésben a keresztyén buzgóságnak nemzedékről nemzedékre szálló, és az apáktól örökölt szellemével, vannak családok, kiknek nevével az evangyéliomi öntudat azonos. Üdv nektek, dicsők! előre példátokkal szüntelen! mert a nagy sokaságnál szükség van reá.

No és a nagy többség mit csinál? Jézussal szólva *tévelyeg, mert nem ismeri az irásokat*, nem egyháza történetét, elveit, alapczikkeit, s épen azért vagy tudatlanságból egyháza jogait bántogatja, vagy lelkismeretlenségből egyháza iránti kötelességeit nem teljesíti.

És itt a vád mindnyájunkat illet, — lelkészeket ugy mint másokat. Hány lelkész van, a kire ujjal mutathatnánk, *ime ez Isten szive szerinti ember!* Sokan ülünk a gyülekezetben, de nem az igében, s azért a szent széken nem az i g é t, melly testté lőn, hanem azon bölcseséget hirdetjük, melly Isten előtt bolondság. Szolgái vagyunk nem a Krisztusnak kizárólag, hanem a világi tudomány után viszketeg füleknek. Nem irányadók hitben és életben, hanem Máté 23, 3-dik értelmében, *mondják, de nem tartják meg*. Hivatásunk az, hogy szolgáljunk s nagyságunkat a szolgálatban helyezzük, a) ugy mint mesterünk: de mi inkább uralkodni szeretnénk. Állj résen, oh egyház! s élj jogoddal és kötelességeddel, hogy pásztorokat válassz, kik Timotheus szerint valók legyenek! Mert hiszed-e, hogy az említettek épiteni fogják a gyülekezetet, hogy életöket adják a juhokért? Dehogy adják, dehogy adják! — — —

Az evangyéli protestans egyház a szentirat alapján az egyetemes papságot állította helyre, s azt akarja, hogy az egy-

a) Mát. 23: 11.

ház ne a lelkészek, hanem a hivők egyeteme legyen, melly az egyedüli főpap és közbenjáró Krisztus által szabadon járulhasson az Atyához. Innen van az, hogy egyházunk a papok és lajkosok közötti különbséget eltörölve, minden egyházilag nagykoru fiait egyenjogu testvérek gyanánt tekinti; de innen van aztán ama magos kötelezettség is, melly szerint senkitől sem várja meg szorosabban a hitet, vallásosságot, buzgóságot, áldozó szeretetet, mint egyfelől az egyházszolgáktól, másfelől azon kitünő családoktól és férfiaktól, kiknek nevei a protestans buzgalommal azonosok, s kik hivatva vannak buzdító, éltető, vigasztaló példával tündökleni.

Láttuk, hogy e részben mi lelkészek bűnösök vagyunk: de hát az egyenjogu testvérek, a kitünő családok és azoknak sarjadékai bűntelenek-e? Ugy hirdetik-e nyilvános életökkel az evangyéliomot, hogy mások látván *jó tetteiket, dicsőítsék a mennyei Atyát?* Olly példával ragyognak-e előttünk, hogy az egyház azt mondhassa egyenként felőlök: Boldog vagyok, hogy te az enyém vagy, hogy magamat benned dicsőítve látom! Hála Isten, hogy vannak sokan, kik felől szent örömmel teheti egyházunk ezen vallomást! hála Isten, hogy Teleki József hamvai felett, a veszteség fájdalmas érzetével, e vallomást hirdethetik sziveink és ajkaink! De épen az illy dicsők hamvai felett, és hasonmása Sámuel közelében, kérdezhetjük korunk fiatalabb sarjadékától: Érzitek-e, tudjátok-e, becsülitek-e egyházatok magos czéljait? Készek vagytok-e a kidőlt és a még élő, de sírhoz közelgő apák nyomdokába lépni? Készek vagytok-e felállani egyházatok mellett szóval, tudománynyal, bátorsággal, áldozattal? Oh és fájdalom! Vannak ollyak is, kiktől sebhedt szívvel kérdhetnők: Honnan áldoztok, ha áldozni kell? Tietek-e a ház, melly hajdan hitsorsosaink menedéke és bástyája volt, a föld mellyben apáitok csontjai nyugszanak? S ha megdöbbenő lelketek azt vallaná, hogy apáitoktól nem birnátok egyebet, mint a puszta nevet: nem fognak-e megeredni könyeitek? Oh vajha, vajha sírni tudjatok! hogy a megindulás és megtérés könyeiben meg-

lássa képét egyházunknak láthatlan feje s szent lelkét adja nektek, és szent lelkesedést ébreszszen bennetek, hogy az elhunyt és élő dicsők nyomdokán, egyházatok magos, méltóságos, isteni czéljaiért, mellyek a keresztyén emberiség örök czéljaival azonosok, hevülni birjatok.

Bocsássátok meg nekem és társamnak e kérdéseket! Mi sohasem akartunk egyebek lenni, mint egyházunk szolgái, s mint illyenek, imádság és könyörgés között fohászkodunk egyházunk javáért s a lélek ösztönöz felemelni előttetek őrszavunkat, hogy lelkünk Isten színe előtt nyugodt legyen.

3. Harmadik siralmunk az, hogy a mentség, mellyel a sarjadó nemzedék hiányait fedezni akarjuk, olly keserű mint a vád maga. Nem volt alkalmuk, nem volt iskolájok, hol az évangyéliomi szent lelket beszívhatták volna. Ez volna a mentség. Hogyan lesz ez váddá? Ugy hogy megbocsáthatlanul, épen olly lelkészeket képező intézetünk nincsen, melly e névre teljesen érdemes volna; és viszont, hogy többi iskoláinkat nem lengi teljesen keresztül az évangyéliomi egyház hivő szelleme. Oh mi vonzó tér nyílik itt a működésre és áldozatra nagyjainknak, kik a századokon át mind maig áldozó Telekiek és legközelebb a sáros-patakiakért áldozó gróf Teleki József nyomdokán indulólag, a muló vagyonnal, mellyből az örökösök tán külgyász, tán belörőm közt kisérik ki őket, örök vagyont biztosíthatnának hitök cselédeinek!

Az iskolát az élet pótolhatná: de innen is alig int vígasztalás. Panaszkodunk, hogy a kegyeletek hanyatlanak, hogy a magzatok nem tisztelik szüléiket, nem hódolnak az egyházi s polgári életben a tekintélynek. Gondolkodtunk-e ezen betegség valódi okáról? Egy tekintély van mindennél magosb, egy Atya mindennél nagyobb, s ez az Isten, a mi Urunk Jézusunknak Atyja. Látják-e magzataink tőlünk, hogy midőn ezen jó Atya áldásait közösen élvezzük és naponként, közös hálával s dicsérettel jelenünk meg előtte? Van-e árnyéka a családi istentiszteletnek közöttünk? S higyjük-e, hogy fiaink és leányaink, tiszteljék

a törvényes tekintélyeket és szülőiket, ha Istenök iránt nincsenek tisztelettel? — Egy törvénykönyv van minden törvénykönyvnél szentebb, s ez a szentirás. Apáink otthon hajdan olvasák gyermekeikkel, sőt cselédeikkel együtt; — ez most n e v e t s é g e s n e k látszanék sokak előtt: de mivel nevetséges ez, azért olly végetlenül s i r a l m a s az élet. Apáink hajdan a bibliát a zsoltár- és énekkönyvet hónuk alatt hozák el a templomba, és családjuk élén jelentek meg: most ez s z o k a t l a n valami, s alig van több példánya a bibliának templomainkban jelen, mint a mellyet a lelkész hoz be magával, — igen, de épen azért olly s z o k á s o s a vallástalanság.

Igaz-e a mit mondok? Jól van-e így, ha igaz? Érezzük-e hogy polgári s társadalmi életünk azért olly izgatott, béke- és üdvtelen, mert a családi élet, amannak kútfeje, beteg? Érezzük-e, hogy megtérnünk, ujabb lelket öltenünk, egyházunk hitét, elveit, czéljait hívebben követnünk és gyakorolnunk kell? Hajlandók vagyunk-e a megindulás érzelmével szivünkben, a bűntudat harmatával szemünkben, felfohászkodni: Isten légy irgalmas, kegyelmes nekünk?!

Ha igen: — úgy tovább mehetünk.

II.

Boldogok a kik sírnak, mert ők m e g v i g a s z t a l t a t n a k. Azért boldogok, abban áll boldogságuk a siróknak, hogy vigasztalást találnak. Hogyan? Megmondom.

1. Nekünk magunknak nagy vigasztalásunkra szolgál, ha olly férfiak felett szólhatunk, kikre szóról szóra alkalmazhatók az irás szavai: *Boldogok a holtak, kik az Urban halnak meg, a lélek azt vallja, hogy fáradalmaiktól megpihennek, és tetteik követik őket!* Nem vigasztaló-e reánk nézve, midőn, ha tiszta lélekkel égbe emeljük szemeinket, ezt mondhatjuk: Szives hála neked, oh Atyánk! hogy boldogult társunkban nevedet, egyházadat s a nemzetet mellyhez tartozott, megdicsőítetted!

Részes ezen boldogító vigasztalásban a c s a l á d is, mellynek boldogulttunk tagja volt. Mert, ha van oltár, mellyen hálásan

leborulhatnak testvérei: ugy József koporsója az; s ha így szólnak: Disze házunknak! légy áldott hamvaidban! — Disze házunknak! veled míg éltél, — szerinted míg élünk!: ugy ez áldás is, vigasztalódás is egy pillanatban. S hogyha a két reményteljes ifju Sámuel oldalán ez oltáron illy fogadást teszen: Fogadjuk Isten színe, atyánk szemei, József bátyánk koporsója előtt, hogy apáinkhoz hasonlítani fogunk: ugy ez fogadás is, és szent remény is ugyanazon pillanatban.

Részes ezen boldogító vigasztalásban az egyház is. Nem vigasztaló-e, ha az egyház így szólhat: „Siratom, hogy meghalt: de hálát adok hogy tisztét teljesíté, hogy neve és emlékezete tetteiben élend, s én azt bemutathatom például sokaknak, kik szeretnek, — intésül sokaknak, kik kerülnek engemet.“ Kell-e emelőbb látvány, mint midőn nagyaink koporsója felett őszinte gyászt ölt a kesergő egyház? mint midőn életét életével egybevetve, felébred azon öntudat, ha kiki az volna körében mi ő vala, — nem kellene hitünket féltenünk; mint midőn dicsőink hamvain felébred ezerekben a kötelességérzet, feltűnnek a vallás czéljai, s a melly mértékben elhalnak nagyaink, azon mértékben határozzák el magukat ezeren, hogy hasonló nagyság után törekedjenek.

A nemzet és irodalom siralmát ugy, mint vigasztalását, mellőzöm, mert mindeniket, itt is és másutt is, avatottabb ajkak mondották el.

2. További siralmunk az vala, hogy kevesen vannak kik méltóan betöltenék dicsőink helyét, mivel sem az iskola, sem az élet nem ápolja teljességében az egyházi öntudatot. Hogyan származzék innen vigasztalás? Ha bűneinket tagadjuk, ha hiányainkat be nem valljuk: sehogyan. Ki magát beteg levén, épnek hiszi: az orvost nem hivat. Ne hidd, hogy gyermekedet megjavítod, míg menti bűneit, míg felettök sírva nem fakad: de ha megindulnak szivében a megtérés vágyai, szemében a bánat könyei, — adj hálát Istenednek, gyermeked mentve van! A bűnbánat a megtérés, a siralom a vigasztalás kezdete. S ez azon

sajátképeni értelem, mellyben Urunk szavai veendők, midőn boldogoknak mondja a sirókat, mint a kik vigasztalást találnak.

És kétségen kivül, ha egyházunk hivei, midőn gróf Teleki József egyházunk ezen kidőlt oszlopánál megállva, a Pázmándyak, Prónay Sándor, Vayak, Péchyek, Balogh Péter s egyéb elhunyt dicsőink emlékezetét hálásan megujítják szivökben, s lelkök a történelem szárnyain az ősapák hitbuzgó korába visszaleng, — s onnan azon vallomással tér vissza, hogy hozzájok nem vagyunk hasonlók, — s e vallomás a jelennek arczán jótékony pirulásban ömlik el: Rokonaim, Testvéreim az Urban! e pirulás lesz ujabb, szentebb, dicsőebb életünk első hajnala. Mert az egyetemes pirulást egyetemes javulás, összeforrás és buzgóság váltandják fel, s ezek meghozzák az egyetemes áldozatokat is. Melly ujjászülemlésnek első alapköve az ifjuságot, különösen pedig a jövő lelkészeket képező iskolák kor- és evangyéliomszerü javítása leend; mert ha itt nem vetünk a jelenben, a jövőnek nem lesz mit aratnia. Melly ujjászülemlésnek végső alapköve, a családban, iskolában, egyházban felviruló egyetemes hit, kegyesség, vallásosság, erkölcsiség, — különösen pedig azon egyházunk sajátságos fejlődésével egykoru és soha nem mellőzendő áldás leend, hogy gyülekezeteink, intézeteink és gyüléseink élén testvéries egységben olly férfiak állandanak, kiket, a köntös különsége mellett, ugyanazon Szentlélek egyesít.

De épen ezért egyre van szükség! — Jézus, Caesarea környékén utaztában, azt kérdezé tanítványaitól: Minek tartanak engem az emberek? Némellyek Illyésnek, mások keresztelő Jánosnak, vagy egynek a próféták közől, — volt a felelet. De hát ti minek tartotok engemet? Péter így válaszolt: Te vagy ama Krisztus, az élő Isten Fia! Jézus pedig így: Boldog vagy Simon Péter, mert ezt az én mennyei Atyám jelentette neked, de a minthogy te Szikla (Péter) vagy, ezen kősziklán épitem fel anyaszentegyházamat, sat. A mi egyházunk azt vallja, hogy itt Jézus az ő egyházát nem Péter személyére, hanem Péter hitvallására épité, s innen azt következteti, hogy a sziklát,

mellyen Jézus egyháza nyugszik, azok képezik egyetemben és fejenként, kikben Péternek hitvallása él. Arra van szükség, hogy egyházunk minden tagjának szivében Péter hitvallása, és így Jézus, annak igazsága, tudománya, példája, szeretete, üdvezítő kegyelme éljenek. Akkor lesz igaz ezen egyház felől, — halljátok meg és ne féljetek oh kicsinyhitüek! — hogy a *pokol kapui nem diadalmaskodnak felette.* a)

És még egyre van szükség — az imádkozásra. Az evangyéliomból s egyházunk életéből az imádság hatását illetőleg elég legyen egy-egy példát idézni. Jak. 5, 16 ez van megírva: *Az igaznak buzgóságos könyörgése igen hasznos.* A baptisták pedig, midőn a pogányok térítésének nagy eszméje roppant áldozatokkal létesíttetett Angolhonban, azt határozák, hogy pénzzel szegény létökre, nem áldozhatván ama magasztos czélért; legalább minden hónap első hétfőjén imádkozni fognak a térités nagy munkájaért. S mi lett a következés? Az, hogy ezen világi vagyonra nézve szegény felekezet, jelenleg Azsia, Afrika s Nyugotindiában, mintegy 50 állomáson, több mint kétszáz térítőt foglalatoskodtat, kiknek szükségeit mind egymaga fedezi. Itt tehát kézzelfogható az áldás, mellyel Isten a buzgó imádságot jutalmazza. De tudunk-e ugy igazán szivből, a Jézus nevében imádkozni? Ha tudunk: az imádság meghallgatása el nem maradhat; mert valamit az Atyától a Fiú nevében kérünk: b) azt megadja nekünk. Jer! imádkozzunk tehát, buzgón, szivünk teljességéből, hogy minden szó lelkünk hangja legyen!

Kegyelem Istene! mennyei Atyánk! Hálát adunk Neked, hogy az idők teljességében elküldéd hozzánk a Te Fiadat, hogy mindenek, kik benne hisznek, el ne veszszenek, hanem örök életet nyerjenek! Hálát adunk Neked, hogy az idő teljességében támasztál köztünk Szentlélekkel-gazdag férfiakat, kik a Te egyházadat a tévelygésekből a Jézus évangyéliomához s az ősforráshoz, melly abból buzog, visszavezérlették! Hálát adunk Ne-

a) Mát. 16, 18. — b) Ján. 16, 23.

ked, hogy ezen egyházad gyertyatartóját ki nem mozdítottad helyéből, hanem azt világítani engeded még ma is! — Rengő kebellel valljuk meg színed előtt, oh Atyánk! hogy azon hivő, buzgó, áldozó szellem, mellyel ezen egyházadat és égi czéljait apáink ölelték, védték, terjesztették, a fiakban alábbhagyott. Fájdalmas szívvel panaszkodunk Előtted, hogy míg azokat, kik a jobb léleknek köztünk példái és képviselői valának, magadhoz hivod: a hit, szeretet és reményben terméketlenebb utókor érdemeiket felfogni, hirdetni, követni restelkedő. Ne büntess minket érdemünk szerint! mert így Előtted meg nem állhatunk. Sőt add, oh Atyánk! hogy elhunyó jeleseink emlékezete ébresztő erővel hasson a fiakra! Add, hogy a világosságnál, mellyet József a te szolgád terjesztett közöttünk, a hit és buzgóság kialvó fáklyáit meggyujtsák sokan! hogy a Te országod dicsőségére országszerte lobogva égjenek. Tartsd meg igédet közöttünk! Bocsásd meg bűneinket! Óvjad és áldjad Fejedelmünket! Adj egyházadnak hű szolgákat, hű előljárókat! hogy példájokkal építsenek, hogy a hívek általok épüljenek. Védjed egyházunkat, egyházadat! Fektesd igéd hirdetésére mindenható Ámened! Áldj meg és hallgass meg minket, a Jézus nevében! Ámen.

Székács József
pesti ev. lelkész.

23.

MIT PRÉDIKÁL ISTEN AZ ARATÁS ÁLTAL NEKÜNK?

ARATÁSI HÁLAÜNNEPÉLYI BESZÉD 1851-ben.

Alapige:

Az egek hirdetik az erős Isten dicsőségét, és az ő kezeinek munkáját hirdeti ama kiterjesztett erősség. Az egymásután következő napok bőséggel prédikálják az igét nekünk, és az egymásután való éjszakák tanítnak bölcseségre. Nincsen beszédök sem igéjök; mégis meghallatik az ő szavok. Minden földre kihat zengésök, és a föld kerekségének határira beszédök. A napnak szerzett sátort az egekben, és mint egy vőlegény kijövén az ő ágyasházából; siet mintegy erős férfiú az ő utának elvégzésére. Az ő kijövetele az égnek egyik végétől fogva, és az ő forgása annak másik végeiglen; és nincs semmi, a mi elrejtezhetnék az ő melege előtt.

19 Solt. 1—7.

Dávid a költő király s Istennek kedves embere a felolvasott szent igében az egek Urát magasztalva, a természetet, mintegy Istent hirdető tanítót állítja elönkbe, midőn azt mondja: Az egek hirdetik az erős Istennek dicsőségét, s a kiterjesztett erősség hirdeti az ő kezeinek munkáját, az egymásután következő napok bőséggel prédikálják az igét, s az egymásután való éjszakák tanítnak bölcseségre. Ugy van, atyámfiai, a kinek érzékeny szive van s el nem fásult és meg nem romlott kebele, az tanulhat a természet nagy iskolájában, tanulhatja itt Isten csuda műveit szemlélve Istenét dicsőíteni, tanulhatja hatalmát imádni, tanulhatja bölcseségét és jóságát méltányolni. Vagy tán mi sokkal okosabbak vagyunk, minthogy erre nekünk szükségünk volna? Talán Jézus Krisztusnak megjelenése, s az általa kijelentett Isten igéje fölöslegessé teszi e munkát? Nem, keresztyének! Mint az ősvilág emberei Isten imádására vezettettek a nap-

nak, holdnak, csillagoknak és a természet más dolgainak vizsgálata által, úgy mi is meríthetünk magunknak a természet munkáiból tudományt, majd istenbeni hitünk megerősítésére, majd fenséges tulajdonainak méltánylására, majd az isteni gondviselés titkos útainak csudálására. Atyámfiai, mi ma hálát jöttünk rebegni Istennek a buzgóság és szent érzelem hangjain, hogy a mezőnek termését megáldva, az aratásnak földi életünket biztosító jótéteményeiben részesített, s elegendő gabonát engedett betakarítani szegény és gazdag élete szükségeinek födözésére. S midőn ezt cselekszük, üdvösséges leend nekünk is, Dávid nyomdokán indulva, a természetben Istent és az ő szavát keresnünk, üdvösséges leend az aratásban, bár nincsen beszéde sem igéje, Istennek szólását hallanunk, ennélfogva Atyámfiai legyen teljes figyelmetek, teljes buzgóságtok e szent órában ezen elmélkedésem tárgyára függesztve:

Mit prédikál Isten az aratásban nekünk?

Isten azt prédikálja:

1. *Ember vigyázz! én neked adék kenyeret, mértékletlenség által ne okozd vesztedet!*

K.! Ha városunk határának idei terméseit veszszük, mint bennünket legközelebbről érdeklőt tekintetbe, hálás szívvel kell bevallanunk, hogy ez évi aratás középszerűnél jobb volt; hogy a földmives sok, nehéz és fáradságos munkáit Isten áldással tetézé, de ha országunk bármelly vidékein kérdjük is átalában a gabona fizetését, minden oldalról, hol a jég nem tőn károkat, ez hangzik felénk: Hála legyen a jó Istennek! ez évben nem hogy éhhaláltól, hanem csak szükségtől sem kell tartanunk, s midőn így Istentől életünk fentartására eleget nyertünk, mi volna K.! kötelességünk? Az, hogy adjunk hálát a jótéteményért Istennek, s nemesen örüljünk a mi életünknek. S teljesítjük-e ezen kötelességünket mindnyájan kivétel nélkül? Vajha! de atyámfiai, az élet nem azt tanusítja. Az ember igen háladatlan teremtés, Istent kárhoztatja megrögzött vallástalan szívvel, ha bő termést ád, s nem átalja száján ezen Isten áldását gáncsoló szavakat kiejteni:

mi haszna termett sok, ára nincs, s én ezeket nem nyerhetvén, nem boldogulhatok. Istent kárhoztatja, ha kevés terem, s nem átalja átkos szavakban embertársai előtt fenszóval hangoztatni: Isten sem jó, Isten sem igaz, hogy annyi fáradalmimat csak illy szűken jutalmazá, s véres verejtékes munkám után is csak szűken szeghetem meg a kenyeret. Istent kárhoztatja, ha középszerűn mutatkozik az aratás, s nem átalja a megelégedetlenségnek hirdetni kitörő szavait, mondván: Bizony, bizony nincs annyim, hogy családom szükségeit s barmaimat elláthassam, fáradságos munkám után ismét csak epesztő gond nyomja fejemet. Illy hálát mutat Isten áldásaért a legtöbb ember, a legtöbb keresztyén, s igen kevésre szorítható azoknak száma, a kik Isten jótéteményét látva a sokban, Isten jótéteményét a kevésben, szent, igaz és mértékletes élet által igyekeznének Istennek kegyelmét meghálálni. És csak a zúgolódás vagy elégedetlenségben mutatkozik-e az embereknél a hálátlanság? Oh nem! egyedül szóval Isten ellen vétkezni, ez kevés volna, tettben is kivánja az ember hálátlanságát éreztetni, mert az ember dölyfös teremtés, s daczolni vakmerősködik még a Mindenhatóval is. Ha Isten bő áldást ad a föld termékeiből, igen sok van a ki így kiált fel a bibliai rövidlátó s esztelen gazdaggal: Egyél, igyál, én lelkem sok esztendőkre eltett javaid vannak teneked; s illy megromlott szívvel *egyik* naponta gazdagon, a csömörlésig rakja meg asztalát; *másik* otthon a mértékletes étellel és itallal meg nem elégedve, a korcsmába megy, a fölöslegesből ugymond egy kis örömet csak lehet csapni, s eliszsza eszét, káromolja undok szavakkal Istenét, megveti gyakorta egész életre testében a betegség ágyát, tönkre teszi lelkének nyugalmát, feldulja nejének boldogságát, s megássa szegény ártatlan gyermekeinek a szerencsétlenség sírját, és ha haza tántorog, s a szegény nő vagy az ártatlan gyermekek feddő vagy kérő szót mernek ajkaikon kiejteni, kész az átkos szitkozódás, kész az ütleg, kész a valóságos pokol, mellynek kínaiból testileg és lelkileg marczongolva utoljára is a veszély örvényébe merül az apa, az anya, s velök

együtt az ártatlan gyermekek. Atyámfiai, Krisztus hívei vagyunk-e, sőt csak embereknek is nevezhetjük-e magunkat, ha illy botorul cselekszünk? józanság és mértékletesség helyett mértékletlen életet folytatunk? takarékosság helyett pazarlunk? hála helyett hálátlansággal fizetünk? igazi öröm és boldogság helyett szomorúságot és boldogtalanságot vadászunk? Bizonyosan nem! hanem ha mind evésünk és ivásunk, mind munkánk mind nyugalmunk által Istent dicsőítjük! hanemha Isten adományait a mértékletesség korláti közt élvezzük, általa egészségünket és életünket ápoljuk, s egyszersmind a jövendőt szem előtt tartva, megelégedésünk és boldogságunk megalapításán s előmozdításán működünk. Ember vigyázz, azt mondja Isten, én neked adok kenyeret, mértékletlenség által ne okozd vesztedet.

Továbbá K.! ezt prédikálja Isten az aratásban.

2. *Ember! nem vonom meg továbbra sem tőled kegyelmemet, csak ne hagyd lankadni irántam hitedet.*

Kétséget nem szenved Atyámfiai, hogy minél több jót tesz Isten velünk, minél nagyobb atyai szeretetét láttatja életünk utain, annál nagyobb hála, annál nagyobb tisztelet- és szeretettel vagyunk viszont mi is Isten iránt kötelezve. Nemde ezen állításnak igazságát mindnyájan önkényt elismeritek? Igen szép, Atyámfiai, de vajha ne csak ezen igazságnak szájjal vallása lenne meg bennetek, hanem ezen igazságot szivetek vérévé változtatva tettel is tündököltetnétek. De fájdalom, az élet azt tanusítja: hogy sok ember, ha világi vagyonra tesz szert, ha a szerencse véletlen felemelte, elbízza magát, ezen elbizakodásában elfeledkezik jóltevő Istenéről; imádnia kellene őt lélekben és igazságban, buzgóbban, áthatottabban mint annak előtte, és a hálaimát könnyelmü káromlás pótolja; templomba kellene mennie, épülni lélekben, növekedni erényes és istenes életben, hálát adni többi hitsorsosival közösen az égi áldást osztogató Urának, és hitetlenül világi örömhelyeket keres, s tán azt várja, hogy Isten köszönje meg neki, ha egyszer megjelenik évenként házában; tisztább vallásos buzgóságnak, állhatatosb hitnek, ben-

sőbb keresztyén szeretetnek kellene áthatni kebelét, komolyabb igaz keresztyén életre törekvésnek elfoglalni egész valóját, és a vallásos közönyösségnek foganzának meg kebelében mind inkább és inkább buja sarjai, s gyakorta a hitetlenség lépcsőjére emelkedve, életében nem látszanak egyébnek, mint a világ szeretetének s a test bűnös kívánságinak éretlen s lelki betegséget szülő gyümölcsei. Nemde Atyámfiai utáljátok azon álnok barátot, a ki barátjának hűségét hűtelenséggel, jótéteményit hálátlansággal viszonozza? Nemde Atyámfiai, alávaló gazlelkünek nyilatkoztatjátok ki embertársaitok előtt bármelly felebarátotokat, a ki a jóért rosszal fizet, haszon helyett megkárosít, s segedelmedért hátad mögött kinevet? Nemde az emberiség szemétjének valljátok és tartjátok azon gyermeket, a ki a szülői gyengéd ápolást és forró szeretetet, az elaggott szülőknek megvetéssel s szeretetlenséggel jutalmazza? Nemde jól tudjátok, hogy legtöbb segedelmet, legtöbb jótéteményt egyedül azoktól remélhettek, a kiknek szeretetteteknél fogva viszonszeretetét ti is megnyertétek? S ha ez így van, s illy bűnnek ismered az emberek között mutatkozó hálátlanságot és szeretetlenséget, ember! Keresztyén! nem érzed-e magad alatt a földet sülyedni, midőn Isten, mennyei Atyád legfőbb jóltevőd iránti hálátlanság vétke mocskolja és terheli lelkedet? Atyámfiai, ne játszunk lelkünk üdvösségével, ne játszunk Istennek áldásával! Isten sok jót tett velünk életünk első perczétől, legyünk szegények vagy gazdagok, mindnyájunkkal, s továbbra kegyelmét és áldását csak ugy biztosíthatjuk, bizalommal csak ugy remélhetjük, ha az Isten iránti élő hit lesz munkás bennünk. S ezen szeretet által gyümölcsözik a napról napra növekedő vallásosság, az évről évre nagyobbodó szent buzgóság s erkölcsi előhaladás. Különösen az Isten gondviselésében való hit azon szilárd horgony az emberi kebelben, melly az élet minden viharai és szerencsétlenségei közt vidámsággal, bizalommal, reménynyel ápolva megtartja életünket, e nélkül az élet kopár és kietlen, s nem egyéb a vizben fuladozó ember félelmes kapkodásainál. Azért keresztyén vésd eszedbe, a mit Istened

mond: Ember! nem vonom meg továbbra sem tőled kegyelmemet, csak ne hagyd lankadni irántam hitedet.

3. Isten az aratásban azt prédikálja:

Ember! szemeim őrködni fognak vagyonodon, csak járj mindenkoron kiszabott útamon.

Hogy az ember kitartó szorgalom, józan előreható munkásság, gondos takarékosság mellett, világi vagyont szerezhet, földi jólétét megalapíthatja, a tapasztalás ezer meg ezer nyilvánvaló példákban tanusítja. Azonban okvetlen következménye-e az munkásságunknak, hogy annak jövedelmét örökön bírhatjuk, s veszedelemtől nem tartva élvezhetjük? Nem, Atyámfiai! a szerencsétlenségek olly sokak, a sorsnak sujtolásai olly gyakoriak az életben, hogy a ki világi hatalmában, ép erejében, kiterjedt gazdagságában magát elbízni merészli, azt ha nem őrültnek, nem vaknak, legalább megromlott szivü s józanon gondolkodni képtelen együgyü embernek kell tartanunk. Isten az, a ki igazgat, a ki fölöttünk őrködve, a veszélyt személyünk és vagyonunkról elháríthatja, s megvagyok győződve, hogy ha éltetek folyamát komolyan áttekintitek, mindnyájatoknak öntapasztalásából be kell vallanotok: Bizony! ha ekkor meg ekkor az Ur nem őrködött volna életem fölött, ha az Ur mindenható karja el nem távolította volna a veszélyt, az elnyeléssel fenyegető szerencsétlenséget, testem rég hamvad, vagyonom rég vesztve van, s most nem volna más részem, mint szenvedés és nyomorúság. Vagy tán azt hiszitek, hogy elég az óvatos előrelátás, a szorgos felügyelet és vigyázat a veszély és szerencsétlenség megelőzésére? Ez jó és szükséges dolog Atyámfiai, de igen is kevés arra, hogy te a te töredékeny erőddel, a te korlátolt eszeddel az élet minden veszedelmeit elhárítsad, ezt csak Isten a Mindenható teheti, s ha ezen Mindenható kegyelméről lelked nem biztosít, életed áldásának remélésére fel nem hatalmaz, oh akkor a te szerencséd s boldogságod igen kétes lábon áll. Keresztyének, nekünk nem lehet eléggé Isten hű gondviseléseért életünk és vagyonunkra nézve esedeznünk, nem lehet eléggé tehetetlenségünket érezve,

Isten kegyelmének elnyeréséért törekednünk, kivált midőn Jézus Krisztus szájából nyilván tudjuk, hogy csak ha Isten országát és annak igazságát keressük, adatik meg a többi is nekünk. A mint a földi aratás évenként megtörténik, ugy az erkölcsi aratás érett gyümölcseinek sem kellenék hiányozni életünkben; a mint a földi aratás, ha csekély mértékben is ollykor, de mindig áldást hoz, ugy nekünk az erkölcsi élet terén, mindig lelkünket kellene gazdagítanunk, s Istent dicsőítve, vallásunkat szeretve, parancsait teljesítve, magunkat, mieinket, s minden embertársainkat boldogítanunk, egyházunk és hazánk jólétét előmozdítanunk, nem pedig a testi és lelki nyomor és szenvedés kínait terjesztenünk. Itt volna az idő, hogy hibáinkat s gyarlóságunkat elismerve, testünk indulatain és szenvedélyein győzödelmeskedve, a világ bálványainak imádásáról lemondva, keresztyén életünk tökéletlenségét belátva, Isten, embertársaink és önmagunk iránti vétkeink sokaságát megelégelve, Jézus Krisztushoz gyakori hűtlenségünket megbánva, magunkba szállanánk, s minden gondolatunk oda lenne irányozva: Uram, mi módon háláljam meg neked a Te sok jótéteményidet, mellyeket velem cselekedtél? Ennek kell atyámfiai igyekezetünknek lenni, ennek kell ösztönzésül szolgálni arra, hogy megvetvén a hitetlenséget, vallástalan közönyös keresztyén életet és a világnak gonosz kívánságit, igazán, szentül és mértékletesen éljünk e jelenvaló világon, s a hit és szeretet hű követése által, legyünk Istennek gyermekei, birjuk mennyei Atyánk kegyelmét és áldását, fölöttünk őrködve lássuk segedelmét és oltalmát, hogy így minden veszély ellen biztosítva lássuk testünket, biztosítva lelkünket, biztosítva vagyonunkat. Ezt kell cselekednünk, s ezt cselekedve biztosok lehetünk, hogy Isten azon igéretét beváltandja: Ember! szemeim őrködni fognak vagyonodon, csak te járj mindenkor kiszabott útamon!

4. Végre Isten az aratásban azt prédikálja:

Ember! adtam én teneked bőségben kenyeret, a szegénytől te se tagadd meg kezedet.

Atyámfiai! Isten a mi határunkat s az azokon fejlődő termést és gyümölcsöket megmenté ez évben a szerencsétlen esetektől, s ha szenvedett is helylyel helylyel valami kárt, az olly csekély, hogy Isten gazdag jótéteményét számba véve ezt megemlíteni sem érdemes. De Atyámfiai, nem dicsekedhetnek ezzel országunk több falui és városai, hol majd a jég semmisítő meg a gazdag vetéseket mint Bihar megyében, Nagyváradon és környékén; majd pusztító felhőszakadás s kiömlött árviz tevé semmivé a lakosok aratási reményét, rontá le még lakaikat is, mint ez Bártfán, Sáros megyében, Aradon és vidékén a mult hetekben történt. Keresztyének, itt sok apát és anyát epeszt a gond, mikép elégítse ki csak kenyérrel síró gyermekét; itt sok apát és anyát emészt a bánat és szomorúság, hogy sok évi szorgalmuk gyümölcsét végkép elvesztve, nincs mást tenni, mint koldus filléren megszerezni a télre való ruhát, a télre való legnélkülözhetlenebb eledelt? Atyámfiai, ha ezek részére segedelemre szólíttatunk, vagy önmagok kopogtatnak be nálunk, ne utasítsuk el durva könyörületlen szívvel, hanem tehetségünk szerint segítsük őket. A sors hirtelen változik Atyámfiai, a mi most rajtok történt, legközelebb bennünket érhet, s e mellett emberek és keresztyének vagyunk, s mint illyenek bün nélkül nem hagyhatjuk a szenvedés terhe alatt elveszni ember- és keresztyéntársainkat. Gondoljuk meg, hogy Krisztus ollyba veszi, ha övéi közül a legkisebbel jót teszünk, mintha azt ő magával cselekednénk. E fölött Atyámfiai, lehetnek közöttünk is ollyanok, kik szükséggel és inséggel küzködnek, lehetnek özvegyek, a kik nem képesek erejök teljes megfeszítése mellett sem megszerezni hátramaradott gyermekeiknek a szükséges ruházatot és eledelt, nem képesek kellőleg megadni a szükséges nevelést; lehetnek árvák, elaggott szegény öregek, kik gyengeségök miatt tehetetlenek levén, segedelmet igényelnek, oh Atyámfiai, ezektől ne vonjuk meg kezünket, egyike enyhítse másiknak szerencsétlenségét, Isten ugy áld meg bennünket. Ha az első keresztyének kötelességeiknek ismerték ápolni szegény társaikat, el-

nyomorodott hitsorsosikat, s a legnagyobb szenvedések és üldözések korában is megtevék azt, bizonyosan nekünk kötelességünk az, bár jelenleg nem a legboldogabb időket éljük is, annál inkább, mert nekünk is mondatik a szent apostol által: „Mindenekkel jól tegyetek, leginkább pedig hitetek sorsosival;“ annál inkább, mert azt mondja maga az Isten: Ember! adtam én teneked bőségben kenyeret, a szegénytől te se tagadd meg kezedet.

Keresztyén társaim! Tartsátok meg híven Istennek ezen prédikálását! Kövessétek s cselekedjétek azt éltetekben s a szent és igaz Isten megáld benneteket. Szeressük Istent, ez legyen hálánk az aratási termésért, mert ő előbb szeretett minket. Az legyen az isteni szeretet, hogy az ő parancsolatit megtartsuk. Amen.

Czékus István,
kecskeméti ev. lelkész.

SZÓNOKLATI VÁZLATOK.

1. Nagypénteken. Jelige: Ján. 19, 17. 18. 25—30. Nagypénteket ülünk. Mit akartok látni és hallani e napon? Az igazság vértanuját-e? Ezt Sokratesben is fellelhetitek. Küzdő hőst-e? Illyen is elég van. Olly embert-e, ki szeretetből hal meg? Illyet az élet akárhányat mutat. Ha csak ezeket látnátok Jézusban, nem ülnénk igazi nagypénteket. Itt több van, itt az van, kiről Fil. 2, 11. és 1 Tim. 3, 16. tesznek bizonyságot. De hogy áldás legyen nagypénteki ünnepünkön, nagypénteki szívvel kell ünnepelnünk azt. A nagypénteki szívnek: 1. hivő szívnek kell lennie. A hit a szivnek mintegy keze, mellyel az evangyéliom kincseit megfogja. Hittel járulunk az Atyához és a Fiúhoz. Krisztust csak a hit foghatja meg. Annak a ki nem hisz, sem urszületési, sem feltámadási, sem mennybemeneteli, sem pünkösti ünnepe nincsen. (További kifejtése ezen résznek Fil. 2, 10. Sid. 2, 10. Ésa. 9, 6. 1 Kor. 10, 4. Sid. 6, 20. 1 Tim. 2, 5. 1 Tim. 1, 15. sat. nyomán, melly helyeken épen az van elmondva, mi a Krisztus a hivőkre nézve). 2. szomorkodó szívnek kell lennie. Szomorkodnunk kell, akár tekintsük a haldoklót akár az okot, melly keresztre juttatta. De ezen szomorkodás hit nélkül lehetetlen. (Előadandók Jézus ártatlansága és szenvedései). S ki juttatta keresztre őt? A bűn, az emberek, kik Isten képét veszítve, az istenit gyilkolák meg. Jobbak vagyunk-e mi azoknál? (Egybehasonlítása Jézus üldözői vétkeinek a mieinkkel). Szomorkodjunk tehát magunkon is, és térjünk meg, s ez legyen a szomorkodó szívnek nagypénteki gyümölcse. — 3. Örvendező szívnek is kell lennie. Örvendjünk a nagyság és dicsőség felett, mellyet Jézus a keresztfán tanusított; a felett, hogy annyi kín után kiszenvedett; a felett hogy büneinket eltörlötte.

2. Husvétkor. Jelige: Márk. 16, 1—8. A karácson hangulata az Istenszerétet; a nagypénteké, Krisztus-szeretet; a pünkösté evangyéliom és egyház iránti lelkesedés. S vajjon mi a husvéti hangulat? Mindaz a mi épen mondatott, de sajátképen a feltámadás és örökélet gondolatai képezik a husvéti hangulatot. A kegyes nők nap felköltekor keresték a feltámadott Krisztust. Lássuk tehát a husvéti napot az ő erejében. Ezen nap: 1. világít. (Ezen részben azon tételt kell fejtegetni, hogy Krisztus az örökélet hitét napvilágra hozta, s épen ez által az élet sötét viszonyait is a vigasztalás és remény sugáraival felderíti). 2. melegít. (Itt valamint az első részben a nappali hasonlat rövid fejtegetését előre bocsátva, rajzolandó a tanítványok és rokonok boldogsága, melly Krisztus feltámadása által, a szomoruságot váltotta fel szivökben, — s aztán kiemelendők az élet azon helyzetei, mellyekben egyedül az öröklét hite vigasztalhat, boldogíthat, sat.) 3. érlel, szivünk a föld, mellybe a nap világa és melege béhatandó, hogy termeszszen benne nemes tetteket; bizodalmat a mindentudó, ható s legjobb Atya iránt; bátorságot az akadályok és küzdelmek között; áldozati készséget — hogy mindenek felett szeressük és becsüljük Istennek országát; fáradhatlanságot a jóban; nemes lemondást sat.; mert ezek és hasonlók voltak azon gyümölcsök, mellyeket a husvéti nap Krisztus legelső hiveiben érlelt.

3. Pünkösdkor. Jelige: Csel. 2, 1—13. A pünkösd szent lelkesedés ünnepe. Az volt az első pünkösd és sokáig volt az, mig az egyház küzdött. Miután győzött, a pünkösd megmaradt, de a lelkesedés elpárolgott belőle. Ezen lelkesedés egyes mozzanatai a középszázad végén ismét mutatkoztak, mig a reformátió idejében nagyszerüleg megujult. De az a mi pünkösti panaszunk, hogy ezen lelkesedés is elhamvadott, s van az evangyéli egyháznak bűne, mellyből ki kell tisztulnia. Mellyik az? 1. Első bűne: hogy hitvallásától elszakadt. De mi az ő hitvallása? Avagy csak a tiltakozás-e s tagadása annak, mit azon egyház tanít, mellytől elszakadt? Nem.

testünknek is gondját magadra vetted, s úgy bántál velünk mint tulajdoniddal. Hogy e mai napon is békében felviradtunk, az édes álomban tagjaink és elménk ujulást találtak, és szent házadban nagy neved dicsőítésére egybegyülhettünk, ez is szeretéted ajándéka; Tied ezért is a dicséret és hála!

Életnek és kegyelemnek Istene! adj nekünk érzékeny szivet, hogy el ne felejtkezzünk jótétidről, mellyekben magadat úgy a természet, miként a kegyelem országában megdicsőítetted. Szeretéted hívott minket életre, jó lelked vezérelt mind e mai napig, és világosságod által láttunk világosságot; tartsd fel azért továbbra is rajtunk állandóan jó kedvedet. Világosítsd értelmünket, hogy megismernénk és mindenkor azt választanók, a mi igazi békességünkre szolgál. Gerjeszd lelkünkben a buzgóságot, hogy lennénk mindinkább tökéletesek szolgálatodban, buzgók keresztyén kötelességeink teljesítésében, hogy Te is beteljesítenéd rajtunk kegyelmes igéreteidet. Ne vond meg tőlünk a bölcseség és kijelentés lelkét, hogy megvilágosított szemekkel járnánk a természet templomában. Midőn a szelid éjnek csillagserege dicsőségedet hirdeti; midőn a világító és tenyésztő nap a természet oltárán mint hála-láng minden reggel felgyulad; midőn a hegyek és áldással gazdag völgyek Neked ezüst szinű ködben tömjéneznek; midőn a vidám madársereg dicséretet zúg; buzdítsd fel szivünk szent érzelmeit, hogy mi is bemutassuk hálánkat, és egyesítsük dicséretünket a természet szavával.

Te igaz vagy minden útaidban, cselekedeted hűség és igazság, ereje vagy az erőtleneknek, oltalma a szükölködőknek: azért rád vetjük minden gondunkat. Áldd meg, a mihez e héten is nevedben fogunk; legyen mellettünk mindenütt isteni oltalmad; tartsd meg elménk épségét, testünk erejét és egészségét; viselj gondot szükségeinkről. Adj mindenek felett megelégedő szivet, és atyai gondviselésedbe bízó lelket, hogy a melly részt a világ javaiból adsz, azzal megelégedve és hálásan éljünk, ha mit megtagadsz örömest nélkülözzük, tudván hogy Te örök szeretet

vagy, és áldásidat bölcs kezekkel osztogatod, nem úgy mint mi kivánnók, hanem a mint azt üdvösnek látod.

Öntsd ki áldásod teljességét lakóhelyünkre és határunkra; hazánkra és az anyaszentegyházra. Tedd szent házadat olly magas hegyen épült várossá, melly mind a tudomány tisztasága, mind az élet szentsége által tündököljék a világ előtt. Adj hazánknak békességet; a fejedelmet áldd meg boldog és boldogító országlással, az előljárókat vezéreld az igazság után, a polgárok szivébe töltsd ki a szeretet, egyetértés és szorgalom lelkét. Lakóhelyünket vedd körül a békesség kerítésével, és határunktól háríts el minden csapást. Ime jóságodból rakvák mezeink, szénát teremtesz a barmoknak, a völgyek és rónák gabonával ékeskednek, hegyeink gyümölcscsel gazdagok; ne szakaszd fölbe áldásid folyamatját, szolgáltass alkalmas időt, őrizz szélvészektől, fenyegesd meg a jégesőt, a munkásnak pedig adj erőt, türést, vidámságot, a nap terhének és melegének elviselésére.

Valakik velünk együtt imádnak és segítségül hívnak, méltóztasd mindazokat is szeretetedre. Könyörülj e föld minden lakosain; add hogy a bűnösök jobbuljanak, a szomorú szivüek vigasztalást találjanak, az özvegyek, árvák, szegények tápláltassanak, a betegek meggyógyuljanak, a haldoklók boldog véget érjenek, hogy így az egész világ imádjon Téged és tisztelje jóságodat, mi is az estvét békével elérvén, örömmel hálálhassuk meg jótéteményidet. Amen.

Elődbe terjesztők mennyei Atyánk! szivünk jó kivánságait, és ismered minden szükségeinket; nyisd meg számunkra is gazdag tárházadat, és kegyelmed gazdagsága szerint hallgass meg minket s könyörülj rajtunk, a Jézus Krisztus nevében kérünk. Amen.

Hétfő esti.

A ki hálát ad, az dicsőít tégedet Uram! és ki tiszta szívvel esedezik előtted, annak kérését megadod. Neked mondunk azért

hálát, előtted esedezünk, vedd kedvesen igyekezetünket és segíts szent Lelked által. Amen.

Boruljatok le Istennek okos teremtési az Urnak színe előtt, imádjátok őt és hirdessétek dicséretét a nagy Istennek! mert jó ő és irgalma örökké tart. Az ő hatalmáról szól a napfény és zivatar; az ő dicsőségének bizonysága a legkisebb féreg; az ő jóságát hirdetik a gyümölcscsel díszlő fák, a mezők kalászai, a rétek zöldelő füvei, az égnek zengedező madarai; az ő bölcseségéről és szeretetéről tesz vallást különösen egész életünk folyása. — Ugy van Uram!

Hogyan terjedhetett volna eddig életünk, hogyan dicsérhetnénk most Téged az élők közt, ha kegyelmes gondviselésed reánk ki nem terjed, szereteted meg nem őriz a veszélyek ellen, jóságod be nem teljesíti szükségeinket. Ki nyitá meg ez esztendőn is tárházát, hogy készítsen asztalt az éhezőknek, ki hintett esőt és harmatot a magvetőnek elhintett magvára, hogy a földet felruházza bő terméssel, ki ékesíti meg a hegyeket gyümölcsökkel és háríta el minden csapást. Te vagy az, szeretetnek Istene, ki ezt igérted: megáldom az ő eleségét gazdagon, és betöltöm a szegényt kenyérrel.

De imádjuk és magasztaljuk mindenek felett azon szeretetedet és kegyelmedet, mellyet az emberek idvezítéséhez megdicsőitettél. Felnyitád előttünk a szeretet égét, hogy meglátnók annak dicsőségét Jézus Krisztusban, ki teljes vala kegyelemmel és igazsággal, és olly Atyának jelentetéd ki magadat, ki földi gyermekeinek nem halálát, hanem életét és idvességét akarja. Oktattál is minket mind ez ideig az élet útjára, kiszolgáltattad a kegyelem eszközeit, hivogattál és vonzottál magadhoz, hogy lelkünk igaz boldogságát keresnők és meg is találhatnók.

E napot is azért számlálád napjaink közé, hogy midőn a világiakkal foglalkozunk, a mindennapi kenyérért munkálkodunk, lelkünk idvességéről se felejtkeznénk meg, hanem kérésnénk mindenek felett Isten országát és annak igazságát. — Ha azért

e napon is megegyeztek volna gondolataink, érzeményink, cselekedetink szent igéddel! Te tudod azt legjobban, ki a szív legtitkosabb érzelmeit is vizsgálod és ismered, de megvalljuk magunk is Mindentudó, hogy gyarló bűnös emberek vagyunk, lelkünk kész, de testünk erőtlen, szivünk földhöz vonz. Szakaszd el azért szivünket a világ hiú szerelmétől, ébreszd fel keblünkben és tápláld a mennyei bárány szerelmét, fedezd fel előttünk a bűn veszélyes útját, hogy kerülnénk azt, segélj ha elfáradunk, emelj fel ha elesünk, s cselekedd szent Lelked kegyelmei által, hogy épülhessünk naponként az isteni félelemben, színmutatás nélküli szeretetben, igaz tudományban és alázatosságban. Igy tégy irgalmas Isten! minden embertársainkkal is; világoskodjék arczod felettök, és vezéreld őket szent tanácsodban.

Te vagy a mi oltalmunk és segítségünk; benned bízunk ez estvének idején is. A mint egész életünkben s e nap elfolyt szakaszában velünk voltál, úgy maradj velünk a ránk borulandó sötét éjszakában is, fedezd be mindenható oltalmaddal egész lakóhelyünket, határunkat: mert ha Te nem vigyázasz, hiába minden vigyázat, ha Te nem őrizesz, hiába minden őrizet. Szülj égi harmatot a nap hevétől ellankadt mezőre, bádgyadt tagjainknak pedig engedj csendes és mértékletes álmot, s virassz fel reggelre megujult erővel és derült elmével, s a nap világosságával világosítsd meg rajtunk szent orczádat, hogy szivünk szájunk induljanak fel önként nagy neved magasztalásán. Amen.

Tekints kegyelmes szemekkel Uram! minden hiveidre; a kik benned bíznak, ne szégyenüljenek meg, a kik Téged félnek és keresnek ne fogyatkozzanak meg. Mutasd meg kegyelmesen minekünk is, hogy nem hiába kerestünk Tégedet, és a benned vetett remény meg nem szégyenít. Amen.

Kedd reggeli.

Kivánatos dolog az urnak hálát adni, és dicsőíteni a magasságos Istennek nevét. Áldozzunk azért hálával és fizessük le

a magasságban lakozónak a mi tartozásunkat. Te pedig szeretetnek Istene! éleszd lelkünket, hogy téged illően dicsérhessünk, s hallgasd meg szívből származó könyörgésünket. Amen.

Imádunk tégedet mennyei Atyánk! megindult érzelemmel, és vallást teszünk rólad élő, igaz Istenről. Tiszteljük hatalmadat, melly a világot lételre szólítá; bölcseségedet, melly égben és földön mindeneket czélosan rendelt el és tökéletesen igazgat. De imádjuk különösen, a hála legszentebb érzelmei közt, jóságodat, mellyet minden munkáid, a természet minden adományai érthetőn hirdetnek.

Ugy van világok Ura és Atyja! a te munkáid olly nagyok és sokak, mindeneket bölcsen teremtettél, a föld teljes javaiddal. Az egek dicsőségedet hirdetik, és a csillagos ég seregei ott fent kezed művei. Bár hova tekintsünk földön és égben, mindenütt jóságod nyomaira találunk. Éjjel az ég ragyogó pompája, nappal a melegítő és tenyésztő nap, a természet számtalan adományai ezt mondják nekünk: énekeljetek szívbeli éneket a nagy teremtőnek, neki adjátok meg a dicsőséget és hatalmat: mert nagyok az ő mindenható hatalmának munkái és betölt a föld jóságával.

Az emberek fiairól sem felejtkeztél te meg szeretetnek Istene! A te szavad hívott minket életre, és szerető atyai kezeid vezéreltek mind a mai napig. Tettél szent országod tagjaivá, a Jézus által megszerzett idvesség örökösivé, és kitöltéd szent Lelked kegyelmeit a mi szívünkbe. Mit adjunk örök szeretet! mind ezen jótétidért? Az életért és okosságért, az erőért és vígasztalásért, a békességért és nyugalomért, és minden testi és lelki jókért, mellyekben részesültünk, tied legyen a dicsőség. Neked adunk hálát legközelebb, hogy a mult éjjel is gondviselésed oltalmazta éltünket és javainkat, lakóhelyünket és határunkat.

A mint álmunkból felserkentettél, ugy serkentsd fel szivünket a szíves hálára, buzgó tiszteletre, hogy kegyelmed és szereteted ennyi jeleiről el ne felejtkeznénk, hanem miként te

megdicsőítéd bennünk magadat, ugy dicsőítsünk mi is tégedet egész éltünkkel. Tartsd meg e végre nálunk szent Lelked kegyelmeit, és dicsőítsd meg isteni segedelmedet erőtlenségünkben. Övedezz fel a lélek fegyvereivel, hogy el ne csüggedjünk az élet kisértései és harczai közt. Éleszd bátorságunkat, hogy szemeink egyedül igazságodra nézzenek és szivünk kegyelmednek örüljön. Fedezd fel Uram! mi szolgál idvességünkre, és ha az igaz úton járunk; vezérelj azon minket tovább is, ha pedig az életnek útjától még távol vagyunk, ugy munkálkodjék bennünk kegyelmed, hogy azt buzgón keressük és fel is találjuk. Adj a javuláshoz kedvet és erőt, te vagy ki azt cselekszed, hogy mind akarjuk, mind el is végezzük a jót.

Te ki minden élőt betöltesz élettel és örömmel örök szeretet! éleszd lelkünket, hogy örülnénk áldásidnak. Te, kinek leheletére megújul a föld színe, zöldelnek a mezők és kertek és a föld megtermi gyümölcseit, buzdítsd fel lelkünket, hogy téged illőn dicsérhessen, segélj hogy szivünk örömest szeressen, ki nekünk olly sok jókat adsz. Te, ki azt igérted hogy a vetés és aratás meg nem szünnek, befedezed az egeket felhőkkel és esőt készítesz alkalmas időben a földre, füvet teremtesz a hegyeken, és a barmoknak eledelét megáldod és megőrzöd az aratást, őrizd meg lelkünket és szivünket, hogy ne ragaszkodjunk felettébb a világ mulékony javaihoz és örömeihez, hanem ugy folytassuk éltünket, hogy megérvén amaz égi aratásra, mint tiszta búza takaríttassunk be mennyei csűrödbe. Te ki megnyitod az öröm és áldás kútfejét, minden teremtésidnek, nyisd meg a mi szivünket is, hogy az szent igédet, mint jó magvat, fogadja be s mikért földünk a maga idejében, ugy ez is teremje meg gyümölcsét ama mennyei aratásra.

Fogd fel kegyelmesen azoknak is ügyöket kik a bűnben megkeményedtek, hogy támadnának fel a lelki életre. Vígasztald a szomorkodókat, tápláld az éhező szegényeket, védelmezd az özvegyeket és árvákat, gyógyítsd a betegeket, tölts be kivánatos javaiddal mindeneket.

Örvendeztess meg minket e reggel jóvoltoddal; áldd meg e napnak egész folyasát, adj erőt és kedvet a munkához, mellybe kezdünk, őrizd és szaporítsad javainkat, fordíts el tőlünk minden gonoszt, tüz, víz, jégeső pusztításait. Végre ha az estvét elérjük, nyisd meg szíveinket és ajkainkat; hogy atyai szerelmedért és gondviselésedért megadjuk a tartozó hálát. Amen.

Bemutattuk neked Uram könyörgésünket, nem a mi igazságunkba, hanem a te irgalmadba bízva; hallgasd meg a mi imádságunkat és világosítsd meg arczodat mi rajtunk és adj békességet minekünk. Amen.

Kedd esti.

Uram színed előtt állunk hogy Téged imádnánk. Segélj hogy ne járuljunk hozzád buzgóság és szent komolyság nélkül. Adj nekünk olly szívet, melly Téged igazán dicsőítsen, és kivánságát előtted bizodalommal kiöntse. Engedd hogy a buzgóság teremje meg bennünk gyümölcsét, igazságod világosítsa meg elménket. Amen.

Isten! kit ég és föld dicsőítenek, kitől száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék. Hozzád emelkedik szivünk ez estvéli órán is, mellyre békében eljuttattál, hozzád a hála szent érzelmeivel eltelve, ki ismered szívünk óhajtásait, neked mondunk dicséretet, ki az eget hatalmas szavaddal hordozod, ki megnyitod kezeidet és betelik minden élő örömmel.

Melly igen felségessé tetted Uram! nevedet ez egész földön. A sok ezer élő teremtések kezed munkái; a virágok számtalan sokasága, a mezők arany kalászai, a hegyek jó ízű gyümölcsei hatalmadnak és jóságodnak tanubizonysági. Mi is egyenként szereteted tanui, dicsőséged hirdetői vagyunk. Éreznük hogy bennünk mindenek felett megdicsőítve szereteted és kegyelmed: mert ezt hirdeti egész életünk folyása. Tudjuk hogy

rólunk sokkal inkább gondot viselsz, mint a mező liliomairól, mellyek kezed után olly igézőn öltözködnek, s drágábbak vagyunk, mint az ég madarai, mellyeket olly gazdagon táplálsz, mert e felől biztatást vettünk szent igédből.

Micsoda az ember, hogy ő róla ekképen gondot viselsz? Mik vagyunk, mi örök szeretet; hogy minket lételre hívtál, és az örök boldogságra szent Fiadban elhívtál? Hála és dicséret adassék neked élettünkért, mellyet mind ez ideig megtartottál; hála és dicséret adassék neked az idvesség minden eszközeiért, mellyek által készítesz az örök életre, a kegyelmes várakozásért, mellyel hivogatsz a megtérésre.

Nem mulik el jó Istenünk! egy nap sem, mellyben ki nem öntenéd szerelmedet szivünkbe és életünkre. Áldott légy Uram! a mi lelkeinktől, hogy e mai napon sem hagyád kegyelmedet és jóságodat bizonyság nélkül, ma sem vontad meg tőlünk áldó kezeid, hogy meg ne áldhatnál, nem fogyott ki gazdag tárházad, hogy abból nekünk lelki és testi, mennyei és földi jókat ne oszthatnál. Megtartád elménk épségét, testünk erejét, elősegéled munkáinkat, elhárítád tőlünk a veszélyeket. Az ég harmatjával együtt szállt alá jóságod, a nap éltető sugáriban tündöklött szereteted.

Vajha azért testünk és lelkünk minden tehetségeit a mi jó Istenünk szolgálatára szenteltük volna mindenkor! Ha hűtlenek voltunk Uram! bocsáss meg nekünk a Jézus érdemeért, felejtkezzél el hálátlanságinkról, s ne vond meg tőlünk gondviselő kezeidet, sőt maradj velünk továbbra is szeretéteddel földi áldásid osztogatásában, de főkép szent Lelked kegyelmeit tartsd meg nálunk, hogy lelkünk testünk megszenteltetvén, nagy neved is általunk felmagasztaltassék, és szent országod mindinkább terjedjen.

Te, ki a szíveket mint vizek folyásit igazgatod, igazgasd a világi fejedelmek szíveit is, hogy legyenek Jézus lelki országának jóakarói, szeressék annak dicsőségét, békességét, terjedését. Áldd meg koronás Urunkat, áldd meg országlása alatt ha-

zánkat, nemzetünket békességgel, minden kívánatos lelki és testi áldásokkal. Áldd meg közöttünk a nevelést, s az iskolákat tedd az igaz bölcseség és kegyesség műhelyeivé, bocsátván mennyből áldást mind a tanítókra, mind a tanulókra. Áldj meg végre mindnyájunkat minden szükséges kegyelmekkel, mert benned van a mi bizodalmunk, Te vagy oltalmunk és idvességünk. Ha nehezek kötelességeink, gyámolítsd erőddel, ha ösvényiden tántorgunk, erősítsen meg jó lelked, és tartson meg az idvességre, ha a világ csalogat, térítsd mindinkább magadhoz szíveinket, és tégy dicsőséged eszközeivé, miként eddig szeretéted és kegyelmed példái valánk.

Legyen áldásul rajtunk a bekövetkező éjszaka is, megujítván a csendes álomban elménket és tagjainkat. Háríts el tőlünk minden veszélyt, tartsd meg kedveseinket, javainkat. Virassza fel a holnapi napra is békességben, hogy akkor is magasztalhassuk Felségedet velünk közlött jótéteményidért. Amen.

Vedd kedvesen mennyei Atyánk! alázatos könyörgésünket, és szíveink elődbe terjesztett kívánságait teljesítsd be bölcseséged és szeretéted szerint. Amen.

Szerda reggeli.

Minden jóknak adója felséges Isten! nagy dicsőségünk és boldogságunk ez mi nekünk, hogy Téged lélekben és igazságban imádhatunk, lelki s testi szükségeinket előtted gyermeki bizodalommal kibeszélhetjük. Foglalj el minket egészen tiszteletedre, s úgy munkálkodjék bennünk szent Lelked, hogy imádságunk legyen valóban lelkünknek istenneli beszélgetése. Amen.

Isten, mi nagy, mi felséges a Te dicsőséged! mi szépek és csodálandók a Te műveid! kitöltöd szeretetednek lelkét, és mindeneket részeltetsz gazdag áldásidban. Hol van olly teremtés, mellyről atyailag nem gondoskodnál, melly előtt az öröm forrását bezártad volna? Benned örül minden valami van és éres,

Téged dicsőít az ég és föld, a mennyei seregek, mellyek ott fent tündöklenek, és a féreg melly a porban csúszik, az áldással gazdag hegyek és az arany kalászszal diszlő mezők.

Hát mi, kiket észszel megajándékoztál s a lelki életre ujjászültél, ne adjuk e meg Neked a tartozó hálaáldozatot, mi hallgassunk e ott, hol minden örül?

Áldjátok oh mi lelkeink az Urat, és el ne felejtsétek jótéteményit. Mondjuk ezt az Urnak: mi nagyok és sokak a te cselekedetid mennyei Atya, betölt a világ bölcseségeddel és szereteted javaival. Ha körültekintünk, mindenütt ott találunk, kezeidből áldás csepeg a föld szinére; ha magunkba szállunk, ott is jelen vagy, és érezzük szivünkben kegyelmed erejét; ha a multakra fordítjuk szemeinket, lelkünk megvidámul, mert szeretetedet mindenütt ott találjuk, a jövendő pedig azon édes reménynyel biztat, hogy jó az Ur, és mindörökké vágyon az ő irgalma. — Ha reggel a nap feljő, örülünk az életnek, mert jóságod minden reggel megujul, éjjel pedig a fejünk felett forgó számtalan világok dicsőségedet hirdetik s lelkünket mennybe vezérlik.

Téged kérünk Mindenható, kinek kezedben vannak az emberi szivek, tartsd meg bennünk továbbra is ezen szent érzéseket, hogy mindenkor reád nézzünk, hozzád ragaszkodjunk, előtted járjunk, azt akarjuk a mit te akarsz, Tégedet teremtőnket és Atyánkat szivből szeressünk, s ismerjük el mindenütt hatalmadat és bölcseségedet és szeretetedet. Isten! Te kiterjeszted kezeidet kegyelmesen mindenekre, és atyai szerelmed naponként megáld, hogy minket atyai szivedre vonj. Segélj hogy kövessük hivogatásodat, érezzük atyai gondviselésed dicsőségét, és a hálás szeretet üzzön ki szivünkből minden félelmet, irtson ki minden bünös vágyat. Szenteld meg szivünk érzését és egész éltünket, hogy járjunk igazságban, oltalmazd lábainkat az eleséstől, ajkainkat a hamisságtól. Nyisd meg kegyelmes Isten szemeinket, hogy lássák szereteted nyilvános jeleit, nyisd meg ajkainkat is, hogy jóságodat örömmel magasztalhassuk. Cselekedd áldott lelked által, hogy e mai napon is, mellyre békében felvi-

rasztottál, tulajdonid lehessünk, a világ és test kisértései közt erősen megállván, megmaradjunk szeretetedben s megtartassunk szentségben és ártatlanságban.

Vond el e végre sziveinket a világ vétkes szerelmétől, hogy a földiek mellett az égi örök jókról el ne felejtkezzünk. Mig pedig e földön élünk, bizonyítsd meg irántunki szereteted földi szükséges áldásod osztogatásában is. Add meg közelebb e mai napon is testünknek tápláló javaidat, áldd meg munkáinkat, mellyekhez jó lélekkel fogunk, előmenetellel, őrizd meg személyünket, lakóhelyünket, határunk termését minden ártalmaktól.

Atyai gondviselésedbe ajánljuk Uram! anyaszentegyházadat, lakozzál abban jóvoltod, kegyelmed és szent Lelked által minden időben. Dicsőítsd meg szereteted a mi gyülekezetünkön is, hogy virágozzék ebben az isteni és atyafiui szeretet, uralkodjék az igazság és erény. Dicsőítsd meg szereteted ez egész föld szinén s ennek minden lakosain. Éreztesd meg segedelmedet mindenkivel, hogy minden lélek vallja, hogy Te vagy egyedül Isten! a menny és föld teljes jóságoddal. Amen.

Jó vagy te mennyei Atya! mindazokhoz, kik szent színedet buzgón keresik, és meghallod földi gyermekeidnek szívből ömledező imádságait. Hallgass meg minket is szerető Atyánk, és adj kegyelmes választ minekünk a Jézus Krisztusért. Amen.

Szerda esti.

Keressétek az én színemet és az én orczámat, és megtaláljátok azt, így bíztatsz szent igédben kegyelmes Istenünk, Atyánk! A te színedet és szent orczádat keressük azért mi is ez órában, hozzád folyamodunk gyermeki bizodalommal; kedveljed egybegyülésünket és tiszteletünket, s úgy munkálkodjék bennünk kegyelmed, hogy tiszta szívvel és alázatos buzgósággal szolgálhassuk szent Felségedet. Amen.

Örökkévaló Isten! tökéletes boldogságban és dicsőségben uralkodó mennyei Felség! nem láthat Tégedet halandó szem, és erőtlenebbek ajkaink, mintsem tökéletességidet teljesen kibeszélhetnők. Nem hagytad mindazáltal magadat bizonyság nélkül, és az okossággal bíró ember előtt nem rejtetted el isteni dicsőségedet. A látható világ, melly légyen szavadra állott elő; gondviselésed, melly a világ megtartásában, és az emberi történetek bölcs vezérlésében magát megdicsőíti; lelkünk, testünk, s ezeknek minden tehetségei; az igazság és kegyelem országa, mellyet Jézus által számunkra felnyitottál, mind meg annyi jelei isteni hatalmadnak, bölcseségednek és szeretetednek.

Imádunk azért Téged jó Istenünk, hogy minket neved ismeretére és okos tiszteletére eljuttattál, és az idvesség élő reményére ujjászültél. Imádjuk és tiszteljük gondviselésedet, melly minket tart, veszélyek ellen oltalmaz, s naponként sok lelki és testi jókkal megáld. E mai nap sem vontad meg tőlünk kegyelmed és szereteted; nemcsak éltünket tartottad meg, hanem mennyei és földi áldásodban is részeltettél. Elősegéléd munkásságunkat, megőrzéd egészségünket és békességünket, határunkra nem bocsátál megemésztő ítéletet, hanem a szántóvető és szőlőmíves reményét megtartottad: mellyért dicséret és hála adassék Neked mi jó Atyánknak!

Úgy van Uram! mindeneket bölcsen és szeretettel vezéreltél. Ha értenők gondolatidat, megismernők szeretetedet s a mit nekünk ajándékozasz, lenne ránk nézve áldás és idvesség eszköze. De mi sokszor feledékenyek vagyunk a háladatosságban, hidegek szent neved tiszteletében, hűtlenek parancsolatid teljesítésében, hanyagok gondviselő útaid vizsgálásában.

De mivel úgy jelentéd ki Jézus Krisztusban magadat, hogy Te örök szeretet vagy, azért bizodalommal kérjük és várjuk bűneink bocsánatját. Mellynek is jeléül, ha az Neked dicsőséged, nekünk pedig üdvös, tartsd meg továbbra is földi éltünket, ne vond meg tőlünk áldásidat, s adjad jóra vezérlő kegyelmedet, hogy járhassunk az élet útán. Őrizd meg szájunkat, oltalmazd meg

ajkainkat, ne engedd szivünket gonoszra hajlani, és hogy magunkat hamisság cselekedetibe foglaljuk. Feddj meg minket, ha az szolgál üdvünkre, és azt jó neven veszszük, dorgálj meg, és az ollyan lesz minekünk, mint drága balzsam. Vond el sziveinket a világ hamis szerelmétől, hogy bűneinket eszünkbe vévén, térjünk meg hozzád teremtő és megtartó Istenünkhöz.

Míg pedig e világon élünk, földi javaidból is add ki számunkra a szükséges részt, hadd lássák és érezzék szivеink jóságodat, és legyünk általa mindinkább gazdagabbak a szeretet és kegyesség gyümölcseiben, mellyek megmaradnak az örök életre. Adj megelégedő szivet és benned bízó lelket, hogy ha szűkölködni láttatunk is, ne zúgolódjunk igazgatásod bölcsesége ellen, hanem ekkép tegyünk vallást rólad: Te vagy a mi oltalmunk és idvességünk, — boldog ki benned bízik.

Közelebb a ránk jövő éjszakát tedd békessé és nyugalmassá, fordíts el tőlünk minden veszélyt, s a holnapi nap megujulásával ujítsd meg rajtunk jóvoltodat. Rád bízzuk egészen magunkat, hogy ha élünk Neked élhessünk, ha meghalunk Neked halhassunk meg. Amen.

Bizodalommal járultunk elődbe mennyei Atyánk! s kiöntöttük szivünket halandó és esedező könyörgésünkben; áraszd ki Te is reánk irgalmadat, és hallgasd meg kegyelmed nagyvoltából alázatos könyörgésünket a Jézus nevében. Amen.

Csütörtök reggeli.

Minden kegyelemnek Istene! fölserkentettél minket az álomból, kihoztál a sötét éjszakából; serkentsd fel jó lelked által szivünket és nyelvünket is tiszteletedre, s a buzgó imádságra, melly legyen kedves előtted a Jézus Krisztus által. Amen.

Lélekben s igazságban imádandó Isten, mennynek és földnek teremtője, embereknek édes Atyja! Te nemcsak léteire

szólítád e világot és annak számtalan seregeit, hanem azt hatalmasan, bölcsen és szeretettel is igazgatod.

Neked engedtek azért minden teremtésid, és minden lélek azt vallja, hogy Te vagy Ur egyedül, és Isten mindeneken. Hatalmadról és atyai bölcs gondviselésedről tesz bizonyságot az egész föld; kibocsátod a Te lelkedet, és megujul annak színe; megöntözöd a hegyeket és mezőket a Te lakóhelyedből, hogy megelégíttessék a föld cselekedetidnek hasznából. Hatalmad és atyai bölcs gondviselésed bizonysági minden élő teremtések; mindeneknek szemei rád néznek, hogy eledelt adj nekiek alkalmas időben; midőn Te adsz akkor takarunk, midőn megnyitod kezeidet, akkor betelünk jóveltoddal; teremtesz szénát a barmoknak, és fűvet az embereknek hasznokra, hogy eledelt vegyenek a földből, megvidámítod borral az ember szivét, és megerősíted kenyérrel. Atyai bölcs gondviselésed bizonysági mindenek felett a mi egész életünk. Minden reggel megujult rajtunk jóságod, és minden estve annak eleven érzése kisért nyugalomra. Az elmult éjjel is mindenható védelmedbe ajánlottuk magunkat, és íme úgy bántál velünk mint tulajdoniddal, befedezted személyünket, lakóhelyünket és javainkat oltalmaddal s adtál uj erőt és uj életet.

Mik vagyunk mi oh Isten! hogy rólunk atyailag gondot viselsz? Kisebbek vagyunk minden irgalmidnál, bűnös emberek, kik szent törvényidet gyakran áthágjuk, jóságoddal visszaélünk. Ime azért átadjuk Neked magunkat egészen. Állj mellénk kegyelmeddel, hogy éltünket ne a test kivánságihoz, hanem szent igédhez alkalmaztassuk. Tégy bölcsekké és adj kitartó buzgalmat és bátorságot, hogy vessünk szorgalommal ama mennyei aratásra. Vezérelj szent Lelkeddel, hogy ismerjük útaidat és értsük gondolatidat, s gerjeszd fel lelkünkben azon szent vágyat, hogy keresnénk azt mi egyedül szükséges, s törekednénk az elénkbe tétetett czélra az erkölcsi tökéletességre és nyernénk kegyelmet, mellyel a világ minden javai és dicsősége sem érnek fel. Légy velünk isteni erőddel és áldj meg minket, hogy hasonlí-

tanánk a jó földhöz és teremnénk jó gyümölcsöket. Töltsd be egyszersmind szivünket színmutatás nélküli szeretettel minden emberek iránt, hogy lennénk hajlandók és késsek használni a nekünk adatott ajándékok mértéke szerint.

Terjeszd ki védelmező karjaidat közelebb e mai egész napon felettünk. Adj békességet hajlékainkban, szolgáltass erőt és alkalmas időt a munkához, hárítsd el határinktól mindazon veszélyeket, mellyek reményünket semmivé tehetnék; nyisd meg áldott kezeidet, és töltsd be eledellel és örömmel szíveinket; teljesítsd be minden jó kívánságainkat, és szabadíts meg minden gonosztól; adjad hogy a te oltalmad, a Jézus kegyelme, és a szent Lélek igazgatása alatt tölthessük el e napot, egész éltünket, s érezzük mindenkor azon boldogságot, hogy Te szeretsz és megáldasz minket. Világoskodjék a Te arczod lelki örökségeden az anyaszentegyházon is, és szállíts mennyei áldást annak veteményes kerteire, a keresztyén iskolákra. Takargasd atyai gondviseléseddel hazánkat; császárunkat áldd meg boldog országlással, az egész nemzetet békességgel, az igazságnak adj szabad folyást. Nyugodjék meg isteni jóvoltod minden embereken és minden időben. Amen.

Istenünk, Atyánk! szent színedet kerestük könyörgésünkben, adjad hogy feltaláljuk azt; szükségeinket terjesztettük elődbe, jelenj meg nekünk alkalmas időben segedelmeddel; lelki és testi áldásidat kértük, ne vond meg azokat mi tőlünk; gondviselésedért esedeztünk, fogadj mindenható oltalmadba minket az Idvezítő érdemeért. Amen.

Csütörtök esti.

Te cselekszed mindenható és kegyelmes Isten! hogy mind akarjuk, mind pedig el is végezzük a jót. Szent Lelked jóra vezérlő kegyelme szülte most is bennünk az akaratot, hogy es imádság házában tiszteletedre egybegyüljünk, adj tehetséget is

minekünk, hogy jól és Neked tetszőn végezhessük gyermeki tisztünket a Jézus Krisztusért. Amen.

Jó dolog az Urat tisztelni, és nevének éneket mondani, hirdetni minden reggel kegyelmét, és irgalmát minden estve. Tisztelünk azért tégedet felséges Isten, mennyei Atyánk! ez estveli órán is, hirdetjük kegyelmedet és igéretid igazságát, mert megvidámítál cselekedetiddel, megörvendeztetél kezeid munkáival.

Ki tudná jótéteményidet megszámlálni, mellyek örömre és hálára buzdítanak? Sokak és nagyok azok, többek mintsem felszámolhatnók, nagyobbak mintsem meghálálhatnók. Csak e mai nap is, melly érthető bizonysága szeretetednek! Megóvtad éltünket, szerelmeseinket minden veszélyektől; nem vontad meg tápláltatásunkra szükséges áldásidat, adtál a munkához erőt és kedvet, és hogy imádásod szent helye most is felnyilt előttünk s itt megjelenhettünk, az is a Te jóságod. Leborúlunk azért előtted, imádjuk hozzánk való nagy szerelmedet s dicsőítjük jóvoltodat, mellyet rajtunk megdicsőítettél.

Nagy dolgokat tettél Te mi velünk! így teszünk vallást rólad. Felnyitád előttünk az igazság és idvesség útát, kijelentéd életünk czélját s az ösvényt mellyen járjunk, kijelölted. Melly tiszták Uram! a te útaid és szentek törvényid, melly igen illenek lelki természetünkhöz és méltók a megtartásra, melly nagy boldogság várakozik azokra, kik szent parancsolatid szerint rendelik éltöket. Vajha azért mi is mindenkor parancsolatid megtartásában kerestük volna legfőbb örömünket, igazi boldogságunkat, figyelmeztünk volna intésidre s jártunk volna igéd világánál! De meg kell vallanunk törödelmes szívvel, hogy sokszor eltértünk az igaz útról. Szólottál hozzánk a természet áldásiban, de mi nem figyelmeztünk szavadra; elvettük javaidat, és nem emlékeztünk meg rólad, kitől minden jó adomány és tökéletes ajándék származik; a szerencse napjaiban kevélyked-

tünk, a szomorúság idején zúgolódtunk; e mai napot sem töltöttük el minden fogyatkozás nélkül.

De nem csüggedünk el Uram! hozzád folyamodunk, rád nézünk hívő lélekkel, ki azt igérted, hogy ha harczolunk megsegítesz, ha küzdünk velünk leszesz, ha szenvedünk megvigasztalsz, ha elesünk felsegítesz és kegyelmedbe fogadsz. Jól ismered gyarlóságunkat, ne vond meg azért tőlünk szent Lelked kegyelmeit, hanem találjunk nálad mindenkor segítséget, vezéreld lábainkat a békeség czélja felé, hogy miután ez életet elvégezzük, megnyerjük az örök élet boldogságát.

Töltsd ki szent Lelked kegyelmeit minden hiveidre, hogy azon népet, melly az Idvezítőről neveztetik, a szeretet és bölcseség lelke igazgassa. Áldd meg e gyülekezetet is minden szükséges lelki és testi áldásokkal, törvényidben gyönyörködő szívvel, hogy terjedjen és erősödjék közöttünk szent országod.

Te vagy a mi oltalmunk, hív gondviselésedbe ajánljuk azért a ránk borulandó éjszakában is lelkünket, testünket, kedveseinket, egész városunkat, áldásul tőled vett minden javainkat, minden embereket. Háríts el tőlünk minden veszélyt, ujítsd meg elméinket és tagjainkat a csendes álomban, virassz fel a holnapi napra megujult erővel, egészséggel, szent neved magasztalására, hivatalos tiszteink követésére, szent Fiad nevében és érdemeért. Amen.

Nem vonod meg mennyei Atya! kegyelmedet és szeretetedet azoktól, kik azért buzgón esedeznek. Hallgasd meg azért mindazoknak könyörgéseiket, kik e mai napon hozzád folyamodtak; hallgass meg minket is szeretetnek Istene! és légy kegyelmes hozzánk a Jézus Krisztusért. Amen.

Péntek reggeli.

Neked szenteljük mennyei Atyánk e reggeli órát. Te híven megőriztél minket, és ajkaink szivünkkel együtt dicsőítik neve-

det. Ne vond meg tőlünk kegyelmedet; mi egyedül csak Te benned reménylünk. Amen.

Szeretetnek Istene! minden megujult nap, minden reggel ezt mondja minekünk: Isten földi gyermekeihez mindig közel van, benne élünk, mozgunk, vagyunk mindnyájan, s a természet szájában Isten beszéde van. Adjátok meg a mindeneket szerető Istennek, a világ bölcs igazgatójának a hálás tiszteletet, ki felhozza napját mind a jókra mind a gonoszokra, esőt ad alkalmas időben, és megőrzi az aratás reményét; annak mondjatok dicséretet, ki őriz és gondot visel, szeretettel igazgat és atyailag áld, ki az embernek nemcsak életet ad, hanem földi gyermekeihez mindig közel van, sőt az örök életre is kiterjed kegyelme, ezt mondja egész életünk, ezt kijelentett szent igéd.

Ugy van világok Ura! embereknek édes Atyja! mivel menthetnénk magunkat, ha eget és földet feljárván, Téged nem ugy tisztelnénk és dicsőítenénk, mint legtökéletesebb valót, ha vallást nem tennénk hatalmadról, bölcseségedről, szeretetedről. Mi ne magasztalnánk Tégedet, kinek dicsőségedet ezer nyelv hirdeti, mi, kiket Jézus által megváltottál, és némán vesztegelnénk ott, hol minden teremtés hallatja dicsérő énekét. Uram! méltó vagy hogy végy tisztességet, dicsőséget, áldást: mert Te teremtettél mindeneket, mert Te jó vagy, és irgalmad örökké tart.

Add nekem a Te szivedet, és járj az én ösvényemen, én vagyok a te oltalmad és bátorságod, ugy hangzik a Te szavad; a Te szavad idvesség, a Te útad élet és béke útja, azért átadjuk egészen neked magunkat, ki minket a szent lélek templomává tettél, világosíts, erősíts meg, és készíts el, hogy mint jó termő föld lehessünk gazdagok jó cselekedetekben. Nyisd meg szivеinket és szemeinket, hogy jóságodat, mellynek égben és földön mindenütt nyomaira találunk, hálás lélekkel elismerjük, és teljék meg szivünk szereteted emlékével, hogy a buzgóság teremhessen bennünk jó gyümölcsöt, és nemcsak szóval, hanem tettel is dicsőítsük szent nevedet. Ugy munkálkodjék bennünk kegyel-

med, hogy már e földön az égnek érjünk meg, itt vessünk jó magokat, hogy ott gazdagon arathassunk. Tölts be minket szeretettel, örömmel és erővel, hogy segíthessük felebarátinkat, vigasztaljuk a szomorkodókat, örüljünk az örülőkkel, nyugodjunk meg mindenekben szent akaratodon.

Áldd meg közelebb e napot, mellyre békében felvirasztottál. Tőled világosságok Atyjától, származik minden jó adomány és tökéletes ajándék; kölcsönözz azért nekünk erőt a szükséges munkára, kisérje foglalatosságinkat szent neved félelme, kövesse törekvésinket áldásod. Te mindenható vagy, ki megtarthatod és megsokasíthatod javainkat, ne vond meg azért tőlünk áldó és oltalmazó kezeidet, igazgasd ugy az idő járását, hogy a mező kalászai megfehéredjenek az aratásra, s beteljék a föld népe eledellel és örömmel. Te vagy az örök szeretet, ki kitöltöd áldásod teljességét; éleszd azért lelkünket, hogy meghalljuk és szivünkre vegyük a Te szódat, mellyet az áldással gazdag természet érthetőn hirdet, és mondjuk ezt: Uram! kezeidből vettem a mim van, nem az enyém, hanem tied a dicsőség és dicséret; Te vagy egyedül a legfőbb jó, hozzád kivánkozik azért lelkünk; gerjeszd fel szivünkben a buzgóság tüzét, hogy állandóul hozzád ragaszkodhassunk, s már e földön a menny boldogságát érezzük kebelünkben.

Jó vagy te Uram! és irgalmas mind azokhoz, kik Téged segítségül hívnak; találjanak azért nálad mind azok segedelmet, kik ezt tőled kérik. Világoskodjék kegyelmed a nagyokon és kicsinyeken, légy az elhagyottaknak atyja, a tévelygőknek tanácsadója, a gyámtalanoknak gyámola, a szegényeknek gazdagsága, a betegeknek gyógyítója. Légy segítségül minden embereknek: mert Te mindenekre elégséges és könyörülő Isten vagy. Amen.

A Te hatalmadat magasztaltuk Uram! és a Te kegyelmednek és szeretetednek dicsérete volt a mi szájunkban. — Vedd kedvesen ezen mi lelki áldozatunkat, és tölts be minket lelked

kegyelmeivel, hogy legyünk általad erősek, és örülhessünk Te benned. Amen.

Péntek esti.

Kedves áldozat előtted oh felséges Isten! a tiszta szivből származó hálaadás, és kik gyermeki bizodalommal járulnak hozzád, azoknak könyörgésöket meg nem veted. Ezen hittel és gyermeki bizodalommal járulunk most is elődbe, vedd kedvesen isteni tiszteletünket, és hallgass meg kérésünkben. Amen.

Magasztalunk Tégedet mi Istenünk, és áldjuk nevedet: mert nagy vagy Te, senki veled nem mérkőzhetik, s betölt a menny és föld jóságoddal. Mindenek szemei rád néznek, hogy eledelt adj nekik alkalmas időben, és Te megnyitod áldott kezeidet, és betöltesz minden élőt örömmel, megékesíted az esztendőt jóvoltoddal, és ösvényid kövérséggel csepegnek, meglágyítod a földet esővel, és megáldod annak termését, a völgyeket gabonával gazdagítod, a halmokat örömmel veszed körül, és az oktalan állatokhoz megmutatod jó akaratodat.

Magasztalva szólhatnak Uram! lelkeink is kegyelmes cselekedetidről. Hogy veled egyesülhetnénk, váltságot szerzettél, s atyai kegyelmedet és jóvoltodat velünk közleni mindeddig meg nem szüntél. E mai napon is megnyugodt rajtunk atyai jó kedved; tápláltad testünket és lelkünket, megmentéd veszélytől éltünket, munkáinkban segedelmedet meg nem vontad, elhárítál tőlünk s határinktól minden természeti gonoszokat. Valóban, ha éltünket és jóságodat egybehasonlítjuk, méltán kiálthatunk fel ekképen: mivel fizessünk az Urnak jótétiért, elégtelenek vagyunk azoknak illő meghálálására.

Ugy munkálkodjék azért bennünk szent Lelked kegyelme, hogy szivünk teljesedjék meg szereteted érzésével, s legyünk buzgók szolgálatodban és dicsőítésedben; nyiljanak meg szemeink és szivünk, hogy meglátnánk és éreznénk jóságodat, melly kezed minden műveiből kitündöklik, és ez szülne szi-

vünkben szeretetet és igaz hálát. Világosítsd meg értelmünket, hogy midőn halljuk szavadat, fogadjuk el vezérkezedet, és járjunk azon jó úton, melly hozzád vezet, értsük azon nyelvet, mellyen hozzánk a természet szól, mellynek minden szava azon hatalmas szó, mellyre világok állottak elő, s minden hangja azon bölcs erőt hirdeti, melly a világba éltető lelket adott, azon szeretetet, melly a természet örömkútfejeit felnyitotta.

Minthogy pedig kegyelmed meg nem szünt rólunk mindeddig gondoskodni, szereteted és irgalmad látható jelei szerezzenek lelkünkben jövendőre is bizodalmat, hogy a földi nehéz gondok ne nyugtalanítsák elménket, hanem vessünk ki szivünkből minden kétkedést, adjuk meg Neked a dicsőséget, ragaszkodjunk erős hittel mindenhatóságodhoz, bölcseségedhez s atyai szerelmedhez.

Benned bízunk azért mi Istenünk, Te vagy lelkünk biztos reménye; boldog kinek reménye az erős Isten. — E boldogságban akarunk mi részesülni, s midőn most is bizodalommal kérjük és várjuk oltalmadat, s minden szükséges lelki s testi jótéteményidet, hiszszük hogy kérésünk meghallgattatik.

Illy hittel és reménynyel megteljesedve megyünk el most is szent házadból, és várjuk a megnyugtató éjszakát. Kire vethetnénk gondunkat Uram! híveid kegyes oltalma! ha nem reád, ki hajlandó is, hatalmas is vagy, hogy velünk jól tégy: végy körül azért minket oltalmaddal, mint paizszsal, hogy a holnapi nap felderülésével örömmel tehessünk ekképen vallást: a benned vetett remény meg nem szégyenít.

Nyugtasd meg lelkünket is, megbíztatván bünbocsátó és megszentelő kegyelmeddel. Nyugtass és vigasztalj meg minden nyomorultakat, megjelenvén nekiek szükségök idején a kivánt segedelemmel. — Ne hagyj magunkra Uram! kivált utolsó szükségünkben, a halálban, légy erőnk erőtlenségünkben, világosságunk midőn szemeink elhomályosodnak, és megnyitván egeidet, fogadj be és részeltess az örök boldogságban. Amen.

Dicsőítettük szent nevedet jó Istenünk, s esedeztünk mindenható oltalmadért. Dicsőítsd meg Te is magadat imádságunk meghallgatásában, és fogadj s tarts meg mindenható oltalmadban a Jézusért. Amen.

Szombat reggeli.

Melly nagy kegyelem és boldogság az mennyei Atyánk, hogy Téged lélekben és igazságban imádhatunk, s szivünk jó kivánságait előtted szabadon kiönthetjük. Ugy munkálkodjék azért bennünk szent Lelked kegyelme, hogy ezen szabadságunkkal most is nagy neved magasztalására és lelkünk üdvére élhessünk. Amen.

Lélekben s igazságban imádandó Isten! kész a mi lelkünk, hogy magasztaljon Tégedet, és megnyilnak ajkaink, hogy imádják tökéletességidet, mellyeket miként a természet, ugy a kegyelem országában is megdicsőítettél. Rólad beszél az ég, dicsőségedet hirdeti a föld, és minden teremtés ezt mondja minekünk: kinyitod kezeidet és megelégítesz minden élőt jóvoltoddal. Jóságod megujul minden reggel, és irgalmad, miként emlékezeted, örökké megáll; hatalmad tartja fen a törvényt, mellyet bölcseséged a világ elébe szabott; szentséged szól hozzánk a lelkisméret szavában; igazságod jutalmazza az istenfélőt, bünteti a gonoszt. Egyik nap beszéli a másiknak, egyik éj hirdeti a másiknak, hogy az Ur vezérel és tart meg mindeneket hatalmas kezével, és visel gondot az emberekről. És minden napsugár, minden esőcsepp, minden érütés testünkben, minden hajszál fejünkön azt feleli: hogy az Ur nem messze van senkitől is közölünk, ő benne élünk, mozgunk, vagyunk mindnyájan.

Ugy van mennyei Felség! Téged illet minden dicsőség és hála. Ezt mondják azért lelkeink: boldog az ember ki benned bízik, mert Te vezérled a kegyeseket láthatlan kézzel a bölcsőtől a sírig, Te igazgatod kegyesen és szeretettel sorsunk fonalát; boldog a nép, mellynek Ura az Isten, ott a jóság és hűség

egybetalálkoznak, az igazság és békesség egymást csókolgatják; boldogok vagyunk mi is, hogy megadhatjuk neked a dicsőséget és hálát kegyelmes gondviselésedért, mellyel mind e napig szeretettel kisértél, azon lelki és testi jókért, mellyek minden reggel és minden estve bő mértékben megujultak rajtunk jóságodból.

Te voltál szeretetnek Istene! ki az elmult éjjel is felettünk vigyáztál. A földet éjhomály borítá, és minden elnyugodott, de Te ébren voltál, és szeretettel őrködtél felettünk, és megsegítél, hogy e hét utolsó reggelét békével elérjük, mellyért legyen Felségednek örök hála.

Kérünk mennyei Atyánk! miként a nap megvilágosítá a föld szinét, ugy világosítsd meg rajtunk arczádat, hogy járjunk igazságban és szentségben. Emberek! az égnek és földnek Istene, a ti Atyátok is, legyetek azért méltó gyermekei, szeressétek őt, ki titeket mindenekelőtt szeretett: így szólasz Te hozzánk szent igédben, és mi igyekszünk szivünket tisztán megőrizni, Téged mindenek felett szeretni. Adjad azért nekünk ma is segítő szent Lelkedet, őrizz meg és küldd el a Te világodat és igazságodat, hogy vezérelnének az isteni félelem, a békesség és idvesség útán. Nyisd meg lelki szemeinket, éleszd fel szivünket, hogy megértsük és hálásan tiszteljük a kegyelmet és igazságot, mellyel teljes volt szent Fiad a Jézus Krisztus.

Add tudtunkra legközelebb éltünk rövid és mulandó voltát, hogy midőn a mindennapi kenyérért könyörgünk, kezeinket a szorgalom és munkásság lelke mozgassa, el ne felejtkezzünk az igazságról, lelkünket ne fertőztesse bűn, hanem e mai napon is vessünk jó magokat amaz örökkévaló aratásra, munkálkodjunk híven az Idvezítő nevében, kinek ereje az erőtlenekben megdicsőíttetik.

Viselj gondot földi jóllétünkre és állapotunkra is. Te ismered szükségeinket, cselekedjél azért velünk nem a mi, hanem szent akaratod szerint. Neked ajánljuk földi híveid egész seregét, neveld a hitet, terjeszd az igazságot, irtsd a hitetlenséget,

oszlasd a tudatlanság sötét homályát. Gondviselésedbe ajánljuk hazánkat, annak felkentjét, elöljáróit, evangyéliomi szolgáit, iskoláit és minden polgárait. Neked ajánljuk városunkat, áldd meg azt áldások kövérségével, és vedd körül a békesség kerítésével. A föld népét áldd meg munkája után hasznos jövedelemmel, a házastársakat igaz hűséggel, a gyermekeket engedelmességgel és jó erkölcsökkel. Tölts be minden élőt jóvoltoddal. Legyünk oh Isten! tőled mindnyájan áldottak most és minden időben. Amen.

Minden kegyelemnek Istene! egyedül Te teljesítheted be könyörgésinket. Hallgasd meg azért beszédünket, értsd meg gondolatinkat és jó kívánságainkat, s figyelj elődbe bocsátott imádságunkra, mi királyunk és mi Istenünk, mert mi neked könyörögtünk. Amen.

Szombat esti.

Téged illet mennyei Atya! minden dicsőség és hála; Téged kivánunk mi is dicsőíteni, kik szent házadba egybegyültünk, s neked adjuk meg a tartozó hálaáldozatot: mert jó vagy Te, és irgalmad örökké tart. Szerezz azért bennünk szent indulatokat és tiszta buzgóságot szent Lelked által. Amen.

Tökéletes boldogságban és dicsőségben uralkodó mennyei Felség! Te ugyanazon vagy, és esztendeid el nem fogynak, a mi napjaink pedig hasonlítanak az elhanyatló árnyékhoz; a mi heteink változnak és elmulnak, Te pedig mindörökké megmaradsz, és szereteted szüntelen ujulásban van felettünk.

Ugy van Uram! szereteted és irgalmad gazdagságát hirdeti éltünk elfolyt szakasza, s közelebb e hétnek is minden napjai lelki és testi jótéteményiddel jegyeztettek meg. Nem vontad meg tőlünk szent Lelked világosító és megszentelő kegyelmeit, hanem megtérésre serkentettél, s időt s alkalmat adtál idvességünk keresésére. Földi áldásid osztogatásában is ugy ismerteted meg magadat, mint szerető mennyei Atyánk; megtartád elménk

épségét, testünk erejét és egészségét, hogy munkálkodnánk híven és szorgalommal, megoltalmaztad szerelmeseinket, javainkat, határunk termését minden ártalmaktól, s munkáinkra áldásodat kiterjesztetted.

Mit adjunk mindezen jótéteményidért szeretetnek Istene! neked, ki semmi nélkül nem szükölködöl, kié az egész világ és annak minden gazdagsága, mi, kik minden jót tőled várunk és nyerünk? A mi testünket és lelkünket áldjuk neked élő és kedves áldozatul, és ezt mondjuk dicsőségedre: áldjátok oh mi lelkeink az Urat, és el ne felejtkezzetek jótéteményiről, mert jó Ő, és irgalma örökkétartó.

Vedd kedvesen mennyei Atyánk ezen mi szándékunkat és vallástételünket, s bánj velünk nem a mi érdemünk, hanem a Jézus érdeme s kijelentett atyai irgalmad szerint: mert ha Te perbe fogsz, ki állhat meg igazságod előtt? Mi bűnös és gyarló emberek vagyunk, kik atyai kegyelmeddel sokszor visszaélünk, béketűrésedet a bűnre használjuk, s csak az elmulandó hetet sem töltöttük el minden hiba és fogyatkozás nélkül. Ne vond meg azért tőlünk bűnbocsátó és megszentelő kegyelmedet, hanem vezérelj és erősíts meg a világ és testiség elleni harczban, tarts és nevelj az igaz hitben, szeretetben és keresztyén reményben. Ha bölcseséged jónak látja, hosszabbítsd meg nekünk a kegyelem idejét, s ugy igazgasd elménket és szivünket, hogy szeretetedet eszünkbe vegyük, időnket dicsőségedre s lelkünk üdvére fordítsuk. Taníts meg minket, hogy tudhassuk meg napjainknak rövid voltát, s járhassunk bölcs szívvel, legyünk józanok és vigyázók, állhatatosak a könyörgésben, mert sokak a félrevezető útak és kisértések, vessünk jó magokat ama mennyei aratásra, hogy bár mikor kérje is meg lelkünket az Ur, bizodalommal ajánlhassuk azt Teremtőnk kezeibe.

Tapasztaltuk mennyei Atyánk! hogy Te legkisebb teremtésidre is kiterjeszted gondodat, s rajtunk embereken különösen megdicsőíted azt; azért egész bizodalommal rád vetjük minden gondunkat, tölts be minket jóvoltoddal a szerint, a mint azt

szükségesnek és idvességesnek látod, vidámítsd meg rajtunk arczádat, hogy énekeljünk és vigadjunk minden időben; láttassék meg rajtunk a Te dolgod és a Te dicsőséged az emberek fiain, és erősítsd meg a mi kezeinknek cselekedetit. Most legközelebb a ránk borulandó éjszakában terjeszd ki felettünk oltalmazó kezeidet, hogy ne érjen semmi veszély, fedezd be városunkat, egyházunkat, kedveseinket, javainkat, határunkat, hogy a holnapi napra békességben viradván fel, örömmel szentelhessük meg az Urnak napját. Amen.

Szeretetnek Istene! kihez folyamodnánk könyörgésünkben, ha nem hozzád, kitől származik minden jó adomány és tökéletes ajándék. Hozzád intéztük azért most is alázatos könyörgésünket, azon édes és bíztató reményben, hogy azt meghallgatod. — Fordulj azért hozzánk kegyelemmel és hallgass meg minket, hallgasd meg mindazokat is, kik segedelmed nélkül szűkölködnek, hogy ekképen dicsekedhessünk mindnyájan: Áldott legyen az Ur, ki a mi esedezésünket meg nem veti, sem jóságát tőlünk el nem fordítja. Amen.

Hegedüs,
sárospataki ref. lelkész.

KÁLVIN IMÁI,

mellyeket ő vasárnap és egyéb napokon egyházi tanításai előtt és után a gyülekezet előtt szokott mondani, s mellyek közől a két utóbbit élete vége felé szerzé.

1.

Kezdőima.

Hozzád könyörgünk jó Istenünk és Atyánk, esedezvén néked, hogy fordítsd el arczodat a mi olly sok hibáinktól és vétkeinktől, mellyek által nem szününk meg, haragodat felingerelni ellenünk. És mivel mi felettébb méltatlanok vagyunk arra, hogy megjelenjünk szent Felséged előtt: tekints minket, a Te szerelmes Fijadnak, a mi Urunk Jézus Krisztusnak képében; fogadd el az ő szenvedésének és halálának érdemét elégtételül a mi bűneinkért, hogy ez által kegyelmet találjunk Te előtted. Világosíts fel minket Lelked által, a Te igédnek igaz értelmében; adj kegyelmet, hogy azt igaz félelemmel és alázatossággal fogadhassuk, hogy ez által megtaníttassunk, bizodalmunkat egyedül benned helyezni, Neked szolgálni, Téged tisztelni, szent nevedet egész életünkben dicsőíteni, irántad azon szeretettel s engedelmességgel viseltetni, mellyel tartoznak a hű szolgák az ő uroknak, s a gyermekek az ő atyjoknak, mivelhogy a Te tetszésed szerint, minket is szolgáid és fiaid száma közé hívtál; könyörgünk azért tenéked, akképen, a mint jó Urunk tanított bennünket könyörögni, ezt mondván: Mi Atyánk, ki a mennyekben vagy! stb. stb.

2.

Egyházi tanítás előtti ima.

Hozzád könyörgünk jó Istenünk és Atyánk, ki a bölcseség és világosság minden teljességével birsz, hogy világosíts fel minket szent Lelked által igédnek igaz értelmében; közöld ve-

lünk a Te kegyelmedet, hogy igaz félelemmel és alázatossággal fogadjuk azt. Taníts meg minket a Te beszéded által, hogy bizodalmunkat egyedül Te benned vessük, Néked szolgáljunk s Téged tiszteljünk, hogy így a Te szent neved egész életünkben dicsőíttessék általunk, s felebarátink is, jó példáink által tökélyesbüljenek, teljesítvén irántad azon szeretetet és félelmet, mellyel a hű szolgák az ő uraiknak, s a jó gyermekek édes atyjoknak tartoznak, mivelhogy minket, kegyelmedből szolgáiddá és fiaiddá fogadtál. Könyörgünk is hozzád, a mint a mi jó Urunk, a Jézus Krisztus megtanított minket, ezt mondván: Mi Atyánk! stb. stb.

3.

Végima.

. . . . . Nemcsak mivelünk, hanem a föld minden népeivel és nemzeteivel közöljed Uram a Te kegyelmedet, visszavivén minden szegény tudatlanokat, a tévelygés és sötétség fogságából az idvesség egyenes útára. Támassz e végre igaz és hű prédikátorait a Te igédnek, kik ne a maguk hasznát és dicsőségét, hanem egyedül a Te szent nevednek felmagasztaltatását s szegény nyájuknak idvességét keresik. Irts ki ellenben minden szakadásokat, eretnekségeket és tévelygéseket, mellyek háborgások s meghasonlások magvai a Te népednél, hogy így testvéri szép egyetértésben élhessünk mindnyájan egyetemben. Vezess a Te szent Lelked által minden királyokat, fejedelmeket és előljárókat, kik a Te fegyverednek kormányát tartják, hogy az ő uralkodásuk ne legyen szükkeblüségben, kegyetlenségben és zsarnokságban, sem más zabolátlan gonosz indulatban, hanem igazságban és egyenességben. Hogy mi is élhessünk ő alattok, megadván nekik a tartozott tiszteletet és engedelmességet, s szép békességben és nyugalomban szolgálhassunk Neked, minden szentséggel és tisztességgel. Vigasztalj meg minden szegény nyomorultakat, kiket különböző keresztekkel s gyötrelmekkel meglátogattál; a nemzeteket, mely-

lyekre döghalált, hadakozást, éhséget vagy bármelly más csapást bocsátottál; a szegénység, fogság, számkivetés vagy más testi nyomoruság s lelki búbánat által levert egyeseket, — adj nékiek mindezekhez jó béketürést, mig nem elküldöd hozzájok, a minden nyomorokbóli teljes kiszabadulást. (Ide járul a külön ima az egyes betegekért, kik magukat, a gyülekezet könyörgésébe ajánlották). Különösen, könyörülj mindazon szegény hivőkön, kik e babiloni fogságban az Antikrisztus zsarnoksága alatt állanak: azokon is, kik üldözést szenvednek az igazság melletti bizonyságtételért; erősítsd az igaz állhatatosságban, s vigasztald őket, s ne engedd, hogy a gonoszok és a ragadozó farkasok zsákmányt nyerjenek ő ellenökben, hanem adj nekiek valódi kitartást, hogy szent neved dicsőíttessék meg ő általuk életükben és halálukban. Erősítsd minden szegény egyházaidat, mellyek ma is nyomorganak és háboruságot szenvednek a Te nevedért. Forgasd fel és zuzd szét minden ellenségidnek tanácsait és vállalatait, hogy dicsőséged tündököljék mindenfelé, s a mi Urunk Jézus Krisztus országa növekedjék és terjedjen mindinkább-inkább. Hozzád könyörgünk Uram mindezekért, akként, a mint a mi jó tanítónk és Urunk tanított minket imádkozni, így szólván: Mi Atyánk! stb. stb. Könyörgünk oh jó Istenünk azért is, hogy adj nekünk igaz megmaradást a Te szent hitedben; neveljed azt bennünk napról napra; mellyről ime vallást is teszünk, ezt mondván: Hiszek egy Istenben stb. stb.

Francziából fordította s közli

Révész Imre. *)

*) Lásd: Henry Paul. Das Leben Johann Calvins des grossen Reformators. II-ter Band. Hamburg, 1838. L. 156. Beilage. L. 65—67.

ELŐIMA NYÁRI TANÍTÁSHOZ.

(Révész Imrétől).

Örök Isten, hatalmas Ura és kormányzója e roppant világnak; teremtője és fentartója a szép természetnek! Szivünk érzései s lelkünk gondolati hozzád emelnek minket oh Véghetetlen! s az életnek legkisebb mozdulása a föld kebelén, harsány hirdetője mi előttünk nagyságodnak, bölcseségednek és dicsőségednek.

Midőn látjuk a Te egeidet, a holdat és csillagokat, mellyeket teremtettél: szivünk érzései felbuzdulnak, s lelkünk teljességéből dicsőítünk Téged, ezt mondván: „Mi Urunk Istenünk, milly igen csudálatos a Te neved az egész földön, ki a Te dicsőségedet az egeknek felette felmagasztaltad!

Az egek hirdetik a Te erődet, s kezeidnek munkáját tündökli a kiterjesztett erősség, a csillagokkal rakott égboltozat. Az egymásután következő napok bőséggel prédikálják az igét nekünk, s a sötét éjszakák bölcseségre tanítnak minket. Nincsen beszédök nekik, sem igéjök: mégis meghallatik az ő szavok, s kihat zengésök a földnek minden határira szerteszélyel.

Te szólalsz meg Uram! a felhőknek zengő nyelvével, az égi háborúnak méltóságos harsogásában, hogy lételedről, hatalmadról és dicsőségedről el ne felejtkezzék az embernek fija.

A Te lehelleted hozza elő a vihar szárnyain a sötét felhőket, bevonod azokkal az égnek kárpitját, homálylyal borítván a föld határit, mellyek felett, mint valamelly nagyszerű szentegyházban, dicsőségedet énekli a szélvész üvöltése, s hatalmadról beszél harsány szózattal az égnek zengése.

Te költöd életre a felhők méhében az erős villámokat, Te táplálod, Te mozgatod és kormányzod őket hatalmas kezeddel, félelmet és rémülést terjesztvén, a kevély halandók földi hajléki felett.

Nagy és dicsőséges vagy Te oh Uram! a természetben;

nincs nyelv, melly hatalmadat méltóképen prédikálhatná; nincsen elme és nincsen bölcseség, melly te rólad méltóképen elmélkedhetnék. Micsoda az ember, és az ő dicsőítése ahoz képest, mellyel az egek és az egész természet áldoznak Tenéked?

Te vagy oh uraknak Ura! kormányzója az emberi nemzet sorsának is. Te küldöd el ottan-ottan a vihart, a nemzetek és országok életében is, hogy ez által hatalmadat láttasd a földnek minden népeivel, s öneszméletre juttatván őket, erkölcsi javulásra és tökélyesbülésre emeljed lelköket.

Te küldöd el, oh végetlen hatalom! majd az időknek végén amaz utolsó vihart is, mellynek zúgására összeomlik a világ alkotmánya; midőn az egek nagy csikorgással elmulnak, s az éltető állatok megolvadnak a hévség miatt, a földdel és minden teremtményekkel egyetemben; midőn a nap fénye kialvand, és a csillagok lehullanak az ég kárpitjáról, mint az éretlen gyümölcs, a nagy széltől rázattatván. E vihar, e vihar lészen előhirnöke az utolsó itéletnek, midőn meglátjuk az embernek fiját eljőni az égnek felhőiben nagy hatalommal és dicsőséggel. Amen!

HALOTTI BESZÉD ELŐTTI IMA,

egy több mint félszázadig szolgált kántor felett, ki a vele együtt szolgált s nagy vénséget ért két lelkipásztor után csakhamar meghalt.

(Révész Imrétől).

Örökkévaló Isten, kegyelmes Atyánk a Jézus Krisztusban! a Te lételed nem szenved változást az idők folyamán: Te az vagy ma és lészesz mindörökké, a ki voltál eleitől fogva. Végetlenség és örökkévalóság lakoznak Te körülötted; mi bennünk pedig nincsen állandóság; — elmulik a mi időnk mint az árnyék, s életünk ollyan mint a pára, melly egy kevés ideig tetszik, és azután semmivé lészen!

Midőn kibocsátod a halál és enyészet szellőjét oh Uram! a kevély halandókra: elhervad azoknak minden ékességök; hirök s dicsőségök elenyészik mint a buborék, s a földi jók, miket izzadva egybehalmozának, elmaradnak tőlük a koporsóknál. Nagy és rettenetes vagy Te oh Uram! nem állhat meg senki Te előtted, midőn ezt mondod: „Térjetek a földbe, embereknek fijai!“

Ime bánatra szólítád e gyülekezetet is, midőn rövid idő alatt, elvőd innen a Mózeseket és Áronokat, kik az idők hosszu folyamán át, lélekben és igazságban szolgáltak néked, s híven legeltették a Te népedet. És most végezetre, elszólítád a Te házadnak azon szolgáját is közölünk, ki több mint félszázadon keresztül zengett e gyülekezetben tenéked dicséretet; elszólítád őt, uj éneket adván szájába, a halhatatlanságnak és örök életnek dicső uj énekét, mellyet nem e földi gyarló gyülekezetben, hanem a dicsőült lelkek társaságában; nem töredékeny ajakkal, hanem erővel és méltósággal zeng tenéked már.

Oh Uram! „Te elvetted Jeruzsálemből a támaszokat, a lelkitáplálókat, a jövendő dolgok meglátóját, a vén embereket, az ékesenszólókat, s gyermekeket adtál nékie.“ De a Te hatalmad

megdicsőíttetik ezek által is, és a Te anyaszentegyházad, lelkednek ereje által, megmarad és el nem enyészik. „Nagyok és csudálatosak a Te dolgaid mindenható Ur Isten! igazak és tökéletesek a Te útaid oh szenteknek királya!“

„Taníts meg Uram! kegyelmesen minket, hogy érthessük a mi életünknek rövid voltát s hogy járhassuk bölcs szívvel Te előtted; — láttassék meg a Te dolgod azokon, kik néked szolgálnak, és a Te dicsőséged azoknak fijain.“ Taníts meg Uram! minket, hogy bár elmulik is a mi életünk minden dicsőségével egyetemben: adtál és adsz mégis az igazaknak olly lelki jókat, mellyek megmaradnak mindörökké, mert azoknak kőszikla fundamentoma az, mellynél erősebbet nem vethet senkisem, tudniillik: a mi Urunk Jézus Krisztus. Amen!

EGYHÁZ-SZERTARTÁSI BESZÉDEK.

HÁZASSÁG-SZERZÉSI FORMULÁK.

1.

Az 1525-diki zürichi agendából.

Kedves Atyámfiai! Ezennel tudtotokra legyen, hogy ez előttünk álló pár, névszerint N. N. magukat házas-életre kötelezték, és a czélba vett házassági kötést, előttünk, mint tanúk előtt kívánják megerősítni. Ezért a keresztyén és testvéri szeretet nevében felszólítlak mindnyájatokat, hogy kérjétek az Urat a boldog kezdetért, hogy Istennek akarata szerint, egymással tisztességes szeretetben éljenek, és hogy ne csak a testnek, hanem a léleknek neveljék gyermekeiket, hogy igy e nyomorúságos élet után bírhassák az örökéletet is.

— : Ha valaki találkoznék közöttetek, a ki hibát vagy akadályt tudna a pár között, azt tartsa kötelességének ezennel nyilvánítni: —.

Halljátok az evangyéliomot, melly meg van írva sz. Máténál a 19-dik részben:

„Akkor hozzámenének a Farizeusok kik kisértvén őt, ezt kérdik vala tőle: szabad-e embernek elbocsátni az ő feleségét, akármi vétekért? Ő pedig felelvén, monda: Nem olvastátok-e, hogy a Teremtő az első teremtésben férfiat és asszonyt teremtett volt, és azt mondotta: Annakokáért elhagyja ember atyját és anyját, és ragaszkodik az ő feleségéhez, és ketten lesznek egy testté; azért többé immár nem kettő, hanem egy test: a mit azért Isten egybeszerkezett, azt ember el ne válaszsza.“

Higyjetek Isten igéjének, és gondoljátok meg, hogy Isten szerkezett egybe titeket a szent házasságban, és az Ur parancsolata szerint, egymást hűségesen szeressétek.

Minekutána az egyházi szolga mindkettőjöket külön megkérdezte, kivánnak-e egymással házassági egyességre lépni? és ők igennel felelnek, adja össze kezöket, így szólván:

Ezek szerint te férfiú vedd oltalmad alá, őrizd és szeresd társadat épen úgy, a mint Jézus szereti őrzi egyházát, a ki ezért magát halálra adta. Te pedig nő, férjedet mint uradat és fejedet szeresd, neki minden tisztességes dolgokban engedelmes légy, őt mint férjedet védődnek ismerd. Ti pedig mind ketten, ollyan hűséggel és szeretettel viseltessetek egymáshoz, a millyennel viseltetik a Krisztus egyházához, és viszont az egyház az ő Krisztusához. És a miképen elválhatlan szeretet van Krisztus és az ő jegyese között: ugy legyen tiközöttetek is, az Atyának, a Fiúnak, és a Szentlélek Istennek nevében.

Azután a lelkipásztor ekkint imádkozik:

Oh mindenható Isten! a ki kezdetben egy férfiút alkottál földből, és az ő oldala csontából egy nőt teremtettél, kit neki segítőtársul adtál, hogy ketten legyenek egy test, egymást szeressék elválhatlanul, melly által, minden kétségen kivül azt akartad értésül adni, hogy a férfiú ne egyedül, hanem feleségével legyen, a ki őt segítse, vigasztalja, és az életnek minden baját és fáradságát könnyebben hordozza, és a test nyugtalanságának orvosszerét benne feltalálja. Uram! ki örök igédben ezt mondád nekiek: Gyümölcsözzetek, szaporodjatok, és töltsétek be a földet, és ez által az egész emberi nemzetségbe a pároséletnek ősileg kinyomott képét kitörölhetlenül beirtad, mellyhez Adám, Ábrám, Izsák és Jákób, és minden szent patriárkák magukat tartván, a házassági szövetség elválhatlan kötésében éltek. Oh Uram! Te a ki szent Lelked által, a szent és fertelmesség nélkül való házasságot, mind a két szövetségben olly annyira magasztalod; ellenben a tisztátalanságot annyira utálod és megbünteted, hogy semmi kétségünk nincs a felől, mintha igéd és rendelésed még ma is ne volna tetsző Te előtted; Uram! Te, a ki a házasságnak illyen kötésében, a Te kimondhatlan atyai szerelmednek minden értelmet fölülmuló titkát akartad kimutatni, a mennyiben

a mi lelkeinket, az igaz hitnek és hűségnek házassági kötésében kivántad magadnak éljegyezni; kérünk, Uram! szivünk szerint, hogy e párt, melly hitben és a Te félelmedben lépett házassági szövetségre, tekintsd meg kegyelmesen! mert Te vagy minden dologban a kezdet, a közép, és a vég. Add nekik a Te kegyelmedet, hogy ama magból, mellyet szivökbe vetettél, jó és szent gyümölcs teremjen! Kössd egybe őket elválhatlan igaz szeretettel, hogy az általad kötött szövetséget senki fel ne bontsa, vagy meg ne törje! Áldd meg őket, mint hajdan megáldottad a Te hiveidet, Ábrámot, Izsákot és Jákóbot! A szomorúság keserű vizeit változtasd a Te gazdag-kegyelmü vigasztalásod édes borává, hogy a páros élet mindennemü fájdalmát hittel és szeretettel viseljék, és boldogul Neked éljenek mindaddig, mig Te, oh örökké élő Jegyesünk! beviszed őket ama mennyei nagy menyekzőbe. Amen.

Egy más ima.

Mindenható Isten, mennyei Atyánk! Minthogy ez uj párt a szent házas életre elhívni méltóztattad, és valamint kezdetben láttad, hogy nem jó az embernek egyedül lenni, azért rendeltél mellé segítőt, hogy ketten legyenek egy emberré: úgy most is kérünk alázatosan, adjad e házaspárnak a Te szentlelkedet! hogy jóságodban vetett erős bizodalommal járjanak Előtted, minden kisértést meggyőzzenek, és tisztességes fenyítékben egymást javítsák, építsék. Áldd meg őket, mint hajdan megáldottad a Te szolgáidat Ábrámot, Izsákot és Jákóbot! hogy testök gyümölcsével Téged dicsérjenek, magasztaljanak, és őket a Te dicsőségedre, és felebarátik javára felnövelhessék. Hallgass meg minket mennyei Atyánk a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

Menjetek el békességgel!

2.

Az alrajnai agendából.

Minthogy közönségesen a házaspárak a bün miatt esnek sokféle kisértetbe; hogy tehát ti N. N. — kik házassági szövet-

ségteket, a keresztyén egyház előtt, Isten nevében kivánjátok megerősítni, — szivetekben meggyőződjetek a felől, hogy Isten titeket e kisértetek között el nem hagyand: halljátok meg Isten beszéde szerint, hogy a házasság Istennek tetsző rendelés, és nagyon tiszteletre méltó; épen azért ő a párokat megáldja, megsegíti, — a paráznákat, a házasság-rontókat pedig megitéli.

Először is tehát tudnotok kell, hogy Isten, a mi Atyánk, miután a mennyet és földet, és mindent a mi azokban van, teremtette volna: az embert a maga képére és hasonlatosságára teremtette, — hogy lenne Ur minden állatokon a földön, a tenger halain és az égnek madarain. És minekutána az embert teremtette, így szólt: Nem jó az embernek egyedül lenni; szerzek neki egy segítőt, ki ő előtte legyen. Ekkor az Ur mély álmot bocsátott Ádámra, és Ádám elaludt, és az Ur kivette oldala egyik tetemét, és helyét hússal töltötte meg, és az Ur az oldaltetemből egy asszonyt teremtett, és odavitte Ádám elébe. Akkor monda az ember: Ez az én csontomból való csont, és az én testemből való test; ezért elhagyja ember az ő atyját és anyját, és ragaszkodik az ő feleségéhez, és ketten lesznek egy test.

Ezért nem szabad kételkednetek a felől, hogy a páros élet kedves ne volna az Ur előtt, mivelhogy Ádámnak maga teremtett párt, és maga adta Ádámnak feleségül, maga kezével vezette Évát Ádám elébe. Ezért tisztelte meg maga Jézus is a házasságot jelenlétével, csodát tevén és ajándékot adván a kánai menyekzőben; azt akarván ez által bizonyítni, hogy a házasság tiszteletes legyen mindenek előtt, és hogy ő a házasokat mindenkor segíti, ott is hol legkevésbbé gondolnák.

Hogy pedig ti a házasságban istenesen éljetek: tudnotok kell az okokat, mellyekért Isten a szent házasságot rendelte.

Az első ok ez: hogy egyik a másiknak hűséges segítőtársa legyen minden dolgokban, mellyek az ideig való és örökéletre tartoznak.

A másik: hogy ha Isten őket magzatokkal megáldja: azokat az Isten ismeretében, az ő dicsőségére neveljék.

A harmadik: hogy mindegyik kerülje a tisztátalanságot és a világi gonosz kivánságokat. Mert a paráznaság eltávoztatásáért, szükség hogy mindegyik férfiúnak tulajdon felesége legyen, és mindegyik asszonynak tulajdon férje; hogy így minden, ki ahoz megérett, és szüzesség ajándokával nem bír, Isten parancsolata szerint, keresztyén rendeletből, szüléinek vagy gyámjainak tudtával, köteles legyen házas-életre lépni, hogy így a mi testünk, az Istennek temploma, meg ne fertőztessék. Mert a ki az Istennek templomát lerontja, azt hasonlatosképen az Isten elrontja.

Azután tudnotok kell, mint kell magatokat Isten igéje szerint, egymás irányában viselnötök.

Először tudja meg a férj, hogy Isten tette őt az asszonynak fejévé, hogy tehetsége szerint azt okosan vezérelje, igazgassa, vigasztalja, oltalmazza, miképen a fej igazgatja az egész testet, miképen maga a Krisztus is feje, bölcsesége, vigasztalása, és segítsége az ő egyházának. Ezenkivül szeretned kell feleségedet, mint tulajdon testedet, valamint Krisztus szerette az övéit; ne légy hozzá kegyetlen, hanem lakozzál vele értelemmel, és mint gyöngébb edényt megbecsüld, mint veled ugyanazon kegyelem részesének, neki tisztességet adj, hogy imádságtok gátolva ne legyen. És minthogy Istennek parancsolata szerint a férfiúnak arcza veritékével kell enni kenyerét, szorgalmasan kell hivatalodban forgolódnod, hogy házad népét Isten után becsülettel táplálhasd, és a szükölködőknek is szolgálhass valamivel.

Viszontag néked nő tudnod kell, mint kelljen magadat Isten rendelése szerint férjed iránt viselned. Tisztelni, szeretni kell őt, s engedelmesnek lenni minden tisztességes dologban, mint uradnak, valamiképen a test a fejnek, az egyház a Krisztusnak engedelmes. Ne uralkodjál a te férjed fölött, hanem légy csendes; mert Ádám először, azután Éva teremtetett Ádámnak segítő-társul. Az eset után Isten Évának, s Éva személyében mondá az asszonyi nemnek: A te akaratod a férfiúnak alávettessék, és ő legyen a te urad. Isten e rendeletének te ellent ne

állj, hanem inkább kövesd Isten parancsolatát, és a szent asszonyok dicséretes példáját, kik Istenben bíztak, és férjeiknek engedelmesek valának, miképen Sára engedelmes volt férjének Ábrámnak, és őt urának nevezte. Segítő-társa légy férjednek minden szabados dolgokban, — gyermekidre és házadra gondot viselj, — minden világi pompa nélkül, tisztességes egyszerűségben járj, — hogy annak idejében egyebeknek is jó példát adhass.

Azért is N. N. miután megértettétek, miképen szerzette Isten a házasságot, és mit parancsol nektek az Ur: akartok-e ugy élni a szent házas életben, mint azt itt a gyülekezet előtt valljátok és fogadjátok? kivánjátok-e hogy házasságtok megerősíttessék?

Feleljetek: Igenis.

Azután igy szóljon a lelkipásztor:

Mindnyájatok, a kik jelen vagytok, tanúk legyetek; ha pedig valakinek értésére esett volna, hogy valamellyik más személyhez volna kötve, vagy egyéb akadály jött volna közbe: tartsa kötelességének azt ezennel feljelenteni.

Ha senki ellent nem mond, folytassa az egyházi szolga:

Minekutána senki ellent nem mond, és akadály nincs: úgy erősítsen meg a kegyelmes Isten feltett jó és szent szándéktokban, és legyen a kezdet az Urnak nevében, a ki teremté a menynyet és a földet!

Az egyházi szolga a vőlegényhez fordul:

N. N. ismerd meg az Isten, és a szent gyülekezet előtt, hogy házastársul vetted és veszed N. N., a ki itt jelen van, és fogadd, hogy őt szereted, soha el nem hagyod, és mint egy jámbor istenfélő férfiu feleségének tartozik, tisztességesen eltartod és táplálod, — hogy vele szentül, kegyesen élsz, mint az Isten igéje, és az evangyéliom parancsolja, — hitet, hűséget tartasz mindenkor.

Mondjad: Igen.

A menyasszonyhoz:

N. N. valld be, Isten és a szent gyülekezet előtt, hogy férjül és hitestársul vetted és veszed N. N., ki itt jelen van. Fogadd, hogy neki engedelmes lész, — neki szolgálsz és segítesz, — vele szentül, kegyesen élsz, — iránta hitet, hűséget tartasz mindenkor, mint azt egy jámbor és hűséges nő tenni köteles, az Isten igéje, és a szent évangyeliom kivánata szerint.

Mondjad: Igen.

Az egyházi szolga adja egybe kezöket, és mondja:

Az irgalmasságoknak Istene és Atyja, ki titeket kegyelme által a szent házasságra elhívni méltóztatott, kössön egybe igaz hűség és szeretet által, és áldjon meg titeket! Amen.

Halljátok már meg a szent évangyéliomból, millyen erős kötés legyen a házasság, ugy a mint meg van irva sz. Máténál a 19-dik részben.

„Akkor a Farizeusok kisértvén Jézust, ezt kérdik vala tőle: Szabad-e embernek elbocsátnia az ő feleségét, bármi vétekért? Ő pedig felelvén, monda: Nem olvastátok-e, hogy a Teremtő kezdetben férfiat és asszonyt teremtett volt, és azt mondotta: Annakokáért elhagyja ember atyját és anyját, és ragaszkodik az ő feleségéhez, és ketten lesznek egy test. Azért többé immár nem kettő, hanem egy test. A mit azért Isten egybeszerkeztett, azt ember el ne válaszsza. Mondának neki: Miért parancsolta hát Mózes, hogy a férfiú elválásról szóló bizonyságlevelet adjon az ő feleségének, és azt elbocsássa? Felele nekiek: Mózes a ti szivetek keménységiért engedte volt meg nektek, hogy feleségiteket elbocsássátok: de nem ugy volt eleitől fogva. Mondom pedig nektek: Hogy valaki elbocsátandja feleségét, hanemha paráznaságért, és mást veend, — parázna lészen az; és a ki ok nélkül elbocsátott asszonyt veend feleségül, — az is parázna lesz.“

Higyjetek az Ur Jézus szavainak, és győződjetek meg a felől, hogy a mi jó Istenünk kötött egybe titeket a szent házas életre, és vegyétek mint Isten kezéből mind azt, a mi titeket

ezen állapotban érhet, — vegyétek hálával és egész béketüréssel Istentől, ki titeket egybekötött! Amen.

Jertek, imádkozzunk:

Mindenható Isten! ki jóságod és bölcseséged áldásit minden renddel és teremtésiddel közlöd, és a ki kezdetben megmondád, hogy nem jó az embernek egyedül lennie, és azért segítőtársat is adtál neki, ki ő előtte legyen, és ugy rendelted, hogy kettő legyen egy, — a ki meg is büntetsz minden tisztátalanságot, — kérünk Téged, hogy minekutána ez előttünk álló párt, a szent házaséletre elhívtad és egybekötötted: most már add nekiek a Te szentlelkedet, hogy ők igaz erős hitben szentül, kegyesen együtt-éljenek, és isteni akaratod szerint minden gonosznak ellentálljanak! Áldd meg őket, Uram! valamint Ábrámot, Izsákot és Jákóbot, a Te szolgáidat, hajdan megáldottad! hogy mint ugyanazon szövetségnek örökösi, mint a régi kegyes atyák, kegyes gyermekeket nyerjenek Tőled, és azokat istenesen nevelhessék a Te szent neved dicsőségére, az emberek javára, és a szent évangyéliom terjesztésére! Hallgass meg, irgalmas Atyánk! szent Fiadért az Ur Jézus Krisztusért! Amen.— Mi Atyánk sat.

Halljátok meg Istennek igéretét, ugy a mint meg van irva a 128-dik zsoltárban:

Boldog az ember, a ki féli az Urat, és az ő útaiban jár.

A te kezednek munkájával táplálod magadat. Boldog lész, és jól lész dolgod.

A te feleséged mint a termő szőlő a te házadban.

A te fiaid mint az olajfának ágai a te asztalod körül.

Ime! így áldatik meg a férfiú, a ki féli az Urat.

Megáld téged az Ur a Sionból, és meglátod Jerusálem javait, életed minden idejében.

És meglátod fiaidnak fiait, és az Izrael békességét.

A mi jó Istenünk adjon nektek kegyelmet! és adja, hogy minden jóban részesülve soká és szentül élhessetek együtt! Amen.

LELKIATYÁSKODÁS KÖRÉBŐL.

A KRISZTUSBANI KIJELENTÉS FEJTEGETÉSE. *)

(Folytatás).

A természetfeletti s közvetlen kijelentés ellenei ezt az ellenvetést is szokták tenni: „Az Istennek, mint az emberi nem nevelőjének bölcseségével nem egyeznék az meg, hogy némelly igazságokat természetfeletti módon közöljön az emberekkel; — hiszen ez által az ismerő tehetség természetes és önmunkás kifejlődése akadályoztatnék, — s a lélek elbéníttatnék, lealacsonyíttatnék.“ — A ki ezt állítja, — az a közvetlen kijelentést úgy képzeli, mintha Isten bizonyos jegyeket az emberre, mint viaszra, ennek tudta s akaratja nélkül nyomna rá. Hát Isten a maga felsőbb erejét az ember önerejéhez nem hozzá kötheti-e, — hogy ez által az emberi lélek önereje is magasb munkásságra képesíttessék? Avagy ezen két tényező összeműködése képtelen-e, — sőt a természeti nagyobbszerű, — például villanytünemćnyekkel, nem analog jelenet-e? — Vagy talán a tanítvány értelme elbéníttatnék az által, ha a tanító bizonyos fogalmakat közöl ő vele? — vajjon nem inkább arra ébresztetik és segíttetik-e ez által, hogy a tanító gondolataiba belépjen, s azokat önerejével átgondolja s feldolgozza? — Az igazságot, ha illy módon közvetlenül jő is az Istentől, az ember mint sajátját öleli. Nem erőszakkal tolakodik az az ő nyakára: hanem önkéntesen akar általa felismertetni. — És épen a Krisztusbani kijelentés, nem valami bezárt tanépület, melly, mint fogház, rabjaivá kivánná tenni a lelkeket; — hanem csak nehány alaptételeket ád eleikbe azoknak, bővebb kifejtés és alkalmazás végett, — mellyek egykor gazdag és jótékony gyümölcsöket termendenek. És ha ezen tételeket isteni tekintélylyel adja fel: vajjon a gazdag eredmény nem igazolja-e a fellépés tekintélyét? — és vajjon megalacsonyítja-e magát a lélek az által, ha illyen tekintélyt maga felett elismer? — Sőt maguk a kijelentés titkai (mysteriumai) is, — épen mint a természet titokteljes mélységei, —

*) Lásd Prot. Lelk. Tár I. köt. második füzet 133. lap.

megannyi gondolatébresztő, lélek erejét gyakorló tételek, — mi már eddig is részben történelmileg bebizonyult; — s ki állítná azt, hogy a lélek ereje — főként ha e földi bilincseket tőle elgondoljuk, — határozott korlátok közé volna szorítva? — Igen elmésen hasonlítja *Lessing* ezen, a kijelentésben elénkbe adatott, tiszta hitczikkeket ollyan fensőbb mathematicai képletekhez, mellyeket a tanító tanítványinak tudtára ad, azért hogy azok, mint eredmények, a tanítványok gondolkozását s működését helyes irányon vezessék, s a czéltól eltévelyedni ne engedjék; — vannak kik ezeket utólagosan önerejökkel is kifejtik, — de vannak gyengébbek, kik csak tekintélyre fogadják el, — azonban az alkalmazásban amazokkal egyenlően használják.

Távol tehát attól, hogy az isteni közvetlen kijelentés fogalma kártékony s lealacsonyító beavatkozásnak tetszenék az emberi dolgokba: sőt annál természetesebbnek, jótékonyabbnak s kivánatosabbnak tünik az fel, minél tisztábban s élénkebben fogja fel az ember Istennek emberekhezi viszonyát. — Hiszen nevelő nélkül az ember, valamint ma, ugy hajdan, és eredete elsőbb epocháiban is semmire sem mehetett volna. És habár ma egyik ember nevelője a másiknak: de ki volt az ember első nevelője, hanemha az Isten? — és ezen első nevelés történhetett-e másként, mint Istennek az ember lelkére közvetlen befolyása által? Bizony az emberi nem bármelly irányu első képzését, — magát a beszédet, — annyival inkább azokat a tiszta s magas vallásos eszméket, mellyek a hajdani őseredetü vallások romjai közül fel-felcsillámlanak, közvetlen isteni segély, nevelés, tanítás nélkül kimagyarázni nem lehet. — És ha az első szükségnél az isteni segély közvetlenül közbejöttét elismerni kénytelenek vagyunk: avagy képtelennek tarthatnók-e annak erélyes beavatkozását Jézus idejében, — midőn az egész világon elárad istentelenség annyira kivánatossá tette ezt? „Wo die Noth am grössten, dort ist Gott am nächsten.“ — Érdekes a mély gondolkozásu *Fichte* tollából e nyilatkozat: „Egy fensőbb lény fogta fel ügyét az első embernek, — épen ugy, mint az egy régi, tiszteletre méltó okirat — a Genesis — előadja, — melly általában a legmélyebb jelentésü s legmagasztosabb igazságokat tartalmaz, — a melly előtt minden philosophia utoljára is, tisztelettel meghajolni kénytelen.“ — És midőn egy Plato annyira kivánatosnak találta az isteni közvetlen segélyt, hogy panaszra fakadna a felől, melly nehéz, sőt lehetetlen embernek

feltalálni a mindenek Atyját, *εἰ μη Θεος ὑφεγειτο*; — midőn egy Socrates, legnagyobb boldogságnak tartván az Istenek akaratjának tudását, — de meggyőződvén a felől, hogy azt emberi okoskodás útján megtudni nem lehet, — annyira ment, hogy e végre a jósláshoz folyamodást ajánlaná; — midőn a kegyes görög költő Sophoclestől ezt olvassuk: „ha az isteni dolgokat maguk az Istenek ki nem nyilatkoztatják: átjárhatod eszeddel az egész világot, — nem fogod azokat soha felfedezni“: — képzelhetjük milly lelkesedéssel fogták volna azok hallani a menynyei szót: „Isten jelent meg a testben;“ — mig ma sok esztelen bölcselkedő azt gondolja, hogy ő az isteni kijelentésre nem szorult. — És ennek oka az, mert sokan, még a jobb fők közül is, azon kérdés iránt: *mi viszonyban legyenek egymáshoz az ész és a kijelentés?* — nem birnak tisztára jőni; — sőt sokan, vagy azért hogy habozóknak ne láttassanak, — vagy mert ferde nézetöket túlbecsülik, — egyiknek a kettő közül tulajdonítanak mindent, — a másik kizárásával. — Kisértsük meg ez igen érdekes kérdést fejtegetni, — s ha lehet, tisztára hozni.

Az *ész*, vagy azon tehetség, melly az embert az állattól specifice megkülönbözteti, — s mellynek lényege az emberi és isteni dolgok feletti gondolkozásban, itéletben, okoskodásban, vizsgálódásban áll, — a positiv isteni kijelentés irányában is, a ker. vallás kezdetétől fogva, bár különböző alakban s módosulatokban, de mindenkor kitüntette a maga érvényét. Mert az embernek, mihelyt tisztább öntudatra ébred, vagy akarja vagy nem, gondolkoznia, itélnie kell; — az ész, ha mindjárt el akarná is azt valaki nyomni, ösztönszerüleg éledez, — és legalább felfogásmódjában, rendezésében, fejtegetésében s megitélésében még az ollyan igazságoknak is, mellyek nem benne születtek, de kivülről adattak elébe, érvényessé teszi magát. Ezen kényszerítő hatalmát az észnek érezték még azok a keresztyének is, kiknek elvök volt rabul adni azt a hitnek, — érezték legalább az egyes tanok magyarázásában s igazolásában. — Az észnek a kijelentés tartalmára beavatkozása szülte eleitől fogva mind e mai napig a keresztyén dogmák alakjait s a hittani különböző rendszereket. — Azonban a ker. hittan történelmében egész a 17-dik századig uralkodó principium volt az, hogy az emberi ész, mint tanítvány, az isteni kijelentésnek, mint tanítónak alárendeltessék; — bár ezen alárendelés az egyesek által most több, majd kevesebb önzéssel, — most szabadabb, majd szolgaibb szel-

lemben gyakoroltatott. És habár némellyek részint phantastica speculatiókra tévelyedtek, — részint a véges értelem fogalmait a keresztyén igazság mértékévé tették: mégis a theologusok közötti különbség nem abban állt, hogy az észt a kijelentésnek egyik alá, másik felibe rendezte volna, — hanem csak a bibliai tanczikkeknek különböző magyarázatában, s onnan húzott következtetésekben. — Jelesen a középkorban sok gondolkozó fők (a Scholasticusok) érezték annak szükségét, hogy a hitczikkek az ész előtt is tisztákká s felfoghatókká tétessenek, — s a ker. vallás tartalma az értelem előtt is igazoltassék. De elégnek tartották, csak a meglevő, — nem annyira bibliai mint egyházi tan mellett maradni, — s a positiv hitet a tudóssal kibékéltetni. — Még a reformátorok is messze voltak attól, hogy az emberi észt a Krisztusi kijelentés tartalmának fölibe emeljék, — bárha az ész használata felőli nézetben nem épen egy értelemben voltak, — mint például Zwingli Luthernél e részben több szabadságot követelt. — De a mint az idő folytán az emberi ész gyarapodott; — a mint a 17-dik század folytán sajátságos alakban kezdett képződni a philosophia; — a mint a természet, népek s nyelvek ismerete körül történt uj felfedezések, s idegen vallásrendszerek megismerése által az ész láthatára inkább inkább tágult, s az emberi lélek magasabb öntudatra éledt: ekkor mindinkább érezhetővé vált azon szükség is, hogy a nyert tudomány a vallásos ismeretekre alkalmaztassék, — s a kijelentés tanai a tudomány állásával összhangzásba hozassanak. (Cartes, Leibnitz, Wolf). — Azonban az emberi lélek itt meg nem állapodott, — hanem tudásának kevély érzetében, csakhamar fölibe is kezdte emelni magát a kijelentésnek, — s nemcsak kivonta magát annak gyámsága alól, hanem ellenségesen is kezdett vele szembeszállni. — Innentől fogva az észnek a kijelentés, vagy ennek amaz feletti elsőbbségét s tekintélyét illető küzdelem hova-tovább nyiltabbá s határozottabbá lőn; — és ezen ellenkezésekből kiképződött ama két theologusi párt, — a *supranaturalismus* és a *rationalismus*. — Ez utóbbi az ész önállóságából indul ki, — és ezt a vallásos igazságok egyedüli kútfejének, egyedüli illetékes birájának tekinti; ugy hogy csak azt lehessen igaznak s hitelre méltónak tartani, mi ennek itélőszéke előtt megállhat, s mi ennek ideáiból lehozható. — A supranaturalismus ellenben, a magára hagyatott emberi ész elégtelen voltából indul ki, — s annál fogva fensőbb segély közbejöttét, — s az emberi ismeret-

nek isteni tanítás alá rendelését szükségesnek állítja. — Nem kell gondolni, mintha ezen ellentétes vitatások a ker. egyházra, tanra s életre csak kárt s veszélyt hozhattak és hoztak volna; — sőt mivel ezekben az emberi öntudat bizonyos tényei s szükségei merültek fel, — egyik pártnál egy, — másiknál más neműek: kétséget nem szenved, hogy ezeknek egymást ki kell egészítniök, — és e vitatkozásoknak a valódi keresztyénség élénkebb és kimerítőbb felfogását s elsajátítását elő kellett s elő kellend mozdítniok, — mit a viták történelme már eddig is igazol. — De veszélyessé válhatnék az igaz keresztyénségre egyik párt ugy mint a másik, ha túlságig hajtatnék, — vagy ha azon túlzás, mellybe most egyik, majd másik esett, mély gyökeret verhetne; — mi ellen dolgozni az apologeticának egy fő feladata.

Hogy az ész és kijelentés egymáshozi viszonyára nézve tisztába jöhessünk: legelsőben is ezen fogalom felől „ész" legyünk magunkkal tisztában. — Az észt gyakran ugy határozzák meg, miszerint az lelkünknek ollyan ereje volna, melly által az érzékfeletti dolgokról valódi és bizonyos ismeretet nyerünk. — Ha ez állna: ugy isteni kijelentésre semmi szükség sem volna; legalább azzal az ész egyenlő tekintélylyel birna. Azonban ez az észnek csak önkénytesen adott s nem valódi fogalma. — Némellyek olly önállóságot tulajdonítnak az észnek, miszerint az a történelemtől s a tapasztalástól egészen független volna, — s az által az ember önmagától égen s földön mindent megtudhatna. — De illyen ész a valóságban nem létezik. A mi esztünk hatezer esztendő vállaira állott, s jelesen a keresztyénség bölcsőjében nevelkedett. — Némellyek az isteni észt, — vagyis a tökélyes igazság kútfejét, — mellynek valóban sugára az emberi ész, — az ő egyéni eszökkel identificálják, — s ezt a földi korlátozott egyénben, — sőt a földi létben, — az érzékiség s a bűn daczára, — olly tisztának, hatályosnak, zavartalannak gondolják, a minő az az Istenben. — Ez mind csalódás. — De mi hát az emberi ész valósággal, — a psychologia, történelem s tapasztalás útmutatásai szerint?

Az ész, psychologiai szoros értelemben az emberi lélek ismerő tehetségének legfelső foka, — olly fényköre a léleknek, mellyben Istenneli rokonságát leghívebben tanúsítja, — olly fénykör, mellyben az emberi és isteni dolgok körül az igaznak általános eszméi, mint megannyi fényképek, a lélek előtt lebeg-

nek, — olly fénykör, melly az embert önmagából, e földi porból kiemeli, s a fensőbb szellemi világgal összeköti; — de a mellynek fényképei még nem emberi fogalmak s ismeretek, — és hogy azokká alakuljanak, le kell szállniok a lélek alsóbb tehetségének, az értelemnek körébe, hogy itt az érzéki világ alakjaitól elkölcsönözött ruhákba öltöztessenek; vagyis az észnek, az értelem, s azzal együtt a több alsóbb foku tehetségek társaságában kell működnie, hogy az ideákat fogalmakká s emberi ismeretekké alakíthassa. — Igy tehát az ész, mint emberi ismerő tehetség, elválhatlan a lélek azon többi tehetségeitől, melyeknek, ha nem is lényegök, de működik az organismustól, és az érzéki világtól feltételeztetik; — mint égi s földi vegyíték, magában hordja ugyan az égi erő csiráit, — de egyszersmind a földi végesség, korlátoltság s a többi tehetségektőli függésnek, — azok épebb vagy betegebb állapotja reáhatásának is ki van tétetve; — s innen van annak különböző fejlődhetése, elnyomathatása, eltévedhetése, végetlenül tisztulhatása, emelkedhetése, — de soha e földi létben önmagától tökéletes tiszta ismeretadásra nem vergődhetése; — innen van, hogy az, mint emberi tehetség, a történelem folyamán ezer különféle alakban jelent meg. Lám a görögök esze nem találta esztelenségnek, olympusi Istenekben hinni. Lám Kopernik előtt a napnak föld körüli forgása nem látszott észszel ellenkezőnek, — s ki tudja nem fog-e még egyszer a mostani vélemény ollyannak látszani?

Az pedig elvitázhatlan tapasztalati tény, hogy a bűn ereje, hatalma, az erkölcsi öntudatot beszennyezi, — a cselekvények erkölcsi értéke felett itélő, a jó és rosz között különbséget tevő tehetséget elgyengíti, meghomályosítja. És ha, — mint *Jean Paul* igen szépen mondja — a szív a főnek bimbója: bizony a szív megromlása pusztítólag hat be az ismerő tehetségre is, — ha bár nem is annyiban, hogy a gondolkozás törvényeit, és a természeti dolgok ismeretét elferdítné, — de az ismerő tehetség azon irányára nézve, melly az ember erkölcs-vallásos létével szorosabb viszonyban áll, — úgy hogy az elesett, a bűnös embernél, a vallásos igazságok ismeretének azon tisztasága és tökélye, melylyel a be nem szennyezett tiszta észnek birnia kellene, hiányzik. Ha a bimbót a féreg megrágta: ép virág abból nem fejlődhetik.

Ha ezek így vannak; — ha az emberi ész, mind psychologiai nézetek, mind a történelem bizonysága szerint, számtalan

tévelygéseknek volt, van s lesz mindenkor kitétetve; — ha erkölcsi öntudatunk bizonyítja, hogy a bűn ereje a mi gondolkozásunkra is befolyással bír: tehát nem lehet állítni, hogy az emberi ész az igazság tiszta s zavartalan organuma volna, — és hogy az, fensőbb segély s felvilágosíttatás nélkül, a tévelygésektől magát megóvhatná és biztosíthatná. — Nem lehet tehát azt állítni s bebizonyítni, hogy az emberi ész a vallásos igazságnak egyedüli kútfejéül s birájául tekintendő; — s hogy az, magára hagyatva, az ember erkölcsi és vallásos szükségleteinek eleget tehetne; — és hogy végre semmit sem lehetne igaznak tartani, mint csupán azt, mit az ember saját vizsgálódása útján talál fel.

De más részről szintolly helytelen volna, és a psychologiával, történelemmel s a ker. vallás szellemével ellenkeznék, ha az ember a természeti ész erejét s érvényét zerus pontra sülyesztené, — azt az isteni dolgokban teljesen vaknak nyilatkoztatná, — vagy legfelebb annyi tehetséget tulajdonítna nekie, miszerint az isteni tanítást elfogadhatja; — még képtelenebb pedig az, ha némellyek az ész és a kijelentés között épen ellenkezést leuni vélnek, azt mondván, hogy a mi az emberi észszel megegyez, az már épen annálfogva hamis és tévelygő; — melly állítás nem veszi észre, mennyire nem kedvező ajánlat volna ez a ker. vallásra nézve, mellyről tudni való, hogy bizony az emberi észszel nem ellenkezik. Ugyanis valamelly erő, habár megbénult s leköttetett is, — azért még nem lett semmivé. — A ker. vallúson kivül is találtató nyomai a vallásos igazságoknak tagadhatlanul bizonyítják azt, hogy az elesett emberi lélekben is vannak az isteni eredet fenségének elpusztíthatlan romjai, — vannak magasabb igazságoknak bizonyos eszméi, — és hogy az ismeretre törekvés még a vallás terén sem mindenkor roszul ütött ki. — Azonban ha a ker. igazság s az emberi ész között kiegyenlíthetlen ellenkezés léteznék: úgy az ebben semmi kapcsolati pontot nem találna, — úgy ennek előbb semmivé tétetnie s ujra teremtetnie kellene, hogy amazt elfogadhassa. — Igaz, hogy a ker. vallás ellentétben áll, de nem az emberi észszel, mint ollyannal; — hanem a felfordult, az érzékiség szolgálatában álló észszel, melly azt bolondságnak tekinti (1. Kor. 2, 14 sat.). Különben pedig a ker. vallás vizsgálódásra, elmélkedésre hívja fel az embert, *πάντα δοκιμάζετε τό καλὸν κατέχετε* (1. Thes. 5. 21; 1 Kor. 10. 15; 1 Jan. 4. 1 sat.); mi felteszi, hogy az emberben az igazság bizonyos eszméi s criteriumai lé-

teznek. — Azt tanítja ugyan, hogy ἐν τῇ σοφιᾷ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διά τῆς σοφίας τόν θεόν (az isteni bölcseséggel, tökélylyel adaequalt ismeretet, az ember, saját bölcsesége által Istenről nem szerezhetett), 1. Kor. 1. 21.; csak Krisztus bir tökéletes ismerettel Istenről, mint a kiben az isteni λόγος testté lett (Jan. 1. 18; 6. 46; 14. 6.): de egyszersmind elismeri, hogy az ember természeti tehetsége is egyik tényező az isteni dolgok megismerésében (Rom. 1. 19. sat. Rom. 2. 14—16; Csel. 17. 24—28).

Nem semmi tehát az emberi ész, — de kifejlésre és tökélyesülésre képes, — azt igénylő, — s inkább kevésbé korlátolt tehetség; — melly ha a maga mivoltát jól érti, kénytelen elismerni, hogy ő általában is az ismeretszerzés körül csak egyik tényező, — a másik az általános isteni ész reáhatása, (az isteni kegyelem), — mellyek közül most egyik, majd másik túlnyomólag feltünő; — kénytelen elismerni, hogy az isteni általános ész általi kijelentés, egy részről az ő kifejlésének, tökélyesbülésének jótékony eszköze, — más részről az isteni és emberi dolgokat illető magasb igazságok megismerésének elmaradhatatlan, s túlnyomólag ható egyik tényezője.

Hogy a kijelentést feleslegesnek tüntessék fel: azt mondják némelyek, hogy a mi az észben, mint csira már meg van, — az előbb vagy utóbb önkényt magától is ki fogna fejleni. — Ezen okoskodásban ugyan alaphiba az, hogy az észt egyoldalulag önálló s egyedüli tényezőnek képzeli. — De ha igy volna is (feltévén meg nem engedvén) csak azt mondhatnók rá: hány csira vész el fejletlenül, — vagy nyomorult módon fejlik ki, kivált ha nap nem süt reá? Mennyi közbejövő akadályok, restség, szenvedélyek, phantasia szülte képzetek zavarják meg az ész helyes fejlődését? — És ha csak abban állna is a kijelentés érdeme, — mint némellyek akarják, — hogy az ész kifejlődését siettette, — hogy a tiszta gondolkodás eredményeit mintegy anticipálta, — melly mint részletes fogalom e tárgyban nem helytelen: már ez maga elégséges ok és alap volna arra, hogy az észt, az emberi nem boldogítására, kielégítő ismeret-kútfőnek, csupán e nézet szerint feltételezett lomha s tehetetlen voltánál fogva is el ne ismerhessük.

De vajjon helyes volna-e itt megállapodni? Hiszen ezen nézet szerint, csak némelly általános tanok, mellyek az ész eszméivel közvetlenül egyeznek, mint az Istent, szabadságot, hal-

hatatlanságot illetők, s az erkölcsi szabályok szemeltetnének ki a ker. vallásból s fogadtatnának el; — a többiek pedig vagy egyszerűen elvettetnének, vagy csak az akkori kor szerinti fogalmaknak s külhéjaknak tekintetnének, — mellyeknek a kifejlett ész előtt le kell foszlaniok. — Mit kell ez felől tartani? — s általában miként áll a dolog az úgynevezett észfeletti, s megfoghatatlan dolgokkal — mysteriumokkal — a keresztyén kijelentésben?

A ker. kijelentésnek egy főérdemeül ismerjük el mi is azt, hogy az emberi lélek lényeges és veleszületett eszméit tiszta öntudatra ébresztette, s általános elismerés tárgyaivá emelte. — De hát miért ne közölhetne az ezzel, mint már túlnyomó tényező, uj eszméket is, — és az emberi ismeret körét miért ne növelhetné, tágíthatná? Miért csupán az lehetne igaz, minek szülemlése körül az ész túlnyomó tényező, — mit az ész saját magából felfogni s lehozni láttatik? — Tegyük fel hogy egy ujonnan felfedezett okirat fontos felvilágosításokat adna valamelly, eddig csak részletesen ismert, eseménynek összefüggése felől; — bizonyosan annak összhangzása azzal, mit nála nélkül is historice tudunk, bensö criteriumául szolgál ezen okirat hitelességének, valódiságának, authenticitásának: de avagy következik-e ebből, hogy az egyszersmind ismeretünket is ne gazdagíthatná? Sőt nem épen érvénye nő-e az által, hogy uj adatokat szolgáltat a mi javunkra, a történelmi talánynak könnyebb megfejtésére? — Ha csak az lehetne igaz, mit az ész saját magából láttatik lehozni: ugyan roszul állana a dolog mindazon igazságokkal, mellyek csupa tapasztaláson nyugosznak, — pedig ismereteinknek legnagyobb részét illyenek teszik. Minden uj tapasztalat egy uj szem az emberi ismeret lánczában, — mellyet az ész magából le nem hozhatott, — de azért vajjon tagadhat-e, vagy magával ellenkezőnek állíthat-e? — s az igazi theoria mindig a tapasztalathoz tartozik alkalmazni magát, — és igy valósággal az észen kivüli alapon nyugodni, — de azért az észszel ellenkezik-e? — Hát avagy nem illyen tapasztalati tárgy-e az egész ker. vallás? — Tényeket tartalmaz az, mellyek egykor historice létrejöttek, — s mellyeket semmi ész előre magából le nem hozhatott, — de a mellyeket most mi, mintegy utána számítván, teljes igazságukban s czélszerűségökben felfoghatunk. — Tartalmaz az tanokat, mellyeket a gondolkozó erő saját magából ki nem fejthet, — de olly alakban közli, melly lelkünk képességei-

től nem idegen. Ollyan az, mint valamelly távcső, melly lelki szemünket uj világok belátására s találására felfegyverzi. A távcső szem nélkül semmit sem ér, — de a szem is távcső nélkül azon uj világokat nem fogta volna felfedezni.

Valóban az olly tant, melly az emberi gondolkozás elismert örök törvényeivel s formájával ellenkezik, igaznak az ész semmiképen nem tarthatná, — sajátjává nem fogadhatná, — és ez az isteni kijelentésben is helyt nem foglalhatna. Ezen tekintetben helyesen mondta Luther: „a mi az ésszel ellenkezik, az kétségkivül az Istennel is ellenkezik; — mert hogy ne volna az ellene az isteni igazságnak, a mi az emberi igazságnak ellene van?“ — De az egyszerű bibliai tanban illyen ésszel ellenkező tant találni nem lehet. Másnemű tanok azok, mellyeket *kifejthetleneknek,* vagy *titkoknak* (mysteria) nevezünk. Nem gondolatüres, nem önmagukkal ellenkező tételek ezek, hanem olyanok, mellyekben a lényeget, a miséget az ész nem tagadhatja, vagy öntudatában bírja, — de a mikéntiséget, az összefüggést kimagyarázni nem tudja, ugy hogy minden kérdésre kielégítő feleletet adhasson. Illyen értelemben már a természetben is sok kimagyarázhatatlanokra találunk, p. o. a test és lélek közötti, vagy az anyag és erő közötti viszony, — egy állat, egy növény létele; — úgy hogy azt lehet mondani, a legmindennapibb természeti jelenetek megannyi nagyszerű titkok. Illyen értelemben az Isten lényegében sok megfoghatlan van, p. o. hogy ő a térnek s időnek felette áll, mégis térben s időben működik, — az isteni igazgatás s emberi szabad akarat egymáshozi viszonya sat. sat. Elismerjük a természet müveleteiből, és az Isten fogalmából, hogy azokban bizonyos erőknek és tulajdonoknak létezését fel kell tennünk: de azoknak bensö összefüggésöket s viszonyukat ki nem nyomozhatjuk. Hát ugyan mi jogon vonakodhatnék az ész a kijelentésben is olly tényeket és tanokat elfogadni, mellyeknek practicai fontosságukat, s a lélek bizonyos szükségeiveli összefüggésöket belátja, de bensö tulajdonságukat s mikéntiségöket ki nem nyomozhatja, (p. o. szent Lélek közvetlen működése, Jézus Isten-embersége, szent Háromság) — mellyek mintegy lábaikkal a földben gyökereznek, de fejöket a fellegekbe rejtik, — s mellyek tökéletes szemléléso egy más életre van fentartva. — Mi jogosítja fel az észt, hogy olly tényeket, mellyek historice bebizonyítvák, p. o. Jézus feltámadása sat. csak azért, mert ő azokat önmagából le nem

hozhatja, mint lehetleneket elvesse? Hát egy fűszál származását megfejtheti-e, — vagy mivel meg nem fejtheti, tagadja-e mint nem lehetőt? — Vagy hol van az a csalhatlan tribunal, melly megitélje és eldöntse, mit lehessen a kijelentésben igaznak, mit nem, tartani? Talán a philosophia, — ez az emberi ész kikötőhelye? Ezt igenis sokan úgy tekintik, mint az igazság itélőszékét. És mi megengedjük, hogy *ha* valamelly philosophia, teljesen függetlenül a ker. vallástól, tökéletesen igaz tanokat ád: annak tanai kétségkivül próbakőül szolgálhatnak arra, vajjon a kijelentett vallás tanai igazak-e, s maga az a vallás eszméjének megfelel-e? — De ezen feltételt, ezen *ha*-t, a ker. vallás nevében mellyik philosophiának engedjük meg? Talán a *Leibnitz — Wolf*-félének? — Ugy a *Spinoza*-é ellenünk mond. — A *Kant*- vagy *Fries*-félének? Ugy a *Schellingé, Hegelé* ellenünk mond. — Ezen szó „*igaz*," vitatkozás tárgya. Minden philosophia azt állítja magáról, hogy ő van birtokában az igaz ész-ismereteknek. — A ker. vallás pedig azt állítja, hogy az emberi ész beteges, gyarló és homályos, — a ker. vallás feladata ezt orvosolni, tisztítni. És ezt minden philosophiai systema örömest megengedi a másikról, — csak önmagáról nem. — És vajjon illy tribunalnak vesse alá magát a ker. kijelentés? — Semmi philosophiának, — és igy az azokban nyilatkozó emberi ész semmi követeléseinek, eldöntő birót tekintélyt, a kijelentés és annak tanai felett nem tulajdoníthatunk; — annyival inkább, mert akár érti és hiszi ezt a ψυχικός ἄνθρωπος akár nem, — akár fogadja el a ψυχικός φιλόσοφος akár nem, de az igazi keresztyén philosophus lelkében rendületlenül áll ezen igazság, hogy a ker. kijelentés főként magasabb tanai, nem objectiv megmutatási, hanem subjectiv meggyőződési természetüek, — mellyek annyival tisztábban s elvitázhatlanabbul állanak a lélek előtt, minél mélyebben hatott, s bensőbben otthonosult az a ker. vallás tiszta szellemében. — S nem kételkedünk kimondani, hogy a ker. kijelentésnek más competens tribunálja nincs, mint önmaga, vagyis az ő általa kiképzett igaz keresztyén lelkület s ezzel együtt járó illuminatio, — mellynek vallásos öntudatán, mint erős kősziklán, az ellenvetések hullámai megtörnek, — melly csak maga képes önmagát tisztábbra vinni, — mint a gyémántot ön-pora. — És ezen vallásos öntudat nem egyéb, mint a magasb vallásos eszméknek közvetlen isteni eredetéről ösztönszerű meggyőződés. — Mert ne csaljuk meg magunkat azzal, hogy midőn mi a legmagasb

eszméket is az értelem körében formulázzuk, idomítjuk fogalmakká, s az érzéki világ képeitől elvont ruhákba öltöztetjük, — azt gondolnók, mintha azon eszmék lényege is, alulról jött elemekből, az értelem körében származott volna. Nem! A fensőbb szellemi világrendszerből, lelkeinkbe, az érzelem csatornáján átszivárgó, s a kegyelembeli kijelentés, és a szent Lélek hatása által velünk közöltetett eszméknek is, az értelem körébe kell leszállniok, hogy földi ruhába öltözzenek, — hogy ember által felfogható fogalmakká alakuljanak, — hogy emberekkel közöltethessenek. És ezen formulák mindig hiányosok, — mert nem lehet tökéletes mi a véges világból vétetik; — de minden ellenök támasztható ellenvetések daczára, az azoknak lényegében levő benső erő, az érzelem útján, benső s megczáfolhatlan bizonyságot tesz azoknak valódisága s igazsága mellett. — Bizony a keresztyén philosophus kénytelen elismerni mély jelentőségét s igazságát sz. Pál ezen szavainak: *ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ· μωρία γάρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται· ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται* (1 Kor. 2. 14, 15.).

Azonban nem lesz felesleges ismételnünk, miszerint szintolly kevéssé lehetünk egy értelemben az ész ellenségeivel, kik az ujabb időkben ismét felemelték szavukat. Az ész legnemesebb ajándéka Istennek. Ez nélkül a kijelentés vagy hóltt kincs, — vagy a rajongás, fanatismus kanócza, — mi a történelem lapjain véres betűkkel van feljegyezve. — Említettük már, hogy Jézus és az apostolok az ész használatára határozottan utasítnak. — Ész nélkül a kijelentést felfogni, — figyelmes vizsgálódás nélkül a kijelentés okiratait megérteni nem lehetne. — Bizonyos miveltség és tudomány közrehatása nélkül, a ker. vallás a maga felséges gyümölcseit ki nem fejthetné. — Maguknak a ker. vallás titkainak s positiv tanainak, vannak ollyan oldalai, mellyeknél fogva, a lélek szükségeihez alkalmazottaknak, az ész által ismertetnek el. — És a ker. vallás isteni eredete felőli hit, mi alapon nyugszik, — hanemha azon, hogy a lélek, midőn az felett észszerűen elmélkedik, — a történelmi körülményeket összeveti, — midőn az erkölcsi és szellemi világrendszer létezését felismeri, — s az igazság felé törekvés ösztönét érzelmében bírja: — kényszerítve látja magát arra, hogy a ker. vallást isteni műnek ismerje el? — Hát a miket mi még eddig a ker. kijelentés isteni eredetéről beszéltünk, mi volt az egyéb, mint az észre appel-

lálás? — Igy tehát csakugyan az ész az utolsó biró a kijelentés dolgában? — Igen! csakhogy más értelemben, mint a vastag rationalisták akarnák; — t. i. ugy, hogy az ész túlnyomólag önerejével meggyőzi magát a kijelentés isteni eredetéről s tekintélyéről, — minél fogva aztán annak bizalomteljesen átengedi magát. — A keresztyén, midőn a kijelentésnek hisz: — hisz egyszersmind benső öntudata szavának; — s e kettő minél inkább áthatja egymást, — annál élénkebbé lesz ő benne a keresztyéniség, vallásosság.

Az ész és a kijelentés tehát avagy egymással ellenkező, meg nem egyeztethető két sphaerát képeznek-e? Épen nem! Sőt inkább ezek az égnek két ikertestvér leányai. — Lehetne-e az, hogy a vallás, mellyben a lelkek egyesülést, békét keresnek, össze nem egyeztethető két fél részre szakadna, mellyek közül egyik észszerű, másik kijelentett igazságokat tartalmazna? — Semmiképen nem! — Ugyanazon Isten, ki nekünk az észt, mint az ő saját világossága sugarát adta, — s mellynek benső öntudatában önmagáról folytonosan bizonyságot tesz, — ugyanő az, ki a kijelentés útján sajátságos módon tesz magáról bizonyságot, s Krisztus által a legtökélyesebb, csalhatatlan, általános isteni észnek (a λόγος-nak) legmagasb igazságait nyilatkoztatta ki. — A melly isteni ész magvai, képességei, (mint a villany. negativ eleme), vannak az emberi lélekbe beoltva: ugyanazon isteni ész (positiv eleme) tökélyes tisztaságában nyilatkozott a Krisztusban. — Miként lehetne az Istenben önmagával ellenkezés? — Hogy az emberi ész érettségre jusson: vezető, nevelő befolyásokra, különféle intézményekre van szüksége, — mellyek mind az isteni gondviselés munkái. És az isteni gondviselés rendes eszközei mellett, egy különös és rendkivüli a kijelentés, — melly által az emberiség biztosabban s tökéletesebben juthat kitüzött czéljára. — És avagy az észnek nem kivánatos lehetett-e ez? — Az emberi ész, az érzékfeletti dolgokban, sok kételyeknek s tévelygéseknek van kitétetve. Nem örülhetett-e azon, hogy az emberi vélemények és vizsgálódások állhatatlan tengerén, egy biztos vezető csillag adatott elébe? — Az emberi ész sokáig küzdött a legmagasabb eszmék körül tiszta és kielégitő ismeretre jutni; — s tett is ollykor méltánylandó lépéseket az igazság temploma felé, — de a mellyeken vagy nem mert, az érzékiség beavatkozása miatt, határozott biztossággal haladni, — vagy félrevezetők által ismét tévútra vitetett. — A kijelentés ve-

zette gondolkozását határozott biztos útba, — ez mutatta fel előtte tiszta fényben az igazság templomát, hogy tőle el ne tévelyedjék, sötétben ne botorkázzék. — Avagy nem örömmel fogadhatta-e az ész égi testvérét; — s nem önmaga ellen vétkeznék-e, ha azt testvérének lenni megtagadná, — ha nem karöltve azzal, nem készen oda engedve magát annak, kivánna haladni az élet sötét ösvényén?

Igy tehát a mit az Isten összekapcsolt, azt ember el ne válaszsza. — Egyoldalu igazságkövetelés az ész részére, — és vak betübeni hit a kijelentés részére: mindkettő ellenkezik, szintúgy a magát jólértő észszel, — mint a helyesen értelmezett keresztyénséggel. — Az ész isteni szikra: de a melly csak Krisztusbani hit által gerjed és éled világító, melegítő, boldogító tüzzé. — Az ész és a kijelentés egysége azon czél, mellyre kell eljutni az embernek, — ha nem tökélyesen is e földi életben, hol a mi tudásunk csak részletes, — és a tiszta szemléletet hit helyettesíti, — de majd lételünknek ama felsőbb periodusában. — És a lelkek mostani küzdelme, ama valahai béke s egyesülés előjele. — S támaszkodván a lélek örök törvényeire, — s a ker. vallás eddigi jótékony müveleteire: bátran reménylhetjük s jósolhatjuk, hogy az ész hova-tovább mindig keresztyéniebbé leend; — a keresztyén vallás pedig, minden titkaival együtt, észszerüségének tisztább-tisztább világában tünend fel.

Tatai András,
kecskeméti anyaiskolai tanár.

ADATOK A LELKIATYÁSKODÁS KÖRÉBŐL.

ELŐLJÁRÓI HIVATAL.

1. Andreae Bálint János.

A harminczéves háború borzadalmai közt, Andreae Bálint, mint udvari pap, Stutgartba hivatott meg, s ő e meghivást elfogadá, jóllehet az egyház zavart állapotját s helyzete nehézségeit teljesen felfogta. Követé lelkismerete sugallatát.

Itt 1639-ben megérkezvén s kevés bizalomra találván, legelőször szükségesnek tartá, hitvallását közhirré tenni, melly szerint hív ragaszkodását nyilvánítá az ágostai hitvalláshoz és concordiaformulához s ellene nyilatkozott minden eretnekségnek, melly a protestansok közt mutatkozott. Ezután tüstént az egyház rendezéséhez fogott; azonban itt sok akadályra talált. Mert a háború, felforgatván minden egyházi és világi intézetet, egyszersmind tönkre tevé a jó szokásokat és erkölcsöket; azokat pedig, kik az egyház ujitására voltak hivatva, részszerint elkedvetlenité, részszerint pedig a fukarság és testiség rabjaivá sülyeszté alá. A herczeg maga, ámbár jószivü, de annyira gyenge és a testi örömök rabja volt, hogy erkölcstelen környezetétől teljes függésben tartatott. Az udvarnak példája pedig a többi rendbeliekre csak veszedelmesen hatott. Csak nagy nehezen csikarhatott ki Andreae egy rendeletet a káromkodás, bujaság és a vasárnap szentségtelenítése ellen, de a melly csak keveset használt, mert csak papiroson maradt.

E miatt azonban el nem csüggedt; hanem inkább a baj gyökeres gyógyitásához fogott, azon levén, hogy a papi hivatalok igazán arra való férfiakkal töltessenek be. De ezekben olly annyira hiány volt, hogy 1046 pap helyett csak 338 volt működésben. A tübingai theologiai intézet egészen megszünt. Ennek felállításában fáradozott azért, s 1641-ben ismét 50 ifjak voltak, kik abban testi- és lelkileg ápoltattak. Idővel az intézetet nagyobbitá, uj tanárok meghivásáról gondoskodott, s fizetésöket szabad adakozás útján eszközlé ki. Egyszersmind azon törekedett leginkább, hogy a lelkészek erkölcsileg és anyagilag jobb karba jussanak. A régi egyházi szabályokból, a kor kivánatihoz képest, azokat választá ki, mellyek a lelkészek életére és hiva-

taloskodására kivánatosan hathattak, s legnagyobb szigorral őrködött azok felett. Az elszegényedett papok számára országszerte pénzszedést rendezett, s a parasztokat arra birta, hogy a pusztán heverő földeket ujonnan miveljék; mi által a papok dézmája is szaporodott.

Az egyházért tántoríthatlanul küzdvén, végre kieszközlé, hogy a már hat év óta nem tartatott zsinat egybegyült, s minthogy ezzel is a bajon csak keveset segíthetett, kényszeríté végre őket, hogy a fejedelem és az ország rendjei közös tanácskozást tartának az egyházi ügyek rendezése végett. Tizenkét pont fölött megegyeztek, mellyek közt a lelkészi kar, a tübingai intézet és az egyházi fegyelem felsegéléséről volt a szó, de a jeles terv a háborúnak folytatása miatt megsemmisült.

Andreae már most annál inkább az egyház bensö ügyeivel foglalkozott. — Az egyházi fegyelmet sok küzdelem után behozá és kitünö szigorral, személyválogatás nélkül kezelé. — Az 1642. évben kiadá „subsidia rei christianae et literariae“ czimü munkáját, mellynek az egyházjavitást illetö jeles eszméi és tervei, a késöbbi „Würtembergi egyházszerkezet“-et szülték. Miután pedig Eberhard fejedelem a neki terhes uralmat Geiczigloffer Ferdinandra bízta volna, ki alatt a papi hivatalok kiáltó visszaélések közt töltettek be, Andreae ezzel kemény vitába került, ugy hogy egykor az egész consistoriális gyülés színe előtt, félelmet nem ismerö bátorsággal azt nyilvánitá, hogy a „Simonia“ már ezen collegiumba is becsúszott, és hogy a világi tanácsnokok hová tovább több befolyást nyernek az egyházi ügyekben. Ez időtöl kezdve, illy helyzetben, keveset használhatván, eme nyilvános foglalkozásoktól visszavonult, s kitünöleg csak papi hivatalának szentelte életé napjait.

2. Lavater Gáspár János.

Sveiczhonban, mind a polgári mind az egyházi tisztviselök, szabad választás útján neveztetnek ki, mi által a pártoknak és szenvedélyeknek termező nyilik. E térre Lavater sohasem lépett. Akár papi, akár világi, akár elöljárósági, akár alattvalói hivatalról volt szó, ö soha, sem mellette sem ellene nem nyilatkozott valamelly pártnak; s ezen elvéhez mindig hü maradt. — Mint pap, a felekezetesség szelleménél fölebb emelkedett.

Midön Német- és Sveiczhonban, a hitetlenség szomorú módon elhatalmazott, Lavater kötelességének hivé, a zürichi zsi-

naton, ellene felszólalni. Ulrich elnök őt ettől ugyan vissza akará tartóztatni; de hijában. Lavater beszédében, tisztitársait a nagy vészre figyelmezteté és felszólitá, hogy az ellen működnének: de miután beszédét végezte volt, röviden azt adták tudtára: hogy a dolog nem oda tartozik.

Az 1785-diki zsinat alkalmával azért ujonan felszólalván, monda: „Atyafiak, testvéreim az Urban! Ne féljetek, hogy ismét uj beszéddel állok elő; csak egy kis hasonlatosságot kivánok röviden előadni: A pásztorok valamelly nagy gyülésökön arról tanácskoztak, mi szolgálna a nyájnak leginkább javára, mikoron egy fiatal pásztor felkelvén, monda: Hogy itt ott farkasok mutatkoztak, mellyek nyájaiknak vesztökre lehetnek, s hogy azért jónak találná, idején korán a kellő védő és óvószerekről tanácskozni. De a pásztorok gyülése azt felelte: A dolog nem ide való.“ Erre elhallgatván leült, a nélkül hogy azt többé csak egy szóval érintette volna.

3. A tisztitársakhoz viszony.

Egy 300 tallérnyi adóssággal terhelt lelkész egészen tehetetlennek látá magát azoknak lefizetésére, s komor, öngyilkosságot forraló gondokba merült el. Ezt Purgold Henrik, lelkésztársa, ki neki szinte 100 tallért kölcsönözött, meghallá s azon volt, hogy Parchenbe látogatására jöne. Ez megtörtént, de csak nagy nehezen vihette rá szerencsétlen lelkésztársát, hogy végre bizalmasan bevalland, miképen attól borzad vissza, hogy előbb utóbb dobra s árverésre kerül, s hogy aztán hivatalát vesztve, földönfutóvá kell lennie.

Ugyan már mit gondol, felele Purgold; ki zálogosítná el az ur vagyonát? Én legalább nem. Ha az megnyugtatja önt, az adósságlevelet azonnal kétó hasítom. — Azt az ur nem cselekedheti, mert nejéről kell gondoskodnia. — De ha nőm velem egyetért, gondolom akkor ez önt csak meg fogja nyugtatni. — Erre Purgold neje felszólíttatván, férje szellemében nyilatkozott.

Ekkor a szerencsétlen pap szemeiből a könyek csak ugy csordultak, s felkiálta: Oh Istenem, van-e még annyi barátság és emberszeretet a földön? Oh segélj meg engem, hogy mint becsületes ember élhessek és mulhassak ki e világból.

Éjszakára át Purgold tisztitársát visszatartóztatá, s szivéből örvendett, hallván hogy az az Isten kegyelmeért esedezett.

Másnap reggel sokkal jobb kedvben látván tisztitársát,

Purgold örvendve monda: Az urnak minden aggodalmaitól szabadulnia s adósságait le kell fizetnie. Nem akarná-e abban hagyni gazdaságát, és jószágát haszonbérbe adni? — Ez uram lehetetlen. De bizony lehetséges, engedje meg csak nekem, hogy a dologhoz én fogjak.

Erre Purgold társával haza utazott, s a falusi biró és parasztokkal rövid idő mulva megtörténvén az egyezkedés, szép kis haszonbért eszközlött ki neki. Erre a marha és földmivelési eszközök adattak el, s annyira ment a bevett összeg, hogy a papnak, miután minden adósságát lefizette, pénzéből még valamicske maradt is. Akkor Purgoldnak is meghozván a 100 tallért, ez néki azt felelé: Hiszen én önnek ezeket oda ajándékoztam. — Oh, ön velem ugy bánt, mint valami gyermekkel, kit először le kell csillapítni; most ismét férfiú vagyok, vegye csak fel pénzét, és fogadja el azonkivül legőszintébb köszönetemet!

4. Dr. Less és Michaelis.

Dr. Less 1767-ben Göttingenben hatalmas predikácziót tartott a keresztyénnek változhatlan kötelességéről, hogy ne legyen törvénytelen vagyona. Sok hallgatója találva érezte magát; némellyek visszaadták a törvénytelen vagyont, mások boszankodtak és zúgolódtak a szemtelenség miatt, melly nyilvános szószékről ollyan uj tant hirdet. Némellyek még azon nap Michaelis tanárhoz menve, csodálkozásukat nyilvánitták e prédikáczió fölött, mellyben Less messze ment kétségtelenül. Michaelis azonban ezt felelé: „Meg kell önöknek, uraim! mondanom, hogy az épen azon tan, mellyet moral leczkéimen régóta tanitok!“

Közli

Rauhofer György,

budai ev. lelkész.

ÉNEKEK.

1. Reggeli.

(Jézus bágyadtak ereje).

Ugy miként ma, túl a siron
Fog viradni reggelem,
Ugy miként most, háladallal
Áldlak akkor Istenem;
Mert velem valál az éjben,
És velem léssz ott az égben!

E hitemben kezdem végzem
Életemnek napjait,
Könnyü lesz igy elviselnem
Lelki testi gondjait;
S mig ő napja életemnek
Híve leszek Istenemnek!

Híve leszek szent fiának
S nem fogok jót bántani,
Sőt ha engem bántanának,
Meg fogok bocsátani:
Hogy ha itt napom lejára
Legyek méltó irgalmára.

Híve leszek Jézusomnak
Ha ijeszt ürömpohár,
És nehéz lesz vállaimnak
A kereszt s a sír bezár,
Reá nézni s felbuzdulni
Fogok, s csendesen kimulni.

Ugy miként ma éjszakába
Fog merülni nappalom,
Föld szinéről föld gyomrába
Majd letesznek s álmodom:
De felébreszt Istenemnek
Napja, ez szava hitemnek.

2. Reggeli.

(Jézus életemnek, öröme szivemnek).

Életemnek Atyja, Lelkem gondolatja
Szivem hőn imád!
Az éj messze tére, S a mennybolt ivére
Napod felhozád;
Ott ragyog — S én itt vagyok,
Hogy ki védted éjszakámat, Áldjalak atyámat.

Oh mi gyenge voltam, Alva, félig holtan
Enyhe ágyamon!
Angyalid helyettem Álltak őrt felettem
És családomon.
Pihenés S az ébredés
Csak igy válhatott javunkra, Megújulásunkra.

Mostan uj erőmet, S tőled nyert időmet
Néked szentelem.
Hallgasd meg imámat, S vezéreld munkámat
Édes Istenem!
Hogy legyek, Míg elmegyek
A miként hivedtől várod, Holtig hű sáfárod.

Étket éhezőnek, Vigaszt szenvedőnek
Nyujtsak — s rosz helyett
Jóval megfizessek, Szivemből szeressek
Árvát, özvegyet;
Jézusért S a közügyért
Élni halni legyek készen, Igy jutalmam lészen.

Jöhet sír homálya S halál borzadálya
Éjet hozva rám,
Szent hitemben állni, S velök szembeszállni
Elhatározám;
Mert nekem Szebb reggelem
Túl a síron fog hasadni, Hol fogok maradni.

Ott lesz ébredésem És gyönyörködésem
Jézus oldalán!
Tudtam megbocsátni, S szinről szinre látni
Foglak én Atyám!
Üdv nekem, ha Istenem
S Jézusomnak közelében, Élhetek az égben!

Elefánt M.

3.

CXLVI-dik zsoltár.

Oh Uram Téged dicsérlek,
Téged mig tart életem,
Bennem hozzád vonz a lélek,
Hozzád hangzik énekem,
Mert csak Te vagy a kiben
Bízom, másban senkiben.

Hogy bízhatnám emberekben
És fejdelmekben mikép?
Nincs mentő erő kezökben
Hogyha töled nem vevék,
Egy nap úgy elbán velök,
Hogy földdé lesz mindenök.

Az boldog csak a kit őröz
Jákób erős Istene,
Kinek a legfőbb erőhöz
Kötve lelke, mindene,
Benne biztos a remény,
Másban nincsen nyeremény.

Mert ki alkotott világot
S mindent a mi abban él,
Ki védi az igazságot
S a gyötrött felett itél,
Éhezőnek enni ad,
A rabnak szól: légy szabad.

És ki atyja özvegyeknek
S a vakoknak ad szemet,
Utját állja vétkezőknek,
Szereti a híveket,
Elesteket emeli,
Az van erővel teli.

Őt dicsérjed énekeljed
Benne bizzál oh Sion,
Boldogságodat reméljed
Tőle minden századon,
Ő a menny és föld Ura,
Ámen és Hallelujah.

Henyei Gy.

A LELKÉSZI TÁR harmadik füzetének tartalma.

Lap.

Előszó . . . . . I—VIII.

I. Szakasz: Egyházi Szónoklatok.

16. A Krisztus tulajdon városáról. Edvi Illés P. 177
17. Szük évet követő bő aratás előtt. Révész B. 185
18. Lelkészigtatási örömek és kötelességek. Nagy J. . . . 193
19. Isten mellett munkálkodó szolgák vagyunk. Papszentelési beszéd. Révész B. 203
20. Sorsunk szoros összefüggése másokéval Sz. Három. után XXIII. Haubner M. 215
21. Az erényeiért s érdemeiért megtiszteltetett József. Széki gr. Teleki Józs- gyászünnepén. Török P. . . 228
22. Siralom és vigasz. Gr. Teleki Józs. felett. Székács J. 249
23. Mit prédikál Isten az aratás által nekünk? Czékus István 261

Szónoklati Vázlatok 270

II. Szakasz: Egyházi Tárcza.

Imák. Templomi használatra, nyáron; a hét minden napjára, reggeliek és estiek. Hegedüs . . . . . 145—171
Kálvin imái: 1. Kezdő. 2. Egyházi tanítás előtti. 3. Végima, Franciából Révész Imre 172—174
Előima nyári tanításhoz. Révész Imre 175
Halotti beszéd előtti ima. Révész Imre 177
Egyház-szertartási beszédek. Házasság szerzési formulák. 1. az 1525-diki zürichi agendából . . . . . } Dobos 179
2. az alrajnai agendából 181
Lelkiatyáskodás köréből. A Krisztusbani kijelentés fejtegetése. Tatay A. 187
Előljárói hivatal. 1. Andreae Bálint János. 2. Lavater Gáspár János. 3. A tisztitársakhozi viszony. 4. Dr. Less és Michaelis. Közli Bauhofer Gy. . . . . 201—204
Énekek. 1. reggeli } Elefant M. 205
2. reggeli } 206
CXLVI-dik Zsoltár Henyei Gy. 207

Jegyzetek:

[1]) A megjelent példányok megszerezhetők a kiadóknál és Eggenberger Ferdinand urnál, ki szives volt Tárunkat bizományképen felvállalni. Ő gondoskodik arról is, hogy a munka minden helybeli és vidéki hiteles könyvkereskedésekben megszerezhető legyen. — Az első kötet ezen harmadik füzetének ára 1 frt.

[2]) Kik netán postán, keresztkötés alatt kivánják kapni a füzeteket, sziveskedjenek az egyes füzetek árán fölül 10 krt. bérmentesen küldeni, akár hozzánk akár Eggenberger Ferdinand urhoz s a példányokat pontosan veendik.

Török P. és Székács J.

D 40. 122

PROTESTANS

LELKÉSZI TÁR.

KIADTÁK

TÖRÖK PÁL és SZÉKÁCS JÓZSEF.

ELSŐ KÖTET

NEGYEDIK FÜZETE.

Ára 1 frt. p. p.

PESTEN.
NYOMATOTT BEIBEL ÉS KOZMA VAZULNÁL.
1838.

Protestáns lelkészi tár
BX
9554
.H8
1876
v.1 pt.4

ELŐSZÓ

A NEGYEDIK FÜZETHEZ.

A keresztyén egyházi beszéd kellékeiről.

Az ujabb időben honi reformált egyházunkban a theologiai irodalom — alig egy pár munkát a legutóbbi két évben kivéve — egyházi beszédek gyüjteményében határoztatott. — Nincs olly theologiai irodalom, mellynek termékei között számos illynemü gyüjtemények is ne találtatnának. És ez csak jóltevő, csak örvendetes jelenség ott, hol a kibocsátott egyházi beszédek úgy tünnek fel, mint a szinte kibocsátott theologiai theoriák gyakorlati gyümölcsei; mint, például, a midőn egy Ammon, Reinhard, Tzschirner vagy Schleiermacher nevével, a theoriák és gyüjtemények terén párhuzomban találkozunk; — így aztán ez az ifju papságnak az akademián kivül valódi iskolája. — De egészen másként áll a dolog, ha a theologiai tanok mellőzésével, — csak iminnen-amonnan minden szinezetre, vagy elvre való tekintet nélkül, csak a mint jött — imígy-amúgy lefordított predikátziók gyüjteményével kivánják közölünk némellyek könnyebbé tenni paptársaiknak hivataluk nehéz terheit, hogy kiméltessenek meg a munkától, az elmélkedéstől, a tudományos önképzéstől, — s annál több idejök maradjon másnemü foglalkozásokra. — Szép philanthropicus nézet! ha csak nem inkább oekonomicus a kiadó javára. Minden esetre illy egyoldaluságtól, e könyvkereskedés tovább is terjedésétől a jó ég őrizze meg szegény egyházunkat!

Azonban épen nem azt akarom mondani, mintha egyházi beszédek kiadása általában hiba s kártékony vállalat volna. Isten mentsen! Jó példányok hasznos voltát ki ne ismerné? A legjelesebb lelkész is elismerheti azt, hogy „multa nobis ad aliorum exempla, et agenda, et omittenda, et mutanda et corrigenda sunt.“ S ha ezen czélra szolgálnak, és ha erre használtatnak az

egyházi beszédek gyüjteményei : úgy távol attól, hogy heverés párnái volnának, — sőt inkább valódi tudományos gyakorlatok. — Ime itt is jelenik meg az egyházi tárban beszédek gyüjteménye is ; — még pedig határozottan ez utóbbi czélzattal. S épen azért nem is csupán beszédek gyüjteménye találtatik itt, — hanem a theologiai theoria teréről is több kevesebb közlemények. Álljon itt jelesen e füzet homlokán egy kis értekezés arról : *Mik legyenek a keresztyén egyházi beszéd kellékei?*

A keresztyén egyházi beszéd sajátságairól tüzetesen tanít a homiletika. Én homiletikát irni nem akarok ; — csak némelly általános kellékeket említek meg — a mint azok (egy részben Hagenbach Encyclopaediája 106., 107. §-iban található vezéreszmék nyomán) eszembe s pennám alá jőnek.

Elsőben is azt jegyzem meg, hogy nem jól fogják fel a dolgot azok, kik azt kivánják, hogy a mi egyházi beszédeink a Jézus és apostolok beszédeihez idomíttassanak. Igenis azokhoz kell idomíttatniok a missionariusok beszédeinek, a *Κηρυγμα*-knak, — mellyek még nem keresztyéneket akarnak megnyerni Krisztusnak, mint Krisztus és az apostolok akartak az ujonnan felállott Isten-országának. De a mi egyházi beszédeink már keresztyénekhez szólanak, — s ha kisebb-nagyobb mértékben bűnből térítnek is : de általában hitben és erkölcsben erősítnek, gyámolítnak, felvilágosítnak ezek. Amazok a nap világához vezettek : ezek a nap világánál vezetnek ujabb kincsekhez. Amazoknál csupán gyenge tejtáplálék : ezeknél már erősebb lelki eledelek is helyökön vagynak. Amazoknál a forma is csak mintegy vakot kézen vezető, csak gnomika — csak rövid, éles és metsző : itt már rokon lelkekkel mintegy társalgás történik, eszmék kicserélésével és az ismeretes tárgyak több-oldalu fejtegetésével, ékesítésével. Ha ezen nézpontot egyházi beszédeink körül el nem tévesztjük : így lesznek azok a térítő beszédektől kellőleg különbözők, — a már létező s Isten lelke által betöltetett keresztyén egyház historiai magasztos állásához méltók, — és a már keresztyén szívek, lelkek hurjai illetéséhez valóban alkalmasok.

A predikátziót predikátzióvá a textus teszi. Textusnak neveztetett a középkorban az egész biblia. Ma értjük alatta a bibliának hosszabb-rövidebb czikkét, melly az egyházi beszédnek alapjává tétetik. Ebből fejlik ki az egész predikátzio, mint a növény a csirából. Ez határozza meg annak mind alakját, mind

Protestáns lelkészi tár
BX
9554
.H8
P76
V.1 pt. 4

ELŐSZÓ

A NEGYEDIK FÜZETHEZ.

A keresztyén egyházi beszéd kellékeiről.

Az ujabb időben honi reformált egyházunkban a theologiai irodalom — alig egy pár munkát a legutóbbi két évben kivéve — egyházi beszédek gyüjteményében határoztatott. — Nincs olly theologiai irodalom, mellynek termékei között számos illynemü gyüjtemények is ne találtatnának. És ez csak jóltevő, csak örvendetes jelenség ott, hol a kibocsátott egyházi beszédek úgy tünnek fel, mint a szinte kibocsátott theologiai theoriák gyakorlati gyümölcsei; mint, például, a midőn egy Ammon, Reinhard, Tzschirner vagy Schleiermacher nevével, a theoriák és gyüjtemények terén párhuzomban találkozunk; — igy aztán ez az ifju papságnak az akademián kivül valódi iskolája. — De egészen másként áll a dolog, ha a theologiai tanok mellőzésével, — csak iminnen-amonnan minden szinezetre, vagy elvre való tekintet nélkül, csak a mint jött — imígy-amúgy lefordított predikátziók gyüjteményével kivánják közölünk némellyek könnyebbé tenni paptársaiknak hivataluk nehéz terheit, hogy kiméltessenek meg a munkától, az elmélkedéstől, a tudományos önképzéstől, — s annál több idejök maradjon másnemü foglalkozásokra. — Szép philanthropicus nézet! ha csak nem inkább oekonomicus a kiadó javára. Minden esetre illy egyoldaluságtól, e könyvkereskedés tovább is terjedésétől a jó ég őrizze meg szegény egyházunkat!

Azonban épen nem azt akarom mondani, mintha egyházi beszédek kiadása általában hiba s kártékony vállalat volna. Isten mentsen! Jó példányok hasznos voltát ki ne ismerné? A legjelesebb lelkész is elismerheti azt, hogy „multa nobis ad aliorum exempla, et agenda, et omittenda, et mutanda et corrigenda sunt.“ S ha ezen czélra szolgálnak, és ha erre használtatnak az

csiség utját egyengeti. — Innen látni való, hogy a jó egyházi beszédnek mindenesetre kell paraenetikus (buzdító) szellemmel bírnia : de azon parázs, mellyből a parainesis szikrái és lángjai kiemelkednek, a szentirásban foglalt tan s tény tartalomdús anyagja legyen; kell birnia dialektikai momentummal is, — de annak alapja keresztyéni közérzelem legyen, melly a logikai szőrszálhasogatásokra és üresség̀re ezt mondja sz. Pállal : „Az ő okoskodásukban hiábavalókká lettenek és az ő balgatag szívök megsötétedett; — és mikor magukat bölcseknek állítnák, balgatagokká lettenek.“ Sok dologról ezt mondja a keresztyén dialektika : Ezt én nem értem, — de tudom, — mert hitemmel ölelem; — miként-jét megfejteni nem bírom, — de misége, — valódi létezése, lelkem mélyén, meggyőződésemen alapúl.

Nem helytelen kérdés : Vajjon az egyházi szónok személyisége szerepeljen-e az egyházi beszédben, vagy egészen mellőztessék? Vannak papok, kik saját ügyöket, bajukat, sérelmöket, panaszukat, vagy ollykor kellemes körülményeiket, a szószékre viszik, — azért hogy személyök iránt a hallgatóságban sympathiát ébreszszenek; és ez eljárással valósággal ébresztenek, de nem azt a mit akartak, hanem antipathiát, — még pedig nem csak személyök, — de a szószék, — de az egyházi beszéd, de még a vallás iránt is. Az illyenek ellenében nem csuda, ha mások a másik tulságot sürgetik, — t. i. azt, hogy a pap a kathedrában nem személy, csak hang legyen, csak a vallás hangja, — mintha csak a vallás, és nem ember beszélne. Azonban ez is tulság és helytelen nézet. Mint minden szellemi hatálynak, úgy a vallásnak is, hogy az anyagi lényekre erőt fejthessen ki, ha nem is saját lényegéhez, de minden esetre működése fogalmához tartozik az, hogy conductorhoz csatlakozzék, hogy organumot vegyen fel magának; — ez nélkül az anyagi világgal nem érintkezhetik, arra hatását nem gyakorolhatja. Illyen conductora, illyen organuma, a vallás hatályát hordozó egyházi beszédnek, a lelkipásztor személye. Ezen személyiség vezeti annak erejét a szívekhez. Ha ezen személyiség az egyházi beszéd szellemének tüköre; ha azon hatálynak működése ezen személyiségen megvalósulva, érzékeinkkel felfogható: úgy és csak úgy szülhet ezen erő, mint a jól odavezetett villany, rázkodást a szívben, újjászülést az életben; — különben, csak mint távol a légben fejledező villanyfolyam, nyom nélkül enyészik el szemünk elől. — Igen, a lelkész személyisége szerepel-

Protestáns lelkészi tár
BX
9554
H8
D96
V.1 pt. 4

ELŐSZÓ

A NEGYEDIK FÜZETHEZ.

A keresztyén egyházi beszéd kellékeiről.

Az ujabb időben honi reformált egyházunkban a theologiai irodalom — alig egy pár munkát a legutóbbi két évben kivéve — egyházi beszédek gyüjteményében határoztatott. — Nincs olly theologiai irodalom, mellynek termékei között számos illynemü gyüjtemények is ne találtatnának. És ez csak jóltevő, csak örvendetes jelenség ott, hol a kibocsátott egyházi beszédek úgy tünnek fel, mint a szinte kibocsátott theologiai theoriák gyakorlati gyümölcsei; mint, például, a midőn egy Ammon, Reinhard, Tzschirner vagy Schleiermacher nevével, a theoriák és gyüjtemények terén párhuzomban találkozunk; — így aztán ez az ifju papságnak az akademián kivül valódi iskolája. — De egészen másként áll a dolog, ha a theologiai tanok mellőzésével, — csak iminnen-amonnan minden szinezetre, vagy elvre való tekintet nélkül, csak a mint jött — imígy-amúgy lefordított predikátziók gyüjteményével kivánják közölünk némellyek könnyebbé tenni paptársaiknak hivataluk nehéz terheit, hogy kiméltessenek meg a munkától, az elmélkedéstől, a tudományos önképzéstől, — s annál több idejök maradjon másnemü foglalkozásokra. — Szép philanthropicus nézet! ha csak nem inkább oekonomicus a kiadó javára. Minden esetre illy egyoldaluságtól, e könyvkereskedés tovább is terjedésétől a jó ég őrizze meg szegény egyházunkat!

Azonban épen nem azt akarom mondani, mintha egyházi beszédek kiadása általában hiba s kártékony vállalat volna. Isten mentsen! Jó példányok hasznos voltát ki ne ismerné? A legjelesebb lelkész is elismerheti azt, hogy „multa nobis ad aliorum exempla, et agenda, et omittenda, et mutanda et corrigenda sunt.“ S ha ezen czélra szolgálnak, és ha erre használtatnak az

egyházi beszédek gyüjteményei : úgy távol attól, hogy heverés párnái volnának, — sőt inkább valódi tudományos gyakorlatok. — Ime itt is jelenik meg az egyházi tárban beszédek gyüjteménye is ; — még pedig határozottan ez utóbbi czélzattal. S épen azért nem is csupán beszédek gyüjteménye találtatik itt, — hanem a theologiai theoria teréről is több kevesebb közlemények. Álljón itt jelesen e füzet homlokán egy kis értekezés arról : *Mik legyenek a keresztyén egyházi beszéd kellékei?*

A keresztyén egyházi beszéd sajátságairól tüzetesen tanít a homiletika. Én homiletikát irni nem akarok ; — csak némelly általános kellékeket említek meg — a mint azok (egy részben Hagenbach Encyclopaediája 106., 107. §-iban találtató vezéreszmék nyomán) eszembe s pennám alá jönek.

Elsőben is azt jegyzem meg, hogy nem jól fogják fel a dolgot azok, kik azt kivánják, hogy a mi egyházi beszédeink a Jézus és apostolok beszédeihez idomíttassanak. Igenis azokhoz kell idomíttatniok a missionariusok beszédeinek, a *Κηρυγμα*-knak, — mellyek még nem keresztyéneket akarnak megnyerni Krisztusnak, mint Krisztus és az apostolok akartak az ujonnan felállott Isten-országának. De a mi egyházi beszédeink már keresztyénekhez szólanak, — s ha kisebb-nagyobb mértékben bűnből térítnek is : de általában hitben és erkölcsben erősítnek, gyámolítnak, felvilágosítnak ezek. Amazok a nap világához vezettek : ezek a nap világánál vezetnek ujabb kincsekhez. Amazoknál csupán gyenge tejtáplálék : ezeknél már erősebb lelki eledelek is helyökön vagynak. Amazoknál a forma is csak mintegy vakot kézen vezető, csak gnomika — csak rövid, éles és metsző : itt már rokon lelkekkel mintegy társalgás történik, eszmék kicserélésével és az ismeretes tárgyak több-oldalu fejtegetésével, ékesítésével. Ha ezen nézpontot egyházi beszédeink körül el nem tévesztjük : így lesznek azok a térítő beszédektől kellőleg különbözők, — a már létező s Isten lelke által betöltetett keresztyén egyház historiai magasztos állásához méltók, — és a már keresztyén szívek, lelkek hurjai illetéséhez valóban alkalmasok.

A predikátziót predikátzióvá a textus teszi. Textusnak neveztetett a középkorban az egész biblia. Ma értjük alatta a bibliának hosszabb-rövidebb czikkét, melly az egyházi beszédnek alapjává tétetik. Ebből fejlik ki az egész predikátzio, mint a növény a csirából. Ez határozza meg annak mind alakját, mind

tartalmát. Alakjára nézve túlnyomólag, vagy magyarázólag hermeneutikai mezőn mozog, midőn bőv exegetai ismeretet föltételez, — vagy pedig szónoklati mezőn, midőn éles dialektikai s oratoriai képzettséget kiván; — azonban e kettő a jó keresztyén egyházi beszédben egymást áthatja, súlyegyeníti. — A mi a predikátzio tartalmát illeti, mint a textus, — mint a biblia, — mint a keresztyén vallás, sem nem csupán tudalom, sem nem csupán cselekvés, sem nem csupán érzelem, — hanem ez összeforrott háromnak közös eredménye : úgy a jó keresztyén egyházi beszéd is

nem csupán tudományos értekezés, melly a hallgatók legnagyobb részét éldelet nélkül hagyná, — más részét a templomból a tudós vitatkozási terembe vezetné, s azt hitetné el vele, hogy a vallás tárgyai a száraz logika alapjára fektetendők, — és az okoskodás műhelyében készíthetendők el arra, hogy boldogító hitté magasztosuljanak, (rendkivüli csalódás);

nem is törvényszéki szónoklat, melly által, mint egy Demosthenesnél, — Cicerónál, a bűnnek rohammal megtámadása hirtelen eredményt szüljön; — az egyházi szónok előtt nincsenek Philippik, — nincsenek Catilinai táborok, — ő csendes és lassu harczot vív a bűnök ellen, — de annyival biztosabb az eredmény, ha nem tágít, ha folyton hat;

nem is moral-philosophiai leczke a jó keresztyén egyházi beszéd, még úgy sem ha a helyeshez és keresztyénihez legközelebb járó categoricus imperativus mélységeit sondirozza, — annyival kevésbé, ha az eudaemonismus iszapjai közt vergődik;

nem is érzelmi monolog a jó keresztyén egyházi beszéd, melly kapkod a fényes ködhöz — kápráztatja a képzelet szemeit, — de szívet, észt egyaránt üresen hagy;

nem kiszélesített ima, mellyben csupán a szívet, a keblet dagasztó hit lángja lobogjon az ég felé, — mig a több szellemi erők, néma tétlenségben, várják a szent lángok ellenében leszólaló isteni kegyelem ébresztő hatását.

A jó keresztyén beszéd az érzelem, tudalom s tetterő körébe vágó, azokat fejlesztő s élesztő momentumokat mind egyesíti magában, — még pedig úgy hatva által egyiket a másikkal, hogy a hol egyik van, ott legyen a másik is, — hogy egy pontjáról se lehessen azt mondani, hogy az kizárólag vagy csak hitélesztő, vagy ismeret-gyarapító, — hanem minden egyszersmind. Úgy hat a kedélyre, hogy egyszersmind világosít és az erköl-

Protestáns lelkészi tár
BV
4254
.H8
1876
v.1 pt.4

ELŐSZÓ

A NEGYEDIK FÜZETHEZ.

A keresztyén egyházi beszéd kellékeiről.

Az ujabb időben honi reformált egyházunkban a theologiai irodalom — alig egy pár munkát a legutóbbi két évben kivéve — egyházi beszédek gyüjteményében határoztatott. — Nincs olly theologiai irodalom, mellynek termékei között számos illynemü gyüjtemények is ne találtatnának. És ez csak jóltevő, csak örvendetes jelenség ott, hol a kibocsátott egyházi beszédek úgy tünnek fel, mint a szinte kibocsátott theologiai theoriák gyakorlati gyümölcsei; mint, például, a midőn egy Ammon, Reinhard, Tzschirner vagy Schleiermacher nevével, a theoriák és gyüjtemények terén párhuzomban találkozunk; — így aztán ez az ifju papságnak az akademián kivül valódi iskolája. — De egészen másként áll a dolog, ha a theologiai tanok mellőzésével, — csak iminnen-amonnan minden szinezetre, vagy elvre való tekintet nélkül, csak a mint jött — imígy-amúgy lefordított predikátziók gyüjteményével kivánják közölünk némellyek könnyebbé tenni paptársaiknak hivataluk nehéz terheit, hogy kiméltessenek meg a munkától, az elmélkedéstől, a tudományos önképzéstől, — s annál több idejök maradjon másnemü foglalkozásokra. — Szép philanthropicus nézet! ha csak nem inkább oekonomicus a kiadó javára. Minden esetre illy egyoldalusságtól, e könyvkereskedés tovább is terjedésétől a jó ég őrizze meg szegény egyházunkat!

Azonban épen nem azt akarom mondani, mintha egyházi beszédek kiadása általában hiba s kártékony vállalat volna. Isten mentsen! Jó példányok hasznos voltát ki ne ismerné? A legjelesebb lelkész is elismerheti azt, hogy „multa nobis ad aliorum exempla, et agenda, et omittenda, et mutanda et corrigenda sunt.“ S ha ezen czélra szolgálnak, és ha erre használtatnak az

EGYHÁZI BESZÉD.

Alapige:

„Te vigyázz mindenekben, szenvedj, az évangyelistának munkáját cselekedjed, a te szolgálatodat bizonyosképen megbizonyítsad.“

2. Tim. 5, 4.

A hitérti nemes harczban s az anyaszentegyház ügyeérti tömérdek szenvedésekben olly dús életének hanyatló szakában, másodszor szenvedett már terhes fogságot Rómában a népeknek nagy apostola Pál. Nem volt többé remény a szabaduláshoz, s eljött az idő, midőn több mint harminczéves apostoli pályafutását, neki is, miként az Ur több hű tanítványinak már, vértanúi halállal kellett végeznie.

E végső helyzetben őt is, miként annyi hű barátját már az emberi nemzetnek, elhagyták az emberek: de nem hagyta el a hit, a nagy lelkek e leghűbb barátja, bátorítója és vigasztalója, s míg ennek erejével, egy felől az igazság hervadatlan koszorúát látja a vérpadokon túl: másfelől az Istennek népéről, a még folyvást alakulásban lévő anyaszentegyház jövő sorsáról gondoskodik végső napjaiban. Mert bár egyes gyülekezetek megalakultak már különböző pontokon a föld határain, s nem hiányzottak elszánt bajnokai sem a hitnek: de sok elméknek még folytonos forrongásban léte belső meghasonlással, a pogány fejedelmek és népek üldözése pedig végső pusztulással fenyegeté az anyaszentegyházat.

Ugy látszik, hogy e körülmények indíták a nagy apostolt arra, hogy az ő hű tanítványához Timotheushoz, a hitben és tudományban szülöttéhez, fijához, e minden iratai között utolsó levelét irja, mellyből beszédem vezérigéit előttetek felolvasám.

E levélben bölcs előrelátással figyelmezteti a nagy apostol az ifju tanítványt az anyaszentegyházra nem sokára elkövetkező, s részben már elkövetkezett veszélyekre; lelkesedve inti és buzdítja őt a munka terhének hű hordozására, a hitérti nemes harczra, s a Krisztus melletti elszánt bizonyságtételre. Végre

pedig azon nagyszerü méltósággal és megrendítő erővel, melly a halálra készülő nagy lelkek sajátja, hozzá következő-tartalmu intést intézi: „*Az Isten előtt, és az Ur Jézus Krisztus előtt, ki megitéli az élőket és holtakat eljövetelekor az ő országában, kérlek tégedet, hogy prédikáljad az igét, rajta légy mind alkalmatos, mind alkalmatlan időben, feddődjél, dorgálódjál, intsed a hallgatókat minden szelídséggel és tanítással. Mert lesz olly idő, mellyben az igaz tudományt el nem szenvedik, hanem tulajdon kívánságuk szerint gyüjtenek maguknak tanítókat, mivelhogy az ő füleik külső változatos kellem után ohajtoznak, és az igazságtól elfordulván, hiábavaló beszédek hallgatására adják magukat. De te vigyázz mindenekben, szenvedj, az évangyelistának munkáját cselekedjed, szolgálatodat bizonyosképen megbizonyitsad. Mert én immár megáldoztatom; az én halálomnak ideje közel van; ama nemes harczot megharczoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam. Végezetre eltétetett nekem az igazság koronája, mellyet megad nekem ama napon az Ur, amaz igaz biró, nem csak nekem pedig, hanem mindeneknek, kik az ő dicsőséges eljövetelét várják*“ a).

Ime, ebben áll végső intése a nagy apostolnak, már mintegy az ő halálának sötét révénél, tanítványához, a jó Timotheushoz.

Ugy hiszem, hogy mindnyájan meg vagyunk a felől győződve, Atyámfiai! hogy ezen intés nem csak Timotheusra és az ő korára, hanem egyszersmind reánk és korunkra is teljes mértékben tartozik. Azon külső üldözések ugyan, mellyek hajdan az anyaszentegyházat fenyegették és rombolták, lecsilapultak már; — miért légyen dicsőség a mi Istenünknek, és tisztelet a népek fejedelmeinek, kiknek tanácsát az Ur, miként a vizeknek folyását vezeti! —: óh de az egyház benső élete korunkban egészen más, és fájdalom! sok részben méltó aggodalmat szülő helyzetet mutat, és most talán inkább, mint valaha. A lelkipásztor azért, ki dicső hivatalának tiszta öntudatával bír; ki látja avvagy csak sejti is lelkében ama nagyszerü erkölcsi czélokat, mellyek felé az

a) 2. Tim. 4, 1—8.

Isten népének, az ő vezetése alatt küzdenie kell; a lelkipásztor, ki látja a tudatlanságnak és a kor tömérdek bűneinek mélységből feljövő szörnyetegét; ki látja és ösmeri az álfelvilágosodás és világi hiábavaló bölcseség égi származással dicsekvő, de az erkölcsökben s józan bölcseségben egyiránt pusztító viharzását; azon lelkipásztor, mondom, ki korunk mindezen tüneményeit látja és ösmeri: lehetetlen, hogy a nagy apostol végső nagyszerü intését reánk és korunkra is szorosan tartozónak ne vélje.

Illy nézet és meggyőződés alapján már, minden tekintetben czélszerünek látszik, hogy ezen órában, mellynek egyik fő rendeltetése az, hogy mi, kik ide előállittatánk, lelkipásztori nagyszerü kötelességeinkről ünnepélyesen megemlékezzünk, — a nagy apostolnak felvett szavait közelebbről elménkre és szivünkre vegyük; annyival is inkább, mivel ugy látszik, hogy a lelkipásztori legfőbb kötelességeket, mintegy öszvefoglalva adja ő a felolvasott szavakban elő, midőn tanitványának Timotheusnak, 1. a vigyázatot, 2. a szenvedést, 3. az évangyelistai munkának teljesitését; s végre 4. a szolgálatnak bizonyosképeni megbizonyitását köti erősen szivére. Jertek azért, és e nagy-fontosságu lelkipásztori kötelességekről, a megnevezett rendben, egyenként elmélkedjünk!

I.

„*Te vigyázz mindenekben!*“ Ez, a felolvasott igékben, első intése a nagy apostolnak az ifju Timotheushoz. Bizonyosan nem csak azért, mert Timotheus az életnek azon korában vala még, melly miként mindenben, ugy a nagy czélok felé való törekvésben is, csaknem kizárólag a hév buzgalom és lelkesedés befolyása alatt állván, az előrelátás és bölcs vigyázás hiánya miatt, sokszor magát a czélt örökre veszélyeztetné: hanem általában azért is, mert előrelátás és bölcs vigyázás nélkül, soha semminemü nagyobbszerü czél elérhető nem volt és nem leend. Nem csak az emberi elme gyarló parányisága, melly gyakran a változások legközelebbi okait és következéseit is alig képes belátni, hanem a tömérdek közbejöhető véletlenségek, s a számtalan

akadályok egyiránt komoly vigyázásra intenek bennünket, miként minden nagyobbszerü törekvéseknél, ugy kiváltképen a lelki és erkölcsi élet mezején, az anyaszentegyház ügyeinek vezetésében, tehát a lelkipásztori hivatal teljesitésében is. Itt ugyanis már, törekvéseink és czéljaink természeténél fogva, nem csak az élet külső változásait és tüneményeit, de a szív rejtett érzéseit s az elme titkos gondolatait is, mellyekre kiváltképen kell hatnunk, folytonos vigyázással tekintetbe kelletik vennünk.

Vigyáznunk kell önmagunkra, hogy az ellenünk most nyiltan feltámadó, majd észrevétlenül vagy csábítva ható kisértetek közt diadalmasan megállhassunk, s az Isten népének az erények példái által tükörei lehessünk. Vigyáznunk kell még legtisztább czélu buzgalmunk és lelkesedésünk irányára és erejére is, nehogy azoknak zabolátlan rohanása által többet romboljunk, mint építsünk. Vigyáznunk kell hallgatóink miveltségi és erkölcsi álpotára, hogy tanitásaink minél biztosabb-sikerüek legyenek. Vigyáznunk kell azon polgári társadalomnak, mellyben élünk, helyzetére és életelveire, hogy ezekkel keserves háboruságot és veszélyt szülő meghasonlásba ne jöjjünk. Vigyáznunk kell korunknak egyetemes állapotára, hogy annak előnyeit, az anyaszentegyháznak, melly felett a szent lélek bennünket vigyázókká tett, javára és üdvösségére fordíthassuk, ellenséges törekvéseit pedig diadallal legyőzhessük. Óh bizonyára, hasonlatosok vagyunk ama kormányoshoz, ki hajóját sötét és viharos éjjelen vezetvén a háborgó tenger hullámai között, most szélveszek erejére és irányára, majd a tengernek mélységére és az abbani örvényekre és kősziklákra, — most az égnek vezércsillagira, vagy a közel révpartra, majd a megtöredezett árboczokra, vagy a hajó megrémült népének lelki állapotára kell vigyáznia nagy bölcseséggel.

Ezért nevezi a szent lélek, már az ó szövetségi időkben, a profétákat v i g y á z ó k n a k, kik az Urnak öröksége felett, éjjel és nappal, éber józansággal őrt állanak, s jajt és halált mond az ollyan népre, mellynek őrállói elaluvának a). Ezért

a) És. 21, 11. 52, 8. Ezék 3, 17.

inti Jézus is az évangyeliom hirdetésére kibocsátott tanitványokat: *„Legyetek okosak mint a kigyók, szelídek mint a galambok"!* a) azaz, a reátok elkövetkező veszélyeket bölcs előrelátással igyekezzetek kikerülni, de soha nemtelen eszközökhöz ne nyuljatok! Ezért inti őket, midőn a Jerusálem végső pusztulásával elkövetkező nagyszerü társadalmi változásokat rajzolja: *Vigyázzatok, mert nem tudjátok sem napját, sem óráját, mellyben az embernek fija eljő"!* b) *„Vigyázzatok minden időben, kérvén, hogy méltókká tegyen Isten titeket, kik eltávoztathassátok mindezeket, a mellyek következnek, és megállhassatok az embernek fija előtt"!* c). Ezért inti őket a szenvedés nagy éjjelén is vigyázásra és imádkozásra, hogy kisértetbe ne essenek. Ezért intik olly gyakran az apostolok is az ő hatásuk alatt álló gyülekezeteket és tanitványokat bölcs vigyázásra; ezért mondja végre a nagy apostol Pál is Timotheusnak: *„Te vigyázz mindenekben!"*

II.

De bármilly bölcs előrelátással s okos vigyázással folytassuk is életünket, s vezéreljük a gondviselésünk alá bízott nép ügyét: búbánatot s nehéz fájdalmakat éreznünk s szenvednünk kell nekünk elmulhatatlanul; nem csak azért pedig, mert e rövid életben öröm és fájdalom vegyítve vannak: hanem főként azért, mert a fő bölcseség örök tanácsa ugy akará, hogy azok, kik nagyobb és kisebb társadalmaknak, nemzeteknek vagy gyülekezeteknek előharczosai vagy vezetői az erkölcsi tökélyesbülés nagyszerü pályáján, ne csak az élet tömérdek nélkülözései, egyenes bántalmai miatt szenvedjenek, ne csak magasra törő elméjök s a tömegnél nemesen érző kebelök hánykodjék mintegy önviharában s a kínok végtelen árjában, hanem egészen és mindenestől is fölemészszék és feláldozzák mintegy önmagukat; mivelhogy az emberi nemzetet semmi inkább nem vonszsza és nem emeli, mint az erények önzéstelen szerelmébeni példaadás, és

a) Máté 10, 16. — b) Máté 25, 13. — c) Luk. 21, 36.

semmi inkább nem tanítja, mint a nemes czélokérti nyugodt önfeláldozás.

Ezért kellett immár kínt, sőt gyakran halált szenvedni az Isten választott embereinek eleitől fogva. E fájdalmat érzé Mózes, az Isten embere, midőn a Hóreb hegyéről jöttében, meglátván a völgyben az arany bálvány körül vígadozó népet, nagy lelkének bús gerjedelmében öszvetöré a törvény tábláit. E nehéz fájdalom háborog kebelében akkor is, midőn a tudatlan és makacs néppel szemben, a maga roppant feladatát érezvén, elkeseredésében mármár a halált kivánja, mondván: „*Kérlek, oh Uram! ölj meg engemet; ölj meg, ha előtted kedves vagyok, hogy ne lássam az én nyavalyámat*“! a). Szinte e helyzetében a szenvedésnek találjuk az Urnak tüz-lelkü profétáját Illyést, midőn a bálványimádók előtti bujdostában, a kietlen pusztákon ekként sohajt fel: „*Elég immár az én életem, most, oh Uram! vedd el az én lelkemet; mert nem vagyok jobb az én atyáimnál*“ b). Szenvedett a romban-álló Sion felett siránkozó bús Jeremiás; szenvedett a kínok nagy embere Jób, és vele együtt már az ó időkben mindazok, kiket az Ur, az erények nemes pályáján, magához közelebb emelni méltóztatott. De szenvedett mindenek felett a mi egyetlen Urunk és Megváltónk a Jézus, ki a Golgotha kínos keresztén, a te bűneidnek terhét hordozá, óh emberi nemzet! Szenvedtek az ő nyomait követő hű tanitványok, s az első és későbbi századok dicső vértanúi, kiknek megtörhetlen nagy lelke, a keresztfán, vagy a tüzhalmokon vett búcsút e földi élet porsátorától. Szenvedtek híven, mert nem feledék el, hogy megmondá nagy tanitójok: „*Mivelhogy nem e világból valók vagytok, azért gyűlöl titeket e világ*“ c). „*A ki én utánam akar jöni, tagadja meg magát, és vegye föl az ő keresztét, és ugy kövessen engem*“ d). Szenvedtek örömmel, miként ama megostoroztatott apostolok, „*kik örömmel menének el a tanács elől, hogy méltókká tette Isten őket arra, hogy a Jézus neveért, boszusággal il-*

a) IV. Móz. 11, 15. — b) 1. Kir. 19, 4. — c) Ján. 15, 19. — d) Máté 16, 24.

lettetnének"; vagy miként Pál, ki lelkesedve irja egy gyülekezethez: „*Örülök a ti érettetek való szenvedéseimben, és a Krisztus szenvedésének maradékát betöltöm az én testemben, az ő testéért, azaz, az anyaszentegyházért*" a). Ezért inti és lelkesíti ő gyakorta az ifju Timotheust is a szenvedések örömmel türésére: „*Ne szégyenljed — ugymond — a mi Urunk Jézus Krisztusról való bizonyságtételt; engemet is ne szégyenlj, ki ő foglya vagyok, hanem inkább légy részese az évangyeliom szenvedéseinek, az Istennek hatalma által.*" b).

Ennyi nagy és dicső példák nyomdokain, a mi Urunk országának nagyszerü czélja szerint, szenvednünk kell nekünk is, e kor egyházi szolgáinak. Mert bár ama nagyobb veszélyek és viharzások, mellyeket az említett nagy lelkek átküzdének, csilapulni látszának is: ki tudja, nem alkalmazható-e ezekre is a bölcs mondata: „*A mi volt most is vagyon; és a mi következik immár megvolt; és az Isten forgatja az egymásután következő dolgokat*" c). De e ponttól eltekintve is, az anyaszentegyháznak folyvást vitézkednie, viaskodnia és harczolnia kell, e világ és a bün ellen, és e szenvedésekkel s hánykódással teljes harcz tartani fog mindaddig, mígnem „*uj eget és uj földet látunk, mellyben lakozik az igazság*" d). Addig pedig, míg a harczoló anyaszentegyház e győzelmi órája ama jobb hazában elkövetkeznék, valamint az apostol szavai szerint: „*Mindenek, kik szentül akarnak élni a Jézus Krisztusban, háboruságot szenvednek*" e): ugy kiváltképen azok, kiknek e harcz élén kell állaniok, a hü lelkipásztorok, éltöket szenvedés nélkül nem tölthetik.

III.

„*Az évangyelistának munkáját cselekedjed*"! E szavakban fejezi ki a nagy apostol az ifju Timotheus harmadik fő kötelességét. Mintha mondotta volna más szavakkal: Az élet azon tömérdek szenvedései között is, mellyek e kor romlottságából s az

a) Kol. 1, 24.—b) 2. Tim. 1, 8.—c) Préd. 3, 15.—d) 2. Pét. 3, 13.—e) 2. Tim. 3, 12.

egyházi szolgálat mivoltából, mulhatlanul elkövetkeznek reád, el ne feledd, hogy neked az évangyeliomot, a bűnök terhe alatt sohajtozó emberi nemzet megszabadulásának nagy és örvendetes tudományát hirdetned kell, nem csak jelen tartózkodásodnak helyén, hanem a föld egyéb pontjain is, hova hatásod kiterjedhet. Az évangyeliom hirdetésének, a tanításnak e nagy-fontosságu kötelességét köti erősen szivére a nagy apostol Timotheusnak, egyebütt is ugyan, de kiváltképen ez utolsó levelének végén, midőn az élő Istenre, és az itéletre eljövendő Jézus Krisztusra hivatkozván, igy inti őt: „*Prédikáljad az igét; rajta légy mind alkalmatos, mind alkalmatlan időben; feddődjél, dorgálódjál, intsed a hallgatókat minden szelídséggel, és tanítással.*“ És e nagy fontosságu intésnek közelebbi okát meg is nevezi, ezt mondván: „*mert lészen olly idő, mellyben az igaz tudományt el nem szenvedik, hanem az ő tulajdon kivánságuk szerint gyüjtenek tanítókat, mivel hogy az ő füleik viszketnek, és az igazságtól az ő füleiket elforditják, fordulnak pedig hiábavaló beszédek hallgatására*“ a).

Az apostol e szavakban is, miként több más helyeken, azon ábrándos és hiábavaló véleményekre s világi okoskodásokra czéloz, mellyek mindjárt az apostoli korban, nem kevés viharzással háborogtak többeknek elméjében. Illy tévedező vélemények, — csalárd-fényü szikrái az álbölcseségnek, — mellyek az anyaszentegyház tudományát felülmulni, vagy épen lerombolni akarnák, miként eleitől fogva voltak, ugy vannak jelenleg is. A kor szelleme, a tudományok előhaladása, az ész és természet olly sokszor balul felfogott törvényei, nem fordíttatnak-e korunkban is az anyaszentegyház és vallás ostromlására az álbölcsek által? De e kór tüneményei az időnek bizonnyal nem egyébre valók, mint arra, hogy az ezekkeli diadalmas harczban az évangyeliom ereje és dicsősége annál nagyobb fényben tündököljék; — mert míg fenáll a föld és az ég, míg az erény és igazság

a) 2. Tim. 4, 2—4.

tiszteltetni fog a föld határain: addig a názarethbeli Jézus tisztán felfogott tudománya élni és uralkodni soha meg nem szűnik; sőt országok omoljanak bár romba, s forgattassanak föl a társadalom fenállásanak elvei: a Krisztus tudománya el nem enyészhetik soha örökké. E kornak hű lelkipásztora is azért, szemben az időnek minden szépen-zengő s hatalmasnak látszó divat bölcseségével is, a nagy apostolként „*nem szégyenli a Krisztus évangyeliomát, mert Istennek hatalma az, minden hivőknek üdvösségére*“ a): sőt határt nem ösmerő lelkesedéssel „*hirdeti a Krisztust, azt pedig, a ki megfeszíttetett*“ b) és az ő évangyeliomát, melylyel a világi bölcseség minden gondolatai mintegy foglyul vitetnek, hirdeti „*nem emberi bölcseségnek hitető beszédében, hanem inkább a lelki erőnek megmutatásában,—nem olly beszédekkel, melylyekre az emberi bölcseség tanít, hanem a mellyekre a szent lélek tanít, a lelkieket lelkiekhez szabván*“ c).

De az évangyelistának munkáját cselekszi, azaz, az örök élet tudományát hirdeti és tanítja a kor lelkipásztora, nem csak ama küzdelmi szempontból, hanem általában és főként azért, mert ezt kivánja és követeli vallásunk nagy rendeltetése és czélja, melly mint a profétai szózat hirdeti, nem egyéb mint az, hogy: „*a setétségben helyheztetett nép lásson nagy világosságot, s fény támadjon azok felett, kik a halál árnyékában s tartományában helyheztetvék*“ d). Ezt kivánja és parancsolja Urunk Jézus is, midőn azt mondja földi pályája végső perczeiben a tanítványoknak végezetre: „*Menjetek el és tanítsatok minden népeket*“! e); ezt kivánja ő általa felderített egyetemes emberi rendeltetésünk is, melly ez: „*Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei atyátok tökéletes*“ f).

IV.

„*Szolgálatodat bizonyosképen megbizonyítsad*“! Igy végzi intését a nagy apostol az ifju Timotheushoz, szivére kötvén ez ál-

a) Róm. 1, 16. — b) 1. Kor. 2, 4. — c) 1. Kor. 2, 4. 13. — d) Máté 4, 16. — e) Máté 28, 19. — f) Máté 5, 48.

tal, hogy az egyházi szolgálatot, mellyet bölcs vigyázással szenvedések között teljesítend az évangyeliom hirdetése által, egészen betöltse, azaz, tanitásait saját példaadásával s az évangyeliomi tökéletességnek megfelelő tetteivel igazolja és bizonyítsa.

Nagy-fontosságu és bölcs intés ez, melly azt kivánja, hogy a lelkipásztor az évangyeliomi tudományt, mellyet hirdet, mind nyilvános mind magános tetteivel, maga viseletével és példaadásával bizonyítsa meg a nép előtt. A puszta beszéd és tanítás, — habár olly ékes és erős is, hogy a velők megoszlásáig és a tagok egybeköttetéséig elhasson, — felvilágosodást, és hamar elmuló lelkesedést szülhet ugyan, de tetteket ritkán; mert a nemes tettek csak nemes tettek példájára szülemlenek. Miképen a harczok emberét nem csak lelkesíti, de dicső önfeláldozásra ragadja az, ha vezérét a harczok tüzében elől küzdeni látja: ugy az Istennek népe is, melly a hit lobogója alatt a bűn és világ ellen viaskodik, csak akkor fog e dicső mezőn erényes tettekkel ékeskedni, ha győzedelmesen küzdő lelkipásztorok tettekkel dús nyomaiba léphet.

A történetek nagy könyve bizonyítja, hogy azon nagy lelkek, kiket a fő bölcseség társaik vezetésének és boldogitásának dicső hivatásával ruházott fel, sokkal többet tanítottak s használtak tetteik és életök, mint beszédeik által. Igy lehetett az, hogy a tanítók isteni tanítója a Megváltó is, három rövid évre terjedő földi működése által, nagyobb változást és tökélyesbülést hozott létre az emberi nemzet sorsában, mint századok, sőt ezredek minden bölcseinek szóban vagy irásbani tanításai. Ezért inti és lelkesíti ő, mind az egész népet, mind kivált a tanítványokat a tettek és példaadások általi tanításra. *„Ugy fényljék a ti világosságtok — ugymond — az emberek előtt, hogy lássák a ti jó tetteiteket, és dicsőitsék mennyei atyátokat“* a). Ezért gerjed fel méltó haragja gyakorta a tettetés és képmutatás nagy mesterei a fariseusok ellen, *„kik a népre nehéz és elhordozhatlan terheket*

a) Máté 5, 16.

tesznek, de ő maguk egy ujjokkal sem akarják illetni azt"; azért inti a népet, a hamis profétáktóli őrizkedésre: „*Az ő gyümölcseikről, azaz, tetteikről ösmerhetitek meg őket*" a) ugymond; sokan mondják ezek közől neki az itéletnek nagy napján: „*Uram Uram! nemde nem a te nevedben tanítottunk-e*"? b) De ő vallást tészen ezek felől, mondván: „*Soha nem ösmertelek titeket, távozzatok éntőlem álnokságnak cselekedői!*"

Szükség azért, hogy a keresztyén anyaszentegyház lelkipásztorai, amaz isteni példányképnek a Jézusnak nyomdokain, ne csak a beszédnek tanításával, de feddhetetlen életökkel és tetteikkel is tanítsák a népet; szükség, hogy az apostol intéseként: „*Mindenestől fogva például adják ő magokat a jó cselekedetekben;*" szükség hogy „*legeltessék az Istennek seregét, melly az ő gondviselésök alatt vagyon; gondot viselvén arról, nem kényszerítésből, hanem örömest; nem kivánván éktelenül a nyereséget, hanem kész indulattal; sem pedig ugy, mint uralkodván az Urnak örökségén, hanem ugy, mint kik az Isten seregének tükörei légyenek*" c).

És ha immár az Ur végetlen kegyelme bennünket, e kor lelkipásztorait, arra méltóztatna, hogy az egyházi szolgálat ama tökéletes példányképét, mellyet a nagy apostol az ifju Timotheusnak a bölcs vigyázásban, szenvedésekben, az évangyeliom hirdetésében, s a szolgálatnak tettekbeni megbizonyitásában eléje állít, avvagy csak távolról is megközelíthetnők: midőn földi éltünk folyására s viszonyaira tekintünk, talán akaratunk ellenére is ezen kérdést intézzük a Megváltóhoz, az évangyeliomi szolgálat szenvedéseitől megrémült tanítványokként: *Ime, Uram! mi mindeneket elhagytunk teéretted, és követünk Tégedet: mint lészen azért dolgunk*"? e) mi lesz jutalma a nemes pályáni hű harczolásunknak?

A földi élet e kérdésre sok részben búsító feleletet ad. —

---

a) Máté 7, 20.—b) Máté 7, 22—23.—c) Tit. 2, 7.—d) Pét. 5, 2—3.—e) Máté 19, 27.

Éltünknek fele részét, szép ifjuságunkat, a nehéz pályára való készülettel töltjük el; s midőn földi bujdosásunk hanyatló korra száll, látjuk, hogy életünk hasonlóvá lőn az égő szövétnekhez, melly míg másoknak világít magát emészti el. Halálos ágyunk s koporsónk körül kétségbe-esett özvegy s neveletlen árvák siralma hallik, szánalomért esdekelve Istenhez, az árváknak hű édes atyjához. Im ebben áll kevés különbséggel a mi földi sorsunk, — ha pályánkat szivünk és lelkünk minden teljességével megfutni ohajtjuk.

De az ország, mellynek mi munkásai vagyunk, nem e világból való; jutalmát sem ebből várja tehát az Urnak szolgája.— Hanem várjuk, és bizonynyal el is veszszük jutalmunkat a nemes önérzet megnyugtatásából és a tántoríthatlan hitből; — azon önérzetből és hitből, melly a halál révén álló nagy apostolnak ajkaira e szavakat adja: *„Immár én megáldoztatom, és az én halálomnak ideje közel van. Ama nemes harczot én megharczoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam. Végezetre eltétetett nekem az igazságnak ama koronája, mellyet megad nekem az Ur ama napon, amaz igaz biró, — nem csak nekem pedig, hanem mindeneknek, kik az ő dicsőséges eljövetelét várják.“* E megnyugtató nemes önérzettel s e boldogító hittel harczoljuk mi is a mi nemes harczunkat, azt bizonynyal tudván, hogy az embernek fija, a mi egyetlenegy Urunk és édes Megváltónk, eljövend ama napon az Atyának dicsőségével az égnek felhőiben. *„Boldogok azok a szolgák, kiket az Ur vigyázva talál. Bizony mondom nektek, hogy felövedezvén magát leülteti azokat és szolgál nekiek“* a); és az örök itélet erejével és dicsőségével ezt mondandja a választottaknak: *„Jertek el, én Atyámnak áldottai! birjátok az országot, melly megkészittetett nektek e világ fundamentomának felvettetése előtt“* b). Amen.

Révész Imre,
szentesi ref. prédikátor.

a) Luk. 12, 37. — b) Máté 25, 34.

25.

A VALLÁSTALANSÁG NÉMELY FŐ OKAIRÓL S ANNAK AZ EMBERI TERMÉSZETTEL ELLENKEZŐ VOLTÁRÓL.

(ZSINATI BESZÉD, KOLOSVÁRT, JUN. 17., 1855).

Alapige:

Saulus pedig mégis dühösködvén — — — — — — Nehéz neked az ösztön ellen rugódoznod. *Csel. 9: 1—15.*

Terjedj mennyei világosság! özönöld el a világot, mely még nem tudott kibontakozni a mély setétségből! hints vidám derűs ragyogást a homályban bujdokló földre! hatolj be az emberek megfásult szíveikbe, kik között még annyi Pállá megtéritendő Saul találtatik!

Gyenge hangom, te nem válhatsz *fegyverré, melly a velőknek megoszlásaig hasson* a), sem pőrölylyé, mely a bűn és setétség fajzatait öszvetörje! De tán a kegyelem Istene, — ha arczomra mennyei világosságot, beszédemre tüzes kettős nyelv erejét nem küldi is,—adand nekem, utolsó szolgájának, annyi erőt ez órában, hogy dicsőségét szóljam s tiszteletét hirdessem; hogy a vallás édes hatalmáról tanuságot tegyek, s a hitetlenség felpánczélozott, de belsejében gyenge serge ellen harczra szálljak. Nem remegek hát, bár szemeim ennyi fényhez szokva nincsenek is s egyszerü és igénytelen nép szónokának szokottnál sokkal feljebb kellene emelnem hangomat itt, e díszes és tiszteletet parancsoló hallgatóság közepette; nem remegek, vagy legalább legyőzni igyekszem félelmemet, — mert itt, mint ott, az én Uramnak, a Jézus Krisztusnak dicsőségét hirdetem s a hit erejét prédikálom; s tán még fontosabb kötelesség szerint itt, honnan a szives figyelem egyegy hangomat e haza távol vidékeire röpítheti el s

a) Zsid. IV. 12.

büszkévé tehet a tudat, hogy szűk körbe szorított hatásom, csekély,de tán még is valami eredménynyel nyer tágasabb mezőt. Igen, kötelesség s nehézsége mellett is édes kötelesség itt szólanom, *mert ha a trombita bizonytalan zengést teszen, kicsoda készül a harczra* a)? s pedig ha az egyház jellegei közől nem törültük még ki azt, hogy hadakozó, mert a hitetlenség, ámitás és sötétség ellen folyvást küzdenie kell: ugy én méltán veszem át ez órában a trombita szerepét ama rémek tábora ellen.

Nincsen szomorúbb látomány keresztyéni szemeknek, mint látni azt, hogy bár Jézus vallása mint sötétben világító szövétnek jelent meg a földön s csaknem 2000 esztendő óta megszünés nélkül szórja szét fényes sugárait: még is a földnek annyi sötét szeglete van, hova az be nem hatolhatott, — annyi elme, mellyet még föl nem világosíthatott, — annyi szív, mellyet meg nem melegíthetett. Ha a föld különböző részeit s az azokat lakó népek viszonyait és miveltségi állását ismerő szemekkel tekintünk szét: látni fogjuk, hogy azon ezermillió lélek közől, mennyien e földet lakják, alig egy ötödrész ismeri Jézust, az Atya Istennek egyszülött fiát, az emberi-nem Megváltóját; a sokkal nagyobb szám pedig még a bálványimádás kötelékeiben nyög, emberi rendeltetését nem értve, méltóságát nem tudva, lelkének mennyei eredetét s oda visszavágyódását nem érezve. Azokon a roppant terjedelmü sivatag térségeken, hol még kóborló pásztor-népek élnek s mennek a vizek mentén legelőről legelőre, kiknek lelkök a teremtéstől a teremtőig felemelkedni nem birván, napot holdat csillagokat imádnak, hálákat adva hajolnak meg az éltető tüzszellem előtt s reszketve borulnak földre a rosz szellem mérges lehellete, a gyilkoló számum közelitésére; — azokban a tenger végetlenjén elszórt szigetekben, hova utazó hajó is ritkán téved s a magasabb eszméket nem ismerő lakosok egy madár vagy egy darab kő előtt térdelnek inkább szánandó mint nevetséges imádkozással; ah! a föld területének sokkal nagyobb részében

a) 1. Kór. XIV. 8

Jézus neve idegen hang, mellyet oda csak egyes buzgó térítők vivének el, s melly gyakran megköveztetést, keresztre feszíttetést hozott terjesztőire.

De, fájdalom! nem szükség nekünk a világ messzi vidékeire, a keresztyén miveltségtől távol eső földrészekre fordítnunk szemeinket, hogy illyen szomorú példákat szemléljünk. Magának a keresztyénségnek kebelében,—hol minden ajkon Jézus neve zeng, hol áhitatosnak látszó csoportok térdelnek oltárok előtt vagy énekelik Isten dicsőségét, — mennyi vallástalanságot tapasztalunk! Mennyi Saul, ki jól ismeri az Urat s mégis fegyverbe öltözik ellene, s eloltatott lelkiismeretétől biztosság-levelet vevén, kergetésére indúl!

Hiszszük, — igy beszélünk legalább, — az egy igaz Istent, mennynek és földnek teremtőjét, gondviselőjét. És még is cselekedeteinkkel mennyiszer kimutatjuk hogy nem hiszszük, nem ismerjük őt! Ha valódilag hinnők, hogy van egy mindenható, ki mennyet és földet teremtett: megszünhetnénk-e az ő hatalmát, bölcseségét, jóságát bámulni és imádni? Ha valóban hinnénk a mindeneket kormányzó fő Atyában: csüggedeznénk-e valaha életünk balfordulatai között, zúgolódnánk-e sorsunk ellen? Ha hinnénk egy mindentudó, mindenütt jelenvaló Istent: nem rettennénk-e vissza titkos bűneinkben? mernénk-e a setétben is, bár elfedezve a világtól, de látva tőle, roszat cselekedni?

Hiszszük,—azt mondjuk legalább hogy hiszszük,—a megváltó Jézust, ki egyszersmind utolsó biránk is leend: és még is nem félünk törvényeivel ellenkezőleg élni s példája követése helyett, életünkben és halálunkban megtagadni őt; ajkainkon viseljük nevét, tanítványainak, híveinek mondjuk magunkat: s mégis mennyiszer gyalázatára vagyunk nevének, nem tanúlunk tőle élni és halni, s hűtelenek vagyunk szolgálatában. Nem vagyunk-e roszabbak Saulnál, ki meggyőződésből volt tévelygő és elvakulás-okozta hitetlenségét nem akarta a hit foszlányaival takargatni!?

Hiszünk, — azt mondjuk legalább hogy hiszünk — szentlé-

lekben: s hatalma ellen még is bezárjuk lelkeinket, jóltevő befolyása előtt megkeményítjük, bűn és átalkodottság vaspánczéljával borítjuk sziveinket.

Hiszszük, — szájjal legalább hiszszük — a feltámadást, lelkünk halhatatlanságát: s nem élünk-e mégis ugy, mintha a halál semmivélétel volna, mintha azontúl ítélet sem következnék? —

Ime, Atyámfiai! mennyi példája a magokat keresztyéneknek nevezők vallástalanságának! s pedig ki merné tagadni a mondottak igazságát? sőt ki merné állítani, hogy vallástételével ellenkezőleg sohasem cselekedett? S majd, midőn az ítéletben igy fog szólani az Ur a balkeze felől állítandókhoz: *Átkoztak! menjetek el tőlem, mert éheztem és nem adtatok ennem, szomjuhoztam és nem adtatok innom, úton-járó voltam és nem fogadtatok be engemet, mezítelen voltam és meg nem ruháztatok, beteg voltam, tömlöczben voltam és meg nem látogattatok engemet;* a) — hiába fogják akkor mondani: *Uram! mikor láttunk téged éhezni vagy szomjuhozni, vagy uton járni, vagy mezítelenen, vagy betegen, vagy a tömlöczben, és nem szolgáltunk volna neked?* b) Igen, hiába! mert üldözte az az Urat, ki parancsolatai szerint nem cselekedett; ellensége Jézusnak az, ki a szeretet törvényét nem gyakorolta; kergető Saulja az, kit az örök élet hite jó tettekre nem lelkesített.

Valóban ma is,—midőn az igaz utra térítésnek csodás erejű eszközei nem munkálkodnak már,— ma is számtalanok előtt lehetne, mint a hitetlen Saul előtt, mennyei világosságban megjelenni az Urnak, s ezen kérdést hallatni, égi szózatban a tőle elfordult fölött: *Saul, Saul! mit kergetsz engemet?* Ah! kérdenők-e mi is: *Kicsoda vagy, Uram!?* Megnyitnók-e füleinket, szíveinket a mennyei szózatnak? Vagy elfednők arczunkat a megátalkodottság setét palástjával, hogy ne hasson szemeinkbe az igaz világosság? Küzdenénk-e tovább is a hit ereje ellen? A természet ösztönei ellen rugódoznánk-e még? Talán igen, de

a) és b) Máté XXV. 42—45.

ha az egyenetlen harczban, hol isteni erő s emberi erölködés állanak szemben, végre kifáradnánk; ha elménk, szívünk, vágyaink, egész jobb természetünk Istenhez s valláshoz vezetvén vissza, végre a test, s a bűn, s a hitetlenség lerogynának a szellem, az erény, a vallás erősebb mert felségesebb ösztönei előtt: megzendülne nekünk is a Saulnak hangozott szánakozó szózat: *Én vagyok a Jézus, a kit te kergetsz; nehéz neked az ösztön ellen rugódoznod!*

Atyámfiai! Saul példája kisebb vagy nagyobb mértékben mindnyájunké. Mi is, gondolattal, szóval, tettel, Isten iránti tiszteletlenséggel, emberek iránti szeretetlenséggel, számtalanszor kergetjük Jézust s vagyunk vallástalanok. *Miért?* Mi okozza az emberi nemzetnek ezen, csaknem ragályosan elterjedt betegségét, a vallástalanságot? E kérdésre való felelet próbálása teendi beszédem első részét. — De *nehéz nekünk is az ösztön ellen rugódoznunk,* nehéz, mert emberi nemesebb természetünkkel ellenkezik a vallástalanság s ész és szív egyiránt vallásosságra ösztönöznek bennünket; és ez igazság kifejtése lesz beszédem második részének tárgya.

Hitnek baráti, őrei, hirdetői! a tárgy fontossága, mondhatnám nagyszerűsége feledtesse s mentse ki egyszersmind gyengeségemet. Te pedig, Uram! adj nyelvemnek tüzes lángot, csak ez órában, ha azután ismét megvonod is azt örökre, érdemetlen szolgádtól! . . . .

I.

Nem czélom most, Atyámfiai! mindazon ezer meg ezer okokat kikutatni, részletezni és előterjeszteni, mellyek egyes esetekben ez embereket vallástalanokká teszik. Az ember, kivált lelkére nézve, a legvégére-mehetlenebb teremtése Istennek, s olly csodálatra méltó rejtélyekkel teljes, hogy belsejét merőleg kiismerni, annak minden elrejtett redőit világosságra hozni, minden indulatait okokkal és következményekkel szigorú-lélektanilag elémagyarázni teljesen lehetlen. Sokszor tapasztaljuk,

hogy ugyanazon egy ok és körülmény egyik emberben egészen különböző változást hoz elé, mint a másikban; s az ok és okozat törvénye, bár minden kételkedésen feljüli logikai bizonyosság, de annak mikéntiségét az emberi lélektanban formulázni még senkinek sem sikerült. A minek egyik ember örvend, az teljesleg közönyös a másnak, vagy tán épen szomorkodik rajta. A mi egyiket bátorrá teszi s lelkét felemeli, az leveri s elijeszti a másikat. Mint egyéb indulatok s érzésekkel, a vallásossággal is igy van ez. Némelly embert a szerencsétlenség, a sors sujtolása vallásossá teszen, szivében istenneli kibékülés vágyát, szükségét költi fel, hallani vélvén magában a Jézusi hivogató szót: *Jőjjetek énhozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltettetek és én megnyugosztlak titeket:* a) mást ellenben a balsors zúgolódásra, Isten káromlásra indít s *azt mondja a balgatag az ő szivében: nincsen Isten!* b) bizonyára nincs, mert ha volna, nem engedné, hogy illy méltatlanúl szenvedjek! Némelly embert ismét a szerencse teszen vallásossá, hálára indítván szivét a minden jóknak adója iránt: mást ellenben a szerencse felfuvalkodottá, Istenről megfeledkezővé tesz. Illyen ellentétes hatásokat látunk az emberi természetben, s ha a vallástalan emberek életfolyamát vizsgáljuk: csaknem mindeniknél más meg más *közvetlen* okokat találunk, mellyek a szivekbe irott Istent onnan kitörülték, s őket vallástalanokká tették. Mind a mellett nem lehet tagadnunk, hogy vannak némelly *általánosabb* okok, mellyekből a vallástalanság közönségesen eredni szokott.

1. Első ezek közül kétségkivül az anyagi érdekek s testi gyönyörök hajhászata, különösen *a pénz és érzékiség tulságos szerelme.*

Semmi vallás, de különösen az igazság és világosság vallása a keresztyénség, nem parancsolja az anyagi érdekek és gyönyörök teljes megvetését, s a test és annak vágyai erőszakos elnyomását. De ellenkeznék is az emberi természettel illy

a) Máté XI. 28. b) Zsolt. XIV. 1.

parancsolat. Testünk épen ugy megkivánja a magáét, mint lelkünk, s valóban az isteni teremtés czéljainak, mellyek a kültermészet gazdagságában olly felségesen nyilatkoznak, merő félreismerése és megvetése volna, nem használni azon javakat, gazdagságokat, a jóllét, kényelem és gyönyör azon eszközeit, mellyek a természetben számunkra kinálkoznak. Miért olly szép akkor ez a teremtés körülöttünk? miért olly ragyogó a nap felséges világa? miért a virágban az illat, a mézben az édesség? miért olly puha a fü bársonya? miért olly enyhítő a szellő fúvallata? miért olly megragadó a dal és zene hatalma? miért olly ellenállhatlan a szerelem ereje? miért terem gyümölcsöt a mező, felmagasztaló nectart a szőlő töve? és miért szivünkben s érzékeinkben a fogékonyság a gyönyör és müélvezet iránt — ha mind ez csak paradicsom tiltott almája volna előttünk, mellyre vágyni bün, mellyet leszakasztani kárhozat, mellyet ízlelni halál!? Avvagy azért emelkedtünk-e ki az eredeti vad állapotból, hogy a természetben ajálkozó örömeket, kényelmeket használni, a nyers anyagokat hasznunkra feldolgozni, s minden virágból — mint a méh — az édes és tápláló mézet kiszívni ne tudjuk? Avvagy a középkor önkorbácsoló askétáinak volt-e igazuk, kik azt hitték, hogy Isten csak azért teremtett rózsát, hogy töviseiből ciliciumokat készíthessenek? kik a testet megölni nagyobb erénynek tartották, mint annak ösztöneit s gyönyöreit is a lélek éltetésére s nemesitésére zsákmányolni ki? Nem, Atyámfiai! Bizonynyal ezt a józan ész meg nem engedi, s a vallás nem kivánja.

De nem Epicurus tudományát hirdetem, sőt megfordítom a tételt s azt mondom: hogy életünk egyetlen czéljának, minden törekvésének csupán a test kényelmeit, az anyagi hasznot és jólesést, az érzéki gyönyöröket tegyük: ezt nem kivánja a józan ész s meg nem engedi a vallás. *Nem kivánja az ész,* mert ha testünk van s annak vágyai és kivánalmai: nem tagadhatjuk el, hogy lelkünk is van, s az gyakran egészen egyebet, néha épen ellenkezőt követel; és már, csak egyiket e két rész közül,

és épen csak a durvábbikat elegítenők-e ki mindig? De *nem engedi meg a vallás*, melly épen a lélek szükségе; s miképen engedhetne az Isten fölébe, ki *lélek*, testiség bálványát emeltetni?

S tudja Isten, van valami azon fényes érczben, mit az emberek annyira szeretnek, az aranyban, mi bár a kezet be nem szennyezi, de többnyire foltot hagy a lelken; s az a csudálatos szomj, a pénz szomja, olly szörnyeteg, melly kielégíttetvén, falánkabbul támad fel s mindig többet és többet követel. *A ki szereti a pénzt nem telik be pénzzel.* a) *A kik pedig meg akarnak gazdagodni, esnek kisértetbe és törbe és sok balgatag és gonosz kivánságokba, mellyek halálos veszélybe merítik az embert. Mert minden gonoszságnak gyökere a pénz szerelme, melly miatt sokan eltévelyedtek a hittől és magokat általszegezték sok gondokkal.* b) Lehet e már várni, Atyámfiai! hogy a ki egészen e lelket átszegző szomjnak adja át magát, az meg ne feledkezzék e mellett lelkéről, s hogy annak is szükségei vannak! És jaj, ha lelkéről megfeledkezett! ha a szív legszentebb vágyait, az elme legnemesebb szomját elnémította: csupa testté vált akkor, s a föld sarából égbe, Istenhez emelkedni épen olly kevéssé bír már, mint nem birna a léghajó, mellyben a fölszálló könnyü léget tulsulylyal, a nehézkedés törvénye szerint földhez vonzódó kövekkel nyomnók alá. Nézzetek az illy ember szivébe, menjetek végig életén! Hányszor tagadta meg Istenét, hitét, erkölcsiségét, lelkiismeretét — *pénzért!* Hányszor üzte el ajtajától könyörtelentül a koldust, — mert a szeretet munkáinak gyakorlása egykét fillérbe kerül! Szivében nincsen semmi érzés, csak egy — a vagyon szerelme; s kész a vallástalanság, a legundokabb bálványimádás; s a magát lealacsonyított ember hasonlóvá válik a pusztában eltévedt néphez, melly épen akkor, midőn vezérlő Istene a törvény tábláit adta ki számára, aranyborjat emelt fel imádandó bálványul. c)

És ha a testnek, a pénz szerelmén kivül, egyéb ösztönei

)Préd. V. 10. b) 1 Tim. VI. 9. 10. c) 2 Mós. XXXII.

szolgálatába merülését tekintjük: nem az oktalan állathoz lennénk-e hasonlók, Aty.! ha a lélek és szív édes és felséges örömeiről tudni sem akarva, csak a száj, gyomor és érzékek vastag gyönyöreit keresnők? Megalacsonyítja magát bizonyára azon ember, sőt méltatlanná teszi az emberi nevezetre, ki az egekből, honnan lelke eredett, alászállva, a testi gyönyörűségek sarában fetreng. Emelkedhetik-e Istenhez, ki csupa szellem, azon lélek, mellyet vagy a dobzódás lármája tart örökös mámorban, vagy a buja és ingerlő zene siketít meg a mennyei chorusok felséges zengzete iránt, vagy az érzéki gyönyörűségek tompítanak el? Ismerheti-e a test nélküli Istent az, ki maga csupa test? Imádhatja-e a legfőbb lelket az, ki saját lelkét sem becsüli annyira, hogy annak valami nemesebb örömet szerzoni méltó fáradságnak tartaná? Tarthatja-e a salaknélküli szeretetet főtörvénynek az, ki csak a föld salakjai iránt viseltetik szennyes szeretettel?

És valóban tapasztalás,—hogy a legtöbb vallástalan embert azok osztályában találjuk, kik a testi gyönyöröknek egészen átadták magokat. Az istentagadásnak leggyakoribb forrása a vastag materialismus;— s ama hétfejű és tizszarvu fenevad, mellyen a nagy parázna ül, kiről a Jelenések könyvének látásai szólanak a), nem más, mint a testiségbe elmerült embernek hittapodó vallástalansága!

2. Második közönséges oka a vallástalanságnak az *álfelvilágosodás.*

Sokat beszéltek, sokat irtak az emberek arról, vajjon a tudományoknak és míveltségnek elterjedése s az emberek közvagyonává válása, haszmára, valódi üdvére volt-e az emberiségnek? Valamint egyfelől tagadhatlan az, hogy bár a római és görög classicus míveltség és fényes elméletiség tudományos és művészeti magaslatait sok tekintetben meg nem közelíti is korunk: de a valódi tudományban s különösen a természet isme-

a) Jelen. XIII és XVII.

retében és titkai kutatásában olly előlépéseket tett, olly rendkivüli eredményeket vívott ki a legujabb idő, millyenekről az előtt a legbölcsebbek sem álmodhattak: — másfelől, épen a legmíveltebb s legtudományosabbaknak tartott nemzetek kebelében olly elszomorító jelenségei tünnek föl az erkölcsi és vallási sülyedésnek, mellyeket a felületes vizsgálat egyenesen a tudományok és míveltség előhaladásának lehetne hajlandó tulajdonítani. Igaz, hogy a tudománynyal gyakran együtt jár a felfuvalkodottság a), melly ha az ég villámait egy dróton levezetni s ártalmatlanná tenni tudja, Istennek képzeli magát, ki az Ur kezéből kivette a mennyköveket. Igaz, hogy az ipar terjedése gazdagságot, kényelem-hajhászatot, elpuhulást szül, melly a testi élet valódi szükségeit naponta képzeltekkel szaporítván, sehol megállani nem tud s végre elöli a testben a lelket. Igaz, hogy a balgatagul felvilágosultságnak nevezett skepticismus, az Istenség és vallás eredeti, egyszerű eszméit megveti és gunynyal illeti, s míg a megtagadott Isten helyébe önmagát állítja, a bálványozás legaljasabb nemébe sülyed — önmagát bálványozván. Igaz, hogy ha az ugynevezett gyakorlati tudományoknak egyéb czéljok nincs, mint a természetet minél gazdagabban kizsákmányolni a feneketlen zseb számára; ha a természet tanulmányozásában, a minden harmatcseppben tükrözödő Istent sohasem keressük, hanem mint a középkorban, ismét aranycsinálás mesterségére viszünk vissza minden tudományt: akkor szellemi emelkedést hiába várunk a könyvektől, s Guttenberg nem jóltevője, hanem legnagyobb ellensége vala az emberiségnek.

De ne felejtsük el, Atyámfiai! hogy mindez csak kinövése ama nagy és jóltevő fának, a míveltségnek; s ha a gyümölcsöt és árnyékot adó fán egy kinövés van, kivágjuk-e az egész fát érette? Nem, inkább csak a kinövést kell lemetszenünk, hogy az egészet meg ne fenésítse? — A keresztyén vallás, illetőleg a szentirás, a tudatlanságba és bűnbe elmerült emberiségnek a

a) 1 Kor. VIII. 1.

legnagyobb isteni jótétemény vala, — valóságos *életnek kútfeje, a halál tőrének eltávoztatására* a): és még is, a viszszaélés, mit vele balgatagság vagy rosz akarat űzött, nem tette-e gyakran, bár csak pillanatilag, átokká e tökéletes áldást? Nem ennek nevében, nem ebből kikeresett szavak fegyvereivel űzettek-e mind azon iszonyok, mik az autodafék képét örök lángu irtózattal veszik körül? Nem ennek betűire, félremagyarázott értelmére hivatkozott-e gyakran a bűn, a lélekvásárlás, a rajongó vérengezés?

Igy áll a dolog, habár kisebb mértékben is, minden tudománynyal, s az eredmény, mi belőle az emberiségre háramlik, méz vagy méreg, áldás vagy átok, a vele élés különbsége szerint. *Ide s tova ne hajtassunk a tudománynak bármelly szele által* b), igy int azért az apostol. De a valódi tudomány nem lehet rosznak, nem lehet vallástalanságnak szülő-anyja. Hogyan lehetne vallástalan vagy istentagadó azon tudós, ki a természet titkaiban buvárkodván, mind az egyes nagyszerű teremtményekben, mind az egész felséges alkotmányban s azt összetartó felbomolhatlan törvényrendszerben, Isten hatalmának s bölcseségének eltagadhatlan bizonyságait talál? a természetvizsgáló, ki előtt nincsen semmi kicsiny, mert egy virág himporában is Isten gazdagságát, egy eső-cseppben ő nagy erejét találja, — s ki előtt nincsen semmi nagy, Istenen kivül, mert mindenek csak kezének munkái? — hogyan tudna vallásosságnál egyebet olvasni a természet nagy és felséges könyvéből? Hogyan lehetne istentagadó azon tudós, ki az emberi nemzet régibb vagy ujabb történeteit tanulván, minden lapon egy vezérlő gondviselés mindenhová eljutó kezét látja? — a népek boldogságában és előhaladásában az áldó atya szerelme, a vérnyomokban a büntető biró igazsága szólván hozzá! Hogyan lehetne istentagadó az, ki ipar által, szorgalma és tudománya után jól-létet, gazdagságot szerezvén, hálaadó szivvel látja, hogy az embereknek olly

a) Péld. XIII. 14. b) Efész. IV. 14.

hasznos, szükséges és gyönyörteljes dolgok mind Isten teremtményei, *kitől vagyon minden jó adomány és minden tökéletes ajándék* a)! Hogyan lehetne istentagadó a valódi philosoph, ki az okok és okozatok során mindaddig nem állapodhatik meg, míg a minden létel és erő fŏokát, utolsó forrását meg nem találja? — a lélekbuvár, kit az elme tehetségei, az erkölcsi érzet, s a lélek belső szervezetének minden csodái egyenesen Istenhez vezérelnek, ki teremtő, törvényadó és főbölcseség!? Hogyan lehetne istentagadó az orvos, a ki látja, mint rejtette el a bölcs és jó teremtő a növények sejtjeibe s a hideg ásványok kristályaiba a gyógyitó erőt, az élet és egészség balzamát!? S vajjon maga, szent leczkénk példája és hőse, a Gamaliel lábainál pogány tudományokban nevekedett, de Isten létege körül mélyen vizsgálódó Pál, lehetett volna-e a valódi tudomány mennyei világosságának felfogására olly fogékony? lehetett volna-e méltó, hogy üldözőből apostollá választassék, tudományos míveltsége, bölcselkedő szelleme nélkül? — ő ki az Urat kergette, lehetett volna-e leghősebb daliájává különben?

Nem, Atyámfiai! csak álfelvilágosulás, csak részleti tudomány az, melly miatt *elszakadnak sokan a hittől, kik hitető lelkekhez és ördögi tudományhoz figyelmeznek* a); ördögi tudomány az, mellyből a vallástalanság táplálékot vehet, s fájdalom, olly gyakran veszen is magának. Igen is veszen, mert azt mondja balgatagúl: Ha Isten van s ha tökéletes lény az: miért teremtett kártékony állatokat, emésztő tüzet, mérges és gyilkoló növényeket és ásványokat, egy szóval, miért nem teremtett tökéletes világot? — Ha van erkölcsiség, szabad-akarat és tulajdonítás: miért van bűn s a test miért hajlandóbb erre, mint az erényre? Ha van gondviselés: miért enged egy Nerónak, egy Heródesnek, egy II. Filepnek, egy IX. Károlynak véres hatalmat millió ártatlanok felett? — miért engedi, hogy István martyr megköveztessék s szabadon bocsáttassék a lator Barra-

a) 1. Tim. IV. 1.

bás? — De nem ismétlem azoknak dőre balgatag beszédeiket, kik parányi tudományukat s az ismeret nagy tömegéből összefüggés nélkül kiragadott részleteket arra használják fel, hogy azokból álokoskodásokat merítsenek az istentagadásra. Megczáfolásukat is a józan theodikeára s az egészséges emberi értelem és érzés erejére bizom; czélomhoz csak a tény megemlítése tartozott, mint a vallástalanságnak ezzel összefüggő

3. Harmadik okára, melly *a vallásos nevelés hiánya.*

Tudjuk, hogy a fejlődő gyermekkor minden benyomások iránt olly fogékony, hogy mind az ész miveltségének, mind a lélek emelkedettségének, ezen mindenre hajlandó időszakban adatik meg a jó vagy rosz irány. Ekkor kell hát vallásos lendületet adni a fejlődésnek, mint a csemetét, mely görbülve kezd nőni, fiatal korában kell fölegyenesíteni, ha azt akarjuk, hogy sudara ég felé emelkedjék. A vallásos nevelés első mezeje pedig, még az iskolai tanulmány előtt, a család vagy azt helyettesitő kisdedóvó. *Ti atyák, neveljétek a ti magzataitokat a tudományban és az Ur beszédinek intésiben* a)! igy int Pál. Sokkal még a tudományos mívelés elkezdődése előtt kell a fogékony gyermeki szivbe példa, szó s a természet bámultatása által, Isten s erkölcsiség fogalmait becsepegtetni, mert *minden bölcseségnek kezdete*, úgymond az irás, *az Urnak félelme* b). Rosz példa s rosz tanítások egyiránt kitörülhetlen nyomokat hagynak a gyermeki szivben. Azt akarod, hogy vallástalan ember legyen gyermekedből? Ne említsd előtte soha az Isten nevét, vagy ha említed, csak káromkodásban! Ne mutass soha a gondviselő atyának szeretetére, jótéteményeire, csak, — a tán megérdemelt s magad által szerzett csapásokért zúgolódjál ellene!

Majd szélesül a gyermek láthatára, tehetségei fejlődnek, s az élet közelgő szükségei azoknak még tovább fejtését, mívelését követelik. A játszó és észrevétlen tanulás után a tudományok komolyabb órái, megfeszítettebb foglalkozásai következ-

a) Efész. VI. 4. b) Zsolt. CXI. 10.

nek. A szülői ház szűk körét, az élet sík mezejére lépés előtt, az iskolának tágabbacska udvara váltja fel. De ha az iskolákban is csak külső és szemfényvesztő tanulás lélektelen magvait adjuk a növendéknek; ha minden, mire figyelmét, szorgalmát irányozzuk, csak anyagi érdekek, kenyér-szerzési haszon felé fordúl; ha Istennel s bámulandó munkáiban nyilatkozó bölcseségével és szerelmével meg nem ismertetjük; ha a történetekben csak száraz adatokat s nem a gondviselés folytonos nyilatkozásának szerves egészét adjuk át neki; ha elméjét fel nem emeljük a fő bölcseség czéljaihoz; ha szivét a mindenek atyjának jósága iránt hálára nem melegítjük; — egyszóval, ha a gyermeknek vallásos nevelést nem adunk: lehet hogy tudós, vagy legalább élni tudó emberré képezzük őt, de tudománya hideg fény lesz, a szeretet és hit egybeolvadt melege nélkül, s tán iparkodó munkás, de önző vallástalan ember lesz belőle. Valóban szomorú tapasztalás, hogy igen sok iskolákból vallásos érzés nélküli emberek lépnek ki az életbe, s annak küzdterén az anyagi hasznot világi bölcseséggel tudják ugyan feltalálni, de tetteikkel, önzésükkel, szeretetlenségükkel kergetik a Krisztust, tagadják az Istent, s nem ismerik testvérökül embertársaikat; és így a legüdvösebb czélu intézetek, mellyeknek az erkölcsiség és vallás oltovány-iskoláinak kellene lenni, a hitetlenség gyomterjesztőivé válnak.

Nincs, bizonnyal nincs égetőbb szüksége korunknak, mint valódilag jó, az élet kivánalmait a vallásos iránnyal összekötő iskolák, mellyekben álfelvilágosodás helyett az igazi világosság el nem hamvadó lámpái gyujtassanak meg. Vajha, *míg nappal vagyon s el nem jő az éjszaka* a), míg nem késő munkálkodni, — megértsük e sürgető szózatot, mellyel hangosabban és többen kiáltanak *nevelés*, mint a *mindennapi kenyér* után! Vajha minden iskoláink homlokára a koronás éneklőnek ezen szavai iratnának fel: *Jőjjetek ide, fiaim! és hallgassatok engem, az Urnak*

a) Ján. IX. 4.

félelmére megtanítlak titeket a)! Igy állittathatnék erős bástya, ama félelmes ellenségnek, a vallástalanságnak hóditásai megszüntetésére; igy lenne e sötét tábornak legerősebb dandára, az álmíveltség, saját fegyvereivel — a tudománynyal, iparral és vizsgálódással meggyőzve. Igy terjedne azon mennyei világosság, melly százanként és ezerenként térítené meg az Urat kergető Saulokat, meg annyi buzgó Pált teremtvén belőlök!

Ime, Keresztyének! nehány főokát számláltam elé az emberi nemzet ezen elterjedt betegségének, a vallástalanságnak; s meg lehetünk győződve, hogy a vallástalan emberek legnagyobb részétől ha az Ur azt kérdené: *Saul, Saul, mit kergetsz engemet?* ily feleleteket kellene adniok: Mert a pénzt szomjazom, s ez azon bálvány, melly ellenkezik a te Istenségeddel; mert a testi gyönyörökbe merültem, s a te tiszta lelki szentséged nem egyezik azokkal, — *azért kergetlek tégedet!* Mert az álmíveltség gőzös fénye elvakított s elvont tőled, egyetlen igaz világosság, — *azért kergetlek tégedet!* Mert gyermekkoromban vallástalan emberek rosz példája, hamis oktatásai elfátyolozták értelmemet, meghidegíték szivemet, hogy ne ismerjelek s ne szeresselek atyámat, — *azért kergetlek tégedet!*

II.

De Saulnak azt mondá a szózat a mennyei világosságban: *Nehéz neked az ösztön ellen rugódozni!* És valóban, ha az emberi természetet a maga eredeti romlatlanságában, az ösztönszerű mozdulatokban vizsgáljuk: ugy találjuk, hogy semmi azzal inkább nem ellenkezik, alapjában nem összeférhetlenebb, mint a vallástalanság. Emberi természetünk minden nemesebb ösztöne, sőt még eredeti gyengeségeink is feltámadnak a hitetlenség ellen, ékesszólóvá lesz bennünk a hideg értelem, legyőzhetlen küzdővé a szív, diadalmas hőssé még a gyengeség is, —

a) Zsolt. XXXIV. 12.

s egyhangon ezt kiáltják, ezt vitatják: *Dicsérjétek az Urat, mert jó, mert mindörökké vagyon az ő irgalmassága!* a)

Rövid leszek, figyelmeteket soká fáraszani félvén, azon főbb pontok megemlitésében, mellyek emberi természetünket a hitetlenséggel ellentétbe hozzák s vallásosságra hajlandóvá teszik.

1. Az ember tökélytelen lény bár, de mennyei eredetü lelke felséges tehetségekkel birván, magas fejlődésre képes, s az előtte lebegő eszmény szerint a főtökély felfogására alkalmas. Ki ne érzette volna szivében azon olthatatlan vágyat — előbbre és mindig előbbre haladni a végetlen pályán, mit a természet az erkölcsi törvény által a szivbe irt, s mellyre az utat a lélek tehetségei által lehetővé is tette!? Valóban, Jézus parancsa: *Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes* b), bár elérhetlen czélt mutat ki az emberi törekvésnek, egyenesen a feltörekvő emberi természetből vétetett. Minden nagyszerünek, minden jónak és tökéletesnek látása önkénytelen bámulatra ragad, s a tiszteletet, mellyel csak egy magas erényü embertárs iránt is viseltetünk, nem kell parancsolni, mert önként jő az a szivbe, még a gonosznak is, ki bár a jóban saját ellentétét s mintegy természetes ellenségét szemléli, mind azáltal kénytelen megadni annak a tisztelet adóját, ha nem egyébben — irántai irigységében s ellene szórt rágalmaiban, felsőségét ismervén el az által, hogy önmagához a sárba kivánná levonszolni azt, ki sokkal felette áll. — És ha az emberi tökélytelen tökély is tiszteletet parancsol; ha emberben is akaratlanul tiszteljük az erőt, bölcseséget, erényt; ha egy Sokrates, egy Mark Aurel, egy János előtt lehetetlen bámulattal nem hajolnunk meg: a hiánytalan isteni tökély mennyivel inkább nem költ imádást bennünk! Szemléltesd csak gyermekeiddel a mindenható tökélyeit, bár sohanem mondod nekik hogy imádják őt, önmagoktól is vallásosak leendenek. Az emberi természet, saját hiányait érezvén,

a) Zsolt CVI. 1. b) Máté V. 48.

önként buzdúl imádásra a főtökély iránt; s bár e természeti ösztön ellen makacsul támadjon is fel a megátalkodottság; bár a rosznak szégyen-érzete Istent tagad inkább mintsem őt imádni kényteleníttessék: — higyjétek meg, *nehéz neki az ösztön ellen rugódozni!*

2. De ha tökélyesülésre s minden nála tökéletesb iránti tiszteletre hajlandó is az ember: mégis tökélytelen, mégis határok közé szorított természetű, mind akaratára, mind elméjére nézve. Csak részletileg van bennünk a tudomány s Pál szavai szerint csak *tükör és homályos beszéd által látunk* a). És mégis ez a nyughatatlan, ez a feljebb és feljebb törekvő emberi elme semmi kérdést nem akar feloldatlan hagyni! A mire még feleletet nem nyert a századok tapasztalásaiból, keresi a természetben; a mire feleletet nem bír kiolvasni a természetből, teremt arra hypothesist; hol még így sem bír segíteni magán, — segítségére jő ott a kijelentés. A hol végződik a tudás, — kezdődik a hit; a hol elmarad az érzékelés és tapasztalás, előáll a kijelentés; s a mint amannak, — a tudomány és tapasztalásnak — országa terjed: emezéből, — a hitéből — mindig foglalásokat teszen maga számára. De *egészen* el nem foglalhatja azt soha, — a hit *minden* titkait a tudomány soha meg nem fejtheti, mert az ember véges lény, mert sem a természet sem az Istenség örök titkaiba végleg be nem hatolhat. A nap és csillagok földkörüli forgásának régi hitét megdöntötte a tudomány; az egy Isten háromságáról hitünket nem fogja megdönteni soha; — nem, mert Pál szerint: *a hit az ollyan dolgoknak valóságok, a mellyeket reménylünk, és a melly dolgok nem láttatnak, azoknak bizonyos mutatójok* b). Midőn pedig Jézus feltámadását, mint tapasztalatilag hihetlent prédikálja, ő maga azt némellyekre nézve botránynak nevezi c). De a soha ki nem fürkészhető rejtelmek csak az elméjökben felfuvalkodottak előtt lehetnek a hitetlenség botrányai: a tökélytelenségét elismerő előtt a hit örök tárgyai

a) 1. Kor. XIII. 12. b) Zsid. XI. 1. c) 1. Kor. I. 23.

azok; s Jézus szavai, miket Tamáshoz intézett, örök zsinormértéke gyanánt szolgálnak a hitnek: *Tamás! mivel hogy láttál és hittél: boldogok a kik nem láttak és hittek* a).

3. De ha az elme elégtelenségét érzi a mélységek titkainak kikutatására: szegény szív! érzed ugyebár gyengeségedet te is a sorssal, az élet vészeivel szemben? Roskadozol gyakran, ha a fájdalom terhe igen megsokasodott feletted; porig vernek le a szenvedések, s mérges nyilaik ellen gyenge paizs a kebel, töredékeny fegyver az elhatározás! De nézzétek! a kétségbeesésben erőforrása van, s a vizbehaló, egy a partról behajló vékony ágacskában is megfogódzik! Az élet szeretete munkás még akkor is, midőn a reménység sülyedez, s segedelmet keres, hol már az ész és a számitás menekvést nem tudnak találni. És ha már az utolsó ág is kezébe szakad a víz örvényeibe sülyedőnek; ha kiáltásaira segítség nem jő, ha végerölködéssel emeli még fel lankadt kezét, — s ekkor egy erős, egy biztosan szabadító kéz nyúlik megmentésére, — mit nem adna e kézért! Mivel nem kivánná háláját kifejezni a szabadító iránt! Isten keze ez, a szerencsétlenségben! Istené, ki jelen van a vizek setét mélységei felett, s midőn sülyedezünk, midőn a balsorsban minden elhagyott, midőn a reménység utolsó zöld ágacskája is kezeink közt szakadt, s csak a szerencsétlenség hullámzó árja örvénylik körülöttünk, elnyeléssel fenyegetvén: ő megszabadít, ő megmentő kezet nyujt felénk! És te, gyengeségedet érző szív, ne imádnád e megmentő kezet? Vagy tán épen eltaszítanád-e azt magadtól balgatag? Rugódoznál vakmerően az élet ösztöne ellen, melly a szenvedések közt Istenhez s vallásshoz vezet, ha a szerencsében elfeledkezél is rólok! Nem, nem, minél setétebb az éj, annál fényesebben ragyog a csillag: az emberi gyengeség, az élet vészei éjjelében a vigasztaló hit csillaga! Kiálts hát a megmentett Jónással: *Az Uré a szabadítás!* b) Igen, Atyámfiai! ő egyedül a mi védelmünk, erős várunk; s a

a) Ján. XX. 29. b) Jónás II. 10.

veszedelmek, mellyekben az élet forgat, a gyengeség, mellyel azoknak ellenállani nem birunk, Istenhez vezetnek ösztönszerűleg. *Erős torony az Urnak neve, ahoz folyamodik az igaz, és bátorságos lészen* a).

4. S ha gyengeségedben, mit ostromoltak és mármár elnyeltek a veszedelmek, hozzá folyamodtál; ha a szerencsétlenség kénytelenített Istenhez ragaszkodnod: tudnál-e hálátlan lenni iránta a szabadulás után? el tudnád-e felejteni jótéteményeit? megszünhetnél-e imádni azt, kinek neve erős tornyod vala? —

Atyámfiai! a hálátlanság ellenkezik az eredeti emberi természettel. Tagadni fogjátok tán a tapasztalásból ez állításomat; s valóban, annyi méltatlan fiunak szülői ellen támadása, annyi hűtelen barátnak barátján elkövetett árulása, annyi felsegített szegénynek jóltevője ellen fordulása, — szóval, annyi ebnek marása, melly veszettségében gazdájának őt tápláló kezét is megharapja, — ellenem látszik bizonyítani. De a megromlott, az irígy, a mérges gyülölettel s sértett hiúsággal megfertőzött embernek, nem az eredeti ösztönnek dolgai ezek. Sőt az ösztön, melly az elvett jóért akaratlanul buzdúl hálára, még a megvesztegetett természetben is kimutatja magát. A leghálátlanabb ember véghez-viszi bár jóltevőjén az árulást, s nem irtózik a hálátlanság megcselekvésétől: de szégyenli s eltagadja azt. Átallja, ha valaki e legrútabb bünt szemére vetheti, s megbélyegezheti őt azzal, mi az oktalan állat alá helyezi az embert.

És ha egy gyarló ember iránt, kitől tökélytelenül s tán önhaszon kereséséből kaptuk a jót, kötelességnek tartjuk a háladatosságot: mennyivel inkább nem Isten iránt, kitől *származik minden jó adomány és minden tökéletes ajándék* b). *Mert ha ti gonoszok levén, a ti fiaitoknak tudtok jó ajándékokat adni: mennyivel inkább a ti mennyei Atyátok ad jókat azoknak, a kik azokat tőle kérik* c). Igen, a kik azokat tőle kérik; mert bár az élet, mellynek örülünk, — a levegő és föld áldásai, melyekkel táplálтatunk,

a) Péld. XVIII. 10. b) Jak. I. 17. c) Máté VII. 11.

a szeretet gyönyörei, melyeket élvezünk, — mind ingyen adományai Istennek: de mind ezeknek valódi becsét s fő édességét azon tudat adja meg, hogy Istentől nyertük s neki háládatosan köszönhetjük meg ez adományokat; s valamint a munka által megszerzett kenyér jobban esik és táplálóbb mint a vakszerencse által nyert minden gazdagság: ugy az imádság által megérdemelt s hálaadással kisért boldogság édesebb annál, melyet öntudatlanul vettünk s költöttünk el. Ösztönszerüleg imádkozunk Istenhez, ha szükséget érzünk; ösztönszerüleg emelkedik avvagy csak egy hálaadó gondolat, egy a megteljesedett szivből kitörő öröm-érzet, az elvett jókért. Ösztöne a szívnek az imádság, a vallásos érzés, a háladatosság Isten iránt; bűnös és balgatag ember, ha lelked ezen szent ösztöne ellen rugódozni próbálsz!

5. És végre, nem csak a szív s annak gyengesége és hálaösztöne, maga ez a hideg elme is vallásosságra melegül.

Van valami az igazságban, minek az ész ellenállani nem tud, s az emberi okosság és elme ugy van alkotva a teremtő által, hogy önként engedje magát az igazság által legyőzetni s mégis az igazságnak feltalálásában saját diadalát érezze. Lehet ugyan álokoskodásokkal, sántító syllogismusokkal egy darabig csatározni az igazság fegyverei ellen: de végre a velőknek megoszlásáig hatnak azok, s lehetlenné tesznek minden további ellenszegülést. És a ki a tudományok végetlen mezejének akármelyik szögében csak némileg is buvárkodott; ki akár a természet jelenségeiben kereste az anyagnak örök és változatlan törvényeit, — akár a lélek rejtelmeit, az erkölcsi érzet vagy okoskodó tehetség fejlődésének szabályait kutatta; ki az elméletben a mértan elvitathatlan igazságait formulázni, — a gyakorlatban a történetek és emberi szenvedélyek öszvefüggését keresni próbálta: legjobban tudja, hogy a legcsekélyebb igazságnak feltalálása mily mondhatlanul édes gyönyörrel tölti el az elme és érzés minden idegeit, mily megelégedést áraszt el a lélekben. Archimedes a maga *heurekáját*, Kant a maga *cathegori-*

cus imperativusát egy imperiumért nem adta volna. — De sehol az igazságnak oly fényes diadalát nem találjuk, mint a vallás s különösen a keresztyén egyház történeteiben. S ha Jézusnak isteni szavait áhitattal hallgatta egy azelőtt elvakult sokaság; ha Péternek egyetlen prédicatiójára *szivesen vették az ő beszédét és megkeresztelkedének azon napon mintegy háromezeren* a); ha Saul, a kegyetlen üldöző, az igazságnak mennyei szózatára buzgó Pállá változott; ha az első századok rettenetes üldözései között is, kiirtatás helyett mind inkább terjedt és erősödött az igaz hit; ha tizennyolcz századok alatt a pokol kapui Jézusnak anyaszentegyházán nem csak diadalmat nem vehettek, sőt annak folyvást terjedő diadalmai előtt már már omladozni kénytelenek: mit bizonyít mindez egyebet, mint hogy az igazságnak diadalma a a tiszta emberi ész felett bizonyos, és hogy a keresztyén vallás illyen diadalmas igazság! Hadd küzdjön hát a setétség és bűn a fényes igazság ellen, — hadd merítse ki minden erejét a küzdelemben: az ész nem fogja hagyni a maga jogát, az észnek pedig elvitathatlan joga — meggyőződést szerezni s e meggyőződéshez ragaszkodni és azt fel nem áldozni semmiért! Börtönt szenvedhet az igazságnak minden Galileije, s pillanati diadalt ülhet felette az értetlenség: de eljőnek a századok, feltörik a börtönt, feltörik a sír záváit, s az elhamvadott test, a porrá lett csontok közül, eredeti fényében emelik ki az igazságot! Hiába rugódozik akkor ösztöne ellen a pártos elme, — a diadal bizonyos!

Bocsánat, tisztelt Hallgatóim! ha kelletinél hoszabb s tán unalmas valék. Sietek a titeket megvigasztaló, engem felmentő mentséggel: *elvégeztem.* Szent leczkém értelmében, az üldöző, az igaz vallástól elfordult Saul helyébe tettem az egész emberiséget, s megkérdém tőle: *Miért kergeted az Urat? miért vagy vallástalan?* Meg is feleltem helyette s eléhozám némely főbb okait az emberek vallástalanságának. És azután igyekezém meg-

a) Csel. 2. 41.

bizonyítani, hogy *nehéz nekünk az ösztön ellen rugódozni*, mert eredeti ösztöneink szerint vallásosak vagyunk s csak természetünk levetkezésével és elfajulásával lehetünk vallástalanokká.

Ugy van, nehéz nekünk az ösztön ellen rugódozni; mert bármennyire el akarjuk altatni magunkban az erkölcsi törvény, lelkiismeret és vallás Istentől eredt s Istenhez visszavezető szavát: felszólal az olykor s elnémithatlanná válik! Bármennyire megfeledkezünk is Istenről, anyagi érdekek vagy érzéki gyönyörök hajhászatában: a kimerülésnek üres — s annál rettentőbb perczeiben eszünkbe fog jutni az, kit torzsalkodásaink közben elfeledtünk, kinek nevét megtagadtuk! S ha különben nem, ha megátalkodottságunkat a véghatárokig viszszük; ha az élet minden java, Istennek minden adománya meg nem töri háladatlanságunk bűnét; ha az életnek zivataros felhőiből, a vesztések villámcsapásaiból leszóló mennyei szózatot sem akarjuk meghallani; ha vallásosság életszesze helyett elkeseredés, Istent káromlás mérgét destilláljuk a szenvedések keserü poharából: — legvégre mégis, a halálnak ágyaink fejénél megszólaló mennydörgése, s a megnyiló egek fénye lesz azon mennyei világosság, mely környülveszen, mint a Damaskus felé vágtató Sault, melyből lelkeinkre hangzik az Úr szava: *mit kergetsz engemet? nehéz neked az ösztön ellen rugódozni!* — De jaj annak, ki betegségét csak akkor ismeri meg, mikor már orvosolhatlan, s a halál nem enged oly pályát futnia mint Pálnak, ki Saul minden bűneiért kiengesztelte az üldözött igazságot!

Járjatok azért bártovább is azon uton keresztyének, mely nektek a munka díjában vagyont és földi szerencsét ad; élvezzétek az élet, ifjuság és természet kinálkozó gyönyöreinek édességét: — de sziveitekben hordjátok Istent s parancsolatait! Ne merüljetek el a test kivánataiba a vallástalanságig, *mert mit használ valakinek, ha mind a világot megnyerné is, ha az ő lelke megbüntettetik? vagy micsoda váltságot adhat akárki is az ő lelkéért?* a)

a) Máté XVI. 26.

Ne hallgassatok a hamis próféták álfelvilágosodást hirdető antikrisztusi tanaira! s gyermekeitekkel ismertessétek, szeretessétek meg korán az Isten nevét. Magatok is *lélekben buzgók legyetek* és a *könyörgésben szorgalmatosok*, a) hogy mindig az Urral járván, ne kelljen kérdenie tőletek: *mit kergetsz engemet?* Ne legyen nehéz nektek az ösztön elleni rugódozástok, hanem szíveitek forró vágya emeljen mindig Istenhez, a hit szárnyain. Amen.

Szász Károly,
kézdi-vásárhelyi helv. hitv. pap.

a) Róm. XII. 11. 12.

26.

AZ ÚRTÓL RENDELT ÖRÖM-NAP,

A PESTI REFORMÁLT EGYHÁZNAK, A MOSTANI PAPLAK S TEMPLOMTELKEN 50 ÉVES MEGTELEPEDÉSÉNEK, ÉS A REF. TEMPLOM 25 ÉVVEL EZ ELŐTTI FÖLSZENTELÉSÉNEK EMLÉKÉRE TARTATOTT KETTŐS JUBILAEUMI ÜNNEPEN

EGYHÁZI TANITÁSBAN FELMUTATVA,

MELLYET A PESTI REFORMÁLT EGYHÁZBAN, AZ 1855-DIK ÉVI AUGUSTUS 26-KÁN, ÉLŐSZÓVAL ELŐADOTT

BÁTHORY GÁBOR,

A DUNAMELLÉKI HELVÉT HITVALLÁSU EGYHÁZKERÜLET HELYETTES SUPERINTENDENSE, A NAGY-KŐRÖSI REF. GYÜLEKEZET LELKÉSZE.

Előima.

Egybesereglettünk e tiszteletedre emeltetett szent hajlékban, óh imádandó Fővaló! hogy nyitnánk meg háláadásra a mi szánkat és rebegnénk töredékeny hangokban Tenéked dicséretet, — elfogulva jóságod nagyságától, mellynek rajtunk sok tanújeleit mutogatod, — elfogulva bölcseséged sokaságától, mellyet bár erőtelen elménkkel voltaképen meg nem foghatunk, de körülöttünk annak szám nélküli nyomaira találunk.

Magasztalunk Téged, mennynek dicső Ura! a Te drága kincsedért, az életért, mellynek minket ekkorig birtokában hagytál; fohászt, dicsőitő fohászt emelünk Feléd az oltalomért, melly által a minket környező vész ellen istápolál, és a reánk rohanó bajoknak özönétől elboríttatni nem engedél.

De kitünőleg áhitattal teljes éneket zeng nyelvünk Hozzád azon adományidért, mellyekkel minket a kegyelem országában tetézni méltóztattál, midőn szent Fiad által olly tudományt hirdettél, melly értelmünket világosítja, elalélt szivünket az élet ösvényén felmerülő nehézségek között felemeli, kimúlástól rettegő keblünket a jövő élet reményével biztatólag betölti; és hogy alkalmat nyujtasz nekünk, hogy életadó beszéded hallgatása vé-

gett szent házad környezetében megjelenhessünk, — megtanulhassuk azokat, a mellyek a mi békességünkre valók, — hogy hitünk öregbedése és a jóságos cselekedetek gyakorlata mellett, a mennyei boldogságot jutalmul elnyerhessük.

De fogadd el tőlünk jelenleg kedvesen azon érzelemdús adaját mély hódolatunknak, midőn nagy nevedet magasztalva, hirdetjük azon kedvezésedet, mellyet ez egyház irányában, mellyben most egybegyültünk, sok izben tanúsitottál, — mellynek emléke ez egyházi ünnepély. Nyerjen tetszést Előtted azon szent foglalkozás, melly annak rendiben, e végett teljesíttetik, hogy lehessen e nap örömnap e gyülekezetre, ennek egyes tagjaira, neved tisztelőire! legyen e szentház mindnyájunkra nézve ez órában vallásos buzgalomból eredett örömnek tanúja és szinhelye! Amen.

EGYHÁZI BESZÉD.

Alapige:

Ez a nap, mellyet az Úr rendelt, — örüljünk és vigadozzunk ezen!

Zsolt. 118: 24.

Huszonöt esztendeje három napok híjján annak, hogy ezen közzépponti fényes egyháznak, a magyarhoni protestansság buzgó részvéte és gyámolitó segélyezése által, Isten dicsőitésére fölemelkedett szent hajléka, mellyben e mai napon egybesereglettünk, — a protestansoknál divatozó egyszerü szertartással Istennek tiszteletére fölszenteltetett. Huszonöt éve kevés híjján annak, — midőn az egyházi nagy ünnepélykor Magyarország minden részeiből egybegyült, szokatlan nagy-számu fényes és áhitattal teljes gyülekezet előtt — én, mint szónoklatra felhívott, egyházi beszédet tartottam, — melly foglalkozásomat vajha e fon-

tos tárgy nagyszerűségéhez illőleg, a ritka-fényü hallgatóság díszéhez méltólag teljesíthettem volna! — Ha meggondolom, hogy nem több, mint egy év, melly kiszámíthatatlan változásokat hoz elő az országok, birodalmak láthatárán, — az egyházi társaságban és családi körben; ha el nem felejtem, hogy csak kevés idő alatt, melly sokan elhullottak mellőlem s a nyugodalom csendes házába általszállottak, kik életkoruknál s testi erejöknél fogva, a hosszabban terjedő élethez nálamnál méltóbb igényt tarthattak: gondolhattam-e, hogy én, 25 év elteltivel, az élők között találtassam? annyival inkább fordulhatott-e még képzeletemben, hogy midőn e fényes gyülekezet részéről e mai napon egyházi ünnepély rendeztetik, annak emlékére, hogy ez előtt 50 évekkel épité először imaházát, melly egy negyedrész századon keresztül isteni tisztelet helyéül szolgált, — 25 évvel ezelőtt szenteltetté föl a díszes-alakú templomot, melly most bennünket itten befogad, közbizalom útján ujolag fogok egyházi szónoknak felszólíttatni? Nem tagadom, hogyha egy részről éltem korát, más részről teendőim sokaságát tekintem, — e díszes szertartás alkalmával sok más inkább emelhette volna fel szavát e mai napon e szószékből, mint én: de ha e tiszteletteljes foglalkozásnak olly egyén által kellett elvégeztetni, ki e fényes egyházzal szoros összeköttetésben áll; ha meggondolom, hogy e gyülekezet ujabb alapitójával és 43 éven keresztül volt papjával senki olly közel viszonyban nem volt mint én, — és hogy ezen egyház kebelében születtem, neveltettem, életem egy részét ebben töltöttem, — kedves szüléim áldott hamvait ezen szent ház alsó része pihenteti, mellynél azt mondhatom Jákobbal „*melly rettenetes ez a hely!*“ (1 Móses. XXVIII) ha meggondolom mostani hivatalos állásomat: látom a fontos okokat, mellyek azt követelék, hogy e mai napon többek között és felett, inkább én, mint más légyen a közörömnek hirdetője és tolmácsa. — Fölemelem tehát az egyházi ünnepély alkalmával szavamat, és ki ezelőtt 25 évvel e templom szenteltetése alkalmával a nagy látnoknak ezen hatálylyal teljes igéjével szólaltam fel: „Ez a beszéd, mellyet szólott az Úr Je-

gett szent házad környezetében m[illegible]ának ajtajában és kiáltsd hassuk azokat, a mellyek a m[illegible]ok az Úrnak szavát mindnyá-hitünk öregbedése és a jós[illegible]kon, hogy itt halljátok az Urat! a mennyei boldogságot [illegible]ra, az Israelnek Istene: Jobbítsátok

De fogadd el [illegible]kedeteiteket és tiveletek lakozom e adaját mély hódo[illegible]ságban, mondván: Az Urnak temhirdetjük azon [illegible]temploma ez, az Urnak temploma ez: hamellyben mo[illegible] jobbítsátok meg a ti útaitokat és cselekenek emlék[illegible]mias VII. 1, 2, 3, 4, 5) s az említett nagy szent fo[illegible] nyomán mutogatám, hogy a hiveknek valódi ékeshogy [illegible] a külsőfény, pompa, hanem a belső, a hivek szentagj [illegible]; — midőn ma az ünnepélyi részvétre buzdítom a né [illegible], szent Dávid im e szavaival szóllalok meg: *Ez a [illegible] mellyet az Ur rendelt, — örüljünk és vigadozzunk ezen!*" e mai egyházi ünnepélynek örömnapját haszonnal töltbessük el: lássuk

1-ször azt, hogy e mai emlékezetes nap ezen egyház hiveinek figyelmét micsoda elmultakra tartozik vissza vinni, vezetni?

2-or Hogy nekünk, nem ezen egyházhoz tartozóknak, micsoda jókat kell ezen egyházra nézve kivánni?

E kettős tárgynak rövid előadása vajha ezen ünnepélyhez méltó és illy fényes gyülekezethez illendő lehetne!

I.

1) Legelső fontos esemény, mi e mai napon e fényes középponti egyház híveinek emlékezetére méltó, ez, hogy midőn a megtisztított vallás Némethonban legelőször kezdetét vette: az isteni bölcseség és jóság a dolgok folyamát ugy vezérelte, hogy ennek ismerete Magyarországban elterjedjen, — hogy magok közől az iskolák főbb oktatói, nevezetes egyházi személyek, tekintélylyel biró férfiak közől, kik a főhatalomhoz közel állottak, állított elő olly tudomány-szerető, bátor-szivű egyéneket, kik az igazság érejétől áthatva, semmi veszélytől meg nem rettenve, minden nehézségeken keresztül törve, legszebb hivatásuknak

·ték, hogy e föltetszett tudomány fáklyáját mindenfelé ordozzák, ennek szemlélésére az alvókat felköltenék, ösmert tudomány melletti állhatosságra a hivőket nitben megerősítenék, az ezt bevenni vonakodók eit az Istennek csalhatatlan szava, a szent irás által atnák; kik arra törekedtek, hogy az embereket arról győzek meg, hogy a tőlök hirdetett tudomány nem új tudomány, nem emberi találmány, hanem a szent irás alapján nyugvó, a hit fejedelmének a Jézusnak, és az ő tanítványainak az évangelistáknak, apostoloknak szónoklatával mindenben összehangzó, attól a Kristustól eredett, kiről a mennyei Atya olly parancsot adott, hogy *„ez az én szerelmes fijam, kiben én megnyugodtam, őt hallgassátok“* (Máté XVII. 5); — mindenfelé felhevült ajkakkal ezt terjesztették: *„Ha a mennyei angyal hirdet is valamit azon kivül, a mi egyszer megirattatott, legyen az örökös átok“* (Gal. 1. 8.) *„Kicsoda szakaszt el minket a tudománytól? nyomorúság-e, szorongató keserüség-e, üldözés-e, éhség-e, veszedelem-e, fegyver-e? sőt bizonnyal elhittük, hogy sem halál, sem élet, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem következendők, sem magosság, sem mélység, sem semmi egyéb teremtett állat el nem szakaszthat minket ettől.“* (Róm. VIII. 35—39); mert mi arról vagyunk erősen meggyőzettetve, hogy *„Jobb az igazságot meg nem ismerni, hogy sem mint az igazság esmerete után ettől a tudománytól félre állani.“* (2. Péter II. 21). Legyen áldott az Úr neve, hogy a magyarhoni két fővárosban, Budán és Pesten, számosoknak sziveiket olly fogékonyokká tette a megtisztított vallás bevételére, hogy kevés idő alatt a hivőknek serege sok ezerekre terjedne, kiknek számára az isteni tisztelet gyakorlata végett közhelyen templom építtették. — Fájdalom! vagy a régi kornak a történetek följegyzésében való restsége, vagy az utókornak a följegyzettek megőrizésében való hanyagsága, adatok hiánya miatt, nem engedi, hogy tudomására jussunk annak, hogy a szomszéd Budán s ezzel szoros összefüggésben, különösen itten Pesten, meghatározottan mellyik évben vette kez-

detét a közönséges isteni tisztelet? Kik lehettek azon buzgó Nehemiások, kegyelettel-teljes Abdiások, és a nehéz időben a törésen félelemtől menten megállani tudó Illyések, kiknek adakozása, pártolása és eszközlése által a szent falak fölemelkedtek? mennyi lélekből állott az akkori gyülekezet száma? kik voltak egymást felváltva, név szerint a gyülekezetnek, kik az egyházban létezett iskoláinknak tanitói? ezek közül mindegyik hány éven át viselte hivatalát? milly körülmények között vált meg ettől? Bátor mindezekre vonatkozólag ismeretünket mély homály fedi; mind a mellett hogy kezdetben ezen itteni gyülekezet nem kevés számból álló, és nem kis fényességü lehetett: ennek hivésére azon töredék adatok is elvezetnek, mellyek a régibb időben tartatott közgyüléseken némelly pesti lelkészeknek, mint egyházi magosabb-foku hivatalnokoknak, megjelenésöket igazolják. Óh, vajha e virágzásnak indult középponti egyház koronként nagyobb növekedésnek és szélesebb kiterjedésnek örvendhetett volna, hogy más gyülekezeteket, számával, külső fényével felül mulhatott volna! E szent kivánság, — de fájdalom! a dolog ellenkezőleg történt, mert ez egyházi ünnepély, az itteni egyház híveinek emlékéből ki nem törölheti

2) Az 1684-diki szerencsétlen évet, mellyen ezen egyháznak közönséges isteni tisztelete elenyészett, az Urnak háza elvétetett, a hitszónokok szava zachariási némaságra juttatott, a hívek serege elszélesztetett, az iskolákban a tanítók munkálkodása megszünt. Szomorú korszak, melly a Jézus némelly tanítványit olly tévutra vezethette, hogy a vallás némelly főbb ágazatairól különböző véleményben lévőket az igaz hittől elszakadottaknak képzelve, ezeket, mint Isten ellenségeit és e Felségtől gyülölteket, háborgatása, üldözése tárgyává tenné, — meg nem emlékezve arról, hogy a hit fejedelmének a Főmesternek nagy parancsa ez: *Miképen én szeretlek titeket, ti is úgy szeressétek egymást*, mert *erről ismerik meg mindenek, hogy ti az én tanitványaim vagytok, ha egymást szeretenditek*" (János XIII. 34, 35) sőt ezt kivánom tőletek: *Szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azo-*

kat, a kik titeket átkoznak, jóltegyetek, ázokkal a kik titeket gyülölnek, imádkozzatok azokért a kik titeket háborgatnak és kergetnek;“ (Máté V. 44.) meg nem emlékezve arról, hogy a gyülölséget és háborgatást utáló Jézus, midőn két tanitványától Jakabtól és Jánostól arra unszoltatnék, hogy a szállást nem adott Samaritánusokat égből alá szálló tüz által vesztenó el, — nem csak nem teljesité a kártékony kivánatot, hanem őket megdorgálva igy szóllott: „*Nem tudjátok, micsoda lélek lakozik tibennetek.*“ (Lukács IX. 55.) Keserves állapot, midőn az üldözés és háborgatás, önhibáján kivül olly szerencsétlen helyzetbe juttat valamelly egyházat, mellyel fenyegette az Ur a bűnös Izráelt, a nagy látnok által ezt mondatván: *Siralomra fordítom a ti ünnepeiteket, és minden éneklésteket keserüségre, gyászruhát adok mindenek derekára, és juttatom az Isráelt bánatra; napok jönek el, melyekben bocsátok éhséget e gyülekezetre, nem kenyérnek éhségét, és nem vizeknek szomjuságát, futnak az Ur beszédének keresésiért, és nem találják.*“ (Amos VIII. 10—12.) Keserves állapot, midőn az erőszaktevő azt cselekszi valamelly egyházzal, a mit a mennyei szó dorgálva mondott az efezusi gyülekezet angyalának: „*Megtérek te ellened, és kimozdítom helyéből az arany gyertyatartót,*“ (Jelenés II. 5) megszüntetem az Isten igéjének hirdetését!: de még siralmasabb az, midőn ez a szomorú helyezet, nem kevés ideig, hanem huzamosabban, számos éveken keresztül tart! Igy folyának el 112 gyász-emlékü esztendők, mellyek ez egyházban a megszünt közönséges isteni tiszteletet tanusíták. Bár szomorú kép, bár leverő jelenet e mai egyházi ünnepély örömnapján: de ki nem kerülhető, hallgatással nem mellőzhető, midőn ez ünnepélyt ülő fényes egyháznak ma a szent irónak ama szavait kell magáévá tenni: „*Én gondolkodom a régi napokról és az elmult időnek esztendeiről.*“ (Zsoltár LXXVII. 6.)

De légyen hála az egek urának, hogy ezen egykori gyülekezet minden időben e kebelrázó állapotban nem maradt, hanem sok kegyes és vallásos hivőknek a szent iró szavaival mennybe fölemelt ezen fohászát meghallá az Úr „*Ujítsd meg, Uram!*

ennek napjait, mint valának a régi időben!“ (Sir V. 21.) *Vidámítsd meg, Uram! e gyülekezetet, az ő nyomorúságának napjai után, és az esztendők után, mellyekben látott sok gonoszt!*“ (Zsoltár XC. 15.)

Ugy van, a hosszas szomorú éjszakák után felderité a mosolygó nap vidámabb arczulatát, s végre elérkezett a szerencsés

3) 1796-dik év, mellyben Magyarországnak Pesten és a környékén lakott hitünk-sorsosaiból állott némelly tekintélyes vallásos tagjai, köztanácskozás és értekezlet útján elhatározták, hogy Pesten, az egykor létezett, fájdalom lenni megszünt, fájdalom 112 évek alatt vissza nem állíthatott közönséges isteni tisztelete hitfeleinknek hamvaiból fölélesztetnék, és a hívek kevés száma, bár nem saját, hanem csak bérben fogadott lakban, a mennyei felség imádására összegyülne s olly lelkipásztort hivna, ki mint egy zsenge egyház alapítója, a reá váró teréhnek nagyságától meg nem rettenve, minden akadályokkal szembe szállana, kinek az apostol szavai szerint: „*Saját élete is maga előtt kedves nem volna, csakhogy elvégezné ama nagy munkát, melly ő reá bizattatott.*“ (Cselek XX. 24.) Kit el nem rémitett volna illy sok nehézség? el nem kedvetlenített volna ily roppant akadály? hanem ha e kisded egyház buzgó híveit, és ennek elnem csüggedő hitszónokát a Főúr még inkább bátorította volna ezen szavaival: „*Ne félj kicsiny sereg.*“ (Luk. XII, 32) „*Az én erőm erőtlenség által végeztetik el.*“ (2 Kor. 12. 9.) „*Jóllehet a keserűségnek kenyerét adtam tenéked és a nyomorúságnak vizét: de nem távozik el többé tetőled a te tanítód és a te szemeid látják a te tanítódat.*“ (Esaias XXX. 20.) Igy telének el az egyház létesülésétől számított nehéz 9 évek idegen hajlékban, mellyek a megpróbáltatásnak, nélkülözésnek szomorú emlékjelei valának, mígnem végre, részint a hívek megfeszített szorgalma és buzgalma, részint a gyülekezet kebelén kivül állott számosoknak dicséretes részvéte következtében, ezen mellék-épület, felül paplaknak, alulról imaháznak a hívek befogadására az 1805 évben

elkészíttetett, és augustus 19-én innepélyesen felavattatott, melly 25 évek alatt az Ur nevében egybegyült hívek áhitatosságának tanúja, s a szent foglalkozások teljesülésének üdvhozó színhelye volt.

De mivel, légyen áldásban érette az Ur neve! az itten megtelepült és naponként telepedő hívek száma szemlátomást szaporodott, annyira, hogy az egykor elegendő tágas imaház a gyülekezet számára felette szük és elégtelen volt: felkölté számos buzgók keblében a hő kivánatot, vajha egy külön-álló, ezen középponti egyház állásához illő, a protestansság fényét nevelő nagyobbszerü templom építtetnék. E buzgóságból eredett vallásos érzülettől mind inkább felkaroltatott eszmét pártolván egy részről a cs. kir. Főherzeg Nádor József fenséges hitvese *Hermine* ő cs kir. magossága, mint hitünk sorsosa,— más részről a magyarhoni helvét hitvallásu 4 egyházkerületek egyházi és világi kormányzói, kik közül az utóbbiak fényes hivatalos állásoknál fogva Pesten laktak: az épülendő templom alapja az 1816-dik évben maga az említett halhatatlan-nevü cs. kir. Főherczeg asszony által letétetett. Valamint hajdan az ó kor nagy emberének Mosesnek intő szavára, a mint a szent irásban följegyeztetett, az izraeliták *hozának ajándékot a gyülekezet hajlékának művére:*" (2 Mózes XXXV. 21.) nem kevesebb, sőt kitünőbb áhitat jelentkezett a magyarhoni protestansság között. Egyházkerületek egyházkerületekkel, egyházak egyházakkal, egyesek egyesekkel versenyeztek a buzgóságban, hogy a czélba-vett templom fölépitésében minél tevékenyebb részt vehetnének. E közös részvét, általános segedelmezés adhatott erőt e gyülekezetnek, hogy díszes templomának nagyszerü munkáját elkezdhetné, folytathatná és 14 évek alatt szerencsésen végre hajthatná. És miként el nem csüggedő készség és lankadást nem ismerő jótékonyság hevité az országbeli hitsorsosink keblöket a végett, hogy e szent háznak elkészitését szemlélhetnék: úgy kitörő volt azon öröm, melly ennek az 1830-dik év auguszt. 29-ére kitűzött fölszenteltetése ünnepélyén mutatkozott. Az ország legtávolabb eső részeiből saját személyökben megjelent egyeseken kivül, minden

egyházkerületek, egyházmegyék, kitűnőbb egyházak, nevezhetetlen testületek, képviselőik küldése által kivánták ezen egyházi ünnepélynek diszét és fényét nevelni, kiknek száma annyira nevekedett, hogy azokat ezen szent hajlék, és az egykori imaház, hol szinte más egyházi szónok által alkalmi beszéd tartatott, sőt ezen szent hajlékhoz tartozó telek be nem fogadhatván, szerte-szélylyel a környéken összezsúfolva maradván a szertartás végzeteig, sajnálatokat fejezék ki azon, hogy az Ur házában véghez ment szent dolgoknak szemmel-látó tanúi és hallói nem lehetének. Tudom, hogy sok rendkivüli alkalom gyüjte-e szent hajlékba nagy-számu és világi fényben álló hallgatókat egybe: de valljuk meg, hogy e középponti gyülekezetnek a templom fölszentelése alkalmával tartatott ünnepélyéhez hasonló fényü ünnepélye mindekkorig nem volt.

S ezen történeti adatok azok, mellyekre középponti fényes egyház! ezen egyházi ünnepélyed alkalmával emlékezetedet visszsza kellett vinni és vezetni. Midőn te ekként teljesíted kötelességedet: illő, hogy mi is, kik ezen egyház helybeli hivei közé nem tartozunk, jó kivánatunkkal mutassuk ki örömnapi részvétünket.

II.

Ezen jó kivánatok közül

1) Első helyen áll, hogy legyen e pesti reform. egyház minden időben a Magyarhaza általános protestanssága pártolásának, oltalmának, segélyezésének meg nem szünő tárgya. Dicsérettel említendő, hogy az ország különböző részeiben lakozó hitünk-sorsosi, az itteni egyházat az ország egyházának, ennek templomát az ország templomának tekintették, ennek fényét, emelkedését az általános protestansság érdekével legszorosabb összeköttetésben lévőnek tartották; a honnét ennek gyámolítására magokat erkölcsileg kötelezetteknek ismerték. Mert noha ezen dunamelléki egyházkerület, mellynek kebelében fekszik ezen középponti egyház, legszembetünőbb segélylyel járult lé-

gyen is ennek szükségei fedezésére: de jelentékeny öszvegek azok is, mellyek részint testületektől, részint egyesektől más egyházkerületekből ennek gyámolítására befolytak. Ezen jóltevők közül már sokan rég elhaltak, a még most életben lévők is egykor a halál martalékaivá lesznek: de ezen jóltévők nevei az egyház jegyzőkönyvében följegyeztetve állanak, ezek nemzedékről nemzedékre által szállván, még az utókor előtt is mint intő példák tisztelet tárgyai lesznek, s midőn hamvaik a sírban csendesen pihennek, nemes áldozatjaik által földi halhatatlanságnak részeseivé tétetnek. E meg nem hült keresztyéni buzgalomnak tanúi azon nagyszerü adományok, mellyek, ezen egyháznak adóssága lehető letörlesztése végett, mostanában történt lelkes felhivására, ekkorig ide beküldettek, és hihetőleg ennekutánna beküldetni fognak. Kivánhatunk-e tehát jobbat, hasznosabbat ezen egyházi ünnepély alkalmával, a fényes-állásu gyülekezetnek, mint azt, hogy az egész protestansságnak ekkorig irányában tanúsított jóakarata, pártolása jövőre is soha meg ne szünjék.

2) Óhajtásunk második része e mai ünnepély alkalmával ezen itteni egyházra nézve ez, hogy hívei évről évre szaporodjanak, hogy ennek száma a legnépesebb egyházak számát utólérhesse, — fénye, dísze, időről időre növekedést vegyen. Ha az egyházak régibb történetét figyelemmel forgatjuk: ugy találjuk, hogy hajdan számos gyülekezeteink léteztek, mellyek később a létezők sorából eltüntek, — ma azoknak imaházaiknak puszta romjaira találunk, s a melly helyeken azelőtt falvak emelkedtek, most ottan vagy barmok legelőire, vagy a szántóföldeken fejeiket fölemelő kalászokra találunk. Több helyeken a népes egyházak néptelenekké lettek, az egykor kitüntetésben részesült gyülekezetek, mellyek az egyházi kormányzat főbb hivatalnokaival folytonosan dicsekedtek, most a középszerüség mértékére alászállottak. Illy változás fenyegetvén a történtek csalhatatlan bizonysága nyomán az egyházakat: lehetne-e e mai ünnepély alkalmával e gyülekezethez üdvösebb óhajtás, mint az, hogy soha illy

szomorú változásoknak alája vettetve ne légyen, sőt ennek állása és helyzete minél inkább felyül mulja más gyülekezet állását és helyzetét, — ennek fényének, díszének állandó megmaradása, sőt növekedése, minél több okoknál fogva kivánatosabb, mint bármelly más egyházé: ez a főur áldásának és kedvezésének annál kitűnőbb tárgya lehessen.

3) Óhajtásunk, jó kivánatunk harmadik és utolsó része e mai ünnepélyen ez: hogy ezen egyháznak ezen szónokszéke, mellyben jelenleg állok, a hirdetendő ige által legyen hasznos terjesztője a hitnek és javitója az erkölcsnek. *Hit, jóságos cselekedet* — e kettő az ember földi és mennyei boldogságának alapja és eszközlője. Szabad-elvüek! kik a hitet okos s bölcs emberhez illőnek nem tartjátok, vetkeztesse le veletek e vakmerő és kárhozatos véleményt a főmesternek az Isten fiának ezen csalhatatlan szava: „*A ki hiszen üdvözül, a ki pedig nem hiszen elkárhozik*“; (Mark. XVI. 16.) ismertesse meg veletek a hitnek szükséges, üdvös voltát az Isten lelkétől ihletett nagy apostolnak, Pálnak ama nagy vallástétele, mellyet maga felöl vég órájában tett: „*Én ama nemes harczot megharczoltam, futásomat elvégeztem, hitemet megtartottam, végezetre letétetett énnekem az igazságnak koronája.*“ (2. Tim. IV. 7. 8.) Keresztyének! kik a hitet, egyedül magában, a mennyei boldogságra, az idvességre elegendőnek tartjátok, jusson eszetekbe a keresztyén vallás alapitóinak ez az érdekes intése „*ha ezeket tudjátok, boldogok lesztek úgy, ha cselekszitek ezeket;*“ (János XIII. 17.) soha el ne felejtsétek, hogy mennyei oktatás következtében tette ezen nyilvánitást a nagy tanítvány Jakab: „*a hit jó cselekedet nélkül megholt állat.*“ (Jakab II, 26.) Kössétek hát össze, párosíttsátok a hitet a jó cselekedettel, hogy azok közül valók lehessetek, kikről az mondatik: *boldogok a kik hallgatják az Isten beszédét és azt megtartják.*“ (Luk. XI. 28.) Kivánhatnánk-e tehát e mai ünnepély alkalmával az egyház hiveinek jobbat, hasznosabbat és üdvesebbet, mint azt, hogy e szószékből hirdetett ige *legyen ollyan „mint a kétélű fegyver, melly a velőknek oszlásaig behasson,*“ (Zsid.

IV. 12) hogy ezen egyház tagjait hitre és jó cselekedetre buzdítván, a hitben kövessék amaz évangeliumi századost, kinek dicséretére Idvezítőnk így szóllott: *Soha még Israelben nem találtam illyen hitet.*" (Máté VIII. 10.) Kövessétek az új szövetségben emlegetett nőt, ki illyen szavakkal magasztaltatott: *Asszony! nagy a te hited*: (Máté XV. 28.) a jó cselekedetben pedig kitűnők lévén, *úgy fényljék az ő világosságok mások előtt, hogy azok látván azt, dicsőitsék a mennyei Atyát*, (Máté V. 16.) hogy lehessenek ezen egyháznak díszei és idővel a mennyei boldogságnak részesei.

Alkalmazás. Egyházi ünnepélyre egybesereglett fényes gyülekezet! Kevés híjján 59 éve annak, hogy ezen, több mint egy század alatt lenni megszünt egyház, több kegyes és kitűnő buzgalmú férfiak közremunkálásával hamvaiból fölélesztetett, és benne a közönséges isteni tisztelet elkezdetett. Ezen időszak óta, ma 4-dik ünnepély ez, melly ez egyház kebelében tartatik.

Első egyházi ünnepély volt az, midőn a bérben fogadott lakból kiköltözve, a mostani paplak alatt létező alsó épület, mint imaterem a gyülekezet használatára az 1805-dik év augustus 19-én megnyittatott, s ezen szent czélra ünnepélyesen felavattatott. *Második* nagy ünnepély volt, midőn ezen szent hajlék, mellyben jelénleg egybegyültünk, az 1830-dik évi augustus 29-én Istennek tiszteletére fölszenteltetett. *Harmadik* ünnepély volt, midőn az 1839-ik év aug. 25-én ezen egyház alapító főpapja, lelki pásztorságának 50, superintendensi hivatalának 25 éves emléke, egybe kapcsolva a mostani érdemdús lelkész hivatalába lett beavattatásával, e 3 fontos körülmény, egyházi szertartás kitűnő tárgyává tétetett. *Negyedik* ünnepély e mostani, melly e mai napra a végett rendeztetett, hogy hoznánk vissza emlékezetünkbe kegyes érzések között, hogy ez előtt 50 évekkel történt az, midőn e gyülekezet saját imaházában Teremtőjének imádására legelőször egybegyülhetett, 25 évek folytak pedig le azóta, hogy e szent helyen Istennek tisztelete folytonosan gyakoroltatik. — Fényes egyház! ha figyelembe veszed, hogy hiveidnek száma, melly az alapítás alkalmával csak egy-

nehány tagból állott, már szinte 4000-re szaporodott; ha el nem felejted azon általános részvétet, melly irányodban ez országban lakó hitünksorsosi között, minden időben mutatkozott: van okod az örömre, van okod Isten jóságának emlegetésére, kegyelmének magasztalására. És ha a Főúr jótéteményében részesült nagy embernek Jákobnak illy hálaadó szavakra nyilt meg szája: „*Kisebb vagyok minden te jótéteményeidnél, mellyeket cselekedtél a te szolgáddal, mert egy pálczával mentem vala át a Jordán vizén és ime két seregem vagyon:*“ (1. Móses XXXII. 10.) nem méltóbban mondhatod-e te ezt Dáviddal: „*Mivel fizessek az Urnak minden hozzám való jótéteményiért? A hálaadásnak poharát fölveszem,* (Solt. CXVI. 12, 13.) *áldozom hálaadásnak poharával öneki.*“ (V. 17.) Emlegesd ez egyházi ünnepélyen tisztelettel egyházad alapítóinak nevét! kivánd hogy ezeknek hült poraikat béke, neveiket halhatatlanság övedze körül! — De micsoda „*öröm mondásnak napja ez, hát mi hallgatnánk-e?*“ (2. Ker. VII. 9.) ezt mondották egymásnak az Israel fiai. Nem! nem! csak nem hallgatunk mi e mai napon! hanem ujolag jó kivánásra emeljük föl a mi szánkat és ismételve a már mondottakat, szívteljességéből ezeket óhajtjuk: Légyen e fényes egyház a mennyei Felség kegyelmének, áldásának minden időben tanúja, — e honban lévő hitünksorsosi részvétének, segélyének tárgya, — dísze, fénye, tekintélye, öregbedést, — híveinek száma szaporodást nyerjen! Minden idő állíttson elő, mint ekkorig, szerencsés-tapintatu választással ez egyházban, olly Illés lelkületével biró, Fineási buzgóságtól áthatott papokat, kik ez egyház virágzására, emelkedésére kitünő szorgalommal törekedjenek. Én pedig meghajtom térdeimet a magosságban lakozó Felség előtt, és kegyelmét magasztalom, hogy midőn ezelőtt 25 évekkel, e szent hajlék fölszenteltetése alkalmával e szónokszékben alkalmi beszédet tartottam, e mai ünnepélyes szertartáshoz szónoklatommal járulhattam; végszavaimat pedig a szent iró ama jó kivánatával fejezem be: „*Legyen te kőfalaidban csendesség és jó békesség, a község közt egyenesség, jó szerencse házaidban, az én atyámfiaiért és üt*

lakó feleimért adjon Isten jó békességet! Szentségiért imez helynek, melly szereztetett Istennek, Minden jót kivánok tenéked. (Solt CXXII. 3. Amen.)

Utóima.

Buzgó érzésektől áthatva és vallásos lelkülettől elfogulva, térdeinket meghajtva, fordúlunk Feléd, és emeljük föl szemeinket Hozzád, lakozásodnak helyére, az egekbe, minden jóknak adója, teremtéseknek Atyja! Hálát rebegve Neked, dicsérjük és magasztaljuk jóságodat, mellyet méltólag kifejezni nyelvünk erőtelen, szánk kikeresett szózata is merőben tehetetlen. De ne utáld meg, fogyatkozása mellett is, e gyarló hangokba foglalt tiszteletet és hálaköszönetet, melly e mulandóság honából Hozzád, lakod zsámolyához közeledik.

Megújítjuk, mindenségnek Ura! irántadi hódolattól lelkesülten, e mai napon annak emlékét, hogy kegyelmedből történt, miszerint a Te szent Fiad tudománya alapján, őseinknek korában, e városban, vallásunk szövétneke meggyujtatott, s hitsorsosinktól nevednek imádására szent hajlék emeltetett; s bár az idők vihara itt helyben a szövétnek világát eloltotta, midőn az imaház alkotmányát pusztulás és enyészet tárgyává tette: de időjártával jobbod az egyház egéről a dúló felleget elkergette, a szövétnek elaludt világát fölélesztette, a szent házat düledéke romaiból jóltevőleg kiemelte; sőt az általános részvét és közlelkesedés nyomán nagyobb lett a második ház dicsősége az első ház dicsőségénél. Sőt jóvoltod tetézted azzal, midőn azt eszközléd, hogy e szent házadban felállíttatott szónokszék lenne terjesztője a hitnek, javítója az erkölcsnek. E jótéteményed sokaságától elárasztva, léptünk be szent házadba, hogy e mai nap, egyházi ünnepélylyé szenteltetve, kitünőleg legyen hirdetője kegyelmednek, magasztalója szent nevednek.

Felséges Isten! mennynek és földnek Ura! Ne szakaszd félbe, kérünk, elkezdett és folytatott kegyelmedet ezen egyház irányában! ezután is légy ennek minden időben paizsa, segedelme, jóltevője! neveld fényét, tartsd meg, sőt sokasítsd jólté-

vőinek, szaporítsd híveinek számát ollyanokkal, kik hittel és szentséggel ékeskedve, másoknak jóra nógató ösztönök lehessenek!

Bemutatjuk Tenéked könyörgésünkben a birodalom császárját, a mi királyunkat. Adj napokat ennek napjaihoz, esztendőket esztendeihez! áld meg őt hosszan terjedő élettel! tedd országlását boldoggá, szerencséssé és virágzóvá! Tetézd kitünő áldásoddal az ő felséges hitvesét, a birodalom császárnéját, kivel őt a házas élet szent frigyével össze kapcsoltad! engedd, hogy boldogság és szeretet változást nem ismerő örömei között számos évtizedek tünjenek fel! Tartsd meg, neveld védő karjaid között a tőlük származott császári királyi kisded herczegasszonyt! Terjeszd ki bőséges kegyelmedet Urunk fenséges szülőire, terjeszd ki azon császári királyi egész házra, mellyből származását vette! Vedd körül jóakaratod gazdagságával azon császári királyi házból eredett fenséges személyt, kinek kezeibe adatott az országban egyesülten a katonai és polgári hatalom! Áld meg fenséges hitvesét! légyen az ezután is, mint eddig volt, a szükölködőnek jóltevője, a nyomorusággal küzdőknek Thábitája! Részeltesd jóvoltod özönében a birodalom tanácsos férfiait, a kerület kormányzóit, minden hivatalnokait, kiknek vezérlete alá helyheztettél minket, adván kezökbe az igazgatás pálczáját és az igazság mérlegét! Éreztesd, jó Atyánk! kedvezésedet a katonai renddel, e várossal, jóvoltodat az ebben létező különhitü egyházakkal! — cselekedd, hogy bár a hit különbsége válaszfalat húzott ezek között, tegye őket egygyé és kösse össze a szeretet!

Vess, Uram! gátot az uralkodó nyavalyának, melly országszerte pusztít, mellynek mindenfelé olly számosan lettek áldozataivá! — töröld le a kedveseiket elvesztetteknek szemeiről a keserüség és bánat könnyeit!

Tedd hazánkban honossá a békét, és a nyugodalmat maradandóvá! szüntesd meg más országokban is az öldöklő fegyverek gyilkolását! hogy érezhessék minden népek, hogy a béke ölében tenyészik a jóllét, a megelégedés és a változhatatlan boldogság. Amen.

24.

EGYHÁZI EMLÉKBESZÉD.

A PESTI HELVÉT HITVALLÁSU SZENT GYÜLEKEZET KETTŐS JUBILAEUMI ÜNNEPÉN. Aug. 26-kán, 1855.

Üdvezellek, — öröm s hála érzelmeivel tölt szivemből fakadó öröm s hála szózatával ajakimon — üdvezellek téged, Istennek népe! Üdvezellek e szent hajlékban, melly hitbuzgóságod fenséges műve, áldozatid s jótéteményid emléke, kezeid alkotmánya! Üdvezellek e jeles napon, melly egybegyüjté hazánk minden tájairól a híveket, — kik itt találkozzanak s egygyéolvadt buzgóságban öröm- s hálaéneket zengedezzenek a kegyelem Istene nevének magasztalására, — kik egybeforrván a szeretet által, boldogítottan érezzék és vallják, hogy egy Atyának fiai, hitrokonok, atyafiak, testvérek vagyunk!

Örömem s hálám kegyes álmélat- s szent borzalommal elegyül, ha széllyel s végig hordozom szemeimet e szent hajlék alkotmányán, oszlopai, karzata s boltívein, — ha zengeni hallottam a hivek zsolozsmáit, — ha láttam, mint jó illat füstét, az imaáldozatokat, — ha érzem, hogy szelíd galambként, a szent lélek lebegteti itt szárnyait s ezekről aláharmatozza malasztait; mert azt mondja nekem a megihlető lélek: *Old le saruidat lábaidról, mert a hely, a mellyen állasz, — szent;* a) azt mondja a lélek: *E hely nem egyéb, hanem Istennek háza és a mennyek kapuja.* b) *Nyissátok meg nekem az igazság kapuit, hogy azokon bemenvén, dicsérjem az Urat! Ez az Urnak kapuja, mellyen az igazak mennek be!* c).

a) Jós. 5: 15. — b) Mós. 28: 17. — c) Zsolt. 118: 19, 20.

Imádattá, — melly szivemben buzog, forr, habzik, melly remegő ajkaimra tolúl s törékeny hangokban fakadoz ki, — imádattá változik, szentesül minden érzeményem, ha szemeimet fölebb emelem s látom és tapasztalom a magosság lakozóját, a kegyelem Istenét, a világosságok Atyját, *kitől alászáll minden jó adomány és minden teljes ajándék*, a) a ki a pesti, 112 éven át hamvaiban eltemetkezett ref. egyháznak, — mint Jézus a koporsóba nyugott Lázár fölött kiálta, — így szólott: *Lázár jöjj ki! és ez föltámadott*; b) a ki, mint kezdetben a kietlen sötétség fölött, itt a rideg temető hamvai fölött, a halál árnyékában monda: *Legyen világosság és lőn világosság;* c) a ki e templomot, miként *a földet mint a semmin úgy függesztette föl;* d) és a koronás proféta háladó örömzsoltárát ismételve: *hirdetem az Urat teljes szivemből az igazak tanácsukban és gyülekezetükben, mert nagyok s dicsőségesek az Urnak cselekedetei, nyilvánvalók mindazoknak, kik azokban gyönyörködnek, — mert emlékezetet szerzett az ő csodálatos dolgainak a kegyelmes és irgalmas Ur.* e)

Épen most telt be tizenhat éve annak, mikor illy időben, illy alkalommal, én, mint ezen egyháznak elválasztott s az egyházi kormány által hivatalban megerősített lelkésze, e szószékről tisztfoglaló beszédemet tartottam a gyülekezethez. Kettős jubilaeum napja vala az, melly boldogemlékezetű főtisztelendő Báthori Gábor úrnak, mint a papi szent hivatalban 50, a superintendensiben 25 évet betöltött lelkitanítónak s főpásztornak tiszteletére tartatott. Jeles nap vala az, mert a vén ember orczáját becsültük meg, — mert méltányoltuk a hosszu életpályán kitüntetett erényeket, — mert érdembabérokkal koszorúztuk föl, tiszteletünk jeléül, a főpásztor ősz hajfürteit, halantékait. De, úgy vélem, nem csalatkozom, ha a jelen napot, — mellyet a pesti ref. gyülekezet ez helyeni ötven éves megtelepedésének s e szent egyház épen most huszonöt évvel ezelőtti fölszenteltetésének emlé-

a) Jak. 1 : 17. — b) Ján. 11 : 43—44. — c) 1 Mós. 1 : 3. — d) Jób. 26 : 7. — e) Zsolt. 111 : 1—4.

kére ülünk meg kettős jubilaeummal, — jelesb napnak mondani bátorkodom. Ugyanis, ama napot ünnepélyül rendelte a pesti ref. gyülekezet s a dunamelléki egyházkerület tanácsa: most, a 118 zsoltár szavaival, bizvást énekelhetjük: „*E jeles napot ómagának készítette az Úr Isten; azért e nap jelenvoltának Vigadjunk, minden örvendjen.*“ Akkor hálát adtunk Istennek egy személy életének megtartásaért: most hálát adózunk egy erkölcsi testületnek, egy gyülekezetnek halottaiból föltámasztása s mind ez ideig megmentéseért. Akkor méltányoltuk egy férfiu buzgalmát, erélyét, fáradalmait: most hirdetjük országos hitfelekezetünk hitbuzgóságát, áldozatait, jótéteményeit a középponti egyház irányában. Akkor én félénken s aggodalommal néztem ez egyházra, mert mint Lázárról mondja a szentirat, hogy mikor koporsóból kikelt föltámadva, *kezei és lábai kötőkkel kötözve valának, orczája pedig keszkenővel betakartatott vala*: a) úgy én a pesti egyházat kezén lábán adósságok bilincseivel lekötözöttnek, túlterheltnek ismerém, — a hamvaiból fölélesztett egyház arczáról még nem borult le halotti szemfedele. Mikor én ezen egyház hajójába szálltam, azt vészben, örvények felett, sziklák közt találtam: most tudom s mondhatom, hogy bár még az ohajtott partra ki nem léptünk, de a révöbölben vagyunk, a horgonyokat eregetjük fenékre, hogy megállapodjunk, hogy kiszálljunk kies tetőkre. Akkor én, Istenben vetett hittel, hitsorsosim áldozatkészségébe helyhetett bizalommal léptem új s nehéz pályámra és azon öntudattól emelten, azon lelki erőtől gyámolítottan, miszerint türni, nélkülözni, küzdeni, várni, remélni, bízni képes vagyok: és most — Istené a dicsőség! — érzem az Úr lelkének enyhe fuvallatát, — hallottam s hallom országszerte hitrokonim buzgó kiáltását ezen egyházra nézve, melly harsog, mint egykor Jézus szava a kötelékek közt koporsóból ki emelkedett Lázár közelében: „*Oldozzátok meg őtet s bocsássátok el.*“ b)

Engedjétek meg tehát, ünneplő gyülekezet! hogy öröm s

a) Ján. 11: 44. — b) Ján. 11: 44.

hálateljes szívvel — oh vajha lehetne harsány szóval s ünnepi szónoklattal is hirdetnem — hirdessem a kegyelem Istenének csodadolgait! — hogy emlékbeszédemben fölidézhessem a multakat, az elhunyt dicsőek neveit, kik egyházunkat gyámolíták! — hogy örvendező köszönetet mondjak ezen egyház minden buzgó alapítói, pártfogói, jóakaróinak! — hogy bár gyarló tolmácsa legyek az örömnek, melly most összeforraszt minden hitrokon keblet! Engedjétek meg Ázsáf énekét tűznöm ki jeligémül, melly a 78-k zsolt. 3, 4, 6, s 7-ik verseiben így hangzik:

„A mellyeket hallottunk és tudunk, és mellyeket a mi atyáink beszélettek minekünk, nem titkoljuk el azokat azoknak fiaitól és maradékitól, beszélvén az Úrnak dicséretét és az ő erejét, és az ő csodadolgait, mellyeket cselekedett; hogy megtudják azokat az ő utánok valók és a melly fiak születtetnek fölkelvén beszéljék azokat az ő fiaiknak; hogy az Istenbe vessék reménységöket, és el ne felejtkezzenek az erős Isten dolgairól.

I.

1. A tizenhatodik század második évtizedében százados éj után kétes szürkületből kigyuladt a szellemvilág egén az ohajtott reformatio fényes hajnala. A vallástanok, az egyházi intézetek, az évangeliom mértéke alá állíttattak, az évangeliom mérlegébe vettettek, megfontoltattak, s a hiányosok elitéltettek. — Csodálatosok Isten dolgai! ember nem venné azokat eszébe, pedig leginkább a természeti törvények szerint mennek véghez. Mint a nap fénye elsőben a hegytetőkön lövel, árad szét s csak későbben özönli el a téreket, legutóbb a mély völgyeket: honunkban a reformatio fénynapja, a hegyen épült városban, a királyi várban Budán gyúladt ki, ott derengett. Grynaeus Simon és Winsheim Vid budai tudós tanárok s a Mátyás királytól nagy gonddal s sok költséggel szerzett könyvtár maradványainak őrei, a nagyszámu ifjuságnak az emberi találmányok s költeményektől megtisztíttatott vallástudományt tanították: sőt magában a II-dik Lajos király udvarában voltak ennek hatalmas pártfogói.

György, brandenburgi őrgróf, kit Ulászló a fia II-dik Lajosnak gyámjává s az ország főkormányzójává végrendeletileg kinevezett, a reformatio barátja, előharczosa, védnöke vala; nemcsak, hanem maga a királyné Mária, — V-ik Károly császár és 1-ső Ferdinand majd Magyarország királyának testvérhugok, szorosan ragaszkodott a megtisztíttatott valláshoz; és — míg a pesti országgyülésen ama természetet borzasztó törvény hozatott, miszerint minden lutheranusok kiirtassanak az országból s valahol találtatnak nemcsak az egyházi, hanem világi személyek által is szabadon elfogattassanak s megégettessenek: addig Mária a királyné, udvari papja Henkel Konrád társaságában, a szentiratot olvasta és az évangeliomi vallásról elmélkedett; a mit megtudván Luther, német nyelvre fordított 4 zsoltárt, s azokat magyarázatok kiséretével kinyomatván, Mária királynénak ajánlotta s küldötte tisztelet s hálajelül. És bár a királyné, udvari papjával együtt, a mohácsi vésznapok után Posonba s onnan Némethonba költözött; bár Grynaeus és Winsheim menekülni kényszerültek; bár a hatalmas és rémületlen reformátor Dévay Mátyás, a ki Budán 1530-ban hirdette a megtisztíttatott vallást, tömlöczre vettetett s majd a városból kiutasíttatott: nem aludt ki a reformatio világa a budai várban, sőt terjedt, kivált miután azt Solymán a török császár 1541-ben megvette s Magyarország alsó részeit elfoglalta, — mert a Muhammed hívei elég türelmesek s engedékenyek valának az évangyeliomi vallásnak szabad gyakorlatát illetőleg. A török uralom alatt Budán a várban nagy gyülekezetök volt a reformátusoknak, mellynek lelkészei többnyire esperesi hivatalt viseltenek.

Innen jött által a tőszomszéd Pest városba az évangyéliomi tudomány. Régi oklevelek hiánya miatt csak annyit mondhatni bizonyosan, hogy Pesten 1560-ban már volt ref. egyház. De mint az elenyészett nemzeteknek csak vezéreiket nevezi a történet múzsája: ezen egyháznak is azon időből csak lelkészeit jegyzette föl a történetiró, u. m. Béllei Tamást, (kivel egykoru volt a pesti oskola akkori mestere a híres Skaritza Máté), Csanádi

János, Ujvári Mihály, Endrédi András, Semptei György, Bogdányi Györgyöt, a ki ép akkor volt a pesti ref. ekklézsia prédikátora, mikor Buda és Pest a törököktől visszavétettek. Kétséget nem szenved, hogy Pesten, mint Budán, eleinte a reformátusok a római katholikusokkal ugyanazon egy templomba jártak, a közös templom kétfelé levén szakasztatva; majd későbben a reformátusok magoknak külön templomot építettek, melly, a hagyomány szerint, a belvárosi mostani nagy katonai laktanyának délre eső végén állott, egy nádas tó szomszédjában.

2. Csodálatosok Isten utai! csodálatosak a világi események! Budának a törököktől visszafoglalása után több mint egy századon át nincs emlékezet ev. egyházakról Budapesten. Viszont nem csoda, mert ugyanazon időben Pest városa szabadalmat nyert, miszerint senki, a ki nem igaz s orthodox katholikus, város-polgárul semmi szín alatt be ne fogadtassék, se türessék. És ezen szabadalomhoz Pest városa olly erősen ragaszkodott, hogy Beleznay János tábornoknak azon háza, melly az úri utczában azon a helyen állott, hol utóbb a Trattner-Károlyi palota épült, nem Beleznay, hanem a tábornok római katholika nejéről Grassalkovics Zsuzsánnáról Grassalkovics háznak neveztetett, és mihelyt a nő 1767-ben meghalt, a János fiai Beleznay Miklós és Mihály, mint reformátusok, a házat eladni kénytelenítettek. — Ép ez volt sorsa a Kajali háznak is, mellynek telkén épült a Serviták temploma s zárdája. Ez iránt 1774-ben gr. Teleki József, mint Kajali örökös, folyamodott a trónhoz olly kérelemmel, hogy vagy a Kajali ház neki adassék vissza, vagy Pesten házat szerezhessen: de azt a határozatot nyerte, hogy vallása miatt nem levén képes Pesten házat bírni, kérelmétől elmozdíttatik. — Sőt, hogy e város a protestantismus ragadó mételyétől annál inkább megőriztessék: a tanuló ifjuság nem bocsáttatott joggyakornokságra, — hitsorsosink nem alkalmaztattak megyei tisztségre, nem főtörvényszéki s kormányhivatalokra; a kik pedig itt évangelikusok mint mester legények, szolgák s szolgálók tartózkodtak: azok a római kath. egyház ünnepei meg-

ülésére, szertartásain s díszmenetein megjelenésre kényszerítettek.

3. Csodálatosok Isten dolgai! Semmiből hozta elő a létet, sötét éjből fejti ki a világosságot, rideg télből a kikeletet, sírból az életet. — II-ik József császár — oh maradjon magyarhoni mindegyik protestans egyénnél áldásban emlékezete! — 1781-ben kiadá a türelmi parancsot, melly által az évangelikusoknak az articularis helyeken vallásuk szabad gyakorlását megerősítette, és a melly helyeken s városokban annyi számmal laktak, hogy egyházat alkothassanak, lelkészt s tanitót tarthassanak, a magány istentiszteletet megengedte. Ez volt kezdeménye egy keresztyéniebb időkornak, ez volt nyitánya az 1791-ki 26. t. czikknek, melly a protestansok vallásszabadságukat nagy részint visszaadta; mellyet II-ik Leopold királyunk — legyen ezért neve beirva az élet könyvébe! — szentesített meg. — Viszont nem csoda, hogy egy századon felüli nélkülözés alatt s után, a hívek éhezték és szomjuhozták az igazságot! Nem csoda, ha százados szolgaság és nyomatás után, hitsorsosink élvezni akarták az engedményezett szabadságot! Nem csoda, hogy hitfelekezetünk nagyai, néhai gróf Teleki József koronaőr, gróf Ráday második Gedeon hétszemélynök, ő excellentiájok, — mélt. Vay József, Darvas Ferencz, a nagymélt. helytartótanács tagjai, — mélt. Bernáth József, Bay Ferencz, Szilassy József a királyi tábla birái — voltak az elsők, kik a pesti reformáta egyház felállításáról tanácskoztak. — A főtiszt. reformáta egyházkerületeknek 1796-ik évi közconventje idején, gróf Ráday Gedeon ur tőn indítványt a száz-tizenkét éven át poraiba eltemettetett pesti reformáta egyház fölelevenitése iránt, melly nagy örömmel fogadtatott el, következő okoknál fogva: „Minthogy az 1791-diki törvény a protestansoknak istenitiszteletük felállitására nézve régi szabadságaikat visszaadván, minket a saját hazánkban sokáig szenvedett legkeservesebb számkivetésnek ezen nemétől megmentett: mind más helyeken, mind kivált itten Pesten az istenitisztelet fölállítására erősen ösztönöz a visz-

szaadott jusaink fentartására való tekintet, melly egyáltalában azt kivánja, hogy magunkat azon jusainknak minél hamarább birtokába helyezni igyekezzünk. — Szinte, az istenitiszteletnek Pesten felállításával, hitünk-sorsosinak ide való vonódásával a mostani részünkről levő ide-benn bíróknak még kevésből álló száma naponként fog vallásunk közdíszére s hasznára szaporodni. — Továbbá: tapasztaltatott, hogy Pesten, hazánk olly nevezetes városában, hol minden keresztyén felekezetnek temploma van, 1684-ik év óta egyedül hitünk-sorsosi kénytelenítetvén közönséges istenitisztelet nélkül lenni, — e fogyatkozás szent vallásunknak nemcsak kisebbségére, hanem siralmas kárára is válik, — melly fogyatkozás miatt a vallásuk mellett buzgólkodó kegyes lelkek nyögtek és fohászkodtak, — a gyengélkedők pedig — jelesen, ezen városban mindenkor nagy számmal levő, helvét hitvallásu tanulók, kézi mesterség körül forgolódó legények és inasok, szolgák és szolgálók — a templombeli közönséges tanitások s vallásukban gyámolíttatás nélkül, könnyen vagy hitökben szomoru hajótörést szenvedhetnek, vagy épen vallástalanságba eshetnek. — Ide járúl, hogy a pesti reformáta ekklézsia középponti ekklézsiája lenne az egész országban mindenfelé elterjedett hitünk-sorsosinak; itt levén a főtörvény- és kormányszékek, itt tartatván a vármegyegyülések, itt tartózkodván a kormányszéki hivatalnokok, megyei tisztviselők, ügyvédek, ügyeiket szorgalmazó hazafiak, táblai jegyzők, törvénygyakornokok, egyetemben tanuló ifjak, leánynövelő intézetekbeni növendékek, őrizeten levő katonák, vidéki — kivált télszaka itt lakó — uraságok, kereskedők, mesteremberek, művészek, utazók, vándorlók, vásárra jövők, — kikre nézve nyilvános istenitiszteletet behozni szent vallásunk közérdeke kivánja.“ — Ezek voltak azon mélyebb, de felettébb tiszta nézetek, mellyekre a főtiszteledő superintendentiák akkori lelkes főgondnokai s hitfelekezetünk buzgó nagyai bölcsen figyelmezve, Pesten reformáta egyházat alapítni elhatározák; ezek voltak a rugók és nemes ösztön, mellytől az egész honi reformáta

szentegyház ez ügy fölkarolása és gyámolitására hathatósan indíttatott.

4. 1796-ik évi nov. 13-kán tartá Báthori Gábor, mint a pesti ref. egyháznak elválasztott lelkésze, tisztfoglaló beszédét. A gyülekezet bérbefogadott szállásokon gyakorlá 9 évig vándorolva az istentiszteletet; mígnem a mostani telken, melly hajdan temető vala, 1801-ben számára kimutattatnék a hely, hol megtelepülne, — a hely, melly jelentené a sirból feltámadást, — a hely, mellyen megépült a páplak s benne földszint az oratorium, mellyben az istentisztelet 1805-ik évben aug. 19-kén kezdetett meg. Ötven esztendeje ennek, s erről megemlékezni egyik tárgya s czélja jubilaeumi ünnepünknek. — Az oratorium, noha eleinte elég tágasnak találtatott: mindazáltal kevés idő alatt szükké lett. 1816-ban a jó Isten kegyelméből annyira növekedvén Pesten a ref. hivek száma, hogy az iskola épületében ezeknek, annyival inkább az abban számosan megjelenni szokott vidékieknek, alkalmas helye nem lehetne: olly tágasságu templom építése vétetett munkába, mellyben nemcsak az itteni lakosok, hanem egyéb hitünksorsosi is, kik Pesten dolgaik végett az ország minden részeiből gyakorta megfordulnak, kellően megférnének, és többé — mint addig gyakran megtörtént — az istenitisztelet helyéről, lelkök nagy szomoruságára, az igének hallhatása és könyörgéseiknek a gyülekezet könyörgéseivel egyesithetése nélkül, visszatérni ne kényteleníttetnének. Ez annyival sürgetőbb volt, mivel cs. k. főherczeg József Magyarország nádora Bernburg-Schaumburgi Hermine nagyherczegnő asszonynyal házassági életre lépett, a ki a ref. vallást követte és templomba kivánt járni istenitiszteletre; a kire való tekintetből német lelkésznül Báthori mellé néhai Cleymann Károly úr hivatott meg. A templom, melly akkor 1816-ban alkottatni kezdett, ez, mellybe most egybegyültünk, — mellynek alapkövét a fentisztelt főherczeg asszony totte le azon évi jun. 12-kén, s melly föléptülvén, 1830-ik évi aug. 29-kén ép azon főtiszteletü férfiu által szenteltetett föl, ki az imént lépett le a szószékről. Ezen

huszonöt éves eseménynek emlékezetünkben megujitása, második oka, tárgya, czélja mostani jubilaeumi ünneptünknek.

II.

1. Itt állunk tehát *örvendezve* létünknek, — s bár nagy terhet emeltünk, bár sokszor fekete felhők borultak létünk egére, bár több izben sülyedezett egyházunk hajója, — *örvendezve* megtartatásunknak; itt állunk *örvendezve* a révpartnak, mellyre kiszállni készülünk s megnyugonni a szélveszek ostromitól; itt állunk *örvendezve* egymásnak a feltámadottak s életadók, épitők s épitmények, jóltevők és jótéteményesek, mentők és mentettek. Örvendez a veszedelem fia, kit sír hullámiból, a halál torkából kiragadt a mentő kar: de boldogító érzelem futja el keblét a megmentőnek is. Ugy örvendezünk mi, a pesti ref. egyház tagjai: nem lehet másképp, illy boldogító érzelem tölti el keblét jóltevőink, megmentőinknek, a magyarhoni egyetemes ref. egyház mindenik gyülekezetének, mindegyik tagjának. — Örömérzemények áradata borít el mindnyájunkat, — összefoly, összeolvad, együtt dagad a boldogítók s boldogítottak örömérzete. Jubilaeumot, örömünnepet ülünk, szentelünk ma mindnyájan.

2. De ez örömet meg is kell szentelnünk! ez örömet *hálával* kell szentesítenünk, — hálával Isten iránt, kegyeletes emlékezettel jóltevőink felől!

a) Hálával, buzgó hálával adózunk mindenekelőtt a minden lelkek atyjának, a kegyelem Istenének, a ki nem hagyta elveszni népét a pusztában, — a ki megépitvén a Siont, megláttatott az ő dicsőségében, — a nyomorultak könyörgésökre tekintett és azoknak könyörgésöket meg nem utálta. Irattassék meg ez a következendő nemzetségnek, hogy a megujíttatott nép dicsérje az urat a). —Ti pedig, élők! az Úr hatalma- s jóvoltának szemtanúi!

a) Zsolt. 102: 17—19.

emlékezzetek meg az ő csodáiról, mellyeket cselekedett, — az ő csodáiról és az ő szájának itéletiről! b).

b) Hálával ujítjuk meg emlékezetben a felséges uralkodóház megdicsőült tagjainak, II-ik Józsefnek, ki kortársait megelőzve, előitéleteken felülemelkedetten, a türelmi parancsot kibocsátotta, — II-ik Leopoldnak, ki az 1791-ki 26-ik t. cz. szentesítette, — I-sö Ferencz császárnak, a ki telket, mellyen templomunk épittessék, Pest város által kimutattatni, kiadatni rendelt, — az Istenben boldogult Albert cs. k. főherczegnek, Hermine és Mária Dorothea nádornőknek, Henriette cs. k. főherczeg Károly hitvesének, kik ezereket s százakat áldozva alkoták s gyarapíták ez egyházat, — dicsőült fejedelmeink élő utódainak, az uralkodó felséges család minden tagjainak, kiknek árnyékában nyugodt s nyugszik fejünk, — nevét s emlékezetét.

c) Nem szabad, nem lehet felednünk a pesti egyház kezdeményezőit, ennek 112 éves hamvaiból fölélesztőit, alapítóit, jóltevőit, — s a hű emlékezetnek adjuk át gr. Teleki József, gr., Ráday Gedeon, Vay, Darvas, Bernáth, Bay, Szilassy dicső neveiket; hálával említjük föl s hirdetjük a magyarhoni ref. 4 egyházkerület azon jeles tettét, miszerint a pesti ref. lelkész fizetésére kezdetben mindegyik évenkénti adományozást határozott, mellyekkel mint alapítók egy vonalon állnak a gr. Teleki s Ráday családok. Nem hallgathatjuk el azok érdemét, kik kezdetben, midőn e városnak alig voltak ref. lakói, a hon távol vidékeiről ide jövének tanácskozni, buzgón s bölcsen intézkedni ezen egyház javára, — gr. Telekiek, gr. Ráday, gr. Wartensleben, Darvas, Bernáthok, Bay, Gyürkyek, Vay, Szilassy, Péchy, Lónyai, Ragályi, Pázmándy, Szemerék, Fáyak, Szúnyogh, Gencsyek, Dőry, Ónody, Kandó, baracskai Szűcs, Jakabfalvy, Sárközy, Sátor, Balla, Halászok, Tomka, Túry stb. Örökítnünk kell, örökíteni kivánjuk azok dicső neveit, kik ezen egyházat, ebben a lelkészetet s iskolát fentar-

b) Zsolt. 105: 5.

tották, — a paplak, a templom épitését eszközlék, ezt fölszerelék, ezen egyház adósságait törleszték, ezen egyháznak alapítványokat adományoztak; kiválólag is az egyházkerületek s megyék fő s nagytiszteletü superintendenseit s espereseit, fő és segédgondnokait, s minden egyes gyülekezet lelkészeit s elöljáróit, kik éleszték a hitbuzgóság tüzét, szóval s tettel buzdíták a híveket alamizsnálkodásra. És bár nem lehet czélja s tartalma emlékbeszédemnek részletes számadást terjeszteni elő; nem lehet feladatom egyenként sorolni el a jóltevőket s adományaikat, — miben sok jelenlevő tagnak ismeretes szerénysége is tartóztat: általában föl kell említnem a templomi jubilaeumon, a templom főbb alkotóit, — a magyarhoni egyetemes ref. egyházat, — a főtiszteletü ref. 4 egyházkerületet, — a nagytiszteletü egyházmegyéket, — az egyes gyülekezeteket, — a pesti egyház néhai s ez időszerinti hü, munkás gondnokait, — ezen gyülekezetnek mindenkor buzgón áldozó tagjait — s országszertei áldozatképesebb s valóban áldozatokat hozott egyéneket; nem mellőzhetem hallgatással Aebly, Bay, gr. Beleznay, Bertha, Bölcskevi, Báthori, Cleynmann, Csabay, Cseh-Szombathy, Deák, Fáyak, Halászok, Gyürky, Ilosvay, Kandó, Kazay, Konkoly, Kovácsok, Legrády, Lónyay, Madarassy, Magyari Kossa, Malvieux, Medgyaszay, Nagyok, Patay, Pázmándy, Péchy, Pethe, Péter, Puky, gr. Rádayak, Sárközy, Szathmáry, Szemere, Szilassy, Szücs, gr. Telekiek, Troll, Zsidai, B. Vay, Vitéz — neveiket; nem hallgathatom el a kegyes jóltevő nőket: Sturmann-Szerencsy Katát, Klobusiczkyné, Kubinyi Lászlóné, Ónody Zsigmondné, Göbölné, Fáy Ilonát; nem hallgathatom el a más hitfelekezeti gyámolitókat, b. Prónay Sándor, Fröhlich, Kappel, Koszgleba, Liedemann, Szita, Slechta feledékenységtől megőrizendő neveiket; kik összesen ezer meg ezer, száz meg száz forintokat áldozának e templom épitésére. Ezeknek, illyeneknek, s a hitbuzgó gyülekezeteknek jótéteményeiből kezdett 1801-ben épittetni a paplak, mellyben az istenitisztelet 1805-ben kezdetett meg; ezek kezdék épittetni 1816-ban e templomot, melly 1830-ban szenteltetett föl, s

mellynek épitésére azon ideig 167,509 váltó forint fordíttatott; ezek, illyenek által engedtetett el s törlesztetett a templom épitési pénztárt terhelő, szinte 100,000 v.frtnyi adósság; ezek, illyenek emelék ki romaiból az 1838-ki árvíz által összeontott paplakot. A hitbuzgóság lelke megszállotta, megihlette a hiveket, hogy necsak megalkossák ez egyházat, hanem örökíttsék is. Sípos Gáborné Helmeczy Éva és Teleki Sándor pesti polgár végrendeletileg nevezetes alapítványokat tőnek általánosságban az egyház javára. N.-Kőrös városa földet adott,— a tiszamelléki egyházkerület, a debreczeni ref. egyház, Szalay János és hitvese Tasnádi Székely Klára, Balla Antal, Vay József, Kármán Pál a lelkészet fentartására pénzalapítványokat tőnek, miket községek, egyházkerületek s egyesek jelentékenyen növeltek. Egyházunk iskolájának fentartására Sturmann Andrásné Szerencsy Kata, Wadasi Jankovics Miklós, gr. Buttler János, Drüner Károly adtak alapítványokat; egyházunk szegényeiről állandóul gondoskodott néhai Teleki Sándor pesti polgár. — Szemléljétek e sz. hajlékot s ennek egyes részeit! Mindaz, a mit láttok, egyesek kegyes adománya. A hívek összegyüjtött alamizsnáiból készíttettek a székek, épült az orgona, melly 8,000 v.frtba került. E szószéket Deák János bajai lakos, s Porkoláb Dániel emelték; — a karzat gr. Zichy Manóné szül. Strahan Sarolta angolnő örökségéből épült 20,750 v.frton, a tornyok alatti függő lépcsőzettel együtt; egy harangot Aebly Fridolin öntetett, a többiek egyesek összegyüjtött adományain készíttettek 5,451 v.frton, valamint a toronyóra is 2,300 v.frton. — Nyugtassátok meg szemeiteket a sz. asztalon, annak készületein s edényein! Mindez egyesek kegyes ajándéka. Ama fehér atlasz úrasztali terítőt b. Radák Istvánné gr. Rhédey Klára asszony adá családi szentelyéből; ama piros bársony aranyhímes terítőt Aebly Fridolin s neje Oertly Rosina; ama terítőt a bal elősarkon Szilassy Józsefné b. Inczédy Kata asszony, amazt a jobb elősarkon Fáy Zsuzsánna Ragályi Zsigmondné s Darvas Erzsébet Fáy Mózsesné varrták sajátkezüleg; amazt a jobb hátulsó sarkon gr. Teleki

Anna Degenfeldné, amazt hátul a középben rimaszombati Farkas Pál ajándékozta, amazt a hátulsó balsarkon Küttel orvostudor neje; a sz. bibliát Trattner s Károlyi; ama nagy tálat s kelyhet Wadasi Jankovics Miklós, a mellé helyhetett kelyhet s tányért gr. Teleki László s neje Teleki Mária grófnő, az ezüst kelyhet Berta Bertalan, a felibe helyhetett tányért Fáy Zsuzsánna asszony gr. Ráday Gedeon neje, a mellette levőt tányérral együtt Szilassy Józsefné b. Inczédy Kata asszony, ama kis ezüst kelyhet néhai Balla Antal úr,—balon amaz értékes keresztelő medenczét s ibriket Gyürki Pál.—Vallásos ünnepély nem tartathatik a nélkül, hogy a vallásos nők azon áldozatokat tegyenek. A másik keresztelő edényt a pesti egyház lelkes, hitbuzgó hölgyei nyujtják jubilaeumi ajándokul; ők diszítteték föl a szószék párkányzatát, ők készítteték a templom ablakra a kárpitot, mik összesen 184 ezüst forint értékűek. Legyen adományuk Isten előtt kedves, kedves a híveknek! — Sőt a templomtornácznak rostély keritésére is gyültek már egyesektől adományok, s a torony rézfedeléről részben gondoskodtak Szalay Mihály s neje Ruttkay Mária.

Kegyes álmélatba merülve elmélkedtek, tisztelt Hallgatóim! az előmutatott áldozattételek fölött: de a mit most mondó vagyok, bámulat és tiszteletre fog titeket ragadni. Halljátok beszédemet! lássátok mint lobog föl magosan a hitbuzgóság tűzlángja!

E templom épitésére 1816-ban 4,000 v.frt kölcsönöztetett, melly tőkepénz után azóta semmi kamat nem fizettetett. A tőkepénz s járulékainak fizetésére az egyház törvényszéki itélet által kötelezteteven, s a törvényes végrehajtás elrendeltetvén: a vész, pusztulás s gyalázattól menekülendő egyház, a m. kormány engedelmével, a hitrokon egyházakhoz segélyesdeklő kérelemszózatot intézett. Alig hogy félrevertük a vészharangot, egyházkerületek, megyék, gyülekezetek, egyesek siettek menteni egyházunk sülyedező hajóját. Nem egészen fél év alatt a pesti egyházmegyéből 22 ekklézsia 400 ezüst frtot haladó segély-

pénzt szolgáltatott be, köztök Ó-Buda 25, Gyón 21, P. Megyer 30, Sz. Monostor 26, R. Pa'ota 62, Péczel 30, Pomáz 25, Tótfalu 32 frt; a tolnai egyházmegyebeliek 265 ezüst frtot, köztök Bölcske 40, D. Földvár 30, D. Szentgyörgy 29, Madocsa 62, Paks 18-t; az a. baranya s bácsiak 233 frtot, köztök H. Szőllős 18, Mohács 20, Laskó 24, Csúza 20, Ó-Morovicza 29, Ujvidék 28, Uj-Verbász 25 ezüst frtot; a k. somogyiak 160; a gömöri egyházmegye többet 200 frtnál s ebből maga Rimaszombat 61-t; a mezőföldi esperesség 137-et, a veszprémi 80-n felül, az őrségi 37 frtot; a barsi esperességben 72 frt. gyült össze.—Siettek a mentésre külön-külön is a gyülekezetek, Békés 186, Kecskemét 182, N. Kőrös 71, Izsák 50, T. Várkony 40, Gyöngyös 23, Bia 34 ezüst frtot adakozván; nem különben a magános buzgó hívek: Magyari-Kossa, Vizsolyi, ifju Ragályi Gyula, Kecskeméti, Gáspár, Agassiz Arthur galaczi kereskedő Oláhországból. És nehány órával ezelőtt vettem a tiszamelléki superintendens úr az apostoli buzgalmu Apostol Pál levelét, ki jubilaeumunkon lélekben jelen-lenni igérkezék, s tudatja, hogy a pesti templom adósságai törlesztésére, egyházkerületéből 3,466 v.frt van kezénél letétetve. Nemcsak, hanem a dunamelléki főt. egyházkerületet illető, s a pesti templom pénztárát terhelő azon 5,000 v.frt, melly 1816-ban, s ama 2,000 frt, mellyek 1820-ban vétettek fel kölcsön, összesen 7,000 frt minden kamataival együtt a tisztelt egyházkerület összes megyei végkép elengedtetni határozták; a Szondy-féle joggyakornoki alapítványi pénztárból a pesti egyház részére 1801-ben kölcsön fölvett 1,500 frtnyi adósságot, a Szondy-Kenessey alapítvány gondnokai közől hárman Halász Sámuel, Zsombory Imre, Bertha Sándor urak, az üdvezült alapítónő Szondy Zsuzsánna kegyes szellemében, szinte megszüntetni nyilatkoztak, kikhez a mai napon hozzám jutott levele szerint, a negyedik gondnok, az érdemek közt őszült eőri Szabó Gábor úr is csatlakozott. — Mindez jubilaeumi adomány s ajándék a pesti központi ref. egyház javára! Mindez lelkesült örömre s örök hálára kötelező jubilaeumi jótétemény! Mindez irattassék

meg a következendő nemzetségnek, hogy a megujíttatott nép dicsérje az Urat!

Pesti ref. gyülekezet! Kelj föl a porból, emelkedjél ki a szennyből, tisztítsd ki hamvas ruháidat, hogy ünnepi köntösben jelenj meg tiszteletet tenni s hálát mondani téged szült, ápolt fölnevelt, szabad lábra állított anyádnak, a magyarhoni egyetemes ref. egyháznak. Anya nem szeretheti jobban édes gyermekét, mint ez kegyelt s kegyel tégedet. — Ez támasztott fel téged Isten kegyelmével halottaidból, ez dajkált, ez vonta le arczodról szemboritódat, ez oldozta meg kötelékeidet, hogy szabadon járj, élj s örvendj létednek. Jer én népem! szerelmem, örömem, dicsekedésem, reményem! Járuljunk édes fölnevelő anyánk színe elé s mondjátok, Híveim! együtt velem jubilaeumi magasztos érzelemmel, lelkesülten, — mondjátok jubilaeumi ünnepélyesség s komolysággal: Hála, örök hála Neked, kegyelmes Isten! ki sz. fiad által e földre mennyországot szállítál, — ki megalkotád, elterjesztéd, megvédéd anyaszentegyházadat s kalauzoló sz. igéd szövétnekét ebben folytonosan lobogtatod! Hála Neked, hogy a keresztyén szeretet tüzét kigyujtád, a hitatyafiság szellemét élesztéd híveid keblében, kiknek kezeiket áldozattételekre, jótékony adakozásra indítád! Oh, menjenek föl ezek a Te dicsőségedre tett jótétemények szined elé emlékezet okáért! — Hála Neked, Teremtőnk, Gondviselőnk, mennyei édes Atyánk! hogy e gyülekezetet is föléleszténi s ez által egyházadat, hiveid seregét növelni kegyelmesen méltóztattál!

Hála Tinektek is, minden rendü, rangu testvéreink az Urban! kik ez egyházat alapítni, gyámolítani, megmenteni szivesked tetek. Fogadjuk, ünnepélyesen fogadjuk — hallja meg ég és föld fogadásunkat! — hogy neveiteket áldásban megőrizni, fiainknak tisztelettárgyul örökségbe hagyni, megörökítni szent kötelességünknek ismerjük; hogy egyetemes hitfelekezetünk érdekében, s a szenvedő hitrokon egyházak irányában a jótétemények viszonozni mindenkor készek leszünk. — Hálával emlékezünk vissza reátok is, megdicsőült alapítói, jóltevői ez egy-

háznak, kik atyáitokhoz nyugonni költöztetek, de lelketek mennyben Istent dicsőiti s munkáitok, áldozataitok jutalmát élvezi a boldog öröklétben. Hálás érzelemmel bocsátkozunk alá lélekben közelebb hozzátok, kik e sz. asztal alatt a templom sírboltjában ez egyház alapkövei mellett, mint alapkövek nyugosztok, — kedveseink! számszerint szinte ötvenen, — kiket háladatos gyermekek, hű testvérek, özvegy hitestársak, gyászoló szülék tört kebellel szoktak meglátogatni, hogy könyeket szenteljenek emlékezetetöknek s új virágfüzérrel koszorúzzák koporsóköveiteket, — s kegyelettel mondjuk: Áldásban nyugodjanak hamvaitok! — Az ég harmatozza áldásait mindazokra is, kik örömünk s dicsekedésünkre még élnek, — a férfiakra, mint egyházunk erős, — a nőkre, mint Isten házának ékes oszlopaira!

Én pedig meghajtom magamat a magyarhoni ref. egyház előtt, hirdetve, magasztalva ennek hitbuzgóságát, áldozati készségét, jótékonyságát; fölmutatom mindenkinek ez egyházat, mint ref. egyetemünk nevezett tulajdoninak, erényeinek magasztos emlékét; és dicsőítem Istent, ki teljesíti méltatlan szolgájának egyik forró kivánatát, buzgó esdeklését, miszerint ezen középponti ref. egyházat adósságmenten, folt és szeplő nélküli tiszta köntösben láthassam.

3. Ez a hálaszó! kellő és jó, — de nem elégséges. Nemcsak szó kell, hanem c s e l e k e d e t! És látom, és olvasom szemeitek tükrén s arczvonásaitokon, mikép Ti, szeretett Híveim! készek vagytok, nyugtalanul vágytok viszonozni a vett jótéteményeket, s tettleg tanusítni hálátokat; mintegy hallom, mikép azt kérditek egymástól: Mit cselekedjünk, atyámfiai, férfiak!? — Megmondom, megtanítlak titeket.

Szinte 60 éve már, hogy a nagynevű s kedves emlékezetü Vay József indítványt tett s tervet készített Pesten, az ország szívében, egy főiskolának a két felekezeti evangelikusok, s az óhitűek közös ereje és segedelmezésével fölállítására nézve. — Ez eszme hasonlított a nemes gyümölcshöz, melly későn érik meg. — Az indítvány fölhangzott s viszhangokat köl-

tött; a rokon szózatok ugyan elnémultak, de az eszme nem halt meg, csak aludott. — Fölélesztéke ezt a templomépitéskor ezen egyháznak akkori ügyvezetői, s ezek élén maga a superintendens Báthory Gábor. — Ismét 1839-ben a pesti ref. egyház terjedelmes, alapos, kellőleg indokolt javalatot terjesztett e tárgyra vonatkozólag a főtiszt. superintendentia közgyülése elé, a melly az ügyet előszeretettel kiemelte, fölkarolta, s a javalott pesti főiskola létesítése végett a legkitünőbb férfiakból bizottmányt nevezett ki. — Az ügyet pártolta a főtiszt. négy egyházkerület közconventje; a pesti főiskola létesítése végett szövetkeztek velünk az ágost. hitv. atyafiak. — Kilencz évig munkált a bizottmány buzgalommal, sikerrel, — évről évre jelentést tevén intézkedéseiről az egyházkerületnek, melly azokat jóváhagyta, megerősítette. — Az 1848-ik évi változott politikai viszonyok miatt az egyházkerület ezen ügyet nem szüntette meg, csak fölfüggesztette, s kedvezőbb ideig elnapolta. Ujult alakban hozták ezt elő 1854-ben az egyházkerületünkbe kebelezett sz. gyülekezetek, mellyeknek szinte négyötöd része irásba foglalt szavazatokban nyilvánitá, hogy legalább a theol. tanintézetet Pesten kivánja fölállittatni. — Illy előzmények után, illy alapon a m. kormány elé terjesztetett az ügykérdés, s ime itt van a m. kormány engedélye — fölmutatom azt — Pesten a theol. tanintézet fölállitására; melly engedély nemcsak örvendetes reánk nézve, hanem a m. kormány törvényszerű intézkedésének s irányunkbani jóakaratának kétségtelen tanújele.

Erősen hiszem, egyházkerületünk kormányzó férfiai a gyülekezeteknek, mellyeket képviselnek, akarata szerint s szellemében intézkedendnek, mert protestansok ők, a képviseleti kormányforma barátai. — Erősen hiszem, hogy késedelem nélkül használandják az engedélyt, mielőtt az elévülne, mert méltó utódaik ama buzgó, bölcs, előrelátó gr. Teleki, gr. Ráday, Szilassynak, a kik egyik azon okon kezdének Pesten egyházat alkotni, mert arra erősen ösztönözte őket az engedett szabadságra, a megadott jog fentartására való tekintet, melly egyáta-

lában azt kivánja, hogy magukat azon jognak minél hamarabb birtokába helyezni igyekezzenek. Ezen ok, ezen tekintet jelennen is főfigyelmet érdemel. — Erősen hiszem, hogy a máris 60 évig érlelt gyümölcsöt nem engedendik az ízetlenig túlérlelődni, vagy megrothadásig poshadni. — Erősen hiszem, nem azon kicsinyhitűek közől valók, kik azt szokták kérdeni, hol vegyünk kenyeret a pusztában? hanem tudják, hogy az Ur gondot visel, hogy népének eledelül mannát hullatott alá, hogy mikor az húsételt kivánt, fürjek csapatait szállítá elébe, a szomjazók előtt megnyitá a kősziklát. Van az evangyéliomi egyháznak öröklő s biztos jövedelmi kútfeje, a buzgóság és szeretet; ez nem apad ki soha egészen, nem fogytak el a szentek, a jóltevők az emberek fiai közől végképen. — Ezt tanusítja a pesti egyház s ez országos templom, melly megszégyeníti, megczáfolja a kicsinyhitűeket. — Erősen hiszem, egyházkerületünk kormányzó férfiai nem fognak késlekedni, veszteglení, mert ők tanítják: Munkálkodjunk míg nappal vagyon, mert eljő az éj, midőn senki többé nem munkálkodhatik. A sírban, — ott, majd lehet nyugonni s várakozni.

Jeles és dicső intézkedésre hivatvák jelennen egyházkerületi kormányzóink. — Arra hivatvák, hogy 60 éves eszmét részben valósítsanak, hogy helyi érdekek s személyes barátság kivánatin túlemelkedve, a közérdek magas szempontjából intézkedjenek, hogy égető szükségünkön segítsenek, hogy egyetemes magyarhoni egyházunk javára kellő müveltségű lelkészek képeztetéséről gondoskodjanak, hogy boldogítsák hitsorsosaikat s önnevöket is fölirják a halhatlanság emlékkönyvébe. — De nyugodt vagyok, mert erősen hiszem, hogy a mostani kettős jubilaeum hármas jubilaeum leend, olly intézkedés által, mellynek örvendezzen ev. egyetemes hitfelekezetünk e hazában, melly jubilaeumi intézkedés messze távolban, az oceánon túl is, hitfeleinkben őszinte örömet, kétségtelen részvétet, iránunk méltó bizalmat, szeretet s reményt gerjesztend.

De most már, pesti ref. gyülekezet, szeretett híveim! azt

kérdem: Akarjátok-e viszonozni az egyetemes magyarhoni ref. egyháznak veletek közlött jótéteményeit? Készek vagytok-e szándékában elősegélni azon dunamelléki egyházkerületet, mellynek buzgósága hívta főkép életre ezen egyházat, melly kerület ereje és segedelmével épült kezdetben az itteni paplak, melly e templom építésére maga 87,000 frt, a templom építési adósságok törlesztésére 8,972 frt 10 krt., az árvíz által lerontott paplak ujból fölépitésére 1,135 frt 4 krt adományozott váltó pénzben; melly kerület kezdet óta évről-évre szakadatlanul járult a pesti lelkészet fentartásához, az utolsó korban évenkint 500 v. frtal; azon kerületet, melly e templom pénztárát terhelő 7,000 ftnyi adósságot szinte 40 évi kamataival együtt jelennen megszüntetni, másrészről nevezetes pénzösszegekkel téged, titeket segélni buzgókodott? Elfelejthettétek, elfelejthetitek-e ezen pesti egyház határozott akaratát és szándékát? mellyet ez 1821-dik évben a pesti templom építésére fölhívó szózatában, számtalan példányban kinyomatva hazaszerte kihirdetett s elterjesztett, mellyet illy példányból ezennel itt fölolvasok: „Az ekklézsiának curatorai és érdemes tagjai elvégezték, hogy míg a templom fölállhatna, addig az oskolának rendeltetett épület oratoriumul szolgáljon: a minthogy attól fogva ekklézsiánk abban az épületben tartotta s tartja még most is közönséges isteni tiszteletét. Ez az oskola épületének illyen végre lett fordíttatása állott abban ellent, hogy még valamelly nagyobb oskola itt föl nem állíttathatott, holott hazánkban egyedül itt lehetne s kellene ollyan oskolát részünkről fundálni, a hol ifjaink más tudományok mellett a mulhatatlanul szükségessé lett német nyelvet nemcsak könyvekből, hanem mindennapi gyakorlásból is, haszonnal tanulhatnák.“ — Megujítjátok-e, teljesítitek-e 1839-ik évi novemberi gyüléstek határozatát? miszerint egy Pesten fölállítandó főiskolát ezen egyház szíves készséggel fogadna, s azt részéről teljes ereje szerint gyámolítandná. — Igazoljátok, beváltjátok-e szavatokat, melly az utósó kérelem-szózatotok által hazaszerte fölzengve elterjedett? s melly igy hangzik: „Lelkiismeretesen fo-

gadjuk, azon leszünk, hogy egyetemes hitfelekezetünk érdekében s irányában viszonozzuk az áldozatokat.“— Hajlandók vagytok-e, ha a főtiszt. dunamelléki egyházkerület egy szál vesszőt ide plántáland, azt öntözni, ápolni, védni, hogy az, évről-évre növekedjék, erősödjék? mert hihetőleg olly bölcsen intézkedendik, — hogy nem ültet ide már fölnőtt élőfát, mellynek ha más helyre átvitetik, kétes a meggyökerezése, meghonosulása.

Jertek keresztyén gyülekezet, szeretett Hiveim! válaszoljunk e kérdésekre s mondjuk egyházkerületünk irányában: Édes Anyánk! mi reád tisztelettel figyelő, bölcs tanácsodnak hódoló, akaratodnak örömmel engedő, tőled függő, tőled váró hű leányod vagyunk, s akarunk lenni mindenkor. Mindaz, a mivel bírunk, tetőled vagyon, mindenünket te adtad, nekünk nincs sajátunk semmi. Rendelkezzél mindennel, mit kezünkre bíztál, mint tulajdonoddal! Kedved szerint cselekedni, nekünk a legnagyobb gyönyörűség, nekünk abban telik örömünk, ha tetszésed megnyerhetjük. Mi csak az imént ünnepi komolysággal fogadtuk, hogy egyetemes hitfelekezetünk érdekében a jótéteményeket viszonozni mindenkor készek leszünk. Igen! E theol. tanintézetet tehát örömmel fogadjuk, keblünk hő szeretetével ápoljuk, javainkkal gyámolítjuk, ugy őrizzük mindenkor, mint szemünk fényét! Legyen sz. fogadalmunk tanúja a hon minden határiból itt összesereglett nép! Legyen tanúnk a Mindentudó! segítőnk a kegyelem Istene! a)

a) Eme nyilatkozat s fogadás egyházunk főgondnokának, méltóságos Hubay József úrnak, értelméhez képest s szellemében történt, melly összhangzó s rokon az enyémmel. Ugyanis 1854-dik év tavaszán, mikor egyházunk ügyei elnökileg intéztettek, megtudván én, hogy az egyházkerületbeli 240 gyülekezet közől szinte 200 Pesten kiván theol. tanintézetet fölállíttatni, s az egyházkerület kormányzó férfiai a pesti egyház rokonszenvére, s ennek tettleges gyámolítására számítnak, jelesen azt remélik, hogy a pesti egyház tantermekről gondoskodandik, azon határozatok s igéretekhez képest, mellyeket a nevezett egyház hozott s tőn: elvemhez híven s tisztem szerint, mindenek előtt ő méltóságával, mint egyházunk főgondnokával kivántam közleni a hírt s tudatni, hogy reánk is számítnak. E végett elmentem főgondnok úrhoz, kinél nagyságos Szekrényessy Endre urat találtam. Ennek jelenlétében adtam elő az ügy állását,

Én is részemről készség- és örömmel ismétlem e szavakat, s fölfogadom, hogy mit Isten tudnom adott, tennem engedend, ismeretim s tetterőmet főkép ez ügynek szentelendem. E tanintézet meghonosítása, ápolása, gyarapítását éltem legszebb föladatául ismerendem, s az itt képeztetendő ifjaknak tanácsadójok, barátuk, tanulótársokul szolgálnom legkedvesb tisztemnek tartandom. Hallja meg fogadásomat az ég, s adja reánk áldását!

Tiszta öröm érzetével, hálával buzgó kebellel, — Istent magasztalva, s a hiveket áldva, — illy erős bizalommal, illy örvendetes kilátással, illy elhatározott szándékkal lépek le a szószékről. — De mielőtt eltávoznám, még egyszer fölsohajtok a zsoltáriróval: „Kérlek, Uram! tarts meg most! kérlek, Uram! adj jó előmenetelt most! — Áldott a ki jött az Urnak nevében! Áldunk titeket, kik az Urnak házából valók vagytok a). Amen.

Török Pál.

---

tisztelettel kérvén s kérdvén egyszersmind főgondnok urat nézete iránt, hogy tudnám magamat tájékozni, tudnám mennyiben bíztathatom az illetőket, ha fölhivatnék, fölkéretnék egyházunk ezen theol. tanintézet befogadása s gyámolítására. Szekrényessy úr szólott közbe, ekkép: Ez már bölcs gondolat s okos terv, — régen kellett volna ezt valósítni, — ezt már érdemes pártolni s áldozatokkal is elősegélni, — ennek igen örvendek. Ezután főgondnok úr nyilatkozott: Nem szükséges, hogy a superintendentia bármit is kérjen egyházunktól, — én, ha a kerület volnék, nem is kérnék semmit, — hiszen mindenünk a mink van, a superintendentiáké, kiválólag a dunamellékié, — rendelkezzék ez, a szerint mint szükségli vagyonunkkal, mint tulajdonkép önmagáéval, — mi pedig készség- s örömmel tőlünk telhetőleg teljes mértékben gyámolítandjuk az egyházkerületet. — Ezen elnökségi öszhangzó értelem adta jubilaeumi szónok nyilatkozata s fogadásának az alapot, irányt és szellemet. — A jubilaeumi templomünnepély után, a megjelent hivatalnokok s képviselők előtt, a pesti ref. egyház nevében szinte főgondnok úr tevé a paplakon az igéretet, miszerint a pesti egyház hálásan fogja viszonozni az egyetemes egyház irányában s érdekében a vett jótéteményeket, s szivesen segélendi, különösen is a dunamelléki superintendentiát intézkedései- s teendőire nézve. — Nincs tehát s nem lehet semmi kétség, hogy a pesti ref. egyház kebelében a theol. collegium hű szállást, ápolást s nevezetes segélyt nyerend. Török.

a) Zsolt. 118: 25, 26.

28.

MIKÉPEN KELLJEN GONDOLKOZNI AZOK IDVESSÉGÖKRŐL, A KIK NEM KERESZTYÉNEK?

KARÁCSON ÜNNEPI BESZÉD.

Alapíge:

Nincsen senkiben másban idvesség; mert nem is adatott emberek között ég alatt más név, melly által kellene nekünk megtartatnunk..
Ap. Csel. IV, 12.

Megmutogatván Pál apostol a római levélben, hogy az ó törvény megtartása, a polgári és vallási kötelességeknek külsőképen pontos betöltése, s az ó törvényen épített puszta jócselekedetek, senkit nem idvezítnek: a maga példájával bizonyítja ezt. Azt mondja a filippibeliekhez küldött levelében, hogy ha ezektől függene az Isten előtti megigazulás: úgy a zsidók közől senki idvessége sem volna bizonyosabb, mint az övé,— mert ő a zsidók vallási és polgári törvényök szerint feddhetetlen volt. És mégis ezt vallja maga felől, hogy *nincsen őneki igazsága, melly a törvényből volna, hanem a melly Krisztusban való hit által vagyon*; a) az az, nem az ő jócselekedeteinél, hanem a Krisztusban való hitnél fogva, tart ő számot az idvességre. Hasonlóképen szól Péter is a sz. leczkében: „*Nincsen senkiben másban*

Filip. 3, 6—9.

idvesség sat.“ Nem azt tanítja-e ez a két nagy apostol mindenik, hogy csak a ker. vallásban lehet idvezülni?

Keresztyének! Midőn most a mi idvességünk fejedelmének, a Jézusnak, születése emlékezetét ünnepeljük: jertek vizsgálódjunk a körül:

I. Miképen kell gondolkodnunk azok idvességök felől, a kik nem keresztyének?

II. Értsük meg, hogy a hivő keresztyén ember mi előnynyel s joggal bír, az idvesség dolgában, a nem-keresztyén ember fölött?

mindenütt a sz. irás szavát tartván magunk előtt az eltévelyedhetés ellen vezérül. — Mivel pedig e fontos és terjedelmes tárgy körüli alapos vizsgálódásra e jelen óra szük volna: most csak a fölvett tárgy első része mellett állapodjunk meg, a másodikat a holnapi órára hagyván.

Miképen kell gondolkodnunk azok idvességök felől, a kik nem-keresztyének?

A Krisztus születéseig két vallás volt az egész világon, t. i. a zsidó és a pogány vallás,— és ezekből kellett kitelni a választottaknak, ezeket kellett a Krisztusnak hívni az evangyéliomra, ezekből kellett az apostoloknak a keresztyén ekklézsiát gyüjtögetni. Az már a kérdés, hogy a kik a Krisztus születése előtt megholtanak, a kikkel még a Krisztus evangyélioma nem közöltethetett, mind megfosztattak-e azok az idvességtől? Erre az okosság egyenesen azt feleli, hogy nem fosztattak mind azok meg az idvességtől. De mi most ne bízzuk magunkat egyedül a józan ész ottan ottan szunnyadozható világára: hanem ama minden keresztyén előtt csalhatatlan vezért, tanítót, birót, a sz. irást kérdjük meg, — azt hallgassuk, mit mond az?

1. *A mi a zsidó-vallást nézi:* Tudjuk, hogy a zsidó nép minden népközől kiválasztott, kiváltképen való, kedves népe volt Istennek. Tudjuk, melly sok és szembetünő kegyelmeit, melly csudálatos segedelmeit és jótéteményeit közlötte ezzel a néppel. Tudjuk, hogy ennek vallása és isteni tisztelete eredetileg Istentől ki-

jelentett vallás és isteni tisztelet volt, ha bár az emberi nemzetnek akkori — s az értelemre nézve gyermekkori — állapotához alkalmazott vallás és isteni tisztelet volt is az; a minő gyermekeknek nézte Pál még a maga idejebeli zsidókat is. b) Tudjuk, hogy a melly igéretet, mindjárt a szomorú eset után, tett Isten a Megtartó, Szabadító felől — a Jézus Kr. felől, — azt az igéretét, annakutánna is, csak ebben a népben, ebben az ekklézsiában újította meg időről időre, a próféták által, mindaddig, míg el nem jött a teljes idő. Avvagy nem birt-e hát ez az ekklézsia az evangyélium szerencséjével, a Krisztusról való jövendölésekkel? Nem jutottak-e el ehez a néphez a mennyei világosságnak, az idvesség tudományának elősugárai? Tudjuk, melly szívszakadva várták ezt az időt, és melly sokat tartottak az eljövendő Messiásról, a midőn még egy tudatlan samariai asszony is illyen vallást tesz róla: *Tudom, hogy eljön a Messiás, ki mondatik Krisztusnak, és mikor az eljő, mindenekre megtanít minket.* c) Nem ragaszkodtak-e hát a zsidók közönségesen az eljövendő Krisztushoz? és csupán csak úgy várták-e azt mindnyájan, mint hatalmas földi királyt? Nem azt hitték-e arról egyszersmind sokan, a mint ennek a samariai asszonynak a Krisztussal (de a ki épen nem tudta még ekkor, hogy ő a Krisztussal beszél) — való beszélgetéséből nyilván van, hogy az az eljövendő Krisztus megtanítja őket, a többek közt, az idvességnek amaz egyik mennyei igazságára, hogy *az Isten lélek, és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.* Mert a Krisztusnak ezen szavaira feleli azt az asszony, hogy az eljövendő Messiás őket minden igazságra megtanítandja.

Pál apostol azt mondja a korinthusi keresztyéneknek: *Nem akarom, hogy ti ezt ne tudjátok, atyámfiai! hogy a mi atyáink mindnyájan egy lelki-eledelt ettenek mivelünk, és mindnyájan egy lelki-italt ittanak; mert ittanak a lelki kőszikláből, melly őket kö-*

b) 1. Kor. 3: 1, 2. Gal. 4: 3. Zsid. 5: 12, 13.
c) Ján. 4: 25.

veti vala, a kőszikla pedig Krisztus vala. d) Ime a Kanaán földe felé bujdosott Izrael nem hitt-e már homályosan a Krisztusban? Majd ismét a zsidókhoz írott levélben, azt mondja ez az apostol: „*Hit által holtanak meg azok mindnyájan, kik az igéreteket el nem vették vala, hanem távol nézik vala azokat, minekutána hittek volna, és ragaszkodtak volna azokhoz,, és vallást tettek volna arról, hogy ők bujdosók és jövevények volnának azon a földön, és jobb hazát kívánnak, tudnillik mennyeit; annakokáért nem szégyenli az Isten ő Istenöknek hivattatni, mert készített vala önekiek várost.* e) Nem azt tanítja-e itt világos szavakkal az apostol, hogy az ó-testamentomi zsidók, különösen a megigért földi Kanaánba el nem juthatott Izrael fiai, azzal az erős hittel s reménységgel multak ki, hogy ők a bujdosás földéről a mennyei Kanaánba, az idvezülendők dicső seregébe költöznek által? N m azt tanítja-e, hogy az Isten az ő Istenöknek kívánt hivattatni? Nem azt tanítja-e, hogy valósággal készített Isten nekik várost mennyben? Különösen pedig Ábrahámról azt mondja maga az Idvezítő: *Ábrahám, a ti atyátok, nagy kivánsággal kívánta látni ezt az én napomat, látta is, és örvendezett.* f) Mit teszünk több bizonyságokkal? K! Ime magunk halljuk, magának az Idvezítőnek szájából halljuk, hogy Ábrahám több mint két ezer évekkel előre látta a Krisztus világra jövetelét, s hitte annak a bűnös emberi nemzetért leendő elégtételét, és azért örvendezett azon.

Többet mondok már, K.! Azt mondom, hogy ezeknek az ó-testamentomi híveknek bűneik is előre a Krisztus áldozatáért bocsáttattak meg. Azt mondja ugyan is Pál apostol: *A Krisztus, az új testamentomnak közbenjárója, megholt azoknak a bűnöknek váltságáért, mellyek voltanak az első testamentom alatt.* g) Péter apostol is azt mondja: *Az Úr Jézus Krisztusnak kegyelme által tartatunk meg, miképen azok is*; h) t. i. az ő ó-testamentomi attyaik. Ismét: *Erről* t. i. a Krisztusról, *minden próféták bizony-*

d) 1 Kor. 10: 34. e) Zsid. 11: 13—16. f) Ján. 8: 56. g) Zsid. 9: 15. Róm. 3: 25. h) Csel. 15: 11.

ságot tesznek, hogy bűneinek bocsánatát veszi az ő neve által minden, a ki hiszen ő benne. i) És így bűneik bocsánatát vették, az ő neve által, a próféták is, kik őróla bizonyságot tettek, s azok is, kik a próféták bizonyságukra előre hittek őbenne, az ó-testamentom alatt. Nem világosan tanítják-e mindezek, hogy az ó-testamentomi zsidó ekklézsiában előre sokan hittek a Krisztusban? és bár homályos és sok tekintetben hibás, gyermekes volt ez az ő Krisztus felőli esméretök s hitök: mindazáltal az ő idvességök felől kételkednünk nem lehet.

2. *A mi a pogány vallást nézi:* Nem mondja ugyan azt sehol a sz. irás, hogy a Krisztus eljövetele előtt élt pogányok hittek volna előre a Krisztusban: de hogy az Isten kegyelméről, valamelly rendkivüli személynek Istentől leendő küldetéséről, volt köztök sokaknak hitök, reménységök: azt a külső historiák bizonyítják. Azt mondja *Sokrates* a maga *Alcibiadesében: Hinni kell az embereknek, hogy az égből, az Istentől fog olly személy küldettetni, ki megtanittsa az embereket Isten iránti kötelességeikre.*

Hogy volt sokakban a pogányok közől az Istennek illy különös kegyelmébe vetett hit, bizonyítja az evangyéliomban ama *pogány századosnak*, k) és ama *kananeabeli pogány asszonynak* l) példája, kiket mindeniket arról dicsért meg az Idvezítő, hogy példa nélküli nagy hitök van, — ollyan, a minőt az Izraelben sem találhatni. Ezek pedig mind ketten azután is pogányok maradtak, és mégis tetszik az ő hitök az Idvezítőnek. Nem lehetett-e hát sok kegyes pogányban valamelly neme és olly fokozata a hitnek, a minél fogva a Krisztus érdeme rájok is kiterjedjen, szintúgy mint az ó-testamentomi hivekre, és mint a keresztyén kisdedekre, kiknek még semmi hitök sincsen? és mégis azt állítja rólok Pál apostol: *hogy azok szentek*, m) és ekkor nem lesz-e igaz a kegyes pogányokra nézve is a leczke? *Nincsen senkiben másban idvesség* sat.

i) Csel. 10: 43. k) Mát. 8: 10. l) Mát. 15: 28. m) 1. Kor. 7: 14.

Egyébiránt, hogy a pogányok az eljövendő Krisztusban egyenesen nem hittek, annak ők nem okai. Mert Pál szavai szerint: *Mimódon hittenek volna abban, a ki felől nem hallottanak? Mimódon hallottak volna pedig prédikáló nélkül?* n) Hiszen *a hit hallásból vagyon, a hallás pedig az Isten igéje által.* o) Erre nézve, valamint kárhoztatásukat a Krisztus előtt élt pogányoknak nem azon építi az apostol, hogy miért nem hittek előre a Jézusban? hanem azon, hogy a természeti okosság után, a világ alkotmányából megismert Istent miért nem tisztelték? és saját okosságuk s lelkökismerete ellenére, miért adták magokat különféle bűnöknek?: úgy az ő idvességök fundamentomává nem a Krisztusban való hitet, hanem erényes, kegyes életöket teszi. Illyen szententziát hoz rájok: *Dicsőség ama napon és tisztesség és békesség minden jócselekedőnek, zsidónak először, azután görögnek, az az pogánynak.* p) Ime dicsőséget, idvességet igér az apostol minden jócselekedőnek, nevezetesen az erényes pogánynak is! és az illyen kegyes-életü pogányok példájával serkentgeti az istoni kijelentéssel dicsekvő zsidókat és keresztyéneket is a jócselekedetekre. *A pogányok*, úgymond, *kiknek írott törvényeik nincsenek, természet szerint a törvényhez illendő cselekedeteket cselekesznek.* q) *Ha annakokáért a pogány a természet törvényét megtartja: nem kárhoztat-e téged, a ki az Istennek kijelentett — írott — törvényének megrontója vagy?* r)

Igy lévén a dolog az ó-testamentomi istenfélő zsidókra és erényes pogányokra nézve, hogy azoknak idvességök, magának a sz. irásnak bizonysága szerint, minden kétségen kivül van: hát

3. *Azokról mit mondjunk, a kik még ma is a keresztyén ekklézsián kivül vagynak?*

Ezek vagy ollyanok, kikhez még soha az evangyéliom világa el nem jutott: vagy ollyanok, kik az evangyéliomot hallgatják,— van módjok, hogy azt hallgathatják. Amazokra nézve azt mondjuk, a mit mondott az irás az ó-testamentomi erényes pogá-

n) Róm. 10: 14. o) Róm. 10: 17. p) Róm. 2: 10. q) Róm. 2. 14. r) Róm. 12: 27.

gányokra nézve, hogy t. i. az Isten lehetetlenséget nem kiván, s nem kivánja tőlök azt, hogy a Krisztusban higyjenek; mert mimódon hihetnének abban, ki felől semmit sem hallottak? hanem azt kivánja, hogy cselekedjenek az ő okosságukba beírt természeti törvényekkel megegyező cselekedeteket; és akkor osztán dicsőség, tisztesség és békesség lészen majd nekiek ama napon.

A mi azokat illeti, kiknek módjok van az evangyéliomot hallani, a ker. vallást még is külsőképen be nem veszik, gondoljuk meg azokra nézve ezeket: Azt mondja Pál apostol: *Nem az a zsidó, a ki kivül annak mutatja magát: hanem a ki belül titkon való zsidó, az az igaz zsidó.* s) *Augustinus* pedig azt mondja, hogy valamint belül a látható ekklézsiában el lehet kárhozni: úgy azon kivül is lehet idvezülni.*) Ehezképest, hátha azok közől is, kik névvel nem keresztyének, sokan titkon igaz keresztyének? csak hogy amaz *arimathiai Józseffel* nem merik nyilván a Krisztust követni és vallani. Tudom ugyan, hogy a Krisztus azt mondja: *A ki vallást teszen énrólam az emberek előtt, én is vallást teszek arról az én mennyei Atyám előtt*: t) de tudom azt is, hogy nem mindennek adatott egyformán a bátorság, buzgóság, állhatatosság lelke. Vagy, hátha sokan az illyenek közől készek volnának nyilván is vallást tenni a Krisztusról, de külső törvények által gátoltatnak? mint ama római polgárok, kik azzal vádolták Pált és Silást Filippiben, hogy *olly czeremoniákat hirdetnek, melyeket nekik sem bevenni, sem velek élni nem szabad, mivelhogy ők rómaiak.* u) Vagy hátha az illyenek csak olly tanítók szájából hallják az evangyéliomot, kik Pál szavai szerint, *az igazságot fogva tartván*, v) nem a Krisztus tudományának lelkét, hanem annak csak külsejét, vagy épen álköntösét mutogatják, s annálfogva azt velök megkedveltetni, s a Móses fedelét szivökről elvenni nem tudják? Ugyan hihetnénk-e ezekről is azt, hogy az idvességből általánfogva kirekesztetnének? hogy akár a Krisz-

s) Róm. 2: 28, 29. t) Mát. 10: 32.

*) Secundum occultam Dei praedestinationem, plurimae sunt foris oves, plurimi lupi intus. August. Homil. 45. in Joann.

u) Csel. 16: 21. v) Róm. 1: 18.

tus érdemeért, akár az isteni kegyelem rendkivüli útján, a boldogságnak valamelly fokozatára el ne jutnának?

De kire tartoznak hát már így az apostolok efféle szavai? „Senki sem igazíttatik meg csupán a jócselekedetekből, hanem „a Krisztusban való hitnél fogva. Hit nélkül lehetetlen, hogy va„laki Isten előtt kedves légyen.“

Azokra, a kiknek módjok volna hallgatni s olvasni az evangyéliomot, de azt megutálják, nem hallgatják. Vagy, a kik hallgatják is, által is látják annak igazságát, azt mégis be nem veszik: vagy ha bevették, valamelly világi haszonért, újra megvetik, abban hagyják, megtagadják; *a megismert Istent és Jézust nem dicsőítik, hanem az ő balgatag szívök megsötétedvén*, különféle bűnökkel megbélyegezik lelkökismeretét.x) Vagy, a kik egyedül magok érdemében, jócselekedetében bízván, a mellett a Jézusban s annak elégtételében való hitet szükségtelennek, hiábavalónak, kárnak, ganéjnak itélik lenni az idvességre. Az illyenekre tartoznak Pál apostol említett szavai, ezekre az Idvezítő eme szavai is: *A ki nem hiszen a fiúnak nem látja az életet, hanem az Istennek haragja marad rajta.* y)

E szerint látván, miképen kelljen gondolkodnunk azok idvességökről, a kik nem keresztyének? látván, — a sz. irás szavai után — hogy a ker. ekklézsián kivül is lehetséges az idvesség; mivel azokban, kik nem keresztyének, erény s kegyességnél egyéb az idvességre nem kivántatik: ne nyughatatlankodjunk azok idvességök felől, kik velünk nem ugyanazon egy keresztyén hitnek sorsosi, annyival inkább, ne kárhoztassuk őket: hanem viseltessünk hozzájok igaz felebaráti szeretettel, és a magunk idvessége munkálásáról soha meg ne felejtkezzünk! Még pedig, egyedül azon az úton keressük azt, a mellyen tanítja és parancsolja a Krisztus evangyélioma; mert már minekünk, kik ismerjük a mi Urunk Jézus Krisztus evangyéliomát, *nincsen — nem lehet — senkiben másban idvesség, s nem adatott emberek között, ég alatt, más név, melly által kellene nekünk megtartatnunk. Amen.*

x) Róm. 1: 21. y) Ján. 3: 36.

29.

MI ELŐNYE, ELŐJOGA VAN A KERESZTYÉN VALLÁSNAK, AZ ÜDVESSÉG DOLGÁBAN, MINDEN MÁS VALLÁSOK FELETT?

KARÁCSON ÜNNEPI BESZÉD.

Alapige:

Nincsen senkiben másban idvesség; mert nem is adatott emberek között ég alatt más név, melly által kellene nekünk megtartatnunk.
Ap. Csel. 4: 12.

Nyomorúság és szorongató veszedelem lészen minden gonoszcselekedő ember lelkének, zsidónak először, azután görögnek. Dicsőség pedig, tisztesség és békesség minden jócselekedőnek, zsidónak először, azután görögnek, a) azt mondja Pál apostol,— a zsidók nevezete alatt a kijelentett vallást, a görögöké alatt a a pogány vallást értvén. Melly szavaiban azt a nagy igazságot mondja ki, hogy valamint a roszcselekedetnél fogva, a kijelentett s igy a ker. vallásban is, el lehet kárhozni: úgy, a jócselekedetnél fogva, a kijelentett s igy a ker. valláson kivül is, lehetséges idvezülni. Mit? azt mondod! a ker. valláson kivül idvezülni? Micsoda elsőbbsége lesz úgy a ker. vallásnak más vallások felett?

Fölteszi ezt az ellenvetést az apostol maga is, és ugyan ő maga szépen megfelel reá. *Micsoda méltósága vagyon tehát, ú. m.*

a) Róm. 2: 9, 10.

a zsidónak? és micsoda haszna a környülmetélkedésnek? Feletle nagy minden módon, fő pedig ez, hogy az Isten az ő igéreteit ő reájok bizta. b) — A melly elsőbbséget, előnyt tulajdonított az apostol a zsidó vallásnak, a pogány vallás felett, az ó testamentomi időben: azt az előnyt tulajdonítja a keresztyén vallásnak, más vallások felett, az új szövetségi időben. S a melly alapon építette annak méltóságát akkor: azon építi ennek méltóságát most. A zsidóknak a pogányok feletti méltóságuk azon épült, hogy Isten, az ó időben, a maga igéreteit ő reájok bízta, s annálfogva sokkal erősebb ösztönt érezhettek magokban, a megtérés és kegyességre: a keresztyéneknek minden mások feletti méltóságuk is épen azon épül, hogy Isten, az új időben, ezekre bízta a maga igéreteit, s ennélfogva sokkal erősebb ösztönük lehet a magok erkölcsi tökéletesítésére. Következésképen, keresztyén embernek mások feletti előnye, előjoga, méltósága e tekintetben abban áll, hogy annak idvessége 1. könnyebb 2. bizonyosabb. 3. tökéletesebb lehet, mint a nemkeresztyéné.

1. *Könnyebb.* Azt mondja a Krisztus: *Ha valaki újonnan nem születendik, nem láthatja az Isten országát.* c) Csak az újjászületett ember reménylheti hát, a Krisztus állitása szerint, az Isten kegyelmét, az idvességet. De mi az *az újjászületés?* Előadja a szentirás több helyeken, különösen megmondja Pál, Kolos. 3: 5—14, — melly is ide megy ki, hogy a hibás, tévelygő értelmet, gondolkozást és a bűnös indulatokat, kivánságokat, vétkes cselekedeteket meg kell változtatni, le kell vetkezni, mint az elrongyollott, szennyes, ocsmány, s a jó-ízlésűek előtt utálatos ruhát, és a helyett világosabb, helyesebb értelmet, s jobb indulatokat öltözni fel. Íme ez az újjászületés!

Úgy de az értelemnek és erkölcsöknek illyen megváltozása s jobbulása kitől telik inkább ki, mint a keresztyén embertől? mellyik vallás szerezheti azt meg könnyebben, mint a keresztyén vallás? Óh mert, mellyik vallás az, a melly olly mennyei

b) Róm. 3: 1, 2. c) Ján. 3: 3.

világossággal töltené be a lelket? Mellyik tanít olly tisztán, helyesen, s a természeti okossággal is egyezőleg, az Istenről, annak tökéletességeiről, tiszteletének módjáról, emberekhez való jóakaratáról, a váltság munkájáról, az Isten megengesztelésének legegyenesebb útáról? Mellyik ismerteti meg az embert, magát magával, abban a magosság s méltóságban, mellyben ő van, nem csak az oktalan állatok felett, hanem az Isten szemei előtt is? Mellyik adja elő olly tökéletesen minden kötelességeinket? És mellyik adja azoknak olly erős és az emberi lélek méltóságához illő nemes indító-okait, mint a keresztyén vallás?

i a.) A legpallérozottabb pogányok, a görögök és rómaiak s, mennyi számtalan isteneket tartottak! s bár egynek adták is az elsőséget: de annak a legfőbbnek is, valamint a több kisebb rendűknek, minő emberi indulatokat, erőtlenségeket s erkölcstelenségeket tulajdonítottak! Ehezképest, mi teméntelen innepléssekkel, melly sok — s egyiptomi sötétséghez hasonló — babonával járt együtt isteni tiszteletök! Mindenik Istent, az ő természetéhez képest, kit mértékletlenséggel, kit kegyetlen áldozatokkal, kit fajtalan, szemérmetlen testi gyakorlásokkal, kellett tisztelni és engesztelni! A honnan Pál apostol azt mondja, még a legpallérozottabb pogányokról, az atheneiekről is, hogy azok *mintegy szorgalmatosabbak voltak másoknál az illyen isteni tiszteletekben.* d)

Ez által, mennyire lealacsonyították magokat, szolgálván azoknak, kik természettel nem istenek! Nem ismerték hát ön emberi méltóságukat, nem lelkök állapotját. A lélek halhatatlanságát kevesen, leginkább a filosofusok, hitték, azok is többnyire kételkedve: a test feltámadását senki sem. Ehezképest, melly gyenge alapon épült, s melly tökéletlen volt az ő erkölcsi tudományuk! Melly gyenge inditó-okaik voltak az erény s kegyesség gyakorlására! Úgy hogy többnyire csak állati ingerek, a testnek és földi életnek érdekei, ösztönözték őket a nálok szo-

d) Csel. 17: 22.

kásban volt erényekre. A honnan, némellyek az öngyilkosságot, némellyek a tisztátalankodást, bizonyos tekintetben, nyilván megengedték. Korinthusban pedig még imádkoztak is a tisztátalan nőkért, hogy azoknak számát az istenek szaporíttsák.*) Mások a könyörgést, a léleknek e legnemesebb, üdvösebb foglalkozását, — mások a békességestűrést, e felséges erényt, lélekgyengeségnek, gyávaságnak lenni tanították. Mások a nyomorék tagokkal született kisdedeket kihányatták. A filosofusok oskoláiban okosabban gondolkodtak ugyan az Istenről; de hogy még azoknak is, valamint az erényről, úgy Istenről isméretök is, hiányos volt: bizonyítják írott munkáik, bizonyítja az az athénei oltár, melly az ismeretlen Istennek vala szentelve. Ki volt t. i. az az ismeretlen Isten? Megmondja Pál apostol, hogy az egy igaz Isten. e) Épen ezt nem ismerték hát jól a filosofusok, a kikkel Pál disputált.

b) A zsidó és muhamedán vallás tisztábban és okosabban tanít ugyan az Istenről; mert azt vallja, hogy az nem lehet több egynél, és hogy az lélek: de már annak tökéletességeiről hibásan itél mindenik. Jóságát, irgalmasságát mindenik csak a maga felekezetéhez köti: másokat, mindeneket kárhoztat. Amaz — a zsidó vallás — Pál apostol bizonysága szerint, megtiltja, *hogy a pogányoknak ne predikáltassék, hogy azok idvezülnének.* f) Ez — a Muhamed vallása — bebocsát ugyan másokat is a halál után leendő boldogságba: de csak úgy, mint szolgákat, kik ott a Muhamed követőinek szolgáljanak. Micsoda megsértése az Isten tökéletességeinek! Mi önkéntes sáfárkodás az isteni kegyelemből! Nem mocskoltatik-e meg ez által az Isten szentsége, melly az emberektől is kegyességet, szentséget kíván, és mégis, ő szerintök, sokakban az erényt erénynek nem nézi? Nem alacsonyíttatik s káromoltatik-e meg ez által Isten igazsága, mely némellyeknek, jócselekedeteik mellett is, nem fizet meg örökélettel? — Az isteni tiszteletnek főbb részeit mindenik babonás testi

e) Csel. 17: 23. f) 1. Thess. 2: 16.

*) Rosenmülleri Scholia in N. Test. Tom. 4. pag. 4.

gyakorlásokban helyhezteti, és azt tartja, egyik, hogy azt Jeruzsálemben, másik, hogy Mekkában, veszi Isten legkedvesebben; vagy ha másutt könyörögnek, csak úgy hallgattatnak meg, ha könyörgés közben, amaz Jeruzsálem, ez Mekka felé fordúl arczczal. — A lélek halhatatlanságát, a zsidók közől, a farizeusok hitték, a sadduceusok nem. A föltámadást amazok kételkedve hitték, ezek átaljában tagadták. A muhamedan hiszi ugyan mind a lélek halhatatlanságát, mind a föltámadást: de micsoda nevetséges mesékbe pólálja ezen felséges igazságokat! Ez által megalacsonyítja mindenik az emberi lélek méltóságát, s egyszersmind a legerősebb ösztöntől fosztja meg az erényt. — Az erkölcsi kötelességekről hasonlóan, nem csak helytelen, hanem veszedelmes fogalma van mindeniknek, — azt a veszedelmes elvet tartván, hogy egyrészről, ő a felebaráti szeretet s jótéteményt csak a maga felekezetére tartozik kiterjeszteni, más részről, hogy a maga vallását tűzzel vassal terjeszteni köteles. A honnan Pál apostol is, zsidó korában, erénynek, a zsidó törvények szerinti jócselekedetnek tartotta a keresztyének üldözését, háborgatását. g)

c) Mennyire különbözőképen tanít már az apostoli keresztyén vallás, a tiszta evangyéliom szerinti tudomány, a vallásnak mindezen főbb tárgyairól! — Nem csak azt mondja ez az Istenről, hogy az egy és lélek: hanem azt is, hogy azt egyedül lélekben és igazságban, nem czeremóniák, képek, kiábrázolások által, kell tisztelni. Nem holmi testi dolgok által köti hát ez össze az emberi lelket az Istennel, hanem azt magát emeli föl egyenesen az Istenhez. — Az isteni tiszteletet nem köti ez sem Jerusálemhez, sem a Garizim hegyéhez, sem Mekkához: hanem azt igérteti a Krisztussal: *Valahol ketten vagy hárman egybegyülnek az én nevemben, ott vagyok ő közöttök.*h) — Megmondja, hogy az ember lelke mennyei származásu levén, halhatatlan, és ismét az Istenhez tér vissza; s e szerint megismerteti az emberrel a maga méltóságát. — Megmondja, hogy föltámad a test, és a lé-

g) Filip. 3 : 6. h) Mát. 18 : 20.

lekkel egyesülvén, Isten eleibe vitetnek számadásra, — a hol még a gondolatokról is számot kell adni, és illyen módon megveti a legerősebb alapját az erkölcsiségnek, az erénynek. — Megmondja, hogy nem csak a magunk nemzetét s vallás-felekezetét kell szeretnünk, hanem mindeneket, még ellenségeinket is. Miért? megmondja az indító-okot, — mert mindnyájunknak egy közatyánk vagyon, t. i. az Isten, a ki teremtett, tart és megitél. Igy világosítja a Krisztus evangyélioma az értelmet, így vonza, jobbítja a szivet! Avvagy nem könnyebben elkészíti-e hát az embert az újjászületéshez, mint akármelly más vallás? és nem könnyebb-e a ker. embernek idvessége? Sőt már e szerint:

2. *Bizonyosabb is.* A tudatlanság, tévelygés, természettel kételkedést, bizodalmatlanságot szül: a bűn pedig, melly a tudatlanságnak, tévelygésnek társa, félelmet, rettegést, sokszor kétségbeesést önt a lélekbe; mint azokba a pogányokba, kiknek nem levén helyes fogalmuk az Isten tökéletességeiről, embcrekhez való jóakaratáról, megengeszteltethetőségéről, a maga halál utáni állapotáról sat. vagy egyrészről az örök semmiségtől való félelem tette előttök keservessé a világtól való megválást, vagy másrészről öntudatuk, bűnös voltuk érzése. Úgy de kitől üzettethetik távolabb ez a lelket fogva tartó babonás tudatlanság, mint az evangyéliom által megvilágosíttatott keresztyéntől? Ki lehet tisztább a bűnöktől, mint a Krisztus parancsolati szerint élni igyekező ember? Ki lehet szabadabb a bűn félelmétől, mint az, a ki tudván az idvességnek ama nagy titkát, hogy az Isten kész, a Krisztus haláláért, megbocsátani a hivek bűneiket: ehez a fundamentomhoz ragaszkodik, s egyfelől a Krisztus elégtételével, más felől a maga jócselekedeteivel bíztatja magát? Nem bizonyosabb-e hát a hívő keresztyén idvessége, mint másoké? Bizony ezt teszi az, a mit Pál apostol mond, és épen illyen értelemben mondja az evangyéliom által megvilágosíttatott, s a hitben már erősebben álló keresztyéneknek: ***Most közelebb vagyon hozzánk az idvesség, hogy nem mint a mikor hinni kezdettünk.*** i) De végre:

3) ***Tökéletesebb is*** a hívő keresztyén idvessége vagy bol-

i) Róm. 13: 11.

dogsága; mert az idvesség nem egyebet tesz boldogságnál. Még pedig tökéletesebb, nagyobb annak üdve, boldogsága már ez életben is: s tökéletesebb, nagyobb lesz a halál után is. Maga az Idvezítő már e földi életre kiterjeszti ezt az idvességet, boldogságot. Azt mondja *Zakeusnak*: *Ma lett idvessége ennek a háznak.* k) Ez az üdv, boldogság áll a lélek békességében, nyugodalmában, megelégedése s örömében, — a mellyeket pedig a ker. vallás adhat meg, minden más vallások fölött, legjobban. Nem nagyobb-e annak lelkének békessége, a ki tudja a ker. vallás tanítási után, hogy Isten őneki nem csak Ura, hanem irgalmas, könyörülő Atyja is, a Jézus Krisztusban? Nem nyugodtabb-e az lelkében, a ki hiszi, hogy az ő bűnei bizonnyal megbocsáttatnak a Krisztus érdemeért? *Oh melly boldog az olly ember éltében*, a *a ki érzi azt lelkében, hogy őt Isten kegyelmébe vette!* l) Nem nagyobb-e annak béketürése, az élet akármelly terhei, inségei között, a ki megvilágosíttatván a ker. vallás által, az isteni gondviselés bölcseségéről, jóságáról, hiszi, hogy azoknak, kik az Istent szeretik, mindenek egyaránt javokra vagynak? hiszi, hogy Isten, az ő hiveire nézve, a gonoszból is jót hoz ki? Nem nagyobb-e annak lelkének öröme, egész életében, a ki tudván, hogy az ember az Istenhez a szeretetben lehet leghasonlóbbá s juthat legközelebb, ezen az úton igyekezik az Istenhez eljutni; és már előre érzi annak a mennyei örömnek édes zsengéjét, melly lészen a halál után, az Urnak jobbja felől? Nem nagyobb-e annak lelkének öröme a halálban, a ki meggyőzettetvén a lélek halhatatlansága s a test föltámadása felől, tudja, hogy épen a halál által egyesül az Istennel?

Ha nagyobb ez életben a hivő keresztyén boldogsága, mint a nem-keresztyéné: nem lenne-e nagyobb annak boldogsága a jövendő életben is? holott a lélek azokat az indulatokat viszi által magával az örökkévalóságra, a mellyek voltak benne akkor, mikor a testet elhagyta. A hívő keresztyénnek lelke nagyobb, szélesebb, tisztább ismeretekkel bírt már itt a földön: nagyobb,

k) Luk. 19: 9, l) Zsolt. 32.

tisztább ismeretekkel gazdagodik ott is. Nevezetesen a hívő keresztyénnek lelke helyesebben ismerte az Istent már e földön, mint a nem-keresztyéné: ott is helyesebben ismeri azt, és tisztábban látja. Jobban áhítozott itt ennek lelke az élő Istenhez: ott is jobban kívánja azt, és közelebb bocsáttatik ahoz. Ennek lelke nagyobb tökéletességre vitte itt a kegyességet: nagyobb tökéletességre viszi ott is a szentséget. Ennek lelke nagyobb gyönyörűséget érzett itt az erényben: nagyobbat érez ott is az erény jutalmában, az istenneli szorosabb egyességben. És viszont: Itt kedvesebb volt ennek élete Isten előtt, mint a nem-keresztyéné: ott is kedvesebb lesz az ő ajakinak dicséreti. Itt lantornán mutatta ennek meg magát az Isten: ott is világosabban és színről színre nézeti magát vele. *Mert különb a nap dicsősége, és különb a hold dicsősége, és különb a csillagok dicsősége; mert a csillag különböz a csillagtól fényességgel. Így lészen a föltámadás utáni állapot is,* — azt mondja Pál apostol m).

Adjuk meg annakokáért az elsőbbséget a ker. vallásnak, mint mindenben, úgy az idvesség megszerzésében; midőn látjuk, hogy ez az újjászületésre, a szív megjobbítására és az értelem megvilágosítására, minden más vallások fölött, legsikeresebben munkálkodik. Hívjuk meg mindazokat, kik nem-keresztyének, s kikhez a kiáltó szó eljuthat, a sz. leczke szavaival, és adjuk értésökre, hogy nincsen senkiben másban olly bizonyos idvesség, és olly tökéletes boldogság, mint a Jézusban; és nem adatott emberek közt az ég alatt más név, melly által olly könnyen és bizonyosan megtartathatnának, mint a Jézus neve által. De egyszersmind miránk keresztyénekre nézve, kik már ezen idvességes tudomány ismeretével bírunk, mi magunkra nézve, ismerjük és valljuk meg, hogy a sz. leczke szavai miránk minden kifogás, lágyítás nélkül s betűszerinti értelemben tartoznak. Valljuk meg, hogy n e k ü n k, épen *nincsen senkiben másban idvesség; mert nem is adatott emberek között, ég alatt más név, melly által kellene nekünk megtartatnunk.* Amen.

Vajda Sámuel,
h. m. vásárhelyi ref. lelkipásztor.

m) 1. Kor. 15: 41, 42.

GYÁSZBESZÉD

ERDÉLYI TERÉZIA KOPORSÓJA FÖLÖTT.

Mondatott Gödöllőn, Aug. 25-kén, 1857.

KISS LAJOS gyömrei ref. lelkész által.

Nagy Isten, kegyelmes Atyánk! Gyujtsd meg e gyász-helyen a vallás világító szövétnekét! Áraszd alá egeidből a vigasztalás balzsamát a mélyen sebzett szívekre, hogy a fájdalomban is szerető Atyánknak s bölcs gondviselőnknek ismerjünk Tégedet! Amen.

Tisztelt Gyülekezet! Szomorú kötelesség ez, mit e pillanatban teljesítenem kell. — A kedves hajadon, a testben lélekben szép hölgy, ki mint tavasz é kes s életdús virága még sok szépet és jót igérhetett magának a földi életről, — ki a közel jövőben a boldoglét egy új világába vala lépendő, — a 21 éves Erdélyi Terézia, becsülve szeretett barátnőm, az én kedves húgom, nincs többé! És nekem hirdetnem kell az ő halálát, néznem és hallanom az édes apa s édes anya, néznem és hallanom a testvérek, szerető rokonok és barátok könnyeit és zokogásait! Gyász-szónokul kell megállanom e háznál, mellynek boldogságát szivemből kivántam vala,— s fekete cziprusokat kell szórnom itt, a hol inkább azt vártam, hogy az öröm ragyogó virágait hinthessem el. Nehéz, — igen nehéz!

Aztán, ha még tudnám a veszteség meg nem változtatható sorsával kibékíteni a fájó rokon szíveket és lelkeket! Nem tu-

dom! Semmit sem tudok egyebet, — te szíved közepén megrabolt apa és anya s te fájdalomba merült család! semmit sem tudok egyebet, mint érezni és sírni veletek. Hiszen fájdalmatok most ollyan, mint a nehéz, terhes felleg, — a beszéd, mint a lármás harangszó, még közelebb hozza s kifejti belőle a villámokat, — mentire hagyva inkább vonúl odább. S talán, ha van illy esetekben, — a könyhullatásban van a földön egyetlen vigasztalás, — mert keserveink, mint a nyári vésztől megáradt folyam, kevésbé dulnak, ha folyásukat nem gátoljuk.

Ugyanazért nem is kárhoztatom én könnyeiteket, ti bánatos szülék, testvérek, rokonok s barátok! Nem, sőt tisztelem fájdalmatokat, a sorsnak ezen előttem is annyira ismeretes sötét leányát. De minthogy engemet hivtatok föl veszteségtek tolmácsául: megengeditek, ha fájó szivetekhez nyulva, annak vérzését csak kevéssé is megakasztani és sebét bekötözni megkisértem.

Miért hogy olly nagy a ti fájdalmatok, miért folynak olly sűrűn könnyeitek? Nemde nem azért, mert a mi legféltettebb kincsetek, — a mi drága volt előttetek, a mi szivetekből nőtt s szivetekhez volt forrva, mindazt magával ragadta e koporsó!? Hasztalan öntözitek forró könnyeitekkel az elhervadt virágot! A megfagyott életet azok nem olvasztják föl! A legzajosb jajszó sem költi föl a halál álmát aluvó kedves leányt! Oh, bizony nagy, kimondhatlan nagy a ti fájdalmatok, különösen ti jó szülék! És lássátok, s higyjetek baráti szavamnak, ha mondom, hogy van valami, a mit megnyugtatásul fájó kebletek magához szoríthat! Van sajgó fájdalmatoknak is vigasztalása, csak ti ne vonjátok le szemeiteket, ne lelketeket, az előttetek igen ismeretes és sokszor átlapozott élet és vallás könyvéről.

Megtanúlhattátok ugyan is az élet s tapasztalás nagy könyvéből, hogy mi a jelent is, — az irás szava szerint — csak mintegy tűkör által s homályosan látván, a jövendőnek csak egy perczére, legféltettebbb kincseink csak egy pillanatnyi birtokára nézve sem vagyunk biztosak. És így, bármilly bizonnyal várhattuk is, hogy gyermekünk ép testben ép lélekkel növekedvén

föl, apai s anyai reményeinket betölti s mi büszkeséggel mondhatjuk őt magunkénak: de ez csak is remény, csalárd, múló remény lehetett. Elégszer tapasztalhattátok, mennyi véletlen változás, mennyi üldöző szerencse s megcsalt remény kisér minden embert a végpontig; elégszer láthattátok, mennyiszer csalja meg a remény a nőt, s kivált az e földi életben annyira függő, és szenvedőleges állásban levő hajadont, ki ott is, a hová keble minden szerelmét, szíve lelke legszentebb érzelmeit s gondolatait viszi áldozatul s ajándékul: sokszor, csak emésztő bánatot, kínteljes napokat nyer jutalmul! — S elgondolva, hogy az élet e szeszélyes játékát, az öröm és fájdalom kiszolgáltatását, milly aránytalanul s méltatlanul üzi, s hogy mind ezek elől csak a halál fedez és von el legbiztosabban: nincs miért vigasztalhatlanul kesereg-netek, midőn kedvesetek egy illy élettől vált meg!

És olvassatok még inkább a vallás szent könyvében! Ott van ugyan följegyezve „Minden test ollyan mint a fű és a mező virága, melly a szél fuvallatára is elhervad:“ de onnan hangzik az evangyéliomi szózat is: „Elvettetik rothadandó test s feltámad rothadatlan test.“ — „Mi mennyei polgárok vagyunk,“ — „Igazi hazánk mennyben van,“ — „Boldogok a tiszta szívüek, mert ők meglátják az Istent.“ Van öröklét, halhatatlanság, lesz viszont-találkozás. — És ha e szózat viszhangzik kebletekben; ha e szózatot s Istenben mint világbiróban való hitet — ki megitéli a lelkeket — magatokhoz ölelitek: lehetlen, hogy nehéz fájdalmatokban is meg ne vigasztaltassatok, — hogy egy ártatlan lelket, egy angyalt bocsátottatok el magatok előtt, s kedves leányotok a változhatlan boldogság honába költözött át, — ki itt vesztett ugyan életet, de ollyat, melly az utazónak minden lépten szúrós tövissel vérzi lábát; vesztett földet, de ollyat, melly nem egyéb, hanem egy nagy kórház, hol örökös perlekedésben van a halál az élettel, — s nyert ezek helyett új eget s örök életet.

Végre megnyugtathat titeket, bánatos Szülék! szeretett leányotok halálában annak érzete s azon öntudat, hogy nevelése körül apai és anyai tiszteteket híven teljesítettétek, — ugy te-

kintvén őt, mint Istentől ideiglenes gondviseléstekre bízott kincset, — nevelvén őt nem csak földi, hanem inkább mennyei polgárnak.

És kérdelek, Szülék! Van-e hivatás, van-e kötelesség szentebb, melly több feláldozást, több önmegtagadást igényelne, mint az apa s az anya tiszte? S van-e valami jutalmazóbb, boldogítóbb mint ha ennek lelkiismeretesen megfeleltünk? — Oh, bizony elmondhatjuk ez igáról Jézus szavait, ha azt szivesen hordoztuk: „Az én igám könnyű, az én igám gyönyörűséges.“ —

És én is egyik igaz tanúja vagyok annak, milly szivesen, milly fáradhatlanul, és semmi áldozatot nem kimélve hordoztátok ti, gyászba merült barátim! az e koporsóban alvó leányotok nevelési igáját; milly gondosan ápoltátok házatok e most már hervadt virágát! — Bizonyság vagyok én, bizonyságaitok minden ismerőseitek, hogy ő méltó dicsekedéstek s büszkeségtek lehetett.

Nyugodjatok meg azért azon, ha a mennyei kertész egy jobb hazába ülteti át a családi körötökben illatozott virágot! vigasztalván fájó sziveteket, hogy mint vettétek, tisztán és sértetlenül adjátok vissza a mennyei Atyának legféltőbb kincseteket s halálában is elmondhatjátok nyugodt lélekkel: „Atyánk! a kit nekünk adtál, nem veszett el, mi megtartottuk őt, mi fölneveltük az örök s boldog élet számára.“

E nyugtató öntudat s az élet és vallás könyvének tudománya vigasztaljon hát titeket, kesergő Szülék! most, midőn szeretett leányotok búcsút vesz házatoktól! Titeket tisztelő boldog gyermeketek volt ő s ti boldog szülei. Adjátok hát apai s anyai áldástokat a szövetségre, mellyet kiszenvedt teste a földdel, dicsőült lelke a menynyel kötött! s fájdalmatokban is, mellyben olly sokan osztozunk, áldjátok az Istent, hogy nektek engedte 21 évig bírni azt, kit ti, s kit mi mindnyájan szerettünk! — Szeretett testvérek, Lajos, Gyula! Itt hagy szerető, forrón szerető nővéretek, s végbucsúzóul már nem ölelhetett meg téged, kedves Lajosát, midőn megérkezél, — az egyébkor kitárt meleg karok merevedtek

s hidegek valának, — az ajkak, mellyekkel egyébkor neved napján csókolva üdvözölt, lezároltak, s gyásznapul vésetett szivedbe s emlékedbe névnapod, — öröm helyett a keserüség poharából kell innod. Ürítsd ki azt fenekig! Zokogjátok ki testvéri fájdalmatokat, könnyeiteket! Szivetek könnyebben viselendi a vesztés nagy terhét, s az élvezett gyöngéd testvéri szeretetért mondjatok az elköltözőnek szíves Istenhozzádot!

Szemben a koporsóval, síró szemekkel te állasz itt, tisztelt vőlegény! kezedben koszorúval. A halvány fehér koszorú halált ábrázol. Igen! Nem te magad, hanem ketten valátok vőlegények. Te elkéstél, vetélytársad a halál elrabolta mátkádat, te nem vezethetéd őt az oltárhoz. De hidd, hogy ő neked tett fogadását holtig megtartá szivében; te maradtál vőlegényül, — szerelmedet magával viszi; s midőn e gyászkoszorút sírjába teszed: add neki édesdeden pihentető párnául vőlegényi hű jobbodat!

Közel s távol rokonok, barátai s ismerői a boldogultnak! Könnyező szemeitekből, bús arczotokból olvasom, hogy ti is vesztettetek e koporsóban zártnak halálával. Oh, hiszen az ő jó szive, nyájas és müvelt társalkodása, kedélyes bánásmódja, örömre, vigasságra hangolta a körében levőket, s miként ő szeretett mindenkit: úgy méltán kiérdemlette a viszontszeretetet; kiérdemlette azt tőletek, kik közelebb állottatok hozzá, mint rokonok s barátok. Áldozzatok hát emlékének egy könnyel, miként az ő dicsőült lelke áldva tekint le rátok!

Mindnyájan tinektek, megjelent Hivek! a bánatos család nevében köszönöm a megtisztelő részvétet; s mielőtt e helyről távoznánk, felhívlak, hogy Istenhez járuljunk alázatos könyörgésünkben, illyeténképen fohászkodván:

Utaidban megfoghatlan Isten! Búsan emeljük Hozzád imádságunkat e koporsónál; mert a fájdalom, melly fölötte mint egy sötét felhő elborúl, nem engedi még most látnunk bölcseségedet, nem atyai jóságodat. Ne tulajdonítsd hát vétkül, kegyelmes Isten! ha osztozva a szivszentélyében megrabolt szülék, a szerető testvérek, rokonok és barátok fájdalmában, felsohajtunk zsámolyod

felé: „Miért tevéd ezt! miért oltád el a kedves, a szép és ifju életet? Miért cselekedted ezt, hogy ennyi köny folyjon, olly gyöngéd kötelékek szaggattassanak szét? Mit vétett, Istenem! ez a nemeslelkü, ez a Téged tisztelő család? Mit vétettek a jó szülék, hogy elvevéd egyik legféltőbb, legkedvesebb kincsöket!?“

Oh, bizony eltéved a mi lelkünk a Te végzéseiden, Atyánk! A csapások, a keresztek alatt megtörik szivünk hite és bizalma! Kérünk azért, ne hagyj el, ne hagyj magunkra, mert mi gyarlók, erőtlenek vagyunk! Lobogtasd előttünk a hit, a remény szövétnekét, hogy annak fényénél a fájdalom éjjelében is megismerjünk Tégedet, — higyjük el, hogy a dorgálások is atyai szereteted bizonyságai, — s a remény, hogy e lelkek számára egy boldogabb hazát tartottál fenn, hol örök élet, viszonttalálkozás van, tegye elviselhetővé elválási fájdalmunkat! —

Közelebb most, mindenható Isten! erősítsd meg e hittel, e reménynyel a leányuk halálán zokogó szülék szakadozott szivét, — kik, míg a kedves virág illatozott házukban, a remények egész boldogságát, — úgy most, midőn azt hervadtan szemlélik, a fájdalmak minden kínjait érzik. Szelídítsd dúló bánatukat kegyelmes szózatoddal, hogy kedves Teréziájokat a változó és csaló földi lét karjai közől a menny változhatlan boldogsága számára jegyzetted el!

Minket pedig e szomorú példa által oktass és erősíts, hogy szivünket földi lánczokhoz, — ha szintén legédesbek is azok — olly hittel ne kapcsoljuk, mintha azok örökké tartanának, — mert tünő buborék e földi élet és a nap alatt minden hiábavalóság! — Taníts meghajolnunk szent s mindenkor jó akaratod előtt, hogy magunkat egészen Reád bízzuk! Vezérelj minket atyai szeretettel itt a földön, és az örök életben! Amen.

Indulj immár, halálhajó, te gyászkoporsó! s a ki benne csendesen aluszol, kedves barátném! légy áldott az örömért, mellyet itt rövid, de szép léted szerzett! Vidd, vidd magaddal a szerető szülék, testvérek, rokonok s barátok szerelemcsókjait s a mi Istenhozzádunkat! Amen.

IMÁK,

TEMPLOMI HASZNÁLATRA.

ADVENT UTÓLSÓ HETÉBEN MONDANDÓ BŰNBÁNATÉRTI KÖNYÖRGÉSEK.

Hétfőn reggel.

Közönséges vallástétel bűneinkről.

Dicsőséges szent Úr Isten! — kinek tekintete előtt még az angyalok is megalázzák magokat, — mi szegény bűnös emberek megalázódott szívvel közelítünk Tehozzád e reggeli órán, hogy bűneinkről vallást tévén, kegyelmet nyerjünk Tetőled. Tekints, kérünk, ránk kegyelemmel, a mi Idvezítőnk érdemeért. Amen.

Oh mi idvességünk Istene! — ki előtt kedves áldozat a töredelmes szív és alázatos lélek, — a megátalkodott kevély bűnöst pedig gyűlölöd és színed elől kirekeszted, — a Te szent beszédedből tanultuk, Uram! hogy a ki megvallja Teelőtted a maga bűneit és elhagyja azokat, irgalmasságot nyer az Tetőled: a ki pedig elrejti a maga gonoszságát és elhallgatja vétkeit, kirekesztetik a Te atyai kegyelmedből. — Oh, vajha mi életünknek minden bűneit előszámlálhatnók és Teneked irgalmas Atyánknak bevallhatnók! — Bárcsak ifjuságunknak s meglett korunknak minden vétkeit, mint egy rajzolat-táblán láthatnók, s Teneked, jó Atyánknak, bemutathatnók! De már sokakra nem is emlékezünk, — sokakra emlékezni sem kivánunk, — mert azok emlé-

kezete, mint a hegyes tőr, általjárja szivünket; — pedig jól tudjuk, miként ezek a Te mindentudóságod könyvében mind föl vagynak már jegyeztetve.

Nem tagadhatjuk tehát, de nem is tagadjuk, sőt megvalljuk bűnös voltunkat, — mert a mi tulajdon lelkiismeretünk is bizonyságot tészen miellenünk, hogy a mi vétkeink olly megszámlálhatatlanok, mint a föld pora. — Oh hányszor vétkeztünk mi gondolataink, hányszor kivánságaink, hányszor beszédeink, hányszor cselekedeteink által! — még pedig nem csak emberi gyarlóságból, hanem többször önkéntes rosz igyekezet szerint!!

Te, oh változhatatlan- igéretü szent Isten! leküldötted ama mennyei világosságot, a te szent Fiadat, a sötétség borította földre, hogy a sötétségben ülőknek világosságot támasszon, a bűnösöknek megtérést hirdessen, a vétkek rabjainak szabadulást szerezzen: és mi még is sokszor nem az új világosságnak, hanem a régi sötétségnek veszedelmes munkáit követtük! — és mint jelen időben kihalt a természetnek minden ékessége a mezőkön: úgy halt ki a mi szivünkből a megtérés buzgó indulata, — sőt a mi kevés jó maradt is keblünkben, azt is a bűnös kivánságok szele megfagyalta, annyira, hogy szent Felségednek tetsző kedves gyümölcsöket nem teremhettünk. — Szabadságra hivattattunk mi az Úr Jézus által, még pedig a bűnöktől való szabadságra: és mi ismét megkötöztük lelkünket a bűnök szolgálatának igájával.

Mind ezeket elgondolván, oh irgalmas Atyánk! a bánat és keserűség keresztül járja szivünket, — és csak szemeinket is alig merjük Tehozzád az egekre fölemelni. — Te látod, oh jó Atyánk! melly igen fájlaljuk bűneinket: bocsásd meg azért azokat minekünk kegyelmesen! — Te látod, mint bánjuk szivünk szerint vétkekkel töltött napjainkat: engedd el hát, kérünk, a Te nagy irgalmasságod szerint azoknak méltó büntetését! Te látod, Uram! töredelmes szivünk gyötrelmeit: vigasztald meg azért ezt a Te bűnbocsátó kegyelmed éreztetésével! — És mivel szent Fiad asztalához hívogatsz minket, oh mi kegyelmes Istenünk!

teremts, kérünk, mibennünk tiszta szívet s adj kegyelmet arra, hogy bűneinket elhagyván, Teneked tetsző szent életet éljünk! — abban gyakorolván mimagunkat, mind e mai napon, mellyre felvirrasztottál, mind ez egész héten, mellyet kegyelmedből elkezdettünk, hogy tiszta és botránkozás nélkül való lelkiismeretünk legyen, mind Teelőtted, mind az emberek előtt, — hogy igy megfutván földi pályánkat, eljuthassunk a tökéletesség hazájába, az egekbe. — Jó szándékunkat s munkáinkat e mai napon segítsed, áldásoddal koronázzad! az estvéli időt pedig engedd megérnünk békességgel! hogy akkor is nagy nevedet magasztalhassuk lélekben és igazságban. Amen.

Kiöntöttük a mi szivünk buzgó fohászkodásit Telőtted, oh mi könyörülő Istenünk! — Jussanak fel a Te szentséged helyébe e mi fohászaink, és adj minekünk azokra kegyelmes választ a Te elfogyhatatlan könyörületességedből, a mi Megváltónk érdemeért! Amen.

Hétfőn délest.

Biztatás, Isten igazsága mellett, az ő sokkal nagyobb irgalmasságával.

Kegyelmes Úr Isten! Ime közelget a nap az ő futása elvégezéséhez, és mindjárt elérkezik az idő, mellyben elhagy az minket: de mi nem távozunk el Tetőled, hanem keressük a Te szent orczádat ez estvének idején is. Kérünk, kedveljed szíves igyekezetünket, az Úr Jézusért! Amen.

Irgalmassággal gazdag, de egyszersmind nagy-igazságu szent Isten! Mélységes alázatossággal állottunk meg ez órában a Te királyi széked előtt, mi porok és hamvak; semmit nem bizakodva a magunk érdeme és igazságába, melylyel nem bírunk, hanem a Te véghetetlen könyörületességedhez támaszkodva, mellyet a Te szent Fiad által minekünk nyilván kijelentettél. És ebben találjuk fel legfőbb vigasztalásunkat, hogy Téged nem csak bűnt-büntető s igaz-ítéletü bíránknak, hanem irgalmas Atyánk-

nak is ösmerünk, ki megkegyelmezsz bűneinknek, megkoronázsz irgalmassággal és kegyelmességgel. Kárhoztat ugyan és vádol tulajdon lelkünkismerete életünkben elkövetett vétkeink miatt; rettent a Te birói igazságod meggondolása, melly szerint a bűnt büntetés nélkül soha nem hagyod: de más felől biztat a Te végetlen irgalmasságod, miszerint ollyan Isten vagy Te, ki elveszed a Te néped álnokságát, gyönyörködöl a kegyelmességben és a Te bűnös néped gonoszságát elhallgatod. Biztat a mi Megváltónknak tökéletes érdeme is, ki az ő ártatlan halálával a mi vétkeink büntetését eltörlötte, és a Te birói igazságodnak mi helyettünk eleget tett. Nem rettenti tehát többé lelkünket a törvény átka; nem ejti szegény bűnös fejünket kétségbe vétkeinknek még szomorú emlékezete is; mert megtanultuk szent igédből lelkünk örök vigasztalására, hogy ha bűneink olly sokak volnának is mint a tenger fövénye, vagy mint az ég csillagai: még is, ha azokat igazán megsiratjuk, töredelmes szívvel megbánjuk és megtérő lélekkel elhagyjuk: eltörlöd azokat irgalmas kezeiddel, mint az ég komor fellegeit szeleid által eloszlatod.

Uram! a Te igazságod, mint a magos hegy, felhat ugyan a felhőkig: de a Te irgalmasságod még a felhőket is meghaladja és az egeket éri. Ha annakokáért nagyobb a Te irgalmasságod mint igazságod: tekints reánk irgalmas szemeiddel! változtasd kegyelemre irántunk bűnösök iránt igazságodat! ne büntess vétkeink érdeme szerint, hanem irgalmasságodból könyörülj mirajtunk! Mivel pedig a kiknek eseteit megbocsátod, azokat meg is szenteled: azt is kérjük, kegyelmes Atyánk! Tetőled, szentelj meg minket a Te sz. Lelkeddel, hogy Teneked tetsző utakon járhassunk, — szent, ártatlan életet élhessünk, s szent Fiad asztalánál, mint az ő lelki országának méltó polgárai, bizodalommal megjelenhessünk!

Jó Atyánk! Nagy részét már e napnak eltöltöttük a Te kegyelmedből békességben, — erőtlen gyarló testünk majd nyugodalmat kiván. Valamint tehát hálákat adunk szent Felségednek e mai napi kegyelmes megtartásodért: úgy viszontag alázatosan kérjük kegyes oltalmadat a reánk borulandó éjszakában magunk-

ra, szerelmeseinkre, jóakaróinkra s e mi egész lakhelyünkre nézve. A Te atyai oltalmad fedezzen be mindnyájunkat minden véletlen veszedelem ellen! hogy felvirradván békességben a holnapi napra, megujítsuk Tehozzád való hálátlanságunkat a Te tisztelőid gyülekezetében.

De egyszersmind e rövid napok, mellyeket most a Te jóvoltodból töltünk, emlékeztessenek meg bennünket életünk rövid voltára! hogy vegyünk ebből is tanúságot arra, mint kell megbecsülni e rövid életet? mint kell hasznunkra fordítani ennek mulandó napjait? hogy igy akármelly órában jő el mihozzánk az embernek fia, mindenkor készek legyünk az ő itélőszéke előtt megállani. Amen.

Fohászkodtunk Tehozzád, oh mi bizodalmunknak és reménységünknek erős Istene! — Ne engedd, hogy a mi reményünk megcsalatkozzék és megszégyenüljön a mi Tebenned vetett bizodalmunk! sőt felelj meg minekünk jó válaszszal a Te szentséged helyéből, a Jézusért! Amen.

Kedden reggel.

Általános bűnbánat s bocsánatkérés.

Nagy Isten! irgalmasságnak Istene! — ki megigérted, hogy a megtérő bűnöst kegyelmedbe fogadod, — fogadj, kérünk, minket kegyelemmel e reggeli órán, és adjad nekünk a könyörgés lelkét, hogy e mi bűnbocsánatot kérő esedezésünk kedvet találjon Te előtted, a mi Idvezítőnkért. Amen.

Könyörülő Isten, édes Atyánk! — kinek szemeid előtt mindenek nyilvánvalók és felfedeztettek, — ki látod s tudod az ember lelkének még gondolatit is, — a Te szent beszédedből tudjuk lelkünk vigasztalására, miként Te ollyan jó Atya vagy, ki nem akarod a bűnösnek halálát, hanem megtérését és életét. Ezen Te kegyelmes igéreted öntött szivünkbe olly lelki bátorságot, hogy ha bűnösök vagyunk is, még is bizodalommal járulunk Tehozzád, mint Atyánkhoz.

De, oh mi hálátlan fiak! miként kezdjük kiönteni szivünk bánatos érzeteit Teelőtted? hol találunk szókat lelkünk keserveinek előadására? — Vétkeztünk, Uram! vétkeztünk Teellened, gyakorta cselekedvén azt, a mit a Te szent törvényid által megtiltottál! Vétkeztünk felebarátink ellen, nem szeretvén azokat úgy, mint szeretni tartoztunk! Vétkeztünk magunk ellen, elmulatván használni azon sok jó alkalmatosságokat, mellyeket értelmünk megvilágosítására, erkölcsünk megjobbítására engedtél minekünk! Előttünk forognak mind ezen bűneink, és jól ismerjük gyarló voltunkat.

Oh Úr Isten! Te látod, miként ez a mi legnagyobb bánatunk, hogy vétkeinket eléggé meg nem bántuk; — ez a mi szivünknek legnagyobb gyötrődése, hogy nem eléggé kesergettünk vétkeink miatt, és nem volt olly igaz szíves a mi megtérésünk, melly megfelelne vétkeink nagyságának és sokaságának. — Oh Isten! — a ki vizsgálod a szíveket és tudsz mindeneket, — Te tudod mik legyenek a mi bűneink? és minémünek kelletik lenni a mi megtérésünknek, hogy az Teelőtted kedves legyen? Mellyre nézve Tehozzád folyamodunk, oh gazdag-kegyelmű Atya! s arra kérünk Tégedet, hogy mindeneknek előtte bocsásd meg nagy irgalmasságodból vétkeinket, s töröld el minden álnokságinkat! Téríts meg, Uram! minket és mi megtérünk! Szülj minket szent Lelked által ujonnan, és mi újjá-születünk! — Mindenható Felség! — ki a kemény kősziklából is élő vizek forrásit hozhatsz elő, — lágyítsd meg a mi kőszivünket, és tégyed ezt a megtérés könyhullatásinak forrásává! — Tisztítsd meg ezt minden tisztátalan indulatoktól, és újítsd meg rajta isteni képedet!

Könyörülő Felség! — ki nem szántad értünk bűnösökért szent Fiadat e világra küldeni, hogy a bűn kárhozatát eltörölje s a kegyesség országát e földön elterjeszsze, — közöld velünk, kérünk, most a Te megszentelő lelkedet, hogy a mi Idvezítőnk lelki országának igaz tagjai, s az ő általa szereztetett szent vacsorának, mellyre most kegyelmedből készülgetünk, méltó vendégei lehessünk! — Adj minekünk kegyelmet arra is, miként

ennekutána öldökölhessük meg a testet minden ő törvénytelen kívánságaival együtt! hogy a melly életet ezután élünk a testben, éljük azt az Isten Fiában való hitnek általa, ki szeretett minket és adta magát áldozatul éretttünk, megváltani minden hamisságtól. — Erőtelenek, sőt hidegek vagyunk mi, Uram! a jóra, mint a hideg fagyos föld alkalmatlan a termésre: oh melegítsd fel hát, kérünk, szivünket szent Lelked tüzével, hogy az csak ollyanokat teremhessen, a mellyek igazak, — a mellyek tisztességesek,— a mellyek tiszták, a mellyek jó-hirűek és dicséretesek, mind Te előtted, jó Atyánk! — mind pedig felebarátink előtt.

Oh mi élettünknek Ura, vezére! Légy a mi lelkünk lelke, értelmünknek világa a mai napon is, mellyre jótevőleg atyai szerelmedből felvirrasztottál! Uralkodjál szent Lelked által szívünkben, és úgy igazgass minket e napnak minden részeiben, hogy minden beszédink, gondolatink s cselekvéseink, a Te nagy neved dicsőségére, embertársaink javára, lelkünknek pedig idvességére szolgáljanak!

Terjeszd ki atyai oltalmadat e mi egész hazánkra s nemzetünkre! terjeszd ki vígasztaló kegyelmedet a nyomorult szegényekre, árvákra, özvegyekre s erőtlen betegekre! — És ha majd e napnak terhét elhordozzuk; ha keresztyéni kötelességeinket hiven betöltjük: engedd megérni az estvéli időt békességben! hogy a hálát akkor is megadhassuk Felségednek, a mi Megváltónk nevében. Amen.

Kegyelmes jó Atyánk! A kik Tebenned biznak és Tebenned reménylenek, soha meg nem szégyenülnek. A Te irgalmasságodba vetett reménységgel bocsátottuk fel mi is mostani könyörgésünket Tehozzád az egekbe. Bocsáss el azért minket megáldva és megigazulva a Te szent házadból, a Te kegyelmes igéreted szerint! Amen.

Kedden délest.

Krisztus élete példájával hasonlítja össze magát a könyörgő.

Teveled kivánunk szólani, oh mi irgalmas Atyánk, Iste-

nünk! — jóllehet mi csak porok és hamvak vagyunk. Tekints reánk, kérünk, irgalmas szemekkel és légy figyelmetes a mi imádságunkra, a Jézusért! Amen.

Bűnösöknek egyedülvaló reménysége, kegyelmes Úr Isten! Hálaadással magasztaljuk azon Te nagy bölcseséged és könyörületességedet, miszerint megszánván a bűnbe elmerült emberi nemzetet, annak megváltására nemcsak elküldötted szent Fiadat emberi testben e világra; nem csak kijelentetted nekünk ő általa szent akaratodat, az evangyéliom tiszta tudományát: hanem az ő szent élete példájában meg is mutattad minekünk, miképen kell életünket úgy rendelni, hogy mind ez életben Teelőtted kedvesek, mind az ezt követő örök életben boldogok lehessünk. — De, oh mi erőtlen szegény bűnös emberek! ha gyarló, vétkes életünket Idvezítőnk szent életével egybe-hasonlítjuk: el kell szégyenleni magunkat magunk előtt, — el kell rémülnünk azon a nagy különbségen, melly van az ő ártatlan élete és a mi bűnös életünk között; még a kik mínálunk nagyobb előmenetelt tehettek is a Te kegyelmed által a kegyesség munkáiban: kéntelenek még is velünk együtt megvallani, hogy a mennyire távol van az ég a földtől, a millyen meszsze napkelet az enyészettől: olly távol és meszsze maradtunk mi Idvezítőnk szent élete példájától!

Nem egyszer hallottuk mi ezen ő serkentő szavait: „Tanuljátok meg éntőlem, hogy én szelíd és alázatos vagyok: és mi még is felfuvalkodott kevély engedetlenek voltunk. Ő parancsolta: „Szeressétek egymást, mint én szeretlek titeket: de mi sem őt, Megváltónkat-, sem felebarátinkat, úgy a mint kellett volna, nem szerettük. Ő, az áldott, arra tanított minket, hogy a mi ellenünk vétőknek szivünk szerint megengedjünk, hogy a gonoszért gonoszszal ne fizessünk: de oh melly sokszor megrontottuk ezen isteni parancsot! — Ő engedelmes volt mindenkor Isten akaratjához: mi pedig engedetlenek. Ő békességes-tűrő volt a szenvedésben: mi hamar zúgolódásra fakadtunk. Ő másoknak hasznára élt: mi többször csak a magunk hasznát kerestük. Ő jóltevője volt az egész emberi nemzetnek: mi — könyörületle-

nek a nyomorultak iránt is. Ő, igazszívü, színmutatás nélkül való ártatlanság volt, úgy hogy még ellenségei is semmi bűnről meg nem feddhették: mi pedig képmutatók, álnok-szívüek voltunk, — sokszor annyira, hogy még jóakaróinktól is e bűn miatt gyakran megfeddetést érdemlettünk.

Oh irgalmas Atyánk! Bocsásd meg, kérünk, Megváltónk érdeméért, hogy az ő szent példájával ellenkezőképen éltünk, szóltunk és cselekedtünk! Nagy a mi lelki romlottságunk, melly akadályoztat az ő példája követésében: kérünk azért, segíts minket kegyelmeddel, hogy ennekutána az ő tiszta példáját előttünk tartván, attól se jobbra, se balra el ne távozzunk, hanem állhatatosan járjunk a szent élet után, melly nélkül senki Tégedet nem láthat, sem a Te szent asztalodnak méltó vendége nem lehet.

Áldott légy, óh mi életünk Ura, vezére! hogy e mai napot jóvoltod jelei között csendességben tölteni megengedted, — munkáiban segítettél, minden siralmas romlástól megőriztél! Kérjük atyai gondviselésedet a közelgető éjszakában is. — Végy kegyes oltalmad alá mindnyájunkat, az árvákkal, özvegyekkel, a szegény betegekkel, kiket velünk együtt virrasz fel jobb egészségben!

Végre e jelen hosszas éjszakák juttassák eszünkbe, miként a halál hosszas álmát mindnyájunknak ki kell aludni! de majd felvirrad, — s a feltámadás napja fel fog derülni mireánk is. Oh boldog és örvendetes kinézés a jövendőbe! — Vajha a mi sorsunk akkor a legjobb részre esnék! Amen.

Igazság áldozatjával kivántunk áldozni Teneked, oh könyörülő szent Isten! — Vedd kedvesen, kérünk, a mi halaadásunkat és esedezésünket, meghallgatván minket e mi alázatos könyörgésünkben onnan felől az egekből, a mi Közbenjárónk nevében! Amen.

Szerdán reggel.

A négy első parancsolat megrontásán bánkódó keresztyén.

Mennynek földnek Ura, Istene! Midőn e reggel idején szolgálunk Teneked fiúi félelemmel, ne utálj meg minket, sőt légy kegyelmes mihozzánk, figyelmezvén a mi imádságunkra, a Te végheteten irgalmasságod szerint, a Jézusért! Amen.

Tisztaságban gyönyörködő szent Úr Isten! — ki szereted azokat, kik a Te törvényedet megtartják, — megbünteted pedig azokat, kik a Te parancsolatidat kész-akarva megrontják, — mi bűnös teremtésid leborultunk a Te királyi széked előtt, hogy a Te szent törvényid tiszta tükörében megtekintvén mimagunkat, észre-vehessük lelki fogyatkozásinkat, s a Te irgalmasságodban gyógyulást s idvességet találhassunk. — A Te kegyelmes szavaid ezek, óh igaz Atyánk! „ha az én rendelésimet megőrizenditek, és az én parancsolatimat megtartjátok : én leszek tinektek Istentek; ha pedig az én törvényimet megutáljátok, és az én szövetségemet megrontjátok : elvetlek titeket az én szemeim elől.“ — Esmerjük, édes Atyánk! ezen Te szívreható szavaidat, és épen az kesergeti lelkünket, hogy — esmértük, tudtuk, — de még sem cselekedtük. — Ha a Te szent törvényidet, mellyek Te irántad, jó Istenünk iránti kötelességeinket adják előnkbe, tekintjük is meg: el kell rémülnünk, hogy ezek ellen melly sokat vétettünk! Megtanított minket a mi kegyelmes Megváltónk a legfőbb parancsolatra, melly szerint Téged, mi Urunkat, Istenünket, teljes szívünkből, teljes lelkünkből, teljes elménkből és minden erőnkből kell szeretni : de hányszor szerettük jobban e világot, ennek veszendő javait, ennek csalárd örömeit!? — s ezek miatt Terólad, jó Atyánkról, elfelejtkeztünk! — Ha nem mondtuk is azt a veszendő kincsnek: „Te vagy az én bizodalmam“ : de bizony sokszor inkább helyeztettük abban bizodalmunkat, mint Tebenned örökké megmaradandó főjavunkban; — a mi vétkes kivánságainknak s rosz indulatainknak pedig szinte tömjént gyuj-

tottunk akkor, midőn azokat, és nem a Te jó lelked indítását követtük.

Megtanultuk gyermekségünktől fogva, miként a Te szent nevedet mindenkor a legnagyobb tisztelettel kell említni, — és épen ez a törvényed az, mellyet gyermekségünktől fogva legtöbbször megrontottunk, midőn szent nevedet átokra, szitokra, káromlásra, és szükségtelen, sőt még hamis esküvésre is fordítottuk, — úgy hogy méltók volnánk, ha a nap jóltévő világát tőlünk megvonná, s a levegőég hálátlan mellünket nem pihegtetné! — Megparancsoltad, jó Atyánk! és épen a mi lelkünk javára, hogy a Te tiszteletedre rendelt napokat megszenteljük, a szent gyülekezeteket gyakoroljuk, életadó beszédedet figyelemmel hallgassuk : de mi azt a drága időt is gyakran inkább világi dolgainknak, mint lelkünk idvességének áldoztuk fel, — s buzgóságtalanok lévén a Te tiszteletedben, elmulattuk megadni Istennek, a mi az Istené!

Irgalmas Atyánk! Bűneinknek illy töredelmes megbánásával járulunk bizodalommal a Te kegyelmed székihez, hogy irgalmasságot nyerjünk Tetőled. Ne nézz, Uram! minket úgy, a mint magunkban vagyunk, hanem tekints úgy, mint Krisztus megváltottait, kit azért küldöttél e világra, hogy a bűnösöket megtartsa! — Adjad nekünk a Te szent lelkedet, ki értelmünket világosíttsa, szívünket jobbíttsa, akaratunkat megszentelje, hogy mint új teremtések jelenhessünk meg szent Fiad asztalánál, mellyre most készítgetjük mi magunkat!

Áldassál pedig, jó Atyánk! hogy e mai napra bennünket megújult erővel s ép elmével felvirrasztottál. — Rövidek lesznek ennek a napnak órái, mert alig hogy megláttuk annak feltámadását, csak hamar következik annak elnyugvása is. — Egy tanító példája a mi erkölcsi életünknek! Alig kezdünk valami jót cselekedni, már megrestelünk, — már kialszik szívünkből a buzgóság. Erősítts meg azért, édes Atyánk! minket minden jóban, s ezen fogadásunk megtartásában, mi szerint hívek leszünk a Te parancsolatidhoz mind halálig! — és ha kedvelled életünket,

vedd azt oltalmad alá e mai napon, hogy elérvén mindnyájan az estvéli időt békességben, megadhassuk akkor is a hálát szent Felségednek a Te kegyelmes védelmedért, — az Úr Jézus nevében. Amen.

Te vagy, Úr Isten! a mi paizsunk, oltalmunk és dicsőségünk. — Ezen bizodalommal terjesztettük Elődbe alázatos könyörgésünket, mint bűneinken bánkodó fiaid. Hallgass meg, kérünk, minket kegyelmesen a Te szentséged helyéből és mutasd meg minekünk a Te szabadításod örömét, a mi Idvezítőnk érdeméért! Amen.

Szerdán délest.

Töredelmesség Sz. Dávid siralma nyomán. Zsolt. LI.

Oh mi idvességünknek Istene, könyörülő szent Atyánk! Töredelmes szívvel állottunk meg ez órában is a Te színed előtt, hogy kegyelmet nyerjünk Tetőled. Fordítsd hozzánk, kérünk, szent orczádat, és figyelmezz a mi imádságunkra, az Úr Jézusért! Amen.

Örökkévaló, elfogyhatatlan-irgalmasságu szent Úr Isten! Te vagy a Tehozzád folyamodóknak erős gyámola, és azoknak, a kik Tégedet tisztelnek, mind ez életben, mind a jövendőben bőséges jutalma és öröksége. Tehozzád folyamodunk mi is, erőtlen bűnös emberek, mert Tekivülötted senkiben másban vigasztalást nem találhat a mi nyugodalmat-ohajtó lelkünk. Ha visszatekintünk életünknek hátra-hagyott napjaira: mindazokban a Te atyai jóvoltodnak s áldásidnak újabb nyomaira találunk. — Ime e mai napon is a Te mennyei s földi áldásidat bő mértékben kiárasztottad mireánk, — mert életünket megtartottad, békességünket megadtad, eledelünket kiszolgáltattad. De hát vajjon mi megadtuk-e szent Felségednek, a mivel kötelesek voltunk? Oh bár megadhattuk volna! kivált azt az engedelmességet, melylyel szent törvényid iránt viseltetni tartozunk. De másként tapasztaljuk szomorú sorsunkat, — mert bűneink kiáltnak ellenünk, melylyeknek terhe nyomja lelkünket, s háborgatja lelkiismeretünk

csendességét. De mivel Te, oh jó Atyánk! hajlandó vagy a kegyelemre : szenvedj el, kérünk, szent színed előtt avvagy csak addig, mig töredelmes szívünk siralmas fohászkodásit Teelőtted kitöltendjük.

Úr Isten, kegyelemnek Istene! Könyörülj rajtunk a Te nagy irgalmasságod szerint! a Te kegyelmességed sokasága szerint töröld el a mi sok bűneinket! Tisztíts meg valóban minden álnokságinkból, és a mi vétkeinkből szabadíts ki minket! — Jól ismérjük, Uram! a mi gyarló-voltunkat, és a mi eseteink szüntelen szemeink előtt forognak minekünk. Teellened, csak Teellened vétkeztünk, és gonoszságot cselekedtünk a Te szemeid előtt, — mellyért minket a Te igazságod szerint méltán megbüntethetsz, s reánk vetheted kemény itéletidet. — Te, Uram! gyönyörködöl a tisztaságban, — meg is tanítottál minket a Te törvényidre : de, oh mi romlott-természetü, nyavalyás emberek! hitetlenül megszegtük mi a Te parancsolatidat. Moss meg azért minket kegyelmességed harmatával, és megtisztúlunk, mint a tiszta fehér hó! Engedd, hogy halljunk örömet és vigasságot bűneink bocsánata felől, hogy örvendezzenek a mi tetemeink, mellyeket vétkeink megháborítottak. Fordítsd el vétkeinktől orczádat, és minden álnokságinkat töröld el! Teremts bennünk tiszta szívet, és az erős lelket újítsd meg mibennünk! Ne vess el minket a Te orczád elől, és szent lelkedet ne vedd el mitőlünk! — Add meg nekünk idvezítésed örömét, és az engedelmesség lelkével erősíts meg, — hogy taníthassuk a bűnösöket a Te útaidra! Szabadíts meg minden titkos bűneinkből, Isten mi idvességünk Istene! és nyelvünk örömmel hirdeti igazságodat.

A Te kegyelmességed jeléül, áldd meg, édes Atyánk! az éjszakát, a melly reánk borúl, és tedd nyugodalmassá azt minekünk, elménk s testi tehetségeink megújítására! Védelmezz minden veszedelemtől, s a holnapi nap világosságát engedd örömmel megérni mindnyájunknak, minden keresztyén hiveiddel együtt! — Oh melly hamar elmúlik ez a nap is! melly hamar megfutja pályáját! Vajha a mi bűneink is illy hamar elmulnának!

mi pedig annál nagyobb gyorsasággal sietnénk futni a kegyesség pályáján, ama czél felé, a Jézus Krisztusban való mennyei hivatalunk jutalmának elvételére! Amen.

Vedd füleidbe, Uram! e mi esedezésünket, értsd meg a mi gondolatinkat! Figyelmezzél a mi kiáltásunk szavára, oh mi királyunk és mi Istenünk! mert mi egyedül Teneked könyörgöttünk, az Úr Jézus nagy nevében. Amen.

Csütörtök reggel.

Kesergés a hat utósó parancsolat megrontásán.

Felhoztad, oh jóltevő szent Atyánk! a Te napodat az égre, mellyel a föld színét megvilágosítottad. Felhoztuk mi is reggeli háládatosságunkat a Te szent házadba, — mellyel kegyelmet ohajtunk nyerni Tetőled, irgalmas Atyánktól. Légyen kedves Teelőtted a mi igyekezetünk, a Jézusért! Amen.

Jó Isten, szeretettel-gazdag mennyei szent Atyánk! — Te véghetetlen szeretettel viseltetel minden teremtéseidhez, kivált az emberekhez, kiket okos lélekkel felruháztál, erkölcsi szabad-akarattal fölékesítettél, — kiknek életéről mint édes atya naponkint gondot viselsz. Ezen atyai szeretetedet tetted nyilvánvalóvá most mi erántunk is, midőn minket e mai nap világosságára békességben eljuttattál, nem csak, hanem nagy Neved tiszteletére is méltóztattál. De kiváltképen abban tetszett meg, Uram! hozzánk való nagy szereteted, hogy midőn az emberi nemzet tévelygésbe, bűnbe s kárhozatba sülyedt, — s midőn semmi teremtetett állat nem volna alkalmatos annak a romlottságból kiszabadítására: akkor bocsátottad a Te szent Fiadat az Úr Jézust e világra, hogy minden, valaki ő benne hiszen s az ő parancsolatit követi, el ne veszszen, hanem örök életet végyen.

Meg is tanított ez az áldott Idvezítő minket arra, hogy valamint ő szerette az emberi nemzetet, úgy szeressük mi is felebarátinkat. De, oh siralmas romlottság! ha megnézzük magunkat,

mindentudó Isten! a Te törvényid második táblájának tükörében : szomorúan tapasztaljuk, miként ezen isteni parancsidat sokképen megrontottuk. Mert már gyermekségünkben hányszor engedetlenkedtünk szüléink iránt!? hányszor voltunk tiszteletlenek tanítóinkhoz, az érdemes öregekhez, előljáróinkhoz!? kiknek jóra intéseit kevélyen megutáltuk. — Megtartóztattuk ugyan magunkat a gyilkosság- s vérontástól — ámbár lehetnek köztünk ollyanok is, kik e vérrel buzgó bűnnel fertéztették meg magokat : de oh hányszor gyűlöltük felebarátinkat!? — hányszor öltük meg azokat nyelvünk rágalmazásival jó-hírökben s becsületökben!? — A tisztátalan élet egészen elhatalmazott köztünk s bemocskolta az emberen az istoni képet, — s ha nem estünk is még e veszedelmes bűnbe : de meg kell vallanunk, hogy a mi elménkben sokszor tisztátalan képzelődések gerjedtek, gonosz gondolatok származtak. — A lopás, ragadozás, kártétel, nem hallatlan, hanem mindennapi dolgok közöttünk! — ravaszsággal járni pedig dolgainkban, — hamis ráfogásokkal terhelni felebarátinkat, — színmutatással élni társalkodásinkban, — igazságtalanul kívánni embertársaink javait : Te látod, oh mindentudó Isten! melly eláradott vétkek köztünk, — kik keresztyéneknek neveztetünk.

Rejtsd el, oh rejtsd el te fényes nap! orczádat bűneink elől! — Borulj gyászba holdnak csendes világa gonoszságaink látására! Te pedig, oh mennyei jó Atyánk! irgalmazz! — Te, oh minden földi atyáknál szánakodóbb Atya! könyörülj rajtunk, és megbocsátván felebarátink ellen elkövetett vétkeinket, adj kegyelmet arra, hogy övelek a szeretetet, békességet, jó-akaratot helyre-állíthassuk, s a Te szent asztalodnál, hová most hívogatsz, mint egy jó atyának gyermekei, bizodalommal megállhassunk.

Oh jó Atyánk! Ez a nap, mellyet jóvoltodból élni elkezdtünk, eszünkbe juttatja, hogy valamint a természetnek jelen idejében, a szép napot hirtelen komor borúlat követi : úgy, ha mi tettünk is valami jó lépést a kegyességben, de csak hamar meg-

restültünk, s az elkezdett jót roszszal váltottuk fel. Erősíts meg azért minket, kegyelmes Istenünk! hogy a jót, mellyet elkezdtünk, véghez is vihessük, mind e mai napon, mind egész életünkben, nagy neved dicsőségére, lelkünknek pedig örök idvességére, a Te szent Lelked ereje által! Amen.

A Te kegyelmes igéreted ez, oh irgalmas Isten! hogy nem hagyod el azokat, a kik buzgó szívvel megkeresnek Tégedet. Megkerestük mi is szent Felségedet e mi alázatos könyörgésünkkel. Ne hagyj el azért minket, sőt légy kegyelmes mihozzánk, hogy örvendezhessen a mi lelkünk Tebenned, mi megtartó Istenünkben! Amen.

Csütörtök délest.

Isten békességes-türő kegyelme magasztaltatik.

A Te isteni jóvoltod nyugodott meg e mai napon is mirajtunk, oh mi kegyelmes Istenünk! Minekelőtte azért nyugodalomra mennénk, bemutatjuk szent Felségednek háláadó esedezésünket. Fogadd el azt, kérünk, a Jézus nevében! Amen.

Kegyelmes Úr Isten! minden irgalmasságnak kiapadhatatlan kútfeje, bűnösöknek egyetlenegy reménysége! — a ki békességes-türéssel vársz minden bűnösöket, hogy megjobbuljanak, — időt engedsz nekik, miként a bűnök veszedelmes útát elhagyván, az isteni félelem ösvényére térjenek, — oh melly boldog ember az, a ki meg tudja becsülni a Te békességes-türésed arany-idejét! — boldog az ember, ki a Te várakozásod gazdagságát meg nem utálja, hanem megjobbulására s lelkének idvességére fordítja. Hány bűnben-élő emberek részesülnek mindennap a Te kegyelmedben, kik a Te békességes-türő várakozásodat háládatlanul megvetik! — és még sem kelsz ki ellenök, — nem bünteted őket mint érdemlenék, sőt időt engedsz nekiek, hogy vegyék eszökbe azokat, mellyek az ő békességökre tartoznak.

Ezen Te atyai békességes-türő várakozásodnak köszönjük,

Uram! mi is, hogy e mai napot békességben eltölthettük, — semmi elszenvedhetlen kár és veszedelem által meg nem szomoríttattunk, — bűneinkért méltó csapással nem ostoroztattunk. — Oh, vajha meg tudnánk becsülni ezen Te atyai békességestürő kegyelmedet s megjobbulásunk utáni várakozásodat! De szomorúan kell megvallanunk Teelőtted, ki szent és igaz vagy, hogy mi ezen Te atyai kegyelmességedet meg nem becsültük, a Te békességes-türő várakozásoddal sokszor vissza-éltünk, s azon drága időt, mellyet megjobbulásunkra engedtél, nem megtérésre, hanem inkább, oh fájdalom! erkölcsi romlottságra fordítottuk.

Könyörülő szent Atyánk! Esedezünk alázattal Felségednek bocsásd meg kegyelmesen ezen bűnünket! ne tartsd emlékezetben ezen büntetésre-méltó hanyagságunkat! mert, ha meg nem kegyelmezsz minekünk : miként álihatunk meg szent Fiad asztalánál!? — miként reménylhetjük azon lelki jókat, mellyekben ott részelteted híveidet!? — Megismerjük fájdalmas szívvel, hogy mi többször tettünk igéretet szent asztalodnál életünk megjobbítása felől : de, oh emberi romlott gyarlóság! csak hamar elfelejtkeztünk arról, a mit magunkban föltettünk. Ha nyavalya s kínos betegség környékezett bennünket : azonnal nyögtünk, sírtunk, fohászkodtunk, s fogadást tettünk, hogy ha egészségünket vissza-adandod, életünket megjobbítjuk, minden igyekezetünket szent törvényid cselekvésére fordítjuk ; de alig multak el a nyomoruságnak nem-szeretem napjai, — alig pezsdült meg az egészséges vér ereinkben : már elfelejtkeztünk, sőt ugyan akartunk elfelejtkezni fogadástételünkről, halasztván megtérésünket ismét más időre. — Napok jöttek, napok multak, — és mi csak nem jobbultunk, — holott meg kell gondolnunk, miként a Te atyai békességes-türésednek bizonyos mértéke van, melly ha betelik, megérezteted a megátalkodott bűnössel méltó haragodat. Adj azért kegyelmet, édes Atyánk! hogy megtérésünket időről időre ne halogassuk, hanem megbecsülvén a Te békességes-türő várakozásodat, a megjobbulást még ma, midőn a Te hivogató szódat halljuk, elkezdhessük. — A termésben elfáradt és kiholt ter-

mészet majd megujúl és fölébred a tavasz éltető lehelletére: oh, jó Atyánk! segíts lelked erejével, hogy mi megelőzvén a tavasz elérkezését, támadjunk föl ezennel új életre s a megtérést mindjárt munkába-vehessük! — Jóvoltodnak bizonyságául végy minket, kegyelmes Istenünk! gondviselésed alá a jövendő éjszakában s őrizz meg minden siralmas romlástól! hogy megújult erővel felvirradván a holnapi napra, megujíthassuk ismét Tehozzád háladatosságunkat. Amen.

Téged hívtunk segítségül, irgalmas Isten! e mi alázatos estvéli könyörgésünkben. Mutasd meg azért, kérünk, a Te segedelmedet minekünk, meghallgatván minket fokászkodásunkban, Idvezítőnk érdemiért! Amen.

Péntek reggel.

Krisztus szenvedését és halálát dicsőítő keresztyén.

Megláttuk, Uram! a Te napodnak reggeli világosságát, — mellyre nézve bejöttünk jó reménységgel a Te szent házadba, hogy imádjunk Tégedet. Vajha a mi ajakaink szólási, szívünk fohászkodási kedvet találnának Teelőtted, az Úr Jézusért! Amen.

Oh embereket szerető és azokat boldogítni kivánó irgalmas Isten! — ki véghetetlen szeretettel viseltetel nem csak a Te híveidhez, hanem még a hálátlan bűnösökhöz is, — elteljesedik, Uram! a mi szívünk szégyennel és háládatossággal, valahányszor a mi érdemetlen bűnös voltunkat egybehasonlítjuk azon Te atyai szereteteddel, mellytől viseltetvén, nem csak mulandó életünkről, hanem értelmünk megvilágosításáról s halhatatlan lelkünk idvességéről is kegyelmesen gondot viseltél, midőn szent fiadat e világra küldötted, hogy a bűnösöket idvezítené, — sőt hogy bűnei bocsánatát megnyerje minden, valaki hiszen őbenne, — tehát szenvedésre, gyalázatra, sőt kínos halálra is adtad őt, hogy a Te bűnt-gyűlölő igazságodnak elég-tétessék, s a kárhozat rabjainak szabadulás szerzettessék. Hol van elme, melly ezen Te

végheteilen szeretetedet megfoghatná!? — hol van az a nyelv, melly azt kibeszélhetné!? — De midőn a legékesebben szóló nyelv is elégtelen a Te atyai irgalmasságod kibeszélésére: ime, ez a mai nap hirdeti s kibeszéli minekünk hozzánk bünösökhöz való nagy szeretetedet, oh áldott Jézus! élő Istennek szent Fia! mert egy illyen napon szenvedtél Te miérettünk a gyászos keresztfán, hogy bűneink büntetésit eltöröljed; egy illyen napon mentél ártatlan levén a kárhozatos halálra, hogy minket az örök haláltól megszabadítanál, — mellyért áldott légyen a Te neved mindörökké?

Oh vajha pedig mi is megháláltuk volna Idvezítőnknek ezen végheteilen szeretetét, az ő szent parancsolatinak megtartása által! — mert ebben tetszik meg a szeretet, ha az ő parancsolatit megtartjuk. De mi ezt nem cselekedtük! Te tudod, oh jó Atyánk! melly sok dolgokban megesünk mindennap mindnyájan. — Felebarátinkkal társalkodásinkban ejtett bűneink sokak, — mert azokat csak színnel, csak mutatásképen szerettük, — a tartozó keresztyéni szeretetet pedig sokszor megtagadtuk. — Magánosságunkban ejtett vétkeinket Te látod, oh mindentudó mennyei Felség! de tudja a magunk lelke is, — tudjuk s fájdalommal megismerjük, miként igéreteink s fogadástételeinkben állhatatlanok voltunk; — a Te szent házadban sokszor mutatott buzgóságtalanságunkkal megszomoríttottuk a Te áldott lelkedet; — és midőn ezeket gondolatlanságból, vagy kész-akarva, de mindenkor vétkesen cselekedtük: csak azt mutattuk meg ezen tetteink által, hogy a mi Megváltónk szenvedéseinek és halálának üdvös hasznaira egészen méltatlanok vagyunk. De Te, oh irgalmas Isten! amaz egy Igaznak az Úr Jézus Krisztusnak kínszenvedésiért könyörülj rajtunk! Bocsásd meg esetinket! tartsd fenn rajtunk ezután is irgalmasságodat! hogy megigazulván, ártatlanoknak itéltetvén Idvezítőnk halálaért, békességünk lehessen Teveled, jó Atyánkkal, — békességünk magunkkal, — békességünk felebarátinkkal, midőn majd a Te szent Fiad asztalánál megjelenendünk. És hogy annak a szent vendég-

ségnek méltó tagjai lehessünk : feszítsd meg, Uram! az ó embert, a vétkes és rosz indulatokat mibennünk, hogy ennekutána éljünk az igazságnak és szent életnek, — sőt éljünk többé nem mi, hanem éljen mibennünk a Krisztus, a ki szeretett minket és adta magát halálra miérettünk.

Kegyelmes Atyánk! Jóvoltod jeléül, végy oltalmadba mindnyájunkat e felvirradott napon is! Hamar elmúlik e rövid nap, és soha többé vissza nem fordúl. Oh bár igy mulnának el a mi bűneink is, és soha elő ne fordulnának a Te itélőszéked előtt! — Ha kedvelled, jó Atyánk! életünket : tégy által az estvéli időre békességben! hogy a Te atyai jóságod tapasztalása ujabb ösztönül szolgáljon minekünk a Te szent neved buzgó tiszteletére, az áldott Idvezítő nevében. Amen.

Dicsőítettük, szent Úr Isten! a Te felséges nevedet, s kértük bűnbocsátó kegyelmedet. Légyenek, kérünk, nyitva a Te füleid a mi könyörgésünk meghallgatására, ez napon, mellyen Téged segítségül hívtunk, oh mi idvességünk erős Istene! Amen.

Péntek délest.

Az Isten mindentudóságát forgatja maga előtt a bűnös.

Imádandó szent Isten! — ki gyönyörködöl a tiszta szívből származott könyörgésben, — vond el a mi elménket ez órában a világi dolgoktól és emeld föl a mennyeiekre! hogy kedvet találjon Teelőtted e mi esedezésünk, mellyet az Úr Jézus nevében bocsátunk fel az egekbe. Amen.

Mindentudó és mindenütt-jelenvaló felséges Isten! — k betöltöd dicsőségeddel a mennyet és földet, — a ki látsz és tudsz mindeneket, szinte úgy a régen elmultakat, mint a következendőket, — kinek szemei alánéznek onnan felöl az égből az emberek fiaira, s látod minden gondolataikat s cselekvéseiket, — Te tudod, Uram! az ember lelkének szándékát s indulatit, sőt minekelőtte egyet szólna, már az ő beszédét megérted. Nincs semmi elrejtetett teremtés Teelőtted, — nincs titok, mely-

lyet a Te szemeid nem látnának, — nincs sötétség, mellynek bűnei nyilván fel nem volnának a Te mindentudóságod előtt fedeztetve; és még is midőn mindezeket tudtuk és tudjuk: oh melly sok bűnt követtünk el Teellened, jó Istenünk ellen! — melly sokat felebarátink ellen! — melly sokat azon polgári s egyházi társaság ellen, mellynek kebelében élünk, mellynek javában naponkint részesülünk! — elmulatván sokszor kötelességeinket, mellyeket végbe kelle vinni, — cselekedvén pedig olly törvénytelenségeket, mellyeket el kell vala távoztatni. Hát a mi gondolatinkban s szívünk belső érzéseiben melly sok vétkes fogyatkozások voltak, mind e mai napon, mind egész életünkben!? Midőn jelen vagyunk is a Te színed előtt, e szent helyen: sok vétkes gondolatok fordulnak meg akkor is elménkben; midőn a buzgó könyörgés szárnyain akarunk is Tehozzád, imádandó Atyánkhoz, az egekbe fölemelkedni: oh hányszor levonja a világhoz ragadott test a mi lelkünket e földre!?

Bocsásd meg kegyelmesen, oh mindentudó szent Isten! mindezen fogyatkozásainkat és vétkeinket! — Te tudod, Te látod, ki mindenütt jelen-vagy, ha erőtlenségből vagy szándékosan cselekedtük-e ezeket. Dicsőítsd meg, kérünk, irgalmasságodat minden bűneink megbocsátásában! vigasztald meg bűn miatt bánkodó szívünket! hogy örvendezzen lelkünk a Te szabadításodban. De egyszersmind arra kérünk, jó Atyánk! Tégedet, töltsd be elménket a Te mindentudó- s mindenütt-jelenvalóságod értelmes meggondolásával! hogy minden titkos gonoszságot eltávoztathassunk, a kegyességnek munkáit pedig koporsónk bezártáig hiven követhessük. Oszlasd el szent lelked által elménk homályát, hogy a mellyeket a mi édes Megváltónk cselekedett s szenvedett miérettünk, azokat háladatlanul soha el ne felejtsük, hanem azokról háladatos megemlékezés és megjobbulásunk által méltókká tehessük magunkat a szent vacsorával leendő élésre, mellyre naponkint lelkünket készítgetjük. Örömmel is készülgetünk mi, édes Atyánk! e szent vendégségre,— de jól látod, hogy minden szíves igyekezetünk mellett is, sok fogyat-

kozás van a mi készületünkben. Te magad készítsd el azért minket, kiüzvén minden tisztátalan gondolatot a mi szívünkből, hogy igy a kegyelem asztalához tiszta szívvel s lélekkel járulhassunk.

Oh mi életünknek kegyelmes Ura! Eljutottunk jóvoltodból e napnak végső óráira, — megengedted irgalmadból ennek több óráit is békességben, kár, romlás nélkül eltöltenünk, sőt ha némellyeket miközölünk bánattal s keserüséggel látogattál is e mai napon : de azoktól sem vontad meg végképen irgalmasságodat, — azokat sem hagytad atyai vigasztalás nélkül, — mellyért áldott légyen szent neved mindörökké! A Te mindeneket-látó szemeid vigyázzanak mifelettünk a következendő éjszakában is! Erőtlenek vagyunk mi, édes Atyánk! a magunk oltalmára : ellenségeink pedig találtatnak, kik leselkednek sokszor miutánunk. Állj mellénk azért kegyes oltalmaddal! bátorítts szent Lelkeddel a hosszas éjszakának félelme s veszedelmei ellen! s engedd szerelmedből a holnapi nap világosságát megújult erőben elérnünk! hogy azt is nagy neved buzgó imádásával kezdhessük el. Hallgass meg minket, mennyei Atyánk! mindezekben, s velünk együtt mindazokat, kik segítségül hívnak Tégedet, az Úr Jézus nevében! Amen.

Úr Isten! Te tudod egyedül, mi idvességes és hasznos a Te híveidnek. Ime Elődbe terjesztettük alázatos könyörgésünket. Halld meg azért, kérünk, kiáltásunkat, és add meg mindazon jókat, mellyek szent Felségednek dicsőségesek, nekünk pedig idvességesek! Amen.

Szombat reggel.

Krisztus világra-jövetele czéljának nem feleltünk meg.

Szent Isten! — Nem szégyenülnek meg soha, kik Tehozzád töredelmes szívvel járulnak. Tehozzád emeljük föl mi is a mi kiáltásunkat e reggeli órán. Kérünk, legyen kedves Előtted a mi isteni tiszteletünk, a mi Közbenjárónkért! Amen.

Megfoghatatlan bölcseségü és irgalmasságú szent Úr Isten! a ki idvességet készítettél a bűnös emberi nemzetnek a Te szent Fiad kibocsátása által, — hogy a sötétségben ülők világosságot lássanak, és a bűnök rabjai megszabaduljanak, — hálaadással hirdetjük a Te kegyelmességedet, oh édes Atyánk! melly szerint minekünk is megjelent a Te idvezítő kegyelmed az Úr Jézus személyében, olly czéllal, hogy mi megtagadván minden istentelenséget és világi gonosz kivánságokat, élnénk mértékletesen, igazán és szentül e jelenvaló világban. De valamint a napot gyakran a sötét fellegek elborítják: úgy a mi legjobb igyekezetünket is a kegyesség munkájában e világ rosz példái úgy meggátolják, hogy a Te kegyelmes hivatalodnak, isteni Idvezítőnk jóltevő czéljainak, meg nem felelhetünk. — Megjelent az áldott Idvezítő a földön, és legelső tanításában is mindjárt erre serkentett minket: „Térjetek meg, mert elközelített a mennyek országa! De mi mind ez ideig is nem tértünk meg tökélotesen bűneinkből. Ha mutattunk néha valamelly megjobbulási jelt: csak ollyan volt az, mint valamelly nyilni kezdő virág, mellyet a fagyos szél hamar elhervaszt. — Lehozta mennyből a mi Megváltónk az Isten lélki országát e földre s felállította azt miköztünk is: de mi ennek a lelki országnak igaz tagjai nem voltunk, — mert nem követtük az atyafiui szeretetet, a tiszta hűséget, melly a Krisztus országa polgárainak megismertető jele; hanem az irigység, gyülölség, haragtartás, békételenség azok a fekete indulatok, mellyek sokszor uralkodnak szívünkben s méltatlanokká tesznek a Krisztus lelki országa polgárainak méltóságára. — Elküldötted, oh bűnösökön könyörülő Atya! szent Fiadat a világra: de mi őt nem becsültük meg, — mert parancsolatit nem követtük, — a hitben, reménységben, szeretetben nem bővölködtünk; ha mondtuk is szóval, hogy szeretjük őt: de megtagadtuk mind annyiszor, midőn az ő rendeléseit megrontottuk, s így emberi méltóságunk ellen cselekedtünk, — úgy hogy a milyen puszta és üres most a mező a természet ékességeitől: olly üres a mi szívünk is a kegyesség szépségétől.

Oh kegyelmes Isten! Bánjuk szívünk szerint mindezen vétkeinket, — kesereg lelkünk hogy Idvezítőnk világra-jövetele czéljának meg nem felelhettünk! De mivel Tenálad van az irgalmasságnak kimeríthetlen kútfeje : Tehozzád járulunk a kegyelemért. Fordítsd reánk atyai szemeidet! engedd el vétkeinket! vigasztald meg bánkódó szívünket! és mivel jól látod gyarlóságunkat : erősítts szent Lelkeddel a jóban! hogy a világ s testi indulatok ellen való harczban el ne csüggedjünk, hanem minden kisérteteken, mellyek minket bűnbe ejthetnének, diadalmat vehessünk.

Felvirradtunk, édes Atyánk! kegyelmedből ez hétnek utolsó reggelére. Oh vajha e lenne a mi megjobbulásunknak első reggele! Felöltöztünk ruháinkba : óh vajha felöltözhetnők az Úr Jézus igazságát! hogy kedves vendégek lehetnénk az ő szent asztalánál. — Te magad, irgalmas Isten! segítis mindnyájunkat ezen szíves kivánságunk teljesítésében, s tégy bizonyosokká szent Lelked által, miként mi a hivatalos és méltó vendégek közől valók leendünk!

E mai napot pedig, mellyre felvirrasztottál, áld meg nekünk, oh könyörülő Istenünk! Légy velünk ennek minden részeiben! segítts meg minden istenes szándékunkban! s engedd az estvét is nagy neved magasztalási közt békével és jó egészségben elérnünk! — Légyenek emlékezetben, Úr Isten! Teelőtted minden szükölködő felebarátink, kik könyhullatások közt virradtak e mai napra! Vigasztald meg az árvákat s özvegyeket, gyógyíttsad, könnyebbíttsed a betegségben szenvedőket, hogy mindnyájan megismerjék, miképen csak Te vagy a mindenható, mennyen, földön! Amen.

Oh könyörgést-kedvelő mennyei Felség! Teelőtted vagynak a mi kéréseink, és a mi fohászkodásink nem rejtettek el a Te mindentudóságod előtt. Felelj meg azért, kérünk, minekünk kegyelmes válaszszal, idvezítő szerelmedért, az Úr Jézusért! Amen.

Szombat estve.

Isten, szerető atyjú mindeneknek, — bűnös ember öröme.

Minekelőtte elenyészne, oh kegyelmes Isten! a Te napod az égről: bemutatjuk a mi hálaadásunk és esedezésünk áldozatát szent Felséged eleibe, kérvén Téged a Te nagy irgalmasságodra, közöld velünk szent Lelkedet, hogy alázatossággal könyörröghessünk Teneked, a mi Megtartónk nevében. Amen.

Szent Isten! mennyei kegyelmes Atyánk! minden teremtéseidnek szerető édes Atyja, bűnösöknek egyedül-való bizodalma és bátorságos menedékhelye! Midőn a régi hivek úgy tiszteltek Tégedet, mint erős bosszúálló Istent; midőn a kegyes Izrael népe úgy imádott Téged, mint megemésztő tüzet: mi, édes Idvezitőnk tanításai szerint, úgy közelítünk Tehozzád, mint édes Atyánkhoz, ki gyönyörködöl abban, ha Téged Atyánknak nevezünk. — Nem dicsekszünk ugyan a magunk érdemével s igazságával, — mert ha valami jót néha cselekedtünk is, a Te kegyelmed által lett az, — és akkor is csak azt cselekedtük a mivel tartoztunk, — sőt még ebben is sok fogyatkozások estenek: de méltán dicsekedhetünk azzal, méltán örülünk azon, hogy Téged nem csak bűnt-gyülölő biránknak, hanem könyörülő Atyánknak is mondhatunk. — De ha Te édes Atyánk voltál minekünk: vajjon voltunk-e mi engedelmes hív tisztelő fiai Felségednek? — sőt sok háladatlanságunkért nem azt mondhatod-e, jó Atyánk! minekünk: — Ha én atya vagyok, hol az én tiszteletem? — Ha atyánknak neveztünk Téged, ki személyválogatás nélkül mindeneket megitélsz: vajjon jártunk-e Teelőtted szentségben elmult napjainkban? — Megismerjük, jó Atyánk! miként mi sokszor engedetlen fiak voltunk Tehozzád, — nem tiszteltünk Téged mint atyánkat; ha teljesítettük is parancsolatidat, többször csak szolgai félelemből, nem pedig fiúi szeretet-, tiszteletés engedelmességből történt az! — De biztat minket atyai könyörületességed, melly szerint még az elvetemedett tékozló

fiakat is kegyelmedbe fogadtad; bíztat azon kegyes atyai indulatod, miszerint a Tehozzád töredelmes szívvel megtérő háladatlan fiú előtt is atyai ölelő karjaidat kiterjesztetted. Ez a bizodalom éleszti a mi lelkünket is, — ezzel a bizodalommal kérünk Téged, irgalmas Atyánk! Ellened s felebarátink ellen elkövetett bűneink bocsánatáért. Dicsőítsd meg, kérünk, atyai irgalmadat mireánk nézve, és szólj békességet s biztatást a mi elitélt lelkünknek! — Hogy pedig ennekutána engedelmes fiaid lehesssünk, segítts minket, szent Atyánk! hogy s Te parancsolatid útaiban járhassunk, s azoknak cselekvésére fordíttsuk minden erőnket, a mellyek Teelőtted kedvesek, a mellyek Isten fiaihoz méltók s a Te szent törvényiddel megegyezők!

Közelget már, édes Atyánk! az ohajtott idő, mellyben szent asztalodnál megjelenni kívánunk, hogy mint egy atyának fiai a szeretet s békesség poharában részesüljünk. Oh buzdítsd fel hát, kegyelmes Atyánk! lelkünket, hogy a még hátralévő kevés órákat is arra fordíttsuk, miként a mi bánatunk töredelmes s Teelőtted kedves légyen! Adjad, hogy a szeretet, békesség, jóakarat vezéreljék lépéseinket, s azon készület, azon töredelmes bánat, mellyet ez egész héten tettünk, feljussanak Tehozzád az egekbe örök emlékezetnek okáért! Ellenben, valamint ez a nap, s ez a hét mindjárt elenyészik: úgy enyésszen el a Te színed elől minden mi vétkeink emlékezete.

Áldassál, irgalmas Atyánk! hogy minket e mindjárt elmulandó hétnek minden napjaiban kegyelmesen megtartottál, a megtérésre időt engedtél, s ez hét utolsó estvéjére minden keserves változás nélkül eljuttattál! Terjeszd ki atyai védelmedet a következendő éjszakában is egész lakó-helyünkre, az itt vagy másutt lakó nyomorultakra, a kesergőkre, kiket vigasztalj meg, — az özvegyekre s árvákra, kiknek légy édes atyjok, — a betegekre, kiket gyógyulással örvendeztesséi meg! — Midőn pedig minekünk is üt az utolsó óra; midőn a halál jelei a hideg verejtékcseppek a mi orczánkon csorognak: Te akkor, szeretetnek Istene! emlékezzél meg miróluuk! Amen.

Mennyei szent Atyánk! — ki megigérted, hogy a töredelmes szív fohászkodását kedves áldozatul veszed, — hallgasd meg, a Te kegyelmes igéreted szerint, e mai alázatos könyörgésünket! és minekutána bűneinkről vallást téve, irgalmasságért esedeztünk : bocsáss el minket színed elől megigazulva, amaz egy Igaznak nevében. Amen.

Szabó Péter.
harkányi ref. lelkész.

Halotti könyörgések.

1. Könyörgés kisded koporsójánál.

Örökkévaló, változhatlan Isten, élet és halál Ura, mi Atyánk! Imádkozva zárjuk koporsójába s bocsátjuk alá sírja fenekére elhunyt kisded szolgád (szolgálód) hideg tetemeit. Imádkozva fogadá őt a jó szülék szíve élet-hajnalán; buzgó imádságok közt vált meg ártatlan lelke földi sárházától. Oh Atyánk! hadd emelkedjenek azért mostan is imádsággá olvadott sohajtásink szent színed eleibe! — —

Miért nyilnak a kert virágai, ha már bimbajokban lehervadnak? Miért kell születni sok ártatlan gyermeknek, ha olly korán meg is kell halniok? Engedd meg, jó Atyánk! ha a megkeseredett szülei szív illy kérdést teszen, s illy kérdés közben fohászkodik föl s kér vigasztalást gyermeke koporsójánál.

Úgy van, oh Mindenható! Te adod nekünk a kedveseket s Te el is veszed azokat, és ha szívünk e ponton megütközik: Te csepegtetsz, kegyelmes Atyánk! enyhítő balzsamot vérző sebeinkre.

Szent igédben arra tanítottál, hogy e világon semmi sincs történetből, hogy itt mindenek bölcseséged örök végzési szerint folynak. Végetlen bölcs, végetlen irgalmú Isten! E hittel csendesítsd, e hittel enyhítsd s vigasztald közelebb azok szívét, kiknek kisded reményöket, szívök örömét, szeretetök zálogát, — mint gyenge bimbót hirtelen zivatar, letörte a halál kiméletlen keze. Vigasztald, könyörülő Atyánk! őket azon hittel, mellyre szent könyvünkben Te magad tanítasz, hogy nem esik méltatlanság az ártatlanok halálában, kik kevés próbáltatás után mennek

el innen, mert, szent Fiad igérete szerint, övék a mennyek országa. Vigasztald őket, hogy noha fáj a szülei szívnek csecsemőjöket elhalni látni, mielőtt ez az élet kertében csak egy virágszálat szakíthatott volna, — de ha csakugyan halál a vége minden életnek: van-e szebb halál, mint az ártatlan gyermek halála? ki még a vétket nem ösmerve, tisztán hagyta itt a földet, tisztán viszi lelkét színed eleibe, — Elődbe, jó Atyánk! ki őt az ég angyalává teszed. — Oh Te, ki sujtolsz, — Te, ki sebesítesz, — Temagad gyógyítsd s kötözgesd be a szülei szív kibomlott sebeit! Temagad nyugtasd meg őket a fölemelő hittel, hogy ama szebb világban lelkeik ismét és többé el nem válhatólag egyesülnek egymással!

Minket pedig mindnyájunkat taníts meg, jó Atyánk! az igaz bölcseségre, hogy hamar elmuló napjainkat tudjuk bölcsen számlálni s nyugodtan menjünk egykor atyáinkhoz a temetőbe! Taníts, hogy állandó örömünket s kincsünket ne itt e változandó földön, de ama sírontúli jobb világban keressük, a Jézus által. Amen.

2. Könyörgés hajadon leány koporsójánál.

A Te utaid nem a mi utaink, a Te gondolatid nem a mi gondolataink, örökön-élő s megfoghatlan bölcseségü Isten! Elragadsz minket mintegy árvízzel, s a mi életünk ollyan, mint az álom reggel. Te az embereket meg hagyod halni és ezt mondod az emberi nemzetnek: „Térjetek porba, kik porból lettetek.“ Mi pedig a Te szózatod s örök végzésed előtt mély alázattal s megadással hajlunk meg akkor is, ha az élet legszebb reggelén szólítod el tőlünk azokat, kik szívünk örömei, szemeink gyönyörei, s hajlott korunk jövendő gyámjai s ápolói valának. Engedd meg m. a., elfogyhatlan jóságu Atyánk! ha, minden mi megadásunk s nyugovásunk mellett is, sírni és zokogni kénytelenítettünk szerelmeseink koporsójánál, kiket a vér legszentebb köteleivel Te magad füzél s forrasztál szívünkhöz, — kiknek vé-

letlen s váratlan elvesztésök mély érzetéből eredt fájdalmunk könyekben tör ki s sebhedt lelkünk tördelt jajaiba ömlik ki! Oh, ha az érzékeny kertész elkeseredik, midőn a tavaszi verőfénynek keblét kitáró, s a rózsakor elvirultával gazdag gyümölcsöt igérő virágot hirtelen zivatar tépi ki tövéből: hát a szülei szív ne induljon-e meg s ne jajduljon-e föl gonddal nevelt, virító korban lángzó kebel s szűz érzelemmel ölelő leánya halálos ágyánál, kora sirhalmánál!? De bár mily keservesen esik a megindult szülei szívnek korán hunyt gyermeke elhalványult s megmerevedett ábrázatát többé nem láthatni: bízunk m. a., mindenható Atyánk! azon Te magasztos igéreteidben, hogy a kiknek most keserüségök van, nem sokára örömük leszen, — mert ismét meglátandják azokat, kiket elveszítettek — és az ő örömüket senki többé el nem veszi ötőlök; hogy azok, kik kevés próbáltatás után mentek el innen, mint ég angyalai szállnak föl innen a dicsőült lelkek fényhazájába.

Oh e hittel, e fölemelő hittel vigasztald, enyhítsd, csendesítsd, jó Isten! a kesergő atya- és anyának fájdalmát, kik e gyász koporsó mellett földi életük egyik drága kincsét siratják! A Te kegyelmed égi harmatját szállítsd alá vérző kebelökbe, s azzal a megnyugtató hittel csendesítsd keservöket, hogy a hátramaradt kedvesek megtartásában pótolandja ki mindenható karod mostan lehervadt örömeiket! Vigasztald, oh jó Isten! a bánatba merült testvéreket, rokonokat, jóakarókat!

Vigasztalj mindnyájunkat, s taníts megnyugodni szent akaratodon! Taníts megnyugodni bölcs végzéseiden, hogy mi is, ha a keserű próbáltatás órája ütend, igy fohászkodjunk föl: „Az Úr adta, az Úr vette el is, áldott legyen sz. neve érette! Amen.

3. Könyörgés meglett-korú s hirtelen kimult keresztyén koporsója felett.

Bánatos szívünket kiönteni, de egyszersmind erőt s enyhülést venni állunk itt, oh nagy Isten! elhunyt s e gyülekezetből

elköltözött szolgád (szolgálód) koporsója felett. — Végetlen kegyelmü s bölcseségü Isten! minden erő és kegyelem kútfeje! segélj szent lelkeddel, hogy halotti könyörgésünk, mellyet ime Hozzád fölbocsátunk, legyen a keresztyén szív beszéde, lélek és élet. Amen.

Mindenható Isten! élet és halál szabados ura! Mind örökké vagynak a Te esztendeid, mi pedig csak maiak és tegnapiak vagyunk, — nem dicsekedhetünk a holnapi nappal, mert nem tudjuk, mit hoz ránk a mai nap. Ime itt állunk most is szomorodott szívvel egy hirtelen kimult szolgád (szolgálód) gyász koporsójánál. Itt állunk szomorodott szívvel, hogy elragadsz minket is mintegy árvízzel, — hogy a mi életünk is ollyan, mint az álom reggel. Itt állunk szomorodott szívvel, hogy minket is elébb mint elrendelhetnők házunkat, munkáink közepén, életünk javában szólítasz el innen. Itt állunk elfogódott szívvel, ha azon órára gondolunk, midőn a mi halálos ágyunkat is megrémült kedvesek, bús özvegy és ügyefogyott árvák veszik körül, s meghidegült tetemeinkre s koporsóink szemfedelére utolsó gyászkönyüiket hullatják. Nem zúgolódunk m. a., Atyánk! mert Te Isten végetlen-értelmü — mi pedig halandók és véges-értelmüek, — Te a mi Teremtőnk végetlen-hatalmú — mi pedig véges-erejü teremtésid vagyunk, — a Te gondolatid nem a mi gondolatink — hanem melly igen magos az ég a földtől, olly igen távol esnek a Te utaid a mi utainktól, gondolatid a mi gondolatinktól. — Mi Urunk, mi Istenünk! Nyomd be most Temagad e nagy igazságot vigasztalás után epedő lelkünkbe! Állj mellénk, erőnek lelke! s ne hagyd gyenge szívünket ellankadni sem a félelemben, sem a bánatban! Most, most éleszd föl keblünkben a jobb világ hitét, a halhatlanság édes reménységét! Most, most hallattasd szívünkben sz. Fiad biztató szavát: „Atyám! azt akarom, hogy a hol én vagyok, azok is ott legyenek, kiket adtál nekem. Én vagyok a föltámadás és az élet, ki énbennem hiszen, ha meghal is, él az.“

Őrizd, oltalmazd, gondviselő Atyánk! különösen azokat, kiknek jaj ime most, mert elesett fejök koronája! Fogd meg reszkető kezeiket az elmaradt özvegynek, az atyátlan árváknak, hogy keresztyén megnyugvás s bátorsággal nézhessenek le elhunyt kedveltjök sirjának fenekére! Mutasd meg nekiek az eget, hol eltörölsz szemeikről minden könyhullatást! mutasd meg a boldog hajlékokat, hol összetalálkoznak s egyesülnek örökre azzal, kit ők itt e földön szerettek és becsültek.

Minekünk pedig mindnyájunknak adjad a Te szent lelked hathatós erejét, hogy elvonva, elszoktatva szívünket a földiektől, — vegyük eszünkbe mi rövid, mi bizonytalan földi vándorútunk! — hogy mi mindenkor jó órában költözhessünk el innen, hogy mikor a mi végóránk is megcsendül, Tenálad egyen-egyen megdicsőíttessünk. Amen. — Mi Atyánk stb.

Mennyei Felség! A mi szemeink csak eddig kisérhették el elhunyt szolgádat (leányodat): a Te mindent általható világosságod fogadja be sorsát a halálban! — koporsója álmát ne zavarja semmi vésze az időnek! halotti nyugalma csendes hajlékát ne dulja föl vihara az éveknek!

Ott, ott, hova, oh Isten! Te hívtad szolgádat, — — a boldog lelkek seregében — által aluva a sötét éjet — örök napra virradva — dicsőülve fogjuk őt megtalálni . . . Amen.

4. Könyörgés közhivatalnok koporsója felett.

Isten, mindenható Atyánk! élet és halál szabados Ura! Általad elevenedett emberré a por, — Általad indult el verni s dobogni a szív, lelked szikrája az okos, a halhatlan lélek, — a Te kezeiden áll mint alapon az élet, s a Te kezeidbe tér vissza a lélek, ki adtad volt azt. Oh add, oh cselekedd, kegyelmes Istenünk! hogy e hit, e fölemelő hit szolgáljon enyhítő balzsamul, mind a gyászló szerelmeseknek, kiket végzésed e koporsóba

tétetett hív szolgád véletlen kimulása által keserüséggel illete, — mind minekünk, kik a közveszteség méltó fájdalmában osztozva, e hitből merítünk egyedül vigasztalást.

Te hívtál minket elő, Úr Isten! e halandó pályára, — teremtő lelked leheletét fuvallád belénk, hogy lennénk mind inkább bölcsek és szentek, lennénk már itt alant menny polgárai s végetlenül boldogok, mint Te vagy. Ezért ragaszkodunk olly erős indulattal kegyelmed legbecsesb ajándékához, e földi élethez, — biztató reménynyel indúlunk el bizonytalan útunkon, s minden lehető örömet leszedni nyugtalanul vágyunk és törekszünk, — s ha csak nehány cseppjét élvezzük is annak, feledve minden bajainkat, megbarátkozva keserveinkkel, — nem tudva — tudni nem akarva végóráinkról — boldogoknak véljük magunkat. Ha szívünkben az életerő, az egészség tiszta folyama szabadon csergedez; ha egy hív lélek, kit Te adtál nekünk, a szeretet karjain kisér át az életen; ha hivatalos pályánkon érdemet vetve méltánylást aratunk : paradicsomnak mondjuk bujdosásunk helyét s eget teremtünk magunknak e földön. De a Te örök bölcseséged, Isten! határt vetett mindennek a nap alatt. A minket magához varázsló élet, az ezernyiezer bajok között is olly édes élet, s az érdemekkel és tettekkel dúsgazdag élet is leéli magát — mint a közjóra meggyujtatott fáklya fölemészti magát — és mi legkeservesb, sokszor alig ösmerhettük meg, már ki sikamlik kezeink közől. Elragadtatunk mintegy árvízzel, — ollyanok vagyunk mint az álom reggel, — ollyanok vagyunk mint a fű, melly reggel virágzik, estvére elváltozik, kivágattatik és elszárad. — Ime itt is látjuk s szomorodott szívvel tapasztaljuk, hirtelen kimult szolgád koporsójánál, hogy mi csak maiak és tegnapiak vagyunk, — nem dicsekedhetünk a holnapi nappal, mert nem tudjuk, mit hoz ránk a mai nap. Itt is látjuk s szomorodott szívvel tapasztaljuk, mint tép, mint szaggat el minden földi édes köteleket a kérlelhetlen halál, — s ha megcsendült a végóra : oda a szeretet, oda a barátság, oda az ember mindenével együtt, mihez olly forrón ragaszkodik vala, —

s a hátramaradtak keblében egy az utolsó leheletig vérző szív, minden lelki erő és bölcseség mellett is.

Oh szent és bölcs Isten! Tanítsd meg nekünk az élet és halál nagy titkát! Taníts meg minket, hogy e földi élet gyakorlat és készület mezeje, — hogy Te ez élet változásain vezetsz minket által állandó örömökre, egy jobb világ dicsőségébe, hol a romlandó romolhatlanságot s a halandó halhatlanságot öltözendik föl! Taníts meg minket, hogy boldogok immár a halottak, kik az Úrban halnak meg,— mert az ő cselekedeteik jutalma követi őket ama jobb világba, hol nem menend többé alá napjok, sem holdjok többé el nem fogy, mert Te, oh Jehova! lészesz mind örökké az ő világosságuk!

Tekints kegyelmes szemekkel, oh jó Isten! azokra, kik e koporsó mellett földi életök drága kincsét siratják! Mutasd meg az atyát könnyező árváknak, a testvért kesergő testvéreknek, a rokont gyászoló rokonoknak, barátok- és jóakaróknak — mutasd meg az eget, hol eltörölsz szemeikről minden könyhullást! mutasd meg a boldog hajlékokat, hol viszont találkoznak s egyesülnek azzal, kit ők itt e földön becsültek és szerettek!

Tekints kegyelmes szemekkel, oh jó Isten! e nemes város elöljáróira, kik hív, fáradhatlan tiszttársat veszítének el — s e véletlen veszteségöket közmegindulással fájlalják és siratják! Add hogy az elhunyt derék szolgatárs, kinek élete mint gyertyaláng közjóra világolás közben lobogott és égett el, az erélyes elöljáró emlékezete fenmaradjon és éljen minden jók szívében, fenmaradjon és éljen munkái gyümölcseiben!

Tekints kegyelemmel ez egész város mindennemü, rendü és hitü lakosira! Adj ennek jövendőben is hív sáfárokat, buzgó őrállókat, serény és lelkiösmeretes elöljárókat, kik tudjanak mindenkor bémenni és kimenni e Te néped előtt!

Tekints kegyelemmel, oh Isten! közelebb mindnyájunkra, kik e végtisztelet megadására egybesereglettünk! Emeld föl

lelkünk gyakran mennyégbe, hogy ne merüljünk a földiekbe, s vegyük eszünkbe mi bizonytalan e mi vándorpályánk! hogy legyenek égve szövetnékeink, felövedezve derekaink, hogy mindenkor jó órában költözhessünk el innen s nyugodtan ajánlhassuk lelkünket atyai kezeidbe. Amen. — — Mi Atyánk sat.

5. Könyörgés élemedettebb férfiú vagy nőkoporsója felett.

Kihez mennénk, kihez fohászkodnánk, ki előtt öntnénk ki keblünk fájdalmát, kinél keresnénk, — mi, kik egybegyültünk élemedett szolgád (leányod) koporsója körül, — kinél keresnénk enyhet s vigasztalást, hanem ha Nálad, létedben változhatlan, hatalmadban ellenállhatlan, bölcseségedben kinyomozhatlan Felség, élet és halál szabados Ura, mi Atyánk!

Te a mikép hatalmas karral e világra hoztál születés utján: úgy le is aratsz minket, mint érett gabnát, végre a halál által. Minden test ollyan, mint a fű és annak szépsége mint a mezei virág. Megszárad a fű, leesik a virág, mikor az Úrnak szele fúvalt arra. Úgy tetszik, mintha minden lépten nyomon az őszi hervadás, a sárguló fák hulló levelei e komoly szózatot zúgnák füleinkbe. Úgy tetszik, mintha e komoly szózatot hallatnád most is lehervadásával a kedves halottnak, kinek az esztendők hosszu sora s terhei alatt leroskadt hideg tetemeit e gyász koporsó fedi el előlünk. Te kezeidben van az élet és halál, a jó egészség és betegség, — Te engedsz nekünk örömórákat s Te bocsátasz reánk kereszteket is, — s midőn a fájdalmak éles nyilai leverik erőnket s a hosszas nyavalyák ágyba szegezik végképen testünket: akkor is, Atyánk! a Te mindenható kezeid nehezednek meg mirajtunk. Ime közelebb e koporsóban nyugvó ősz vándorra is nem a porból szállottak a nyavalyák, hanem a Te látogató kezeid nehezedtenek meg őrajta. — Te adod nekünk, kegyelmes Istenünk! a velünk rokonérzelmű szíveket, kiknek társaságá-

ban ez élet legédesb örömiben osztozunk, — s ugyan csak Te veszed el tőlünk s Te választod el egymástól azokat, kiket a vér és szeretet szent lánczaival Te magad fűzél s forrasztál egybe.

Mindezek, Uram, mindenható Isten! Tetőled és Teáltalad vagynak, ki egyedül bírsz megoszolhatlan élet erejével, ki egyedül bírsz teljes hatalommal mennyen és földön.

S bár elhisszük is, Atyánk! hogy a Te utaid bölcseség és jóság; hogy Te ez élet változásain s szenvedésein vezetsz minket által állandó örömökre: engedd meg m. a. nekünk, ha érző szívünk elszomorodik, midőn elhívod mellőlünk azokat, kikért ez élet olly igen édes volt! engedd meg, ha minden megadás és megnyugvásunk mellett, érzékeny könyű fakad szemeinkből élemedett szolgád (leányod) halálos ágya- s koporsójánál is!

És ha mi ekkor szívünk fájdalmában Hozzád fordúlunk, Hozzád könyörgünk fel: állj mellénk Temagad, erő és vigasztalás Lelke! Ne hagyd gyenge szívünket ellankadni sem a félelemben, sem a bánatban! Te magad ösmertesd meg velünk közelebb e gyász koporsónál is igazgatásodat, — hogy Te nem mértél nagyobb terhet elhunyt szolgádra (vagy leányodra), mint a minőt kegyelmed által szenvedhetett, — Te ruháztad öt föl lelki erővel, hogy Idvezítője példája szerint tudna békével türni és szenvedni, — tudna örömmel és bizalommal közelítni Hozzád, — Hozzád, ki véget vetvén fájdalminak, fölvitted őt a menny örömei és dicsőségébe.

Te magad vigasztald elhunyt szolgád (vagy leányod) gyászló feleit! Te magad enyhítsd a könnyező rokonok bánatát a bucsuzó Jézusnak magasztos igéretével, hogy a kiknek most keserűségök van, nem sokára örömük leszen, mert ismét meglátandják azokat, kiket elveszítének.

Te magad vigasztalj minket mindnyájunkat a fölemelő hittel, mellyre szent igédben Temagad tanítál, hogy a nyomoru-

ságnak egy szempillantásig tartó keserűsége a dicsőség örökkévalóságát szerzi meg minekünk! Uram, Úr Isten! ez áldott hitet, ez élő reményt erősítsd és tedd gyümölcsözővé egész életünkben! s ha minekünk is bölcs végzésed által végóránk megcsendül : adj akkoron nekünk is e hitben üdves kimulást! Amen. — — Mi Atyánk sat.

Tóth Mihály,
losonczi volt ref. lelkész.

KERESZTELÉSI ÉS HÁZSZENTELÉSI BESZÉD.

BÁRÓ RADÁK ISTVÁNNÁL, ABONYBAN, MAJ. 25-ÉN, 1857.

A hajdankor bölcsei, sőt szent emberei között találkoztak sokan, kik egy ezen a földön született gyermeknek születése óráját megkeresték a bujdosó csillagok nagy óráján, és felnyitván a csillagok titkos könyvét, abból olvasták ki a gyermek jövő sorsát. Mi is, ha gyermekünk születik, feltekintünk a magosságban lakó Istenhez, ki ott a csillagok felett uralkodik; egy kérdésünk van hozzá, mellyre feleletet várunk az élet könyvéből, hová a gyermek neve ama Jézus által iratott be, ki azt mondá hajdan e földön jártában, *hogy az illyeneké a mennyek országa.*

A feleletet nem sötét babona, nem ámító sugallat, hanem az élő Isten adja nekünk, ki drága mennyei ajándékokat küld alá az ártatlan gyermek bölcsőjébe, — párnája alá teszi, mellyen az ártatlan csecsemő szunnyad, — vagy az édes anya reménynyel tölt keblébe rakja le, s a keresztség titkos pecsétével megerősíti; úgy hogy mi a kedves életet bízvást teszszük le kezei közzé, — erősen meggyőződve a felől, hogy az örök szeretet szárnyai alatt védve lesz a gyermek élve halva. Ez ama csillag, melly nem csak Jézus bölcsője, hanem ez ártatlan gyermek bölcsője felett is ragyog szelíd fénynyel, — melly alá nem hull, melly meg nem homályosodik.

Igaz, hogy a gyermek életének esztendei, az öröm a fáj-

dalom mennyisége, mit Isten adand neki, mind rejtve marad ama titkos kárpit alatt, mellyet emberi kéz föl nem emelhet. Ez nincs megírva a csillagok könyvében, mellynek betűit annyian találgatták. De hát már *mindent* akarnánk tudni mi földi emberek? Hát nem sokkal szebb-e az, hogy az apai és anyai szív előtt tárva áll a remények nagy mérhetetlen tengere, és a nagy mérhetlen tengeren, a bizonytalanság hullámi között, ott áll ismét rendületlenül az Istenben vetett bizodalom erős kőszála, melly biztosít a felől, hogy Isten nem hagyja magát tanúbizonyság nélkül a gyermek bizonytalan jövőjében is? Nem sokkal szebb-e, bittel elvárni mit hozand egyik nap a másik, egyik év a másik év után? de elvárni az isteni irgalomban és jóságban vetett erős bizodalommal, melly mindent jól cselekszik? Nem szebb-e a szülői szívnek szeretettel folyvást gondoskodni a gyermek boldogsága felől, mint a kérlelhetlen sors vas karjai közzé letenni, és tehetlenül, legfelebb könnyes szemmel nézni azt, a min változtatni nem lehet? Meglehet a gyermek elhal, vagy elnyomorodik, — illyenkor iszonyú lenne, szülék! ezt előre látva, Hágár sorsára jutva, a gyermektől elfordulván sirva ezt mondani: „*Nem nézhetem a gyermek halálát.*“

Elég ez egyet tudni, hogy az ártatlan gyermek tőlünk örökségül vette már a *bűnt* és a *halált*, és ha megirhatná vagy lefesthetné is valaki a gyermek jövőjét: nem hagyhatná ki belőle, ha híven rajzolná, amaz árnyékot, mellyet mindegyik ember életére, mint homályfoltot odavet a bűn. De, Istennek hála! e bennünk lakó romlottság ellen van hatalmas ellenszerünk, mellynek ez meghódol, — *Istennek szentlelke*, ki megujítja szemünk láttára az egész földet, az egész teremtett világot, azt a kis világot is, melly itt e gyöngéd alkotmányban él, — azt az életet is, melly ez ártatlan kebel alatt fellobbant, — megújíthatja Isten képére.

A minden élet Atyja, áraszsza hát alá ez ártatlan csecsemő lelkébe, a keresztség vize által, a maga lelkének erejét, hogy lélekben újonnan születve tehessük őt le édes anyja sze-

retö ölébe, — hogy ha majd az ártatlan kebel érzelmeit a bün akarná mérgezni: már akkor ott legyen ama hatalmasabb mennyei erö, mellynek segedelmével meggyözze a test ingereit, és a benne rejlö isteni szikrát hatalmas lángra gyujtsa. Mert a melly kebelben, mint oltáron, e szent áldozat tüze ég; legyen annak élete bármillyen, — kisérje szerencse vagy szerencsétlenség, — élet vagy halál: *annak sorsa mégis a legjobb részre esett.*

Igy Istenházává szentelve ez ártatlan gyermek kebelét s megnyitva elötte Isten országa ajtaját, jertek, nyissuk meg e háznak is ajtaját Isten elött! építtsük meg az oltárt, gyujtsuk meg rajta az áldozat szent tüzét, és áldozzunk a hála szent áldozatával! — Úgy van, — nem lehetne e mai háziünnep egész, ez ártatlan magzat nélkül, ki itt e falak között, e födél alatt keresztségre vár. Nem lehet hajlékot szentelni a nélkül, hogy nagynak kicsinynek részt ne adjunk Isten áldásából. Nem állhat biztosan a ker. ember háza, ha csak annak lelki épületének alapja a gyermekek és unokák szivébe letéve nincs. Bizony, mondom, e szép termek is, minden díszökkel egyben, nem sokára pusztán és elhagyatva állnának, ha el nem jönnének egymásután a gyermekek és az unokák és ezeket meg nem népesitnék. Nem lenne e falak között Istennek békessége, ha ennek lakóit egyenként mind Istennek és Jézusnak nem szentelnök. *Dicsérik az Istent még a csecsszopók is.* — —

„Áldott Úr Jézus Krisztus, Te egyetlenegy szegeletkö egyházad épületében! Hálát mondunk Neked, hogy emberi testet vevén magadra, megkeresztelkedtél a halál vérkeresztségével, hogy ez által megváltanál minket népeddé, jó cselekedetekre igyekezövé. Hálát mondunk Neked, hogy végetlen szerelmedböl minket és a mi gyermekeinket a szent keresztség által részesivé tettél a Te idvezitö kegyelmednek. Áld meg, kérünk, ez ártatlan csecsemöt, és ez egész házat, kiket mi most házaddá szentelünk! Mennyei békességed olajágát terjeszd ki felettök, hogy teljesedjék rajtuk szent igéreted, melly szerint *meghallga-*

tod őket, mielőtt Téged segítségül hívhatnának! Öntsd ki rájok a keresztség vizében mennyei lelkedet, hogy uralkodjék bennök a Te törvényed! Valamint Temagad is gyermek voltál hajdan, és magadon hordoztad gyermekeink képét: hadd viselje e gyermek is a Te képedet! hadd dicsőüljön meg benne a Te képed isteni hasonlatosságban! Most midőn őt Hozzád elhoztuk, terjeszd ki felette kezeidet és áld meg őtet! Emlékezzél meg róla halálában, hogy egykor ott legyen Veled országodban! A földi nevet, mit most a keresztségben neki adunk, írd be az élet könyvébe! Amen. —"

Keresztelés sat.

Most már az élet ajtajával együtt megnyitjuk előtted, ártatlan csecsemő! atyád házának ajtaját, mellyet veled együtt az Úrnak szenteltünk, hogy teljesedjék meg veled együtt ama mennyei lélek tüzével, melylyel megteljesedett a ház, hol hajdan a tanítványok egybegyülve vették a Szentlélek rendkivüli ajándékait. Megnyitjuk előtted a ház ajtaját, mellynek falain belül van letéve mindened, mi e földön drága lehet, — mellynek falain belül él atyád anyád, a szerető nagyatya és nagyanya, kiknek szárnyai alatt mennyei béke mosolyg rád, — megnyitjuk a ház ajtaját, mellynek falain belül reng bölcsőd, s majd egykor felvirulandasz.

Ám de az élet sok bajjal, sok veszélylyel jár. A te életed és e ház fölött sok vihar vonulhat el fekete szárnyakon. Valamint életed, úgy e ház is megrendülhet alapjában, ha általmennek rajta az Úrnak itéletei. Hol vannak védangyalid, melylyek e házban téged megőrözhetnek? és megőrözhetik életed legdrágább kincseit? —

Legyenek hát körüled s e ház fölött a betlehemi pásztorok angyalai! — Luk. 11. 14, — kik hajdan békességet és jóakaratot hoztak alá szegény földünkre. A béke szent angyala virasszon bölcsőd mellett, e ház falain belül, hogy a mennyei béke szőllő- és olajága alatt majd együtt ülhess azokkal, kik téged

szeretnek s az Úrnak félelmében gonddal nevelnek! — Legyenek körüled és e ház körül Lothnak angyalai! — Gen. 19. 11, — kik vaksággal verjék meg a gonosz embereket, kik e házhoz ártalmas szándékkal közelítnének. A szerencsétlenség és rosz akarat ne találják meg az ajtót és annak kilincseit, mellyen belül a szüléi szeretet boldogságod felett őrködik! — Legyen melletted és jó anyád mellett Hágár angyala! — Gen. 16. 9, — hogy ha majd az élet tömlőjéből kifogyna a víz, kifogyna a táperő, mellyen gyönge életed függ, s az édes anya halványodó arczodtól elfordulva keservesen sirna, mint Hágár haldokló gyermeke felett sirt, — ez angyal mutassa meg az élet forrását, mellynek vizén újra éledj! — Legyenek veled e házban az Úrnak angyalai, *kik őrözzenek és kezökben hordozzanak téged.* Zsolt. 91: 11, 12.

Mózesnek hajdan Isten azt parancsolta — 2. Móz. 26. 31. — hogy a templom nagy kárpitjába angyalokat, cherubokat, hímeztessen. Ezen angyaloknak szelíd arcza mosolyogjon rád, ártatlan csecsemő! ezeknek arcza legyen hímezve gyermek és ifju álmaid szönyegébe! ezen anyalok fonják életed virágit egy koszorúba, mellyek el ne hervadjanak az élet csalódásain! És a kárpitokon, szőnyegeken, mellyeket korunk fényelgő hiú mestersége szőtt, s a mellyekkel e ház falait bevonta, mosolyogjanak e ház boldog lakosira s rád az angyalok, kiknek szárnya oltalmában födözve légy te és e ház!

De miért szedjem én le az angyalok képeit a hajdankor falüregeiből? miért töröljem én most le a régi képekről az évezredes port? E ház is mutathat fel egy angyalt, kit Isten melléd rendelt védangyalul, — kiben visszajőnek hozzánk ők, kik hajdan földünket meglátogatták, s a merre jártak vigasztaltak, jót tettek, s mint hajdan Jézusnak angyala, letörölték az emberi nyomor homlokáról a véres veritéket. Te unokája vagy e ház angyalának, — a Te védangyalod, e ház s a szegények, a szerencsétlenek védangyala, nagy anyád szárnyai alatt védve vagy, mint a kis madár anyja szárnyai alatt.

S ha majd egykor fölötted s e ház boldog lakói fölött a halál angyala lefordítja az élet fáklyáját; ha az anyától született embernek meg kell válnia a földtől; ha e háznak falai között megzendül egykor a csendes halotti ének, s a bölcső helyén majd koporsó áll: akkor Lázár angyalai vigyenek a mennyei Atyának *házába*!

Legyen hát kőfalaidban
Csendesség és jó békesség,
Lakóid közt egyenesség,
Jó szerencse házaidban!
A mi atyánkfiaiért
És itt lakó feleinkért,
Adjon Isten jó békességet!
Szentségiért im ez helynek,
Melly szentelve lőn Istennek,
Minden jót kivánunk tenéked! Amen.

Dobos János,
czeglédi ref. lelkész.

Szertartási beszédek az úri szent vacsora felett.

(A tiszamelléki helv. hitv. egyházkerület gyülekezeteiben fennálló szokáshoz alkalmaztatva.)

1. Aratási úrvacsora felett.

Hozzád emelkedik lelkünk, oh lelkek Atyja, szent Isten! ez ünnepi órában; Hozzád emeljük ájtatos imánk esdő szózatát szentelő lelked kegyelmeiért; hogy valamint testi életünk jóságodból az aratás asztaláról tápláltatik: úgy tápláltassék lelkünk is kegyelmedből az Úr asztala szent vacsorájából, az örök életre. Amen.

Istennek hívei, kedves keresztyén hitfeleim! Komolyan intő pásztori szózatom volt a közelebb mult két úrnapjain hozzátok a felől, hogy ha jó Istenünk, szerető Atyánk, kegyelmes lesz változékony egészségünket hervasztó betegségtől megóvni, s árnyékhoz hasonló földi életünket e szent nap virradtára juttatni: vallásunk szentségében, idvezítő Jézusunknak bűnbocsánatot, idvességet, örök életet szerzett halála emlékezetét nálunk megújító, — keresztyéni hitünket, reményünket megerősítő szent vacsorájában részeltetni fogunk.

Határtalan hála szent érzelmei foglaljanak el hát most minket, Szer! jó Istenünk határtalan könyörülete iránt, hogy bűnös életünk ez idvesség napjára viradott; hogy Isten kegyelmének intő szózata még nem szűnt meg minket bűnbánatra, meg-

térésre és megjobbulásra édesgetni : *Ne légyen valakinek közöttetek gonosz és hitetlen szíve, hogy az élő Istentől elszakadnátok.*[1]) *Hagyja el a gonosz az ő útát és az álnok férfiú az ő szívének gondolatait*[2]); mert csak ezek mellett biztosíttatik nekünk bűnbocsánat, idvesség és örök élet a szent vacsorában.

Pihenjük ki azért ma e szent asztalnál az élet fáradalmait, mellyek az aratás verítékező munkái között testünk erejét lankasztották. Hagyjuk kün e szentegyházból testi életünk tápszerei körüli aggodalminkat : hanem *munkálkodjunk e szent napon, nem az eledelért, a melly elvesz, hanem az eledelért, melly megmarad az örök életre.*[3])

Igen is, Hívek! a testi kenyér, mellynek megszerzése körül foglalkoztunk az aratási idő folyamában, — mellynek zsengéjét hálával szenteljük s mutatjuk be az áldások Istenének, szerető Atyánknak, a szent vacsorában, — emelje gondolatinkat ama mennyei kenyérre, mellyről Jézus ekként intézi hozzánk szavait : *Én vagyok az életnek ama kenyere, ki a mennyből szállottam alá, ki e kenyérből eszik, él mindörökké. A kenyér, mellyet én adok, az én testem, mellyet én adok e világ életéért. A ki eszi az én testemet, örök élete vagyon annak, és én feltámasztom azt amaz utolsó napon. A test azonba semmit sem használ, lélek az a melly megelevenít. A beszédek, mellyeket szólok nektek, lélek és élet.*[4])

Szállja, oh szállja meg hát keblünket, Kedvesim! a szent asztalnál jézusi szent indulat, hogy az ő szentséges élete, tudománya, példája légyen lelkünk tápláléka, életünk s tetteink vezére, fénylő szövétneke, — halála idvességünk szerző oka. — Az ő példájaként, az legyen nekünk is *eledelünk, hogy cselekedjük mennyei Atyánk akaratát*[5]); mert csak ezen föltétel mellett vagyon igéretünk, hogy bár *elmúlik is e világ és ennek minden dicsősége : de mi megmaradunk mindörökké.*[6])

---

[1]) Sid. 3 : 12. — [2]) Esa. 55 : 7. — [3]) Ján. 6 : 27. — [4]) Ján. 6 : 51, 54. 63. — [5]) Ján. 4 : 34. — [6]) 1. Ján. 2 : 17.

Mindezek megnyerésökre pedig kérjük jó Istenünk szentelő kegyelmét buzgó könyörgéssel, illyeténképen :

Életünk és idvességünk kútfeje, Úr Jézus Krisztus, élő Istennek sz. Fia! Általad emelkedik lelkünk Istenhez, jó Atyánkhoz,— kinek büntető igazsága és szentsége, számtalan sok bűneink miatt, kárhózattal rettegtet, — kinek szent törvényeihezi engedetlenségünkkel naponként sokakban megesünk; Általad keresünk mi — bűneink miatt kesergő szomoruság fiai, leányi — bocsánatot, kegyelmet, vigasztalást; mert Te adtad nekünk azon édes biztatást, hogy valamit kérünk jó Atyánktól, Istenünktől, nevedben, mindazt megadja nekünk.

Állj mellettünk azért idvezítésed érdemével, hogy esdő szózatunk nyerjen irgalmas feleletet! Állj mellettünk szentelő kegyelmeddel, hogy mostani bűnbánatunk, jóra való elhatározásunk, — a megtérés, újjászületés és az erényes tettekbeni előhaladás útjára vezéreltetvén, — idvességünk, bűneink bocsánata és örök életünk felől biztosíttassunk szent vacsorádban. Amen.

(Itt következnek a szokott négy kérdések, — a lelkipásztori feloldás, s Jézus nevében a bűnbocsánat hirdetése.)

Ezután felszólíttatnak a hívek az úri szent vacsoráhozi járulásra, s ennek megtörténtével így szól a lelkész :

Minemü alkalommal és igékkel szerzette édes Idvezítőnk a végvacsorát, világosan megírva találjuk azt Pál apostolnál, — 1 Kor. 11. 23 s több következő verseiben. „Én az Úrtól vettem, azaz, az Úrtól tanultam, mellyet nektek előtökbe is adtam, hogy az Úr Jézus azon az éjszakán, a mellyen elárultatott, vette a kenyeret és hálákat adván, megtörte és adta tanítványainak ezekkel az igékkel : Vegyétek, egyétek, ez az én testem, melly tiérettetek megtörettetik, ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.“ Vegyük tehát mi is, Jézusnak példája és parancsolata szerint, a kenyeret és adjunk hálákat, illyeténképen :

Úr Jézus Krisztus! élő Istennek szent Fia! — ki tennenmagadat mennyből alászállott kenyérnek nevezted, és idvezítő hálá-

lod emlékezetére, a megszenteltetett kenyérből a szent vacsorát nemcsak felállítottad, hanem azt itt az időben híveid között állandóan megtartatni rendelted, — szenteld meg e végett mostan is közöttünk e kenyeret, hogy legyen ez a Te mi érettünk megtöretett szent testednek jegye, pecsétje és záloga! Szenteld lelked kegyelmeivel ebbeni részvételünket, hogy idvezítésed áldásait elvehessük! Amen.

Hasonlatosképen (igy folytatja tovább sz. Pál a maga szavait) minekutána vacsoráltak volna, vette Jézus a pohárt is, és a mint szent Máté és szent Mark evangelisták megjegyzik világosan, hálákat adván, adta azt a maga tanítványinak, ezt mondván: „Igyatok ebből mindnyájan, e pohár amaz új testamentom az én vérem által, ezt cselekedjétek valamennyiszer ezt iszszátok az én emlékezetemre.“

Vegyük tehát mi is, az ő példája és parancsolata szerint, a pohárt és adjunk hálákat, illyeténképen szólván:

Dicséret és hála fohászaival rebegnek föl ajkaink Hozzád, szent Atyád jobbján ülő édes Jézusunk! hogy véred által minket, gyarló bűnösöket, kegyelmes Atyánkkal, Istenünkkel megbékéltettél, — és annak emlékéül az Általad rendelt és megszentelt új szövetség pohara borát szent vacsorádban tisztelőid között mind világ végezetéig megtartatni parancsoltad. Szentelő áldásod szállja meg most mi-közöttünk e pohárban (poharakban) ez asztalon lévő s e végre ide hozatott bort, hogy legyen ez jegye, pecsétje és záloga érettünk kiontatott szent vérednek, s ebbeni részvételünk egyesíttsen minket Teveled az Általad megszerzett idvességre s örök életre, a szent Lélek kegyelmeivel! Amen.

Az Úr szent vacsorája végeztével ekként szólhat a lelkész s rekesztheti be a szent szertartást:

Keresztyéni hivatásunk legszentebb tisztét teljesítettük ma, Szer! Mert ha az úri szent vacsora magasztos szellemét felfogva, megértve, magunkra alkalmaztatva, vettünk részt abban: úgy e földi élet viszontagságai között a legnagyobb bol-

dogságban, — a bűnbocsánat, idvesség és örök élet megnyerésében — részesültünk.

Az úri szent vacsora ugyanis a keresztyén hitre és szent életre, vagy a Jézus szentséges élete, tudománya és példája követésére, Isten- s emberszeretetre, naponkénti jobbá, tökéletesebbé lételünkre kötelez minket. Ezen szentséges kötelességek legyenek azért irányadói teljes életünknek, hogy nyugodtak, megelégedettek lehessünk, — hogy vigasztalásunk, békességünk és reménységünk lehessen életünkben és halálunkban, hogy Jézusunk idvezítése örömeit megnyerhessük.

Mielőtt hát e szent hajlékot elhagynók, boruljunk tisztelettel jó Istenünk imádására, ki szeretete legnagyobb áldását közlötte velünk Jézusban, kinek szent vacsorájában mostan is kegyelme és irgalma malasztjait árasztotta reánk, és emeljük hozzá gyermeki hálánk fohászát, ekképen :

Hol találjon szót rebegő ajkunk magasztalásodra, kegyelmes Atyánk, Istenünk! hogy nem szünsz meg minket, naponkénti bűneink miatt kárhozat fiait és leányit, kegyelemmel és idvességgel megörvendeztetni? mellyet e szent napon is Jézusunk szent vacsorájában velünk éreztetni irgalmas voltál.

Hozzád való hálánk legszentebb jelének ismerjük most újolag az Előtted kedves szent és kegyes életre lett lekötelezteténket; de mivel mint eddig, úgy most is gyarlók és erőtelenek vagyunk a jóság és szent igéret teljesítésében: adjad nekünk lelked erejét, hogy az által megszenteltetve, egyedül Neked szenteljük életünket s alapíttsuk meg ideiglenes és örökké tartó boldogságunkat! Amen.

Mi Atyánk! ki vagy a mennyekben sat.

Berekesztő ima.

Örömmel megyünk el szent házadból, jó Istenünk! mert idvezítésed örömeit vettük ma; mert a bűn, halál és kárhozat miatt szomorgó lelkünk a bűnbocsánat, halhatatlanság és idvesség hitében megvigasztaltatott. Tartsd meg azért az öröm és ví-

gasztalás áldásait nálunk, kegyelmes Istenünk! jó föltételeinkbeni állhatatosságunk által, most és mindenha. Amen.

2. Adventi vagy újbori úrvacsora felett.

Idvesség reményével, örök élet hitével járúlunk ma Elődbe a szent asztalnál, Isten, szerető Atyánk! hogy itt, mint a menny dicső csarnokában, mi gyarló, de Hozzád térni ohajtó bűnös híveid, Jézus engesztelő halálának örök életre illatozó jótétemények, a bűnbocsánat és idvesség igéretében, magunkévá tehessük. Uram! szentelj meg most minket lelked kegyelmével, — éke, sítts meg Idvezítőnk szent indúlataival, — hogy magunkat élő szent és kedves áldozatul állathassuk Neked az úri szent vacsorával élésben. Amen.

Krisztus hívei, keresztyén hitfeleim! Az erkölcsi kegyes élet követésére buzdító pásztori szózattal intettelek meg titeket a közelebb mult két úrnapon a felől, hogy ha a könyörülő Isten kegyelmes lesz minket az élet és egészség áldott békességében e mai szent nap virradtára juttatni : lelkünk főpásztora, idvezítő Jézusunk engesztelő halála áldásait az úri szent vacsorában ki fogom reátok árasztani.

Magasztalva és dicsőítve azért mindenekelőtt az irgalom Istenét, hogy minket e mai napra békésen áthozott, — örömmel teljesítem a hivek lelki életét tápláló igéretemet.

Boldog, oh ezerszer boldog az, ki pásztori intésemnek, mint Krisztus szolgája intésének engedve, szent meghatározásokkal, kegyes életre törekvő állhatatos szándékkal, Krisztus híveit illető indúlatokkal veszen részt a szent vacsorában!

Mindenek felett szükség tehát Jézusunk emberi testben lett megjelenésének ezen emlékünnepén, ez újbori szent asztalnál, szívünkre és elménkre venni, hogy nagyszerű események dicsőitették Jézus megjelenését e földön. Mert a tudatlanság kétségei között vergődő, a halál és kárhozat félelmeitől rettegő emberi nemzetnek bölcseség, igazság, szentség és váltság világossága

jelent meg övele. Nagyszerű változások történtek Jézus életével és tudományával az emberek életében és gondolkozásában. Mert ő által ösmerték meg az igazságot, melylyel szabadosokká lettek a bűnös indulatoktól és hajlandóságoktól. Ebenne jelent meg Isten idvezítő kegyelme, melylyel megtaníttattak, hogy *megtagadván minden hitetlenséget és világi gonosz kívánságokat, igazán, szentül, józanon és mértékletesen éljenek e jelenvaló világban.* Tit. 2 : 11. 12. Nagyszerü hit és remény támadt fel Jézus halálával és feltámadásával az emberi kebelben. Mert midőn halála előtti estvén vacsorált tanítványival az apostolokkal, s a megtöretett kenyérben, a kiöntetett borban, a bűnös emberi nemzet váltságáért, a keresztfán megtöretett testének, kiontatott vérének képét terjesztette elejökbe, — egyszersmind a szent vacsorát, mint halálos áldozata emlékét megalapította, s hívei között, mind világ végezetéig megtartani parancsolta, ezen lélekemelő szózatot intézvén hozzájok : „*Bizony mondom nektek, nem iszom többé a szőllőtőnek gyümölcsében, mind ama napiglan, mellyen újat iszom veletek az Istennek országában.*“ Márk. 14 : 25 : — tántoríthatlan lett a hit és remény a bűnbocsánat és örökélet felől.

Ezekre emlékeztet, — ezekről biztosít minket is, Hívek! újolag ez újbori szent vacsora, mellyben, ha Jézus akarata és értelme szerint veszünk részt, — hitünk erősödést, szívünk megnyugtatást, lelkünk a jóban megújulást talál. Igen szent legyen azért, Szer! előttünk mindenkor az Úrnak asztala, mellyet a legtisztább szeretet önkéntes áldozata szentelt meg, és valamennyiszer ahoz járulunk, — a tisztelet, szeretet és hálás emlékezet szent érzelmei kisérjenek ide minket! Így fogunk lélekben és igazságban áldozni az Úrnak, s így térünk vissza innen mi is megszenteltetve.

Hogy pedig erre segedelmet nyerhessünk, emeljünk esdő szózatot jó Istenünk kegyelme malasztaiért, — emeljünk esdő szózatot bűneink bocsánatjáért, — illyetenképen :

Igazság és szentség Istene, szerető Atyánk, Istenünk! — ki

igazságod és szentséged sérelme nélkül, a bűnt büntetés nélkül nem hagyhatod,—töredelmező szívvel, lélekkel borúlunk le Előtted, ösmérve bűnös voltunkat, ösmérve, hogy rajtunk ragyogó szentséges képedet,— az igazság, szentség és ártatlanság képét, — bűnös tetteinkkel sokképen meghomályosítottuk. Elhal lelkünk most is a szomorúság miatt, ama nagy áldozatnak meggondolására, melly emberi nemünk bűneiért, szent Fiad a Jézus kereszten szenvedett halála által történt; — vallást téve arról, hogy mind ez ideig is nagy bennünk a bűnre való hajlam, sok vétkes tettek gyalázata borítja éltünket.

De kegyelem vagyon, oh Isten! Tenálad,— kegyelmezz meg azért nekünk bűnösöknek! Segélj lelked erejével, hogy a bűnös indúlatok bennünk napról napra erőtelenüljenek! Jézusunk engesztelő halála, mellynek áldott emlékezetét ez újbori szent vacsoránál megújítani kivánjuk, szerezzen nekünk bocsánatot, és az idvesség reményében erősíttsen meg az örök életre, végetlen irgalmadból! Amen.

(Itt következik a szokott négy kérdések fölterjesztése, a papi feloldás, s bűnbocsánat hirdetése Jézus nevében, úgy szinte a hívek felszólítása a szent vacsorához járulásra, melly meglévén, elmondja a lelkész a szent vacsora szereztetése igéit, s ezután a kenyeret megszentelő könyörgést).

Mi idvességünknek sok szenvedések által fölszenteltetett fejedelme, Úr Jézus Krisztus! — ki életed, tudományod és halálod által engesztelést szerzettél nekünk, bűnös híveidnek, a bűnbocsánat és idvesség megnyerésére, s feltámadásoddal az örök élet boldogító hitét lelkünkben feltámasztottad —

Hálánk szent érzelmeit nyújtjuk ezekért Neked. Hálánk szent érzelmeivel magasztalunk most különösen azért, hogy az ezek felőli meggyőzettetésünkre, megszentelésünkre, idvezítő halálod emlékezetére, földi híveid között felállítottad s mind az idők végéig megtartatni parancsoltad a sakramentomi kenyeret.

Idvességünk bizodalmával esedezünk azért Tehozzád, szenteld meg most közöttünk e kenyeret, hogy legyen ez a Te mi-

érettünk megtöretett szent testednek jegye, pecsétje és záloga. Szenteld meg az ebben való részvételünket, hogy Veled mi Idvezítőnkkel erényes tettekben határozódó igaz hit által szorosan egyesülhessünk, és Tőled soha el ne szakasztassunk! Amen.

(*Ekkor kiosztván a megszenteltetett kenyeret a lelkész, — felmondja a bor feletti igéket, s azután a bort megszentelő könyörgést*) — ekképen:

Életnek kútfeje, Úr Jézus Krisztus! — ki a kereszten elvérzett életed által nekünk halált és kárhozatot érdemlett bűnösöknek életet és idvességet adtál, hogy ha a mi bűnös voltunkért ideig való halált kell is kóstolnunk, a Tebenned való igaz hit által az örök életre feltámasztassunk —

Magasztalunk és dicsőitünk Tégedet, szerető Idvezítőnk! hogy ezen reményünk elevenítésére intézetet tettél, midőn új testamentomi híveid között a sakramentomi poharat nem csak felállítottad, hanem azt világ végezetéig meg is tartatni állhatatosan elrendelted.

Ezért mutatjuk most be háladással a minket földi és égi áldásival megszünés nélkül gazdagító szerető jó Istenünknek ez év új borát szent vacsorádban. Ezért szenteljük azt meg buzgó könyörgéssel, hogy e pohárban, e szent asztalon lévő s e végre ide hozatott bor legyen a Te miérettünk kiontatott szent vérednek valóságos jegye, pecsétje és záloga, — hogy a mikor ebből iszunk, ugyanakkor pecsételtessünk el Általad az örök életre és idvességre. Amen.

(*Kiosztván a lelkész a megszenteltetett bort a hívek között, a szent vacsora elvégződésével, így szól*):

Istennek hívei, kedves keresztyén hitrokonim! Nem lehet, hogy öröm és hála szent érzelmei ne gerjedezzenek most keblünkben, a szent vacsorábani részvételünk által; — öröm érzelmei, hogy új világosság jelent meg nekünk Jézusban, ki Istentől bölcseségünkké, igazságunkká, szentségünkké, váltságunkká tétetett; hála érzelmei, hogy a kegyelem szent Istene, mintegy sze-

münk eleibe terjesztette, megkóstoltatta velünk, melly jó legyen ő azokhoz, kik őt félik, tisztelik, szeretik.

Ma azért, midőn az újbori szent asztalnál, ez adventi úrnapon, fölvettük a hálaadás poharát, s bemutattuk lelki áldozatunkat jó Istenünknek az idvességért, mellyet Jézus által szerzett; — bemutattuk Jézusunknak, ama nagy áldozatért, melylyel idvezítése örömeihez juttatott: szent hitünk szerint a szent Lélek ereje által gyámolíttatva, kötelezzük le magunkat a szent és kegyes élet gyakorlatára, melly nélkül Istenhez jutni nem lehet; kötelezzük le Jézusunk szentséges példája s tudománya követésére, hogy bűnbocsánatunk, idvességünk, örök életünk felől bizonyosok lehessünk.

E végett templomi szent foglalatosságunk bevégeztével, emeljük hálás szívünk imaszózatát jó Istenünkhez, szerető Atyánkhoz, illyeténképen:

Lelki örömmel megújulva vettünk részt, irgalmas Atyánk, Istenünk! szent Fiad a Jézusban megjelent idvezítésed áldásaiban. Lelki örömmel megújulva egyesültünk viszontag Jézusunkkal az újbori szent vacsorában.

Adjad immáron, kegyelmes Istenünk! hogy Benned való örömünket a bűnös indulatok és cselekedetek többé nálunk meg ne szomorítsák, — Jézussali egyességünket hitetlenség, igazságtalanság, szentségtelenség, szeretetlenség, világi gonosz kivánságok meg ne szakaszszák!

Adjad, hogy a szent vacsora kötelezzen le minket Isten- s ember-szeretetre, — bűnbocsánat, idvesség és örök élet megnyerése iránti állhatatos törekedésre, most és mindenha! Amen.

Mi Atyánk! ki vagy sat.

Berekesztő fohász.

Világ világossága, Úr Jézus Krisztus! — kinél élet világa vagyon, ki megvilágosítasz minden e világra született embert, — világosítts meg minket, gyarló híveidet, igéd és lelked által, hogy ne járjunk a bűn, halál és kárhozat sötétségében, hanem életnek

világa legyen nekünk,— hogy így fényljén e világban, fényljünk majd a mennyországban. Amen.

3. Karácsonban.

Világosságoknak Atyja, szent Isten! — a kitől származik minden jó adomány és tökéletes ajándék,— küldd alá most e mi gyülekezetünkre a Te világosságodat, mellyet szent Fiad által itt e föld alacsony helyein létező erkölcsi valóságoknak, és így nekünk is támasztottál! Hadd lássuk meg ma az örök életet, hadd érezzük az idvesség örömeit, mellyekre való szent vágyódással lelkünk gerjedez. Amen.

Tisztelt keresztyén hitfeleim, kedves híveim! Egy éj elenyészte következtében derült föl újolag rajtunk, e szent ünnepnapon, Isten kegyelme és szeretete, hogy örök életre és idvességre lett elhivattatásunkat idvezítő Jézusunk halála emlékezetére szereztetett szent vacsorábani méltó részvétünk által viszontag megerősíthessük. Egy éj elenyészte derítette föl nekünk e szent ünnepnapot, melly tisztelettel költi fel képzeletünkben ama szent éj emlékezetét, mellyen Jézus e világ világossága született s megvilágosított minden újjá-született embert; — mellyen a született Jézusban feltámadt az igazság napja, hogy a bűn, babona, tévelygés, halál miatt kétségeskedő és a betlehemi sötét éjhez hasonló emberi nemzet sorsának jobbítására, boldogítására új világosságot támaszszon.

Igen,— kedvesim! egy illyen szent nap felvirradtával *született nekünk a Megtartó, ki az Úr Krisztus, — a kin kivül nincsen senkiben másban idvesség, nem is adatott ég alatt más név, melly által lehetne nekünk megtartatnunk; — ki tétetett nekünk Istentől bölcseségünkké, igazságunkká, szentségünkké és váltságunkká.**)—Az ő evangyéliomi tudománya által jutottunk mi amaz igaz bölcseségre, Isten lélekben és igazságban való tiszteletére.

*) Luk. 2 : 11. — Csel. 4 : 12. — 1. Kor. 1 : 30.

Ötöle tanultuk amaz örök igazságokat, mellyek minket a bűntől és tévelygésektől szabadosokká tettek. Az ő szentséges élete és példája követése által lehetünk Isten szentségének részesi, tökéletesek, miként mennyei Atyánk tökéletes az egekben. Az ő halála által vettünk biztatást a bűnbocsánat, idvesség és örök élet felől. *Az ő Isten és emberek közötti egyetlen közbenjárói hivatala által pecsételtettünk el a teljes váltság nagy napjára,* [1] *mellyen mindeneknek, kik a jó-cselekedetekben való állhatatossággal dicsőséget, tisztességet és halhatatlanságot keresnek, Isten megfizet örök élettel.* [2])

Jézusunk szent születésének ezen emlékünnepén, idvezítő halála hasznainak elfogadásuk végett, — *öltözzük fel azért ma az új embert, melly Isten szerint teremtetett az igazságra és a valóságos szent életre,* — a valódi megjobbulás által; — *vetkezzük le ellenben az ó embert;* [3]) hagyjuk el a bűnös indulatokat és kívánságokat, mellyek az idvesség örömeitől megfosztanának.

Egyesüljünk ma olly szorosan Jézussal, a szent vacsora megszenteltetett kenyerében és borában, mint Jézus érettünk megtöretett teste és kiontatott vére zálogaiban való méltó részvétel által, hogy többé ne éljünk mimagunknak, hanem éljünk Jézusunknak, ki szeretett minket és adta magát miérettünk. [4]) — *Áldozzunk ma hálaadással Istennek,* ki nekünk idvességet szerzett a Jézusban, — és *adjuk meg a magosságban lakozónak fogadásunkat,* [5]) a szent életre, hogy dicsőség legyen Istennek általunk, béke és jóakarat koszorúzzák itteni vándor-éltünket embertársaink között, az idvességre és örök életre.

Mindezeknek megnyerésükre pedig kérjük jó Istenünk kegyelmét, kérjük megszenteltetésünket:

Végetlen-kegyelmü jó Isten, szerető Istenünk, édes Atyánk! Idvezítésed dicsősége sugároz ma körül minket gyarló földi híveidet, mert született nekünk a Megtartó, ki az Úr Krisz-

---

[1]) Efes. 4 : 30. — [2]) Rom. 2 : 7. — [3]) Efes. 4 : 22. 24. — [4]) Gal. 2 : 20. — [5]) Zsolt. 116 : 17, 18.

tus; — mert hozzánk van ma intézve az evangyéliom ama vigasztaló szózata: Úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy minden, valaki őbenne hiszen, el ne veszszen, hanem örök élete legyen.

Oh de érzékeny bánat és leverő szomorúság özönébe mélyed most lelkünk a tapasztalatra, irgalmas Isten! hogy idvezítésed dicsősége titkos és nyilvános rosz tettekbe, vétkes beszédekbe, gondolatokba határozódó bűnös hajlandóságunkkal gyakorta meghomályosíttatik nálunk; mellyről töredelmes szívvel teszünk vallást Előtted, idvességünk Istene előtt; mert kegyelem vagyon Tenálad, hogy azért tiszteltessél; — mert igéretet tettél arról, hogy nem akarod a bűnösnek halálát, hanem hogy megtérjen és éljen idvezítésed örömeivel.

Uram, erőnek és kegyelemnek szent Istene! adjad azért nekünk kegyelmed vigasztalásit, hogy a bűn keserveiből kimenekedjünk, és a szent életre való törekvés által a nekünk készített idvességet megnyerhessük.

Szerezz e végett lelkünkben szent indulatot, jóra való állhatatos szándékot! hogy a szent vacsorábani részvétel legyen a mi idvesség és örök élet felőli hitünknek és szent életre való köteleztetésünknek megerősítője. Amen.

Én ugyan, Szer! a ti hitetekben, keresztyéni szent indulatitokban és hajlandóságaitokban nem kételkedem: mindazonáltal, hogy az úri szent vacsorábani méltó részvételtek annál nyilvánvalóbb és keresztyéniebb legyen: a mi anyaszentegyházunkba bevett szokás és rendszabály szerint, egynehány kérdéseket terjesztek előtökbe, mellyekre kiki személy szerint és belső meggyőződéséből tartozik itt a sz. gyülekezet előtt nyilvánosan vallást tenni.

(Itt következnek a bevett négy kérdések, s a többi, mint fennebb. E meglevén, fölszólíttatnak a hívek a szent vacsorához járulásra, mellynek megtörténtével, következik a kenyeret megszentelő ima) ekképen:

Áldott Isten, örök-szeretetü jó Atyánk! Hozzád emelkedik

lelkünk hálaadással, hogy nekünk szent Fiad a Jézus által váltságot és idvességet készítettél. Mert úgy jelentetted ki szent beszédedben, hogy Jézus született idvességünkre, megholt a mi megigazulásunkra, és hogy a ki őbenne hiszen, tudománya és példája szerint él, kárhozat helyett idvességet, halál helyett örök életet talál.

Idvezítő Jézusunk rendeléséből vettük, és az ő általa alapíttatott anyaszentegyház vallásos szentségeül megtartani parancsoltatunk, hogy az ő váltságunkra megtöretett teste, vagyis halála emlékezetére vegyük a kenyeret, és azt hálaadással megszentelvén, az abban való részzvétel által egyesüljünk Jézusunkkal igaz hit által, melly a szent és kegyes életben határozódik.

Szenteld meg azért e kenyeret, oh szentség Istene! és tégyed azt a mi érettünk megtöretett Jézusunk szent testének valóságos jegyévé, pecsétjévé és zálogává, hogy az ebbeni méltó részvétel által pecsételtessünk el az idvességre és örök életre. Amen.

A bort megszentelő ima.

Dicsőség legyen Neked, óh Isten! a magosságban, ki békességet szerzettél a jóakaratú emberek között e földön, szent Fiad emberré létele, élete és halála, vagy véráldozata által.

Tisztelő hódolattal borulunk le Előtted, kegyelmes Istenünk! hogy szent Fiadat Jézust szeretetből hozzánk küldötted gyarló bűnösökhöz égi dicsőségéből, s az ő vére által Tenmagaddal megbékéltettél, kik a bűn miatt ellenségid voltunk. Tisztelő hódolattal imádunk Téged is, áldott Immánuelünk! hogy nem csak halálra adtad magadat váltságunkért, hanem bizonyosokká is tettél idvességünk felől, mellynek emlék-eszközéül felállítottad s világ végezetéig fön is akarod tartani az új szövetség poharát anyaszentegyházad hívei között.

Szenteld meg e végett, jó Istenünk! szent Lelked kegyelmeivel Jézusunk rendeléséből mostan is az új szövetség borábani részesülésünket! — szenteld meg e pohárban s ez aszta-

lon levő s e végett ide hozatott bort, hogy legyen az Jézusunk érettünk kiontott vérének jegye, pecsétje és záloga, és az abban való részvétel egyesítsen minket Jézus érdemeivel, az ideig és örökké való élet idvességében. Amen.

(*A szent vacsora végeztével, így szól a lelkész*) :

Ekként szerzette, keresztyének! Idvezítőnk a szent vacsorát; ekként éltenek ezzel az apostolok, és az őket közelebb ért keresztyének, mint a miképen mi mostan is élénk.

Üdvös és lélekható volt a czél, mellyből azt fölhasználták. Hálával emlékeztek vissza Jézus halálos áldozatára, melly a bűnös emberi nemzet váltságára történt. Vallást tettek hitükről, bűnbőli megtérést, erényes élet gyakorlását fogadtak, és az atyafiúi színmutatás nélküli szeretetre magukat lekötelezték.

Ezek főczéljai a mi szent vacsorávali élésünknek is. — Legyen szent azért mindenkor előttünk Jézus üdvözítő halálának emlékezete. Ösmerjük mellőzhetlen kötelességünknek az erkölcsi megjobbulást, kegyes életben és erényes tettekben határozódó igaz hitet, melly nélkül senki az Úrnak színét nem láthatja. Isteni és atyafiúi szeretet szellemesítse mindenkor szívünk érzelmeit, Jézus példájaként. E fedezze el embertársainktól vett sérelmeinket, kedvetlenséginket; — mert csak ezen föltétellel reménylhetünk bűnbocsánatot Istentől, ha mi is készek vagyunk szeretet által megbocsátani elleneinknek. Isten, Jézus és emberek szeretetével legyetek azért mindenkor teljesek a szent Lélek által.

Most pedig, mielőtt e szent házat elhagynók, jertek, Szer! adjunk szívünk szerint hálákat a velünk e szent ünnepnapon újabb kegyelmét közlött jó Istenünknek, ekképen :

Dicséretet mondunk Neked, Isten! mi idvességünk szent Istene! Hozzád lobognak föl szívünk hálaérzelmei, a nekünk megjelent kegyelem áldásaiért, mellyeket e szent ünnepi úrvacsorában részvétünk által is reánk kiárasztottál.

A Te határtalan szereteted jelei sugároltak ma körül minket. — E szent nap tárta fel nekünk, hogy a Te szereteted

ajándékozott meg minket élettel, — a ringatott bölcsőnkben, a karolt fel eddigi éltünk folyamában, a vezetett a Jézusban megjelent idvességhez, mellynek édességét az úri szent vacsorában ma ismét megkóstoltuk.

A Te szereteted legyen, édes jó Istenünk! ezután is rajtunk, míg ez élők földén leszen lakásunk,— e nyissa meg nekünk a mennyországot is az örökéletre.

Adjad immáron, kegyelmes Istenünk! hogy a Teirántad való szeretet érzete se fogyjon ki szívünkből soha örökké! Segélj e végett, hogy akaratunk akaratod által megszenteltessék, hogy e szent ünnepi kegyes föltételeink, határozataink, fogadásaink, állandók legyenek lelkünkben, kitetszők életünkben s tegyenek méltókká idvezítésed örömeire. — Mi Atyánk! ki vagy a mennyekben sat.

Berekesztő fohász.

Igazság napja, Úr Jézus Krisztus! Terjeszd ki jobban jobban a Te világosságodat a népekre és nemzetekre, hogy ne járjanak sötétben, hanem életnek világa legyen nekik. Segélj minket is lelked kegyelmeivel, hogy mint világosság fiai, leányi ékesen járjunk minden jó-cselekedetekben, és a nekünk készített idvességet elnyerhessük! Amen.

Átányi József,
szántai ref. lelkész.

ÉNEKEK
SZENT DÁVID ZSOLTÁRAIBÓL.

XIX. ZSOLTÁR.

(*A XXIII. zsoltár dallamára.*)

Dicsőségéről az erős Istennek
A magos egek nyilván beszélhetnek;
Keze munkáját láthatólag szólja
A kiterjesztett erősségnek boltja;
Egymás után a napok és az éjek
Nagy bölcseséggel mihozzánk beszélnek.

Nincsen bár nekik a beszédre hangjok,
Nagy messze még is elhallszik szózatjok.
Zengésök hallszik mind a földnek végén,
Szavok elterjed a föld kerekségén,
Valahol a nap nyugszik sátorában
S mint egy vőlegény kiindúl vidáman.

Fölkel ő ágyas háza párnáibúl,
Mint erős vitéz, ha futásra indúl.
Fölkelése van egyik világ végen,
Forgásában a más végére mégyen;
S egész utjában nincs előtte semmi,
Hogy melege elől el tudna rejtezni.

Az Úr törvénye lelket elevenit,
Megvilágosítja az emberek szemit.
Ő bölcsesége tanuság kisdednek, —
Ő igazsága vidámság szívednek,
Az ő félelme örökre megmarad,
Ő mondásának elmulni nem szabad.

Kivánatosbak ezüstnél aranynál, —
Édes a színméz, de édesbek annál;
A kit ő tanít, a ki neki szolgál,
Intése fővebb minden jutalomnál.
Csak ő tudhatja minden én bűnömet;
— Titkos bűneimtől tisztíts meg engemet!

Vakmerő bűntől tartoztass meg engem!
Ne engedj vétket uralkodni bennem!
Hogy legyen tiszta szívem indulatja,
Teneked tetsző ajakim szózatja.
Adj kedvességet Teelőtted nekem,
Én szabadítóm, én nagy erősségem!

CXXXIX. ZSOLTÁR.

Uram! Te megvizsgálsz engem,
Megismersz mindent énbennem;
Állok, ülök vagy fölkelek,
Mind tudod a mit mivelek;
Valamit gondolok szívemben,
Te azt mind jóllátod messzünnen.

Jártomba vagy lefektembe,
Mindenütt ott vagy velem Te;
Látod minden utaimat,
Érted minden dolgaimat;
Egy szó sem jő az én nyelvemre,
Hogy Te azt ne tudnád előre.

Környöskörül minden rajtam
Tebenned s Teáltalad van;
Minden dolgom Te végezed,
Rajtam nyugodván két kezed:
De én meg nem foghatlak Téged,
Álmélkodásom bölcseséged.

Lelked elől hova mennék,
Hogy orczádtól rejtve lennék?
Ha a mennybe szállanék is,
Lelkem ott találna még is;
Ha ágyam vetném koporsóba,
Ott is jelen lennél, valóba!

Hogyha birnék ollyan szárnynyal,
Mint a messze-szálló hajnal,
Vagy a tenger tulsó partján
Véghetetlen messze laknám:
Ott is kezedben kéne lennem,
Jobb kezed fogna ott is engem.

Ha mondom, tán sötétséggel
Betakarózhatom éjjel:
Te látsz, hol én nem látok, a
Napnál fényesb az éjszaka;
Szemeid előtt minden lángol,
Még a sötétség is világol.

Veséimet és szívemet
Te alkottad mindenemet,
Mikor anyámnak méhében
Befedezél engem szépen.
Ott is csak Te voltál velem,
Mindig és mindenütt jelen!

Ismerve voltam már Nálad,
Mig testem ki sem formáltad.

Előtted mind fel volt fedve,
Beirva örök könyvedbe.
Mert a Te lelked, Istenem!
Mindig és mindenütt jelen.

CXIV. ZSOLTÁR.

Hogy Izráel Egyiptomból eljött,
S Jákob háza a pogányok között
Tovább nem maradhatott :
Juda lőn az Úr szentséges népe,
Karját nyujtván Izráel elébe,
Rajtok mint atya uralkodott.

Látá őket a tengernek árja
És előlök elvonúla hátra,
Félre tért a büszke Jordán,—
És a hegyek megfutamodának,
És a halmok, mint félénk bárányok
Előtte iramodván.

Mit szaladsz te, büszke tenger árja?
Magos Jordán, mit fordulsz te hátra,
Hogy olly félve vissza mentek?
Hegyek, halmok, zöld erdők, virányok!
Hova futtok, mint gyenge bárányok,
Ki arcza elől siettek? . . . .

Az erős Úr haragos orczája
Elől indult meg a tenger árja,
És a föld előtte retteg.
Az erős kőszikla vízzé válik,
Keze alatt a kőszál elmállik,
S tenger és föld szolgák lettek!

Virágvasárnapi ének.

Oh lelkem! hozz virágokat,
Szent buzgóság virágait!
Hozd ég felé emelkedő
Hited zöld pálma-ágait!
Hadd hintsem be virágoson
Utaidat, szent Jézusom!

Ajkam! hozsannát zengedezz
A szent város kapuinál,
Mellyek felett jós lelkivel
A könnyező Jézus megáll.
Ah! e nép mért lesz hűtelen? . . . .
Szívem! maradj hű szüntelen! . . .

Szívem! maradj hű szüntelen,
Jézust kövesd, hol átmegyen!
Pálmád ne rejtsen töviset,
Virágod örökzöld legyen.
Hozsannád hangjai megett
Ne hangoztass „feszítsd meg"-et.

Ha majd a földi lét után
Lerázol gondot, bút, borút:
Pálmád örökzöld lombiból
Készül mennyei koszorúd.
S hozsannád, égbe érve föl,
Dal lesz, melly téged üdvözöl.

Szász Károly,
kunszentmiklósi ref lelkész.

A LELKÉSZI TÁR negyedik füzetének tartalma.

Lap.

Előszó. . . . . I—VIII.

I. Szakasz: Egyházi Szónoklatok.

24. A lelkipásztor fő kötelességéről. Révész Imre . . . 273.
25. A vallástalanság némely fő okairól s annak az emberi természettel ellenkező voltáról. Szász Károly. . . . . 286.
26. Az Urtól rendelt öröm-nap, sat. Bátori Gábor . . 309.
27. Egyházi emlékbeszéd jubileumkor. Török Pál . . . 325.
28. Miképen kelljen gondolkozni azok idvességökről, a kik nem keresztyének. Vajda Sámuel . . . . . 347.
29. Mi előnye, előjoga van a keresztyén vallásnak, az üdvösség dolgában, minden más vallások felett? Vajda Sámuel . 355.
30. Gyászbeszéd Erdélyi Terézia koporsója felett. Kiss Lajos 363.

II. Szakasz: EgyháziT árcza.

Imák templomi használatra. Advent utolsó hetében mondandó bűnbánatérti könyörgések, — a hét minden napjára, reggelek és estek, Szabó Péter . . . . . 209—235.
Halotti könyörgések. Tóth Mihály . . . . . 236—245.
Keresztelési és házszentelési beszéd. Dobos János . . . 246.
Szertartási beszédek az uri szent vacsora felett. Átányi József . . . . . 252—267.
Énekek szent Dávid zsoltáraiból. Szász Károly . . . . 268.

Jegyzetek.

[1] A megjelent példányok megszerezhetők a kiadóknál és Eggenberger Ferdinand urnál, ki szíves volt Tanunkat bizományképen felvállalni. Ő gondoskodik arról is, hogy a munka minden helybeli és vidéki hiteles könyvkereskedésben megszerezhető legyen. — Az első kötet ezen negyedik füzetének ára 1 frt.

[2] Kik netán postán, keresztkötés alatt kívánják kapni a füzetcket, szíveskedjenek az egyes füzetek árán felül 10 krt bérmentesen küldeni, akár hozzánk, akár Eggenberger Ferdinand urhoz s a példányokat pontosan vesszük.

Török P. és Székács J.

Acme
Bookbinding Co., Inc.
100 Cambridge St.
Charlestown, MA 02129

3 2044 077 904 738

The borrower must return this item on or before the last date stamped below. If another user places a recall for this item, the borrower will be notified of the need for an earlier return.

Non-receipt of overdue notices does not exempt the borrower from overdue fines.

Andover-Harvard Theological Library
Cambridge, MA 02138 617-495-5788

Please handle with care.
Thank you for helping to preserve library collections at Harvard.